Digitized by Google

N° 214

fiche faite
1969

VETERUM PERSARUM ET PARTHORUM ET MEDORUM RELIGIO.

HISTORIA RELIGIONIS VETERUM PERSARUM, EORUMQUE MAGORUM.

ex bibliothecâ publicâ Lugdunensi -

Ubi etiam nova ABRAHAMI, & MITHRÆ, & VESTÆ, & MANETIS, &c. Historia, atque ANGELORUM Officia & Præfecturæ ex veterum Persarum sententiâ.

Item, Persarum annus *Antiquissimus* tangitur, is τȣ̃ *Gjemshîd* detegitur, verus τȣ̃ *Yezdegherd* de novo proditur, is τȣ̃ *Melicshâh* expenditur, is τȣ̃ *Selgjûk* & τȣ̃ *Chorzemshâh* notatur, & is τ̃ *Katâ* & τ̃ *Oighûr* explicatur.

ZOROASTRIS

VITA, EJUSQUE ET ALIORUM VATICINIA DE MESSIAH è Persarum aliorumque Monumentis eruuntur:

Primitivæ Opiniones de DEO & de hominum Origine reserantur;

Originale Orientalis SIBYLLÆ Mysterium recluditur:

Atque Magorum Liber SAD-DER (Zoroastris *Præcepta* seu Religionis *Canones* continens.) è Persico traductus exhibetur.

Dantur Veterum Persarum Scripturæ & Linguæ (ut hæ jam primò Europæ producantur & Literato Orbi postliminiò reddantur,) Specimina.

De Persiæ ejusdemque Linguæ Nominibus; déque hujus Dialectis & à modernâ differentiis, strictim agitur.

Autor est THOMAS HYDE S.T.D. Ling. Hebraicæ in Universitate *Oxon.* Professor *Regius*, & Ling. Arab. Prof. *Laudianus*.

Præmisso capitum Elencho, accedunt Icones, & Appendix variarum Dissertationum.

OXONII,
E THEATRO SHELDONIANO, MDCC.

Imprimatur,

Julii 12°.
1700.

GU. PAYNTER Vice-Can. Oxon.

ILLUSTRISSIMO

ET

HONORATISSIMO VIRO,

JOHANNI DOMINO SOMMERS, BARONI DE EVESHAM,

HUNC LIBELLUM

HUMILLIME

D. D. C. Q. AUTOR.

ILLUSTRISSIME

DOMINE,

CUM Religionis veterum Persarum notitiam à multis desiderari perspicerem, eámque à nostratium nemine sat fusè & sat accuratè tractatam fuisse animadverterem, ego quidem feliciori fato aliquot ipsorum veteres Libros (seu potiùs *κειμήλια*) nactus, Persicâ Linguâ etiam non destitutus, illud in me pensum suscipere non dubitavi, ut pleniorem ejusdem Historiam concinnare aggrederer, nec desisterem à pertexendo tunc exorsam telam eámque persequendo, donec tandem aliquot annorum labore eandem ad umbilicum perduxeram : ratus id operis Doctis & Curiosis haud ingratum fore, si in tam desideratam Antiquitatis partem inquirendo, hujus rei veritas quæ in tenebris maximâ ex parte hactenus delituerat, jam excuteretur, & omnibus liquidò constare posset. Ut cùm talis Historia luce donaretur publicâ, dicta Gens à Græcorum & Mohammedanorum offuciis ac calumniis liberata & vindicata esset, eámque semper ab ipso Diluvio veri Dei cultum tenuisse, & fermè ab illis temporibus (quod à paucis speratum aut creditum,) rectè constitutam Ecclesiam cum benè regulatâ Hierarchiâ habuisse compareret. Adeò ut quamvis primitivam suam puriorem Religionem interpolando, multas processu temporis admiscuerint Superstitiones,hac tamen ratione refutaretur vulgatus ille Error Virorum Doctorum superioris Seculi, *istum populum fuisse merè idololatricum, ejúsque Linguam & Literas prorsus exolevisse, & scripta Monumenta intercidisse ac periisse, & de his omnibus quasi de rebus intermortuis conclamatum fuisse* credentium. Cùm e contra, dicta eorum Ecclesia (ex quo humanum genus à Noacho reparatum,) Deicola semper extiterit ; & præsertim in Medicæ Monarchiæ initio maximè florens, triplici *Sacerdotum* & *Præsulum* atque *Archipræsulum* Ordine ab illis temporibus usque

que ad *Yezdegherd ultimum* (circa millesimum abhinc annum) tanquam Sol in suâ abside fulserit, suæ Religionis authenticos Libros ut vivas & perennantes Tabulas summâ curâ conservans. Eáque sanè hactenùs (quamvis minùs florens,) est suorum Rituum tenacissima, & ad hunc usque diem vigilantissima in Custodiâ sui Prophetæ Codicum, in quibus (præter alia Curiosa,) latére creduntur *de Messiah Prophetiæ* plures quàm quas hactenus novimus; cùm Vetus Testamentum non fuerit ei ignotum, & is (quamvis Pseudopropheta) peculiaribus quibusdam Revelationibus adjutus videatur. Et hinc factum est, ut post Christum Hæretici hoc subolentes, prætenderint se habuisse *Zoroastris Revelationes de Christo*; genuinorum Codicum loco exhibendo nothos & spurios ex suo cerebro confictos, quos sub ejus nomine, ignaro populo talium avido obtrudebant.

Cúmque hoc Opus conscripseram, & publici juris faciendum decreveram, haud committendum duxi ut peregrinæ hæ Literæ (tanquam Advenæ ad oras nostras adpellentes,) relinquerentur solivagæ, alicujus Magnatis præsidio & patrocinio destitutæ. Unde ad Illustrissimi Viri limen deduxi & præ foribus stiti eas humiliter intromitti affectantes. Ubinam enim excipi sperarent tales Hospites, potiùs quàm apud Virum Honoratissimum pariter ac Doctissimum, qui adventantibus Favores liberè impertit eósque amore prosequitur, & tales peregrinos à reliquo Orbe neglectos & repudiatos ambabus ulnis amplectitur? Apud quem inquam famigeratissimus ille veterum Persarum *Legislator Zerdùsht* (qui *Zoroastres*) se excipiendum speraret, meliùs quàm apud Legisperitissimum, Juris & totius politioris Literaturæ consultissimum, qui in Rei publicæ commodum Rei suæ (i.e. Sanitatis) immemor, proh nimis assiduè suum cuique tribuendo allaborare, satagere, & incumbere, & à mane ad vesperam insudare solebat; dum Angliæ Cancellaria sub Ipsius (tanquam Æquissimi Judicis) præfecturâ tot annos verè floruisse comperta est. Faxit DEUS OPT. MAX. omnium bonorum Dator, ut Axe sentiente onus, non desit talis Herois humerus; atque (qualis Ipse fuit) in posterum tanto aliquo Amico nunquam privetur Ecclesia, nec tanto Patrono orbetur Lex, nec ejusmodi fido Consiliario destituatur Rex Invictissimus GUILIELMUS (Belli & Pacis totius Europæ solus Arbiter, Religionis Protestantium Stator ἀπὸ μηχανῆς,) quem diu sospitet & conservet Deus: ut ipso seriùs in cœlum redeunte, hæc Regna diu sub faustissimo ejus Imperio perennare pergant.

Impoliti

Impoliti verò istius Operis Autor indignus, qui Beneficiis Tuis se semper devinctum fuisse gratus agnoscit, (cùm meliora non habeat,) istud qualecunque sit Munusculum submissè offert: limatissimum interim Judicium Tuum reformidans, severitatem deprecatus, & favorem obtestatus, ut non censoriâ virgulâ, sed amicâ manu illud tractare velis; non ejusdem nævos nimis acriter perstringendo, sed potiùs paroramata pertranseundo, defectus excusando, & (pro innatâ Benignitate) erroribus condonando. Ut ex tali Tuo Exemplo, alii qui ad alienos labores carpendum atque sugillandum proniores, nostris conatibus favere, hiantes rimas implere, & errata tegere discant.

Et is interim apud Supremum omnium JUDICEM contendere non desinet, ut IPSE pro infinitâ suâ Clementiâ longam Tibi Vitam largiri velit, eámque ad extremam usque senectutem prorogare dignetur. Quod ex animo semper vovebit

Illustrissimi Nominis Tui

Cultor devotissimus

THOMAS HYDE.

AD LECTOREM
PRÆFATIO.

PRomiſſorum fidem ut tandem liberare poſſim, en Religionis veterum Perſarum hiſtoriam: in quâ quidem contexendâ ſecutus ſum methodum naturalem, eam ab origine Gentis inchoando, eandémque continuando ad hunc uſque diem quo ab iis in eâdem fide perſeveratur. Inter ea quæ ab Europæis de hoc ſubjecto dicuntur, multa quidem ſunt vera, & alia quædam admiſcentur falſa, prout Linguæ Perſicæ beneficio deſtitutis competebat. De eorum itaque Relationibus, (uti etiam ſubinde de earundem Partibus & Citationibus quas dedimus,) aliquando meritò dicatur العهدة على الراوي fides ſit penes autorem, ut de rebus dubiis & incertis ajunt Orientales.

At quamvis Perſarum & Medorum eadem fuit Religio, ejuſdem tamen Monumenta à Zoroaſtre (ſub finem Monarchiæ Medicæ vivente) ſcripto conſignata ſunt ſolâ Linguâ Perſicâ veteri, ut hodiè ex ejus Libris apparet. Hæ Gentes omnes (non obſtante Linguæ Perſicæ & Medo-Parthicæ diverſitate,) eiſdem utebantur Literis, quæ utriuſque Linguæ ſonis dextrè exprimendis ſunt optimè adaptatæ, utpote quæ ab initio cum illis linguis natæ. Talium autem Literarum uſus (Religionis cauſâ, ut ſuo loco diximus,) tandem exolevit apud Perſas Mohammedanos, qui in earum locum Arabicas non tam benè dictarum linguarum ſonis accommodas introduxerunt. Utriuſque autem Gentis Leges politicæ fuerunt planè eædem: unde conjunctim memoratum eſt, Medorum & Perſarum Leges eſſe immutabiles.

In hoc igitur Opere tractamus tantùm Religionem Perſarum veterum: non verò moderniorum Mohammedanorum, quorum Religio præcipuè continetur in Corano, qui eis eſt agendorum & fugiendorum norma; quamvis etiam cum tempore introducta fuerint alia quædam Inſtituta, quæ tamen dicto Libro non ſunt contraria nec in eo vetita. Inter quæ eſt ſolennis Viſitatio Sepulchrorum aliquot inſigniorum Sanctorum, quæ (ardentibus cereis & aſtantibus nocte dieque vigilibus) cum magnâ pompâ &

diligenti custodiâ in augustis ædificiis ad hoc (ex piorum legatione) exstructis & reditibus donatis servantur. Aliud Mohammedanorum est Religiosæ ac voluntariæ paupertatis Institutum, in quo quivis Religiosus Deo devotus Persicè in genere *vocatur* پارسا *Pârisâ*, Arabicè ابدال Abdâl, *& exoticâ voce* قلندر Kalender *seu* Kalander, *quasi dixeris* Καλὸν ἄνδρα. *Vel aliàs generaliori Titulo vulgò Persicè audiunt* درويش Dervîsh, *Arabicè* فقير Fakîr, *i. e.* pauperes, mendicantes *religiosi qui Eleemosynas religionis causâ à populo semper petunt. Ex horum Cæremoniis est in uno pede diutina* Gyratio, *talis quæ ab Europæis fieri non potest. Hi non sunt Monachi, sed uxorati Religiosi, qui Mundo renuntiantes, spontaneam paupertatem sub religioso Habitu profitentur, vagabundi, mendicantes, atque subinde in Ecclesiis pernoctantes. Et Abdalorum quivis grande quoddam Cornu ad latus appensum habet, ad inflandum, & (dum religiosam in foro oratiunculam habituri sunt,) ad convocandum ad se populum. Quinetiam datur religiosum quoddam genus magis* speciatim *dictum* صوفي Sûphi *seu* Sophi; *idque, vel à* صوف Sûph, lanâ, *quasi dicantur* Lanigeri, *(quia religiosi Sericum non induunt,) vel q.d.* Σοφοί. *Hi sunt doctiores rebus Theologicis operam dantes, qui sermonem mysticè velare & involvere solent, res divinas & spirituales per res mundanas adumbrando. Circa annum Christi* 1500, *ex horum Ordine & numero fuit religiosum Habitum gestans (ut narrat Gjannabius Cap.* 75,) *quidam* Sheich *dictus* شيخ حيدر الصوفي Sheich Haidar AlSophi *seu* Assophi, *quem aliqui dicunt paucis mensibus regnâsse. Utcunque tamen fuerit, certissimè ad Thronum evectus est ejus filius, ideò dictus* شاه اسماعيل صوفي Shâh Ismael Sophi: *unde factum est ut apud aliquos,* Persarum Sophi *audiret* Persarum Rex. *Hujus Successor fuit illius filius* طهماسب Tahmasp. *Deinde (si rectè memini) per biduum in regnum successit hujus tertius filius* حيدر خان Haidar-Chân: *mox Tahmaspis secundus filius* اسماعيل خان Ismael-Chân *ejus nominis II: & tandem primus filius dictus* محمد خدابنده Mohammed Chodâ-benda, *qui fuit luscio∫us: & posteà ejus filius* عباس Abbâs. *Et circa annum* 1630 *p. m. regnavit* Abbâsi *abnepos* صفي Sephi *I. Posteà* Sephi *II, qui propter inauspicatum coronationis tempus & res minùs prosperas, rursus coronatus est, mutato nomine in* Soleimân, *qui Imperii sui anno primo misit ad* Carolum *II Epistolam de Vectigalibus urbis* Ormûz. *Et hodie regnare dicitur* Hosein.

Dictus

Dictus itaque Titulus Sophi *non fuit (ut aliqui perperam ſentiunt,) omnium ſequentium Regum, ſed ad ſolum* Iſmaelem *I pertinebat. Errorem autem peperit ſoni vicinitas. in Titulo* Sophi *& Nomine* Sephi, *quamvis iſte (ut vides) poſt longum tempus ſucceſſit, nec fuit ex Religioſorum Ordine unde tali Titulo gaudere poſſet.*

Dictorum Suphiorum *ſeu* Sophorum *Theologia myſtica continetur in Libro Perſico dicto* مثنوي Méſnavi; *& multi Ritus in alio Libro Arabicè conſcripto, cui Titulus* علم تصوف Ilmi taſávvuph, *i. e.* Scientia Suphiiſmi *ſeu* notitia Sophiſmi, *qui eſt* علم الوقوف مع الاداب الشرعية ظاهرا و باطنا ſcientia perſiſtendi in virtutibus legalibus tam externè quam interné. *Iſte enim Liber agit de amore divino, & de virtutibus ac vitiis, &c. Dictus Liber* Méſnavi *(qui valdè prolixus & copioſus,) totus conſcriptus eſt carmine Perſico, cujus unum Exemplar olim (cum aliis MSS Orientalibus jam fortè combuſtis,) vidi in Collegio Sionenſi, cujus forma erat in* Quarto *amplo & craſſo exili manu ſcripto, ubi quævis pagina 3 aut 4 columnas denſè ſcriptas continebat. Pro hoc Libro habemus in Archivis Bodlejanis peculiare Gloſſarium Perſicum dictum* لغت مثنوي Logáti Méſnavi, *i. e.* vocabularium pro Libro Méſnavi; *ut in Oriente mos eſt* Gloſſaria *peculiaria pro ſingulis melioris notæ Libris conficere. Alius de dicto ſubjecto Liber MS Perſicus Proſaïco-metricus, qui mole minor & materiâ brevior, in Bibl. Bodlejanâ reperitur, dictus* معنوي و مثنوي Ma'navi & Méſnavi, *i. e.* Senſalis & repetitionalis; *ſc. brevibus paragraphis rei ſenſum ſeu ſignificationem proſâ exhibens, & deinde ejuſdem aliis verbis repetitionem & uberiorem explicationem carmine continens. Et ſic per totum Librum in ejuſmodi brevibus paragraphis* معني Ma'ni *ſeu* ſenſus *materiæ primò datur proſâ, & deinde ejuſdem* مثني Méſni *ſeu* repetitio *aliis verbis mox ſequitur carmine expreſſa.*

Sed ut ad penſum de Abrahamo *&* veteribus Perſis *redeamus, in eâ quam dedimus* Abrahami *Hiſtoriâ, non afferuntur omnia trita & alia frivola (ut apud Arabes quædam ſunt,) quæ de eo dicuntur; ejuſmodi enim multa eo nomine omiſimus: ſed potiùs in medium adduximus tantùm præcipua quædam, quæ etiam nova ſunt non vulgò nota. Et ferè idem dicendum eſt tam de* Manetis *quàm de aliorum Hiſtori : non enim Lectori obtruſimus omnia quæ peti potuerunt ex Operibus Auguſtini & aliorum, ſed potiùs ea quæ ſelectiora ſunt.*

Apud veteres Perſas, vera & antiquiſſima Religio quæ primò erat in

 omnibus

omnibus partibus orthodoxa, posteà processu temporis interpolata est multis rebus superstitiosis, (ut suo loco dicitur,) quæ potiùs amputandæ essent. Cæremoniarum quædam sanè ut externa signa internæ puritatis habentur, uti est corporis lotio : & sic ungues præscindere, est impuritates naturales abjicere ; cum ejusmodi aliis. At erga Ignem & Sydera nimius respectus, & faustorum ac infaustorum dierum observatio, &c. sunt meræ nugæ eæque peccaminosæ ; cùm in Lege Mosaicâ omnes superstitiosæ rerum & temporum observationes sint vetitæ, quia à timore Dei abducunt, ut missâ in Deo confidentiâ, homines seducantur ad confidendum in ejusmodi vanis superstitionibus.

Veterum Persarum Propheta Zerdûsht *seu* Zerátusht (*Græcis perperam dictus* Ζωροάστρης,) *scripsit aliquammultos Libros de variis subjectis, (ut suo loco docuimus,) omnes linguâ antiquâ in plerisque locis jam obsoletâ, qui manent sicut Thesauri obsignati, quos nondum rimati sunt Doctorum oculi. Isti Codices omnes diligenti custodiâ ad hodiernum diem servati, apud illius doctrinæ Asseclas nunc extant: quod tamen fortè ægrè persuasum sit nostratibus qui in hisce rebus Hospites, ne quidem somniantes veteres Persas semper habuisse benè regulatam Ecclesiam quæ sua Monumenta conservaret ; eámque in splendore duráſſe usque ad* Yézdegherd *ultimum circa* 1000 *abhinc annis regnantem ; & postmodùm ab eo tempore (quamvis minùs splendidè) huc usque continuasse.*

Dicti Zoroastris *Libri sunt in nostro Orbe Europæo ferè peregrini, nisi fortè alicubi lateant ignoti. At eorum aliqui (ne supradicta gratis dixiße videar,) penes me in privato Musæo sunt Theologiam spectantes, qui antiquis Lingua & Charactere exarati, auro contra chari, quos longo labore & pecuniâ ex Oriente redemi. Zoroastriana Autographa omnia inquam scripta sunt veteri linguâ Persicâ purâ & immixtâ, utpote quæ tunc (sine Arabismi mixtione) obtinebat in* Chorasânæ *seu* Bactriæ *partibus ubi erat* Gushtaspis *Curia: & quæ ibidem hodiè obtinet. Sicque eâdem linguâ exscripta sunt pleraque Apographa ; exceptis quibusdam pro vulgatiore hodiernorum usu, quæ aliquando admixtas habent voces Medicas & Arabicas, ut* كتاب Kitâb, *&* نبي Nubî *seu* نوي Nivî, *quæ omnia notant* Librum, *quo nomine à Persis Mohammedanis seu Medo Persis aliquando emphaticè appellatur* AlCoranus , *q. d.* τὸ Βιβλίον. *Optandum esset ut omnia Zoroastris Opera è Magorum tenebris in nostram lucem producerentur, unde proculdubio multa nova quæ Europæum Orbem hodiè latent, in Doctorum & Curiosorum usum eruerentur. Ideóque Literarum Patronis (dum Deus opportunitatem largitur,) pecuniam in hunc usum maturè erogare incumbit. Tale Opus planè esset aliquo Principe aut Magnate dignum : nam sine necessariis Sumptibus nihil poterit præstari : ad quod tamen haud magnâ summâ opus esset.*

Zoro-

Zoroastri *quidem (ut suis locis fusius diximus,) ex conversatione cum Captivis in Persia Judæis, benè notum fuit Vetus Testamentum, & multi ex eo Ritus in Persarum usum deducti sunt, uti constat tam ex ejus Historiâ Creationis & aliis rebus cum Judaismo coïncidentibus, quàm ex eo quòd (referente* Gjannabio) *multa Davidica in suos Libros inseruit, & Prophetias edidit de* Messiah *in Vet.T. prædicto & subobscurè revelato. Sed præterea necesse erat ipsum clariore & magis peculiari Revelatione fuisse obsecundatum, eandémque (ut durabilis esset nec cum tempore intercideret,) in suis Libris scriptam reliquisse pro Magis suis per Stellam ducendis ad Christum natum in Judæâ regione longinquâ; cùm aliàs certè id non novissent nec in Judæam à longinquo ex Oriente venissent: nam isti peregrini hanc rem meliùs perspectam habuerunt quàm Incolæ urbis Bethlehem & Rex & Judæi omnes, qui ab illo Magorum Evangelio condocefacti simul & terrefacti fuerunt. Quæ omnia suadent & persuadent* Zoroastrem *hac in parte verè divinam Revelationem habuisse: cùm compertum habeamus quòd Deus aliquando (quia ipsius Sapientiæ sic visum est,) falsis Prophetis res veras revelare dignatus est. Ex hujusmodi externis Testimoniis Biblica veritas fortassis munitior & fortior reddatur. Nam quamvis sacrorum nostrorum Bibliorum autoritas sine ullo externo Testimonio sit per se evidens, ipsáque Biblia sint authenticâ Traditione & diligenti Conservatione ad nos deducta, nec aliâ defensione indigentia; tamen propter eos qui extra sunt, ad corroborandum aliquantulùm juvet, quòd ista Biblia aliquibus in partibus ex AlCorano & Ethnicorum Scriptis tanquam ex abundanti, aliquas Attestationes & Confirmationes acceperint. Et eodem quoque modo è* Zoroastris *Operibus multò antiquius haberi poterit Testimonium itidem ab extra petitum, quod melius; ut hujus & futuri temporis* Atheistæ & Deistæ *seu Anti-scripturarii veritatem Biblicam ab inimicis & extraneis confirmatam & suffultam videant.* Zoroastris *prophetias de* Messiah *auditu saltem rescivisse videntur veteres post Christum Hæretici, qui multa ex eo prætendebant, ejúsque arcanos Libros seu Revelationes de Christo secum habuisse jactitabant. Cùm igitur tam ex Sacro Evangelio quàm ex aliis rerum circumstantiis certum sit Persas Christi in carne Adventum sibi revelatum habuisse, eósque eundem Adventum ex Scriptis Zoroastrianis prænovisse, oporteret nos Christianos in hanc rem meliùs inquirere, ut dicta ejus Scripta in ipsius verbis legere possimus. Tales itaque ejus Libri hoc solo nomine (præter aliam curiositatem,) æstimandi sunt Thesauri quovis pretio redimendi.*

Apud Persas autem extat alius Liber Zoroastrianis Scriptis antiquior, cui Titulus جاويدان خرد Gjavidân chràd *seu* æterna sapientia, *agens de* حكمت عملي sapientiâ practicâ *seu* philosophiâ practicâ, *cujus Autor fuit*

fuit Medorum Rex tantùm non antiquissimus هوشنك Hûshangh, *occisus (ut ajunt) ictu lapidis; qui in Arabum Libris aliquando perperam scribitur* اوشهنج Oushahàngj, *qui à nostrate quodam exponitur* Hermes. *Inter antiquos etiam Persarum Libros numerandi sunt* بزرجمهري مسايل النجوم Buzurgjúmhuri quæstiones de Stellis, *& de* arte Chemicâ *Liber* اسطانس الحكيم Osthanis Magi & philosophi *qui Zoroastris Præceptor. Et sic sunt* Isphendiyâri *&* Ciaxaris *Institutiones Astronomicæ dictæ* زيج اسفنديار Zîgj Isphendiyâr *&* زيج شهريار Zîgj Shahriyâr.

Quoad aliarum Gentium (ut id obiter moneam,) veteres Libros, in alterâ extremitate Orbis Chinenses habent valdè antiquos philosophicos Cum-fu-çu *seu* Confucii, *quos in Bibliothecâ Bodlejanâ possidemus, cum aliis tam medicis quàm historicis. Ex ejusmodi veteribus Historicis Sinicam Historiam contexuit D. Martinius. Indorum* Shaster *seu* Librum Creationis *habemus in linguâ Malabaricâ sine Versione, ex Dono Doctissimi Viri* Thomæ Smith *S. T. D. Ex eo tamen multa extraxit D.* Henr. Lordius *in Descriptione* Religionis Baneanorum in Indiâ. *Sed mysteriosi Indorum Libri* Poran *Versionem Anglicam olim vidi apud aliquem Mercatorem Londinensem quatuor Tomis in* 4°. *Sabiorum Libri antiqui, (quos Patriarchæ* Seth *fuisse prætendunt,) habentur in Syriâ & Mesopotamiâ: sed sub pœnâ maximâ exteris non revelandi. Nihilominùs tamen astu eos evolverunt Mohammedani & Judæi, qui quædam ex eis prodiderunt,* Zamolxis *autem Leges nullibi extant. Is fuit olim Getarum in Thraciâ & Samothracum Legislator, ad quem postea sive Hominem sive Genium (dicente Herodoto) Getæ singulis quinquenniis aliquem è suis legare solebant, ut is de eorum rebus certior fieri posset. Hujus Vitam scripsisse dicitur Doctiss.* Car. Lundius *Professor Upsalensis.*

Tempore Tarquinii Superbi *olim supererant & peculiari custodiâ conservabantur tunc vetusta* Sibyllina Carmina *Latina. Hæc autem & alia Ethnicorum Oracula longè ante Christi tempora sponte conciderunt, ut notat Strabo: nam meliore luce subortâ & fraude detectâ, ea omnia cessarunt & siluerunt. Et eâdem de causâ sic etiam hodiè (ut spero,) cessabunt ab Obsopæo & Patritio edita illa* ΜΑΓΙΚᾺ ΛΌΓΙΑ *seu* ΖΩΡΟΑ΄ΣΤΡΟΥ ΛΌΓΙΑ pseudoracula *pessimè conficta carmine Græco. In his memorantur* Μονὰς, *&* Δυὰς, *&* Τριὰς, *& deinde* Πατὴρ, *&* Νȣ̃ς, *cum ejusmodi aliis, quæ planè Christianitatem & novitatem olent, uti & faciunt moderna illa quæ circumferuntur* Sibyllina *Græca planè ex S. Bibliis extracta & collecta. Cùm itaque genuina* Zoroastris Præcepta *seu* Effata *hactenus sub*

Persismi

Persissimi involucro latentia, jam luce donentur, quid valent dicta illa Spuria? Certè res in hac parte censebitur ita se habere perinde ac haberi solet de re quâvis viliore comparatâ cum pretiosiore: ad quam a'ludentes Persæ solent dicere, در بازار جوهريان شبه جوي ديارد In Gemmariorum foro Gagates ne granum hordeaceum valet. *En itaque genuina ejus* Præcepta (*nisi cum aliis loquendo,* Oracula *vocare mavis,*) *eruta è Magorum Libro* صد در *SAD-DER, cujus Autor seu Collector fuit* Melicshâhi filius, *nobis itaque* Melicshahides *dictus. At pro* ملكشاه Melicshâh, *aliud Exemplar factâ metathesi legit* شاه ملك Shâh-meliki filius. *Certè dolendum est quòd iste Autor proprium suum Nomen à nobis celaverit.*

Iste Liber est Codex Præceptorum *seu* Canonum Ecclesiæ Magorum *è Zoroastris Operibus collectus: & quicquid ibi reperitur, est illis æquè authenticum ac nobis est quidvis in nostræ Ecclesiæ Canonibus aut S. Bibliis repertum. In eo est bonorum ac malorum farrago: sc. multa valdè bona & pia, & alia valdè superstitiosa & meræ nugæ: omnia simul (benigne Lector) bona cum malis accipe, & æqui bonique consule. Uncis inclusa in charactere* Romano, *non sunt in Textu Persico, sed à nobis adduntur vel explicationis ergô vel aliâ de causâ. Et quamvis reddiderim prosâ, omnia in illo Libro (utpote non à* Zor. *sed à moderniore autore scripto,) 200 abhinc annis condiebantur viliore carmine Persico, quale solebat esse illud Monachorum in Angliâ aut hodiè* les Ballades. *Et quidem suis Interpretibus negotium plus quàm ordinarium facessere solent tales vulgares Versificatores; qui dum Metrum & Rythmum prosequuntur, bonum sensum aliquando amittunt; & ad complendum dictum Metrum vel Rythmum, sæpè sine aliâ necessitate addunt multa superflua verba, quæ plerumque omisi. Et ut alicubi Pleonasmis, alibi Defectibus laboratur, omittendo verba ad sensum necessaria, quia metro aut rythmo non favebant. Tales Poetæ etiam sæpiùs coguntur adhibere frequentiorem vocum metathesin & numerorum enallagen, misera malorum Poetarum confugia incommodum reddentia sensum, qui aliàs esset magis rotundus & minùs interruptus videretur. Ideóque venia indulgenda est Interpreti, dum talia Interpretationem minùs gratam efficiunt: cùm è contra, elegans & genuina poësis omnia reddidisset gratiora. Si autem quisquilias excutiendo, tandem invenimus Gemmas, debemus abire contenti: & insuper Poetæ ignoscere, quamvis non fuerit in suo genere Coryphæus; cùm omnia satis ad captum indocti vulgi (pro quo hæc scripsit) expresserit, idque*

carmine

carmine quod eis gratius & jucundius habebatur. Is enim (ut alibi monuimus) magis Religiosus quàm Poeta fuit: & quantumvis aliarum rerum rudis, tamen in Zoroastris Libris peritissimus & doctissimus.

In isto Melicshahidis Libro aliquando invenies eadem Præcepta in variis Portis seu Capitibus repetita & inculcata. Nescio an id ex zelo factum, quasi digna essent quæ repeterentur; vel an aliàs, quia ille Autor in Extractum suum ex Zoroastris libris faciendo, repererit eadem Præcepta in variis locis repetita, unde Melicshahidi in suo Compendio eadem quoque inculcare visum fuerit. Mihi autem tale quidvis potiùs videtur inter ejus παρεργμάτα numerandum, & ut ejus ἀναχείδτα habendum. Et sic certè est quod in pronuntiando Supplicium contra Peccata, id facit quasi omnia peccata essent reatu æqualia & paria. Nam cùm unum tantùm (sive peccatum sive supplicium) posset esse omnium maximum, ille statuit ferè quodvis peccatum esse omnium maximum & pro eo supplicium maximum, scil. pro eis ferè omnibus (sive maximis sive minimis) decernit supplicium æquale, Gehennam & damnationem æternam.

Sinicus Character vocis Chă (quem nobis dare omisit Chinensis noster,) à D. Mullero in Lib. de Chataiâ p. 41 sic datur 札 Sed cùm ejus autoritas in hac parte sit dubia aut potiùs nulla, inter authentica Sinica Astronomica Tab. V, visum est hujus Characteris locum vacuum reliquere, potiùs quàm incertum pro certo Lectori obtrudere. Mulleri enim sublesta fides tam alibi quàm in eodem loco cernitur; scil. cùm non sciret verum Characterem vocis Fengh, pro illo substituit char. vocis Fungh prorsus diversum & significatione contrarium. Ideóque ex Chinensis nostri autoritate utrumque in suis locis dedimus, conferendi causâ.

Infra in hoc Opere p. 385. ex Libro Mu'gjizât Phârsi memoratur, apud Persas olim fuisse 10 viros præ cæteris in toto Orbe Excellentes, quorum 6tus fuit Gjamasp. Sed quia Curiosis fortè non sit ingratum scire quinam etiam reliqui fuerint, en (ex eodem Libro in ipsissimis illius autoris verbis) horum primus fuit Persarum Monarcha فريدون Phridûn totius Orbis Rex, qui universum Mundum justitiâ & æquitate reparavit, postquam à Dahhâko vastatus fuerat. 2. Secundus fuit Alexander filius Darâi filii Darâi, Rex maximus & sapientissimus, Aristotelis Discipulus, qui Indos & Chinenses subjugavit, & obiit 32 annos natus. [Heic notanda sunt quædam Autoris istius ἀνιστόρητα: nam Alexander non transivit ultra Gangem, & multò minùs ad Chinam, quam nunquam vidit. Nec fuit Darii filius, quamvis Persæ pro suo Honore id asserant & credant. Darius quidem obtulit filiam suam Alexandro in uxorem: sed

recusavit

recusavit eam, aliàs is fuisset Darii gener] 3 Tertius fuit optimus Rex انوشيروان Anushirravân filius Kobâd, ---qui ob Justitiam adeò inclytus fuit, ut Mohammed in Corano de se notaverit انا ولدت في زمان الملك العادل Ego natus fui tempore Regis Justissimi, *quo Epitheto iste Rex sine alio nomine fuit notissimus & celeberrimus.* Is fuit tam Justus, ut apud ostium suum posuerit Cistam pro Gravaminum رقاع Schedulis, & ibidem appenderit Tintinnabulum ut gravati illud pulsare possent : quod tamen septennio vix pulsatum fuit, *&c.* 4. Quartus fuit Behrâm filius Yezdegerd, vulgò dictus بهرام گور Behrâm-Ghûr, qui (*præter alias Dotes,*) in jaculando parem non habuit : adeò ut dum Grex damarum illum pertransiret, puellæ quam secum habuit dixerit, Quâ parte vis ut talem damam feriam ? Puella dixit, Ejus ungulam ejusdem auri affige. Unde Behrâm accipiens Balistam, globulo percussit aurem damæ ; quæ itaque levavit pedem ut aurem scaberet. Et tum statim Rex sagittam jaciens, ungulam affixit auri. 5. Quintus fuit Rustem filius Zâl, tantus Heros & Eques ut talis alter Equi dorsum nunquam conscenderit. Hoc ei peculiare fuit, ut si secum habuerit mille Equites, & [*bis*] mille fuerint contra eum, illos bis millenos Rustem fuderit. Et, si fortè cum aliquo de fortitudine contendebat, eundem lanceâ ab Equo dejiciebat. [*Hujus & Alexandri Statuæ marmoreæ ut Equitantes* (*dignæ quæ accuratè delineentur,*) *hodie tribus milliaribus ab* Istachr *versus occasum cernuntur in colle inde dicto* نقطهٔ رستم Punctum Rustemi.] 6. Sextus fuit Gjamasp, Vezîr *seu* Consiliarius Regis Gushtasp, *ob prophetias & rem Astronomicam atque Astrologicam celebris, de quo suo loco dictum est.* 7. Septimus fuit بزرجمهر Buzurgjúmhur, Vezîr *seu* Consiliarius dicti Regis Anushirravân. Is summâ sapientiâ suâ fuit celeberrimus : & invento ab Indis Shahiludio, ille eis Nerdiludium reposuit. [*De eo itaque & de Anushirravân fusè diximus in nostro Libro* de Ludis Orientalibus, *edito* 1693, 8^vo^.] 8. Octavus fuit nomine باربد Bârbud, qui erat مغني Archimusicus Persici Regis Cosrav-Pervîz : eique in illâ facultate tunc par non fuit in toto Mundo. Ajunt quòd quando ei erat animus aliquod negotium Cosroi offerre, nec daretur opportunitas, ille tunc suum باربد Bârbud *seu* Barbiton pulsabat ; & quoque rem carmine complectens, eidem carmini آوازي aliquem tonum [a tune] componebat ; & posteà tale Canticum instrumento suo ludendo

do ſub auditu Coſrois, tum Regi innotuit eum adeſſe; & hoc modo apud Regem negotia ſua peragebat. 9. Nonus fuit صانع شبديز Factor (*quiſquis fuerit*) τȣ̃ Shabdîz, qui Equus pulcherrimus, cui plures facultates peculiares erant: adeò ut Coſroës moriturus juſſerit ut in latere montis بيستون Pîſtûn fieret porticus lapideus, in cujus medio collocaretur Figura hujus Equi, & ſuper dorſo ejus ſedens Coſroes زره loricâ indutus. Hujus artificium adeò pulchrum erat, ut ſint qui dicant eam figuram fuiſſe opus dæmonum, cùm homines tale quid feciſſe nequiverint. Hujus ſtatuæ تزيغ congruitas *ſeu* concinnitas dicitur fuiſſe talis, ut Clavi planè comparerent: & in figuræ ſculpturâ, ubi oportet ut ſit nigrum, ibi eſt nigrum; & ubi album, ibi album; & ubi rubrum, ibi eſt rubrum: & hinc eſt quòd homines dixerint illud opus non fuiſſe mortalium, ſed dæmonum. [*Hactenus Liber* Mu'gj. *At inquit* Ali Birgjendi, *mons* Pîſtûn *eſt in regione* جبل montanâ, (*ſeu ut Lex. Geogr. dicit, in* Irâc-agjam, *i. e.* Hyrcaniâ *ſeu* Parthiâ;) *& ad ejus cacumen aſcendi nequit. Deinde addit, In dorſo montis eſt ſpelunca, in quâ eſt fons aquæ: & ibidem ſunt ſtatuæ* خسرو وشيرين Coſrav & Shîrîn, *ſeu* Coſrois & Dulcibellæ, *ut exponi poſſit, figurâ humanâ.*] 10. Decimus fuit فرهاد Pherhâd, qui fecit قصر شيرين Caſr Shîrîn, *ſeu* Palatium pro Shîrîn Amaſiâ ſuâ: & is fuit qui conatus eſt aperire dictum montem Pîſtûn, & partem ejus abſcidit. Sunt qui aſſerunt ipſius fuiſſe Artificium *ſeu* Fabrefactionem τȣ̃ Shabdîz: & quia is fuit Amaſius τῆς Shîrîn, igitur fecit Statuam illius tantâ pulchritudine, ut ſint qui dicant quendam hanc Statuam videndo, dementatum fuiſſe: ideóque hoc tempore naſum ejus fregerunt, ne aliquis in poſterum dementaretur. [*Hactenus ex Libro* Mu'gj. *Sed ego ſanè ſubdubito, annon* (*in lib.* Mu'gj) Caſr Shîrîn *ſit mendum, pro eo quod infrà ex* Ali Birgjendio *legitur* Coſrav Shirîn? *& annon id quod dicitur de* Amaſiâ τȣ̃ Pherhâd, *potiùs ſpectet ad* Shîrîn *quæ* Amaſia Coſrois, *qui aperiri juſſit latus montis* Pîſtûn, *quod à* Pherhâd *mechanico præcipi non potuit. Cùm itaque* Factor Equi Shabdîz *ſit aliquis innominatus, &* Pherhâd *habeatur tam* Factor Equi Shabdîz *quàm etiam* ſtatuarum Coſrav & Shîrîn, *hac inquam ratione* (*ſi ita ſit,*) *tum dicti Viri Excellentes erant numero tantùm* Novem. *Et* Pherhâd *erat Sculptor inſigniſſimus qui parem non habuit.*

Ex ſupradictis videmus unde ſit Barbiton, *ſeu ut in Gloſſâ meliùs legitur* Barbutum. *Mittantur ergò nugatoriæ illæ derivationes quæ apud Martinium in* Lexico Philologico *leguntur, ut & ſabuloſum illud* Callimachi

machi, *qui in Epigrammate quodam* Barbiti *inventionem tribuit* Melpomenæ *Muſarum quartæ*, Μελπομένη θνητοῖσι μελίφρονα βάρβιτον εὗρε. *Quod autem ſuprà rectè Perſicè vocatur* باربد Bârbud, *Arabes & Turcæ illud vocabulum uſurpantes, id ſcribunt* بربط Bárbut, *& ſubinde ſonant* Bárbet. *Hoc hodiè apud Arabes habetur* Teſtudo quædam vilior 6 chordarum : *fortè tale quod apud nos vulgò dicitur* Bandóra, *quæ eſt* Pandura *tenuior ſeu minùs craſſa cui 6 aut 7 chordarum æncarum paria uniſona. D. Meninskius* Bárbet *Italicè vocat* Colaſcione, *Polonicè* Kopza, *i. q. Turcicum* قپوز Kopûz, *& Arabicum* عود Oûd, *& Perſicum* ششتا Sheſhtâ, *ſeu ut Turcæ ſonant* چشده Tchéſhda. *Si rectè memini, in Bablulidis exemplari Cantabrigienſi,* Oud *aliàs calamo (ut apud Syros) depingitur in triquetrâ formâ ut* Cithara. *Adeò incerta eſt tam veterum quàm recentiorum res muſica. Sed ad Defenſionem properandum eſt : nam ſecundùm quoſdam, benè faciendi ſtudium nil juvat, ſi in paucis aliquibus punctulis ſubinde erretur, quod evitaſſe pluſquam humanum eſt.*

Celeberrimus ille Camûſi *Autor* Phiruzabadius *pro grandi ſuo Opere apologiam attexens, in ſuâ Præfatione addit,* فالانسان محل النسيان وان اول ناس اول الناس Homo eſt locus oblivionis, cùm ſanè primus Obliviſcens fuit primus Homo. *Cùm itaque humanum ſit obliviſci & errare, humanum quoque eſſe debet errantibus & obliviſcentibus ignoſcere. Doctiſſimus* Shahriſtanius *in Opere ſuo* de Religionibus Orientalium & opinionibus Philoſophorum *Græcorum, Librum ſuum (candidi Lectoris judicio ſubmittens) ſic claudit,* هذا ما وجدته من مقالات اهل العلم ونقلته علي ما وجدته فمن صادف فيه خللا في النقل فاعدله اصلح الله عز و جل حاله و سدد اقواله وافعاله Hoc eſt quod inveni in Scriptis virorum doctorum, illudque [*ex eis*] tranſtuli ſecundùm id quod inveni. Quicunque in eo offenderit aliquem in Tranſlatione defectum, eúmque emendaverit, ſanè Deus Opt. Max. ipſius conditionem emendare, & in illius Dictis & Factis hiantes rimas explere dignetur. *Quod quidem tam ipſius Dictum quàm illius Votum, jam meum eſſe volo voveóque. Nos enim non ſumus à communi mortalium fato exempti : nam quoad præſens Opus, ſumus ſatis conſcii imperfectionum ejus, præ eo quod optaveramus : pro quibus itaque defectibus, benigni Lectoris veniam & ignoſcentiam petimus ; precantes ut ſi fortè quædam in eo bona & utilia ſint, ea malis & inutilibus præponderare & pro eis compenſare cenſeantur.*

 Sunt

Sunt autem alîus generis Lectores & Censores, quibus placere nec datur, nec à nobis studetur; qui aliorum quosvis lapsus aut defectus censoriâ virgulâ notando, eosdem quantum possunt publicè exponere & propalare student. Si offendunt aliquam incautam Phrasin quæ à currente calamo fortè exciderit, aut alium aliquem vel Typographi vel Autoris defectum inter Paroramata *numerandum, de eo statim triumphos agunt tanquam de repertis aliquibus Thesauris absconditis aut reportatis spoliis. Pro tali delicto (illis judicibus) nulla est compensatio: si mille utilia & mille Thesauros eis aperueris, non satisfacit, sed talis dictus defectus his omnibus præponderat. Isti suæ sortis immemores, nodum in scirpo quærere satagunt, & gloriolam sibi aucupantur aliena opera sugillando; quosvis Libros rimantes, non ut aliquid boni inde capiant, sed ut mendas carpant. Orientales populi credunt se habere Averruncum seu Amuletum contra maligni oculi aspectum, quem* زخم چشم Záchmi Tcheshm, ictum *seu* fascinum oculi *vocant Persæ. Utinam & nos haberemus ejusmodi Amuletum contra tales nostri laboris Inspectores, qui dum post salices latent, alios pro libitu vellicare & pungere non dubitant. Contra hujusmodi homines (sumptâ similitudine ab Apibus,) præcavet & sententiam suam vibrat celeberrimus Persa,*

زنبور درشت وبي مروت را گوي *Asperæ & incivili dicas Api,*

باري چو عسل نمي دهي نيش مزن *Quando mel non facis, pungere quoque desinas.*

Isti itaque amicè monendi sunt, ut vel à censuris & dicteriis abstineant, vel edant sua: aliàs enim de eis non erimus multùm soliciti. Nam solis Bonis & Probis placuisse sufficit. Vale.

MONITIO AD LECTOREM.

MOX sequentur omnium *Capitum Contenta* seu *Argumenta*, eàque plerumque justo breviora: ne alias singularum rerum Recapitulatione in nimiam molem excrescente & tumescente, hoc modo ex isto Libro alius Libellus exurgeret, quod in tantâ Subscriptionum deficientiâ erat incommodum. Sed hoc fortè parùm referat, cùm haud multos in nudis *Argumentis* (tanquam in limine) diu immorari, sed potiùs in ipsam Domum ingredi velle, speretur. Singulorum etiam Capitum *Errata* (ut sunt in promptu à legente corrigenda vel saltem memoranda,) notantur in dictis *Argumentis*; ubi quoque omnia *Romano* charactere uncis inclusa, vel pro *Emendationibus* vel pro *Additionibus* habenda sunt. Lectorem itaque obnixè rogamus, ut priùs quam alicujus Capitis Lectionem aggrediatur, omnia ibidem *Errata* calamo corrigere velit; ne fortè talia incorrecta *menda* legentem interrumpant & impediant, quo minùs alicubi sensum ab autore designatum verumve ejusdem loci scopum attingat.

[*In Præf. p.* 1. 11, *post* Medorum, *adde*, & Parthorum. *p.* 5. 4, *post* Creationis, *adde*, & Igne Sacro in Templis.]

CAP. I.

Persarum distinctio in Veteres & Moderniores. Gens modernior an simplex, vel ex quibus aliis conflata & composita? Persarum & Medorum nomen (quia ambo olim sub eodem Imperio) apud Historicos sæpe promiscuè & indistinctè usurpatum. [Exempla videas tam apud Brissonium & alios, quàm apud Rualdum in Animaduersione I.ª ad Plut. in calce tomi primi Operum Plutarchi.] *Religionis Persarum status triplex. An veteres ab initio habuerint veri Dei notitiam, & eandem semper retinuerint? An fuerint* Sabaitæ *seu* Sabii? *Religionem suam quatenus Dei Unitatem agnoscit, acceptam referunt* Abrahamo. *Cultus divinus datus soli* Deo, *at* Mithræ *&* Igni *cultus civilis: contrarium affirmantes falluntur Autores. Sacerdotum eorum ad hoc responsum.* Mithra *ab eis nunquam vocatus* Deus, *uti nec* Ignis: *nec necessitatum petitiones eis unquam exhibitæ. Qualia Sacra his fiunt. Judæorum sententia de Prostratione, &c. Quales Ritus à Judæis acceperint, aut in quibus cum eis convenerint. Nam* Zoroastres *non fuit ignarus Veteris Test. nec à Judæorum conversatione alienus.* Zoroastres *in Religione Reformator, & in eâdem Legislator, ut ante eum fuit* Poreodekēshangh, *& post eum* Erdavirâph. *Veterum Persarum recta in Deum fides & antiquissima Ecclesia (quod de nullâ aliâ, exceptâ Judaïcâ, dici potest,) fermè ab ipso Diluvio à* Shemo *& primis Patriarchis post-diluvianis derivata, huc usque continuatur. Et, etiamsi* Sabaïsmi *&* Pyroduliæ *(non autem* Pyrolatriæ) *nugas miscuerint, ii tamen devoti cultores Dei semper fuerunt; quamvis à Mohammedanis & aliis calumnias passi fuerint. Qualis color in vestibus & rebus aliis ab eis æstimatur. Veteres Persæ valdè pii & boni homines. Ubi locorum habitant, & quomodo ab aliis habiti. Quo tempore Persarum Imperium dissolutum fuit & finitum, & migratio facta in Indiam. Pleraque in hoc Opere ex genuinis eorum Monumentis extracta sunt, & sec. eorum tenorem dicta.* Zoroastris Opera *nondum Europæis perspecta: ea quantivis pretii redimenda: qualis doctrina in genere ex eis expectanda. Ad* Zoroastrianos Libros *ex Oriente comparandum præparatoria biennalis opera necessariis sumptibus acceleranda, ut posteà* Zoroastrianorum editio *sequatur; ne ex nimiâ tardatione, talis vel comparandi vel edendi occasio prorsus intercidat. Qualis sit Magismus orthodoxus, & qualis hæreticus. Quot sint in eo Sectæ, & quot in Christianismo, & quot in Mohammedismo. Quid de his & de illis sentiendum. Liber* S A D - D E R *est Breviarium seu Compendium ex Zoroastris Libris Theologicis à docto quodam Sacerdote olim in usum vulgi extractum.* [*p.* 4. *lin.* 12 *&* 32, *pro* Pyrolatria, *lege* Pyrodulia. *p.* 3. 24, Sabaitica. *p.* 14. 16, *pro* quin, *lege* quo minùs.]

CAP. II.

Veteris Religionis Persicæ nomen: & quomodo suam esse eam Abrahami *jactitant. Quâ occasione datur nova* Vitæ Abrahami Historia: *ubi de verâ ejus Religione disquisitio, & Persicæ Religionis cum eâ collatio. Persicæ Religionis Liber à* Zor. *conscriptus, vocatur* Sohfi Ibrahim, *i. e.* Codex Abrahami, *quia* Zoroastres *Religionem Abrahami tradidit Persis. Abrahami per totum Orbem fama apud Paganos. Quot Gentes se ab eo denominarunt, eum ut Patronum sibi adsciverunt, & se illius Religionem habere prætenderunt. Quàm variè & malè apud eos interpretatum fuit ejus exemplum in offerendo Isaacum. Nominis Abrahami formulæ diminutivæ apud Arabes. Is fuit Sacerdos, atque Propheta, & ab omnibus sic creditus. Magnus Princeps fuit, & à Persis aliquando vocatus Rex. Quomodo in Authentico Turcarum Catechismo Turcicè conscripto, docetur*

docetur quid post mortem respondendum sit de Religione Abrahami. *Fabulosum apud Arabes quòd Abraham extruxerit* Caabam, *&c.* *Quale fuit* Terachi *nomen Ethnicum apud Orientales.* *Ejusdem nominis occasione agitur de* Martio *mense & de initio Anni apud veteres: ubi* Chaldaica *quædam nomina explicantur, novâ luce ab Oriente derivatâ.* *Abrahami nativitas, quo anno.* *Abraham natus in* Cûtha : *vixit tempore* Nini, *qui* Nimrod, *cujus male parta haud diu durarunt.* *Res Chronologica tractatur, fusè.* Nini *Successores.* Belus *fuit* Cûsh, *in Babyloniorum dialecto dictus* Cûth, *ex Orientalium sententia.* Cushi *&* Cuthitarum *Sedes, ex Arabum & Persarum Historiis.* *Unus tantùm* Cûsh *in S. Bibliis.* Cûsh *nunquam notat* Æthiopiam : *at cur sic exponatur in Græco; quod fecit ut alius* Cuth *à quibusdam excogitetur & supponatur, sed sine fundamine.* *Locus Biblicus de egressione* Nimrodi in Assyriam, *exponitur fusè: & quas urbes is extruxerit.* *Non* Zoroastres, *sed* Oxyartes *fuit* Bactriæ Rex. *Quale fuit nomen* Oxyartes : *unde alia quædam Persica nomina Biblica lucem fœnerantur.* *Quamdiu Abr. mansit in* Haran. Harani *fratris Abrahami mors, qualis.* *Abrahami transitus in Canaan.* *Abrahami bellum cum Chedorlaomer Persarum & vicinarum gentium Monarchâ.* *Idololatria tempore* Eber *inchoata, & eadem stabilita tempore* Sarugh. *Exponitur quales fuerint* Benè Eber. *An lingua Hebraïca ab* Eber, *vel ab* Ibri, *prolixè: ubi de Eberi sede & Religione.* *Multis exponitur & restituitur locus Biblicus depravatus* Num. XXIV. 24, *de* Eber *& de navibus* Chittim. *Abr. in Ethnicismo natus: quo modo, & quo ætatis anno conversus, ex Orientalium traditione.* *Abrahami contentio cum Idololatris: ejúsque Incarceratio per aliquot annos, ex Textu Talmudis.* *De urbe* Ur *seu* Urchoe, *ubi vixit Abraham: & de cognomine urbe* Urhoi, *ubi etiam diversatus est Abraham.* *De* Chesed *&* Chaldæis, *inter quos non fuit Abraham: id in S. Bibliis prolepticè dictum.* *Qualia habuit Abraham apud Persas veteres nomina antiquissima.* *De Saræ nomine Ethnico.* *De morte Abrahami & Saræ.* [*p.* 42. 4, *post* Assyria *&* Ashur, *adde*, Sic Cedrenus paginâ 16, Ἀσσὺρ, ἀφ' οὗ Ἀσσύριοι. *p.* 45. 17, *pro* ex Rheâ frater, *lege*, (Rheæ frater,) *& consule Cedrenum in dictâ pag.* 16. *Et mox post* αὐτὸν, *adde ex Cedreno*, Βαὰλ ὀνομάζοντες, ὃ ἑρμηνεύεται Ἄρης πολέμων θεός. *p.* 76. 3, moratus. *p.* 76. 26, *post* ignoti, *adde*, At ut aliqui Arabum volunt eum tetendisse nimis australiter per Meccam, sic alii eorum nimis borealiter per Haleb quæ Aleppo: sic Ibn AlMallâ Halebensis, qui dicit Haleb fuisse ex locis ad quæ peregrinatus est Abraham, qui ibi aliquamdiu substitit post discessum suum ab Haran. *Proh nugæ!*]

CAP. III.

Disquiritur quænam qualisque fuerit veterum Persarum Religio, & quatenus cum eâ Abrahami olim convenerit vel hodie conveniat: ubi etiam de Persarum & aliorum Sabaismo. [*p.* 83. 4, *pro* omnia, *lege* omni. *p.* 99. 20, ea quæ dicuntur de Artaxerxis cultu Veneris, conferantur cum pag. 335. *Et deinde p.* 99. 44, *pro* in Præfatione, *lege* in Appendice.]

CAP. IV.

Mithræ apud Persas cultum non esse adorationem divinam, non obstantibus eis quæ Græci & Latini & alii in hujus contrarium dixerunt. Persarum Sacerdotes id expressè negant, affirmantes se solum Deum adorare. *De Mithræ antro, &c.* [*p.* 107. 33 *&* 35, *lege* Aureliani *&* Aurelianus. *p.* 117. 2, *pro* Aurelio, *lege* Macrino.]

CAP. V.

Peculiare Caput (per modum digressionis) in quo strictim agitur de sequioribus Sabaitis seu Sabiis, sc. de Sabaismo & Idololatriâ Gentilium nationum quæ sub influentiis Planetarum formabant Imagines adorandas, unde ortum habuit Idololatria, uti & à magnatum Statuis; ut Lectori innotescat inter utrumque Sabiorum genus differentia. *Ubi de ratione de nominationis dierum Septimanæ.*

CAP. VI.

De Persarum custodiâ Aquæ, simul & Ignis, cum variis Observationibus.

CAP. VII.

De Vestâ Romanorum & Græcorum. [Ejus Templum fuit tantùm unum: nam id quod Horatius in plurali legit *Templaque Vestæ*, est solius metri causâ. *p.* 143. 38, *post* impediret, *adde*, Suffibulum à quibusdam perperam accipitur pro Vestalium dicta Stolâ seu Pallâ ab humeris retrorsum dependente

dente, & anteriùs sub gutture consibulato. Sic Lexicographi. Sed ut à *Thure* fit *Thuribulum*, sic dicendum est quòd à *Suffitu* seu *Suffiendo* fit *Suffibulum*. Et hoc sensu accipitur ab iis qui de nummis scribunt, qui Vestalem describunt cum *Suffibulo* seu *Paterâ libatoriâ*, hoc modo exponendo quid sibi velint per *Suffibulum*. p. 145. 1, *pro* quod, *lege* quo. *p.* 145 .6, *post* est, *adde*, Vitulos cremandi Ritum nondum vidimus in nummis. Sed frequentioris usûs erat Libatio. Et quidem]

CAP. VIII.

De Vestâ Persarum, seu de Ignis custodiâ apud Sacerdotes Magos. De antiquis Pyreis ante Zoroastrem. Et Manugjahri Regis Oratio pia, &c. [*p.*155.19, omittatur. *p.* 159.27, Vestigiator. *p.* 160. 23, 24 *pro* Virtutem & excellentiam, *lege* virtus & excellentia; *in paucis exemplaribus.*]

CAP. IX.

Persarum primitiva Principia duo, unum æternum, alterum creatum; cum utriusque nominibus. Hæc Zerdusht vocavit Lucem & Tenebras, intelligendo Deum & Diabolum. Opiniones de Deo. Creatio Mundi in 6 Temporibus, cum eorum nominibus & descriptionibus. Solennis eorundem observatio strictè Persis injuncta, in memoriam Operum Dei.

CAP. X.

Quid Persæ credunt de humani generis Origine, & de Diluvio, & de quibusdam aliis rebus antiquis. De fictitiis Paradisis terrestribus. De Mose & de Salomone. Persarum Religio in multis convenit cum Judaicâ, & magnâ ex parte ab eâ fuit desumpta. [*p.* 173. Ex imaginariis locis Beatitudinis, est *Ghangh-diz*, & *Gjamgherd*, & *Irân-Vigj*: sed ubi situm habeat hic ultimus, nondum explicatum vidi. Quærendum ergò an sit *Dumâvand* mons in *Irân* seu *Persiâ*; vel aliàs, aliquis locus sub Æquatore? cùm *Irân-vigj* sit *Irân beata* seu *beatitudinis.*]

CAP. XI.

Nomina & Attributa Dei apud veteres Persas, scripturâ veteri Perso-Medo-Parthicâ.

CAP. XII.

Nomina & Epitheta Angelorum, scripturâ veteri Perso-Medo-Parthicâ.

CAP. XIII.

Nomina & Epitheta Diaboli, scripturâ veteri Perso-Medo-Parthicâ.

CAP. XIV.

De veterum Persarum Anno & Epochis variis, cum Mensium & Dierum nominibus scripturâ veteri. [*p.* 189. 23, *pro* 651, *lege* 652. *p.* 190. 16, *lege* Epocha.]

CAP. XV.

Mensium ordo antiquissimus ab initio Martii, scripturâ veteri. Menses Gjelalei. Perso-Medici mensis Dies, cum 5 Appendicibus scripturâ recentiore; & rursus scripturâ veteri Perso-Medo-Parthicâ.

CAP. XVI.

Menses Melikæi Yezdegerdici, (qui jam primò Europam vident,) cum suis 5 Appendicibus. [*p.* 201. 21, *lege* Hegj. 11, Christi 632 : *& mox*, Hegj. 31, Christi 652.]

CAP. XVII.

De Annis & Epochis in genere : & de Anno Persico in particulari. [*p.* 203. 10, *pro* Solarem *&c. lege* Lunarem esse reputant : *nam est lapsus Scribæ Persici. p.* 203. 3, Rasad est Observatio cœlestis, vel Epocha super eadem fundata, vel Computus talis: ideóque per has voces indifferenter exponitur.

p. 203. 24, *pro* E, *lege* Et. *p.* 205. 18, *pro* quærendum est annon, *lege* planum est quòd ex Scribæ Persici incuria. *p.* 207. 31, *pro* di, *lege* dictus. *p.* 211. 2, *post* fixa, *adde*, eodem modo acsi aliquis Romanorum Anni veteris Menses distingueret à *Mensibus Julianis*, qui nomine tenus iidem sunt, & tantùm situ differunt, mutatis primis in ultimos: excepto quòd fortè *Julius* sit à *Julio Imperatore*, & *Augustus* ab *Imp. Augusto*, qui antea erant *Quintilis* & *Sextilis*.]

CAP. XVIII.

De Anno seu Epochâ τ̃ Katâ & τ̃ς Oighûr. [*p.* 214. 4, *pro* res, *lege* sive res. *p.* 214. 9, *pro* Christ, *lege* Christi. *p.* 214. 25, *pro* Annuus, *lege* Annus, Notandum quod *p.* 219, in Tabula Chinensi, columnarum ordo (ex numeris discernendus) quem Sculptor perperam inchoavit à sinistrâ, potius inchoandus fuerat à dextra, uti se habet lectio Sinica in singulis illis columnis ubi duplex Sinicorum characterum series cernitur: sed in eorundem sonis non item. *p.* 234. 38, *post* Menses Lunares, *adde*, In meo Calendario Sinico, amicus noster Chinensis adscripsit istos sonos, qui in quibusdam differunt ab iis quos pro D. Golio scripsit D. Martinius, uti apparet in Cyclo Sexageno procedendo à num. 27, & sic deinceps, ubi ista Mensium nomina comparent. *p.* 216. 9, *lege*, terminationes inter pronuntiandum apocopare præstat, & voces Sinicas simplices sine illis enuntiare. *p.* 233. 20, *post* decimustertius, *adde*, A supradicto nomine *Shiûn*, corruptum est apud Europæos Criticos שׁיכון *Shicun*, seu ut sonant *Shaicun*; quod est pro שׁיון *Shiûn*. Et hoc propter defectum Characterum Turcicorum, quia scriptum viderunt Hebraicis seu Chaldaicis: unde & hoc habitum fuit pro nomine Chaldaico *dodecaëteridem* Chaldaicam notante. Sed in linguâ Chaldaicâ tale nomen non extat, nec Chaldæi unquam per *dodecaëteridem* numerarunt. Est itaque *Shiûn* revera *Dodecaëteris Sinico-Tatarica*; aliter quam superioris seculi Viri Docti senserunt. Post hæc autem, dictum nomen talem significationem non habet in ulla lingua, sed longe aliter, ut suo loco diximus.]

CAP. XIX.

Explicatio nominum Angelorum singulorum Mensium: ubi de dictorum Angelorum Officiis & Præfecturis. Item de Sabbatis & præcipuis Magorum Festis & diebus solennioribus. De diebus faustis & infaustis, & quid in singulis agendum aut evitandum. In his omnibus multi eorum religiosi Ritus & Cæremoniæ explicantur, & veteres Consuetudines illustrantur: ex quibus, qualis fuerit hujus populi genius & indoles elucescit. De Festis Appendicum, & Parentalium, &c. De Gabriele, & Michaele, &c. Et de Regionum Angelis. [*p.* 245. 15, Bilance. *p.* 248. 17, desinens. *p.* 251. 5, Autor. *p.* 253. 13, apposité. *p.* 253. 25, veterum. *p.* 257. 31, *dele* &.]

CAP. XX.

Explicatio nominum reliquorum Angelorum & dierum mensis, qui in præcedentibus omittebantur. [*p.* 265. 30, *post* tractare, *adde*, Heic extat mendum in exemplari Persico. *p.* 267. 32, *pro* G, *lege* D.]

CAP. XXI.

De veterum Persarum Legislatoribus. De Ecclesiæ primitivæ & orthodoxæ Religionis statu: atque de Hæreticis & eorum Hæresibus ac Sectis; ubi de Manete, Mazdek, & aliis. [282. 18, *dele* de. *p.* 288. 11, Manuum. *p.* 289. 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, dele has lineas, scil. totam citationem ex Plutarcho.]

CAP. XXII.

Persarum opiniones primitivæ (eæque hactenus continuatæ,) de Religionis suæ Principiis seu Articulis primis, ex Damascio & Plutarcho & Shahristanio, atque ab Indo-Persis. [*p.* 291. 7, *pro* μὲν χρεωὶ, *lege* δὲ χρεωὶ. *p.* 295. 15, *pro* quo, *legem* quem. *p.* 298. 37, *post* corpus, *adde*, (sc. semen.)]

CAP. XXIII.

Vitæ Gushtaspis seu Darii Hystaspis breviarium. [Is aliquando apud Herod. simpliciter dicitur *Darius*, in

in S. Bibliis *Artaxerxes.* *p.* 302. 14, *pro* πατὴρ, *lege* πατήρ. *p* 302. 21, *post* suit, *adde*, A Ptolemæo vocatur Βιδάσπης *Vidaspes*, & à plerisque *Hydaspes*, utrumque male. *p.* 302. 24, *post* versibus, *adde*, Præter dictum *Bundahri*, est in Bibliothecâ Mertonensi MS *Shahnâma* Arabicè per *Nassireddîn Tusæum* usque ad finem Regum Persicorum, complectens quoque *Familiam Othmanicam.* Et talis Shahnamæ versio Arab. per Abulphat Ali Ispahanensem extat in Bibl. Leyd. *p.* 303. 16, *post* Rex, *adde*, Hocque magis obvium quam verum, credidisse videtur Herodotus verioris rationis ignarus: is enim sui Libri *p.* 225 de isto Rege refert, Simulachrum lapideum statuit hominis Equo insidentis, inscriptis his verbis, *DARIUS HYSTASPIS FILIUS TUM EQUI VIRTUTE* (τὸ ὄνομα λέγων ejus nomine id dicente) *TUM OEBARIS EQUISONIS, PERSARUM REGNUM ADEPTUS EST.* *p.*305.25, *post* Mohammedani, *adde*, Hinc (atque aliunde) constat quòd Magi reponant defunctorum Animas in cœlo in manibus Angelorum usque ad Resurrectionem. Græci & Curdi & Indi & Seres eas reponunt in Bestiis, credentes Animam varias subire Transmigrationes & pœnæ gradus ad depurationem, eamque tandem ad cœlum seu eorum Elysium appellere. Hi enim pro improbis locum pœnæ temporalis, & pro melioratis Elysium parabant æternum. *p.*306.24, *post* diximus, *adde*, Dictus Rex (ut mox videbitur) in animo habens Indos subjugare, navigationem eum in finem instituit (ut puto) per Fluvium ab eo itaque denominatum *Hydaspem*, qui (scc. Ptolemæum) ex Imao monte scaturiens, influit in *Zaradrum*, qui mox in *Indum* Plinio dictum *Sandum*, [pro *Sind* seu *Sindus*; unde tota illa regio huic flumini adjacens, vocatur *Sind-Hind* seu *Sindo-India*: nam *Indus* est nomen ab aliis impositum, incolis autem ignotum. Ptolemæus ponit *Indi* fontes ad Longit. 125, *Hydaspis* fontes ad 128, *Gangis* ad 140. At in Globo Cæliano *Ganges* est circa 120, & in Libro Persico *Masâlik mamâlik* est circa 107: his ergò nulla fides. At dicente Herodoto *p.* 270, (de quo loco me submonuit Amicus,) *Ille Rex misit Scylacem & alios ad pervestigandum ubinam Indus in mare influeret. Et post horum navigationem, Darius Hystaspes Indos subegit, & eo mari potitus est. Scylax itaque & socii è Caspatyro urbe & è terrâ Pactyiâ solventes, secundo flumine auroram versus atque orientem Solem navigarunt in mare: & de hinc per ipsum mare Occasum versus, 30° o demum mense tenuerunt eum locum unde Rex Ægyptiorum eos Phœnices (ut anteà dixi) miserat ad Libyam circumnavigandam.* Ille ergò ab Oriente idem fecit quod Pharao Neco per Phœnices fecerat ab Occidente incipiendo. Caspatyrus (cujus alibi meminit Herodotus,) Stephano est Indiæ urbs Gandarica in litore Scythico. Estque Gandara regio borealis in quâ sunt fontes Indi & Hydaspis, &c. multis gradibus citra fontes Gangis. Cùm autem Herodotus non expresse dicat per quem fluvium instituta fuerit dicta navigatio, inde exurgit difficultas. Si Bertii Chartis Ptolemaicis sit fides, huic navigationi Ganges cursu tendens ad Notapelioten, meliùs quadrat quam Indus aut Hydaspes. Atqui Ganges qui effunditur in Sinum Bengalensem, parum juvabat ad explorandum ostia Indi, nisi per totum continentem Indiæ circuiendo redierit occidentaliter ad ostia Indi: quod vix credibile, cùm is tum esset hujus regionis ignarus: id autem fecisse requirebat ut esset harum partium valde gnarus. Præterea si ille occupaverat regionem Gangeticam, tunc erat in meditullio Indiæ, nec opus erat ulterioris invasionis: cùm nec Alexander ultra Gangem unquam processerit. Cùm itaque per Indum navigando, & Indos subjugando, eo mari potitus est, intelligitur illud mare quod est ad ostia Indi. Is enim Indos subjugavit post illam navigationem, non ante eam. Ulteriùs ergò disquirendum annon potiùs navigaverit per Indum ipsum, aut per Hydaspem, qui (ut dictum) in Zaradrum qui in Indum influit? Huic quidem sententiæ aliquantulum obstat, quòd in dictis Chartis (si integra eis fides,) ambo isti Fluvii tendant planè australiter: adeò ut difficile sit statuere quo modo per horum alterum ad orientem Solem navigaverit. Meritò autem dubitandum an Chartæ rectè horum fluviorum cursum dederint, cùm eorum flexuræ & divertigia sæpiuscule Ptolemæo æque ac nobis ignota fuerint. Nam certissime omnis Fluvius aliquas flexuras habet: Ptolemæus autem Hydaspi nullas tribuit, nisi quod ejus Commistionem cum Zaradro & Indo ponat ad locum ipsis Fontibus occidentaliorem, quod contra nos facit. Sed per quantum orientalem circuitum prius (quod pro nobis faceret) illuc forte redierit, non dicitur. Adeò ut quamvis is non notavit, fortassis Hydaspes in meridie tandem desinens, antea habuerit tales flexuras quæ per multa milliaria orientaliter tetenderint, ut (si per Hydaspem navigaverit) ex dicto Herodoti loco necessario colligendum & concludendum. Ex hac itaque suppositione, illum innominatum Fluvium per quem navigavit, fuisse Hydaspen probabile faciunt sequentia: viz. 1, primò quia Hydaspes non est nomen origine Indicum, sed plane Persicum: unde à Persis videtur inditum propter aliquam causam notabilem, utpote quia Hydaspes Rex per illum navigaverit ad invadendum Indos. 2. Quia apparet quòd iste Fluvius erat navigabilis, cùm Arrianus *p.* 125 dicat Hydaspen nullibi

anguſtiorem eſſe 20 ſtadiis. 3. Quia erat commodus ad invadendum Indos, quod comparet ex Strabone, qui aſſerit Alexandrum Indos invaſurum, naves ſuas conſtruxiſſe ad Hydaſpen. Dictus itaque Perſarum Rex cupidus explorandi oſtia Indi, videtur ſuam navigationem inſtituiſſe per iſtum Fluvium ideò ab eo denominatum Hydaſpen influentem in Zaradrum, qui in Indum, cujus oſtia exploranda erant. Et dicta urbs Caſpatyrus videtur ſita ad ripam Hydaſpis in boreali parte Indiæ, ut ex Stephano & alio Herodoti loco colligitur. Hæc eſt mea ſententia, quam (ut mihi probabilem) modeſtè propono, nemini autem eam impono, meliori informationi libenter auſcultaturus: nam ſemper volo ut cuique liberum ſit judicium. Iſte itaque potentiſſimus totius orbis Monarcha Phridûno & Alexandro haud impar, ſuum Imperium dilatavit in ipſam Indiam in Orientem, & (ut vult Herodotus,) in Occidentem ſumendo vindictam à Scythis qui antea Perſiam 28 annos occupaverant. Et quando iſte Rex tandem Indiam poſſederat, ſcientiæ adipiſcendæ ergò Brahmanos conſuluit, ut Am. Marcellinus docet, &c. *p.* 305. 28, *pro* quæ, *lege* qui. *p.* 307. 23, *poſt* unquam, *adde*, rectè. *p.* 307. 24, *poſt* Hyſtaſpes, *adde*, Iſte autem ut vides, à quibuſdam corrupte dictus eſt Hydaſpes, unde facta eſt unius fluminis in Indiâ & alterius in Mediâ denominatio.]

CAP. XXIV.

Zerduſhti ſeu Zoroaſtris vita. [*p.* 315. 3, *pro* coram, *lege* eorum. *p.* 322. 37, Guſhtaſpis. *p.* 325. 24, *pro* ab Iſpahanenſi, *lege* à Shirazenſi.]

CAP. XXV.

Operum Zerduſhti generale nomen explicatum. [*p.* 332. 37, *poſt* Eſtâ, *adde*, Et pro Eſtâ, à quibuſdam legitur Uſtâ.]

CAP. XXVI.

De Zerduſhti peculiaribus Libris, & de Linguâ ac Literis quibus ſcripti ſunt. [*p.* 340. 3, *dele hæc verba*, quidam. Sed nomen deeſt.]

CAP. XXVII.

De naturâ Ignis, & de generali ratione cuſtodiæ ejuſdem, &c. Quo ſigno Perſæ ad Sacra convocari ſolent, & quid faciunt in Eccleſiis.

CAP. XXVIII.

De Magorum Sacerdotio & Hierarchiâ, florente olim eorum Eccleſiâ, & quoque hodie. [*p.* 351. 10, *poſt* Anglicis, *adde*, vel pro ditioribus domum mittunt Ignis Sacri portiunculam, pro quâ benè & carè ſolvitur Sacerdotibus.]

CAP. XXIX.

De Igne ejuſque nominibus. De Pyrëis ſeu Templis Ignis, & quomodo ſe ibi gerunt Magi. De Improperiis ſeu nominibus vituperii quibus Mohammedani (& ante eos alii) iſtum populum appellant, & per invidiam notant: & de Nominibus quibus inter ſe iſte populus ſuos compellare ſolet. [*Ex impreſſis Contentis dele*, De Sacerdotio ejuſque Ordinibus & Habitu, & quibus nominibus Perſicis tales Ordines appellentur. *p.* 358. 23, *poſt* Mohammedanis, *adde*, (& ante eos ab aliis,) huic. *p.* 359. 22, *pro* con, *lege* l'on. *p.* 359. 23, *pro* ayans deſtruits, *lege* ayant détruits.]

CAP. XXX.

Ordinum Sacerdotum nomina & diſtinctiones: & Sacerdotum Habitus. [*p.* 369. 1, Id quod diximus de *myſtacibus parvis & raſis genis*, ſpectat ad juniores potiùs quam ad ſeniores: ideóque in Icone piloſas genas dare viſum eſt. *p.* 369. 20, Supple ex Strabone vocem πυργωτὸς, qui quidem locus à quibuſdam intelligitur de forma *Turris quadratæ*, quo ſanè ſenſu plerumque ſumitur πυργὸς, ideoque ab eis illuſtratur per figuram *Coronæ Parthicæ* quæ apud Goltzium & alios cernitur. At cùm ille Strabonis locus non ſit de *Regum coronâ*, ſed de communi Magorum & aliorum *Tiara* ſeu *Pileo* qui erat pyramidalis formæ, (uti conſtat tam ex nummis quam ex picturis in Libro *Shâhnâma* Coll. Mert.)

inde

inde conſtat quòd πυργωτὶς in hoc loco de *pyramidali* Tiaræ figura intelligatur. *p.* 369. 38, *pro* & inſerere, *lege* & in eas inſerere. *p.* 370. 3, *poſt* Sandalos, *adde*, vel Calceos. *p.* 370. 8, *poſt* Anſæ, *adde*, quæ tamen ſunt ſupponendæ.]

CAP. XXXI.

De Perſarum Magis in genere, & quales fuerint ejuſmodi Sapientes : præſertìm de Chriſti Magis, à quonam Rege in Palæſtinam legati fuerint, & cur Deus tanto favore dignatus eſt Perſas præ aliis Gentibus, &c. Prophetiæ de Meſſiah per Zoroaſtrem & Gjamaſpem, &c. [*p.* 372. 14, reſtrictus. *p.* 384. 3, omnes.]

CAP. XXXII.

Ex orientali mythologiâ unius Σιβύλλης origo, reliquarum exploſio. Apud Chaldæos & Phœnices Virginis *cæleſtis ſignum Synecdochicè & tectè notari ſolebat ſui Symbolo Σιβύλλα ſeu* Spicâ, *quo nomine ſubinde intelligebatur totus Aſteriſmus. Unde Docti & Sacerdotes mythologiæ cuſores, de cæleſti & miraculoſâ* Virgine *vaticinatrice pro ingenii ſui ſpecimine mira finxerunt & credulo vulgo obtruſerunt, ut in cæteris ſolent facere : adeò ut tandem mos eſſet cuilibet inſanienti* Virgini *ſe vaticinatricem prætendere. Quâ etiam occaſione de Phœnice agitur, atque Zodiacalium Signorum origo Græcorum fictionibus anteceſſiſſe ſtatuitur. De illis & aliis Aſtris videri poſſunt Notæ noſtræ ad Ulugh-Beighum Perſ. Lat.* [*p.* 386. 22, vaticinatricem. *p.* 388. 38, *poſt* confictum, *adde*, Et ut adduximus Ciceronem Sybillina ludificantem, ſic etiam adducemus Plutarchum (*p.* 399) qui in Dialogo de *Oraculorum defectu* idem facit : ibi enim Boëthus inclamat, Sibyllæ & Bacchides ut in buccam venit diſſeminarunt Nomina & Verba omnis generis eventuum, quorum quædam cùm fortaſſis evenirent, falſum quod nunc dicitur, poſtmodùm verum eſſe contingat. *p.* 389. 1, *lege*, Si Cicero & Plutarchus non crediderunt. *p.* 391. 18, *poſt* Virgo, *adde*, In noſtro Albumaſaris exemplari Arabico peſſimè ſcripto legitur تنكلوس دوسثية *Tancalos Dusthyia*, ſenſu planè nullo : & veteris Verſionis autor videtur in ſuo exemplari legiſſe adhuc pejus, سكديدس دي درسمة *Sredeidos de darſama*, quod etiam nihil eſt. At cùm *Virginis* ſignum Græcis ſonet Στάχυς, hinc Arabes hauſerunt iſtud Græcum nomen à Librariis poſtea dicto modo corruptum, quod reſcribendum eſt ستكيوس اي دوشيزة *Stachys, ea eſt Perſicè Duſhîza, Virgo. Nam Arabum ſcribis familiare eſt exotica nomina corrumpere. p.* 391. 37, *poſt* neceſſarium, *adde*, Chaldæis & Phœnicibus שבולא ſeu שבולה Σιβύλλα eſt cœleſtis Virginis ſignum: unde (cuique hoc perpendenti) fabula Sibyllarum tam obvia eſt ut quiſque forte dolebit quòd ſine me monente haud citiùs rem perceperit. Vocem quod attinet, eadem eſt quæ in S. Bibliis שבולת *Sibbóleth*, quæ quidem forma quibuſdam forte videatur aliquantulùm diverſa. Sed quiſque in Hebraiſmo verſatus novit fœmininas terminationes *à* & *eth* perinde eſſe, ut eſt נוגשה & נוגשת *nogeſhâ* vel *nogéſheth*, מלחמה & מלחמת *milchamâ* vel *milchémeth*; & ſic שבולה & שבולת *Sibbolà* vel *Sibbóleth*, cum ejuſmodi aliis. Adeò ut cùm in his nullus ſit delectus, in quamcunque harum formarum primò incideris, eâ utaris. *Sibyllæ autem ſuas nugas ſubinde ſcribebant non tantùm in Libris, ſed & in arborum foliis facilè à vento diſperſis; unde natum Proverbium, ut ſolutæ chartæ diſperſioni obnoxiæ,* Sibyllæ foliis *aſſimilarentur.*]

CAP. XXXIII.

Veterum Perſarum fidei ſumma : quæ tamen pleniùs petatur ex ſubſequente Libro Sad-der. *Quid credant de Deo & ejus Attributis ; quòd ſit Omnipotens & Æternus, ſine quantitate & ſine qualitate, &c. De ponte judiciali, & de Beatorum & Miſerorum ſtatu.* [*p.* 396. 15, *poſt* eſſe, *adde*,* ſeu apparentia ſine exiſtentiâ. *p.* 397. 2, Exiſtentiæ. *p.*401. 17, *dele* in]

CAP. XXXIV.

De Nuptiis : de Baptismo seu Lotione : atque de Sepulturis. [*p.* 408. 26, *pro* Crania, *lege* Crinium. *p.* 409. 2, *post* peragunt, *adde*, Dicente Herberto, Cadaver Involucro linteo vestitum, versus Conditorium defertur, comitantibus Amicis qui tacite dolendo se verberant donec ventum fuerit prope dictum Conditorium ; ubi *les Nacesselars* Sacerdotes obviam facti Pileis & Amiculis luteis velati (relictis ibidem comitibus qui funus deduxerant ,) accipientes Cadaver , illud deferunt ad vicinum Ignem, ubi quasdam preces obmurmurant : quo facto, Cadaver in Conditorium elevant, & ablato Involucro, illud nudum à volucribus devorandum relinquunt. *Sic ille. His addimus*, Quòd dictas preces celeriter recitant, cùm non detur in illo loco diu morari propter intolerabilem fœtorem tam Conditorii quam instantis Cadaveris, quippe quod per triduum (dum Anima circumvolitare putatur) rebus necessariis suppeditatum & stipiti appensum servarunt ; idque partim ad observandum volucrium accessum ad quemnam Oculum primò advolent , partimque quia ante quartum mane fatalis determinatio fieri non creditur. Et quidem tale auspicium non habetur incertum nec augurium fallax.]

CAP. XXXV.

De Persiæ & Persarum nominibus : & de modernâ atque veteri Linguâ Persicâ ejúsque Dialectis : sc. de Persidâ, Parthiâ, Mediâ, & de harum regionum Linguis & Dialectis. [*p.* 417. 12, *post* Parthiam, *adde*, Ea inquam dicta fuit Yrâc, unde nomen Hyrcania, q. d. Yracania : quæ etiam hodie vocatur Mazenderân atque Tabaristân, q. d. securium regio (propter cæduas sylvas in quibus multus usus securium,) unde fuit Autor à nobis sæpe citatus nomine Tabari : sic enim potiùs dicitur quàm Tabaristâni, quamvis utrumque sit licitum. De his videas Notas nostras ad Itinera Mundi. *p.* 423. 10, 11, *dele hæc verba*, جامع اللغة al. *atque* Aliàs Gjâmi AlLogat. *p.* 429. Liber *Sadder*, i. e. *Centum Portarum* seu *Capitum*, cujus tantum Prooemium & Epilogum Perf. Lat. dedi, curiositatis causâ : cum totum Librum eo modo dedisse, iu nimiam molem excrevisset, & in nimios sumptus exorbitasset. *p.* 436. 11, *lege* Beate. *p.* 498. 2, *post* Nophûs, *adde*, Apud Rovillium Lugdunensem visuntur tres Medicæ cochleatæ species. *p.* 506. 25, *post* Deo, *adde* , qui est ὁ καρδιογνώστης, tam Hominum quam Angelorum cogitationes noscens, prout dicitur, Novit quid est in corde hominum, cum ejusmodi dictis aliis. *p.* 436. 32, *post* possunt, *adde*, Deus quidem (quantum nobis mortalibus ex S. Scripturâ colligere liceat,) nunquam locutus est ad homines : sed quando is dicebatur loqui, tum Angelus à Deo & ejus nomine loquebatur, (ut inquit propheta quidam,) Angelus locutus est ad me per verbum Domini. Et hoc semper subintelligendum est, quamvis non tam expresse dicatur. Ad quid enim habet tot ministros, si ipse omnia propriá persona peragere dignaretur. *p.* 509. 37, *pro* contortum, *lege* tortum. *p.* 509. 10, *post* **Germander**, *adde* , Quibusdam nostratium *Album* est *Lychnis sylvestris glabra, seu Papaver spumeum* ; & *Rubrum* est *Lychnis sylvestris rubra seu Muscipula.* Alii aliter : sed omnes in conjecturis suis decepti. *p.* 511. 16, *post* describendo, *adde*, Officinarum *Ben album* (nam ex albo flavescit,) est gracile, crassitudinis minimi dicti. *Rubrum* autem seu obscurè turbidum, est crassitudinis pollicaris. Utrumque verò est leviter tortum sere ut funis, subaromaticum seu subamarum, calidum & acre seu mordicans, os inflammans seu adurens ut Pyrethrum. *p.* 522. 20, *post* redux, *adde*, Vel de istis vel de sequentibus intelligendus videtur Haytho, qui dicit , Cathayni valde pulchras habent Literas, quæ Latinis Literis in pulchritudine quodammodo similes sunt. *p.* 528. 22, *post* adhibentur, *adde*, At post omnia (quod palmarium est,) ex Punctorum situ, constat harum Figurationum seu horum Monogrammatum ordinem esse à sinistrâ ad dextram, contra ordinem linguæ & Lectionis Persicæ : ad quam itaque non pertinet dicta Inscriptio. *p.* 535. 3, *post* Basâsiri, *adde*, Et (quod ad rem sit,) *Basâsir est locus Boreâ satur*, eâdem ratione quâ *Ghermsir est regio calore satura, & Serdir est regio frigore satura* : & ab his denominativa seu adjectiva forma non erit *Ghermi* & *Serdi*, sed *Ghermsiri* & *Serdsiri*. *p.* 535. 16, *post* instituit ! *adde*, Confer cum pag. 99. *p.* 537. 31, *post* concipiendum, *adde* , (cui nomen Senoiet-Hotius,) *p.* 541. 24, *post* indigent, *adde*, Quod autem Canis tam

tam venerabilis habeatur, videtur primò fundatum in opinione Sagacitatis ex odoratu, quo stultè imaginantur eum Animæ puritatem vel impuritatem discernere posse; unde etiam hujus animalis puritatem colligunt & concludunt. Et gradatim transeundo ab uno errore ad alium, factum est ut credant Animas impuras (quibus peccata maxima) à Canibus recusari, atqui puriores ab eis exceptum iri; quarum peccata leviora asportare Canes, & tales Animas in Angelorum manus tradere præsumuntur. Sed Indo-Persæ non sunt in omnibus rebus orthodoxi, (ut supra notavimus,) & aliqui eorum tractu temporis Rituum suorum Originis obliti, hodie tales Ritus diversimodè exponunt, ut etiam ab Ægyptiis & Græcis & aliis Gentibus factum est. Quòd Canis (ut Hircus) asportaret peccata, tale sit Symbolicum ut videatur dignum quod fortè institutum fuerit à Zoroastre, cui nota erant Veteris Testamenti Biblia. At quòd Canis Animarum statum suboleret, & haberet commercium cum Angelis, eósque consuleret, est dictu & cogitatu absurdum, contra reliqua Persarum Principia, & quod hujus Religionis Institutori forte nunquam in mentem venerit, sed potiùs ex posterorum ignorantiâ & superstitione ortum. At fortassis ex Astrologica vanitate processerit, quòd *Serwân* & *Asad* & reliqua signa cœlestia ut hujus Mundi Rectores habeantur, ut ex Lordio notatum.]

Pro hujus Operis coronide, est *Appendix* continens aliquot Dissertationes, quarum SYLLABUS heic datur.

XIII. De

HISTO-

HISTORIA RELIGIONIS VETERUM PERSARUM Eorúmque MAGORUM, &c.

CAP. I.

Argumentum primi Capitis, in quo (quasi pro Introductione) præmittuntur generaliora quædam Religionis veterum Persarum, quorum recta in Deum Fides & antiquissima Ecclesia (quod de ullâ aliâ in toto terrarum Orbe Ecclesiâ & Gente, exceptâ sacrâ lineâ Judaicâ, dici & monstrari nequit,) ab ipso Diluvio arcessitur huc usque continuata. Et quamvis processu temporis aliquas nugas Sabaismi & Pyroduliæ (non autem Pyrolatriæ) miscuerint, tamen devoti cultores Dei semper fuerunt omni ævo sine interruptione ad hoc usque tempus. Ea itaque Persicorum Magorum Ecclesia à Græcis & Mohammedanis veteres ejusdem Ritus ignorantibus ejúsque religiosos Libros non satis intelligentibus, invidiosè & injustè Ethnicismi taxata est, quasi Persæ aliquid præter Deum divino cultu adoraverint idve Deum vocaverint, quod nunquam fecerunt nec hodie faciunt, erga verum Deum Zelotæ maximi.

PErsarum Religionem & Ritus descripturus, ut à Lectore promptius intelligar, præmitto, Persas distinguendos esse in Veteres eorúmque Sobolem & seros Nepotes, qui antiquam Religionem & Disciplinam adhuc retinent; & in Moderniores; quæ Moderniorum Gens (ut & eorum Lingua) olim ex aliquot aliis conflata est, partem ex Alienigenis Saracenis & Tataris, præcipuè verò ex aliquibus Indigenis Parthis & Medis & Veteribus Persis ad Islamismum desciscentibus, præter Fœminas ex Georgiâ & aliis Regionibus raptim corrasas. Hæc dicimus, totius hodierni Imperii Incolas notando: nam aliàs antiquitùs Persæ & Medi fuerunt prorsus distincti & immixti, nisi quòd Religione & Literis convenirent, & sub eodem Domino viverent.

Dicti Moderniores ii sunt qui hodie rerum potiuntur in Perside, profitentes Mohammedanismum seu Religionem ferè eandem cum

illâ Turcarum, de quâ Turcicâ distinctum aliquem Tractatum non ita pridem edidimus. Illi autem de quorum Religione & Ritibus heic agitur, sunt Vetustissimi Persæ, quorum pura & immixta Soboles hodie superstes inter Mohammedanos & alios (at quasi seorsim) in Perside & Indiâ vivit, veterem suam Religionem & priscos mores colens, & antiquissimos Ritus usque ad hodiernum diem retinens, cum nullis nisi suis libenter edens aut bibens; & inter suos, tantùm cum contribulibus nubens; cum alienigenis autem (quantum potest) in nullâ re nisi in Mercaturâ communicationem habens.

Istorum itaque Veterum Persarum eorúmque Posterorum Religionem ab initio repetendo, & ab illius Gentis primordiis arcessendo & perscrutando, compertum habemus, nullum esse dubium quin Aborigines Gentis Medicæ & Persicæ Conditores, fuerint orthodoxi; prout Noachides Shem à quo oriundi sunt, suam familiam & populares docuit, eósque cum primævâ simplicitate in veri Dei cultu & cognitione primò instituit. Nam piè credendum est, quòd Elam Persarum Pater aut Avus (Shemi filius moriger) post tam stupendam à Diluvio liberationem, paternam Religionem retinuerit, & in eâdem firmiter perstiterit; & tantum erga se Divinæ Bonitatis Miraculum recente memoriâ habens, à Patre Shemo acceptam Doctrinam salutarem suis filiis & nepotibus instillaverit, illósque eàdem probè imbuerit. Ita saltem benè initiati fuerunt Medi & Persæ: nam quia utriusque Gentis eadem semper fuit Religio, & hæc Nomina sæpè ab Autoribus promiscuè usurpentur, de his ambabus Gentibus sub solo Persarum Nomine in sequentibus dicturi sumus.

Sed ut hominum corrupta & depravata natura in pejorem partem semper vergit & propensior est, & paulatim in deteriora degenerat & prolabitur; sic & isti suam Religionem quam primò intemeratam & immixtam servaverant, processu temporis deinde corruperunt & multis nugis interpolârunt, Dei notitiam cum plurimis Superstitionibus tenentes, & lucem cum tenebris commiscentes; tam bono auri & pretiosorum lapidum fundamento superstruentes stramen & stipulam, quæ in die distinctionis ignem probationis non ferent. Nam quamvis orthodoxiæ tunc jactum fundamen non fuerit prorsus summotum, quin semper omni ævo veri Dei notitiam retinuerint; sequendo tamen figmenta cordis sui & visum oculorum, primæ Religioni orthodoxæ superaddiderunt Sabaismum, venerationem quandam (non quidem Divinam, sed tamen nimiam) tribuendo

endo Stellis & Elementis. Et tandem ſumpto exemplo ab Igne Altaris in Templo Dei, Perſæ etiam didicerunt in ſuis Pyréis Ignem ſervare perennem, quem quamvis non cultu Divino adoraverint, nimis tamen ſuperſtitioſè habuerunt & hodiè habent.

Veterum itaque Perſarum Religio triplici reſpectu ſecundùm triplicem ejuſdem ſtatum conſideranda venit. Primò, quatenùs primitivæ Doctrinæ ſequaces, ſolius Dei veri & æterni cultores fuerint, ejus cognitionem veram & devotum cultum quem à Protoparentibus Shem & Elam acceperant, immixtum retinentes. 2, Quatenùs cum veri Dei cultu commiſcuerunt Sabaiſmum, (ſeu partem Religionis illorum qui vulgò *Sabii* ſeu *Zabii* audiunt,) Solem & Planetas (ut diximus) non quidem Divino cultu adorando, ſed tamen nimiam reverentiam eis perſolvendo. Hæc (ut nos vocamus) fuit *Interpolatio Sabaitica prima.* Atqui ad omnem ſui temporis alienum cultum & Sabaiſmum opponendum & profligandum pro virili allaboravit Abraham. Cùm itaque Perſæ Religionem ſuam orthodoxam quâ Dei Unitas aſſeritur & agnoſcitur, à Protoparentibus Shem & Elam primò habuerint, eámque ab irreptitiis quibuſdam corruptelis poſteà repurgatam & reformatam, acceptam referant Abrahamo, (nam niſi reformata, Abrahamì eſſe non potuit,) fas ſit credere Abrahamum omnes eorum in Religione ſuperfluitates & additiones ſuperſtitioſas ſuſtuliſſe, eáſque nugas dedocuiſſe Perſas: qui tamen, ſi ita fuit, eaſdem poſteà malo relapſu (quæ *Interpolatio Sabaitica ſecunda,*) rurſus arripuerunt & de novo reſumpſerunt, redeuntes ut Canis ad vomitum & ut Sus lota ad volutabrum cœni. At in illis ipſis diebus (quamvis admiſtâ ſuperſtitione,) veri Dei cultores fuerunt, ab omni Iconolatriâ immunes; & poſteà tandem evaſerunt vehementes Iconoclaſtæ, Idololatrica Græcorum Templa vaſtantes; utpote qui putarent Deum qui totum Mundum implet, inter anguſtos Templi parietes contineri & comprehendi non poſſe. Nulla igitur tunc Templa habebant Perſæ, ut notat Herodotus & alii, ſed ſua Sacra omnia ſub Dio peragebant: nec ullas Imagines aut ſtatuas adorabant, nec quævis Sculptilia aut χειροποίητα faciebant aut formabant: excepto quòd tandem declinante vetere Imperio Perſico, ſolius Veneris Statuam per aliquod tempus quaſi colendam ſervaverint, Templis & Sacerdotibus ei paſſim aſſignatis, Regis alicujus Perſici juſſu ad id adducti & coacti, ut ſuo loco docebitur. Hoc autem planè hæreticum fuit, & ab orthodoxo Magiſmo prorſus alienum.

num. Nihilominus tamen Sacerdotes ad hoc aſſignati, juſſis audientes, fuerunt contenti Reditibus, quamvis non crediderint illam eſſe Deam, nec Divinum cultum ei tribuerint; cùm eiſdem temporibus Perſæ omnes Deum Opt. Maximum verè agnoſcerent & devotè colerent, in quo omnis eorum cultus fuit terminatus & hodie terminatur. 3, Quatenus ad imitationem Ignis Altaris Hieroſolymitani, Perſæ talem in Arâ Ignem perennem ſervaverint, ut Græci & Romani & alii fecerunt. Hunc quidem Ignem æſtimarunt valdè Sacrum, non autem ut Deum habuerunt; ſed aliàs orthodoxiam ſuam retinentes, *in ipſis Ignibus celebrarunt Jehovam.* Hoc modo Religione ſuâ planè abundando, prioribus illis Principiis ſuperaddiderunt aliquam Pyrolatriæ ſpeciem, ad ineptas illas Ceremonias furiosè incenſi & inflammati. Sed ſaniore & mitiore ſenſu hic accipimus *Pyroduliam*, ut diſtinguatur à *Pyrolatriâ*, quæ ad eos non pertinet. Quamvis verò ſuperdictam originem tam apud Perſas quàm apud alias Gentes habuerit Pyrodulia, talis tamen ejuſdem origo ex temporis diuturnitate hodie fere ignoratur ab eis, propter talium Gentium ἀνιστορησίαν. Ideóque aliqui apud Perſas ſunt qui à minùs remotâ origine eandem arceſſunt, *viz.* à Zoroaſtre, minùs rectè: ille enim tantùm eorum Pyroduliam de novo reformavit & eandem ampliavit ac auxit. Sed quamvis aliqui ſic credant, nos eam ex aliâ autoritate à remotioribus ante Zoroaſtrem temporibus ortam & petitam fuiſſe, in hujus Operis ſequelâ probaturi ſumus.

Quòd Perſæ olim fuerint Sabaitæ ſeu Sabii, fidem facit *Ibn Phareddîn Angjou* Perſa in Libro *Pharhangh Gjihânghîri* de Perſis Shemi pronepotibus loquens in Proœmio ſuo, وكان دينهم الصابية ثم تمجسوا وبنوا بيوت النيران *Illorum Religio tunc fuit Sabaiſmus: at tandem facti ſunt Magi, & ædificarunt Ædes Ignium.* Dicti Sabaiſmi ſequaces tam Perſæ quàm alii, Perſicè dicebantur *Nogûſhâ* ſeu *Nogûſhâk*, & *Ghebr*, i. e. *Infideles* in genere. At nomen *Ghebr* ſeu *Ghabr* magis ſpecialiter hodie tribuitur *Ignicolis*, ſeu iis qui ita habentur. Quando enim Perſarum antiquiori Religioni ſuperaddita fuit *Pyrolatria*, tum à Mohammedanis eis tributa ſunt Nomina *Gebr*, & *Atèſh-perèſt*, & *Adur-kîſh*, &c. de quibus in calce hujus Libri fuſiùs dicetur.

Verum quidem eſt quòd totus fere Mundus tunc fuit peſſimo Sabaiſmo involutus; talis enim fuit generalis omnium Religio: ideóque Deus in Lege Moſis contra talem Sabaiſmum præcavendo, Iſraelitas

litas monet *Ne fortè eleves oculos tuos, & intuendo copias cœlestes, te prosternendo adores eas.* Nam quia ea fuit omnium vicinarum Gentium Religio, ideo Deus eam vetuit Israelitas, videns quàm proni & propensi essent ut aliorum exemplo tali cultu inficerentur, & à viâ rectâ in quâ eos posuerat Deus, deflecterent. Sed (ut suo loco fusiùs docebitur,) Sabii fuerunt duorum generum, scil. *Cultores Planetarum*, qui meliores; & *Cultores Idolorum*, qui deteriores. Prioris generis fuerunt Persæ, qui tamen planè negant se divinum cultum his tribuere aut unquam tribuisse. Græci quidem & Mohammedani affatim Persis impingunt Divinam Adorationem Solis & Planetarum & Ignis. Atqui haud mirum est si fallantur, cùm exteri non satis intelligant Ritus Persarum veterum; quippe qui studiosè suam Religionem celant, quia Religioso Zoroastris Præcepto in Libro *Sad-der*, vetitum est vel eam vel veterem ejusdem Linguam & Scripturam cuivis extero revelare & docere. Ille enim prudenter prævidit incommodum fore ut alieni in Libros & Religionem ejus inspicerent, aut de eis ferrent censuram, quam suspicabatur fore iniquam. Ne autem de eorum Cultu & Religione hæc gratis dixisse videar, Veterum Persarum Sacerdotes in Indiâ meo suasu & consilio de illo cultu quem *Mithræ* tribuunt seriò interrogati à singulari Amico nostro in Indiâ tunc degente, *Quibus temporibus quibúsque Ceremoniis Solem adorarent?* Responderunt, *Quòd nunquam adorabant Solem*, & talem Adorationem planè negarunt: & mox addiderunt, *Se non exhibere Divinam aliquam Adorationem Soli aut Lunæ aut Planetis; sed tantùm erga Solem se convertere inter orandum*: hocque (ut alio tempore responderunt Petro de la Valle,) *quod Sol propiùs accedat ad naturam Ignis*. Ego (propter receptam à nostratibus opinionem,) primâ vice mirabar, ratus eos velle talem suam Adorationem à nobis celare: donec tandem inter Zoroastris Præcepta illis præscripta, invenirem tantùm Solis *Niyâish*, i. e. *Salutationes* seu Elogia quotidie dicenda; sine mentione alicujus *Prestish*, i. e. *Servitûs* seu Adorationis alicujus Divinæ exhibendæ.

Et sanè quamvis cum corporis prostratione hæc faciant, non tamen præsumitur esse Adoratio talis quæ Deo præstari solet, eóve animo fieri; cùm (dicente D. Sanson & aliis qui inter eos vixerunt,) Persæ Mohammedani qui omnem Idololatriæ speciem exosam habent & detestantur, hoc idem quoque faciant, atque Armeni Christiani in Persia degentes, coram oriente Sole se quotidie Crucis

Signo decussare soleant, & corpora sua profundâ reverentiâ inclinent & incurvent, corpus fere duplicando; qui quidem mos nuperis annis mihi ob oculos ostensus fuit à Gjulphensibus Armenis. Et hoc in Armenis eò magis mirum videtur, quia olim tempore Regis Saporis, multa Christianorum millia in Armeniâ & Persiâ martyrium passi sunt, potiùs quàm Persarum jussu tale dictum Homagium externum vel Regi vel Soli præstarent, ut notat Sozomenus, quia Christianis videbatur esse Adoratio Divina vel saltem ei valdè similis; & noluerunt esse contenti reservatione mentali, ut multi solent facere. Quia itaque ut Criterion eis imponebatur, id planè recusabant; cùm aliàs fortè injussi id non recusassent, sed ultronei plura & majora sponte præstitissent, ut hodie fit. Et sanè difficile est intuentibus ex solo visu, atque tam Sacras quàm alias Historias legentibus ex vi vocum, distinguere inter Adorationem Divinam & Civilem, nisi aliqua sit in externo gestu differentia, aut prolata verba distinguant: præsertim cùm in Sacris Scriptis idem vocabulum Hebraicum utrique speciei indifferenter tribuatur. Nam השתחויה *Adoratio-prostrationis* quæ propriè & strictè soli Deo debita, (ut *Deut.* XLVI. 3.) etiam impunè aliquando tributa fuit Hominibus, ut 2 *Reg.* IV. 37, & *Gen.* XLII. 6; & Angelis *Gen.* XVIII. 2. Aliqui Judæorum volunt distinctionem esse tantùm in mente adorantis. Et quidem verum est, quòd in plerisque rebus Intentio facit Actum solennem, ut D. Paulus dicit de Idolothytis. Sed quando externè ab Adorante non distinguitur, nemo alius potest distinguere ex mero intuitu. Ideóque in secundo Decalogi Præcepto non tantùm cuivis fuit vetitum לעבור *colere* seu *servire*, sed & quovismodo להשתחוה *prosternere* seu *incurvare* se Idolis; quia nimia suspicio esset Idololatriæ, quamvis prætenderetur quòd tantùm civiliter & sine religiosâ intentione id fieret. Non autem vetitum idem civiliter præstare erga Magnates, utpote ubi nulla possit esse suspicio Idololatriæ. At (magis ad præsentem casum,) qualis erat Prostratio quæ Divinæ Adorationis ergò fiebat, docet R. Sal. Isaaki dictùs *Jarchi* seu *Lunelensis*, qui ad *Lev.* XXVI. 1, ait השתחואה בפשוט ידים ורגלים היא ואסרה התורה לעשות כך חוץ מן המקדש *Hishtachavaah* seu *Prostratio fit cum expansione manuum & pedum: unde prohibet Lex sic facere extra Sanctuarium*, sc. extra Templum, quod totum sæpe Sanctuarii nomine vocari solet. Ergò talis Prostratio erga Homines facienda non erat: sed contra hoc Præceptum seu hanc Regulam sæpè peccatum fuisse multùm vereor.

Dicta manuum expansio talis erat qualis est Orgyia. Hoc autem nimis stricte & absolutè dixit Jarchi, quasi excludendo talem Reverentiam erga Magnates, quæ sine metu Idololatriæ præstari potest & solet. At ejus mens est (ut reliqui Judæi exponunt,) quòd non licebat talem Prostrationem adhibere coram אבן משכית *lapide effigiei* seu effigiato & picto sive deaurato, nisi in Templo, in quo erant tales lapides cælati & cæsi, uti & Cherubim; & tamen Prostratio adhibebatur coram illis, non ad illos: nam in Templo non erat metus Idololatriæ, ut erat in aliis locis. Rabbi Shemuel Jazia in Libro מבקש השם p. 31, agit de hac re, & concludit quòd in Templo licebat adorare super אבנים המפוצלות *lapidibus fissis* seu elaboratis, sc. super pavimento, quia ibi non erat suspicio Idololatriæ, de quâ in aliis locis suspicio fuisset.

Salomon Rex in primâ Dedicatione Templi, genuflexus orabat ad Deum super כיור *Conchâ* æneâ seu Suggesto ad hoc erecto. At hoc supponitur factum fuisse post peractam priùs Adorationem prostrationis. Nam terra ibi erat Sancta, & Judæi semper ingrediebantur discalceati in Templum, cujus primo ingressu in benè mundato pavimento (ubi nulla vestium inquinatio) prostrati expansis manibus in terrâ adorabant versus Sanctum Sanctorum: dein stantes orabant: & tandem ultimo devotionis actu, ad genua se flectebant, aspiciendo semper ad Sanctuarium, & mox retrorsum cedendo exibant, & deinde lateraliter, facie interim in Sanctuarium intentâ: posteriora enim illuc obvertere, nefas. Talia fecit Psalmista *Psal.* 95. 6, באו נשתחוה ונכרעה נברכה לפני יהוה עשנו *Venite, Prostratione-adoremus, & incurvemus nos: genua flectemus coram Deo Creatore nostro.* Loco autem Prostrationis in ingressu, sæpe adhibebatur tantum הכריעה *incurvatio ad genua*, quæ erat quasi geminatio seu duplicatio corporis. Nam ad hunc locum scribit Kimchi, נכרעה denotare *Incurvationem Capitis cum quâdam corporis parte*, scil. non flexo poplite. Sed mihi videtur utrumque denotare, sc. incurvare superiores corporis partes usque ad genua, atque etiam incurvare כרעים *crura* seu poplites & genua, ut *Jud.* 7. 6, כרעו על ברכיהם *incurvarunt se super genua sua* ad bibendum aquam. Judæorum autem Prostrationi præmittebatur קדה *Kidda, inclinatio capitis & humerorum*, & sæpe legitur, ויקד וישתחוה לי״ *& inclinavit-caput & prostravit se Deo.* Nam quamvis *Kidda* erat levior capitis inclinatio, & à profundiori Reverentiâ remotior, aliquando tamen ea profundiorem

illam

illam Reverentiam immediatè præcedebat & ad illam fermè extendebatur, ut *Exod.* 34. 8, ויקד ארצה וישתחו *& inclinavit ſe in terram & procidit* nam talis procidentia ſeu proſtratio eſt Adoratio: i. e. à leviore capitis inclinatione mox immediatè in totam longitudinem procidendo. At multò magis & faciliùs à propiori כרע in proximam profundiorem Reverentiam deſcendebatur & quiſque devolvebatur, prout factum eſt in primâ Templi Dedicatione, ut 2 *Chron.* 7. 3. ויכרעו אפים ארצה על הרצפה וישתחו *& incurvarunt ſe faciebus in terram ſuper pavimento, & adorando-proſtrarunt ſe*; i. e. ad medium corporis incurvarunt ſe, & deinde ſuper pavimento lapideo Templi ſe proſtrarunt adorando: erat enim Actus duplex, ſed quaſi junctim præſtitus. Nam certè pavimentum erat mundum, cùm (dicente Maimonide) *in toto Monte Domûs non licebat expuere*, (*ſed in Sudariolum exſcreandum*,) *nec calceos habere in pedibus, nec baculum in manu, nec pecuniam in crumenâ*, (excipe prò oblatione pauperibus,) *nec pulverem pedibus hærentem inferre in Templum.* Nam Dominus Deus debebat eis ſufficere pro omnibus neceſſitatibus.

De populi exitu retrorſum poſt Precem finalem עמדה *Amedà* (quâ ſtatur coarctatis pedibus,) legitur in *Orach Chajim* Autore Jac. ben Aſher in *Hilcoth tephillà* fol. 83. 2, numero קכג" 123, וכורע ופוסע שלוש פסיעות לאחריו בכריעה אחת ובעודנו כורע קודם שיזקוף יטה בראשו לצד שמאלו כמי שבא ליפטר מרבו ואח״כ לימינו *Uſque ad genua-incurvabat ſe & regrediebatur tribus paſſibus retrorſum incurvatione unâ: & dum adhuc incurvabatur, antequam elevaret ſe, inclinabat caput ſuum ad latus ſiniſtrum, ſicut ille qui ingreditur ut diſcedat à Præceptore ſuo: & deinde ad dextram ſuam,* ſcil. ad latus ſiniſtrum & dextrum Majeſtatis Divinæ ſeu Sanctuarii. Ibidem videas plura. De ſummi Sacerdotis exitu è Sancto Sanctorum, legitur in Miſhna Tract. *Joma*, *Perek* 5, fol. 52. 2, ſubobſcurè יצא ובא לו בדרך בית כניסתו *exivit & venit ſibi per viam* [ſeu *modum*] *domûs ingreſſûs ſui*, i. e. Exivit & introivit eodem modo, ſcil. eo modo quo ingreſſus fuerat, eâdem corporis poſitione & ſitu exibat: nempe ut ingrediebatur facie verſus Sanctuarium, ſic etiam egrediebatur facie verſus Sanctuarium. Sic enim vult ad hanc Miſhnam Maimonides, היה יוצא אחורנית ופניו כלפי קדשי קדשים ואחריו אל פתח *Exibat retrorſum, ſc. facie ſuâ verſus Sancta Sanctorum, cum poſterioribus ſuis verſus Oſtium.* Imò & ubicunque terrarum erant, debebant aſpicere verſus Sanctuarium ſeu Templum inter orandum, ut Mohammedani faciunt erga Meccam

ſeu

ſeu Kiblam ſuam, habentes Tabulas calculatas pro inveniendâ تحويل القبلة *converſione* ſeu *circumgyratione Kiblæ*, ubicunque terrarum ſint. Kibla itaque Judæorum qui extra Jeruſalem, erat ipſa Urbs: intra Urbem, Templum fuit eorum Kibla: in ipſo Templo, occidens (ubi S.S.) erat omnium Kibla: nam verſus Occidentem (ubi Majeſtatis Divinæ ſedes,) flectebant ſe & proſternebant ſe Judæi omnes in Templo exiſtentes, veneratione humillimâ quæ vocatur עבודה *Avodà*, Perſicè پرستش *Preſtiſh*, *Latria*, *Servitus* tam Animi quàm Corporis intenſiones comprehendens, Deo juſſus, Idolis vetitus. Et ut Judæi proſternebant ſe, ſic etiam Mohammedani (ut id obiter notem,) primo ingreſſu in Synagogam ſuam, peragunt Deo Adorationem Proſtrationis, idque (ut aiunt) ſuper 7 corporis membris; quæ fit ſuper سجادة *Segjâda* quæ aliàs vocatur خمرة *Chumra*, quæ eſt حصير *Haſîr* ſeu *Teges* ex foliis palmæ contexta, longitudinem humanam non excedens. Aliquid enim humo inſternunt, ne frontem & manus ei applicatas inquinent aut lædant. Sic pro Regibus aut nobilioribus Perſis & (ut puto) pro Judæis Tapetum erat humi ſtratum, vel ſaltem dicta *Teges*, ut innuit celeberrimus Poëta Perſicus *Hâphiz*, سجاده مي رنگين كن اگر پير مغان گويد *Adorationis-Tegetem vino tingito, ſi Mogorum ſenex tibi præceperit.* Nempe ſi Presbyter Mogorum [i. e. *Magorum*] tibi injunxerit, Templum adiens, dictam *Tegetem* amore divino & lacrymis humecta intenſè orando.

Adoratio Proſtrationis (ut & omnis alia Adoratio) ab Idololatris fiebat τῷ *Baal*, 1 *Reg*. XXII. 54. A Deo autem & Prophetis ubique vetita fuit Idolis, uti & Soli atque Stellis & omnibus diis alienis, ut *Deut*. IV. 19, & *Ezek*. VIII. 16, & alibi. Perſæ autem hoc faciunt Soli, tam quia Sol ratione puritatis, eſt quaſi Dei Imago habens eâ in parte naturam Ignis, quàm quia aliqui eorum (non omnes) credunt Solem aliquando eſſe Dei ſedem, ibique (ex quorundam ignarorum ſententiâ) eſſe Beatorum Paradiſum. Alii autem aliter de Paradiſo ſtatuunt, ut ſuo loco dicetur. At cùm veteres Perſæ à Miſſionariis Europæis Idololatricæ Adorationis taxati, planè negent ſuum Mithræ cultum eſſe Adorationem divinam, ſed tantùm Civilem eſſe aſſerant, & planè profiteantur ſe nihil adorare præter Deum; tum inquam hujus rei Judicium à ſolâ Adorantium mente (de quâ nemo judicare poteſt) pendere videbitur, niſi aſſâ voce aliquid prolatum ſit: nam de Adorantium mente & corde, tantùm Deus; ſed de

enuntiatâ verborum formulâ, quivis Homo judicare potest. Cùm autem per externa Signa (dum verba vel non audita sint vel non intellecta,) plerumque judicari soleat, haud multùm culpandi sunt severi in hac parte Censores illi qui istos Persas de Idololatriâ damnant, dum eorum verbis in veteri illâ Linguâ non intellectis, observant illos externâ specie tam superstitiosos qui Creaturis præstent talia quæ (si ex animo fiunt) solo Creatore digna esse videantur. Mentis autem intentionem & quo animo talia faciunt Persæ, ii liberè & apertè fatentur omnibus quibus in colloquium cum eis venire & quæstionem movere placet, agnoscentes suam intentionem esse neminem præter Deum adorare, ut supra notavimus. De quâ re (ut spero) haud multùm dubitabitur, cùm certum sit quòd Persæ nullibi unquam dixerunt Mithram esse Deum, nec Dei nomine eum unquam appellaverunt, (quamvis Græci hoc eis impegerint,) nec ullas Necessitatum Petitiones ei fecerunt; quinimò è contra, Laudationes seu Celebrationes quas in Mithriacis adhibent, in Omnipotentis Dei nomine incipiunt, & ad eum immediatè diriguntur, in ejus gloriâ desinentes. Si itaque olim unquam Persæ fuerint in hac parte Sabaitæ, sunt & adhuc Sabaitæ: nam talia quæ olim fecerunt, etiam hodie faciunt. Et, si viceversâ, non fuerunt olim magis Sabaitæ quàm sunt hodie, planè constat eorum Sabaismum non fuisse talem qui eos à vero Dei cultu avertebat eumve negabat.

Idem quoque dicendum est de eorum cultu Ignis, quem (ut supra tetigimus,) imitando Judæos in Pyréis servarunt. Nam quamvis ei exhibuerint Reverentiam quandam, eámque per Prostrationes, hæ tamen non fuerunt Adoratio divina, sed tantùm civilis, prout se habet mos Orientis erga quosvis Magnates, & olim fuit erga Angelos tanquam Dei Legatos ejus personam repræsentantes; cujus rei exempla affatim suppetunt non tantùm in Vet. Test. sed & in Novo, ubi fœminæ ad veram Fidem conversæ (visis apud Christi sepulchrum Angelis,) adorarunt procidentes faciebus in terram: idque quamvis probè scirent non esse Deum, sed Angelos, ut constat ex verbis earum profitentium *se vidisse visionem Angelorum.* At Persæ post peractam prostrationem coram Igne, stantes ad Deum orabant, & aliquando genuflexi. Sic apud vetustissimum Palatium Persepolitanum, cernuntur marmoreæ statuæ Regum stantium & orantium ad Deum coram Sole & Igne superiùs in pariete positis: & (referente Herberto & Mandelslo,) una aliqua statua cernitur

genu-

genuflexa ad Deum orans coram eisdem. Nam Soli & Igni præmittebant Venerationem civilem & Salutationes, at Preces & Petitiones verbatim dirigebant ad Deum. Id autem faciebant coram Igne, utpote quem habebant Sacrum, in Templo Dei servatum, & rem purissimam, colore repræsentantem Planetam Martem, atque puritate Deum; ideóque sacer Ignis in Pyréis servatus, vocatur *Ignis Martis*. Nam ut omnis Ignis in Templo Dei apud Judæos servatus, meritò reputabatur sacer, isque solus pro Incenso adhibebatur; sic & Persarum Ignis ab eo exemplo desumptus, itidem habitus fuit sacer; quâ de causâ ei præmittebatur veneratio civilis, at mox fundebant preces Deo, putantes se in hac parte imitari veteres Judæos. Nam ut Judæi olim in Templi introitu utebantur prostratione versus sanctuarium, dum arderet juxta eos Altaris Ignis, hoc modo verè colentes Deum; sic & Persæ tam illustre exemplum secuti, (addendo autem Ignis venerationem civilem,) divino cultu adorabant Deum & ad eum preces fundebant, dum Ignis in eorum Pyréis super Arâ arderet juxta eos. Et ut Ignis sacer cœlitùs accensus, servatus fuit in Templo Dei, eodem nomine talem in suis Pyréis etiam habuerunt Persæ cœlitùs accensum: & quia dictus Ignis jussu divino perpetuò ardens & inextinctus fuit servatus in Templo Dei Hierosolymitano, ergo & Persæ quasi eidem præcepto parentes (vel eodem exemplo ducti,) pariter in suis Pyréis Ignem (ut suprà diximus,) conservari voluêre perpetuum. Si itaque vetustissimi Persæ Judæorum hac ratione æmuli & bonâ mente ducti, minùs rectam aliquam in hac parte notionem conceperunt, quasi novo illo lumine seducti; id eis ignoscendum, quia Judæorum imitatione factum est. Ideóque isti qui primò optimi cultûs divini Zelotæ, haud temerè damnandi sunt ab iis qui eorum Religionis primævæ puritatem & inculpatam praxin non perspexerunt nec meminerunt, nec istius superstructionis seu interpolationis innocentiam probè perpenderunt; dum inquam, Persæ innocenter sed tamen perperam putarint Judæos inter venerandum Deum, prostratione suâ civiliter quoque veneratos fuisse Ignem, cùm id non facerent, sed procidendo tantùm venerarentur Deum sine respectu ad Ignem.

Non itaque est causa cur eis imputemus *Pyrolatriam* veram (quæ cum religiosâ animi intensione,) cùm ex animo planè & apertè contrarium profiteantur. Cùm enim Amicus in Orientali Indiâ meo suasu eorum Sacerdotes seriò consuleret, *An in cultu suo aliquas preces fun-*

derent directè ad Ignem? Respondebant, *Quod nullas preces fundebant directè ad Ignem, sed omnes preces suas dirigebant immediatè ad Deum Omnipotentem.* Et cùm D. Sanson apud Ispahân, & D. Tavernier apud Kirmân Persidis, eorum Sacerdotes de hac eâdem re consulerent & interrogarent, semper invenerunt eos planè negantes se divinam aliquam Adorationem persolvere Igni, ægrè ferentes ut eo nomine haberentur Idololatræ, cùm nihil præter Deum adorarent. Adeò ut omnes eorum Sacerdotes, iique in regionibus à se invicem longè dissitis habitantes, de hac re interrogati, uno consentiente ore affirment se Deum tantùm divino cultu adorare, Solem autem & Ignem non nisi civili respectu honorare, ut solet fieri tam Regibus quàm Magnatibus in Oriente, quos prostratione venerantur Clientes omnes. Ideóque cum grano salis (ut dicimus) legendi & intelligendi sunt Autores qui contrarium afferunt sine certâ scientiâ loquentes, & externâ Adorantium specie decepti; cùm realis distinctio non sit in externo corporis gestu, sed in mente Adorantium, quæ non dignoscenda nisi ex prolatis verbis, (quæ mentis indices,) quibus utuntur tales Adorantes: ideóque Persas suos-ipsorum esse in hac parte Interpretes relinquemus.

Iis itaque ductis persuasione Ignem suum esse sacrum, illúmque ut venerabile quiddam suspiciendo, si quis solenni Juramento adigendus erat, id fiebat coram Igne in eorum Arâ ardente, uti Judæi idem faciebant sistendo solenniter jurantes coram Altari Hierosolymitano cum Igne ardente super eo. Hoc idem quoque faciebant Arabes pagani, qui (si suspicio falsi juramenti,) clanculùm injiciebant salem, cujus crepitatio esset in terriculamentum perjurii.

Et cùm Judæorum sacer Ignis fuit pro Sacrificiis, igitur & Persæ offerebant Victimas & Holocausta comburebant in suo Igne sacro: nam Sacrificia apud utramque gentem non inquinabant Ignem, ut aliæ res prophanæ & sordidæ; uti nec apud Romanos, cùm integri Vituli cremarentur in Vestali Igne. Si autem alias sordes in aliquem horum Ignium quis injecisset aut inspuisset, capitale erat. Persarum Reges & homines ditiores aliquando Uniones & pretiosa Olea atque Aromata inspergebant, ut Ignis delicatiùs pasceretur, quæ vocabantur, *Epulæ Ignis*, ut posthac dicetur. Sed omnia quæ faciebant Igni aut per Ignem, in honorem Dei facta sunt, & in eo terminata. Id voluit Cyrus, qui (ut in primo Libro *Ezræ*, VI. 24. proditum,) in Diplomate jussit ut extrueretur Templum Dei Hierosolymitanum,

in

in quo Sacra Deo fiebant perpetuo Igne; eodem ſcil. modo quo Perſæ tunc Deum colebant, & hodie colunt, ad eum ſolum orantes; non ad Ignem, ſed tantùm coram eo; nec Ignem unquam vocantes Deum, nec ejus causâ Deum negligentes, aut ab ejus cultu aliquid defalcantes. Ignis enim apud eos reputatur tantùm Creatura ſeu Elementum quòd lignis paſcitur, facilè extinguitur, vel (ſi opus ſit) ſub pedibus conculcatur; ſcil. unum ex notiſſimis *Quatuor Elementis*. Et cùm Ignem inter Elementa creata numerent, impoſſibile eſt ut eundem reputent eſſe Deum, & hoc modo cœcutientes, rem conditam cum ejuſdem Conditore confundant. Cúmque ſint religioſi erga Deum Zelotæ, eum ut cœli & terræ Creatorem agnoſcentes in Libris ſuis, non eſt probabile quòd cultum divinum tribuerint alteri. An tale quid ſit Deus, quod ab hominibus extingui & annihilari queat, & Aquâ vel Terrâ tam facilè obruatur? An totidem habuerunt Deos Elementarios & prætereà 7 Deos Planetarios? Abſit! Meliora certè & majora concipiunt de Deo, ejus Omnipotentiam & reliqua omnia ejus Attributa glorioſa (ut prope calcem Operis fuſiùs dicemus,) promptè agnoſcentes, quorum nulla tribuunt Mithræ aut Igni, nec in eorum Libris de Religione agentibus tale quid unquam comparet. Syri in hiſce rebus planè hoſpites, perperam vocant Magos *Cultores Elementorum*. An ergò qui Dei Unitatem agnoſcunt, reputabuntur habere 4 Deos aut potiùs 11 Deos, quaſi polytheiſmi eſſent damnati, quia civiles aliquas Elementis & Planetis Cæremonias faciunt, quæ aliquando incautis plus quàm civiles videntur? Cùm ſint potiùs *Curatores Elementorum*, ut ea in puritate conſervare & ab omni pollutione vindicare poſſint. Nam (ut alibi magis particulariter notavimus,) cùm, præter exemplum Ignis Judaici, putent Elementa ut omnium rerum Principia & Semina eſſe quodammodo ſacra & in ſuâ nativâ puritate conſervanda, olim habuerunt & adhuc habent pro Singulis Elementis Curatores qui ſtipendiis ad id aluntur ut Aquæ & Fluminibus & Fontibus invigilent, & qui Aërem quantum poſſunt à Fœtoribus & Ignem à Sordibus & Terram à Cadaveroſis defendant, eáque è platéis eliminent; unde eſt quòd mortuos non ſepeliant. Et ne Aërem Cadavera nimium contaminent, Corvi & Vultures curant, eadem in viſceribus ſuis ſepelientes: his enim ſepeliendos tradunt defunctos ſuos. Et ab eiſdem Principiis eâdemque origine eſt quòd Veſtales olim ex Inſtitutione Numæ, quatuor Elementorum curam geſſerint ratione Inſtitutionis ſuæ:

unde eſt quòd *Veſta* quæ præcipuè *Ignis*, aliquando *Terra* exponatur: & Veſtales Aquam (Camœnarum Fontem) Templo ſuo propè adjunctam curare tenebantur.

Cùm ergò Igni non tribuerint nec hodiè tribuant ulla Divinitatis Attributa præter Puritatem, nec Ignis ab eis unquam vocatus fuit Deus, nec hodiè ſic vocetur, nec Petitiones ad eum dirigantur, nec cum intentione colatur ut Deus, ſatis conſtat quòd à Mohammedanis & aliis injuſtè eis affigatur & inuratur abſolutum *Ignicolarum* nomen; cùm ea Proſtrationis Reverentia quæ Igni & Mithræ præſtatur, non ſit alius cultus quàm qui per Orientem omnibus Regibus & Magnatibus civiliter exhiberi ſolet. Eorum itaque erga Ignem Reverentia non avertebat avocabátve à veri Dei cultu, ſed ut Inſtrumentale ad ipſius cultum pertinebat pro Sacrificiis & aliter, eúmque cultum promovebat & ad eundem faciebat, uti faciebat Ignis Altaris Judaici in Templo Dei. Cùm igitur Perſarum Ignis eos non avertebat quin Dei cultum cum vigore & veritate proſequerentur, eóſque ad eundem magis accenderet, ceſſent in poſterum Calumniatores qui nimiam culpam in hac parte impingunt eis qui reverà putant non eſſe culpam, ſed rem innocentem & innocuam ad verum Dei cultum magis facientem, cùm honori divino nihil eo nomine derogetur, ſed immane quid ejus honori hac ratione addatur, Dei cultum non minuendo per cæremonias erga Ignem, ſed eundem cultum augendo & meliùs celebrando.

Si Mithram aut Ignem habuiſſent Deos, proculdubiò res ſuas ſolenniores exorſi fuiſſent in alterutrius nomine. At tale quid nunquam fiebat nec hodie fit in nomine Mithræ aut Ignis, ſed ſemper in nomine Dei: & quidem Libros ſuos antiquiſſimos omnes in Nomine Dei ſemper inchoant, plerumque in hac ſequente formâ,

[Pahlavi/Zend script] *In Nomine Dei Clementiſſimi Juſtiſſimi.*

Et in hac Formulâ, Nomen Dei tale eſt quod alteri competere non poteſt: nam Solis aut Ignis mentionem facientes, id non aliter faciunt quàm propriis ſuis Nominibus eos vocando. Plura & majora de eorum orthodoxâ in Deo fide, in hujus Operis proceſſu occurrunt.

Ignis ergò multiplici reſpectu habebatur ſacer, ſc. tam ut exemplum Ignis Judæorum, quàm ut originale aliquod Elementum, & ut res ſuâ naturâ puriſſima, &c. ut ſuis locis diximus. Proximè eorum Fidem ab initio arceſſemus.

Et

Et quidem ab initio Monarchiæ eorum, possumus esse sat certi de Medorum & Persarum fide in solo Deo, cùm illa tempora inter vel Orientalis vel Occidentalis Historiæ limites veniant: quamvis & de antecedentibus temporibus non dubitemus, quoniam in initio Monarchiæ Medicæ illa Fides (ut ex eorum Historiis infrà constabit,) non videtur tunc quasi nova, sed videtur fuisse receptissima quasi à longo tempore tunc diu stabilita, absque coactione ullâ aut aliunde petitis Principiis. Et profectò si res benè inquiratur & perpendatur, Quis (aliàs) debuerit eos ad Dei Fidem convertisse? Quis fuerit tam potens ut potuerit convertere & ad novam aliquam Religionem cogere Medos (sub quibus tunc erant Persæ,) totius Orbis Monarchas? Verum quidem est, Deo succensente, Jeremiam [XLIX. 34.] temporibus Zedekiæ & Nebucadnessaris pronuntiasse Elamitas esse debellandos & inter omnes Gentes dispergendos pro tempore; illos autem pòst restituendos & dictam dispersionem esse recolligendam, & reducendam esse Captivitatem eorum. Hoc verò non fuit initio Monarchiæ, sed longè postquam vera Fides inter eos diu stabilita fuerat. Dato autem & non concesso quòd aliqui exteri *potuerint* hoc facere idque fecerint eosque coëgerint, quis ex circumjacentibus nationibus Ethnicis *voluit* eos ad veri Dei Fidem vocare & convertere, cùm circumpositæ Nationes omnes tunc essent Infideles? Sanè ante suam Monarchiam, Medi erant sub Monarchiâ Assyriorum, qui proculdubiò (si possibile) eos potiùs pervertissent, illósque à veri Dei cultu ad Idololatriam abduxissent. Sed Assyrii (qui dubio procul omnes de suâ Religione esse voluerunt,) hoc non fecerunt, nec id efficere potuerunt dum eis subjicerentur Medi & Persæ, qui ante Arbacem erant Assyriorum Exarchia. Cùm itaque Medi (ut & Persæ) ineunte suâ Monarchiâ fuerunt veri Dei cultores, non ab Assyriis aut aliis coacti aut conversi, inde satis constat eos ultrò fuisse tales primò, etiam longè ante illud tempus, (ante Monarchiam suam,) idque ab initio Gentis: quia impossibile fuit ut vel Assyrii vel Babylonii vel aliæ aliquæ Gentes Idololatricæ eos converterent ad veri Dei cultum, quippe quem tales Gentes ipsæ repudiabant & odio habebant & deridebant, Idololatriæ prorsus addictæ. Cùm itaque temporibus Arbacis in initio Monarchiæ suæ Medi & Persæ inventi fuêre Orthodoxiæ tunc sequaces; & nec ante nec post illud initium, possit assignari certum aliquot tempus quo vel dictum Cultum reliquerunt vel eundem resumpserunt, præsumendum est Aborigines

gines Medos & Perſas in primo ſuo Religionis fundamine ab antiquo benè initiatos fuiſſe in veri Dei cultu, & in eodem poſteà ſemper perſtitiſſe; atque eos poſterioribus temporibus (ſc. poſt 140 annos) in eodem cultu plus confirmatos fuiſſe & plura orthodoxa didiciſſe ex converſatione cum Iſraelitis, quos Captivos Salmanaſſar tranſtulit in Shuſhan & Hara & Gozan & reliquas urbes Medorum. Nam (ut inde colligimus) pro aliquo tempore Medi videntur redacti ſub plenariâ poteſtate Aſſyriorum, vel ſaltem erant eorum confœderati, quia Salmanaſſar habuit libertatem ibi collocandi Samaritas Iſraëlitas, & viceversâ ejus Nepos *Sennacheribi* filius *Eſarhaddon* (Cuthæis aliàs dictus *Aſnapper*) in Samariam tranſtulit Medos, Suſanitas, Dehitas, & Elamitas, &c. Et quòd Fideles erant & veri Dei cultui addicti, ideò Deus ducentis annis antequam Cyrus naſceretur, per Iſaiam prædixit eum cum Perſis & Medis ſuis capturum Babyloniam & eorum Idololatriam perditurum: ſic *Iſa.* XXI. 2,9, *Aſcende ô Elam, obſidionem pone ô Media. ——Cecidit Babylon, omnia Deorum ejus Sculptilia ad terram uſque confregit.* Hoc facturi erant Medi & Perſæ, quòd eſſent veri Dei cultores Idololatriam exoſi.

Et ut in primis temporibus erant Fideles, ſic pro eorum continuatione in veri Dei Fide, ſub finem ejuſdem Monarchiæ apparuit Zoroaſtres Medorum & Perſarum Præceptor, qui in Dei notitiâ educatus, Veteri Teſtamento non fuit inaſſuetus, nec à Judæorum converſatione alienus; imò à quibuſdam in Palæſtinâ natus cenſetur: qui itaque ipſe Deum noſcens, ſuos Medos & Perſas in Dei cultu continuavit & ulteriùs informavit in orthodoxiâ, quam itaque eorum poſteri ad hodiernum uſque diem retinent, ut ex eorum Religioſis Libris conſtat, Hoc modo Medorum & Perſarum orthodoxiam ad hoc uſque tempus deduximus.

Iſte Zoroaſtres fuit Religionis Perſo-Medicæ Reformator qui novas ſuas Lucis & Tenebrarum explicationes dedit, hæc duo ex Creationis Hiſtoriâ ut Religionis Principia ſtatuens, cum multis aliis quæ ſuis locis docebuntur. Is etiam cùm eſſet inſignis Philoſophus, Religione auſterus, & totius Matheſeωs peritiſſimus, hac ratione Perſas ſui admiratione perculit, & ſuæ Doctrinæ attentos reddidit. Præſertim coluit Deum in naturali quodam Antro, quod ille Mithriacum effecit & mirificè ac mathematicè comparavit; ubi ſcil. Mithra præſidens, hæc inferiora Regio modo regens eáque impræ gnans ſedebat: adeò ut omnes poſteà non tantùm in ſummis Montium

tium jugis antiquissimo more Deum colebant, sed & subinde illius exemplo, Sacra sua Mithriaca in tali Antro præstare & peragere didicerunt. In eo erant Mithræ & hujus Mundi Symbolica philosophicè & mathematicè spectanda & contemplanda, non autem colenda; quâ itaque in re falluntur Autores: nam Persæ tunc talia Simulachra non colebant. Romani autem & Græci à Persis mutuantes talium Mithriacorum figuras, eas coluerunt & in usum Idololatricum verterunt. At montium jugis & Antris Mithriacis, posteà tandem pro cultu divino superaddita sunt Pyréa; non quidem ad continendum Deum qui nullis parietibus comprehendi potuit, sed ad alendum Ignem necessaria Domicilia, cùm propter pluvias & alia incommoda sub Dio vivere & conservari non potuit. Et sanè talium Pyreorum pleraque in editioribus locis & summis montium jugis eminebant, primitivo mori eo situ conformia.

Dictus Zoroastres (inquit Agathias p. 54,) eam Religionem quam hodiè exercent, instituit, eámque stabilivit. Id autem non sine magnis difficultatibus & contentionibus cum Persis, à quibus incarcerationem passus est; ut suo loco monstrabitur ex Libro *Shâhnâma-Nesr*, qui diversus est à *Shâhnâma Nezm*; nec ad Regem admitti potuit propter illius temporis Sacerdotes, qui tanquam pro Aris & Focis contendentes, ejus admissionem prohibebant. Cúmque tandem astu ad Regem intraverat, dicti Sacerdotes eum acerrimè oppugnabant, cum eo disputantes, & asserentes, *Quòd quamvis rationi consentanea diceret, non tamen æquum esse ut aliquæ in Religione mutationes aut innovationes fierent sine præmissis miraculis.* Is itaque miracula quædam (ut suo loco dicetur) præstitit, ut illis videbatur; quamvis per meram philosophiam illis ignotam omnia fecerit: & ut Doctrinæ suæ pleniorem fidem faceret, novas quasdam Revelationes prætendebat. Nam ante Zoroastrem, sub alio Sabaitico Legislatore *Poreodekéshangh* aliquam Religionis diversitatem agnoscunt Persarum Sacerdotes in Indiâ, sc. Sabaismum absque Pyroduliâ. Hanc autem Religionem quam hodiè habent, hoc modo emendatam & reformatam, credunt divinitùs approbatam, & præ omni aliâ puram: hocque fuisse cœlitùs revelatum Prophetæ suo *Zoroastri* (illis dicto *Zerdûsht* seu *Zerâtusht*,) uti scriptum extat in Libro *Sad-dèr*, qui est Præceptorum & Canonum Ecclesiæ Magorum Syntagma à doctissimo aliquo Magorum Sacerdote ex religiosis Zoroastris Libris olim collectum per modum Epitomes ad communem populi usum; cu-

jus aliquot Exemplaria penes me habeo. In dicto inquam Libro qui maximæ apud eos autoritatis habetur, ſequente modo de receptâ tunc Perſarum Religione (quæ etiam hodiè uſitata,) teſtatum eſt his verbis,

Hoc enim ad Zerâtuſht venit pro certo,
Iſtam eſſe omnium Religionum optimam.

At non obſtantibus Zoroaſtris Revelationibus (ut vulgò creditum,) & in eis per multa ſecula fide receptiſſimâ, de eâ tamen Religione Perſarum Regi *Ardeſhir Babacân* vulgò dicto *Erdaſhîr Bobgân* (quamvis dictam Religionem externè profiteretur & tueretur,) ſuborta ſunt quædam dubia & Scrupula, præſertim de futuro ſtatu: unde totius Regni ſui Clero majore (ſc. Præſulibus) ad generale Concilium convocato, eos conſuluit, hæc illis præfatus,

Id mihi oſtendant, ut dubia è Mundo
Procul arceam, & Dei Religionem amplectar.
Cupio ut mihi de eâ Demonſtrationē oſtendant,
Veritatem toti Mundo demonſtrent.

Hæc Dubia ſolvebat Perſarum in Sacris Legiſlator ultimus *Erdavirâph*, qui ad id à Rege & toto Concilio electus, ex novâ Revelatione (ut prætendebatur, ſed reverà aſtu quodam adhibito,) dictam Religionem clariùs explicavit, Regis Fidem confirmavit, Dubiis ſatisfecit, omnes ab erroribus ſuis reduxit, & tunc receptam Zoroaſtris Religionem veram eſſe demonſtravit; uti in hujus Operis ſequelâ ſuo loco fuſiùs monſtrabitur ex ipſius Libro *Erdavirâph-nâma* dicto qui penes me ſervatur. Interim breviter accipe id quòd p. 312. (inter-lin.) ibidem de totius rei eventu & ſucceſſu legitur: ſc. quòd tandem

Omnes in viâ Zerâtuſht Sphitamân
Iverunt in Religione τῦ Mazdiyaſenân.

Sphitamân breviatè legitur pro *Fſphintamân* Zoroaſtris patre. *Mazdiyaſenân* eſt eorum Codex ſacer Verbi Dei, (ſc. Zeratuſhti Scripta,) ut quando nos *Scripturam ſacram* aut *Bibliorum Codicem* nominamus.

Porro

Porrò ex *Shahristâni* & *Xenophonte* & *Herodoto* constat tam Persas quàm Scythas Sabios Solis cultores, Ignem Sacrum servâsse ante tempora Zoroastris. At cùm ille novos Ritus institueret, & ejus suasu plurima Pyréa extruens *Gushtâsp*, ad novos istos Ritus amicè invitaret vicinum τῆς *Turân* seu Scythiæ Orientalis Regem *Argjâsp*, iste pro vetere Religione Zelotes planè succensuit; & propterea alterum bello invadens, dicta Pyréa diruit & solo æquavit, ad tales in Religione Innovationes à Gushtaspe invitari renuens. Donec tandem Victor evadens *Gushtâsp*, ea rursus instauravit, ut *Megjdi* Historicus Persa in Gushtaspis Vitâ multis tradit. A Persis itaque talis Ignis etiam hodiè perpetuus & per plurima secula inextinctus in omnibus eorum Pyréis die noctéque alitur, & per quaternos homines semper curatur & fovetur. A Scythis etiam seu Tataris Ignis hodiè (ut & olim) habetur Sacer; at non pari Rituum apparatu servatur.

In hac quidem Religione, omnem Ignem quodammodo honorant: & tamen (ut in Sacerdotio Levitico) valdè cauti sunt ab *Alieno Igne* ne in aliquod Pyréum introducatur & coram Deo ponatur: nullum Ignem æstimantes verè Sacrum, nisi qui ritè & legitimè accendatur, sc. vel à Sole, vel à Silice, vel ab Arâ alterius Pyréi ubi Ignis Sacer diu conservatus & legitimè primò accensus fuit. Multa enim habent communia cum Judæis, à quibus hujus Religionis magna pars desumpta est. Suratenses nullum habent Pyréum, sed (ut Judæi faciunt in Synagogis suis,) Lampadibus Olei in ædibus privatis conservant Sacrum Ignem accensum à Pyréo eorum in urbe *Núßari*, quæ ad Lat. 20 graduum cum 40 minutis: eáque 10 milliaribus distat à *Surât*. Non autem accendunt ab urbe *Gúndavy*, (ut vult Pet. de la Valle,) 7 milliaribus distante à *Núßari*.

Grave erat & malè mulctandum peccatum in eo cujus neglectu Ignis Sacer extingueretur aut moreretur apud Judæos: nam Maimonides agens de Sacrificio jugi, Tract VI. §. 6, ait, *Si quis Ignem Altaris (vel unum Carbonem de majore Rogo sublatum) extinxerat, verberandus erat: at si Ignem Candelabri aut Thuribuli extinxerat, impunè ferebat, utpote qui non tenebatur esse perennis.* Nec tale quid erat minùs mulctabile apud Persas. Sed cùm Persis essent plures ejusmodi Ignes, id eis non erat æquè portentosum ac fuit Romanis, apud quos unicus tantùm fuit pro toto Imperio Ignis sacer. Græcis erant plures Ignes Delphis & alibi: & Pausanias notat Ignem perpetuum

fuiſſe in Cereris & Proſerpinæ Templo, quem extinxiſſe nefas. Perſæ Ignem ſuum æſtimant tam Sacrum, ut nihil Igni ingratum facturi ſint: ideóque nec in Sacrum nec in quemvis alium Ignem unquam inſpuunt aut ſordes injiciunt, & multò minus eum Aquâ extinguunt; nec Candelam exanimant, ſed ſponte emori ſinunt, uti etiam fecêre Romani: nec domûs ſuæ incendium aliter ſupprimunt, quàm per injectionem terræ aut alio modo ſuffocando. Imò quod augeret flammam, Oleum adderent, potiùs quàm injicerent Aquam quæ extingueret, ſi alterum horum faciendum eſſet. Ignem non extinguunt Aquâ, utpote quæ ſit itidem ſacra. Præterea Aquam injicere, eſſet ſummâ vi & injuriâ utrumque violare & probro afficere, & inter duo Elementa ſacra pugnam inſtituere: adeò ut florente olim Perſarum Imperio, Ignem & Aquam commiſiſſe, erat crimen capitale & malâ morte mulctandum piaculum, nec minore pœnâ expiandum, idémque in altero Mundo poſt Reſurrectionem variis ſuppliciis corporalibus puniendum credebant. Hinc neque Perſæ in Indiâ calens ferrum (utpote quod Ignem in ſe contineat,) in Aquam immittunt, ne violentiam inferant Igni, quod damnabile. Eâdem de causâ etiam Gladios non portant, nec armati accedunt Ignem, ne violentiam illaturi & minaturi videantur. E contra autem, ignem alere & fovere, ſive communem ſive ſacrum, meritorium habetur; cùm tam ex Fide ergâ Deum quàm ex pietate & bonis operibus ſalutem æternam ſperent, *ita tamen ut per Ignem*; non quidem purgatorium, nam tale quid ut in ſe abſurdum, ſic & illis prorſus inauditum: nec credunt ſupplicium aliquod futurum per Ignem.

Quoad veteris ſtirpis Perſarum Habitum, (dicente Mandelſlo & aliis teſtibus oculatis,) ii qui in Indiâ degunt tam Sacerdotes quàm Laici, albis veſtibus induti incedunt. Hoc autem ideò eſt ut meliùs imitentur Banianos Indos, & in hoc ſe iis conforment, inter quos & ſub quibus vivunt. Unde nec porcinam edunt: ſed urgente neceſſitate, eam tangunt. Hoſce in Indiâ Perſas Magos planè indigitavit Diogenes Laërtius, quos ſuo tempore dixit albis veſtibus indutos tunc eſſe. Et hi iidem ſunt quos *Mobeiyida* ſeu *Candidatos* vocat *Gjeuhari*, المبيضة فرقة من الثنوية وهم المقنع سموا بذلك لتبييضهم ثيابهم مخالفة للمسودة من اصحاب الدولة العباسية *Candidati ſunt Secta quædam Dualiſtarum, (ſunt nempe Al Mokánna',) qui ſic nominantur, quia albas induunt veſtes; in contrarium Nigratorum*

rum qui sunt homines Dynastiæ Abbasidum. Tales سپیدن جامگان *Candidati* reverà sunt Persæ in Indiâ Dualistæ. Nomen *Mokánna* significat *Calanticâ indutos*, vel etiam *Galeâ indutos:* sed prior significatio eligenda, nam non gerunt Pileos tumentes sicut Mohammedani. Sed cùm Persæ in Indiâ degentes, sint è patriâ exules & extorres, videntur etiam in quibusdam aliis rebus (præterquam in Vestibus) infecti alienis moribus, subjectione subacti, ideóque nec in opinionibus religiosis semper orthodoxi: unde horum praxis fortè non sit semper probanda, nec sint orthodoxis Persis tam in hoc quàm in aliis quibusdam rebus exemplar imitabile. Nam à veteribus Persis antiquæ stirpis in Perside ubi liberiùs vivitur, in aliquibus rebus aliter fit: ibi enim gratiâ Ignis (apud eos qui regulares sunt) quivis tam splendens quàm rubens color in omnibus cujuscunque generis rebus æstimatur & sacer habetur: & ut olim, sic etiam hodie, (dicente Thevenoto) affectant induere vestes flavescentes aut rubescentes flammei seu latericii coloris, quippe qui sit Ignem quodammodo referens simulánsque: hinc Curtius meminit in Xerxis solenni Processione (secundùm numerum dierum Anni,) fuisse 365 *juvenes puniceis amiculis velatos*, i. e rubeis. Et eodem modo melioris notæ fœminæ Peplum luteum flammeúmve ponè dependere sinunt, sc. talis coloris Pallam muliebrem gerunt. In hujus Operis processu, plura de eorum habitu ex Autore Gallico autopte notantur. Atque propter supradictam causam est quòd *Rubinus* & *Balascius* & *Carbunculus* & *Pyropus* & *Hyacinthus* ruber & *Granatus*, æstimentur præ aliis Gemmis & in pretio habeantur. Et sic in omnibus aliis rebus.

Et propter eam quam cum Igne inferiore convenientiam habent, Stellas & Ignita Meteora & Coruscamina & Ignes cœlestes omnes in honore semper habuerunt & etiamnum habent & magni faciunt. Et, si aliquem tetigerit Fulgur, id pro fausto omine reputatur, quamvis eo tactus fortè lædatur; quia si quis sit à cœlo tactus, id digito divino factum censetur: nam respectu puritatis, tam Ignis, quàm Sol & Luminosa omnia sunt cognata & eorum opinione res divinæ. Ideóque omnis Ignis sive sit cœlestis & superior, ut Planetarum & Meteororum; sive terrestris & inferior, aliquid Sanctitatis & Beatitudinis in se habere creditur. Sed (ut supra dictum,) non ut Deus adoratur: Deum enim Omnipotentem cœli & terræ Creatorem solum adorant, idque devotissimè, scrupulosâ conscientiâ malum fugientes & bonum facientes & exercentes, pietate & timore Dei ex-

 cellentes,

cellentes, & plerasque totius Orbis Gentes in hac parte superantes. Et quidem de eis peculiariter notari debet, quòd veterum Persarum Ecclesia & Gens sola sit & in toto terrarum Orbe unica, quæ (exceptâ Israelitarum & Judæorum lineâ sacrâ,) continuò & constanter à suis primordiis seu incunabulis & ab ipso Diluvio ad hoc usque tempus veri Dei notitiam & cultum semper sine ullâ temporum interruptione retinuerit & adhuc retineat. Et quamvis (ut superiùs notavimus,) Sabaismi & Pyroduliæ externâ specie Religionem suam veriorem interpolaverint & inquinaverint, & plurimas superstitiosas & peccaminosas nugas cum vero cultu (ut Lolium cum Tritico) miscuerint, id quidem erroneæ conscientiæ ductu factum, Dei timorem & cultum non exclusit, quin omni ævo veræ Religionis & pietatis energiam semper retinuerint. Eos itaque tam miram Religionem habuisse, cum talibus nugis Dei timorem tenendo, atque soli Deo cultum divinum, Elementis autem & Planetis cultum tantùm civilem exhibendo; talem inquam eorum in hac parte praxin ante ter mille annos usitatam, nunc serò tandem hisce temporibus rescivisse & detexisse, certè juvat, multum juvat recreátque! Omnis autem talis praxis in Sacro Codice damnata est. Quid verò de Deo crediderunt & adhuc credunt, quantopere eum honorant, & quanto ardore illum venerantur, (cum Fidei eorum summâ, & omnibus illis Attributis quæ à mortalium religiosissimis Divinæ ejus Majestati tribui solent aut possunt,) sub finem hujus Operis particulatim docebitur. Supradictæ erga Solem & Ignem cæremoniæ, (quatenùs sunt respectus externi & tantùm civiles erga tam gloriosa corpora, dum veri Dei timorem & cultum tam internè quàm externè retinuerint & cum zelo exercuerint,) in iis qui S. Scripturæ lumine destituti, erant aliquantulùm excusabiles: nam quamvis Zoroastres viderit & noverit Vet. Testamenti Biblia Sacra, ea tamen suis integrè non tradidit. Et, quòd ea quæ præstant, sint meræ civilitates potiùs quàm divinus aliquis cultus, vel hinc constat, sc. quòd talia (referentibus Pers-Armenis ut supra dictum,) erga Solem præstant Persæ Mohammedani & Armeni Christiani, qui ambo ab omni Idololatriæ specie satis remoti: inde inquam, planum est quòd isti omnes non reputant tale Homagium esse Idololatriam. Sed nihilominus, me judice, tale quid in iis qui S. Scripturam & Mentis Divinæ Revelationes nòrunt, (ut qui sub Novo Fœdere nati,) est planè intolerabile.

Animalia noxia peculiari odio prosequuntur Persæ, de quâ re alibi

alibi diximus: & è contra, alia quædam nimis æstimant, ut Canes & Gallos gallinaceos, &c. unde Canes ex religioso Zoroastris præcepto pascunt; & Gallos labentis temporis nuntios, ita æstimant, ut severissimam commissi criminis pœnam subire contenti sint, potiùs quàm Galli caput amputare. Inde meritò apud Aristophanem Persica aut Medica Avis habetur Gallus: & usque hodie Gallinis adeò scatet Media, ut eo ferè solo cibo & earum Ovis (unâ cum carne Ovinâ) excipiantur nostrates ibi peregrinantes. Ab illâ regione jam utilissima hæc Avis per totum Orbem multiplicatur. Hocque novisse juvat: nam rebus alienigenis longo temporis tractu apud nos factis tanquam indigenis, unde primò venerint tandem ignoratur; quod de multis Plantis & Arboribus verum, & de Animalibus haud paucis, atque etiam de plerisque rebus aliis per commercium in usum nostrum aliunde adoptatis; cùm antiquo tempore à toto Orbe magis divisi & disjuncti essent Britanni, qui jam commercio conjunctiores.

Prædicta Persarum Religio ea est quæ fermè ab ipso Diluvio in Parthiâ & Mediâ & Persiâ apud Gentes ibi incolentes, duravit & viguit, quæ etiam hodie à dictarum gentium sobole in eisdem regionibus mixtim vivente continuatur. Hujus religionis Metropolitana Ecclesia quæ à devotis peregrinantibus solenniter visitari solebat, olim extructa fuit à Rege Gushtasp in urbe Balch prope confinia Indiæ: & idem Rex eandem Religionem transplantavit ex Persiâ in superioris Indiæ urbem *Keshmîr*, ubi (uti colligitur ex *Bundari Isphahanensi*) idem Rex extruxit Pyréum, illudque solenniter adire jussit omnes Indiæ Regulos, missâ Idololatriâ suâ, illam Indiæ partem (ut videtur) sub se tunc habens. Eam autem Deicolam Religionem brevi ibi extinxit Indorum Idololatria. Et tandem longo pòst tempore, totaliter everso Persarum Imperio, & ingruente persecutione, (ut fusè narrat D. *Henr. Lord*,) aliqua Persarum pars concessit in Indiæ inferioris partes ad *Surât* & *Nússari*, ubi hodie eadem Religio ab eis servatur & colitur, & (ut postmodùm intelleximus,) ultra Indiam in Insulâ *Gilolo* etiam recepta est. Dicta migratio seu fuga in Indiam, facta est tempore Regis *Yezdegherd filii Shahriyâr* veterum Persarum ultimi, (à cujus inthronizatione suam Æram ducunt veteres:) nam cùm *Othmân filius Affân* circa annum Christi *646* cum suis Saracenis Persiam invaderet & occuparet, aliqua Indigenarum pars potiùs quam Tributis gravioribus vexari aut incarcerari & omnibus bonis spoliari, Islamismum (Victorum Religionem) amplexa est, &

Saracenorum

Saracenorum jugo paruit; dum altera Indigenarum pars veterum Rituum tenacior, potiùs quam ullâ vi ad Circumciſionem & alios Mohammedanorum Ritus novamque Fidem cogi, (*Zoroaſtrem* pro *Mohammed*, & *Zend* pro *Alcorano* commutando,) fugâ ſibi conſulens, in remotiores Regionis angulos & montes partim, partimque in Indiam ſeceſſit; & hi in hiſce locis veterem ſuam Religionem exercentes, hodiè pacificè vivunt, à Mohammedanis & reliquis rerum Dominis tolerati: ſed tamen contemptui habiti; & præſertim in *Iſpahân* ubi Curia Regia, ſemper fuerunt pejus habiti quàm in aliis locis. Et nuper (quod dolens refero) iſti veterem ſuam Religionem deſerere & Iſlamiſmum amplecti fuerunt coacti à novo Perſarum Rege *Hoſein*, qui vetus iſtorum ſuburbium *Ghavr-abâd*, de ſe nominari juſſit *Hoſein-abâd.* In Indiâ autem (in *Surât* & *Núſari* urbibus Provinciæ *Guzurât*,) victum quærunt plantando Nicotianam, & extrahendo Vinum Palmeum, & aliâ agriculturâ & mercaturâ, & quibuſvis occupationibus, exceptâ eâ Fabrorum Ferrariorum, propter reverentiam Ignis, ne eum profanare videantur: nec ut ſupra dictum, ignitum ferrum (quamvis alius aliquis id in Ignem immiſerat,) in quovis liquore extinguunt, quod Fabris eſſet neceſſarium. Sed præſertim multi eorum ſunt Textores telarum Indicarum quæ tam in Europam quàm in omnes alias Mundi partes deferuntur. At Mohammedani nimis alto ſupercilio hanc & omnes alias Religiones aſpiciunt, & ut erroneas deſpectui habent, & eaſdem hodie delere ſatagunt. Unde *Sheich Saadi* Mohammedanus Perſa Shirazenſis olim, veteres noſtros Perſas æſtimans *Ignicolas* & *Infideles*, eos æquiparat Chriſtianis de quorum Salute deſperat, & utroſque ut miſellos contemnit, magnificando Miſericordiam & Clementiam Dei qui tam indignos homunciones quotidiè ex Bonitate ſuâ alere & ſuſtentare dignatur, his ſequentibus verbis in Libro *Guliſtân*, چا كريمي كه ازخزانهٔ غيب گبر و ترسا وظيفه خور داري *O quàm Liberalis es, qui ex Theſauro abſcondito, Ignicolis & Chriſtianis quotidianum alimenti demenſum præſtas*!

خوان نعمت بي دريغش همه جا كشيده	*Menſa Beneficentiæ ejus profuſæ ubique ſternitur!*
باران رحمت بي حسابش همه را رسيده	*Pluvia Miſericordiæ ejus infinitæ ad omnes pervenit!*

Nomen *Terſâ* ſeu *Tarſâ*, quo heic *Chriſtiani* notantur & alibi apud alios Autores notari ſolent, in quodam vocabulario (ut dicitur) ab aliquo Mohammedano exponitur *Idololatra*; ſed minùs rectè, niſi quatenus

quatenùs Mohammedanorum opinione, aliqui Christiani sint Idololatræ, adeóque illi Termini apud eos sint convertibiles. De hoc autem fusè egimus in Dissertatione quam ante aliquot annos emisimus pro Bibliorum Polyglottorum Defensione contra Carmelitam quendam sui Ordinis olim in Persiâ Præfectum; qui jam in viciniâ agens, nihil hactenus reposuit, ut me defuncto, impunè id facturus sit.

Hoc autem præsens Opus quod spectat, in eo pauca quædam extraximus ex Græcis & Latinis, & alia quædam ex Arabibus & Persis Mohammedanis. Sed Mohammedani haud multa produnt de Magorum Ritibus, utpote quos vilipendunt, & ex ignorantiâ & malitiâ eos aliquando invidiosè repræsentant. Nos itaque abstrusiores res ex obscuris suis latebris sedulâ diligentiâ & dispectione eruendo, genuinis ipsis Veterum Persarum Monumentis præcipuè freti sumus, ex eorum mente & tenore in sequentibus dicturi; inde eliciendo quantum de vetere Persismo & eorum Magismo impræsentiarum sitienti animo sufficiat, donec ipsissima Zoroastris Scripta (quantivis certè redimenda) publici juris fortè facta fuerint, si modò Bonarum Literarum Fautoribus tale quid Sumptibus suis procurare & promovere videbitur; ut illam Antiquitatum partem nondum tentatam & hactenùs inexploratam, nobis tandem scrutari & rimari liceat. Et sanè, (nisi surdescat ævum,) si aliquid hujus generis præstandum speretur, oporteret ut jam statim suppeditatis necessariis sumptibus, (sine quibus id nunquam fieri poterit,) mox inchoetur & acceleretur biennalis opera præparatoria, quæ ad res ex Oriente coëmendas requiretur; ut (si interim ex Oriente comparari potuerint,) quam primùm Prelum ab hoc Opere vacaverit, immediatè aggrediamur alterum illud Typis mandare: ne fortè aliàs dum moras trahimus, cito pede prætereunte ætate, planè excidat illud designatum & hactenùs desideratum Opus (quale esset *Zoroastrianorum editio*,) antequam ad optatum finem perducatur. Ego ex meâ parte paratus sum suscipere laborem, & (quantum in me est,) aliquid in bonum publicum præstare. Perpendant Cordatiores an operæ-pretium sit, necne? ut, si tale quid sit desiderabile, & tamen nunquam fit, non in nos culpa redundet, sed in illos ditiores Literarum Patronos qui tale præconium à nobis jam per aliquot annos audiverunt. In hisce rebus ex Oriente procurandis, erit difficultas, cùm Incolæ ex Religioso Præcepto sint talium rerum tenaces & in eis prodendis valdè cauti. Sed nihilominus per pecuniæ vim & alias artes, ad nos cogi & feliciter

deduci poterunt talia Orientis κειμήλια, aliàs ad nos nunquam perventura: quia me defuncto, apud nos fortè pauci erunt superstites, qui *Quid* sit comparandum, & *Ubi* locorum inveniendum, & *Quomodo* id ad nos deducendum sit, noverint. Ideóque dum vivitur & aurâ vescimur ætherea, aliquid citò in hujusmodi opere faciendum videtur; nam post fata cessandum: *fronte capillatâ, pòst est occasio calva.* Additâ autem primâ vi quæ est motionis continuandæ principium, dum in præsente Opere heic edendo sudatur, indies ad nos properabit accita materia: imò dum heic dormitur aut aliud agitur, nocte dieque confecto itinere & sulcato æquore, aliunde ad nos accelerabitur.

In hoc autem Opere quod jam præ manibus est, in unum congessimus pleraque (sive bona & orthodoxa sive mala & hæretica,) quæ de Magorum Religione sparsim apud Autores leguntur. Cùm itaque in hac Religione fuerint Sectæ plures quam 70, (uti etiam sunt in Christianitate,) non est expectandum ut omnia quæ de eorum Religione fortè dicta fuerint, pertineant ad Magos orthodoxos, sed aliqua etiam ad hæreticos; haud magis quàm omnia quæ de Christianismo alicubi dicta fuerunt, ad solos Orthodoxos pertinuisse censeantur, nec aliqua ad hæreticos, cùm plurimæ fuerint etiam in Christianitate Hæreses. Hac enim ratione (propter talem inibi malorum & bonorum mistionem & farraginem,) de tota Christianitate statim pessimè sentirent eámque damnarent Gentiles, de quorum conversione aliàs sperare possemus, & Dei Nomen blasphemaretur inter Gentes; si tam iniquo modo judicarent. Magorum autem Secta orthodoxa (breviter) ea est quæ de duobus Principiis credit unum fuisse æternum, alterum verò creatum; Deum esse amandum & adorandum eique soli serviendum, Diabolum autem detestandum & odio habendum; cum multis aliis rebus Dei Unitatem & alia ejus Attributa spectantibus. Hæretici autem fuêre tam alii qui in processu hujus Operis enumerantur, quàm Magi Dualistæ (ut vocantur,) statuentes hæc duo Principia fuisse coæterna, &c. ut Manichæi, & alii in aliis rebus minùs orthodoxè sentientes, qui infrà ex Autoribus memorati: cùm non sit expectandum ut ulla unquam Gens suos omnes habeat orthodoxos. Nam semper fuit & etiamnum erit impossibile ut in ulla Religione omnes idem sentiant, quin judicii diversitas sit de quovis ferè Religionis Articulo: unde in omnibus totius Orbis Religionibus tot Sectæ & Divisiones emerserunt, & ex improborum & stultorum hominum corruptis cordibus & inventionibus,

nibus, tanquam è Tartaro pullulârunt. His adde, quòd contra Persas quædam sint falsò & malitiosè dicta per Mohammedanos & Græcos & alios hujus populi eorúmque Religionis inimicos & rerum eorum ignaros & iniquos æstimatores, quæ ab ipsis Persis & eorum amicis longè aliter dicuntur. Ideóque cum aliquid de isto populo refertur, candidus Lector debet perpendere qualis sit Relator & quænam ejus Religio, an Mohammedanus, vel aliàs vetus Persa, & an horum res satis calluerit; ut ita æquum de tali sententiâ & de hac Religione judicium ferre valeat. Prætereà, multa irregularia aliquando facta fuêre à quibusdam Persarum Regibus, qui ex plenitudine potestatis, pro libitu sæpè fecerunt & fieri jusserunt ea quæ non erant sancta; quibus orthodoxi Sacerdotes non potuerunt resistere eáve impedire. Unde tanta olim Magorum cura ut Reges & Regum filii instituerentur in orthodoxiâ, utpote à quâ tandem (ut sperabatur,) ne latum unguem discessuri essent.

Propter dictas causas, in hoc Opere perlegendo, supradicto modo sentiendum est de multis quæ in eo sparsim traduntur; & cum dictis limitationibus & cautionibus de Magorum Religione judicandum; nec statim omnia quæ de Magis unquam dicta fuerunt, vero Magismo impingenda; cùm sanè orthodoxi talia non faciant nec agnoscant. Insuper Persarum Magia, (quæ præcipuè erat Theologia & Philosophia naturalis,) diligenter distinguenda est à maleficorum Diabolicâ Magiâ quæ Persarum Magis planè Ignota fuit. Qualis autem fuerit Magorum vera & Reformata Religio tum demum pleniùs innotescet, & de eorum orthodoxiâ tunc rectiùs judicabitur, quando supradicti Zoroastris (Viri omnium consensu Doctissimi) Libri integri lucem viderint, ex quibus etiam multa Philosophica & Historica & Medica & Astronomica & Astrologica in sinu temporis & Archivis Persicis nondum reclusis hactenùs latentia, in publicam lucem emergent. Nam solam Religionem spectat Liber *Sad-der* qui heic exhibetur, qui est breve quoddam Compendium seu Manuale à docto quodam Sacerdote olim in usum vulgi ex ejus Libris Theologicis selectum & affectato stylo compositum carmine, quod semper vitavit Zoroastres, omnia sua conscribens prosâ. Et quamvis iste Liber pro Canone habeatur, ejus Contenta respectu totius, sunt tantùm pauca. Doctiores veterem Linguam & Literas (quibus ejus Opera scripta sunt,) callentes, plura & meliora sciunt. Sed interim, Partem novisse, est melius quàm totum ignorasse.

CAP. II.

Quomodo veteres Perſæ ſuam eſſe Abrahami Religionem jactitant, illámque ei acceptam referunt: quâ occaſione heic exhibetur nova Vitæ Abrahami Hiſtoria, & de verâ ejus Religione diſquiſitio, & Perſicæ Religionis cum eâ Collatio, &c.

DIcta veterum Perſarum Religio ab Arabicè loquentibus nuncupata eſt ملت ابراهيم *Millat Ibrahim*, & à Perſo-Medicè loquentibus كيش ابراهام *Kiſh Abrahâm*, quæ utraque ſonant *Religio Abrahami*, gloriando eam primò ab Abrahamo Patriarchâ & Fidelium Parente profectam. Inde eſt quòd eorum Liber eandem Religionem continens docenſque, ab Orientalibus Arabicè vocetur صحف ابراهيم *Sohfi Ibrahim*, i. e. *Liber Abrahami*. Quibus aliis etiam nominibus tam Abraham ipſe quàm dictus Liber gaudeat & Titulis decoretur, infrà ſuo loco dicetur.

Dictum Librum cœlitùs Abrahamo demiſſum credunt Perſæ veteres, eodem modo quo à Muſlimis creditur Coranus Mohammedi demiſſus, Evangelium Chriſto, Lex Moſi, & Pſalmi Davidi. Et apud Shâh Cholgji Perſam, inter Muſlimorum Dies celebriores, notatur peculiaris hujus rei Dies, ubi legitur, غرة رمضان — درول صحف بر ابراهيم ع م *Novilunio Ramazân fuit deſcenſus τῦ Sohf ſuper Abrahamum, cui pax.* Nomen *Sohf* à Perſis uſurpatum, ex vi vocis Arabicè eſt *Codex* ſeu *Liber* in genere. Atqui, ſaltem Decem Libros ad Abrahamum deſcendiſſe ajunt, quorum Decimus habetur *Pazend*, plenus conſiliis & ſapientiâ & ſecretis. Quin & omnes Zerdushti Libros (qui plures ſunt) in cenſum Librorum Abrahami venire volunt. Decem Libros Abrahami etiam numerat Abu Mohammed Arabs. Omnium autem peſſimè nugantur Judæi, Abrahamo tribuentes Librum merè Cabbaliſticum, cui Tit. ספר יצירה *Liber Jetſirà* ſeu *Creationis*.

Horum Librorum deſcenſum ſeu demiſſionem craſſiore modo affirmare videntur Orientales, ſi illorum nuda verba ſpectemus: ſed hoc tantùm volunt, ſc. quòd dictorum Librorum ſenſus à cœlo inſpiratus fuit dictis perſonis. Abrahamum itaque in re ſacrâ Perſicè پيشوا *Piſhvâ*, ſeu Arabicè امام *Imâm*, i. e. *Antiſtitem* ſuum vocant aſſerúntque, illúmque ſibi ut Patronum vendicant, ſeipſos illius Aſſeclas ejúſque Religionis ſequaces jactitantes. Præterea (ut videtur) volunt

volunt eum aliquando vixisse in *Bactris*, quæ بلخ *Balch*; unde in *Epit. Rustemi AlMaulavi* legitur بلخ شهر ابراهيم پيغامبر ع م *Balch est urbs Abrahami Prophetæ, cui pax.* Ista urbs versus Indiam in ulterioribus partibus Ditionis Persicæ sita est: Abrahamum autem unquam eas partes lustrâsse aut ad eas peragrasse ex sacra Historia colligi non potest. Præterea obstat, quòd *Balch* condita fuit à Rege *Lohrâsp* longè post tempora Abrahami: ideóque si quid insit, pro *Balch* subintelligenda est antiquior ibi urbs *Bamiyân*, in cujus locum (vel ad parvam distantiam) successit *Balch*, ubi *Lohraspis* filius *Gushtâsp* extruxit insigne Pyréum multis divitiis ditatum, & reditibus dotatum, ad quod (cùm haberetur urbs Abrahami) tanquam ad sacrum locum quotannis solennem Peregrinationem Religiosè suscipere solebant veteres Persæ, ut Arabes hodiè faciunt ad Meccam: sic Libri Persici *Shahnâmæ* Interpres Arabs *Bundâri* Ispahanensis, وكانت بلخ عند الفرس بمنزلة مكة عند العرب *Balch fuit Persis sicut Mecca Arabibus.* Mihi autem videtur quòd *Balch* vocata fuerit *Urbs Abrahami*, quia propter Religionem Abrahami (ut vocant,) fuit celebratissima; non autem quasi Abraham ipse aliquando ibi fuerit aut ibidem vixerit.

Quin & Abrahami famam hauserunt pleræque Gentes, etiam Idololatricæ; quarum aliquæ eandem in bonam partem, & aliquæ in malam partem traxerunt: tam celebris per totum Mundum fuit Abraham! Scilicet summa ejus erga Deum pietas & maximus apud Deum favor ubique terrarum percrebuit, & ejus fama de offerendo Isaaco & de intentione eundem immolandi, apud Gentes diffusa est tanquam de Isaaco actu immolato; quâ itaque in parte perperàm interpretatum malè cessit Abrahami exemplum. Nam ex malè intellectâ Abrahami Historiâ, Ethnici elicuerunt, Quòd si aliquis grande aliquid à cœlo petendum haberet, id obtineret per Holocaustum humanum, sc. comburendo filium suum primogenitum, uti fecisse crediderunt Abrahamum. Inde Vivicomburium prævaluit apud erroneas Gentes, à quibus infecti fuêre Israelitæ tanquam novâ quâdam doctrinâ à cœcutientibus receptâ, qui primi hujus erroris fundamenti immemores. Apud Plutarchum in Libro de Superstitione p. 171, de Fœminis Gentilibus memoriæ proditum, *Quæ nullam habebant prolem quam Idolis mactarent, emebant à pauperioribus Infantes tanquam Agnos aut Pullos mactandos; &, si Mater adstans fleret, mulcta-*

batur pretio. Et ante Simulachrum omnia strepitu Fistularum & Tympanorum [Tabour and Pipe] *opplebantur.* Meritò itaque ad meridiem Hierosolymorum talibus Sacrificiis destinatus locus dicebatur *Tophet*, à *Tôph* quod est Tympanum parvum unâ tantùm facie præditum, ad quod fistulâ canebatur. Hoc cum S. Scripturâ convenit eámque confirmat, Testimonio ab extra petito, quod melius. Harum autem Gentium posteri talia facientes, ea non nominatim referunt Abrahamo, primi sui Instituti occasionem ignorantes. Tam diabolici fuerunt Imitatores falsi & Pseudomimi!

Ab Abrahami exemplo (ut eis videbatur) filium primogenitum offerendi, procedebant ad offerendum quemvis filium aut Hominem in genere, tacito Abrahami nomine; idque non semper filium aut filiam comburendo, sed & defodiendo in terrâ & demergendo in aquis. Plutarchus de *Amestre* Xerxis uxore refert, *Quòd ipsa defodiebat XII homines vivos pro sese τῷ Ἅδῃ.* Hujus Historiæ meminit Herodotus, qui etiam parem de Xerxe historiam præmittit: nam p. 477. de Xerxe ejúsque exercitu in Græciâ agens, narrat, *Per Novem vias Edonorum ivêre, juxta quas Strymonem pontibus junctum invenêre. Audientes autem eum locum* Novem vias Edonorum *appellari, totidem illic Pueros ac Virgines virorum Indigenarum vivos defoderunt. Persicum enim est defodere viventes. Nam & Amestrin Xerxis uxorem jam provectæ ætatis audio bis septem Illustrium Persarum Liberos defodisse, ad referendam pro se gratiam deo qui sub terrâ esse fertur.* Idem fecêre Romani casibus extraordinariis, ut Livius docet Lib. II. cap. 57, *Ad Oraculum missum ut sciretur quis tandem esset finis Cladibus quæ Imperium afficiebant. Interim ex Fatalibus Libris Sacrificia aliquot extraordinaria facta; inter quæ Gallus & Galla, Græcus & Græca, in Foro Boario vivi demissi sunt in locum saxo consceptum.* Ægyptii submergendo vivam virginem, fecêre victimam: ii enim quotannis (referente *Múrtadi*) Virginem sacrificabant Nilo suo, ut justum suum Incrementum servaret. Sed quo tempore Ægyptum subjugarent Mohammedani, Generalissimus Dux *Amru filius Aas* ut Victor ingrediens mense *Baun*, tam hunc quàm alios Ethnicos eorum Ritus Edicto prohibuit & abolevit. Unde conquesti sunt, se non posse in regione suâ subsistere absque Incremento Nili, qui servabat Regulam suam secundùm Legem quandam. Illo interrogante, *Quænam esset Lex?* Responderunt, *Hujus mensis Baun 12 die accipimus Virginem, (satisfactione priùs datâ parentibus,) quam adornamus vestibus pretiosis*

tioſis & gemmis; & eandem nocturno tempore in Nilum projicimus ut aquis ſuffocetur. Ille autem dixit, *Hoc non poſſe continuari per Legem Muſlimanicam, quæ omnes profanas conſuetudines tollit.* Quin & Arboribus & reliquis diis falſis apud alias Gentes litari ſolebat Victimis humanis, ut ſuo loco fuſiùs dicetur.

Aliæ quædam Gentes erroneas res ſuas tam celebri Autori diſertè & nominatim referre geſtiebant primitús: quamvis jam hodie & à multis ſeculis originalis Inſtituti cauſa apud eos in oblivionem abierit. Nam Indorum Idololatricorum (in ſuâ vix intelligibili Religione myſterioſâ quæ tam ſpecioſo nomini non reſpondet,) Antiſtes olim primarius perhibetur برهمه *Brahma* ſeu *Bráhama*, qui ab Abrahami nomine Hebraico ſic vocatus creditur, *Abrahamum* ipſum hoc nomine indigitando; ut & à Perſico ejus nomine *Brâhâm*, dictæ Religionis Indicæ Sacerdotes etiam (ut in Libro *Pharh. Sur.*) dicuntur برهمن *Brahman* ſeu *Bráhaman;* quos quaſi אברהמיים *Abrahamitici* ſic dici volunt Judæorum Docti, ſpecialiter Autor Libri *Shilte, Gibborîm.* Arabes Abrahami ipſiſſimum Nomen (pueris aut juvenibus applicatum) ſubinde diminutivâ formâ efferunt بريهيم *Boreibîm* ſeu *Breibîm*, vel بريه *Boreib* ſeu *Breib*, ſive ابيره *Obeirib*, quibus omnibus notatur *Abrahamulus.* Hæc in plurali ſunt ابارمة *Abârima* & ابارهة *Abârıba*, & ابارة *Abârib.* Hæ quidem formulæ rem prædictam illuſtrant, monſtrando in quàm varias formas Abrahami nomen aliquando torqueri ſolebat. Supradictam etiam opinionem tradit Shahriſtâni Arabs, quam tamen putat ſe refutâſſe, quamvis reverà eam potiùs confirmaverit, (in calce ſui Libri, ubi de Religionibus Indiæ agit,) dicendo, *Quoſdam exiſtimare* براهمه *Brahamanos ſic dici ab* ابراهيم *Ibrahim; id tamen fieri non poſſe, quia iſti* [ſc. Indi] *omninò negant omnem prophetiam: populum verò qui credit in Prophetiam Abrahami, eſſe Dualiſtas, qui aſſerunt Lucem & Tenebras. Sed Brahamanos ſic dici ab homine cui nomen* ابراهام *Abrâhâm.* Hoc modo Shahriſtâni diſputat contra ſeipſum, ſc. ignorando quòd *Ibrahîm* apud Arabes ſit idem nomen quod *Abrâhâm* & *Brâhâm*, quæ dicti nominis Abrahamitici forma apud Perſas.

Dictus autem Shahriſtâni haud gratis de Abrahamo loquitur tanquam de prophetâ: nam qui in Bibliis dicitur נביא *Nabi*, aliàs etiam dici ſolebat חוזה *Chozè* ſeu רואה *Roè*, i. e. *Videns, prævidens*, qualis fuit Abraham; id quod Chriſtus de eo teſtatur, *Abraham vidit Diem*

meum,

meum, & gavisus est. Sed quòd is reverà fuit Propheta, aliàs testatum relictum est ab ore Dei, *Gen.* XX. 7, *Nunc itaque restituite homini uxorem suam, nam is est Propheta:* sc. familiari Dei colloquio honoratus, & divinâ Revelatione donatus ut in casu Sodomæ & aliter; quippe qui omnium Fidelium Pater, Fide insignis, Prævisione notabilis, & toti Orbi timoris divini, pietatis, justitiæ & obedientiæ semper imitandum Exemplar. Alibi etiam vocatur Propheta, ut *Tob.* IV. 12, *Nos enim sumus filii prophetarum Noæ & Abrahami & Isaaci & Jacobi.* Et sic apud Orientales semper audit ابراهيم بيغامبر *Abraham propheta.* Et in altero Arabico Libro *de Primis & ultimis*, multa *Prima* tribuuntur Abrahamo, quòd scil. ille fuit *Primus* quem fecit Deus Patrem Prophetarum, cùm ex ejus lumbis prodierint 1000 prophetæ à suo tempore ad Mohammedem. *Primus* qui migravit à suis in viâ Dei & religiosè fugit. *Primus* qui vestibus nudatus fuit in viâ Dei. *Primus* qui discessit è patriâ suâ in causâ Dei, servando fidem suam. *Primus* qui hospitio excepit Hospites, inde dictus *Pater Hospitum.* *Primus* qui extruxit Domum pro Hospitibus, faciendo eam cum duabus Portis. *Primus* quem Deus nominavit Haniphæum, eximendo eum à vocationibus vel Judaismi vel Christianismi. *Primus* qui Muslimos nominavit Haniphæos. *Primus* qui in ignem projectus fuit pro causâ Dei, & Ignis fuit super eo refrigerans & salutaris. *Primus* qui mortuos suscitavit per preces suas. *Primus* Prophetarum & Constantium, qui tentando probatus fuit. Hinc Noah & Abraham & Moses & Christus emphaticè vocantur اولو العزم *Homines constantiæ.* Hactenus ille. Et cum his ibidem adduntur alia multa, quæ omnia desumpta sunt ex تاريخ قدسي *Arabico Chronico Hierosolymitano.*

Ille etiam fuit Sacerdos, uti fuit quodvis familiæ Caput, ut Cain & Abel, & Job quamvis Rex; aliàs enim (ex Judæorum sententiâ) non habuissent jus offerendi Sacrificia. Abraham obtulit Bestias & Aves; & illas divisit, has non item. Et, ut Holocaustum, offerre voluit Isaacum, quamvis (à Deo rursus prohibitus,) eum non immolaverit. Sacerdotum etiam Post-diluvianorum summus & senior fuit Noah qui ideò Arabibus dictus شيخ المرسلين *Sheich Al Murselin*, i. e. *Senior Prophetarum*, seu eorum Magister & Doctor. Et post eum, talis fuit *Shem* Hierosolymorum Rex, scil. *Malchisedek*, qui vitam prorogavit ferè (sc. minus 25 annis) ad mortem Abrahami, cui Abraham solvebat Decimas Spoliorum, ut *Act.* VII. 4. Et sic statuunt plerique

plerique Judæi, excepto Abben-Ezrâ, qui contrarium ſtatuit, ſc. Melchiſedekum dediſſe Decimas Abrahamo. At non obſtante Abrahami exemplo, Judæi vix agnoſcunt Spoliorum Decimas ſolvendas, quia non eſt poſitivum præceptum: ſed tamen voluntariè abſque Decimarum nomine, partem Deo dabant, ut *Num.* XXXI.

Abrahamum autem quod attinet, in Occidentalibus etiam Mundi partibus olim apud puros Ethnicos invaluit fama ejus, ut Viri Sanctiſſimi & Religionis Antiſtitis celeberrimi. Nam referente Lampridio, *Alexander Severus* Romanorum Imperator Ethnicus, *effigies Apollonii & Chriſti & Abrahami & Orphei in majore ſuo Larario inter Divos Principes & Animas ſanctiores poſuit*, ibique conſecravit. Proh deûm atque hominum fidem, in quàm miſerum Nebulonum in hoc Larario conſortium inciderunt Chriſtus & Abrahamus, infeliciter inter nequitiæ Duces illapſi!

Et, ut in omnibus rebus præferatur Abrahamus, & ipſe ut omnium bonarum rerum Exemplar ſtatuatur, in Turcarum Liturgiâ publicâ orant Deum, ut propitiùs ſit *Mohammedi & familiæ ejus, uti propitius fuit Abrahamo & familiæ ipſius.*

Cumque laudabile ſit res ſuas ab Abrahamo denominare, Mohammedani expreſſè aſſerunt hodiernam ſuam Religionem eſſe eam Abrahami; idque meliore prætextu, cùm non tantùm Deum verum & unicum hodiè colant, (ab omni Idololatriâ & Sabaiſmo quibus olim infecti fuerant, abhorrentes,) ſed & cùm Arabes præcipuos hujus Religionis cultores & ſequaces ab Abrahamo rectâ lineâ ſecundùm carnem deſcendiſſe ejúſque naturalem ſobolem eſſe nemo dubitet: unde neceſſariò de Protoparentis ſui Religione antiquitùs proculdubio aliquid inaudiverint, eáque illis innotuerit; quamvis fœdè olim eam deſeruerint, donec palantes reduceret Mohammed, (quod opus valdè laudabile,) eos ab Idolorum cultu ad veri Dei notitiam ducendo. Et propter Abrahami famam, aliqui quibuſcum collocutus ſum Conſtantinopolitani affectabant vocare Linguam ſuam Turcicam ابراهيم دلي *Ibrahîm dili*, ſeu *Linguam Abrahami*; quamvis ea vulgò à Turcis vocetur مسلمانچه *Muſlimântcha*, *Lingua Muſlimánica*, & عثمان دلي *Othmân dili*, *Lingua Othmanica*, à Turcarum Inſtitutore & Duce *Othmân-Beigh* qui ferè 400 abhinc annis hodierni Imperii Turcici fundamenta in Europâ jecit.

Quòd autem Orientales Religionem ſuam ab Abrahamo arceſſere

prætendant, conſtat ex authentico Turcarum Catechiſmo MS Turcicè conſcripto, cui Titulus اصول دين *Oſûli Dîn.* i. e. *Principia Religionis:* Liber ipſe poſſidetur à Doctiſſimo D. Tho. Gale Londinate. Ibi (inter alia) agitur *de mortuorum Quæſtione & Torturâ*, de quâ etiam nos fuſè egimus in Notis ad *Relig. Turc.* Et ibidem in dicto Catechiſmo docetur quomodo à Muſlimis omnibus reſpondendum ſit Angelis Inquiſitoribus poſt mortem tempore Inquiſitionis, ſequente modo: اگر صورسلر كم كيمك ملتى سن جواب وير كم ابراهيم خليل ملتيم اگر صورسلر كيمك مذهبندن سن جواب وير كم امام اعظم ابو حنيفى كوفي مذهبندنم اگر صورسلر پيغمبرمزك مذهبي كمدندر جواب ور ابراهيم خليل مذهبندندر وابراهيم آدم صفيدندر *Si de quânam Religione ſis, interrogaverint; reſpondeas, Ego ſum de Religione Abrahami Amici* Dei. *Si de quânam Sectâ ſis, interrogaverint; reſpondeas, Ego ſum de Sectâ Abu-Haniphi Cuphenſis. Si interrogaverint, de quânam Sectâ fuerit Propheta noſter, reſpondeas, Eum fuiſſe de Sectâ* ſeu *Religione Abrahami Amici* Dei. *Et quidem Abraham fuit ab Adamo ſincero* ſeu *Sancto.* Adam enim Orientalibus dicitur صفي الله *Saphiyo'llâh*, i. e. *Sincerus Dei.* [Hoc in loco à Lectore peto, ut ſi fortè inciderit in ſupradictas Notas noſtras ad *Relig. Turc.* p. 20, velit ibi corrigere Lapſum noſtrum, quo (fallente memoriâ) in hujus loci recitatione ibidem factâ, ſcripſimus *Al Hanbal*, & *Hanbalæa*, pro *Al Haniphi*, & *Haniphæa.*]

Ut autem pergamus; in Corani *Sur.* 3 *de familiâ Amrân*, docetur quænam (ex Mohammedis ſententiâ) fuerit Religio Abrahami; ſc. quæ Dei Unitatem aſſerit, non conjungendo cum eo ſocios ſeu pares: ibi enim legitur, قل صدق الله فاتبعوا ملة ابراهيم حنيفا وما كان من المشركين ان اول بيت وضع للناس للذي ببكة مباركا وهدي للعالمين فيه آيات بينات مقام ابراهيم *Dicito, Verax eſt Deus, ideoque ſequimini Religionem Abrahami ut ſitis Haniphæi: nam is non fuit ex Aſſociatoribus. Utique prima Domus quæ poſita fuit hominibus* [pro Viſitatione ſacra,] *ea eſt quæ in Becca* [ſeu Mecca] *in Benedictionem & Directionem Mundanorum. In eâ ſunt Signa manifeſta,* ſc. *Statio Abrahami*, &c. ex hoc Mohammedis dicto, conſtat Arabum traditionem fuiſſe quòd Abraham fuit Fundator Templi Meccani: & inter hujus rei ſigna manifeſta, habetur *Statio Abrahami*, ut indelebile

&

& hodie ſuperſtes monumentum. *Statio Abrahami* eſt حجر اسود *Lapis niger*, quo volunt Abrahamum miraculoſè adjutum fuiſſe in extructione Caabæ; ſcil. dum eum loco Parapegmatis habuit ſtando ſuper illum, ille Lapis ſurſum & deorſum ſe ſponte movebat pro occaſione ſtructuræ. Et idem hodie in Templo Meccano religioſè ſervatur. Propter inſignem Abrahami ſanctitatem & favorem apud Deum, omnes Regiones per quas tranſivit, notabile aliquod ejus memoriale retinere ſemper cupiverunt. Et quidem certum eſt Abrahamum in ſuo ad Terram promiſſam itinere, tranſiviſſe per medium Arabiæ. Hinc itaque Arabes colligunt eum diverſatum fuiſſe in Mecca, ibique extruxiſſe Oratorium ſeu Sacellum: unde ille locus tam ſacer habitus eſt, & ſacrâ Viſitatione quotannis adeundus præſcribitur in Alcorano; qui etiam poſteà Mohammedis nativitate nobilitatus. De dictâ Traditione certò perſuaſus videtur Mohammed, ideóque in ſuâ ad Arabes Concione ſeu Homiliâ ſecundâ p. 11, 12, 14, Abrahami Orationem ſeu precandi formulam in jaciendo fundamento exhibet, tanquam Dei juſſu recitans Mandatum pro Sacelli ſeu Templi *Caabæ* extructione, & pro ſolenni peregrinatione ad illud faciendâ. Hæc etiam videri poſſunt in Homiliâ XXII. p. 105, ubi pariter ordinatur ſolennis Proceſſio ad illam بيت العتيق *Domum antiquiſſimam.* Hoc Sacellum ſecundum quoſdam, eſt 12 pedes latum, 15 pedes longum: & ſecundum Sherîpho'lEdrîſi, eſt 23 cubitos latum, 24 cubitos longum, 27 altum.

Libri *Mu'gjizât* Autor Mohammedanus Perſa, p. 223, de veteribus Arabibus eorúmque Religione loquens, dicit عرب در قديم زمان بر ملت ابراهيم بوده اند پس از آن مختلف شدند *Arabes olim fuiſſe Religionis Abrahami; poſteà tamen ab eâ in diverſum abiiſſe.* Nempe prope tempora Abrahami, illius Religionem profeſſi ſunt Arabes: poſteà verò evaſerunt Idololatræ. Sed rurſus tandem ad unici Dei cultum reducti ſunt operâ Mohammedis, (quod fuit bonum opus,) omni Idololatriâ prorſus exactâ; ut hodie eſt apud Mohammedanos qui omnem Idololatriæ ſpeciem exoſam habent: nec Mohammedem colunt, uti fabulantur noſtratium aliqui harum rerum ignari. Cùm itaque ferè quævis Religio ſua Inſtituta ab Abrahamo derivare ſatagat, ſic etiam faciunt Mohammedani; ideóque Pſeudopropheta Mohammed in dicto Corani Capite *de Familiâ Amrân*, quod eſt tertium, deridet Judæos & Chriſtianos ſuam Religionem referentes Abrahamo,

(cujus religio ab his diversa fuit,) his verbis يا اهل الكتاب لم تحاجون في ابراهيم وما انزلت التورية والانجيل الا من بعده افلا تعقلون ها انتم هاولاء حاججتم في ما ليس لكم به علم والله اعلم وانتم لا تعلمون ما كان ابراهيم يهوديا ولا نصرانيا ولكن كان حنيفا مسلما وما كان من المشركين *O populi qui Biblia amplectimini, quare inter vos disputatis de Abrahamo, cùm non descenderit Lex nec Evangelium nisi post eum? Annon intelligitis? En vos ii estis qui disputatis de eo quod non intelligitis: Deo quidem notum est, vobis autem ignotum. Non enim fuit Abraham Judæus nec Christianus; fuit autem Haniphæus Muslimus: nec fuit ex Associatoribus*, i. e. ex eis qui associant aliquid cum Deo, uti faciunt Christiani & Idololatræ. *Haniphæus Muslimus* est is *qui declinat* ab aliis Religionibus ad *Islamismum.* Ad hunc locum Commentator Arabicus ait, زعم كل فريق اليهود والنصاري ان ابراهيم كان منهم *Existimavit utraque Secta tam Judæorum quàm Christianorum, Abrahamum fuisse de suâ parte*, sc. de Religione sua; de quâ itaque disputârunt cum Mohammede.

Sed ut redeamus ad Persas veteres, ex eorum sententiâ in Libro *Pharhángh Surûri* supradicta Persarum Religio vocatur ملت ابراهيم زردشت *Religio Abrahami-Zerdusht* seu *Abrahamo-Zerdushtensis*; volunt enim Abrahamum fuisse ejusdem Religionis cum Zerdusht, qui diu posteà successit; & Zerdushti Religionem ab Abrahamo derivatam, & eandem cum eâ Abrahami fuisse. Et quidem per *Religionem Abrahami*, Persæ nihil aliud volunt quàm *Religionem quæ (rejectâ interpolatione Sabaiticâ primâ) solius unici Dei veri cultum docet, omnes falsas Religiones repudiando*, eam scil. quam professus est Abraham, quam sanè Religionem primò intemeratam & incorruptam tenuerunt Persæ; qui, quamvis supradictas suæ Religioni Additiones fecerint, antiquum tamen ejusdem Titulum retinent, eam à potiore parte denominantes, & fundamentalia ejusdem Principia ad hunc usque diem continuantes; non autem ut Arabes & reliquæ Gentes, eam in Idololatriam vertentes; nec ut *Durzii* & *Calbii* & reliquæ Curdorum Gentes Sabaiticæ in Libano & Gordiæâ hodiè existentes, qui Deum ipsum planè deseruerunt, Diabolum ejus loco amplectentes.

Cùm itaque Abraham (post suos Protoparentes Shem & Elam,) semper

ſemper meritò habitus fuerit omnium Fidelium Pater, & in veri Dei cultu Antiſtes totius Orbis celeberrimus, non eſt mirum ſi pleræque ſanioris mentis gentes quæ aliquid de eo inaudiverunt, ejus Patrocinium ſibi quæſiverint; ipſum ut ſuæ Fidei & Religionis Patronum adſciſcentes, & res ſuas ab ejus Inſtitutis arceſſere ſatagentes. Quia igitur Perſæ Abrahamum ſuæ Religionis primò reformatæ Autorem ſtatuunt, illámque ei acceptam referunt, priuſquàm Religionem Perſicam ulteriùs proſequamur, fortaſſis operæ pretium futurum ſit nec Lectori ingratum videatur, pauca de Abrahami temporibus præmittere, & deinde quænam qualiſque reverà ejus Religio fuerit diſquirere.

Et ſanè Judæi & Orientales omnes ſtatuunt Abrahamum fuiſſe tempore *Nimrodi*, qui à profanis Scriptoribus vocatur *Ninus*. Et quidem certum eſt נמרוד *Nimrod* fuiſſe vituperii Nomen poſtliminiò (ut in S. Scripturâ ſæpè fit) ab aliis impoſitum, *Rebellem* contra Deum & *Contumacem* notans: quod itaque ab inimicis, non autem à ſuis, impoſitum quiſque credat.

Illius Pater fuit כוש *Cûſh*, cujus Sedes fuit in Tractu Babylonico, unde ejus poſteri (cùm Chaldæa tunc eſſet nimis anguſta,) trajecerunt in vicinam Arabiam ibique Sedem ſuam fixerunt. Et hinc eſt, quòd quæ poſteà *Arabia* dicta eſt ab يعرب *yaarab filio Joktan* (qui etiam eam regionem inhabitavit & ut Dominus eam poſſedit,) priùs dicta fuerat *Terra Cûſh*, & deinde *Terra Havila*. Inde Moſis uxor Arabiſſa ex *Midian*, vocata eſt כושית *Cuſhith* ſeu *Cuſhiſſa*: & *Tirhaca* fuit Arabiæ felicis Rex, non Æthiopiæ: nec *Cûſh* ullibi *Æthiopiam* notat in totis S. Bibliis, ſed potius vel Babyloniæ territorium, vel Arabiam. Nam *Cuſhæi* ex dicto Territorio in vicinam *Nabathæam* & نجد *Negjd* trajicientes & tranſplantati, effecerunt ut Arabia ſæpè vocaretur *Cûſh*, (præſertim ea pars Chaldææ adjacens,) quamvis aliam Arabiæ partem eodem tempore inhabitaverit dictus Arabum Protoparens *Yaarab*: nam Arabia non ſemper fuit unius poſſeſſoris. Unde 2 *Chron*. XXI. 16, memorantur *Arabes habitantes juxta Cuſhæos*, ſcil. Arabes interiorem Arabiæ partem inhabitantes, haud procul à *Nabathæâ* & *Negjd*, quæ tunc *Cuſhæa* dicta, in viciniâ veteris *Cuſhææ* ſeu Territorii Babylonici. Adeò ut Arabia partim à *Cuſhæis* & partim ab Arabibus filiis *Yaarab* occupata fuit: unde factum eſt ut eadem Regio aliquando *Cûſh* & aliquando *Arabia* vocetur, cùm nomine *Cûſh* ſemper Arabia vel aliqua ejus pars intelligatur. Unde *Topaz τῆς Cuſh*,

est Topaz Arabiæ, non autem Æthiopiæ, quæ dicente D. Ludolpho, nullas producit gemmas, ut à Sacerdote suo Æthiope edoctus fuit; quod etiam Mercatores nostri verum esse nòrunt. Nam Patriarcha *Cûsh* fuit tantùm unus, non autem ejusdem nominis duo, ut quidem imaginantur, propterea quòd in Versione Græcâ *Cûsh* vertatur *Æthiopia*; inde fingentes quòd oportuerit fuisse alium *Cûsh* qui Æthiopum Pater: sed eorum Pater reverà fuit פוט *Phût*, unde *Ezek.* XXVII. *Phûtim*, Λίβυες. Quia verò *Cushitæ* erant subnigri, & *Æthiopes* etiam erant Nigritæ, inde fit ut *Cûsh* in Græco exponatur Αἰθίοψ & Αἰθιοπία, eodem modo quo Æthiopes Garamæ seu Garamantes à quibusdam impropriè vocabantur Indi, quia utrique eorum erant ejusdem coloris: ut, *ultra Garamantas & Indos protulit imperium.* Talia autem vulgari quidem loquendi modo impropriè & catachresticè sic dicuntur. Ex dictis constat quòd *Cûsh* semper in S. Bibliis sit *Arabia*: unde emendanda in hac parte Versio Anglicana, & pro *Ebed-melech Æthiope*, reponendum *Ebed-melech Arabs*, seu *Cushita* rem in medio relinquendo.

At Christo citeriores Syri ignorando quòd *Phût* fuit Pater Æthiopum; atque Veteris Testamenti Versione Græcâ seducti, subinde accipiunt ܟܘܫ *Cûsh* pro *Æthiopia*: unde viceversâ *Act.* VIII. 27, pro *Æthiops*, Versio Syr. legit ܟܘܫܝ *Cûshi* seu *Cushita*. Atque (quod eodem recidit) ibidem Saadiæ Versio Arabica legit *Vir Habassiæ*: at Versionis Æthiopicæ autor ex Græco Textu retinet Nomen ኢትዮጵያ *Etiopia*, ignorando aut reticendo verum & antiquissimum Æthiopum Nomen *Phût*. Judæi etiam (Hellenistæ olim) à Græcâ Versione seducti & delusi, fuerunt in eodem errore: & inter alios, Abr. Peritsol ait, כוש היא איטיפיאה *Cûsh est Æthiopia*. Et apud alios Judæos כושי *Cûshi* est *Æthiopicum* seu nigrum quidvis. Et sanè miror Doctissimum Buxtorfium eos in hac opinione secutum fuisse. Omnes autem ab eodem erroris fonte hauserunt.

Et quidem Patriarchæ *Cûsh* primaria Sedes fuit in terrâ *Shin'ar*, in territorio Babylonico; quam quidem regionem ego voco *Cushæam antiquissimam*, quæ eadem posteà vocata fuit Chaldæa. Cúmque Hebræorum *Shin* in Dialecto Babylonicâ soleret mutari in *Thau*, is qui Hebræis *Cûsh*, Babyloniis dictus est *Cûth*; eodem modo quo pro שלש dicitur תלת, cum ejusmodi aliis appellativis omnibus. Sic proprium אתור *Attûr*, quia est nomen omnibus notissimum, nec ullum periculum confundendi aut obscurandi illud, ut esset in Appellativis;

vis ; cúm aliàs in Verſionibus Biblicis Paraphraſtæ Chaldaici non ſervârint dictam regulam in Propriis neque in *Shibbóleth*, ne viderentur planè pervertiſſe eorundem ſonos ; ideóque in Bibliis tam Heb. quàm Chald. legitur כוש *Cuſh* : ſed in Appellativis illam regulam ſemper obſervant dicti Paraphraſtæ. Hoc dicimus tantùm de Paraphraſtis Biblicis : ſed res aliter ſe habuit apud illarum regionum vetuſtiſſimos incolas ante S. Biblia , qui etiam poſteà nec Bibliorum nec Paraphraſium rationem habuerunt, ſed omnes ſecundùm linguæ ſuæ dialectum per *Thau* ſemper ſcripſerunt & in communi ſermone pronuntiârunt tam in Propriis quàm in Appellativis.

His præmiſſis, nemo (ut ſpero) mirabitur ſi magna illa in territorio Babylonico Urbs quæ hujus Patriarchæ ſedes, ab eo denominata fuerit כותה *Cûth* ſeu כותא *Cûtha*, quæ (ut videtur) ab Abu Mohammed in ſuâ Univerſali Hiſtoriâ Arabicè conſcriptâ, vocatur etiam كوثا *Cûtha*, quæ ab eo recenſetur tanquam juxta Babelem in Provinciâ *Erech* ſeu *Erâk* ſita. Quia verò datur duplex *Erâc*, ſcil. *Erâc* in Perſiâ & *Erâc* in Babyloniâ, falluntur quidam (inter quos Flavius Joſephus,) ponentes iſtam *Cútham* in *Erâc* Perſidis, quæ reverà eſt aut erat in *Erâc* Babyloniæ. Hinc erant homines *Cûth* qui colebant *Nergal*, quod erat Idolum Babyloniorum. Nam à *Cútha* & *Babel* tranſlati fuerunt homines Idololatrici in Samariam : unde (propter mixtum cultum) odium fuit inter hos & Judæos, qui ideò improperii causâ & per abuſum, omnes Samaritanos vocabant *Cuthæos* ; affirmantes, *Quòd nemo deberet reſpondere Amen, poſt Cuthæum benè precantem.* Et viciſſim Samaritani Sichemenſes ad nos aliquando ſcribentes Epiſtolas , rogitârunt ut non mitteremus Reſponſum per Judæum , quia oderunt Judæos. Elias in Tiſhbi ait, *quòd Rabbini Samaritanos vocant* כותיים *Cuthæos, quia multi ex eis tales erant.* Ideóque cùm à Cl. Buxtorfio כותה *Cûth* exponitur *Samaria* , & כותי *Cuthi Samaritanus*, id intelligendum eſt ſecundùm ſententiam Judæorum, & non aliter. Nam aliàs כותי *Cuthi* reverà eſſet *Babylonicus*, ſeu *Cuthenſis* in territorio Babylonico.

De *Cûtha* in *Erâc-Arabum* ſeu Tractu Babylonico ubi antiquiſſima *Cuthæa*, Saphioddîn in Lexico Geographico Arabico (ſi rectè capio vitioſam ſcripturam) docet, *Quòd* كوثى *Cútha fuit nomen quatuor Fluviorum ; atque etiam trium Locorum in pagis* τῆς *Erâc in territorio Babylonico, quibus olim combuſtis, producta fuerunt alia : & quòd Cútha ſit quoque in Mecca Domicilium* τῶν *Beni Abdoddâr.* In fine

hujus

hujus Capitis videas plura quæ addit Saphioddîn eodem loco. Ne autem videar gratis dixiſſe quòd *Cûſh* ſit *Cûth*, & quòd is Sedem habuit in Tractu Babylonico, de eâdem re fidem facit *Tábari* Perſa in Capite de *morte Saræ*, کوش وايشان کوثي ملك بود از اقليم بابل و بعراق اندر بود و بدان که اين کوثي رودیست که همي رود واين رود کنده است وآن ملك را بدان بسار خوانند *Cûſh* (*is eſt Cûtha*) *fuit Rex territorii Babel, & reſidebat in Erâc. Scias quoque quòd iſte Cûtha ſit Fluvius qui fluit, quem iſte fodiebat; ideóque iſtum Regem ab eo denominârunt.* Ego autem viceverſâ, potiùs vellem Flumen à Rege ejúſque Urbe denominatum fuiſſe. Eſt fortè idem illud quod à Chaldæis nuncupatum fuit נהר מלכא *Flumen Regis*, quod ab Orientalibus tribuitur Nimrodo *Cúſhi* filio. Cúmque jam (ut ſupra diximus,) hujus Patriarchæ Sedes fuit in Babyloniâ, aliqui ejus filii aut nepotes conceſſerunt in vicinam Arabiam, quæ ideò dicta fuit *Terra Cûſh;* (ut ſupra diximus,) ſc. terra filiorum & poſterorum ejus. Sed eæ quas ibi condiderunt urbes, temporis diuturnitate ferè obliteratæ & deletæ ſunt, & rara veſtigia, niſi quòd (ut ſupra dictum) *Cûtha* ſit Domicilium in Mecca, & in Arabiâ felice ſit urbs dicta كوث *Cûth*, & ibidem ſit etiam urbs ab ejus filio dicta سبا *Saba*, quæ in Perſico Commentario ad Tabulas Ilchanicas ponitur Synonyma τῇ Μαριάβα Ptolemæi, سبا مارب عح v يد v اليمن *Saba eſt Marab, long.* 78. 0: *lat.* 14. 0, *in Al Yaman.* Cúmque *Cûſh* primò Sedem habuit in Babyloniâ, & tot ejus nominis monumenta ibi extent, nec legatur quòd inde exiverit, concludendum eſt eum ibidem ad vitæ finem regnâſſe.

Dictus *Cûſh* propter pietatem & benignitatem & manſuetudinem & Sanctitatem, *Beli* nomine decoratus fuit, quaſi Deum quendam inter ſe habuiſſent in terris: quem itaque (ut refert Chronici Alexandrini Autor p. 87. *Perſæ in numerum Deorum retulerunt* Fallitur autem dictus Autor ponendo *Picum eſſe Beli patrem, & Belum ſuper Aſſyrios regnâſſe tantùm duos annos.* Iſte itaque tam pius & manſuetus juſtúſque Imperator, non in omnes alios exorbitando & ſæviendo Imperium dilatâſſe, & multò minùs novum fundâſſe, à peritioribus creditur; prout fecit ejus Succeſſor *Potens hominum venator. Cûſh* autem ſeu *Belus* intra Babyloniæ limites ſe continuit, ibique Imperium exercuit, & multa ſui veſtigia (ut dictum) ibidem reliquit. Neque filius ejus & Succeſſor *Ninus* vivente adhuc Patre (initio Imperii

ſui)

ſui) videtur è Babyloniâ exiviſſe; cùm ex Textu Biblico conſtet, *Initium regni ejus fuiſſe in Erech & Babel in terrâ Shin'ar*, ubi, decedente Patre, primò regnavit.

Græci itaque rectè ſtatuunt Aſſyriorum Imperium fundatum à Nino: &, ſi is fuit *Nimrod*, tum eò meliùs cum aliâ veritate Hiſtoricâ conciliabitur Orientalium Hiſtoria Abrahami. Nam Euſebius in ſuâ Chronologiâ ponit Abrahamum tempore Nini, qui vocabatur נין *Nin* ſeu *Filius* Beli: & additâ terminatione Græcâ, dictus eſt Νῖνος. Iſte non tantùm Imperium ampliavit, ſed & novum quæſivit & fundavit. Cùm enim initium regni ejus fuerit *Erech & Babel in terrâ Shin'ar*, ille (id dilatare geſtiens,) è terrâ illâ egreſſus eſt in *Aſhur*, & ibi ædificavit tam alias Urbes maximas quàm etiam *Nineven*, aliàs ab eo denominatam *Ninum*. Sic Hieronymus in Iſaiam, *Ninus ---apud Aſſyrios Ninum ſui Nominis condidit urbem.*

Heic autem oritur Quæſtio de ſenſu loci *Gen.* X. 11, ubi legitur, מהארץ ההוא יצא אשור ויב׃ נינוה *E terrâ illâ egreſſus eſt Aſhur, & ædificavit Nineven.* Sunt qui hunc locum intelligunt de egreſſione τȣ̃ *Aſhur*, alii de egreſſione τȣ̃ *Nimrod.* Qui dictum locum accipiunt de egreſſione τȣ̃ *Nimrod* in Aſſyriam, legunt quaſi cum *He* locali, *Aſſyriam verſus* vel *in Aſſyriam exivit Nimrod:* quo caſu pro אשור *Aſhur*, legendum eſt אשורה vel אשור׳ *Aſhurà*, ubi Apex abbreviationis Nota ſupra *Reſh* (cùm ſit exile quiddam,) cenſetur à Scribis omiſſus, uti & aliquando factum eſt in aliis locis Biblicis. Hujus interpretationis ſequaces ſunt tam alii quàm Junius & Tremellius & Jonathan ben Uzziel, qui legit, *E terrâ illâ egreſſus Nimrod regnavit in Aſſyriâ, quia noluit aſſentire ædificatoribus Turris, nec cum eis conſentire: ideóque Deus eum proſperavit; & loco 4 urbium quas reliquit, ei dedit 4 alias urbes, ſc. Niniven, & Reſen, & Rehoboth, & Calach.* Sed non obſtante Paraphraſtæ excurſione, meritò dubitandum eſt an *Nimrod* tunc natus fuerat cùm Turris extructionem aggrederentur. Ideóque ceſſante illâ ratione, *Nimrod* exivit in Aſſyriam ad ampliandum Imperium, cùm eſſet magnus & potens Hominum Venator coram Deo, i. e. Venator maximus. Et talis videtur eſſe verus dicti loci ſenſus, de Nimrodi egreſſione in Aſſyriam. Iſte enim locus non poteſt intelligi de egreſſione τȣ̃ Aſhur, cùm is tunc non eſſet recenſitus, quia Hiſtoriæ ordo ad eum nondum venerat: is enim poſteà venit inter filios Shemi ſuo loco, non autem inter filios Cûſh de quorum numero non fuit. Quamvis autem ex Sacro textu non colligitur, omninò

ſupponendum videtur, quòd Aſhur antehac è Chaldæâ egreſſus fuerat in regionem ab eo poſtea dictam Aſſyriam, ibique habitârat, dando nomen ei regioni. Si enim quæritur unde illa regio dicta eſt Aſhur, non poteſt alia aſſignari ratio, quàm quòd ibi habitavit Aſhur qui eidem regioni nomen dedit. Nam cùm omnes ex Arcâ exeuntes conveniſſent in Campo Shin'ar, neceſſe fuit ut paucis annis plurimi rurſus inde exirent; quia creſcentibus familiis, impoſſibile fuit ut omnes diu ibi ſimul conſiſterent & cohabitarent; præterquàm quòd Dei judicio & decreto diſpergendi erant. Ideóque inter alios exivit *Aſhur*. Priùs autem quàm exiret, videtur fundâſſe vel *Ur* vel præcipuam aliquam Urbem in Chaldæâ, uti colligimus ex *Eſaiæ* XIII. 13, *En terram Chaldæorum! iſte populus non fuit: Aſhur fundavit eam pro ſiticuloſis.* Nempe non fundavit ſolum populum, ſed fundavit urbem, cùm fundandi notio ſic potiùs intelligenda ſit. Quin & fundârit quoque populum: nam ſi extruxit urbem, proculdubio id fuit pro familiâ ſuâ, ibique reliquit aliquos de ſuis, qui talis urbis fuerunt primi incolæ, quamvis ab aliis invaderentur poſteà. Sed quamvis *Aſhur* fundavit eam, illum tamen exegit *Nimrod*, quippe qui poſt patrem fuit primus Chaldææ Rex qui primò ſolus regnavit *in Erech & Babel*, &c. à cujus perſecutionibus fugiſſe videtur *Aſhur*, Deo ejus egreſſionem partim per hunc modum efficiente. Sed nec ibi in Aſſyriâ tutus fuit, quin alter illum ibi etiam aſſequeretur, & illam ejus terram poſſideret, quæ ideò poſteà dicta eſt *Terra Nimrod:* ſic *Micah* V. 6, *Gladio vaſtabunt Aſſyriam, terram Nimrod.* Cùm itaque *Aſſyria* primò denominata fuit ab *Aſhur* & dicta eſt *Terra Aſhur*, non eſt dubitandum quin *Aſhur* è Chaldæa exiens dedit Nomen *Aſſyriæ*, & fortè Urbis ejuſdem primariæ Fundator fuit, quæ probabiliter dicta fuit *Aſhur*, à Conditore. De facto etiam conſtat quòd *Ninus* ſeu *Nimrod* poſteà etiam è Chaldæâ exiens, graſſatus eſt in *Aſſyriâ* occupando primariam illam urbem, & eandem augendo; quæ ideò ut Imperii Sedes, à Victore appellata eſt נין *Nin* ſeu Νίνος, quæ à propheta Jonah ſtylo Biblico vocatur נינוה *Nineve*, pro נין־נוה *Nin-neve*, i. e. *Nini habitatio*: Unde meritò (ut ſuprà) *Aſſyria* poſteà dicta eſt *Terra Nimrod.*

Quòd itaque Nimrod priuſquam ex Chaldæâ egrederetur in Aſſyriam, primò regnavit in Erech & Babel, ex ſacra Hiſtoriâ conſtat: & Arabum Hiſtoriæ etiam idem aſſerunt, eum ſcil. regnâſſe in السواد *Al Sowâd*, i. e. *Nigrâ-regione*: ſic Abu Mohammed Muſtapha refert,

fert, وتطاولت مدة نمرود بالسواد اربعمائة سنة ثم تولي السواد بعده رجل من نسله يقال له نبط بن قعود مائة سنة *Duravit Nimrodi tempus in AlSowâd* 400 *annos : & tum post eum τῆ AlSowâd præfectus fuit de sobole ejus vir cui Nomen fuit Nabàt filius Kôûd per* 100 *annos*. Sic ille. Et hinc est quòd Chaldæa aliàs vocetur *Nabathæa* : ejusmodi enim Nominibus ab eis vocatur *Irâk* seu territorium Babylonicum. At dictum est *Sowâd*, quia Scenitæ Arabes ibi passim degunt in Tentoriis *nigris*, ex quibus eorum oppida apparent nigra ; eodem modo quo reliqui Arabes habitabant in אהלי קדר *tentoriis nigredinis* : talia enim amabant. Fluvius Regius Euphratis ramus (juxta quem habitabant Judæi) ducens ad Paludes & ad *AlSowâd*, illam regionem secans & *Irâcæ* pagas interfluens, in Epist. Baruchi cap. 5, vocatur نهر سود *Fluvius Soud* seu fluvius nigræ regionis & nigrorum oppidorum. Non ignoro quòd apud Syros ܣܘܕ *Sowd* exponitur *Samarcand* : sed hoc propriè est سغد *Sogd* nomen fluvii & regionis in quâ est *Samarcand*.

At postquam *Gen*. X. enumerati sunt filii τῦ *Cûsh*, deinde seorsim additur, *Et Cûsh genuit Nimrod*, quippe cujus Historia esset notabilior, & magis particulariter recenseri mereretur. Is enim non tantùm Assyriam, sed (ut videtur) Mediam & Persiam & Bactriam usque ad Indos sibi subjugavit, ibique propagavit Imperium. Nam Diodorus Siculus fidem facit, *quòd à Nino tunc in bello devictus est* Ὀξυάρτης *Bactrianorum Rex* ; sc. is qui ab aliis Autoribus perperam dictus est Ζωροάστρης.

Nomen Ὀξυάρτης in Mediâ & Persiâ & Bactriâ & omnibus Regionibus ubi Lingua Persica obtinet, fuit plurium etiam Regum Nomen seu Epithetum commune, aliàs apud Græcos itidem corruptè scriptum Ὀξυάρης, à quo demptâ terminatione της seu ης, manet Ὀξυάρ *Ocsuár*. Sed cùm vetustissimis illis temporibus Lingua Græca multùm æstimata fuerit, (ut ex multis instantiis colligere liceat,) Persicorum Nominum propriorum formæ sæpiùs ex illâ linguâ peti solebant ; ut in *Isaiâ*, id quod Punctatores legunt כורש *Coresh*, rescribendum est כורש Κῦρος: ut & in Estherâ id quod legitur דריוש *Darjávesh*, rescribendum est דריוש Δαρεῖος, quæ à Punctatoribus non fuerunt percepta. Sic cùm apud veteres Judæos esset Nomen Persicum אחשור Ὀξυάρ seu *Acsuàr*, (& apud recentiores אורשור Ὀρξυάρ,) subinde addendo terminationem Græcam, legebatur ut apud profanos Autores אחשורוש Ὀξυάρης vel Ὀξυάρος vel *Acsuaros*, seu ut apud Biblicos Ἀσσυήρος :

ρος: sed Punctatores id non percipientes, præscripserunt legendum *Ahash-vérosh* seu *Achash-verosh*, pro eo quod melius esset *Achsuáres*, seu *Achsuéros*; & abjectâ rursus terminatione, Ὀξυάρ seu Ὀξυηρ. Et sanè mirum est per quot corruptionis gradus hoc Nomen transiverit, dum corruptio unius est generatio multorum: nam Arabes constanter in Libris suis id Nomen scribunt per *Ze*, & legunt ازدشير *Azdeshir*, (unde & Judæi aliquando habent in Libris suis אשרשיר *Asdeshir*,) pro eo quòd à Persis aliter semper rectè scribitur اردشير *Ardeshir* seu *Ardashir*: unde ab Agathiâ & quibusdam Græcis factæ sunt adhuc aliæ hujus Nominis formæ, scil. Ἀρτασύρας, Ἀρταξάρης, & Ἀρταξέρξης: atqui abjectâ rursus terminatione Græcâ, restat Ἀρταξίρ seu *Artashir*. His addenda est alia hujus Nominis corruptio (ut in Libro Nehemiæ) ארתחשסת Ἀρτα-ξαστης seu *Artah-shast*, uti (ut in Ἀρταξίρ) litera ξ tam formâ quàm situ & sono respondet inverso Hebraico ש & Arabico ش *shin*; &, (ut ex analogiâ liceat conjicere) in aliis originitùs ita sonuisse videtur. At quia Græci ad instar Ephraimitarum non sonabant *sh*, ideò pro posse suo paulò aliter sonuerunt. Vel fortè talis fuerit Cadmi Dialectus qualis erat Ephraimitica. Nam Græcarum Literarum originales soni colligendi sunt ex Phœniceis Cadmeis à quibus accepti fuêre: ideóque ϴ *Theta* (quæ tam Alphabeti ordine quàm numerali potestate respondet Hebraico ט & Arabico ط & Samaritico ▽,) non sonanda est per *Th* conjunctim, sed ad instar dictarum literarum divisim, *T'heta*. Et hoc modo enucleatum habes corruptissimum illud *Oxyartis* Nomen.

Supradictus Ninus apud Eusebium perhibetur regnâsse annos 51, (apud Simsonum 52,) & ibidem Abraham ponitur in ejus Anno 43, apud Simsonum nostratem in ejus Anno ultimo, quod fortè minùs bené. Nam Doctissimus Scaliger in suis ad Eusebium Notis, planè monstrat Eusebium in multis errâsse, imò spontè & ex industriâ contra Africanum & contra Codicum suorum (quos sequi prætendebat) fidem, annorum numerum voluntariè mutâsse; & particulariter Abrahami Nativitatem 14 aut 15 annos ultra justum tempus promovisse. Secundùm hunc censum, Abraham reverà fuit circa Nini annum tricesimum. Et, si ita sit, tum id quod Orientales dicunt de Abrahami in Ignem projectione per Nimrodum, (ut in sequentibus docebitur,) de Nino intelligendum est: quod notandum duxi, ut hæc res ulteriori aliorum peritiorum examini submittatur. Et quidem *AlGjannâbi* Mohammedanus in Chronico suo ait, *Quòd Abrahami*

Abrahami nativitas fuit in Cûtha in regione Babel in terrâ AlIrâc (ſecundùm ſententiam maximè præferendam,) in tempore Nimrod, ut poſteà dicetur. Ea autem perſecutio quam Abraham paſſus eſt ſub Nino ſeu Nimrodo, erat 20 (aut fortè multò pluribus) annis ante Abrahami pugnam cum 4 Regibus, quæ fuit aliquot annis poſtquam veniſſet in terram Canaan. Et ut ſemper eſſent memores iſtius contentionis Abrahami cum Nimrodo, inter Mohammedanorum Præcepta ad ſuos, jubetur ut mites & pii ſint ſicut Abraham erat contendendo cum Nimrod, ut Turcicè legitur, نمرود اولمه ابراهيم اول ابراهيم زبون اولمغل حكيم اولغل, *Nimrod ne eſto, ſed Abraham eſto: Abraham oppreſſus ne eſto, ſed Sapiens eſto.* Nempe eſto manſuetus ut Abraham, non rebellis in Deum & violentus in homines ut erat Nimrod; quod dictum eſt ut contraria inter ſe comparata magis eluceſcant, ex iſtorum contemporaneorum collatione.

Ut autem aliquantulum proſequamur Succeſſionem, in Chronico Alexandrino p. 89 legitur, *Nino ſucceſſit Thurras, cui Zames Pater ex Rheâ frater, Martis nomen indidit, à Planetâ*: ᾧ τινι Ἄρει ἀνέστησαν πρώτην τὴν στήλην οἱ Ἀσσύριοι, καὶ ὡς Θεὸν προσεκύνουν αὐτόν. Fortaſſis *Martis* nomine innuatur alius Succeſſor Ἄρειος, de quo mox dicetur. Secundùm Euſebium & alios, ſub matris ſuæ Semiramidis regentiâ, Nini filius & Succeſſor is fuit qui Euſebio dicitur Ζάμης Νινύας, Africano Νινύας Ζάμης. Horum nominum Notationem rectè ſtatuere, eſt perquam difficile. Si tamen conjecturæ locus ſit, fortè Νινύας ſec. aliam pronuntiationem ſit נינוה Νινύη ſeu nomen urbis in quâ habitavit. Niſi velis Νινύας factum fuiſſe ex Νιν-υιος *Nini filius*, ſicut reverà fuit. Altera nominis pars Ζάμης eſt adhuc magis peregrinum; niſi fortè ſit pro Ζάυης: nam زو *Zav* inter antiquiſſimorum Regum in illis partibus Nomina occurrit. Vel aliàs زاب *Zâb* quod vulgus ſonat *Zâv*, eſt *Lycus*, ſcil. nomen duorum Fluminum Aſſyriæ, à quibus fortaſſis denominatus fuerit. Sed poſt hæc omnia, aliàs fortè denominatus fuerit à زم *Zàm* urbe Meſopotamiæ tunc ſub Nino, eodem modo quo alii Regum filii illis temporibus nominati fuêre ab urbibus in quibus nati ſunt, ut *Narſes* à *Nars* ſeu *Ners*, & *Vologeſes* à *Vologeſiâ*, & *Pacorus* à *Pacoriâ* Babyloniæ urbibus in quibus hyemem tranſigebant Perſarum & Parthorum Reges, & ibi Reginæ puerperium egerunt.

Qualiacunque verò fuerint hæc nomina, iſte Rex ratione temporis, debet eſſe ille qui aliàs in Libro Geneſeωs vocatur אמרפל *Amraphèl*

Rex Shin'ar, quocum pugnavit Abraham: fuit inquam Rex τῆς *Shin'ar*, non quidem in Chaldeâ seu Babyloniâ quæ nimis distabat ab Abrahamo, sed τῆς *Shin'ar* in Mesopotamiâ, quæ (magna urbs ad radicem montis 3 diebus à Mausil,) hodiè Arabicè scribitur سنجار *Singjâr*, Ptolemæo *Singara*. Is inquam est cum quo bellum gessit Abraham, quod Eusebii Chronologiam in hac parte justificare videtur. Illo autem tempore Assyria à Nino ejúsve Successore abrepta, & ad Persas seu Medos translata apparet; cùm eodem tempore quo Abraham dicto Bello interfuit, omnes vicini Reges confœderati fuêre cum Rege *Elam*, cujus nomen *Chedorlaomer*, ei parentes & subservientes. Cùm itaque *Chedorlaomer* Persiæ & Assyriæ & vicinorum regnorum (quæ anteà sub Nino fuerant,) esset Monarcha, & duo Monarchæ in eodem loco consistere non possent, satis planum est quòd vel Ninus exclusus fuit ex Assyriâ & in Chaldæam unde primò venerat retrusus, vel saltem quòd idem factum fuit ejus Relictæ Semiramidi filii minorennis Rectrici; quæ ideò ex Assyriâ exclusa, in solâ Babyloniæ regione floruit, & inter alia magnalia Babelem mœniis cinxit. [Ea Regina, ut obiter moneam, videtur orta ex Persiâ (tunc sub mariti sui ditione) ab ejusdem nominis urbe سميرم *Semîram*, quæ hodie parva est, inter *Ispahân* & *Shirâz*. Et cùm Abulpheda fuit Syro-Arabs, is in illo nomine (ut & in paucis quibusdam aliis Persicis & Tataricis) errat, præscribendo ut legatur Arabum more *Somairam*, quod (illius veniâ) fieri non potest de Persicâ urbe, nec datur talis lectionis exemplum in quovis alio nomine Persico per totam Persiam. In Globo Cæsiano alio situ malè legitur *Samirens* (pro *Samîrem*) in Adilbegia ad Long. 83, Lat. 37.] Cùm inquam tam potens Rex Persicus præfuerit regioni *Elam* quæ Assyriæ ad ortum confinis est, tunc certè Monarchia ab Assyriis cessavit, & ab eis planè ablata ad Elamitas translata est. Nam ut nullum violentum est perpetuum, sic Ninus obiens, *Ninyam* filium minorennem & impuberem reliquit; à quo itaque & à matre malè partæ & injustæ iniquissimi Patris Acquisitiones ablatæ sunt, eâdem vi abreptæ quâ ipse ab iis rapuerat. Eidem bello etiam interfuit Rex Ellasar *Arioc*, qui est Eusebii Ἄρειος, q. d. *Martius* seu *Martialis* ac bellicosus vir; de quo Nomine seu Titulo gloriari solebant. Et hæc fortè sit verior Chaldaici Nominis scriptura, cùm אריוך *Areioc* (quantum scimus) nihil significet: sed *Martis* notatio apud eos fuit celebris, ut in seqq. fusiùs dicetur. Vide ea quæ suprà notavimus de Nini Successore, ex Chronico Alexandrino.

Deinde

Deinde oritur Quæstio de primâ Abrahami Religione, an scil. ille semper fuerit veræ & orthodoxæ Religionis Cultor; vel annon priùs Idololatra, & posteà per Dei gratiam & cordis illuminationem conversus? Ut itaque hæc Quæstio ritè solvatur, præmittendum est, Abrahamum prognatum fuisse à *Shem*, (qui tunc adhuc in vivis,) qui proculdubiò veram Religionem tenuit: nam (ut supradictum) is est qui alio decoratus Titulo audit *Malchisédek*, qui in occursum venit Abrahamo cum pane & vino, eique benedixit post dictam pugnam; eique ut summo Dei Sacerdoti spoliorum Decimas solvebat Abraham.

Deinde *Shemi* filius fuit *Arpácshâd*, qui genuit *Shélach*, cujus filius fuit *Eber*, qui genuit *Pélegh* & *Joktan*. Et *Pélegh* genuit *Réû*, cujus filius fuit *Serûgh*. Iste genuit *Nachor*, cujus filius fuit *Terach*, qui Pater *Abrahami*. Et quidem Abraham à Cananitis (quamprimùm eum viderent,) dictus est עברי *Ibri* seu *Ivri*, i. e. *Ibræus*, seu ut vulgò effertur *Hebræus*. Aliqui (propter Nominis consonantiam,) eum sic dictum volunt ab *Eber*, quasi is fuerit reliquis Patriarchis notabilior propter ejus in verâ fide firmitatem; quod idem etiam de posteris ejus insinuare volunt, hæc colligentes ex loco de *Shem*, qui *pater omnium filiorum Eber*.

At cur istius Libri Scriptor anticiparet mentionem Patriarchæ *Eber* antequam Historiæ ordo ad eum duceret, nulla sanè ratio (quatenus vidi) datur, præter illam de pietate *Eberi*: quæ cùm æquè vera sit de aliis Patriarchis, non erat causa cur ille tanquam egregius distinctè memoretur extra ordinem suum. Cùm enim *Gen.* Cap. X. agatur de Sedibus Gentium, eorúmque per terram dispersione, (ubi *Shem* vocatur *Pater omnium Benè Eber*,) scopus loci dictam quorundam Interpretationem de *Generatione filiorum Eber* non admittit, sed planè alium poscit sensum qui potiùs spectet *Habitationes filiorum Eber* eorúmque Sedes per terram. Ideóque huic occasioni magis accommoda est Interpretatio Salomonis Jarchi & aliorum, quòd sc. *Benè Eber* sint *Filii ultrajecti* seu ulterioris partis fluminis, simili ratione & loquendi formulâ quâ populi Orientales vocantur בני קדם *Benè Kédem*, *filii Orientis*. Dicta autem vocis *Eber* mentio & significatio, ad hoc non sufficit, quippe quæ sit nimis arcta & restricta, possitque respicere solos illos Shemi filios qui ultra Euphratem & Tigrim in Mesopotamiâ & Elymaide tunc degentes seniores, qui pauciores; omittendo reliquos citra Euphratem in Arabiâ degentes, qui numero

numero erant plures. Igitur quærenda est alia magis sufficiens Interpretatio quæ complectatur omnes *Benè Eber, filios oræ,* scil. Shemi filios & nepotes qui vixerunt partim citra Euphratem & partim ultra Euphratem & Tigrim, quia ille certè fuit Pater omnium tam ulteriorum quàm citeriorum qui juxta illa flumina habitarunt. In hunc finem perpendendum est, quòd quamvis vocula *Eber*, plerumque notet *trans* seu *ulteriorem partem*, aliquando tamen notat *citra* seu *citeriorem partem*, atque etiam *juxta* seu *ad transitum* in utràvis parte. Sic *Deut.* I. 1, & III. 8, phrasis illa בעבר הירדן *in transitu Jordanis* seu *ad transitum* vel *juxta Jordanem* indefinitè, respectu Palæstinæ erat *ultra Jordanem*, at respectu Sacri Scribæ qui loquebatur in Deserto Arabiæ, erat *citra Jordanem*, prout rectè ibidem se habet Anglica Versio. Et hoc magis clarè elucet per ortum Solis ex *Jos.* I. 14, 15, ubi, dum essent in Deserto, dictum est בעבר הירדן מזרח השמש *citra Jordanem ad ortum Solis.* At 1 *Reg.* IV. 24, *Salomon dominatus est in totum* עבר הנהר *latus fluminis*, sc. in solam *citeriorem* partem occidentalem: nam ultra Euphratem nunquam dominatus est. Sic in Heb. *Gen.* L. 10, 11: at Anglica Versio heic rectè legit **beyond**. Adeò ut totâ re benè perpensâ, videatur quòd per *Filios Eber* notentur ii quorum Sedes fuerunt *ad oram* seu *tractum fluminis* in utrovis latere: nam talem situm habuerunt Shemi posteri omnes, sc. vel in hac parte vel in alterâ, haud procul à fluminibus illis. Indefinitè ubique legit Versio Persica درگذاري *in transitu*, scil *juxta transitum*, vel *ad transitum.* Eodem etiam sensu usurpatur eadem vox ܥܒܪ *Evàr* seu ܥܒܪܐ *Evro* apud Syros, ut habet MS Lexicon Syro-Arabicum *Bar-Bahlûl*, ساحل البحر ܥܒܪ ܝܡܐ *Evro de Jamo est littus maris.* Et mox, الاقطار ܥܒܪ̈ܐ *Evre sunt Oræ*, *Tractus* seu *latera.* Et rursus, ذلك الجانب ܕܪܓܠܬܐ ܗܘ ܓܒܐ ܕܪܓܠܬܐ ܥܒܪ *Evàr dargelto est Latus fluvii*, scil. *hoc latus*, seu *citra.* Et sic in Bibliis ut suprà citato loco *Deut.* I. 1, ܒܥܒܪܐ Gabriel Sionita rectè vertit *Cis*: & in Lat. Versione ad Targum Jonathan & Hierosol. in edit. Lond. rectè legitur *Citra*: sic nempe emendavimus: nam in Parisiensi edit. (quam maxima ex parte secuti sunt Londinates,) legebatur *ultra* seu *trans.* Ut itaque melius contemplemur Interpretum pugnam, (nam contraria non possunt esse simul vera,) notandum est quòd Græcus incuriosè in hoc loco legit πέραν, Vulgatus *trans*, uti etiam legitur in Latinâ Versione quæ ad Chald. & Samar. & Arab. Et sic *Deut.* III. 8, Sionita incautè legit

legit *trans*: at in hoc loco in Versione Lat. quæ ad Targ. Jon. rectè legitur *citra*: Arabs autem indefinitè في جانب *in latere*. Et eodem modo ab Interpretibus in diversum itur, 1 *Reg.* IV. 24, ubi Vulgatus legit *trans*, Gr. ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ: at Syr. & Arab. *cis*: Chald. בכל עבר פרת *in omni loco trans Perâth*, malé: Buxt. meliùs vertit *in omni latere Euphratis*. Mox in eodem Versu בכל מלכי עבר פרת *& omnibus Regibus citra Perâth*, bené. Ibidem Syr. ܒܟܠܗ ܥܒܪܐ ܢܗܪܐ *in totâ citeriore parte fluminis*, bis, & quidem rectè. Tanta vis tantúmque pondus est in parvâ hac voculâ, ad cujus verum sensum non satis accuratè attendebant omnes Interpretes Latini.

Cùm itaque *Eber* sit aliquando *citra*, & aliquando *ultra*, quivis Latinus Interpres debuerit diligenter perpendisse utrum horum verus cujusque loci sensus deposceret. Cananitæ (ut videtur) in loco de Abrahamo, tunc accipiebant pro *ultra*, aspicientes eum ut advenam qui ab ulteriori parte Euphratis ad eos veniebat, ut constat ex *Gen.* XIV. 13, *Et venit evasor* (sc. Cananæus quidam) *& nuntiavit Abrahamo ha-Ibri*, scil. *Ibræo* seu *ultrajectino*. Iste nuntius de eo sic loquebatur recepto more, hoc Titulo ab omnibus promptè intellecto. In *Bereshith rabba* Sect. 41. prope finem, dictus *Evasor* perhibetur fuisse *Og* Rex Bashan, qui cupiens uxorem ducere Saram, nuntiavit Abrahamo de Captivitate Nepotis, ut iret ad bellum & ibi interficeretur. Deinde ibidem adduntur de Abraham Ibræo (cur sic vocetur) tres sententiæ: 1, (quia ab *Eber pars* seu *latus*, fit *Ibri* partialis seu lateralis,) *R. Juda dixit*, *Totus Mundus fuit ex unâ Eber* seu *parte*, *& ille fuit ex alterâ Eber* seu *parte*: sc. ille fuit contra totum Mundum eorúmque Idololatriam, & ii contra ipsum. 2. *R. Nehemia dixit*, *Quòd ille fuit ex filiis filiorum Eber*, sc. Patriarchæ, q. d. *Eberæus*. 3. *Rabbini nostri dixerunt*, *Quòd ille fuit ex Eber fluminis*, והוא משיח בלשון עברי *& ipse loquebatur linguâ Ibræâ*: scil. ille fuit ex *Eber* seu *ultrajecto* fluminis, & loquebatur linguâ *Ibræâ* seu *ultrajectinâ*.

Heic objiciatur quòd Lingua ultrajectina seu transfluvialis non fuit generaliter Hebraica, utcunque eam calluerit Abraham in colloquio cum Cananitis: ejus enim Parentes (quatenus scimus,) utebantur linguâ Chaldaicâ seu Aramæâ. Sed cùm Abraham fuit magnus Princeps, illius educatio & cum aliis nationibus conversatio eum duxerit ad cognitionem linguæ Hebrææ. Etettereà peculiari providentiâ seu Dei prævisione factum videtur, ut primitiva lingua apud Patri-

G archas

archas & in Abrahami familiâ retineretur etiam inter ipsos Chaldæos, tam ut Abraham posset commodiùs colloqui cum Cananæis, quàm ut continuaretur ea lingua in quâ posteà Biblia Sacra Dei Oracula erant exaranda & cum humano genere communicanda. Et quidem si Lingua Hebræa continuata fuit in totâ lineâ Patriarchali, (quod ex ipsorum filiorum nominibus constat, Linguarum diversitate subortâ ex nepotibus seu crescente familiâ,) tum non erat (ut quidam sentiunt) peculiare in Ebero eam conservasse, uti nec erat peculiare in Abrahamo eandem intellexisse. Sed disquisitio nostra est de solo Nomine, an sc. ab hoc vel ab illo desumptum & quando impositum fuerit?

Et sanè quòd Lingua Hebræa in Abrahami familiâ fuerit, constat tam ex ipsius nomine quàm quia Nachor Abrahami frater (*Gen.* XXII. 21, &c.) filiis suis in Chaldæâ natis, imposuit Nomina Hebraica; quæ itaque videtur junctim cum Aramæâ obtinuisse in urbe *Ur* ubi vixit Abrahami familia. Abrahami autem Epitheton *ba-Ibri* à Cananæis impositum videbatur propter aliquam distinctionem vel Linguæ vel Gentis Abrahami. Non autem opus erat ut quasi pro discriminatione acciperetur de Lingua Abrahami, cùm illa videatur tunc fuisse eadem cum Cananiticâ: nil igitur novi eâ in parte nuntiasse videbatur ille Evasor. Cùm itaque ea Lingua Cananitis tunc esset communis & vernacula, illud Abrahami Epitheton pro aliqua discriminatione non sufficiebat. Nam si ante Abrahami adventum, linguæ *Hebrææ* nomen alicubi extitisset, tum videretur quasi denominata ab *Eber* Patriarchâ, quod aliqui volunt, insinuantes quasi is fuerit de verâ religione plus quàm alii Patriarchæ eisque pientior; quamvis alii etiam ex eis essent Fideles æquè ac *Eber*, nec de eo sciatur hodie plus quàm de aliis, præter nudam ejus (ut putant) mentionem malè fundatam in illâ phrasi *Benè Eber*. Cùm itaque planum sit quòd Abraham Gente erat Transeuphratæus qui ad Cananitas transfretabat, magis probabile videtur quòd eo Epitheto significaverint eum fuisse (prout erat) *Ultrafluvialem* seu ab *Eber fluminis*, potiùs quàm de Gente *Eber* Patriarchæ. Et proculdubiò subsequentium temporum Israelitæ maluerunt Linguam suam denominari *Ibri* à Patre suo Transfluviali, potiùs quàm ab *Eber* Patriarchâ: & planè noluerunt eam denominari *Cananiticam*, (utpote quæ tunc erat in Canaan,) cùm illis temporibus Canaan esset Idololatrica. Longè autem aliter se res habuit posterioribus temporibus postquam Canaan eva-

serat

ferat orthodoxa à Fidelibus occupata Iſraelitis: tunc enim non ſine honore memorari ſolebat *Lingua Canaan*, ut *Iſa.* XIX. 18, & alibi.

Noſtram deductionem ab Abraham ha-*Ibri*, confirmat Heſychius, Ἑβρὶ, Ἑβραῖος· καὶ ὁ Ἑβραῖος, περάτης. Et ſic in Euſebianis ubi agitur de tempore Tranſitûs, Ἔνθα ἄρχεται τῶν Ἑβραίων προσωνυμία· Ἑβραῖοι γὰρ οἱ περάται ἑρμηνεύονται, διαπεράσαντος Εὐφράτην Ἀβραάμ, καὶ οὐχ' ὡς οἴονταί τινες, ἀπὸ Ἐβέρ. A Cananæis itaque (ut ſuprà) Abraham dictus eſt *Ibri* ſeu *Hebræus*, non propter *Eberum* ejúſve linguam, ſed q. d. *Ultrajectinus* ſeu *Transfluvialis*, quia tanquam Advena ad eos venit ab *Eber*, i. e. *trans* flumen: & ab ipſo tunc dicto *Ibri*, poſteà denominata eſt Lingua *Hebræa*. Quæ quidem phraſis hoc benè patitur; ut, *Patres veſtri* (inter quos Abraham) *ſervierunt diis alienis* בעבר הנהר be-Eber ha-Nahar *in ultrajecto fluminis*, i. e. in Meſopotamiâ, loco ſcil. unde ad eos veniebat Abraham. Saadias etiam legit في عبر النهر *in Ibri fluminis* ſeu ultrajecto fluminis. At ſive *Eber* ſit Proprium ſive Appellativum, ab utroque denominativa forma eſt *Ibri*: adeò ut nihil ſit in vocis formâ quod in hoc caſu juvet aut controverſiam terminet.

Et ſanè ſi rem ulteriùs perpendimus, multò veriſimilius eſt denominationem factam fuiſſe à propiore potiùs quàm à remotiore: & quamvis linguæ primitivæ praxis & uſus per totam ſacram Patriarcharum lineam continuata fuerit, multò probabilius eſt hujus linguæ denominationem ſumptam fuiſſe à propiore eorum Parente Abraham *Ibri* ſeu *Transfluviali*, (cujus memorabilis Transfretationis certè meminiſſe juvabat,) potiùs quàm à præcedentium generationum 7ma, ab *Ebero*. Præterea non conſtat Judæos tantam ſecum retinere famam *Eberi*; nam ſi tanti eum æſtimâſſent ut nominati fuiſſent *Hebræi* ab *Eber*, tum proculdubiò ſeipſos etiam nominâſſent *Filios Eberi*, eodem modo quo ſeipſos nominant *Filios Abrahami*. Cùm autem propior & celebrior (imò celeberrimus) fuerit Abrahamus inter Patriarchas Religionis Antiſtes, multò probabilius eſt ab ipſo *Ibræo* deſumptum fuiſſe linguæ nomen, potiùs quàm ab alio remotiore & minùs celebri, cùm ab illis temporibus ad hunc uſque diem (tacitâ mentione *Eberi*,) geſtiant nuncupari *filii Abrahami*, à quo (quamvis degeneres) ſe deſcendiſſe gloriantur, ut Deus promiſerat.

Ut autem ulteriùs excutiamus vim vocis, ſunt qui volunt quòd אברם העברי *Abram Ibri* ſit *Abram tranſitor*, quia ille reverà pertranſivit flumen. Sed is propter unum ſimplicem Actum, vix potuit frequentativè vocari *Tranſitor*, tranſeundi continuatum habitum notando;

tando; nisi dictus transeundi Actus fuisset repetitus & frequentatus. Præterea grammaticalis significatio hunc sensum non feret: tunc enim potiùs legeretur *Oberi*. Nec quidem potest esse ut Hesychii *περάτης* videatur huic sensui favere: neque hoc patitur forma vocis עברי *Ibri*, quæ est Adjectiva forma ab *Eber πέρα* seu *πέραν*, *trans*, *quod altero latere*, *ultrajectinum*. Et hinc *περάτης*, non erit *Transfretator*, ut volunt, sed *Ulterior*, *Transfluvialis*, qui olim habitabat ultra fluvium, & inde *περάτης* seu *ultrajectinus* dictus. Sic apud Constantinopolitanos, *Galata* audit Πέρα, & ejus incolæ sunt *περαῖοι* seu *περάται* *ultranei*, uti Abraham fuit *ultraneus* Cananæis, qui (ut & posteri ejus) eum tali Epitheto notarunt. Talem situm alibi (unde hujus phrasis usus elucescat,) habuit בית־עברא *Beth-Abara* seu *locus ultrajecti*, qui expressè exponitur *πέραν τοῦ Ἰορδάνου*, *locus ultrajectinus* seu *ultrajordanensis*. Nempe hæc duo exempla supradictam loquendi formulam illustrant eamque in communi usu fuisse monstrant.

Non autem est heic prætermittendum, quòd, ad astruendum *Ebero* veræ fidei honorem, & Abrahamum ejusque linguam ab eo denominandum, à quibusdam probationis seu illustrationis causâ adducitur locus qui mihi nihil tale probare nec illustrare videtur. Scil. *Num.* XXIV. 24, וצים *Et naves ab orâ Chittim, & affligent Asbur & affligent Eber, & ipse erit usque in perditionem*, seu *usque dum periens sit.* Heic subaudiendum est Verbum *venient* ab orâ Chittim, aliàs sensus est valde imperfectus. Hoc in loco *Eber* quibusdam habetur Nomen proprium; quamvis aliter dubitari possit annon sit potiùs adverbialiter seu appellativè sumptum, quod mihi videtur. Nam *Eber*, *contra*, *è regione*, *ultranea* seu *opposita pars*, aliquando usurpatur sine mentione loci quem respicit & cui opponitur. Sic 1 *Sam.* XXVI. 13, ויעבר דוד העבר *Et transivit David ad Eber*, sc. ad alterum seu adversum latus, respectu suî vel respectu loquentis: nam tale quid eo in casu semper subintelligendum. Sic בכל עבר ופנה *in omni latere & angulo*, seu *circumquaque*, ubi subintelligitur quòd in centro sit persona loquens. Et quidem *trans flumen*, sæpe est *trans Euphratem*, aliquando etiam *trans Tigrim*. Targum Onkelos hunc locum exponit esse לעבר פרת *ultra Euphratem* seu transeuphratæam partem: & Targum Jonathan eodem sensu habet בני עבר *filios Eber*, i.e. filios ultrajectaneos seu ultrafluviales. Targum Hierosl. magis explicitè, כל בני עבר נהרא *omnes filios ultrajecti fluminis*, indefinitum relinquens, ut intelligantur vel Trans-Euphratæi vel Trans-Tigritani. Cùm itaque

per

per *Eber* possit intelligi *Regio Trans-Tigritana*, & cùm Assyria fuerit in alterâ parte Tigris respectu Arabiæ ubi Balaam hæc verba enuntiavit, *Eber* commodè sit exegeticum τȣ̃ *Ashur*; ut sensus sit, *Affligent Assyriam & totum Eber* seu *transfluvialem regionem*, sc. τὸ πέραν ubi est *Ashur*: nempe eodem sensu quo in plurali formâ *Isa.* VII. 20, narratur per cujus manum quosnam Deus tanquam novaculâ rasurus erat, scil. בעברי נהר במלך אשור *per ultrajectaneos fluminis*, sc. *per regem Assyriæ*; vel aliàs potiùs in neutro genere, *per ultrajectanea fluminis*, figuratè sumpto *loco* pro hominibus loci. Et sanè in dicto Numerorum loco sive *Mesopotamiam* sive *Aßyriam* intellexeris, interpretatio erit sat commoda: sed posterior horum videtur, mihi commodior, quia ibi *Ashur* & *Eber* non videntur duo diversa, sed unum idemque, idque propter singulare הוא *ipse* seu *erit* cum utrisque constructum, *Et ipse in perditionem*, seu *& erit in perditionem*.

Si *Eber* ibi aliter accipiatur pro Nomine proprio, nihilominùs alia orientur dubia, sc. ubi gentium situs fuerit *Eber*, & quomodo naves Europææ potuerint affligere Gentem *Eber*, atque multò minùs *Assyriam* terram tam longè dissitam & planè mediterraneam? Verum quidem est quòd צים *tsim* significet *naves*, quippe quæ sint intus *siccæ* in mediis undis: at cur in hoc loco eam significationem habeat, non video, neque eo sensu acceptum fuit ab Orientalium Versionum autoribus, à quibus וצים vel non intellectum, vel pro spuriâ & suspectâ lectione habitum; unde nullam *navium* mentionem faciunt. Tusæus in Versione Persicâ videtur pro וצים legisse קצים *ketsîm*, *aliqui*, (sic nempe accepit, quamvis talis forma pluralis non sit alibi in usu,) unde exponit, وجوقي از اهل روم *Et aliqui ex populo Rûm*: vel (quia *gjauk* est etiam *caterva*.) ut olim interpretati sumus, *Et caterva populi Romæ*: nam *aliqui* non potuerunt aliquid facere contra totam Gentem. Sed & quia *Rûm* non tam *veterem Romam* quàm *novam Romam* seu *Constantinopolim & Græciam* præcipuè notat, jam vertemus *Aliqui ex Græcis*, vel *Caterva populi Græciæ*. Rabbi Saadias pro וצים videtur legisse vel רצים *ratsîm*, *currentes*, vel אצים *atsîm*, *festinantes*, quia exponit in Versione Arabicâ, الدارمين من فرضة قبرس *surripientes se è portu Cypri*. Nos autem mallemus vertere *properantes*: quia Participium *darimîna*, est à Verbo Arabico درم *dárama*, quod (inquit *Turgjmân Arabs*) est Persicè گام خرد دهادن *passus curtos ponere*, vel ut *Phiruzabâdi* exponit, est *propinquis* seu *brevibus & deproperatis passibus incedere, prout incedit Erinaceus*; ubi videmus

 prope-

properantiam esse in significatione. Hocque non potest dici de cursu navium, sed tantùm de incessu animali, ad instar hominum qui non apertè, sed clam absque strepitu & sono aliquid suscipere tentant, quasi surripiendo se, id autem properanter. Cùm itaque is non meminerit *navium*, sed tantùm *portûs*, fortè voluerit, quòd cùm homines navibus vecti ad terram appulissent, ii terrestrem expeditionem susceperint, idque properanter. Cur autem tam brevibus passibus susciperent tam longum iter quale est à maritimis Palæstinæ ad Assyriam, equidem non video. Ideóque non existimo multum ponderis esse in stricto verborum ejus sensu, cùm fortè Saadias ex intricato & difficili loco satis habuerit aliquem sensum non commodum sed tolerabilem elicere. Textus autem Hebræus alicubi fortè restituendus sit ex Textu Hebræo-Samaritano, quamvis & Codices Samaritani heic inter se differant. Utcunque tamen videntur legisse יוצאים *yotsëim* vel aliquid ab illâ Radice natum. In Bibliis polyglottis Parisiensibus quæ ut exemplar secuti sunt Londinates, (exceptis Emendationibus & defectuum Supplementis ex authenticis Codicibus MSS,) legitur [Samaritan] *yotsïam*, quod D. Morinus verterat *exibunt*, quasi legisset *yotsëim*: sed Londinates emendarunt Versionem in hoc loco, ut legeretur *eduxit eos*. Eodem quoque modo Codex MS (qui olim) Usserianus minor, jam in Arch. C, legit *yotsïam*: sed alter major legit [Samaritan] *motsïam, educens eos*: & eodem sensu Arabica Textûs Samaritani Versio (MS in Arch. C. ex dono D. Josephi Taylor LL. D.) legit يخرجهم *educet eos*. Samaritana Versio quæ in linguâ Samariticâ, legit [Samaritan] *appekûn, eduxerunt*. At omnium optimè MS Codex Laudianus in Bibliothecâ Bodl. hoc loco legit [Samaritan] *yotsëim*, *egredientes*, unde superior nostra sententia confirmatur. Hancque lectionem in suis exemplaribus videntur habuisse Versionum Orientalium autores plerique, qui adducunt aliquod Verbum *educendi* vel *exeundi*, ut Syr. ܢܦܩܘܢ *nephkon*, *exibunt*, Chald. Onk. יפקון *yippekun*, *educent*, Jon. & Hier. יצטרחון *emittentur*: & Græcus habet, Καὶ ἐξελεύσεται ἐκ χειρῶν Κιτιαίων: quæ omnia confirmant veram lectionem fuisse יוצאים *yotsëim*. Hæcque indicant in Codd. Heb. vel varietatem, vel saltem lectionem fuisse suspectam & non satis intellectam, sc. quomodo naves Europææ affligerent Assyriam!

Et sane talis Hebraici Textus restitutio fieri posse videtur ex Græco *Dan.* XI. 30, ubi occurrit ferè eadem phrasis Hebraica, באו בו ציים כתים *Venient in eum naves Chittim*, sc. contra Regem Austri: nam

nam pro בני ציים, Græcus ibi videtur in suo Exemplari Hebraico legisse יוצאים yotsèim Chittim, quia ibi vertit ἐκπορευόμενοι Κίτιοι, *egredientes Cyprii*: nam Κίτιοι possunt esse *Cyprii* seu *Cyprıotæ* (ut Saadias suprà,) quia præcipua eorum urbs fuit Κίτιον. At 1 *Mac*. I. 1, tota Græcia vocatur γῆ χετ]ιείμ. Nempe *Chittim* est fere tota Europa australis: ideóque Rabbini eo nomine intelligunt non tantùm filios Javan seu Græcos, ut *Gen*. X, sed & Romanos & reliquos illarum partium Europæos *catervatim* degentes; cùm *Chittim* sit forma pluralis à singulari כת *càth*, i. e. *caterva*, *cætus*, *societas* hominum. Sic in dicto loco *Num*. XXIV, in MS[to] Heb. Chald. in Archivis Bodlejanis, (ubi Chaldaica Paraphrasis versiculatim & alternatim interponitur,) pro *Chittim*, legitur רומאי *Rumæi*, i. e. *Græci*: & eodem loco in Targ. Hierosl. legitur דרומאי *Daromæi*, i. e. *australes*; & tamen in adjunctâ Versione Latinâ, est *Romani*, non bené: & in Targ. Jon. est קיסטנטיני *Constantîne*, i. e. *Constantinopolis*, intelligendo Græcos.

Sed ut (quod res est,) possimus meliùs judicare de Patriarchæ *Eberi* linguâ & religione, ad quos superiore loco (ex quorundam sententiâ) alluditur, præmittendum est, ei fuisse duos filios, *Pelegh*, & *Joktan* qui Arabibus dicitur قحطان *Kahtan*, cujus Sedes fuit in Arabiâ felice. Ubi autem habitaverit *Pelegh* (seu *Palegh* ut in paulâ legitur,) non dicitur: sed ab ejus primogenito filio *Rëû* seu Ῥαγαῦ (nam reliqui tacentur,) conditæ sunt Ῥαγαὶ in Mediâ, ubi usque ad finem penultimi Millenarii relicta fuit orthodoxia ab ipsis Diluvianis temporibus ibidem instituta & plantata. Non itaque dubitandum nec diffitendum quin *Eber* ejusque familia orthodoxiam tenuerint: sed cùm alii pariter idem fecerint, non est cur ille præ aliis eo nomine celebretur aut tam peculiaris habeatur, ut Hebræorum Gens ab eo potiùs quàm ab alio quovis Patriarchâ denominata fuerit. Quòd etiam pura Lingua Hebræa in eâ familiâ exculta & continuata fuerit, pariter fatendum est, cùm Lingua Medica multa Linguæ Hebrææ vestigia ad hodiernum usque diem in se contineat: sed cùm in aliis etiam Linguis talia vestigia maneant, non possumus multum inde inferre. Quamvis itaque (quod piè credendùm) *Eber* & *Pelegh* & *Rëû* fuerint orthodoxi, nihilominus non potuerunt crescenti Idololatriæ ita resistere, quin (ut venerabilis Beda in Chronico asserit,) constet *Tempore Phaleghi ædificata fuisse Templa, & in eis Principum Statuas pro diis adoratas fuisse*; idque cum Idololatriâ pessimâ, ignorando quòd tantùm bonæ memoriæ causâ primò erectæ fuerant tales statuæ.

Et,

Et, si tempore Phaleghi in tantum excreverit Idololatria, probabiliter eadem inchoata fuerat tempore *Eberi*.

Si autem detur, & non concedatur, quod in prædicto loco *Num.* XXIV, intelligantur *Eberi* posteri, non scio quid boni hinc sibi elicere velint *Eberi* assertores qui istum Textum pro *Eberi* celebritate adducunt, præsertim cùm illi ipsi eundem Textum exponant de clade posterorum *Eberi*, non autem de felicitate aut prosperitate eorum. Scilicet, quia à *Pelegh* filio *Eberi* longâ successionum serie per Abrahamum tandem orti fuerunt Israelitæ, (idque postquam Peleghi tam sedes quàm Lingua & Religio mutatæ & deperditæ fuerant,) sunt qui volunt *Balaamum* eâ prophetiâ sub nomine *Eberi* collimasse in Israelitas, eorúmque tunc futuram cladem prænuntiasse: dum interim hi Interpretes obliviscuntur quòd hoc non fuit pro dignitate *Eberitarum*, ut istum Textum adducerent, quem potiùs tacuisse debuerant. Verum quidem est, quòd Israelitæ affligendi erant & quasi perituri in captivitate perpetuâ, & quòd Græci & Romani (qui *Kittæi* seu *Chittimitæ*,) tempore Imperii sui affligebant Judæos, (non autem Israelitas, quippe qui anteà in captivitatem abierant,) quorum potentia periit, Regno eis adempto. Sed certè, planè impossibile quòd in dicto Numerorum loco intellecti fuerint Israelitæ quasi cum maledictis connumerati & cum Amalekitis & Assyriis perituri; id quod exoptaverat *Balak*, sed non potuit obtinere. Non itaque credibile Deum per os Balaami tum maledixisse Israelitis; quia cùm eos jam tum jussu divino pronuntiaverat *Benedictos*, *stellam orituram ex Jacob*, *& eum qui habiturus dominium*, &c. non potuit fieri ut eosdem quasi eodem halitu rursus denuntiaret maledictos, scil. quòd idem Balaamus in eâdem prophetiâ eosdem Israelitas eodem tempore benedictos & maledictos declararet. Absit! Balaam itaque per *Eber*, non intellexit Israelitas, quippe qui coràm & in conspectu erant, atque Israelis seu Jacobi nomine tunc Arabibus & Moabitis notissimi, adeò ut his tunc non fuerit opus vocandi eos *Eber*, longè petito nomine; nec jam nobis opus sit sentiendi quòd ii tunc cum Amalekitis & Assyriis fuerint subjecti maledictioni, quippe quæ tutiùs credatur denuntiata in solos Assyrios qui in *Eber* fluminis, qui reverà Invasiones Chittimitarum seu Græcorum & Romanorum aliquando passi sunt.

His præmissis, prædictus locus ita erit vertendus de solo Assyrio perituro, legendo, *Exeuntes* erunt *à manu* [seu *orâ*] *Chittim*, *&*

affligent

affligent Assyriam & affligent ultrajectum fluminis: *& quoque ipse usque dum pereat*, seu *usque ad perditionem*, sive *atque etiam erit usque in perditionem*: nam הוא sæpè supplet locum Verbi substantivi *est* seu *erit*. Vel sic vertamus. ---*Et affligent Assyriam, scil. affligent ulteriorem partem fluminis, quæ etiam æternùm peritura est.* In hoc versu secunda copula *et* est conjunctiva, non autem disjunctiva; ita ut *Eber* seu *ultrajectum*, sive *ulterior pars*, sit exegeticum præcedentis *Assyriæ*, Imò tota Enuntiatio secunda est exegetica prioris: ut legatur, *affligent Assyriam*, i. e. *affligent totam ulteriorem partem, quæ ipsa peritura est.* His positis, fortè in Bibliis Anglicanis sic emendatiùs legatur, **And they shall go forth from the coast of Chittim, and shall afflict Ashur and shall afflict the other side** *of the river*: **and he also** *shall be* **even to perdition**, vel **untill he perish**: Versio Samaritana (quæ diversa à Textu Samaritano,) quasi pro ࠏࠃࠄ *adè* legerit ࠏࠃ *êd*, sic exponit, ࠉࠄࠁࠃ · ࠏࠃ · ࠄࠅࠀ · ࠅࠀࠐ *& quoque ipse testis peribit*, sensu incommodo. Persa totum Versum sic reddit, omittendo *Copulam* secundam, quod meliùs, وجوقي از اهل روم برنجانند اشور و برنجانند عبر و نيز او جاويد گم شوا *Et caterva* [seu *aliqui*] *ex populo Græciæ affligent Ashur & affligent Eber: & ipsa etiam æternùm peritura est*; respiciendo vel Græciam vel Assyriam: vel aliàs si vis, *& ipse etiam æternùm periturus est*, respiciendo vel populum Græciæ vel aliàs τὸν Ashur sive ut hominem sive ut populum. Nam in explicandis prophetiis datur latitudo, utpote quæ sæpè sint obscuræ & incertæ: & utrovis modo verum esse potest. Vulgatus pro וצים videtur legisse באים, quia habet *venientes*.

Si autem (ut ad rem redeam,) supradictus locus exponatur de *filiis Eber*, scil. de Eberitarum religione verâ, planè constat id non fuisse verum de seris *Eberi* nepotibus filiisve, quippe qui fuerunt Idololatræ, ut & de cæteris omnibus probabile, & certò manifestum est de Abrahami patre & avo, &c. ut infrà mox fusiùs monstrabitur. Orientales (inter quos *Chondemîr* Persa,) ajunt Idololatriam primò introductam fuisse à *Sarugh*, qui vixit in Mesopotamiâ, ubi hodie extat ejusdem nominis urbs سروج *Sarug* ad longit 75. 55. ad lat. 36. 30. ut in Comment. ad Tabulas Ilchanicas legitur. Abulpharagius Syrus ait, *In diebus Sarugh multa erexerunt homines Idola, è quibus dæmones mira ediderunt signa.* Et in diebus Sarugi & Tharæ renovatam fuisse Idololatriam testantur Clemens & Theodoretus & Epiphanius &

Eusebius & alii, inter quos Suidas, cujus sensum abbreviatum exhibeo; Σερὺχ--- *ab eo originem duxit Idololatria. Censuit enim Imaginibus & statuis honorandos esse viros qui olim virtute præstantes fuerant & hominibus Benefactores.---Hoc usque ad Tharram, ---cujus filius Abraham opera patris contrivit Carris in Mesopotamiâ. ----Defunctorum Imagines quotannis adorari voluit. Hinc polytheismus & Idololatria, usque ad patrem Abrahami Tharram, qui Statuarius, ex variâ materiâ faciens imagines, quas dicebat esse deos & adorandos ut Bonorum Autores. ---Hinc Græci colebant Hellenem Gigantem in Turris fabricatione socium, ubi linguæ divisæ, & homines ideò dicti μέροπες.* Hæc quidem fuit una Idololatriæ causa seu origo: altera autem fuit ab Imaginibus stellarum seu Planetarum, ut alibi dictum. Sed bonâ eorum veniâ, Idololatriæ origo altiùs petenda est à temporibus *Eber* & *Shelach*, (ut, si opus esset, abundè probare possemus,) qui tamen ambo erant orthodoxi & orthodoxiæ Prædicatores ad coævos & conterraneos suos Idololatricos *Aaditas* & *Themuditas* (Arabiæ Tribus hodiè deperditas,) olim inter *Ommân* & *Hadramût* degentes, quos tandem procellosis ventis & mobilibus seu fluentibus arenis obruit, & tonitru atque terræmotibus profligavit & destruxit Deus.

Illa itaque eorum prædicta de Abrahami Titulo *Ibri* sententia tanquam de *Eberita*, haud bono nititur fundamento. Nam si *Hebræi* titulus Abrahamo datus fuerat propter veram illam religionem quam tenebat *Eber*, eodem jure is æquè denominari potuit *Shilchi* à *Shelach*, aut *Arpacshadi* ab *Arpacshad*, aut potiùs *Shemi* à *Shem*: nam hi omnes veram religionem tenebant æquè ac *Eber*. Sed perpendamus, eos qui hunc ei titulum dederunt, fuisse Cananitas: & an putabimus eos novisse Abrahami prosapiam seu genealogiam tam longè remotam, eámve consuluisse? Vel, si fortè noverint, an ideò eos selegisse eique aptasse titulum petitum à verâ ejus religione quam illi ipsi non tenebant nec probabant, quasi *Eberitam* eum ideò denominaverint? Hoc planè absonum fuisset in illis, ei arcessere titulum tam remotè petitum, cùm faciliori negotio talem titulum potuerant petiisse à *Terach* aut *Nachor*, quorum memoria recentior, qui etiam Canaaniticæ religioni addicti.

Quia verò Abraham tandem de verâ Religione fuit, & omnium Fidelium Pater habitus, ergò multorum est sententia (ut suprà innuimus,) Abrahamum semper à pueritiis fuisse de verâ Religione, quam volunt necessariò ad eum derivatam fuisse ab *Eber*, à quo tam

Prosapiæ

Prosapiæ quàm Religionis causâ denominatus fuerit *Hebræus*, q. d. *Eberæus*. Si hoc esset verum, tum omninò necesse ut Abrahami Pater non fuerit Idololatra, sed Fidelis; quod tamen creditu absurdum. Hanc ut magis piam arripiunt sententiam, ad quam etiam inclinat Pererius in Josuæ locum, ubi legitur, *Patres nostri servierunt diis alienis ultra Fluvium*, respondendo, quòd hoc de Israelitarum Patribus seu Majoribus remotioribus, non autem de propioribus, intelligendum sit. Hæc autem Responsio non valet: nam Israelitarum Patres propiores (qui Abraham & Isaac & Jacob) exceptâ Abrahami juventute, nec servierunt diis alienis, nec ultra flumen vixerunt. Ideóque dictus locus intelligendus est de illis Patribus, qui necessariò fuerunt Abrahami majores Idololatrici, quia hi soli ultra flumen in Mesopotamiâ vixerunt.

Et, (quod monstrandum est,) si Abrahami Patres seu majores iique propiores servierunt diis alienis, ergò & Filium suum Abrahamum educàrunt in illo eodem cultu: cui itaque dum puer, ipse adhæsit, donec adultior & Divinæ gratiæ capacior evaderet. Nam quòd *Terach* fuit Idololatra, nemo dubitat, cùm legatur *Jos.* XXVIII. 2, *Ultra flumen habitârunt patres vestri olim, Terach pater Abrami & pater Nachoris, & servierunt diis alienis.* Et versu 14, *Removete deos quibus servierunt patres vestri ultra flumen.* Cúmque res ita se habuerit, imaginari Abrahamum à parentibus natum Fidelem, est quasi putaremus aliquem à Turcicis parentibus nasci posse Christianum, quod valdè ridiculum. Videtur autem quòd Terach tandem filii suasu fuerit conversus, quia cum Abrahamo migravit ex *Ur* ad *Haran*, transiturus in terram Canaan: illuc tamen non transivit, sed obiit in Haran, ut legitur *Gen.* XI. 31, 32.

Quamvis itaque aliqui alteram sententiam ut pientiorem amplectantur, mihi quidem æquè pium videtur, credere Abrahamum à Parentibus natum fuisse Ethnicum, & posteà per infusam Dei gratiam conversum; ac si crediderim eum in verâ Religione natum, quod tantum in se miraculum non haberet. Peculiaris itaque erga Abrahamum favor erat, & planè miraculosum, quòd Deus illum in terram promissam introducturus, post tantam Parentum & Majorum Idololatricorum seriem, Abrahamum ante Transitum luce cœlesti donaret, & tenebricosum ejus animum veri Dei cognitione illustraret: quia tunc erat tempus quo necessariò faciendum esset, nec ulteriùs differendum.

Et ſanè quòd Abraham natus fuit Gentilis, & poſteà per Dei gratiam cœleſtem & mentis illuminationem converſus, nobiſcum ſentit Epiphanius, p. 8, *Simulachra primùm ex argillâ figlinóque opere reperta ſunt, Artifice Tharrâ.* Et deinde p. 9, *Abraham erat tum domi Patrem obſervans, cùm Dei Oraculo vocatus, domeſticis renunciavit,* &c. Et ſic Maimonides in *More Nevochim* Arabicè ſcripto literis Hebraicis part. 3, Cap. 29, quæ verba ſic Arabicè reſcribenda, אברהם אבינו معلوم ان نشا في ملة الصابة و مذهبهم ان لا تكون الاه الا الكواكب *Notiſſimum eſt Abrahamum Patrem noſtrum educatum fuiſſe in Religione Sabaitarum, quorum opinio eſt, nullum eſſe Deum præter Stellas.* Et quidem Maſius in Joſuam, & alii, & Judæi omnes, & tota Orientalium cohors, hanc ſententiam perpetuâ apud eos traditione acceptam & huc uſque continuatam conſtanter tenent; qui etiam particularem ejus Converſionis Hiſtoriolam hoc modo narrant: inter quos de converſione Abrahami eſt *Tábari* Perſicè conſcriptus, referens, Quòd ſc. cùm Abraham eſſet puer 15 annorum, incipiebat quærere Deum. Et hâc piâ diſquiſitione verſatus, noctu contemplabatur cœleſtia Corpora, inter quæ præ cæteris ſplendebat Venus; quâ viſâ dixit, هذا ربي *An hæc eſt Dominus meus?* Venere autem mox diſparente & occumbente, aliâ nocte foràs prodiens intuitus eſt Lunam, de quâ dixit, هذا ربي *An iſta eſt Dominus meus?* Sed Luna etiam mox occubuit. Poſteà aliâ vice foràs egreſſus, obſervavit omnes Stellas tandem occumbere & diſparere; de quibus itaque dixit, لا احب الافلين *Non amo occumbentes.* Deinde matutino oriente Sole, dixit, هذا ربي هذا اكبر *Iſte eſt Dominus meus; iſte eſt maximus*: vel interrogativè, *An iſte eſt Dominus meus? nam iſte maximus.* Sed cùm Sol ad inſtar reliquorum occumberet & diſpareret, Matri ſuæ dixit, *Hæc non poſſunt eſſe Dei, quia mox ſubducunt ſe & evaneſcunt.* Hæc Hiſtoria in Alcorano Cap. VI. p. 82, ſeq. modo narratur, ابراهيم — فلما جن عليه الليل راي كوكبا قال هذا ربي فلما افل قال لا احب الافلين فلما راي القمر بازغا قال هذا ربي فلما افل قال لين لا يهدني ربي لاكونن من القوم الضالين فلما راي الشمس بازغة قال هذا ربي هذا اكبر فلما افلت قال يا قوم اني بري مما تشركون اني وجهت وجهي للذى فطر السموات والارض حنيفا وما انا من المشركين *Et poſtquam ſupervenit ei nox, videns Stellam, dixit, Hæc eſt Dominus meus. At*

poſtquam

postquam occubuit, dixit, Non amo occumbentes. Et postquam vidit orientem Lunam, dixit, Hic est Dominus meus. At postquam occubuit, dixit, Nisi me dirigit Dominus meus, ero ex populo errante. Et postquam vidit orientem Solem, dixit, Hæc est Dominus meus, hic major est. At postquam occubuit, dixit, O popule, ego sum purus [seu innocens] *ab eo quod* [Deo] *associatis. Nam ego converti faciem meam ad eum qui creavit cælos & terram purè, neque ego sum ex Associatoribus.* Scil. subtiliùs quæsivit horum omnium Creatorem, quem (relicto Stellarum cultu & totâ Religione paternâ,) unicè coluit, & palam præ omnibus colendum commendavit & prædicavit. Cum his ferè conveniunt ea quæ Josephus tradit, *Abrahamum suam de Deo scientiam collegisse ex observatione Terræ & Maris, & eorum quæ circa Solem & Lunam & reliqua Sydera videbat accidere; sc. necessariò esse superiorem aliquam potentiam quæ horum curam gerat & omnia decenter administret.*

Quo certo ætatis anno Abraham primò conversus fuerit, tanto jam temporis intervallo scire, est planè impossibile. Genebrardus in Chronico, ex R. Joanne & Anina citat, quòd Abraham 48 ætatis anno cœpit verum Deum colere. Maimonides in *Jad chaz.* Tract. *Madda'*, fol. 25, ait, בן ארבעים שנה הכיר אברהם את בוראו *Abraham 40 annos natus agnovit Creatorem suum.* Mox ibidem additur, יש א׳רה שלש שנים *Extat Aggada, Tres annos natus.* Sic etiam Talmudis Tract. *Nedarim*, 32, 1, אמר ר׳ אמי בר אבא בן שלש שנים הכיר אברהם את בוראו *Dixit Rabbi Ame filius Abba, Abraham tres annos natus agnovit Creatorem suum.* Abu Mohammed Mustapha Mohammedanus in Capite de vitâ Abrahami, ait وكان ابراهيم يومين ابن ستة عشر سنة *Quòd Abraham tunc fuit filius 16 annorum*, sc. quando Dei Unitatem asserendo persecutionem passus est à popularibus suis, & ut aliqui volunt, conjectus est in Ignem. Maimonidis quadragenaria ætas (quæ etiam in Alcorano memoratur,) nimia est, ut Abraham tamdiu persisteret infidelis. Et triennalis ætas non fuit satis ut tam altè inquireret, & quando vidit Sphæram circumvolvi, (ut dicit Maim.) secum ratiocinaretur, eam non posse circumduci sine Ductore, &c. & sic veniret ad cognitionem Dei. Magis igitur competit quindecennalis ætas, ut volunt Persæ; vel ut Cedrenus vult, 24 annorum ætas.

Abraham itaque (sive dicto modo sive aliter) conversus, totam familiam & Cognationem convertere operam dedit; secundùm id quod

de eo prædixerat Deus, *Novi eum, quòd filiis suis præcipiet & familiæ suæ, ut custodiant Mandata mea*, &c. Abrahami igitur conversi primum opus erat fortificare fratres, & omnes alios convertere: & primò quidem familiam suam ad orthodoxiam adducere; unà cum seniore fratre *Haran*, qui ante Abrahami transitum obiit in terrâ nativitatis, scil. in *Ur* Chaldæorum, ubi vixit Abraham: quis ergo condidit & nuncupavit urbem *Haran*, non dicitur. In hanc etiam Conversionem venisse credamus Avum ejus *Nachor*, quippe qui tunc adhuc in vivis erat. Quodnam fuerit Nomen ejus Ethnicum, nondum mihi compertum: sed *Nachor* videtur fuisse Conversionis Nomen, eò quòd Abrahami frater eodem etiam nomine posteà gauderet; quod non fuisset factum, si nomen *Nachor* fuisset Ethnicum. Verum quidem est quòd Avus *Nachor* nascebatur infidelis: sed post Conversionem, nomen mutatum & ex postfacto impositum, ut frequenter fit in S. Bibliis, & tamen recensitum tanquam primitivum Nomen. Et quidem Abrahami frater *Nachor* videtur conversus, quia filium suum *Lot* (qui Abrahamum comitatus est in terram Canaan,) in verâ Fide educavit, & quia Abraham ex ejus familiâ adscivit uxorem Isaaco, abhorrens ab Idololatricis filiabus Heth seu Hittitis. Præterea Nachor Abrahami frater filiis suis imposuit Nomina Hebraica orthodoxa, non autem Chaldaica Idololatrica, quamvis in Chaldæâ viveret, ut *Gen.* XXII. 21, &c. Et conversi videntur *Bethuel* & *Laban*, quia in illis nuptiis agnoscebant Dei providentiam; quamvis *Laban* Ethnicismi reliquias *Teraphin* retineret ad divinandum. Sed *Chesed* (vel ex neglectu parentum vel ex perversitate suâ) non videtur fuisse conversus, quia Abraham nunquam vidit eum, utpote qui natus post Abrahami discessum in Canaan. Ille non instituit filios suos *Chasdæos* in verâ Religione, quin is cum posteris Abrahamum Avunculum suum persecuti sunt, uti etiam fecit Abrahami frater *Haran*: nam fratres uterini non sunt semper religione fratres. Patri suo *Terach* etiam convertendo allaboravit, usque ad pugnam; idque (ut fas est credere) tandem effecit: nam quòd fuit *Terach* Conversionis nomen nullus dubito, cùm aliud ejus nomen Ethnicum habeamus compertum fuisse آدر *Adur* seu آذر *Azar*, vel ut apud Arabes scribitur & sonatur آزر *Azer* seu *Azar*. Cumque Abrahami pater hoc nomine *Azer* alibi inclaruisset, in Alcorano quoque (tacito nomine *Terach*) ita appellatus fuit.

De Abrahami Matre S. Scriptura silet. Sed in Textûs Talmudici *Gemara* in Tract. *Bava Bathra* 91. 9, traditur אימיה ראברהם אמתלאי בת

בת כרנבו אימיה דהמן אמתלאי בת עורבתי אימיה דדוד נצבת בת עדאל שמה אימיה דשמשון צלפנית ואחתיה נשיין *Mater Abrahami fuit Amteldäi filia Kerambi: Mater Hamanis fuit Amteldäi filia Orbethi: mater Davidis fuit Nitſabath filia Adaël: mater Samſonis fuit Salponith, cujus ſoror fuit Neſhayan.* Hæc autem apocrypha & incerta. Nomen *Amteldäi* appellativè ſumptum ſignificat *Simile, veriſimile, probabile:* ſed ut Nomen proprium, minùs probabile.

Orientales narrant *Terach* fuiſſe Magnatem, (de quâ re non dubitamus,) & in ſummo favore apud Imperatorem, quippe pro quo Idola parabat, cùm profeſſione eſſet بت تراش *Idolorum Sculptor* ſeu *Fabricator*, (quod apud eos honorabile ut Formator deorum,) in quâ Arte erat omnium peritiſſimus. Hoc enim ritè præſtare non potuit quivis Lignifaber ſeu communis Lignorum aut Lapidum exaſciator; cùm hæc Ars depoſceret peritiſſimum Aſtrologum qui eſſet gnarus talia fabricandi apto tempore & ex aptâ materiâ; cùm (ut in Proverbio dicitur,) *Ex quovis Ligno non fieret Mercurius.* Nam tam Ligna quàm Lapides & Metalla ſuo quævis Planetæ à Chaldæorum Aſtrologis olim adſcripta & dedicata fuêre, utpote quæ de ejuſdem Influentiâ præ aliis participare credita. Idolum itaque ſub fauſtâ cœli poſiturâ & ex materiâ tali Planetæ appropriatâ fabrefactum, tum ritè paratum & legitimè factum credebatur. Et quidem talis Artifex fuit Abrahami Pater *Azer*.

Hoc Nomen originaliter in Libro *Zend* ſcriptum eſt آدر *Adur*: ibi enim Litera ذال *Zâl* non habetur. At in aliis recentioribus Libris Perſicis ſcribitur آذر *Azur*: quod tamen vulgus ſonat eodem modo quo ab Arabibus ſcribitur آزر *Azer* ſeu *Azar*: & eodem modo factum à Chaldæis, qui ab antiquo hoc & alia multa Perſica in ſuam Linguam adſciſcere ſolebant. Hoc nomine antiquiſſimis temporibus ſignificatus fuit *Mars*, (aliàs dictus بهرام *Behrâm*,) & vetuſtiſſimis Perſis ſic dictus fuit *Martius* menſis. Nam quia illo nomine originitùs & primariò ſignificabatur *Ignis*, (uti etiam hodiè ſignificat,) id nominis ab ipſis & à Chaldæis tranſlatum eſt ad Planetam igneum, & inde ad menſem Perſicum ab eo ſic denominatum. Et quidem propter rubedinem, idem Planeta aliàs ſubinde Perſicè dicitur بخون *Ba-chûn*, i. e. *Sanguineus*.

Et quia *Azur* eſt *Ignis*, ideò *Fulmen* ſeu *Fulgur* quibuſdam dicitur آذرماه *Azuri Mâh*, i. e. *Ignis Lunæ*, in conſtructione: nam aliàs extra

tra constructionem appositivè *Azur Mâh* est *Azur Mensis* sic dictus. At in *Nim. Laud. Fulmen* seu *Fulgur* aliàs vocatur آذر يزدان *Azuri yezdan*, i. e. *Ignis Dei* formâ constructâ. Ibi autem Mohammedanus Interpres addit, *Hoc etiam esse ex Nominibus Dei Excelsi*, perperam legendo *Azur yezdân* in appositione, q. d. *Azur Deus*. Debuerat autem scire quòd apud Persas hoc nomine significetur *Azur Angelus*, cùm in Angelorum Catalogo iste Angelus semper vocetur آذر يزد *Azur yezèd*; quia *yezèd* quod sæpè *Deum*, aliquando *Angelum* notat. Et à significatione *Ignis*, hoc nomen *Azur* transfertur etiam ad Planetam igneum, (ut diximus) quasi ille Planeta vocetur *Igniculus*. *Azur* itaque seu *Azar* est *Mars* igneus ille ferocis naturæ Planeta, qui (fausti ominis ergò & successûs in Bellis,) ab Assyriis primis omnium Deus agnitus est, idque sub formâ columnæ: sic Chronicon Alexandrinum p. 89, *Assyrii primi erexerunt Columnam Marti, eúmque instar dei coluerunt*, ut suprà notavimus. Scil. quia Mars belli deus igneus, eum repræsentârunt sub formâ Columnæ (ut videtur) pyramidalis, flammam æmulantis figurâ suâ. At quia Chaldæis & Assyriis *Azur* erat quasi *Deus* quidam seu *Numen* Planetarium, sc. *Mars* qui de Igneâ naturâ participat, unde & assumptum est in nomina Magnatum, qui honorificum ducebant ab Idolis seu Numinibus suis denominari. Id enim Nomen erat tam ignei Planetæ *Martis* quàm *Idoli* huic Stellæ dicati, aliàs olim à Sepharvaitis dicti אדרמלך *Adrammélech*, pro אדר המלך *Adar ha Mélech* seu *Adar Rex*: nam Planetæ ab illis Gentibus habiti & vocati sunt *Reges*. Hinc est quòd idem Planeta Hebræis & aliis appelletur מולך *Molech*, *Rex* seu *Dominator*, quibusdam aliis Gentibus corruptè מלכום *Milcom*. Quin & in Linguam Copticam assumptum est Nomen Μολοχ, quod in Onomastico Copt-Arabico exponitur مريخ *Mirrîch*, *Mars*.

A significatione *Ignis* & *Martis*, factum est, ut *Martius* mensis (à Marte denominatus) Chaldæis etiam dictus fuit אדר *Addâr*, Syris ܐܕܪ *Odar*, Syro-Arabibus Syriam inhabitantibus آذار *Adâr*, seu (ut Persæ & Turcæ sonant) *Azâr*. Is hodiè Annum ducit apud Syros, ut & olim fecit apud Romanos & Persas. In Chronico Alexandrino seu Fastis Siculis p. 261 legitur, *Romulus postquam Urbem mœnibus cinxisset, Templum erexit Marti & Festum instituit, à Marte* Martium *appellans mensem, qui anteà* Primus *vocabatur: eúmque diem Festum in Campo Martio celebrant*. Nam cùm ex igneâ hujus Stellæ influentiâ & rubedine (ut credebant,) Annus inciperet calescere, Anni initium

ei

ei dedicabant veteres omnes: atque ideò Romani ineunte Menſe Martio, ſacrum ſuum Veſtalem Ignem de novo accendebant, cùm exeunte vetere Anno eum emori ſiverant; quod alio quovis tempore feciſſe, nefas. Talis nempe ab eis facta eſt Alluſio Symbolica & quaſi Sympathetica, in magis fauſtum futuri Anni Omen: ut ſcil. cùm exeuntis Anni calor à Marte & Igne profectus deficeret, innueretur ipſummet Numen (Ignem Sacrum) id perſentiſcere & emori: & ut ineuntis novi Anni Vernum tempus eò fauſtiùs procedere poſſet, voluerunt ſignificare quaſi unà cum ipſo Numine, Annus novo calore & vigore imprægnandus eſſet.

Hoc Nomen *Azer* ſeu *Azar* (Judæorum more ſcriptum) comparet in multis Chaldaicis Magnatum & Regum Nominibus Biblicis, cùm (ut dictum) ab Idolis ſeu diis ſuis denominari honorificum duceretur. Judæi autem non videntur rectè aſſecutos eſſe vix ullos in Bibliis exoticorum Nominum ſonos; cùm pleraque Chaldaica & Perſica & reliqua exotica, non ſecundùm orthographiam, ſed ſecundùm receptum ſuo tempore vulgarem ſonum (eúmque corruptum) in Bibliis dederint; idque quia non ex Libris & Scriptis talia hauſerunt, ſed tantùm auditu ex vulgi ore ea acceperunt: quod idem fecêre Græci & Scriptores omnes: adeò ut ſi veteres Heroës hodie reviviſcerent, ſua Nomina hoc modo ſcripta & pronuntiata audientes, ea non agnoſcerent nec intelligerent. Et hoc ſanè non eſt ex minimis cauſis quæ rei Hiſtoricæ difficultates augent. Et, ſi primi Hiſtoriarum Autores vix rectè aſſecuti ſunt talium exoticorum Nominum veros ſonos, quomodo poſt tantum temporis defluxum potuerint S. Bibliorum Punctatores talium omnium in variis linguis veros ſonos nobis poſteris exhibere? In hiſce enim Nominibus Biblicis duplex fuit difficultas; primò in Conſonantium ſcriptione in ipſis Autographis, deinde in Vocalium Adſcriptione à Punctatoribus. Et tamen ſæpe miratus ſum eorum peritiam & diligentiam, quod ſc. in exoticis Appellativis fere ſemper aſſecuti fuerint veritatem punctationis, & quòd in Propriis plerumque tam prope acceſſerint ad eam, nec longiùs aberraverint!

Dictum inquam Nomen *Azer* ſeu *Azar* (ſed minùs rectè ſcriptum) reperitur in Aſſyriacis & Chaldaicis Nominibus, quale eſt פלסר *Pileſer*, quod alibi plenioris ſoni cauſâ cum *Nun* Epenthetico ſcribitur etiam פלנסר *Pilneſer*, cùm ſine dictâ epentheſi nimis curtus videretur ſonus. Et quidem *Pileſer* componitur ex *Azer* & *Pil* (quod aliàs

ſubinde ſcribitur *Pal*, *Pul*, *Pol*, *Phul*, *Phel*, &c.) vulgari pronuntiatione idem quod בעל *Bel*, i. e. *Jupiter* : adeò ut *Pil-eſer* ſonet *Jupiter* & *Mars*, q. d. *Jovimartius* homo, fauſtâ utriuſque Planetæ influentiâ felix, & ab utroque Numine ſumptâ denominatione gaudens, & hac ratione beatior & honoratior. Et ſanè nullus dubito quin Βέλεσις nomen Babylonici Sacerdotis atque etiam Ducis qui contra Sardanapalum cum Arbace conſpiravit, (Scribarum incuriâ malè ſic ſcriptum,) rectiùs reſcribendum ſit Βελέσερ ſeu *Peleſer*, quia idem nomen pluribus & diverſis perſonis commune fuit: nam propter Gr. ϱ & ς finalis ſimilitudinem in quibuſdam Libris, talis apud antiquos fuit pronus Scribarum error, ut infrà fuſiùs monſtrabitur. Et, eodem modo, quamvis ſint diverſæ perſonæ, *Piléſer* eſt idem Nomen ex quo componitur תגלת־פלסר *Tiglat-Piléſer*, (aliàs perperàm *Tilgat*,) ubi fauſtioris ominis ergô, Regis nomini præmiſſum eſt Sacri Fluminis Nomen דיגלת *diglat* ſeu ܕܩܠܬ *Diklat*, Plinio *Diglito*, notans *Tigrim*, ex cujus affluentiâ beatius redditum Aſſyriorum & Babyloniorum Regnum & Imperium : nam omnia tam majora & profundiora Flumina quàm immanes Montes & proceræ Arbores & Dracones vaſtiores (ſuo genere juſto grandiora & immaniora) veteribus ex mole plus quàm ordinariâ habita fuêre Sacra, utpote quæ ideò aliquid Divinitatis in ſe habere crederentur, & quæ exinde damnum vel lucrum afferre poſſe cenſerentur : omnia enim à quibus vel damnum metuebant vel lucrum ſperabant, Sacra & Adoratione digna æſtimârunt.

Cúmque (ut ex multis indiciis conſtat,) olim horum magnorum Imperiorum tempore Lingua Græca tam celebris fuerit, ut plurima propria nomina Perſica & Chaldaica terminationibus Græcis definere & Græco more ſonari ſolerent, inde eſt quòd pro בעל *Bel*, ſæpe in Chaldaicis nominibus legatur Βῆλος *Jupiter*. Et ſic apud Syros (teſtante *Bar-Bahlûl*) ܒܠܬܝܣ Βέλτης inter alia *Veneris* nomina recenſetur. Erat enim Phœnicibus בעל Βαὰλ & *Beel*, *Jupiter*, unde contractè *Bel*: & à Phœnicum בעלתה *Baalta*, eſt *Beelta*, *Domina*, fœmininâ formâ; unde apud Græcos autores legitur Βαάλτης *Venus*, quæ in Libro Jeremiæ aliàs vocatur מלכת שמים *Malcath Shamaim*, *Regina cæli*, cui Placentas conficiebant.

Ex dictis conſtat quòd nomina quæ à Punctatoribus leguntur בֵּלְשַׁאצַּר *Belſhâßar* & בֵּלְטְשַׁאצַּר *Belteſhâßar*, veriùs repunctanda & reſcribenda ſint בֵּלְשׁ־אָזַר Βῆλος-Ἄζαρ & בֵּלְטְשׁ־אָזַר Βέλτης-Ἄζαρ. Et tale

erat

erat Regis Tyri nomen *Beleazar*, sc. בְּעַל־אָזַר Βελ-Ἀζαρ. Miror ſanè Punctatorum in dictis nominibus anomaliam: nam quamvis veram in eis punctandi rationem non attigerint, impoſſibile erat quin perſpectum habuerint, ſuam punctationem non eſſe naturalem & regularem, ut ſc. *Pathach* vocalis brevis immediatè præcederet literam quieſcentem, quam neceſſariò ſonus craſſior & productior præcedere debuit. Eâ igitur dictorum nominum punctatione non ſine ratione rejectâ, altera quam dedimus cum meliore ratione ejus loco ſubſtituenda ſit. Ex dictis conſtat, quòd nomina *Belſhâßar*, & Βέλεσις ſeu Βελέσηρ, & *Piléſer*, (quatenùs pluribus hominibus communia,) ſint omnia originitùs idem nomen, quamvis diverſimodè ſcriptum & diverſis perſonis variis temporibus tributum. Quod quidem perſpexiſſe, curioſis fortè non ſit ingratum.

Prædictum nomen *Azer* ſeu *Azar* comparet etiam tam in aliis multis quàm in nomine נְבוּכַדְנֶאצַּר ſeu נְבוּכַדְנֶצַּר *Nebucadnéſſar*, ubi *Nun* epentheticum; ſeu ut aliàs ſubinde ſcriptum eſt, נְבוּכַדְרֶאצַּר *Nebucadréſſar*, cum *Reſh* epenthetico. Et quidem pro vulgi pronuntiatione exprimendâ, meritò deſiderari videtur talis epentheſis. Heic autem brevis vocalis *Segol* ante literam *Aleph* quieſcentem, pejus ſe habet quàm in ſupradictis *Pathach*. Meliùs itaque hoc nomen reſcribendum eſſet נְבוֹ־גָד־אָזָר *Nebo-Gad-Azar*, i. e. *Mercurius*, *Jupiter*, *Mars*. Eſt quidem *Gad* magis Hebraicum quàm Chaldaicum: ſed non ſemper eandem compoſitionis rationem ſervabant: nam (ut infra dicetur,) *Venus* non ſemper ab eis vocata eſt Βέλτης, ſed aliàs aliquando Hebraicè *Negó*. Supradicti Regis pater magis Chaldaicè dictus eſt *Nabo-Pol-Aſſar*, quod eſt נבו־בעל־אזר *Nabo-Bel-Azar* ſeu *Nebo-Bel-Azar*, i. e. *Mercurius*, *Jupiter*, *Mars*. Nebucadneſſari avus ſyncopatâ deitate mediâ, vocatus fuerat *Nabonáſſar*, i.e. נבונאזר *Nabon-Azar* cum *Nun* epenthetico ad implendum ſonum; cùm aliter dixiſſe נבו־אזר *Nabo-Azar* ſeu *Nebo-Azar*, non tam benè ſonuiſſet propter cacophoniam ex duarum Vocalium concurſu. Iſtius nomen, quamvis uno minùs deitate conſtans, ſatis fauſtum habitum eſt: & tamen dictus illius filius felicior, quippe qui triplici deitate beatior & honoratior. Sic is qui ſcriptoribus Græcis Νηρηγασολάσαρ ſeu Νεϱικασολάσαρ, (mirè diſtortum Nomen!) eſt נרגל־אזר *Nergal-Azar*. De his autem fortè plura, ſi Deus vitam & vires dederit ut Notas Biblicas perficere & typis mandare aggrediamur.

Ut itaque ad penſum redeam de *Terácho* aliàs dicto *Azer*, ejus

Nomen à Persis scriptum, sonat تارخ *Târuch*. Sic in Libro *Pharhângh Gihânghiri* legitur, تارخ *Târuch* est آذر *Azer Idolorum sculptor* : *sed in vetustissimâ linguâ Persicâ, est i. q.* غنه *Ghenè, i. e. Ricinus* animal. Orientales narrant quòd Abraham sæpiùs suaserit Patri ut veterem religionem relinqueret : sic ex Alcorano Shahristanius, فقال لابيه آزر لم تعبد ما لا يسمع ولا يبصر ولا يغني عنك شيا *Non coles*, seu interrogativè, *Quare colis id quod non audit nec videt nec prodest tibi quicquam ?* Et alibi memoratur, quòd cùm *Azer* simulachrorum cultum quem à suis didicerat, adhuc prosequeretur, nec filium Abrahamum ab eo dehortantem audiret, parum abfuisse quin à verbis ad verbera deveniretur. Hujus rei meminit Alcoranus, & ex eo quoque *Sheich Saadi* Persa in Libro *Gulistân* quingentis abhinc annis scripto, چون آزر بت تراش که بت با پسر بر نيامد بجنگ بر خاست که قال الله تعالي لين لم تنته لارجمنك *Perinde ac Azer simulachrorum sculptor, qui cùm argumentis in filium prævalere non posset, in certamen surrexit ; adeò ut Deus altissimus dixerit, Nisi equidem abstinueris, te lapidibus obruam*, Nempe sic vocatur *Terach* in Alcorano, qui illis est *Verbum Dei*, ut nobis sunt Biblia Sacra : & quando Deus aliquid dixisse memoratur, tum illud in Alcorano dictum esse intelligitur.

Alcorani Cap. II. p. 26, narratur *Abrahami contentio cum eo qui habuit Dominatum*, quem omnes Interpretes Arabes & Persæ ajunt fuisse *Nimrod*. De ejus disputatione cum Idololatris, videri possit Alcorani Cap. VI. p. 82, & quomodo Deus eum Argumentis instruxit, &c. Et Cap. IX. p. 123, Abraham noluit orare pro Patre, donec promiserat conversionem suam : nam dum esset inimicus Deo, erat quoque inimicus Abrahamo. Et sic p. 36. Et Cap XIX. p. 187.

Hanc autem Historiam prolixius narrant Arabum Historici. Sic inquit *Ahmed Ibn Jûsuph Arabs*, Deus abscondebat Abrahamum in speluncâ seu cavernâ propter periculum à Nimrodo : & ibi sugebat pollicem suum qui emittebat lac. Et is adolescebat quovis die quantum quivis alius integro mense : & ætate unius anni utebatur sermone, qui primò erat, *O mater mea, quis est Dominus meus ?* quæ respondit, *Ego*. Tum ille, *Et quis est Dominus tuus ?* quæ respondit, *Pater tuus*, Mox ille, *Et quis est Dominus patris mei ?* quæ respondit, *Nimrod*. Tum mater alapam dans, tacere jussit : & adiens maritum,

tum, retulit ei quid dixit puer. Tum veniens Pater eodem modo cum eo collocutus est. Dicitur autem mansisse in speluncâ 3 annos; sec. alios, 7 annos. Pater ejus *Azer* conficiebat Corpuscula (sc. Idola) quæ tradidit Abrahamo ut ea divenderet. Dixit autem Abraham, *Quis vendet illa quæ ei nocent, nec ei prosunt?*

Inquit *Abu Mohammed Mustapha Arabs*, Quando Deo placuit emittere Abrahamum, Nimrod somniavit quasi videret Stellam quandam orientem, quæ obfuscaret Solem & Lunam, adeò ut abierat lumen eorum. Unde timens sibi timore magno, collegit Hariolos & Divinos quos de hoc consuluit: qui ei dixerunt hoc anno nasciturum in istâ regione aliquem, per cujus manum tu periturus es & regnum tuum abiturum. Tum jussit Nimrod interficere quemvis puerum qui illo anno in illâ regione nasceretur, & præcepit separare fœminas à viris, viros verò eduxit ad militiam, & prohibuit eos à fœminis. ---Erat autem Azer amicus ipsius & Janitor. ---Tum Abrahami mater metuens ne filius occideretur, abscondit eum in speluncâ: & quisque dies in adolescendo, erat Abrahamo sicut mensis, & quisque mensis sicut annus: donec tandem diceret matri suæ, *Educito me*. Cúmque educeret eum vesperi, observavit & contemplatus est Creationem cœli & terræ. Deinde intuendo cœlum, vidit Stellam; & dixit, *An ista est Dominus meus?* &c. Et non destitit Abraham invitare eos ad Dei Unitatem agnoscendam, & contemnebat Idola eorum: donec tandem quodam Die Festo retrò mansit nec exivit cum eis: & tunc patravit id quod fecit Idolis eorum quoad Fractionem. Cúmque in hoc obstinatus esset, dixerunt, *Comburite eum, & opitulamini diis vestris, si facturi estis.* ---Deinde Deus immisit in eos Culices qui consumpserunt exercitum ejus, & unus eorum penetravit in aurem Nimrodi. Sic ille.

Quantis itaque difficultatibus Abraham veri Dei cognitionem & & cultum apud suos populares propagaverit, illisque eam inculcaverit, facile est hariolari; cùm certè absque acerrimâ cum eis contentione & vitæ periculo id fieri non potuerit, nec Idolorum cultus damnari potuit absque gravissimâ in illum Idololatrarum irâ & persecutione vehementissimâ; cum cuivis Genti nihil Religione suâ antiquius & charius habeatur, nec diis suis honoratius, pro quibus itaque (ut apud Romanos) tanquam pro *aris & focis* contendere debuerint. Illam enim Religionem eásque consuetudines & illos mores in quibus Gens aliqua nata fuerit & in eis educata, (eósque diu coluerit

 inque

inque eis adoleverit,) non temerè relinquit, ſed pertinaciter & mordicùs tenet : atque in eis aliquid innovare, adeò mirum & inuſitatum videtur, ut potiùs quàm aliquid de novo introducat aut de veteri aliquid concedat, in bellum ſurgat.

Abraham autem fuit ex Magnatibus & potentiſſimus Princeps, aliàs non potuiſſet cum eis contendere, quin eum ſtatim profligâſſent. Præterea ille erat inſignis Aſtronomus, aſtrorum & cœleſtium obſervationum peritus & ſyderum ſcientiâ pollens, ſi credamus Joſepho, qui Antiq. Lib. I. Cap. 8, ſic refert, *Meminit Abrahami Patris noſtri Beroſus, (non tamen eum nominans,) his verbis; Poſt Diluvium Decimâ ætate apud Chaldæos erat quidam Vir Juſtus, qui etiam rerum cœleſtium peritus. Is etiam in Ægypto de hiſce rebus cum applauſu (cùm eſſet Vir Sapiens & gnarus,) coram Ægyptiis diſſerebat.* Et ibidem Cap. IX, *Ob has Diſſertationes in pretio habitus, ut qui magnam tam intelligendi quàm eloquendi docendique facultatem præ ſe ferret, & Numerorum ſcientiam & Syderum doctrinam benignè cum eis communicavit. Nam ante Abrahami ad Ægyptios adventum, Ægyptii rudes erant Diſciplinarum, quæ à Chaldæis ad Ægyptios profectæ, & tandem ad Græcos pervenerunt.* Hinc conſtat Ægyptios non (ut aliqui volunt) fuiſſe in hiſce ſcientiis primos, ſed ab Abrahamo Chaldæo ſua Aſtronomiæ & Arithmeticæ rudimenta habuiſſe.

Quòd autem Abraham cum Chaldæis acriter contendebat de Religione, eſt proclive creditu : & præterea Hiſtorici tam alii Orientales quàm Judæi id unanimiter affirmant & multis exponunt. Tradunt enim (ut breviter dicam) Abrahamum omni Idololatriæ ſe acriter oppoſuiſſe, & cum omnibus ejuſdem falſi cultûs Aſſeclis etiam Magnatibus contendiſſe; eò uſque dum apud Regem (qui ſupradictus *Nimrod,*) accuſatus & acriter objurgatus fuit : & cùm ſæpè admonitus noluit abſtinere, in carcerem, & tandem in foveam ignis conjectus eſt; eodem modo quo in Hiſtoriâ Danielis, tres Pueri in Chaldæâ conjecti ſunt in Fornacem ſeu Foveam ignis pro ſupplicio maximo. Et quòd Abraham in ipſâ cum Nimrodo contentione primò incarceratus fuit, & quantùm poſteà de obitu ejus doluerunt Gentes, meminit Textus Talmudicus in *Bava bathra* 91.1, in *Gemara*,
אמר רב עשר שנים נחבש אברהם אבינו שלש בכותי ושבע בכרדו ורב
דימי מנהרדעא מתני איפכא אמר רב חסרא עיברא זעירא והו אור כשדים אמר
רב איתו היום שנפטר אברהם אבינו מן העולם עמדו כל גדולי אומות
ד עולם ואמרו אוי לו לעולם שאבד מנהיגו ואוי לה לספינה שאבד קברניטא

Dicit

Dicit Rav, Abraham pater noſter incarceratus eſt 10 *annis, ſcil. tres in Cútha, & ſeptem in Corduenis: ſed Rav Dime Nebardeenſis tradit contrarium,* [ſeu *viceverſâ.*] *Dicit Rav Chaſda, In Ibra-Zëira, quæ eſt Ur Chaſdæorum.* - --*Dicit Rav, Ipſo die quo Abraham pater noſter ex hoc Mundo deceſſit, omnes Magnates gentium Mundi ordine ſtantes dixerunt, Væ Mundo cujus Dux periit! & væ Navi cujus periit Gubernator!* De dictâ Abrahami incarceratione, Gloſſa Talmudica ibidem dicit, *Incarceravit eum Nimrod.* In *Aggada* dicitur, *Incarceravit eum Terach pater ejus, quia deſtruxerat Idola ejus.* Urbis *Ur* hoc nomen *Ibra-Zëira* eſt *tranſitus parvus* ſeu *ultrajectus parvus*; quod de hujus Urbis ſitu aliquid ſubinnuit, quòd fortè fuerit in ultrajecto alicujus fluminis reſpectu Babelis: ſed ex Chartis videtur longiuſculè diſtare verſus Arabiam. De hac urbe ſic legitur in Gloſſâ Talmudicà, עיברא זעירא כך שמו והו אור כשדים שהושלך שם אברהם אבינו *Ibra-zëira, ſic eſt nomen ejus: eſt ſc. Ur Chaſdæorum ubi projectus fuit Abraham pater noſter,* ſcil. in ignem. Ibidem memorata *Nehàr-déa*, [i. e. *flumen ſcientiæ,*] Ptolemæo Ναάρδα, eſt nomen antiquæ Judæorum Academiæ in terrâ Babelis ad Euphratis ripam Orientalem ſitæ; unde propter vicinitatem τῆ *Ur*, dictum teſtimonium eſt magis authenticum. Hæc olim Academia (à quâ 20 milliaribus inferiùs diſtabat *Sora*,) erat plurimis milliaribus ſupra locum unde in oppoſito latere derivatur *Flumen regium* (imò & ſupra alterum *Flumen fœtidum*,) quod ad Paludes ducit per Babelem, quæ anteà à quovis flumine (ut etiam ab Euphratis occidentali latere) diſtabat: urbem autem alluebat flumen regium. Et paulò occidentalior in aliâ lineâ huic fere parallelâ, eſt Ptolemæi Ναασούρης ſeu נהר סרי *Nahar-Sare, Fluvius fœtidus*, qui etiam ducit ad Paludes ubi exoneratur. At de illo altero agit Am. Marcellinus p. 498, ubi vocatur *Naarmalcha* vetere nomine Chaldaico longè ante Romanorum tempora impoſito, quod ab eo etiam rectè exponitur fluvius regius. *Naarmalcha ----tunc aridum. ---- Id antehac Imp. Trajanus, poſtedque Severus, egeſto ſolo fodiri in modum canalis ampliſſimi, ſtudio curaverat ſummo, ut aquis illuc ab Euphrate transfuſis, naves ad Tigridem commigrarent. Tutiſſimumque ad omnia viſum eſt eadem loca purgari, quæ quondam ſimilia Perſæ timentes, mole ſaxorum obruêre multorum. Eâ autem valle purgatâ,* &c. Iſte itaque Canalis quem *Nimrod* (ut orientales ajunt) effoderat, temporis proceſſu ſuffocatus & aridus, à Trajano & Severo de novo effoſſus & mundatus atque purgatus eſt. At qui primò pro irrigatione iſtius

ſoli

ſoli & pro loci amœnitate (ubi juxta flumina Babelis morabantur captivi Judæi,) excavatus fuerat, poſt inventam & excultam navigationem, compertus eſt huic territorio & urbi incommodus, periculum ab hoſtibus unà cum mercibus adferens.

Satis probabile, quòd Abr. incarceratus fuit in *Ur*, quia ibi vixit, & (dicente S. Scripturâ) inde eductus eſt. Sed an ibi natus, ex S. Bibliis non conſtat, nec ubi juventutem tranſegerit: nam fortaſſis pluſquàm Sexagenarius diſceſſerit ex *Ur*, cùm Septuagenarius & quinarius diſceſſit ex *Haran*. Orientales volunt eum natum in *Cútha*, & ibi etiam (ut vides) incarceratum: quod valdè probabile, quia ea tunc fuit Imperialis Civitas ſeu Sedes Regia ab ipſo Imperatore ſeu Patriarchâ *Cûth* (qui primus illas partes incoluit) denominata, ubi Abrahami pater *Azer* fuit ex ſupremis ejus Miniſtris, atque ideò Abr. neceſſariò ibi natus: fortè autem propter perſecutionem, inde fugerit ad *Ur*. De natali ſolo Abrahami, Abulpheda in Hiſtoriâ Gentium refert, قيل باهواز وقيل ببابل في العراق *Dicitur in Ahwâz: & aliàs dicitur in Babyloniâ, quæ eſt Erâc.* Eſt quidem *Ahwâz* præcipua urbs Huzæorum in Elymaide. Abu Mohammed Muſtapha peremptoriè aſſerit in *Cûtha*, وكان مولد ابراهيم بكوثا من اقليم بابل بارض العراق علي ارجح الاقوال في زمن نمرود *Natale ſolum Abrahami fuit in Cûtha ex territorio Babel in terrâ Erâc, idque ſec. præferentiorem ſententiam, in tempore Nimrodi.* Ahmed Ibn Jûſuph plures opiniones recenſet, ابراهيم — وهو ابو الانبيا وتاج الاصفيا — وكان مولده بقرية كوثا من اقليم بابل و قيل بقرية برزة من اعمال دمشق وقيل ولد بقرية حران ونقله ابوه الى بابل وقيل كان مولده بالسوس من اهواز في زمن نمرود الجبار *Abraham fuit Pater Prophetarum & Corona Sanctorum. ---Et fuit natale ſolum ejus in Cûtha ex territorio Babel. Sunt qui dicunt in urbe Berza ex ditione Damaſci. Alii dicunt, Natus fuit in Harrân, & pater ejus portavit eum ad Babel. Alii ajunt Natale ejus fuiſſe in Sûs* [ſeu Suſis] *ex ditione Ahwâz, tempore Nimrod Gigantis.* Idem Author in alio loco dicit, كوثا قرية بسواد العراق قديمة ينسب اليه ابراهيم الخليل عم وبها كان مولده *Cútha eſt urbs inter pagos Erâc* [ſeu *Chaldææ*] *antiquiſſima, cui relatus fuit Abraham Amicus* Dei, *cui pax, & in eâ fuit natale ſolum ejus.* Sunt autem duæ hujus nominis Urbes, de bus vide plura in fine hujus Capitis. Apud nuper laudatum Au-

torem

torem Ahmed memoratur ejusdem nominis Flumen, à Nimrodo effossum, نمرود الجبار — وهو الذي احتفر انهارا بالعراق اخذها من الفرات فيقال ان ذلك نهر كوثا من طريق الكوفة *Nimrod Gigas, ----is erat qui effodit aliquot Fluvios in Al Irâc quos deduxit ex Euphrate; & dicitur ejusmodi esse Flumen Cûtha in viâ Cûphæ.* Hæcce *Cûpha* est urbs in *Erâc* quæ est Chaldæa seu Territorium Babylonicum. Urbis *Cûthæ* meminit S. Scriptura, 2 *Reg.* XVII, *Et Rex Assyriæ traduxit colonos à Babel & Cútha, ---Et homines Babelis colebant Succoth-benòth, & homines τῆς Cûth colebant Nergal.* Hinc videmus *Cûtham* fuisse ex primariis & præcipuis urbibus *τῆς Erâc*, à quâ Imperii Sedes tandem translata est ad Babelem. Et quidem *Cûtha* ab Orientalibus memoratur ut urbs hodiè extans, quamvis veteri gloriâ privata. Sed dolendum est quòd nostra Chaldææ & Assyriæ (potentissimarum olim Monarchiarum) Geographia sit valdè imperfecta: adeò ut nobis tantæ potentiæ vestigia vix persequi liceat. Babelis quidem haud procul ab Euphrate situs hodiè agnoscitur, utpote unde Lateres ad alia ædificia transportant, cujus tamen locum occupat parva Villa: gloria enim discessit ad Bagdâd triduo inde itinere ad Tigrim sitam, contrà quàm nostrates credunt.

Sed ut ad rem redeam, cur nempe à *Nimrodo* in fornacem seu foveam ignis projectus est Abraham, causam reddit *Chondemîr* Persa, Quòd scil. dum Chaldæi [seu potiùs *Cushæi* & *Nimrodæi*] publicæ alicui lætitiæ in campis extra urbem intenti essent & in eâ occupati, Abraham in eorum بتخانه *Delubrum* (seu بتكده *Fanum*) ingressus, omnia Idola dejecit & fregit: & pro isto facinore, Nimrodi Decreto à Chaldæis in ignem conjectus est: ab Angelo autem liberatus, nec ignis eum lædere potuit, jussu Dei, qui (ut in Alcorano,) præcepit, يا نار كوني بردا وسلاما على ابراهيم *O Ignis, esto refrigerans & salutaris erga Abrahamum.* Apud Kas Kyriacum in Syrorum Calendario (quasi certò creditum,) memoratur quo die id factum fuit, sc. *Januarii 25 fuit* وقوع الخليل فى نار *casus Abrahami in ignem.* Dicta historiola in Alcorano extat Cap. XXI, p. 197, ab illius temporis delirantibus Judæis accepta: nec mirum, cùm Pseudopropheta Sergium Monachum & Judæum quendam in condendâ Religione coadjutores habuit. Jonathan ben Uzziel ad *Gen.* XI. 28, hanc historiam Chaldaicè narrat sequente modo, והוה כד רמא נמרוד ית אברהם לאתונא דנורא וגו׳

Accidit quando Nimrod projecit Abrahamum in fornacem ignis, eò quòd non coleret Idolum suum, ut non esset Igni potestas comburendi ipsum. Ideóque dubitatio orta est Harano, dicendo, Si vicerit Nimrod, stabo à partibus ejus: sin verò vicerit Abraham, stabo à partibus illius. Cùm autem Chaldæi viderent ignem non dominatum esse in Abrahamum, dixerunt in corde suo, Annon Haran Abrahami frater divinationibus & auguriis plenus, incantavit ignem ut non combureret fratrem suum? Et statim cadens [alius] *ignis ex altissimo cœlo, consumpsit eum, & mortuus est Haran coram conspectu Terach patris sui, quando combustus est in terrâ nativitatis suæ in fornace ignis quam paraverant Chaldæi Abrahamo fratri ejus.* Sacra Scriptura dicit quòd Haran obiit in *Ur*: modo autem non indicato. Abulfaragius refert, *Quòd cùm Abraham incendisset Idolorum Templum, Haran frater ejus ad extinguendum ignem ingressus, combustus est.*

Deinde narrant, quòd crescente dissidio inter Abrahamum & Nimrodum, conscripto utrinque exercitu tandem obortum est bellum; in quo Deus Culicum seu Cimicum agmina mittens, Idololatrarum exercitum hac ratione profligavit: & quòd horum Cimicum unus in Nimrodi cerebrum per Aurem (al. per Narem) penetrans, eum necavit. In aliquo Syrorum Calendario (quasi certum & notissimum fuerat,) Nimrod ponitur interfectus octavo die *Tamûz* seu *Julii*, cui ibi adscribitur, قتل نمروذ عليه اللعنة *Interfectio Nimrodi, in quem sit maledictio.* Saphioddîn meminit urbis dictæ تخارات *Tacharât* seu تخاران سار *Tacharân-sâr,* به سكة نمروذ *in quâ erat Officina monetaria Nimrodi.*

Dicta opinio de Abrahami projectione in ignem, (quæ in Alcoranum assumpta & ad Arabes propagata,) videtur malè fundata in perperam interpretato loco Biblico qui olim à veteribus Judæis, & nuperiùs ab aliis, haud satis rectè intellectus est. Nam cùm Abraham Dei promisso fretus, patriam suam jussu divino monitus deseruit, & peramplum ibi patrimonium reliquit, ut novam sibi promissam patriam quæreret, is dicitur à Deo *eductus* מאור הכשדים *ex Ur Chasdæorum,* quòd volunt esse *ex Igne Chaldæorum,* quia *Ur* etiam significat *Ignem.* Hinc veteres Judæi nugis abundantes, qui (ut Christus suo tempore de eis pronuntiavit,) in rebus religiosis erant *Stulti & Cæci,* excuderunt supradictam interpretationem, eámque communicârunt cum Christianis, (inter quos cum D. Hieronymo,) & posteà cum Mohammede, concludendo quòd Abraham contra Chaldæorum

Idololatriam

Idololatriam contendens, ab iis in Ignem conjectus est. Hieronymus hoc *Judæorum fabulam* vocat, ut &, quòd *Haran* mortuus fuerit in Igne Chaldæorum: quamvis verum sit quòd *Haran* obiit in *Ur*. Et cùm Hieronymus hoc priùs vocaverat *Fabulam*, tamen mox posteà videtur idem credere, his verbis, *Vera est illa Hebræorum traditio quam suprà diximus, quòd egressus sit Thare cum filiis suis de Igne Chaldæorum; & quòd Abraham fuit Babylonio vallatus incendio, quòd illud adorare nolebat, & quòd fuerit Dei auxilio liberatus*: viz. diversis temporibus hæc scribens interpolansve Hieronymus, suî oblitus est, suam Hypothesin evertens. Sed illius veniâ, Chaldæi & Babylonii non adorabant Ignem, nec Chaldæi tunc in Mundo extabant. Quid adorarunt, S. Scriptura docet. Miserè itaque falluntur isti, perperàm in hoc loco accipientes *Ur* pro *Igne*, cùm id reverà fuerit in Tractu Babylonico (ubi posteà Chaldæa) urbis nomen, Ptolemæo Ὀρχόη. Quo alio nomine vocata est *Ur*, vide suprà. Eusebius in Præp. Evang. p. 418, adducit Historiam Abrahami ex Eupolemo, qui inter alia, dicit eum Astronomiam docuisse Phœnices & Ægyptios, illúmque natum fuisse in urbe *Camarina* seu *Urie*, quæ Græcis dicta *Chaldæopolis*.

Supradictum hujus Urbis nomen *Ur* in S. Bibliis, videtur contractum pro Ptolemæi *Orchóa* seu *Urchóa*, seu potiùs pro Syro-Chaldaico nomine *Urhoi*: nam quamvis situ longè distent, quærendum est annon Synonymum sit cum Mesopotamiæ urbe *Urhoi* quæ *Edessa*, in quâ etiam aliquando vixit Abraham. Quamvis enim in Libro *Gen.* memoretur Abrahami iter ab *Ur* immediatè ad Haran, videtur certè pluries divertisse alibi in Mesopotamiâ; cùm *Act.* VII. 2, legatur, *Gloria Dei apparuit Abrahamo cùm esset in Mesopotamiâ, antequàm habitaret in Haran.* Cúmque tam celebris sit Abrahami commemoratio in *Ursa*, videatur ibi aliquamdiu divertisse, vel saltem id insinuare volunt Incolæ habentes ibi Ecclesiam Abrahami memoriæ dicatam, (hodiè, ut dicitur, à Mohammedanis usurpatam.) sub cujus fundamento erumpit Fons copiosus, unde Fluviolus in quo Pisces quos pascunt cicures, qui vocantur *Pisces Abrahami*, quos lædere nefas eisque nocere vetitum. Hæc urbs Plinio audit Καλλιῤῥόη, à dicto (ut videtur) Fonte denominata. Syris vocatur ܐܘܪܗܝ *Urhoi*, Arabibus رها *Roha* seu الرها *Erroha*, vulgò Incolis *Ursa*, cujus Territorium Suidæ dicitur Ὀῤῥοήνη, aliis minùs rectè Ὀσροήνη redundante *Sigma*, Et quidem Abu Mohammed Mustapha Arabs in cap. de vitâ Abrahami, id disertis verbis afferit, negando autem quòd Abrahami Pater conversus fuerit:

ولما نزلوا حران مات بها آزر علي كفره فمكث بها ابراهيم ثم خرج ونزل الرها *Et cùm diversarentur in Harrân, obiit ibi Azer in infidelitate suâ. Ibi moratus est Abraham. Et dein egrediens, diversatus est in Roha.* Talis erat via ad Terram S^am : sc. ab *Harrân* ad *Roha*, & hinc ad بير *Bîr*, ubi trajiciendus erat Euphrates & transeundum per Arabiam rectà (ut volunt) ad *Berza*, & hinc ad Damascum. Hoc modo sectanda sunt Abrahami vestigia. Ex dictâ urbe *Ourhoi* seu *Roha* prodierunt multi viri Docti, ut ܝܥܩܘܒ ܐܘܪܗܝܐ *Jacûb Urhóyo*, (i. e. *Urboyensis* seu *Rohensis*,) cum aliis, qui tam Syriacè quàm in *Gershûni* Libros ediderunt. Heic etiam fuit اكبر *Acbar* (vulgò *Agbarus* seu *Abgarus*, Herodiano Αὔγαρος *Avgarus*) qui ad Christum scripsit Epistolam, quam olim Londini Arabicè vidi.

Abraham itaque posteà trajecto flumine per Arabiæ partem tendebat in Syriam, & (dicente Ahmed Ibn Jûsuph,) venit ad قرية برزة --- ابراهيم تعبد في مسجده بقرية برزة فمن صلي فيه اربع ركعات خرج من ذنوبه كيوم ولدته امه و استجيب دعاوه *urbem Berza --- ubi Abraham adorabat in ejusdem Templo in urbe Berza. Et quicunque ibi perorat quatuor Genuflexionibus, exit è peccatis suis sicut die quo eum peperit mater ejus, & exaudiuntur preces illius.* Arabum traditio vult insinuare, eum trajecto Euphrate, tetendisse sinistrorsum per Arabiam felicem. Sed credat Arabs apella. Credendum verò potiùs eum ivisse rectiore viâ ad Syriam; nam ipse habitavit etiam in Damasco, ubi est Vicus dictus Ἀβράμου οἴκησις *Domicilium Abrahami*; quod etiam ab illius regionis hominibus audivi. Et dum Abraham in vetustissimâ illâ urbe habitaret, adscivit sibi Oeconomum, qui *Eliezer Damascenus*: anteà enim illius regionis homines fuerunt Abrahamo ignoti. Integram hujus Patriarchæ Historiam scripsit Hecatæus, qui inter deperditos Autores numerandus. Quomodo autem maximos & rapidissimos Fluvios trajecerint & hodiè trajiciant, in Oriente artem habent facillimam per *Rates* quæ in S. Bibliis vocantur רפסוד ῥάψωδ, quæ constant ex plurimis colligatis Lignis, margini applicatis inflatis Pellibus ad instar Vesicarum. Talis vocatur عمد *Amàd*, ejúsque Artifex Ratiarius faber seu compactor, est عمدكر *Amad-ghèr*, *Ratifex*. Ratis Turcis audit سال *Sâl*, & Mesopotamiensibus كلك *Kélek*. Hac arte fit ut nullus Fluvius eis obstet, & magna Mercium onera per Tigrim & Euphratem facili negotio deportent.

Sed ut in viam redeam, dicti *Chasdim* seu *Chasdæi* (vulgò *Chaldæi* facilioris

facilioris ſoni cauſâ,) ſic denominati ſunt à כשד *Cheſed* filio Nachor fratris Abrahami, qui unà cum filiis & poſteris dictam urbem *Ur* & tandem totam illam regionem inhabitârunt. At notandum eſt, quòd quamvis Abraham [*Gen.* XI. 31,] dicatur exiviſſe ex *Ur Chaſdaorum*, dictus *Cheſed* à quo iſti denominati ſunt (quamvis ſenioris fratris filius,) tunc quando Abraham exivit, non fuit natus: Nachorem verò deinde habuiſſe 8 filios (inter quos *Cheſed*) narratum fuit Abrahamo [*Gen.* XXII. 20, 22,] tanquam lætum nuncium ei anteà inauditum: nam ſi nati fuiſſent ante ejus exitum, Abraham id ſatis noviſſet, nec fratris filiorum nativitatem dum in Meſopotamia erat ignorâſſet. Sed poſt Abrahami exitum naſcebatur *Cheſed* ibi Sedem figens, à quo & ab ejus poſteris illa urbs dicta eſt *Ur Chaſdaorum*, eóque nomine celebris evaſit: & tota illa terra dicta eſt *Chaſdaa*, & minùs rectè *Chaldaa*. Ideóque Moſaicæ Hiſtoriæ Scriptor (qui longè poſtquam illa omnia tranſacta ſunt, vixit,) prolepticè eam vocavit *Ur Chaſdaorum*; cùm debuerat ad captum noſtrum potiùs dixiſſe, *Abraham exivit ex Ur, ubi poſteà vixerunt Chaſdai.* Nam Abrahami tempore tam in *Ur* quàm in كوثا *Cûtha* fuerunt tantùm *Cuſhai* ſeu *Cuthai*, ſcil. poſteri τȣ *Cûſh* & proſapia τȣ Nimrod qui omnimodam perſecutionem moliti ſunt in Abrahamum, religionis cauſâ.

Quamvis verò Abram in Sacrâ Hiſtoriâ nominetur priùs, fuit tamen filius natu minimus: nam dicuntur *Abram & Nachor & Haran*, eodem ordine ac *Shem & Ham & Japheth*, incipiendo à juniore. Abram enim videtur natus anno poſt Diluvium 349, *Terachi* anno 129 aut 130, quibus addendo Abrami ætatem 75 quando diſceſſit ex *Haran*, completur *Terachi* tempus 205 annorum. Poſt hoc tempus Abram tranſiturus in Canaan, migravit ex *Haran*, ubi jam tum manſerat aliquam multos annos, (ſcil. uſque dum moreretur Pater ejus *Terach*;) quia dicitur exportâſſe ſecum *omnem ſubſtantiam & omnes Animas quas fecerant in Haran*, quod feciſſe requirebat multorum annorum tempus: nam in fine præcedentis Capitis dicitur, *Venientes ad Haran, ibi habitârunt.* Nempe poſtquam incarceratus fuerat Abram in *Cûtha* & in *Ur*, ad evitandum ulteriorem perſecutionem, diſceſſit ex Chaldæâ ad *Haran* Meſopotamiæ urbem, ibique manſit ad mortem Patris ſui,& tum ſtatim diſceſſit poſtquam ad tempus à Deo aſſignatum præſtolatus fuerat. Et quidem decrepitum Silicernium nec ſecum portare nec commodè relinquere potuit: ideóque vel eâ de cauſâ expectandum erat uſque ad mortem ipſius.

Ex supradictis constat, Abrahamum exeuntem ex *Ur* (scil. Ὀρχόη seu *Orhoi*) quæ in Chaldæâ transivisse in Mesopotamiam ad urbem *Haran*, & inde ad cognominem urbem *Urboi* seu *Roha*, (nam in tanto itinere per plures urbes transeundum,) ut suprà dictum. Et quando reliquit *Damascum*, fixit Sedem in Cananææ urbe à Conditore primò dictâ *Mamre*; posteà *Kirjath τȣ Arba'*, ab *Arba'* gigante qui ibi vixit: is erat pater τȣ *Anak* & *Anakæorum*. Ibi primò regnavit *David* antequam regnaret in Hierosolymis. At postquam ea urbs uniretur cum regno Hierosolymitano, tunc tandem dicta est חברון *Hebron*, *socia* urbs seu *socium* regnum. Adeò ut eo loco ubi primò Sedem fixit & Sepulcretum pro suis acquisivit Abraham in Canaan, ibi David ex semine ejus primò regnavit super Israelitas, providentiæ divinæ ductu. Tot nominum mutationes subiit illa urbs. Quamprimùm autem pedem poneret in Terrâ promissâ, gratitudinis ergô extruxit Altare inter *Bethel* & *Hai*, & aliud posteà in Campestribus *Mamre*: & pro tempore secessit ad Philistæos in *Gerar*: & ad alia in Canaan loca non memorata pro lubitu concessit, redeundo semper ad *Mamre*; nam peragravit totam Terram promissam ut lustraret eam, idque jussu Divino, ut *Gen.* XIII. 17, *Surge, peragrato terram per longitudinem & latitudinem ejus, quia tibi daturus sum eam.*

Locus ubi primò extruxit Altare, erat Planities ab eo inde dicta מורה *Morè*, i. e. *Monens, docens*, quia Deus ibi apparens Abrahamo, eum monuit, *Surge, peragrato*, &c. Et eâdem de causâ, sic denominata posteà fuit *Terra Moriah* seu *Mons Moriah*, super quo etiam extruxit Altare, (& ibi tandem extructum fuit Templum Hierosolymitanum,) ubi Dominus monuit Abrahamum ne mactaret Isaacum. Inde in Psalmis ille Mons vocatur הר הבית *Mons Domûs* Domini, & in Lege הר יהוה *Mons Domini*; & יהוה יראה *Jehovà jir'e*, i. e. *Dominus videbit* seu *providebit*, quia providebat sibi Arietem loco Isaaci: unde Proverbium ad difficultatum & dubiorum subsidium atque solatium, *In Monte Domini* [yeräè] *providebitur*. Hócque factum est, ut ibi oblatus Isaacus esset Typus Christi posteà Hierosolymis immolandi pro peccatis Mundi in eodem loco seu ejusdem Montis ramo extra Urbem exporrecto, malâ Metathesi dicto Γόλγοθα pro ܓܓܘܠܬܐ *Gogûlta*, i. e. *Cranium*. De Hierosolymis vide plura in Notis nostris ad *Itinera Mundi*. In hoc Monte est *Ecclesia Sancti Sepulchri*, aliàs dicta Ἀνάςασις seu قيامة القيامة *Ecclesia Resurrectionis*: at ubi erat Templum Hierosolymitanum, jam est مسجد الاقصى *Mesgjedo'lAksa*, i. e. *Ecclesia*

Ecclesia extima Mohammedanorum, quam extruxit Omar, quo nomine apud Arabum Geographos ipsa Urbs tota etiam intelligitur.

Quinetiam, uti Abrahami pater in S. Bibliis vocatus in Conversione suâ *Terach*, habuerat aliud etiam Nomen Ethnicum à parentibus inditum, sic quoque Abraham ipse proculdubiò in pueritiis habuerat aliud Nomen idque Chaldaicum, quo nominatus fuerat apud suos. Nam אברם *Abram* erat Conversionis Nomen postliminiò inditum, quo significatur *celsus* seu *sublimis pater*, honoris causâ sic vocatus; cui etiam posteà Deus adhuc honoratius Nomen imposuit אברהם *Abraham*, quod abbreviatum, est אב־רב־המון *Ab-rab-hamon*, i. e. *pater magnæ multitudinis*; cùm ejus proles futura esset ut arena maris & ut stellæ cœli innumerabilis, & in eo omnes terræ nationes benedicendæ essent. Apud Arabes & Mohammedanos omnes (ut & in S. Bibliis) Abraham donatus est Epitheto خليل الله *Chalîb Allâh*, i. e. *Amicus Dei*; vel aliàs sæpè simpliciter & emphaticè vocatur *Chalîl*, id est, ὁ φίλος.

Quid fuerit ejus Nomen Ethnicum Chaldaicum, nullibi hactenùs didici. Illius autem apud veteres Persas Nomen in Libro *Pharhàngh Gihângbîri* proditur fuisse زروان *Zervân*; quod aliquando aliàs ibidem scriptum reperitur زرفان *Zerfân* & زربان *Zerbân*, notans *Divitem*, seu ad verbum *Auri custodem* seu *Pecuniæ possessorem*: sic enim tam nomine quàm re ipse fuit, divitiarum famâ in Oriente celebris. Sic *Gen.* XIII. 3, perhibetur *Pecoribus & auro ac argento ditissimus*: & *Gen.* XXIII. 6, appellatur *Potentissimus Princeps*. Unde fortè sit quòd vocatur *Rex* in Libro *Zend*, ubi etiam paulò aliter ejus nomen scribitur *Zerrevân*: ibi enim inter Benedictiones nuptiales quas Sacerdos Nuptis apprecatur, legitur hæc sequens comprecandi & benedicendi formula, videlicet,

[Zend script] *Sicut Zer-revân Rex fœcundi estote.*

Si vim vocis spectemus, nomen *Zer-revân* seu *Zar-ravân* Persicè, est *Aurum means* seu *meabile & transibile*, sc. Aurum probum. Regem eum vocaverint Persæ, fortè quia in capite exercitûs contra *Chedorlaomer* ad eos veniens, videbatur universæ terræ Canaan præfuisse. Et quidem noster *Zervân* seu *Zarvân* est idem qui apud Theodorum Presbyterum Mopsuestiensem minùs rectè vocatur Ζαρουάμ, nomine à Theodoro non intellecto. Quin & supradictum Abrahami nomen subinde scriptum reperitur زرمان *Zermân*, & aliquando زرهون *Zerhûn*, quorum interpretatio est *Senex decrepitus*: nisi fortè orta fuerint

ex

ex corruptione alterius nominis. Quia verò Abraham tam magnus erat in Religione Antiſtes, à veteribus Perſis ſubinde etiam vocatus fuit زروان بزرك *Zervân buzùrgh*, i. e. *Zervân magnus*, ὁ μέγας. Et quia ille cenſetur præiviſſe in eâdem Religione quam poſteà profeſſus eſt *Zerduſht* Perſicæ religionis Antiſtes poſterior, ideò Abraham à Pérſis etiam nuncupatus eſt زردشت بزرك *Zerdùſht buzùrgh*, i. e. *Zerdùſht magnus* ſeu *maximus*; ſcilicet *Zoroaſtres magnus*, nam is idem eſt. Et in Libro *Pharhangh Surûri*, ut ſuprà dictum, Perſarum Religio quæ aliàs ſimpliciter vocari ſolet *Religio Abrahami*, ibi vocatur ملت ابراهيم زردشت *Religio Abrahami-Zerdùſht* ſeu *Abrahamo-Zerduſhtenſis*: & ibidem vox ابستا *Abeſtâ* dicitur eſſe nomen Libri τȣ̃ ابراهيم زرتشت *Abrahami Zeratúſht*. Sic Perſæ veteres.

S. Scriptura nos docet, quòd Abraham obiens ſepultus fuit in *Speluncâ Machpela* ſeu *duplicitatis*, ſcil. in Speluncâ quæ erat duplex, ſeu duabus Speluncis conſtabat, quam emerat apud *Mamre*. At quia Abraham natus fuerat in Chaldæâ, ergò & Mohammedani fabulantur eum etiam ibi ſepultum; cùm certè non erat Abrahamo (nec vivo nec mortuo neque familiæ ipſius) licitum reverti in Chaldæam, ne plus quàm Iſraelitis licebat reverti in Ægyptum: quia ex hiſce locis Idololatricis Deus eduxerat illum & illos, ut nunquam illuc reverterentur. Sed hiſce non obſtantibus, ſic volunt Arabes, qui multas nugas (quas omiſimus) de eo narrant, illúmque ponunt ſepultum in *Cûtha* quæ in Chaldæâ juxta Babelem. Sic *Saphioddîn* in Lexico Geographico Arabico, وكوثي بالعراق في موضعين كوثي الطريف وكوثي ربا وبها مشهد ابراهيم الخليل ع م وهما قريتان بينهما تلول من رماد يقال انها رماد النار التي وقدها نمرود لاحراقه *Cûtha eſt in Erâc in duobus locis*, (ſeu eſt duplex,) *eſt ſc. Cutha Al Tarîc, & Cûtha Robâ, in quâ eſt Sepulchrum Abrahami Amici* Dei, *cui pax: hæ ſunt duæ urbes inter quas ſunt multi Tumuli Cinerum, qui dicuntur eſſe Cineres ignis quem Nimrod accendebat ad comburendum illum.* Geographicam partem credimus: ſed quoad Sepulturam & Cineres, credat Judæus apella. *Cûtha Al Tarîc* eſt *Cûtha viæ*, ſcil. juxta viam publicam: & *Cûtha roba*, eſt *Cútha Colliculorum*, ſeu *Tumulorum* dictorum.

Illius Uxor (decennio junior Abrahamo) erat perpulchra, ut S. Scriptura teſtatur; quam præ primis ad veram Fidem convertit. Ipſa priùs Ethnico nomine dicta fuit *Iſcah*: ſic *Gen.* XI. 29, ubi etiam ait Jonathan ben Uzziel, ישכה היא שרי *Iſcah, ipſa eſt Sarai.* Nam

poſteà

posteà Conversionis nomine vocata est שׂרי *Sarai*, i. e. *Principissæ meæ* seu *Dominæ meæ*, honoratiori stylo plurali; quod tamen communi acceptione sonat quasi singulariter tantùm *Principissa mea* seu *Domina mea*. Deinde jussu divino nuncupata fuit שׂרה *Sarâh*, i. e. *Principissa* seu *Domina*, absolutè loquendo. Ethnici nominis rationem adducunt Syri, ܐܫܟܐ اسم سارة اي انها ذات الحسن والجمال *Isca erat nomen Saræ, i. e. quia fuit pulchra & formosa:* ita ut hoc nomine *pulchritudo* seu *pulchra* denotari censeatur.

Sarah obiit anno ætatis suæ 127, Abraham anno 175. Appropinquante verò Abrahami obitu, (inquit *Tábari* Persa Mohammedanus,) *Angelo mortis jussum est ut caperet Animam Abrahami*, quod & fecit. De *Angelo mortis* videas Notas nostras ad *Relig. Turc.* p. 19. Is autem veteribus Persis dicitur *Murdâd*, & aliàs *Hisbîm-dîv*, Judæis *Azriel*, Arabibus item *Azraël* & *Abu-Jáhja*, q.d. *Pater Johannis*. De isto Angelo in hujus operis sequelâ (suo loco) magis particulariter dicetur. Ex eorum sententiâ, istius est morientium Animas à Corporibus separare, qui ideò terribilis habetur: & quia opus ejus est multiplex, viginti manibus præditus censetur.

Reliqua de *Abrahamo* & *Sarâ* quæ ex S. Bibliis peti possent, sponte omitto, utpote quæ sunt omnibus nota. Multa de Abrahamo memorat Cedrenus in Chronologiâ suâ, & in Historiarum Libro: atque addit, quòd *in S. Scripturâ vocatus est Angelus:* sed locum non citat. Et post hæc, Abrahami contentionem cum Gentilibus distinctè narrat. Videri etiam possunt quæ de Abrahamo collegit Raleighus Hist. lib. 1, cap. 11, §. 2. Si autem reperiri posset *Hecatæus* & *Eupolemus* qui Vitam Abrahami ex professo scripserunt, tum demum scirentur & luce donarentur desiderabilia multa, quæ jam in obscuritatis latebris & antiquitatis ruderibus sepulta jacent.

CAP. III.

Disquiritur quænam qualisque fuerit veterum Persarum Religio, & quatenus cum eâ Abrahami olim convenerit vel hodiè conveniat: ubi etiam de Persarum & aliorum Sabaismo.

HIsce jam præmissis de Abrahamo, quem Persæ primum suum Antistitem fuisse volunt, & Religionem suam ei referre gestiunt, restat disquirendum quomodo Persarum Religio cum eâ Abrahami convenerit vel hodie conveniat; ut inde videri possit quo sensu aut quâ ratione tam speciosus Titulus ei quadrare posse censeatur. Abrahamiticam itaque esse asserunt suam Religionem, quia hæc religio (ut suprà innuimus,) unius Dei cultum primitùs docuit, prout suos docuit jussitque Abraham. Et quamvis processu temporis inquinarunt & interpolarunt religionem suam, illam sic interpolatam reformavit & ad primitivam puritatem restituit Abraham, unde meritò appellari potuit *Religio Abrahami*.

Persæ quidem (ut in sequentibus planiùs & pleniùs constabit,) Creationis historiam ab immemorialibus seculis quodammodo norunt; idque vel ab Israelitis, vel (ut volunt) à suo Zoroastre. Et eandem historiam meliùs quàm aliæ aliquæ Gentes retinuerunt; in illâ fundantes Religionem suam, ejusque Principia inde petentes, nec quicquam ultra eam sapere prætendentes. Nam ut in Codice sacro nihil dicitur de eis quæ facta sunt ante Creationem Mundi, ita nec à Persis tale quid dicitur, nec quando Angeli vel boni vel mali creati fuerunt, memoratur: nam de ejusmodi rebus apud eos prorsus siletur. Et certè à scrupulosâ inquisitione de illis rebus quæ ad nos non spectant & quas Deus noluit revelare, vel prorsus abstinere præstat, vel saltem modestiâ uti: cùm Deum omnium rerum Conditorem (unà cum generali Creationis historiâ) novisse, pro nobis sat duxerit Historicus Sacer.

De Angelorum Creatione strictè inquirere, est supra captum nostrum. Nam quamvis Angeli sint Creaturæ, adeóque non antiquitate æquales cum suo Creatore; nullum tamen est dubium quin extiterint infinito tempore ante Creationem Mundi, & sint tantæ antiquitatis quæ sit ultra humanæ mentis vires conceptionémque ritè considerare aut perpendere: quod piè credendum est, cùm non sit pium aut decorum

corum imaginari Deum ullo unquam tempore fuiſſe Miniſtris deſtitutum, ſed ſemper habuiſſe Angelos miniſtrantes qui ad nutum ipſius divinum juſſa præſtare conſtanter omni tempore parati fuerint. Nec in S. Scripturâ dicitur quando ceciderint Angeli mali, & graviſſimo illo lapſu facti fuerint Diaboli; quod tamen neceſſariò fuerit ante Creationem Mundi, adeóque ſit ſupra humanam poteſtatem illud tempus inveſtigare, cùm divina revelatio in hac parte ſiluerit. At fortè tam horribilis eorum lapſus & apoſtaſia non fuerit multò ante conditum Mundum; quia donec crearetur Homo, non erat pro Diabolo opus in Mundo agendum: nam omnia ſemper divino ductu & præviſione ex eodem filo pendebant. Sed Diabolum certè ante Adamum extitiſſe conſtat: nam quamprimùm creatus fuit Adam, eodem die Diabolus ſub nomine & ſpecie Serpentis ſtatim in promptu adfuit, ut poſſet illum tentationibus ſuis invadere, eúmque è beatiſſimo illo felicitatis gradu ejicere, atque ex primævæ innocentiæ ſtatu eliminare. Chriſti etiam ſeculo (ut *Apoc.* XII. 9, & XX. 2,) *Veteris Serpentis* nomine intellectus eſt Diabolus; eodem modo quo etiam ab antiquis Perſis & à toto Orbe (ut videtur) intellectus fuit, quod notatu dignum: nam quamvis nil niſi nudum *Serpentis* nomen memoratum fuerit, inde tamen collectum fuit per illum ſerpentem ſubintelligi Diabolum, ut ex ſequelâ manifeſtum. In Novo Teſt. etiam vocatur *Draco*: ſic *Michael cum Angelis ſuis pugnavit contra Draconem & Angelos ejus*, i. e. Diabolum. Sunt qui imaginantur quòd dictus Serpens fingebatur loquens, & reverà non loquebatur, ſed tantùm mulieris animo ſuggerebat tales res ſecreto quodam inſtinctu, cum multis aliis opinionibus malè fundatis; cùm tutius ſit Sacram Hiſtoriam (quantum poteſt fieri) literaliter intelligere. Diabolus igitur videtur diſertis verbis & aſſâ voce cum *Eva* collocutus ſub ſpecie Animalis: ſic enim (ad amovendum abſurditatem) ejuſmodi Animalibus aliquando tribuitur loquela, ut *Apoc.* XIII. 11, *Et* [aliqua beſtia] *locuta eſt ſicut Draco.* Et quia Diabolus omnes ſonos facilè imitari novit, probabile eſt quòd reverà articulatâ voce locutus eſt; idque vel intrando in ſerpentem verum, vel aliter aſſumendo viſibilem ſpeciem ſerpentis; cùm aliàs Diabolus qui Spiritus, videri non poſſet: & audita vox ſine viſâ perſonâ loquente, facilè mulieri perſuaſerit, eam Dei vocem fuiſſe, quæ abſque mulieris culpâ eo nomine obedientiam ejus exegiſſet. Porrò Serpens fuerit huic operi præpoſitus, non tantùm propter eam quam in humanum genus habuit

 inimicitiam

inimicitiam quâ mulieri non tam suaserit quàm terrorem incusserit, sed & propter innatam aliquam astutiam quæ ut vera ad dictam actionem qualificatio assignatur in Sacro Textu, *Et serpens fuit subtilior omnia bestiâ agri*, quâ ratione esset Seductionis operi aptior & habilior: unde & Christus præcipit, *Estote sapientes ut serpentes*; quamvis toti eorum generi non competat id quod uni individuo fuit peculiare, qui habuit plus astutiæ quàm reliqui congeneres: qui tamen fortè astutiores sint quàm nos scimus, qui eorum naturam non satis perspectam habemus propter eorundem apud nos paucitatem. Serpens itaque apparuit sub propriâ formâ & specie suâ, quia in ipso actu tentandi Evam, vocatur *Bestia agri*: & rursus Versu 14 legitur, *Quia hoc fecisti, maledictus es præ omni bestiâ.* Et, si non fuisset verus *Serpens*, iniquum fuisset inflixisse maledictionem in totum genus serpentum: nam totum serpentum genus fuit maledictum, quia eorum unus fuit instrumentum & vehiculum tentationis diabolicæ; ut & totum genus humanum propter unum hominem punitum est. Ideóque necessariò fuit vera species serpentis, quia pœna inflicta fuit tanquam in speciem serpentis, *Super ventre tuo gradiêris*, sive figuratè sive literaliter: sed non item literaliter, *Et pulverem comedes*, quia Diabolus qui Serpentem obsedit, non edit omninò; & serpens non edit pulverem, qui non est Alimentum cujusvis animalis. Sed *comedere pulverem*, metaphoricè est miserâ conditione esse, eodem sensu quo dicitur, *Et inimici ejus lambent pulverem.* At quamvis serpentes reverà non edant pulverem, videntur tamen sic facere & eundem lambere, quia inter gradiendum, ora eorum terram contingunt: unde *Mic.* VII. 17, in profanas nationes minitatur Deus, *Et lambent pulverem ad instar serpentum.* Ideóque in dicto Geneseωs loco, utraque Enuntiatio miseram & abjectam Serpentis conditionem notat. Deus enim qui prænovit quid futurum esset, priùs constituit serpentes astutos eosque super ventre gradiri fecit, & causam declaravit posteá.

Sed ut resumam priorem discursum à quo digressus sum, quoad Persas qui Shemi progenies, Gentis eorum Aborigines fuêre veri Dei cultores, (ut diximus,) quamvis posteà unà cum reliquo Orbe illapsi sunt in aliquam Sabaismi speciem, quâ Religionem suam quæ priùs orthodoxa fuerat, interpolarunt: donec Abrahami tempore ad strictiorem orthodoxiam reducti fuerunt. Nam ante Abrahamum, Sabaitica Religio fuit ferè universalis, in quâ etiam (ut dictum)

ctum) fuit Abraham puer in Sabaiſmo à parentibus educatus. Is autem adultior factus, illam religionem deſeruit, parentes & totam familiam convertens, & ad ſolius Dei veri cultum perducens. Adeóque Perſarum tunc Religio orthodoxa, referenda eſt ad Abrahamum adultum, qui probè notus fuit Perſis, eò quòd *Chedorlaomer* Rex Elam & Perſiæ (illius temporis Monarcha) ab Abrahamo in bello ſuſus & fugatus fuit. Illum itaque primò malâ experientiâ noverunt Perſæ; bono tamen eventu, cùm hâc ratione ab interpolatâ ad reformatam religionem converſi fuerunt. Nam (ut fas ſit credere,) ab hoc tempore & hac occaſione Perſæ ſuam nominarunt *Religionem Abrahami.* Cùm enim Abraham tam parvâ militum manu (ut legitur) tot Regum copias fuderit, eiſque hoc modo terrorem incuſſerit, meritò crediderint eum cœlitùs adjutum, adeóque Religionem ejus amplexi fuerint, miraculo (ut Nebucadneſſar) converſi. Sed ſive pluribus ſive paucioribus victoriam obtinuerit, haud multum refert, cùm certum ſit manum Dei fuiſſe cum illo. Utcunq; (ut liberè dicam,) quamvis nocturnâ invaſione & ſubitaneâ incurſione terrefacerent inimicos quos Deus terrefieri voluit, vix credendum eſt Abrahamum ſecum habuiſſe tantùm trecentos ſervos ſuos, tunc quando Regem Perſiæ ejuſque confœderatos Reges devicit: nam planè conſtat eum tunc ſecum etiam habuiſſe confœderatos ſuos tres Cananitarum Principes *Aner* & *Eſhcol* & *Mamre*, qui proculdubiò ſuorum omnium conjunxerunt vires auxiliares, fortè aliquot millenos homines; præter relictos Sodomæ & ſpoliatarum urbium incolas, qui proculdubiò ad ſua recuperandum properârunt. Et tamen hi omnes fuêre pauci reſpectu adverſorum Regum. Aliàs autem ſine Cananitarum ope, Abraham abſque miraculo non potuerit eos vincere; vel ſi viciſſet, tam pauci homines non potuerunt vel ipſa ſpolia reportâſſe. Hiſtoria verò narratur tacitis hiſce ſubſidiis & auxiliis, brevitatis cauſâ: eodem modo quo Simeon & Levi dicuntur ſpoliâſſe integram urbem, abſque mentione Servorum & aliorum eos concomitantium; cùm iſti duo à ſolis fœminis repulſi & interfecti fuiſſent; nec potuerunt abſque aliquot centenis ſecum viris abegiſſe pecora, & multò minùs omnia reportâſſe ſpolia. Iſti autem duo ſoli memorantur ut præcipui & totius agminis Duces & Ductores, uti in alterâ expeditione memorantur ſolæ copiæ Abrahami ut præcipui Ducis, qui ſuſceptæ expeditionis cauſa Efficiens & Suſceptor fuit. Hoc modo ab Abrahamo devicti ſunt Perſæ. Et cùm (ut in Oriente dici ſolet,) قوم علي دين ملوكهم

Populus ſemper eſt de Religione Regum ſuorum, probabile eſt in hac converſione præiviſſe *Chedorlaomer*, quem igitur totus populus & omnes ejus confœderati Reges ſecuti ſunt.

Perſarum itaque Religio orthodoxa originalis, referenda eſt ad Shem & Elam: & poſt eorum lapſum in Sabaiſmum, ejuſdem reſtitutio & reformatio referenda eſt ad Abrahamum. Sabaiſmum enim pro virili oppugnabat Abraham, qui cum Idolorum & Syderum cultoribus perpetuas lites fovebat. Quamvis verò Abraham ſedulò veram Religionem propagaret, & in debellando Sabaiſmum quotidiè laboraret, ita ut plurimi fuerint converſi; hoc tamen ejus Zelo Sabaiſmus non fuit planè deletus, ſed tantùm pro tempore debilitatus, qui itaque poſteà revaleſcere & priſtinas vires recolligere cœpit: nam is non potuit totum Mundum tunc Sabaiſmo involutum reducere, nec è ſuis familiaribus Idololatriam prorſus eradicare. Nam quamvis de familiâ ſuâ optimè proſpiceret, præcavendo contra nuptias cum infidelibus, & jubendo Iſaacum ne ſumeret uxorem de filiabus Heth ſeu Hittitis, ſed è cognatione ſuâ jam tum converſâ quæ in Paddan-Aram; Idololatricus tamen Sabaiſmus inter ejus nepotes adhæſit, nec ex eorum familiis prorſus aboleri potuit. Nam Eſau ſumpſit uxorem è filiabus Heth, quod dolori fuit Parentibus. Et quamvis Jacob veram Religionem tenuerit, tamen (non obſtante dictâ præcautione,) Sabaiſmus & Idololatria manſit in ejus familiâ, uti legitur *Gen.* XXXV. 2, *Jacobus dixit familiæ ſuæ, & omnibus qui cum eo, Amovete deos alienos qui ſunt inter vos; & mundi eſtote, mutantes veſtes veſtras.* Adeò ægrè eradicata eſt Infidelitas quæ inter eos hæſerat.

Dicta gentium Religio Arabicè vocatur صابية *Sabîya*, i. e. *Sabiiſmus* ſeu *Sabaiſmus*, quo etiam nomine Arabico uti & nomine صابة *Sâba* ſubinde notantur *Sabii* ſeu homines eam religionem colentes. Participiali formâ ſingulari صابي *Sâbi* eſt *Sabius*, pluraliter صابيين *Sabiyîna*, *Sabii*, minùs rectè à quibuſdam dicti *Zabii*. Hi autem non ſunt particularis aliqua Gens, (eo modo quo à سبا *Sabâ* Arabiæ felicis urbe aliqui dicti ſunt *Sabæi*, qui Jobi peculium invadebant,) ſed illo nomine intelligitur peculiare hominum Genus per totum Orbem ſparſum, Stellas & Idola ſub eis conficta colens & Suffimentis aliiſque Cæremoniis placare ſtudens. Hinc Arabes (extra linguæ ſuæ pomœria non quærentes, ideóque veram vocis originem non percipientes,) volunt Verbum صبا *Sábaa* ſignificare *Religionem mutare* in genere,

genere, & *ab unâ Rel. ad aliam transire*, &c. Hæc autem eorum Interpretatio videtur coacta: cùm *Sabaa, mutare,* non dicatur absolutè & in genere de quâvis Religione, (ut secundùm eos debuerat,) sed tantùm de hâc solâ Rel. dicitur. Nam aliàs quando aliquis relinquens Ethnicismum, amplectitur Islamismum, id Arabicè dicitur حنف *Hánafa, inclinavit*: & quando relicto Islamismo, aliquis sequitur Christianismum, tunc dicitur كفر *Cáfara*, *abnegavit, apostatizavit*, vel انكر *áncara, negavit* veritatem. At his Religionibus relictis, ad Stellarum cultum se convertere, est *Sábaa.* Vera autem Etymologia petenda est ex linguâ Hebraicâ; nempe Arab. صبا *Sabaa, Sabaizavit*, est à צבא *Saba, exercitus, copiæ*: nam cùm colerent totum cœli exercitum, (ut S. Scriptura monet,) talis cultor rectè vocabatur צבאי *Sabâi, Sabaita*, q. d. *Copiarius* seu copiarum cœlestium cultor, scil. is qui ab orthodoxiâ ad Sabaismum vergebat.

Persas olim fuisse *Sabaitas* seu *Sabios* referunt Scriptores Mohammedani. Sic supradictus *Ibn Phacreddîn Angjou* genere Persa, patriâ Indus, in Præfatione laudati Libri *Pharhàngh Gihânghîri*, ubi de Veteribus Persis Elami proximis nepotibus Persicè narrat, (eodem modo quo anteà Arabicis verbis ibidem narraverat, ut supra p. 4 notavimus,) وكيش ايشان صابيه بود پس ازان انتقال كردند بدين مجوس بناي آتشكده دهادند *Eorum Religio tunc erat Sabaismus: tandem verò transiverunt ad Religionem Magorum, Ignis Fana extruentes.* Et in eundem sensum Autor Libri *Mu'gjizât Phârsi* p. 224, de Persarum seris nepotibus refert, فرس در قديم زمان بردين صابيه بودندي كواكب پرستيدندي تا زمان گشتاسب بن لهراسب *Persæ antiquo tempore erant de Religione Sabaitarum Stellas colentes, usque ad tempus Gushtâsp filii Lohrâsp.* Tunc enim eorum Religionem reformavit Zoroastres. Videatur quoque de hac re Abulpharagius p. 2. Illis temporibus Sacerdotes vocabantur *Mog*, & *Ràd*, & *Mûbad*, &c. ut suo loco dicetur, quæ nomina adhuc retinentur: sed à tempore Hystaspis præcipuè vocati sunt هيربد *Hyrbad*, i. e. *Præfecti Ignis*, quod quidem Nomen ipse Rex etiam tunc zelo ductus affectavit, quamvis tantùm infimus Sacerdotum Ordo hoc Titulo gauderet, ut infrà dicetur. Illorum quoque temporum alii Reges affectabant Nomina ad suam Religionem spectantia: unde fuit quòd Rex جم *Gjèm* cognominari voluit شيد *Shîd*, i. e. *Sol*; unde emersit Nomen جمشيد *Gjemshîd.*

Gjemſhîd. Rex Phridûn vocari voluit موبد *Mûbad*, i.e. *Præſul.* Et Rex كيقباد *Kei-Cobâd* aſſumpſit ſibi Nomen Arabicum عبد الشمس *Abdo'l Shems*, i.e. *Servus Solis*; ad inſtar reliquarum Gentium Sabaiticarum quæ adſciverunt ſibi Nomina Religionem ſpectantia, qualia apud Arabes erant عبد يغوث *Abd Yagûth*, i.e. *Servus Yagûthi*; & غلام زحل *Golâm Zohâl*, i. e. *Mancipium Saturni.*

Shahriſtâni Arabs Sabaitas dividit bifariàm, *vel in* عبدة الهياكل *Cultores Sacellorum 7 Planetarum*, (*quæ quidem Secta* aliàs dicitur عبدة الكواكب *Cultores Stellarum*;) *vel in* عبدة الاصنام *Cultores Idolorum*: additque, *Sabaitarum Græcorum confugium fuiſſe ad Planetas, & eorum Indiæ ad Stellas fixas.* Prioris generis Sabaitæ erant Perſæ, reverentiam exhibentes Stellis, non autem eas adorantes, nec pro diis habentes: ideóque injuſtè eis impingitur, quaſi Mithram & Martem haberent deos. Sic Strabo de *Caramania* (quæ eſt كرمان *Kirmân* Perſidis) loquens, dicit *Caramanos Aſinum ſacrificare Marti*, ὃν Πέρσαι σέβονται θεῶν μόνον, quod eſt falſiſſimum: nam Martem non putant Deum. Caſaubonus in Notis agit de Equo ſacrificato Flumini, cum aliis quæ hunc Strabonis locum illuſtrare putat. Sed Gratis taxat dictam lectionem Græcam, volens ejus loco ſubſtituere, ὃν πῦρ καὶ σέβονται θεῶν μόνον, cùm anteà rectè ſe haberet. Xenophon in Cyropædiâ p. 233 ait, *Cyrus ſacrificabat Jovi, Soli*, &c. *in ſummis montium jugis, ut mos tunc erat*: ſc. immolando, ſed non cremando. Et ibidem, *Cyrum pugnam commiſſurum, peragiſſe Sacrificia; militibus etiam indicando tam deos quàm Aruſpices prælium fore ſignificâſſe, & victoriam ac incolumitatem* ἐν τοῖς ἱεροῖς *per Exta pollicitos fuiſſe.* Cteſias p. 662, ut infauſtum Omen refert, *quòd Cambyſe ſacrificante, cùm victimæ jugularentur, ſanguis non flueret.* Idem Cteſias p. 663, aſſerit, *Quòd Darius Hyſtaſpes Aram Jovi Diabaterio erigebat, ſacrificiis eum celebrans.* Videatur Plutarchus in Artax. ubi Cteſiam fabulis & mendaciis refertum aſſerit, quale fuerit hoc de *Arâ Jovis Diab.* nam Strabo & Herod. in hujus contrarium ajunt, *Perſæ nec ſtatuas nec Aras erigunt.* Ego autem diſtinguo de temporum diverſitate: Perſæ quidem poſtquam habuerant Pyrea pro Sacro Igne, ibi habuerunt *Aras* ſeu altiores *Focos*, in quibus etiam aliquando fiebant Sacrificia. Sed anteactis temporibus quando Sacra faciebant ſolis Planetis, vel Deo pro Planetarum influxu & cœli beneficio deducendo, hoc non faciebant ſuper aliquâ Arâ, ſed ſuper montium jugis ſub Dio ſeu in patente aëre. Strabo in dicto loco tempora confundit: nam primò loquitur de Perſarum

more

more antequam extruerentur Pyréa; & mox ſubjungit. *Quidam ut fertur*, &c. pergendo narrare quid à Perſis fiebat poſtquam frequentia haberent Pyréa. Sic itaque ſe habet, *Perſæ nec ſtatuas nec Aras erigunt: ſacrificant in loco excelſo, cœlum Jovem putantes. Colunt Solem, quem Mithram vocant: item Lunam & Venerem, & Ignem, & Tellurem, & Ventos & Aquam. Sacrificant in loco mundo,* κατευξάμενοι *imprecantes: & coronatam Hoſtiam ſtatuunt, ubi Magus qui Sacrificium enarrat, Carnes in portiones diſtribuit: & ſuâ quiſque acceptâ, abeunt, nullâ parte diis relictâ; dicunt enim Deum nihil velle præter Hoſtiæ Animam. Quidam (ut fertur) Omenti partem Igni imponunt. Aliter verò Igni aliter Aquæ ſacrificant: Igni ligna arida imponentes adempto cortice, & Arvinâ ſuperinjectâ: deinde infuſo Oleo ſuccendunt, non inſpirantes, ſed ventilantes. Si quis inſpirat, aut mortuum quicquam cœnumve in Ignem injicit, morte punitur. Aquæ Sacra peragunt hoc modo: ad Lacum, vel Fontem, vel Flumen venientes, Scrobem faciunt, ibique Hoſtiam jugulant, caventes ne quid proximæ aquæ ſanguine contingatur: ſic enim omnia pollutum iri. Poſteà Carnibus, Myrto, Lauróque impoſitis, eas Magi gracilibus virgis comburunt: & factis Precationibus quibuſdam, Oleum lacte & Melle mixtum inſpergunt, non in Ignem nec Aquam, ſed in terram.* Sed quàm ſtultum & falſum eſt, additionem Lignorum & Olei, vocare *ſacrificium Ignis*; cùm eſſet tantùm pro ejuſdem accenſione & continuatione, ne extingueretur.

Quo Perſico nomine vocetur Aquæ Sacrificium, poſteà dicetur. Mos autem injiciendi Oleum dulce & Fruges & Carnes in Ignem, Perſis dicitur آتش ضيافت *Epulæ Ignis*, id quod fortè reſpiciat maximus Tyrius narrans eos hac occaſione ſolere dicere, πῦρ δέσποτα ἔσθιε. Hoc enim faciunt (inquiunt Græci) adhibitis Incantationibus; imò potiùs Precibus. Olei dulcis injectio erat tam ut delicatiùs paſceretur Ignis, quàm ut flagrantiùs arderet, & in ſuis flammis quaſi exultaret. Quoad *Coronatam Hoſtiam*, Scaliger ex Herodoto vult quòd non tam Hoſtia quàm Sacrificus erat ἐστεφανόμενος. Sed utrumque videtur verum: aliàs abeſſe cenſeretur ſolennitas. Servius apud Romanos meminit Vittæ quâ Victimæ coronabantur. Et Xenoph. ait, Κῦρος μὲν ἐστεφανόμενος ἔθυε· παρήγγειλε καὶ τοῖς ἄλλοις ὁμοτίμοις ἐστεφανομένοις πρὸς τὰ ἱερὰ παρεῖναι. Magi Sacrificiorum carnes antiquiſſimo tempore edebant vel diſtribuebant: aliquando tamen poſterioribus temporibus Holocauſta cremabant, ut notat Briſſonius 4. p. 173, 174. Et ſic Romani Veſtæ cremabant Vitulos, ut alibi notavimus.

Ex Strabonis verbis & alibi etiam conſtat, quòd Elementa honorabant: unde apud *Bar Bablûl* Syrum di- ܡܓܘܫܐ ܦܠܚܝ ܐܣܛܘܟܣܐ citur, *Magi ſunt Cultores Elementorum*; quæ Perſicè vocantur آخشيجان *Achſhigjan* ſeu اخشيكان *Achſhigkân*, i. e. *Contraria* ſibi invicem. Plut. p. 1022 ait, *Terram & Aërem colebant*, (ſc. cultu quodam civili:) *nam Artaxerxes Longimanus filiam ſuam Atoßam matrimonio ſibi conjunctam tam perditè amavit, ut (quamvis Leproſi eſſent extra urbem relegandi,) dum Vitiligo ſeu Lepra ejus corpus depaſta eſſet, nihil quicquam ſuerit eâ re offenſus: ſed pro eâ orabat* τῇ Ἥρᾳ *Junoni* [ſeu *Aëri*] *manibus Tellurem contingens, & Donorum tantam vim juſſu ejus Satrapæ & Amici mittebant, ut interjecta inter Fanum & Regiam 80 ſtadia auro, argento, purpurâ, & Equis affluerent.* At nullus Perſa oravit Aëri, ergò falſum.

Hoc modo videmus quòd Græci qui Idololatræ erant, non poſſunt aliter niſi ſuo ſtylo loqui de Perſis qui non erant tales, memorando *deos* in plurali, & fingendo quaſi oraverint Junoni ſeu Aëri, cùm Perſæ agnoſcerent tantùm unum *Deum*: civiles itaque Perſarum cæremonias erga Elementa & Planetas, repræſentant tanquam divinum cultum, quem non intendebant Perſæ, ſed hæc tantùm civiliter præſtabant. Inſuper ſolennes precandi formulas & benedictiones quas in ſuis rebus adhibent ad Deum, perperàm & malitioſè vocant *Imprecationes* & *Incantationes*, &c. Adeò ut cautè de hiſce rebus legendi ſint Scriptores Græci.

Quod in Præcedentibus Strabo, & in ſubſequentibus Herodotus aſſerit, *Perſas nullas habere ſtatuas*, non eſt abſolutè verum: nam optimus Rex *Gjemſhid* de idololatriâ accuſatur, & declinante vetere Imperio, Veneris ſtatua à Perſis culta eſt in Templis ad hoc paratis, cum Sacerdotibus ſeu Sacerdotiſſis, inter quas fuit *Aſpaſia*. Juſtini autoritate freti, plerique Autores ſtatuunt Perſas habuiſſe Sacerdotiſſas Solis. *Nam* (inquit) *cùm Artaxerxes Mnemon Cyri junioris formoſam pellicem* Aſpaſiam *in matrimonium duceret, hanc filius ejus Darius unà cum reſignato regno jure ſibi cedere poſtulavit: quam itaque ex indulgentiâ erga Liberos,* [vel ut Plut. ait, *cùm ex Lege ei negare non poſſet,*] *pro tempore ei conceſſit: ſed poſteà ut eam adimeret, & id quod temerè promiſerat, honeſtè negaret, eam Solis Sacerdotio præfecit.* Quod ægrè ferens Darius, factâ Conjuratione periit, & Pater reſumpſit Regnum. Iſta erat Gente Græca, antè dicta Μιλτὼ ſeu *Miniatis genis prædita*: à Perſis autem (ut videtur) dicta eſt اسپاس *Iſpâs*, ſcil. *Laus*,

Laus, seu laude dignissima, unde Græcis *Aspasia*. Sed falli videtur Justinus de *Sacerdotio Solis*; cùm Plutarchus qui rem fusiùs prosequitur, asserat eam ab hoc Rege *lectam fuisse in Sacerdotium Dianæ* (ut Lat. Interpres habet,) seu potiùs *Veneris* Ἀρτέμιδ☉ τῆς ἐν Ἐκβατάνοις, ἣν Ἀνεῖτιν καλοῦσι. [Mallem legere Ἀνῖτιν seu Ἀναῖτιν.] Hocque eò potiùs verum existimo, cùm iste dictus Rex is fuit qui primus Veneris Statuam colendam præscripsit, eique Templa & Sacerdotes consecrari curavit: id quod Clemens Alex. p. 32, testatum reliquit, his verbis: *Neque eorum celaverim inscitiam: nam etsi maximè existiment fugere ab errore, in alium tamen labuntur. Deorum quidem Simulacbra Ligna & Lapides non existimant, ut Græci; uti nec Ichneumonas & Ibides, ut Ægyptii; sed Ignem & Aquam, ut Philosophi. Multis tamen posteà annorum curriculis, eos Figuras hominum ad instar expressas coluisse ostendit Berosus in tertio Chaldaicorum, cùm hoc Artaxerxes Darii filius, Ochi nepos, introduxisset: qui cùm primus Veneris Tanaïdis* [i.e. Anaitidis] *statuam erexisset Babylone & Susis & Ecbatanis & Persis & Bactris & Damasco & Sardibus, eam ostendit esse colendam. Fateantur ergò Philosophi suos Magistros fuisse Persas, vel Sarmatas, vel Magos, à quibus didicerunt impietatem venerabilium sibi Principiorum.* Plura passim de cultu *Veneris* habet dictus Clemens, ut & Pausanias, quos adeas. Herodotus Artaxerxi Mnemoni ferè coævus, ait Persas ab Assyriis Arabibúsque edoctos, didicisse *Uraniæ* seu *Veneri* sacrificare. Veneris statua apud Persas (ut vides) erat humanâ formâ: sed apud Paphios (ait Max. Tyrius) *Albæ Pyramidi haud dissimilem dixeris.*

Quomodo in Veneris cultu apud Assyrios & Persas viri se effœminatos reddebant muliebri ornatu & poliendo cutem, &c. docet Julius Firmicus Cap. 4 & 5: & quomodo apud Veneris Templum se prostituebant fœminæ, docet Herodotus in Clio: *Erat* inquit *Babyloniorum Lex, ut omnes fœminæ semel in vitâ sederent apud Templum Veneris præstolantes adventum peregrinorum qui cum eis congrederentur. Harum ditiores sumptuosis Rhedis vectæ, famulitio interim retrò manente. Sedebant coronatæ Sertis, & inferiores Vestes vinctæ funibus junceis fragilibus, qui ad congrediendum erant frangendi. Earum quoque Secessus erant Funiculis distincti, ut ad eas accedere scirent advenæ. Primum adventantem qui se offerebat, non debebant recusare, nec eam quam offerebat mercedem quamvis non ita magnam, quæ in sacrum usum reponebatur. Advena dicebat,* Ἐπικαλέω τοι τὴν Θεὸν Μύλιτ]α, *Tanti tibi deam Mylittam imploro. Et quæcunque fœmina sedere inceperat, non debuit*

abire donec vitiata fuerat: unde formosæ citò dimissæ, sed deformes unum aut plures annos expectabant. Hæc pluribus narrat, quæ illustrant Epistolam Jeremiæ *Baruchi* VI, ubi eadem Historia legitur. Nec mirum de prædictis, cùm (narrante Curtio lib. V. 1,) Babylonii solerent uxores & filias pro pecuniâ peregrinis prostituere, quæ inter saltandum impudicitiam omnem monstrarent & pudenda detegerent. Supradicta fœminarum prostitutio videtur pellexisse dictum Regem ut (libidinis satiandæ ergô) nequissimum Veneris cultum aliunde mutuatum inter suos institueret: & eâdem ratione ducti alii succedentes Reges eandem nequitiam continuarunt.

Dictus Veneris cultus apud Persas continuatus est ultra tempora Antiochi Epiphanis, qui in Veneris Templo occisus est, ut in *Maccab. libro* legitur. Dictus Rex in Clementis Textu legitur, Ἀρταξέρξης τοῦ Δαρείου τοῦ Ὤχου, qui quidem Berosi ordo ægrè conciliatur cum receptâ Chronologiâ. Sed sciendum est *Artaxerxem Longimanum* legitimum filium habuisse quendam *Xerxem*, & *Spurios* multos, inter quos *Ochus*, qui ex Beroso suâ vice regnâsse videtur: ita ut Berosi ordo videatur esse, 1, *Artaxerxes Longimanus*; 2, *Ochus*, qui (ut videtur) Spurius seu Nothus; 3, *Darius Nothus*, cujus filius fuit ὁ 4^tus, *Artaxerxes Mnemon* qui dicti Cultûs Veneris Præscriptor.

De Veneris nomine in veteribus Inscriptionibus, vide Gruterum in primâ parte. Inter Veneris Nomina Persica, est وباراي *Vaparâï*; & بيدخت برك *Biducht-bergh*, seu simplicitur بيدخت *Biducht*: unde apud Bar Bahlûl etiam legitur ܒܝܕܘܟܬ *Bîdoucht*. Sed receptius & communius ejus Nomen Persicum, est ناهيد *Nâhid*, seu subinde اناهيد *Anahid*, & ناهيده *Nâhida*, quorum originalis significatio est نار بستان *Puniceis mammis prædita puella*, i. e. rotundis & tuberantibus mammis; scil. بتشمش تيز *adulta* seu *puber virgo*, ut apud Rustemi AlMaulavi Epitomatorem Turcicè exponitur *Nâhid* seu *Anâhid*. Hinc apud Autores Græcos Venus vocata est Ἀναῖτις & Νήιτις. Et Plato in Timæo meminit quòd in Ægypto in Saïticâ Præfecturâ colebatur Νηίθ: quod quidem nomen à Latino Interprete exponitur *Minerva*, malé: falluntur enim in hoc Interpretes Platonis, ut & Arnobius & Chalcidius ex eo excerpentes.

Ex hoc Persico Nomine depravatum videtur Veneris Nomen quod apud Syros legitur ܢܢܝ *Nani* seu *Nanai*, Græcè scriptum Ναναῖα. Unde 2 *Macc.* I. 12, *Templum Nanææ*, & *Sacerdotissæ Nanææ* apud Persas fuisse memo-

memorantur. Ab Arabibus antiquis Venus dicebatur العزي *Al Uza*: postea à زهرة *Zahra*, *albedine* & summo splendore, dicta est زهرة *Zuhra* seu *Zohrat*, quod in Ægyptiorum linguam receptum, est ⲥⲟⲩⲣⲟⲧ. Aliàs Arabicè cum Articulo legitur الزهرة *Al Zuhra* seu *Az-Zuhra*: unde Straboni p. 512, minùs rectè Ἄζαρα vocatur *Minervæ & Dianæ Templum Persicè*, ut ille dicit: cùm Ἄζαρα reverà sit Arabicum Nomen corruptum, non quidem *Templum*, sed ipsam *Venerem* notans. Hinc est apud Hesychium Ζαρῆτις· Ἄρτεμις, Πέρσαι. Imo potiùs Ζαρητ est زهرة, sc. Arabum *Venus*. Sed *Dianæ* nomine etiam alibi intelligitur *Venus*.

Dictus Veneris cultus lasciviâ duce introductus est, ut supra notavimus: nusquam autem reperi Persas ullas alias habuisse statuas præter illam Veneris; exceptis hybridis illis & hæreticis in Cappadociâ Persis, quorum Sacra Strabo meminit se vidisse. Isti inquit dicti sunt Πύραιθοι, *Ignis accensores*, qui Iconolatriam cum Pyroduliâ miscuerunt. Ejus verba sunt, *In Cappadociâ (nam ibi est* φῦλον *Tribus quædam Magorum qui Pyræthi vocantur, & multa Persicorum deorum Templa,) non cultro, sed stipite quodam mactant Sacrificia, tanquam malleo verberantes. Sunt &* Πυραιθεῖα, scil. Σηκοὶ *Septa quædam ingentia, in quorum medio est* Βωμὸς *Ara* seu *Focus in quo Magi cinerem multum & Ignem perennem servant: & eò quotidie ingressi* ἐπᾴδουσιν *accinunt* [seu canunt preces suas] *ferè per horam ante Ignem Virgarum fasciculum tenentes,* τιάρας πιλωτὰς *pileis coactilibus infulatis velati ex utrâque parte dependentibus, adeo ut Vittæ labia contegant & malas. Hæc in* Ἀναΐτιδος καὶ Ὠμανοῦ *Anaitidis & Omani delubris fiunt: nam & horum ibi Delubra sunt, & Omani statua in pompâ ducitur. Ista nos vidimus: sequentia Historiæ memorârunt. In Fluvium Persæ non immejunt, nec abluuntur, nec Cadaver injiciunt, nec alia quæ immunda esse videntur. Cuicunque deo sacrificant, primùm Igni* εὔχονται *preces fundunt. Reges habent ex eâdem stirpe: qui non paruerit, capite & brachio amputato foras projicitur. Ducunt uxores complures, & multas pellices alunt, multiplicandæ sobolis gratiâ. Reges quotannis præmia proponunt iis qui plures filios progenuerint. Pueri ante quartum annum in patris conspectum non veniunt. Nuptiæ initio Æquinoctii verni celebrantur: deinde Sponsus in Thalamum venit, comesto prius Malo, aut Cameli medullâ, & præter id nihil eo die. A quinto usque ad XXIV annum discunt sagittare, jaculari, equitare, & imprimis vera dicere. Pueri auro exornantur, cujus Igneum fulgorem venerantur: quare id neque mortuo apponunt, nec*

 Ignem,

Ignem, ob honorem quem ei deferunt. Persarum Capiti imponitur Pileus turritus. ---Tiaræ Magorum Infulis similes. Si notis & æqualibus in viâ occurrunt, eos osculantur: si humilioribus, genam eis præbent, eâque osculum excipiunt: qui humiliores admodum sunt, duntaxat genu flexo digniores venerantur. Corpora mortuorum humant, priùs cerotis involventes. Magos insepultos avibus edendos permittunt. Hi cum matribus (majorum instituto) coëunt. Hæc ille, qui per *Magos*, fortè intelligit *Sacerdotes*. Sed cur alios mortuos humaverint, non video, cùm sit Persarum mori contrarium.

Rectè dicit Strabo, Non licere putidum morticinium Igne cremare, sed tantùm Sacrificium: nam Herodotus de Cambyse refert, *Eum fecisse id quod non erat Sanctum, cremando Amasis Regis Ægypti Cadaver: cùm illud salitum & induratum resistebat, adeo ut verberando & pungendo frangere non potuerant.* Item ejusmodi illicitum, & tamen factum, legitur apud *Mogjdi* in fine vitæ Gushtaspis.

Alibi Strabo de Hyrcaniâ agens p. 352, dicit, *In campo Petram quandam aggere complentes, ita ut rotundi Collis figuram referret, muro cinxerant: ibique deæ Anaitidis & eodem Altari gaudentium Amani & Anandrati Persicorum geniorum Templum posuerunt, &* τὰ Σακὰ Saca *solennem ei conventum indixerunt. Is etiamnum ab iis celebratur qui* Ζῆλα Zela *tenent: est enim Oppidum in Armeniâ quod tenent Hieroduli,* scil. Sacrorum Ministri seu Sacerdotes.

Quoad supradictum Σακὰ, videtur esse pro Σακία, quæ est [illegible] seu שקיה *Propinationis Festum*, quod in S. Bibliis vocatur משתה *Mishte* Ahasueri, *Festum Vini*. Quoad Nomina Ἀνάνδρατος, & Ἀμανὸς seu Ὀμανὸς sive Ὠμανὸς, (nam tot modis Scribarum errore apud Strabonem scribitur,) ea Persicè scripta nunquam vidi, & an genuina Persica sint multùm dubito. Ἀνάνδρατος videatur potiùs Græcum, q. d. *Eviratus*, fortè quasi virilibus destituta statua, modestiæ causa: nam aliàs אנדרטא Ἄνδρατα in Targumim est *Statua virilis*. Quære ergò an in supradicto Ἀνάνδρατος, *Alpha* sit privativum, q. d. *statua non virilis* seu *fœminina*? Sed hæ sunt steriles conjecturæ. Quoad Ἀμαν. quamvis sono conveniat, vix puto id esse חמן *Hamman*; quamvis ad Justinum Annotator varius statuat Ἀμανὸς & חמנים *Hammanim* esse Strabonis Πυραιθεῖα, quorum hoc à חמם significatione *caloris*. Sed hoc non potest sic esse, quia in S. Bibliis *Hammanim* semper numerantur cum Lucis & Excelsis Idololatricarum Gentium quæ non colebant Ignem. Nec est à calore Ignis, sed à חמה *Hamma, Sole*; unde in

in Arabicâ Versione Judæorum Maroccanorum qui valdè gnari, ad *Levit.* XXVI. 30, verbatim legitur تشمساتكم *Solaria vestra* seu loca altiora Soli exposita quæ eminebant supra Altaria seu Mensas in quibus Ciborum & Libationum patinas apponebant, ut in Oriente coram Idolis semper fieri solebat, & hodie fit. Sed hoc non convenit Persis qui talia non faciunt. At cùm prætendatur quòd Ἀμανὸς sit Deitas Persica, si conjecturæ locus sit, notabimus quòd in Bibliorum Polyglottorum Evangeliis Persicis à quodam Tabrizensi Persâ versis, خمانا *Chamanâ* sit i. q. همانا *Hamanâ* & مانا *Manâ*: adeò ut per خمانائي *Chamanâi* ibi significetur *Similitudo*, unde fortè & in genere *Simulachrum.* Sed cùm apud Gentes in more fuerit, ut quicquid grande & immane esset, pro deitate coleretur, potuerit esse isti supradicti Cappadociæ Magi hæretici (alienis moribus infecti) contra veri Magismi principia peccantes, Monti *Amano* Anatoliam à Syriâ dirimenti formaverint Statuam, Jovem ter maximum sub istius grandis Montis nomine colentes, ut Druides Jovem sub formâ proceræ arboris colebant. Et fortè tale quid de *Anandrato* sentiendum. Sed hæc sunt meræ conjecturæ. Et cùm neutrum horum nominum videatur verè Persicum, nolo multiplicare conjecturas, sed tantùm addam, quòd apud Ægyptios Ἀμῶν est *Jupiter*, corrupto nomine ab Ἀμμὼν seu *Arenarius*, scil. qui inter Libyæ arenas colebatur: si fortè illi in Cappadociâ suum Ἀμανȣ̃ nomen inde sumpserint.

Persarum autem Sabaismum magis distinctè describit Herodotus p. 62, 63, 64; *Porrò ritus, quibus utuntur Persæ, tales esse comperi. Neque statuas neque Templa neque Aras extruere consuetudo est, quinimò hoc facientibus,* [1] *insaniæ tribuere; ob id (ut mea fert opinio) quòd non, quemadmodum Græci, sentiant deos ex hominibus esse ortos. Moris habent, editissimis quibusque conscensis montibus,* [2] *Jovi Hostias immolare, omnem gyrum cæli Jovem appellantes. Soli Lunæque sacrificant, & Telluri, Igni, Aquæ, atque* [3] *Ventis, hisque solis Sacra faciunt jam inde ab initio. Postea verò didicerunt* [4] *Uraniæ sacrificare, ab Assyriis Arabibúsque edocti. Vocant autem Assyrii Venerem Mylittam, Arabes eandem Alittam vocant, Persæ Metram. Sacrorum autem ritum circa hosce jam dictos deos, hujusmodi quondam instituerunt. Persæ quippe sacrificaturi, nec Aras erigunt, nec Ignem incendunt prorsus: sed neque* σπονδῇ [5] *Libamentis utuntur,* οὐκ αὐλῷ, οὐ στέμμασι, οὐκ οὐλῇσι *aut Tibiis infulisve aut Molis: verum ut quisque divis his Sacra facere statuit, in locum mundum Victimam sistens, deum illum implorat, Myrto maximè cinctam*

cinctam gestans Tiaram. Sacrificans autem non pro se solo, privatimque vota nuncupat, sed communiter universis Persis benè precatur. Imprimis quidem Regi, quoniam omnes Persas idem quoque comprehenditur. Ubi verò jam in minutas portiunculas membratim Hostiam conscidit, carnibus elixis herbam substernit quàm mollissimam, maximè Trifolium. Huic impositis carnibus, [6] Theogoniam accinit: siquidem hanc esse Incantationem efficacissimam. Citráque Magum, nullum illis fit legitimum Sacrificium. Mox Sacrificus sublatis carnibus utitur in quemcunque usum illi fert animus. Ex omnibus diebus præcipuè colendum censent quisque suum Natalem: nimirùm hoc die plus aliis æquum censentes ciborum apponere. Et ditiores integros Boves, Camelos, Equos, Asinos, eosque in Fornacibus tostos, illo die in mensam apponunt. Pauperes Natalem minoribus Pecoribus honorant. Cibis autem utuntur perpaucis, Bellariis multis, nec iis admodùm bonis. Hinc est quod Persæ dicant, Græcos finem edendi facere adhuc esurientes, quòd à cœnâ nihil apponatur illis quod sit alicujus pretii: quòd si tale quid apponeretur, non esse finem facturos quoad satiati essent. Vini valdè appetentes sunt. Eisdem nec vomere coram nec urinam facere licet: quæ etiam nunc ita observantur. Poti seu inebriati, de rebus maximè seriis consultare consueti sunt. Quòd autem ipsis placuerit deliberantibus inter pocula, id postridiè proponit Dominus illius domûs in quâ deliberaverant: & siquidem placuerit sobriis etiam, eo utuntur: sin minùs, relinquunt. De quibuscunque autem sobrii consultaverint, inebriati ea in disquisitionem revocant.

Si in viâ invicem sibi occurrunt, ex hoc quis cognoscat an pares sint: nam salutationis loco, se mutuò osculantur: quod si alter fuerit inferior paulò, malas osculantur duntaxat: si autem alter fuerit multò ignobilior, prostratus adorat honoratiorem. Imprimis autem illos observant reverenter qui proximè habitant: secundas tribuunt iis qui à primis proximi: atque sic deinceps progredientes, quò viciniores, hos arctiore necessitudine junctos existimant; se nimirùm omnium longè optimos arbitrantes: alios verò quò remotiores dissiti sunt, hos à virtute esse magis alienos: atque illos demum secundùm dictam proportionem pessimos esse colligentes, qui à Persis absint remotissimè.

----Medi. Iidem & affines perinde atque Persæ colunt.----Persæ à Græcis edocti, puerorum quoque indulgent amoribus. Virgines multas uxorum loco ducunt, sed multo plures Pallacas habent. Secundum bellicam fortitudinem, potior ducitur numerosæ sobolis procreatio: & qui quam-

plurimos

plurimos Liberos ediderit, huic Rex munera quotannis mittit: in multitudine enim positum esse robur existimant. Liberos suos, à quinto anno incipientes usque ad vicesimum, tribus duntaxat instituunt, Equitare, arcu sagittas excutere, & [7] *vera loqui. Ante quinquennium filius in conspectum Patris non venit, sed apud fœminas degit: quod eâ gratiâ sic fit, ut si inter educationem decedat, nullam hæc prolis jactura Patri afferat molestiam. Equidem hunc morem laudo: laudo item illum, ne ob unam tantùm culpam liceat vel ipsi Regi occidere quempiam, neque alicui aliorum Persarum atrocius aliquid in familiam suam exercere ob unum solum delictum: sed expendere jubetur quisque si plura magna patraverit, atque tum demum justâ utatur indignatione. Suum autem Patrem aut Matrem ajunt neminem unquam occidisse: verùm quotquot horum fortè acciderunt, omni necessitate excussâ, hos tandem deprehensos tradunt aut subditos aut spurios. Quippe haud verisimile videri ajunt, ut is qui verus parens sit, à proprio filio interimatur. Quæcunque apud eos fas non est facere, ea nec dicere. Turpissimum apud eos ducitur, mentiri: secundo loco, æs alienum debere, cùm ob alias multas causas, tum quòd necessum sit eundem qui debet, mendacio quoque obnoxium esse. Si quis è civibus leprâ aut vitiligine infectus sit, huic in civitatem accedere non conceditur, neque cum aliis Persis consuetudinem habere. Dicunt enim hos morbos illis immissos, quòd in Solem peccaverint. Exterum qui eisdem correptus fuerit, è regione suâ exigunt. Expellunt quoque albas Columbas eandem causam prætendentes. In Flumen nec immejunt, nec inspuunt, nec manus in eo abluunt, nec denique simile quippiam faciunt: sed Flumina inter omnia religiosissimè colunt.* [Deinde mendacium de omnibus Nominibus Persicis desinentibus in *Sigma*, omitto.] *Cadavera defunctorum Persarum dicuntur non priùs humari, quàm ab Alite aut Cane trahantur. Magos tamen certè sat scio hæc factitare, quandoquidem apertè faciunt. Persæ igitur mortuum κατακηρώσαντες Cerâ integentes in terram condunt. Magi verò cùm ab aliis hominibus tum à Sacerdotibus Ægyptiis differunt. Siquidem hi nullius Animalis occisione se polluunt, præter ea duntaxat quæ diis immolant: Magi verò suis ipsorum manibus, excepto Homine atque* [8] *Cane, quodvis occidunt: imò hoc palmarii loco ducunt, si Mures, Formices,* [9] *Serpentesque, & breviter reptilia atque volatilia plurima, necaverint.*

Animadversa in præcedentem Herodoti Paragraphum.

Nec Templa] Herodoti tempore habuerunt Templa: sed fortè loquitur de Persis Sabaitis anteactis temporibus. Hinc *Tábari* Persa de antiquissimo Rege *Kejomáras* refert,

وبكوهها اندر بوذي و با مردم كم آميختي *Quòd in Montibus versari, & cum hominibus parùm misceri, solebat*: scil. Religionis causâ secedebat, & magnam vitæ partem in Solitudinibus & Montibus & Speluncis transigebat, absque Templorum usu.

1. *Insaniæ*] Hinc Xerxes Græcorum Templa vastabat, præcipuè autem quia Idololatrica erant: nam Xerxis tempore Persæ etiam Templis abundabant in quibus Deum adesse, sed non comprehendi, sentiebant; ut Salomon de Templo Dei Hierosolymitano. Et tamen in suâ vastatione, Apollinis Templo Delio pepercit, atque Templo Ephesino; quia illud Soli dicatum prætendebatur, & hoc erat Dianæ seu Lunæ sacrum. D. Seguinus p. 9, 10, exhibet Hierocæsaréωn Nummum, ubi in adversâ parte est *Dianæ Persicæ caput*, cum *pharetrâ* quæ pone cervicem apparet, quasi Dea arcu & sagittis armata. In aversâ parte est *Ara cum Foco ubi ignis flammans* Persico more. Plutarchus in *Lucullo* p. 507, agit de *Dianâ Persicâ quæ colebatur trans Euphratem, cui ibi aliquæ Vaccæ sunt sacræ*, &c. Et D. Seguinus insuper narrat ex Gyraldo & Plinio & aliis, *in Castabaldis Ciliciæ oppido fuisse Dianæ Persicæ Templum, ubi sacræ Virgines dicatæ quæ* (tantâ sanctitate pollentes) *super prunas nudis pedibus deambulant innoxiè.* Et ex Tacito citatur, *Hierocæsareenses apud se habere Dianam Persicam cui Delubrum à Rege Cyro dicatum*, quod reis erat Asylum, cujus circumjectum spatium per bis mille passus habitum fuit sacrum. Et cùm tales Sacerdotissæ debuerant esse virgines intactæ, malè fecerit (in supradictis) Darius defloratam *Aspasiam* Veneris Sacerdotio præficiendo. *Diana* quidem Græcè vocatur Ἄρτεμις, & *Venus* est Ἀφροδίτη, quæ fortè (non obstante Nominis & Descriptionis diversitate,) eandem Deam plerumque notaverint: nam antiqui temporis processu sæpè perplexi, primæ Deitatum suarum originis & genuinæ descriptionis obliti, quales aut quâ formâ fuerint tales deitates aliquando tandem ignorarunt, in earundem descriptionibus inter se differentes. Utcunque tamen hoc fuerit, certum est Persas nunquam novisse *Dianam*, nec de eâ aliquid audivisse, & multò minùs sub *Artemidis* aut alio nomine eandem coluisse: sed potiùs quasi Ἄρτεμις & Ἀφροδίτη pro eâdem deâ habitæ fuerint, ubicunque apud autores memoratur *Artemis* Persis tributa, eo nomine intelligenda est *Aphrodite*. Quamvis enim *Artemis* solùm sumpta, sit *Diana*; tamen *Artemis Anaitis*, est *Venus*: nam quotiescunque *Artemis* memoratur *Persica*, sic distinguenda subintelligitur: & quidem *Anahid* seu Ἀναῖτις quod est Persicum *Artemidis* nomen, planè *Venerem* significat, idque est *Planetæ Veneris* solum & unicum ubique receptum nomen. Atque quòd tam Ἄρτεμις quàm Ἀφροδίτη utræque fuerint *deæ armatæ*, certum est ex Pausaniâ: qui etiam tam *Dianæ* quàm *Veneris* denominationes à tot locis & tam variis occasionibus sumptas enumerando, inter alia, p. 192, memorat Ἀρτέμιδος ἱερὸν Ἀναΐτιδος *Dianæ Anaitidis templum*, (i. e. *Veneris*,) quæ denominatio & distinctio supradictam inter autores differentiam quodammodo conciliare videtur. Apud Plutarchum quoque memoratur Ἄρτεμις quam vocant Ἀναῖτιν, & Clem. Alex. meminit Ἀφροδίτης Ταναΐδος, pro Ἀναΐτιδος. Præterea in Bibliis Polyglottis *Act.* XIX, ubi in reliquis linguis legitur *Artemis* seu *Diana*, in Arabicâ Versione legitur زهرة *Zóhra*, *Venus Ephesiorum*: & in Arabum Libris ubi 7 Climatum limites describuntur, unum aliquod Clima extenditur per هيكل الزهرة *Templum Veneris*, quo nomine *Templum Ephesinum* intelligere videntur: nam tacito *Ephesi* nomine, totam urbem intelligunt per *Templum Veneris*, denominatione sumptâ à potiore parte.

2. *Jovi*] D. Seldenus *de diis Syris* p. 212, 213, ait quòd *Jupiter Persicus* sit *Jupiter Martialis*, quem absolutè *Martem* vocant, & Bello præficiunt. Ipse videat. Apud Persas, Planetarum cultus civilis, erat immediatus; non autem per Statuas, uti fecerunt Sabaitæ Iconolatræ; qui etiam sæpè inter se dissentiebant de ejusdem Deitatis formâ, ut abunde constat ex *Plut. de Iside & Osiride*. In Libyâ apud Ammonios, Jupiter colebatur tam sub formâ *Capitis arietini* quàm sub formâ *Umbilici*, qui à quibusdam creditur *Pyxis nautica* tam ex figurâ quàm quòd gestabatur in *aurato Navigio*, quando tanquam Oraculum pro Responso consulebatur. Apud Celtas Jupiter colebatur sub formâ proceræ *Quercûs*, ut Max. Tyrius habet Orat. XXXVIII, Κελτοὶ σέβουσι μὲν Δία· ἄγαλμα δὲ Διὸς, ὑψηλὴ δρῦς. Hinc hujus Religionis homines

mines dicti sunt *Dryides* seu *Dryades*, (sc. quernæ religionis homines,) quos ex suâ Ditione abolevit Claudius Imp.5. Hi Visco querno (vulgò Misleto) nihil sacratius habuêre, nec ulla Sacra sine fronde quernâ peragebant. Et quia Quercus habebatur Sacra, hinc dictæ sunt Sylvestres Nymphæ *Dryades* & *Hamadryades*, utpote quæ simul cum Quercubus nasci & cum eis interire crederentur; vel quæ in Quernis sylvis versarentur. De Lucorum Consecratione, consulatur *Dempsterus ad Rosinum*, p. 21, 22. Constat enim Arboribus immolatas fuisse Hostias humanas, ex iis (inquit) quæ de Druidibus prodiderunt Strabo, Mela, Plinius, & Cæsar. De Sacerdotibus Lucorum aliàs affatim in S. Bibliis.

3. *Ventis*] i.e. Aëri. *Hisque solis*] hoc est falsum: nam Deum præcipuè colunt. Neque Theogoniam accinunt, ut is Græcorum more fabulatur.

4. *Posteà didicerunt Uraniæ*] posteà exegeticè sequitur, *vocant Assyrii Venerem, Mylittam.* Hoc confirmat Hesychius, Μυλίττα, τὴν Οὐρανίαν, Ἀσσύριοι. Scil. Assyriacè ܡܘܠܕܬܐ *Mauledta* est *Genetrix.* Herodotus pergit docere, quòd *Venus* Arabibus dicebatur *Alitta*: quod quidem nomen fortè sit الالهة *Alihat*, seu potiùs *Ilahat*, i. e. *Dea*; nam Venus aliter vocatur Arabicé. Cur autem addit *Eam Persis vocari Mitram*, planè nescio: nam cùm eo nomine semper significetur *Sol*, quamnam erroris ansam arripuerit, divinare non possum. Julius Firmicus itidem errando dicit *Mithram* esse *Ignem*. Cùm verò Herodotus dicat, *Posteà didicerunt*, id eum post Artaxerxis de cultu Veneris Institutum vixisse arguit. Ut itaque res pateat, Herodotus quadragenarius anno Artaxerxis primo Historiam suam conscripsit, & ejusdem Regis anno tertio eandem publicè recitavit. Ideóque, vel Artaxerxes initio regni sui dictum cultum instituerit, vel aliàs Herodotus post publicatam suam Historiam, eandem dicti cultûs notitiâ & forte aliis quoque additionibus interpolaverit.

5. *Libamentis*] In solenni Processione quam ex muro Persepolitano descripsit D. Chardin, multorum manibus binatim geruntur Patinæ (ut videtur) Libaminum. Et quòd Vinum in *Condy* libabant, ab aliis narratur. *Nec* στέμμασι] supra citavimus D. Scaligerum in Notis ad Strabonem, ex Herodoto asserentem tam Victimam quàm Sacerdotes fuisse ἐστεμμένους. *Myrto cinctam gestans Tiaram*] quod si verum, tum Herodotus planè sibi contradicit. *Act.* XIV. 13, *Tum Jovis Sacerdos afferens Boves & Serta, voluit sacrificâsse*, &c. *Mola* in Sacrificiis erat vel Farina salita vel Placenta salita, scil. vel Simila, vel Massa farinacea in Libam confecta & Sale conspersa in Sacris Gentilibus usurpata: nempe Mense Junio Vestæ offerebant Molam, de quâ re in sequentibus agetur. Vox est origine Punica: nam Romani eam acceperunt à Phœnicibus, qui cum reliquis Ethnicis erant in multis rebus Veræ Legis simiæ. Est sc. מלח *Móllah* (in Conj. *Pual*) *Salitum*, cum in Lege Mosis omne Sacrificium erat ממלח במלח *me-móllah ba-mélah, salitum sale.*

6. *Theogonia*] Non potuit abstinere à phrasi Græcâ, quamvis falsò applicatâ. Præterea sibi contradicit, cùm paulò superiùs dixerat, *eos non existimare deos ab hominibus genitos.* Sed cùm Persæ suas Preces & Deo laudes cantarent, ille ineptè hoc vocabat *Theogoniam accinere.*

7. *Vera loqui*] unà cum Herodoto & Strabonis dictis de Persarum ἱππεύειν & τοξεύειν & ἀληθεύειν seu ἀληθίζειν, censeatur celebris illa (in 1 *Ezdræ* cap. 3,) Zorobabelis sententia de Veritatis prævalentiâ à Dario Persarum Rege approbata. Consulatur quoque & Xenophon in *Cyropædiâ* de *Foro liberali* pro educatione juventutis.

8. *Canis* habetur Animal quodammodo sacrum: ideóque inter Zoroastris Præcepta jubetur Charitas erga Canes eósque pascere. Quomodo eos moribundis hominibus applicant, vide in Præf. nostrâ ea quæ notavimus ex Taverneri Itinerario.

9. *Solennis* apud eos datur dies in quo noxia animalia necare satagunt; de quo alibi diximus.

Heic desinunt Animadversa in præcedentem Paragraphum ex Herodoto desumptum.

Magorum Principia & Dogmata quædam tradit Diogenes Laërtius in Procemio ad Vitas Philosophorum, hoc modo: *Magos in Deorum Sacrificiis & Precibus ita versari, quasi ii soli ab eis exaudiantur; atque etiam eos de deorum naturâ & ortu disserere, quos & Ignem esse, & Terram, & Aquam putantes: statuas repudiare, & eorum maximè opinionem, qui deos mares & fœminas esse ajunt. De justitiâ verba facere; nefásque arbitrari igne mortuos humare: fas existimare cum Matre aut Filiâ corpus miscere, quemadmodùm Sotion ait in XXIII. Prætereà Divinationem ac Prædictionem profiteri, deos sibi se offerre dicentes: quinetiam Spectrorum plenum esse Aërem, quæ à vaporibus defluentia in oculos acutè cernentium introferri. Atque etiam eos ornamentis aurique usu in vestitu interdicere. Horum vestitus quidem albus; cubile, terra; cibus, olera caseúsque; & panis, cibarius; bacillum, arundo ✝ quâ quidem (ut ajunt) caseum figentes attollebant & comedebant. Sed γοητικὴν μαντείαν eos non novisse. ---Aristoteles in primo de Philosophiâ, ait eos Ægyptiis antiquiores & ex eorum sententiâ duo esse* Ἀρχὰς *Principia, Bonum malumque* Δαίμονα *seu Larem; quorum alter est Jupiter & Oromasdes, alter Orcus & Arimanius appellatur. ---Theopompus in VIII Philippicarum ait, Magorum sententiâ Homines in vitam redituros immortalesque futuros, & ea quæ sunt, suis quæque vocabulis permansura tradit. Hecatæus autem Deos genitos esse de eorum sententiâ prodit. Clearchus Gymnosophistas à Magis progenitos esse ait. ---Prætereà qui res Magorum scripserunt, Herodotum refellunt: nec enim Xerxem Tela in Solem jecisse, nec Compedes in Mari demisisse, quorum utrumque Magi deum esse arbitrantur. Simulachra etiam jure sustulisse.* Sic ille. De eorum opinionibus & praxi, vide Brissonium p. 181. Qui de Persarum Religione scripserunt, ajunt Magos censuisse mortales aliquando revicturos & sempiterno ævo fruituros, uti & nos ex eorum Scriptis magis particulariter docuimus sub finem hujus Operis. Briss. p. 106, agit de Sacrificiis & pietate Regum, & quomodo Cyrus instituit eos qui quotidiè Divina Officia canerent: & posteà de oblatis Holocaustis. Præmisso semper cultu Divino res suas aggrediebantur, facto à Jove principio: sic Xen. de Cyro, *Rem sacram Jovi primùm Regi, deinde diis cæteris fecit; additis Precibus, ut propitii benignique essent,* & *exercitui se Duces bonósque commilitones & socios atque etiam rerum utilium consultores præbere vellent. Prætereà Heroas Medorum terræ incolas & curatores imploravit. Cúmque ritè litâsset, Tellurem etiam Libationibus propitiam sibi reddidit, & deos atque Heroas*

roas

roas regionem Assyriorum incolentes ἐυμδρίζετο *Sacrificiis placavit. Quibus peractis, rursus Jovi patrio* ἔθυε: *nec siquis alius deorum se offerret, ullum neglexit. Cúmque Somnio moneretur se moriturum, excitatus mox sumpsit* ἱερεῖα *Hostias, Jovi patrio & Soli & diis cæteris in summis montium jugis ut Persis mos erat,* ἔθυε *sacrificavit, & hujusmodi preces concepit,* Ζεῦ πατρῷε καὶ Ἥλιε καὶ πάντες Θεοί, *Jupiter patrie, tuque Sol, & vos dii universi, accipite hæc* τελεςήρια *præstationes sacras, quibus & multis præclaris actionibus finem impono; hæcce* χαριςήρια *gratulatoria, quòd mihi tam* ἱεροῖς *extis, & in* ὀυρανίοις σημείοις *Cœlestibus signis, in* οἰωνοῖς *avibus ea significâstis quæ vel facienda vel omittenda erant. Magnas etiam vobis gratias ago, quòd & ipse curam de me vestram agnoverim, & nunquam me rebus prosperis supra conditionem extulerim. Rogo vos, ut nunc quoque Liberis, Uxori, Amicis, Patriæque felicitatem largiamini: mihi verò peto, ut quale concessistis ævum,* [sc. pietate transactum,] *talem etiam exitum detis.* Xenophon hic pro lubitu concepit pro Cyro Orationem seu Precationem ad Jovem & Solem, ut Homo Græcus, fingens eum orâsse ad plures deos; cùm Cyrus nunquam oraret ad Solem, nec nisi ad Deum unum & verum vota nuncuparet: & hoc semper comperimus in Scriptoribus Græcis qui non possunt loqui de Deo in singulari numero, sed (ut supra notavimus) perpetuò de *diis* loquuntur in plurali. Prætereà superior illius ad milites pugnaturos Hortatio, non est secundùm stylum & loquendi morem apud Persas usitatum, uti meliùs constabit ex aliâ ad milites Hortatione verè Persicâ, quam in sequentibus adducturi sumus. Non immeritò ergo Xenophontis Cyropædiam fictam judicat Cicero.

Brissonio non constitit Persas unquam in suis Sacris obtulisse Odores, cùm (ut videtur) tale quid de eis apud Græcos nunquam legisset. Sed in Libro *Pharhàngh Gjihânghìri* memorantur 7 antiquissima Pyréa, in quibus Ignem servabant & Incensum Planetis adolebant: ejus verba extant in voce اذر *Azur*, ubi refert, هريكي ازين آتشكدهاي هفتكانه را منسوب بيكي از كواكب سبعه ميداشته اند وبخوري كه متعلق بآن كواكب بوده در آن آتش ميسوخته اند *Horum septem Pyreorum quodvis alicui ex septem Planetis relatum habuêre: ibique Incensum illis Planetis proprium in illo Igne suffiebant.* Sed dicti Libri Autor Mohammedanus, fortè partialis fuerit in nostros de *Incenso ad 7 Planetas*: id enim tempore Sabaismi sub dio fieri solebat: at in Pyreis posteà Deo offerebatur Incensum. Nam quòd & Deo offerebatur Incensum

cenſum ſolennioribus temporibus in eorum Pyréis, in Libro *Erda-viráph-nâma* memoriæ proditum eſt; quomodo Odoribus fiebant Suffitus & Pyréi Solum ſeu Pavimentum pretioſis Tapetibus ſternebatur, quando tempore Regis *Ardeſhir Babecân* ſolenniter ad Templum proceſſum eſt ad ſolvendum Religionis Dubia, ut ſupradictum eſt p. 18,

[illegible] *Stragula pulchra margaritis intertexta ſtraverunt,*

[illegible] *Suffitus & odores quaquaverſus ſparſerunt.*

Hoc didicerunt ex Ritibus Judæorum, ubi Incenſum Deo adolendum præſcribitur. Conſtat autem ea 7 Pyréa non fuiſſe à 7 Planetis denominata. Namque dicta illa ſeptem Pyréa antiqua, hæc ſunt, ſc. illud quod vocatur *Primum*, (nam ordine ſic nominantur à Perſis,) dictum erat آذر مهر *Azuri-Mihr*. *Secundum* آذر نوش *Azur-nûſh*. Deinde *Tertium* erat آذر بهرام *Azuri-Behrâm*. Quartum erat آذر آدين *Azur-âyîn*: & *Quintum* erat آذر خرين *Azur-Cherín*, aliàs dictum آذر خوردات *Azuri-Chûrdâd*, (uti in Libro *Erdaviráph-nâma* etiam legitur آذري خرداد *Azuri-chúrdâd*,) erat Pyreum valdè ſublimis ſtructuræ in urbe Shirâz. *Sextum* erat آذر برزين *Azur-berzîn*, quod etiam valdè ſublime. *Septimum* erat vocatum آذر زردشت *Azuri-Zerdùſht*, ſeu آذر زردهشت *Azuri-Zerd-hùſht*, quod itaque neceſſariò ipſe *Zerdúſht* extruxerit: quin & in Libro *Pharh. Gj.* memoratur, alia quædam extitiſſe ante *Zerdúſht*.

Ex his (ut & ex ſequentibus) conſtat, quòd Pyreorum denominationes plerumque ſumi ſolebant ab ignitorum Meteororum apparitionibus & ſubitaneis coruſcationibus (quæ fauſtæ habebantur) in talibus locis ubi *Pyréa* poſteà fuerunt condita, dum talia fauſta indicia deſignarent loca pro talibus *Pyréis* ibidem condendis. Unde cujuſcunque generis aliquando fuerit ejuſmodi ignea apparitio aut aërea coruſcatio, & à quocunque Planetâ vel aliâ cauſâ, apud religioſos Divites ab eâ ſumi ſolebat Omen & Nomen *Pyréi* ibidem condendi. Nam quoad ſupradicta Nomina, in eis vox *Azur* ſeu *Adur*, (vel ut moderniores ſonunt *Azer* ſeu *Ader*,) eſt *Ignis*: adeò ut 7 Pyreorum primum *Azuri-Mihr* ſit *Ignis Solis*, quaſi dedicatum Igni qui è Sole aliquando emerſerat & coruſcaverat: *Soli* enim referenda eſt omnis Ignis (etiam Elementaris) origo. Secundi nomen *Azur-nûſh* eſt *Ignis blandus* ſeu *amœnus*, ſcil. innocuus & fatuus, nempe aliquod Meteo-

rum

rum vim causticam non habens: nam cùm Ignes omnes (quamvis secundùm Fomitem seu materiam ignitam colorati & inde lucentes, ibique tanquam in subjecto hærentes, & deficiente subjecto, statim avolantes,) de eodem unico puro Ignis Elemento accendantur, ideò in hunc sacrum censum veniunt (ut supra dictum) omnia ignita Meteora & Fulgura, omnesque Ignes lambentes & circumvolitantes, qui singuli Sacri æstimantur; utpote qui cœlitùs ad nos veniant, & quasi à Deo accensi habeantur. Nec quidem culinaris ignis suâ veneratione & sanctitate caret. Hocce Pyréum & hic Ignis aliàs transpositis vocibus, vocatur نوش آذر *Nûsh-Azur, ignis blandus*, vel junctim نوشادر *Nushâdur*, quo quidem nomine apud Chemicos appellatur Exhalatio quædam calida quæ interdiu ut Fumus, noctu ut Ignis apparet, in cujus honorem hoc Pyréum extructum est. Dicta Exhalatio evaporata, & superinducto aliquo vase aut asserum tecto excepta, evadit concreta: quæ quidem Concretio est *Sal* illud quod aliàs (quia in Libyæ arenis frequens) *Ammoniacum* vocatur, in Chemicorum Libris *Nuxâdur* (per *x* Portugallicum quod sonat ut *sh*) pro *Nushâdur.* Quin & ob similitudinem, communis *Ignis fatuus* eodem nomine gaudet, quippe qui sit Exhalatio salsa è paludosis locis exurgens.

Tertii nomen *Azuri-Behrâm* sonat *Ignis Martis*, quasi Pyréum denominatum ab Igne erumpente è rubente igneóve Planetâ *Marte*; cùm illius color ignis speciem exhibere videatur. Quarti *Azur-Ayîn* significatio est incerta: nam *Ayîn* est *Urceus*, quasi in quo Ignis quidam servatus fuerit: vel fortè nomen corruptum sit, ut & Quinti nomen *Cherìn*, nullam significationem habens. Fortassis vitiosè scriptum sit pro *Churdâd* Angelo, quod est aliud hujus Quinti nomen, quasi talis Ignis quem ille aliquando sparserit. Quoad Sextum, aliàs apud *Chalil Sûphi* in Libro *Nimetullâh*, sic legitur, آذر برزين آتشكاشيستي بلند *Azer-ber-zîn est Pyréum quoddam sublime*: & in eodem Libro ordine Literæ *Be*, supradictum *Berzîn* exponitur, *nomen alicujus Sectæ quæ asserit se esse de Religione Abrahami*: vel aliàs, *nomen alicujus Sacerdotis* seu *Antistitis qui tale Pyréum extruxit, quod itaque ab eo denominatum est.* Hæc secunda dicti nominis ratio affertur etiam in Libro *Ph. Gj.* ubi tamen (quia *Ber-zîn* est *super ephippium,*) ut magis probabile additur, *Quòd Rex* كيخسرو *Kei-Cosrav aliquando inter media tonitrua & fulgura equitando, ab equo suo dejectus est: & eodem*

momento

momento Fulgur in ejus Ephippium cadens, Ephippium incendit & Equum voravit, nec extingui potuit. In cujus rei memoriam, devoti homines hujus nominis Pyréum extruxerunt, illud nominantes Azer-berzin, i.e. *Ignis ſuper Ephippium.* In Libro *Pharhàngh Surûri* hoc Pyréum dicitur extructum in loco dicto نوند *Navénd.* Septimum fuit propter Ignem quem fovebat *Zerdùſht* ejuſdem extructor.

In Libro *Sad-der* cap. 43, memoratur Pyreum dictum آذرخره *Adur-chura,* i.e. *Ignis illuminationis-rationis,* q. d. mentis & rationis illuminatione aliquem inſpirans. Eſtque juxta *Kirmán* illud Pyréum illeque Ignis illuc traductus ex *Choraſân* ſeu Bactriâ, ut vult Shahriſtâni. Hæc hodiè (ut alibi fuſiùs dicetur,) eſt Metropolitica Eccleſia Magorum omnium, ad quam ſemel in Vitâ ſuâ tenentur veteres Perſæ omnes Peregrinationem ſuſcipere, Sacræ Viſitationis ergô, ut olim faciebant ad antiquam Eccleſiam Cathedralem *Azur-Guſhtâſp* in Balch ſeu Bactris, & prout anteà fecerant ad multò antiquiorem ibidem Cathedralem *Nau-Bahâr.* Fuit enim in urbe *Balch* (ut mox dicitur) aliud antiquiſſimum Pyréum dictum نو بهار *Nau-Bahâr* ſeu *Novum Ver,* propter vernantem ejuſdem ornatum & picturas floridas. In Libro *Ph. Gj.* & alibi, memorantur ſequentia aliquot Pyréa ſeu vetuſta Templa Cathedralia, quæ non prætermittenda duxi. Horum unum legitur خرد سوز *Chùrd-Sûz,* quod alibi (ut videtur) rectiùs legitur خود بسوز *Chúd-boſúz,* i.e. *Ipſe* ſeu *ſponte urito,* in regione *Aderbayagjân.* Urbem *Balch* extruxit Lohrâſp Guſhtâſpis Pater, & in eâ paravit Pyréum آذرگشسپ *Azur-Guſhàſp,* quod apud moderniores Perſas ſonatur *Ader Keſhàſp:* illud autem in Libro *Pharh. Surûri* appellatur آذر گشتاسپ *Azur-Guſhtâſp:* Lohraſpis enim filius hoc loco natus, inde nominatus fuit گشتاسپ *Guſhtâſp,* i.e. *Ignis ſaliens,* ut poſteà pluribus dicetur. Dictus filius ibidem Sacri Ignis cuſtodiam confirmavit, & eandem poſteà neglectam renovavit. Erat etiam inſigne Pyréum in monte البرز *Elbùrz* prope urbem يزد *Yezd.* Aliud Pyréum dictum درخش *Dorùchſh* ſeu *Doràchſh* memoratur fuiſſe in urbe ارميه *Urmiya* in Curdiſtaniæ montibus: cujus quidem Urbis & Pyréi (ut & Urbis *Shirâz*) extructor ditiſſimus fuit راس مجوسي *Râs Magjúſi* ſeu *Magjuſæus,* aliàs dictus راس البغل *Râs Al Bagàl,* i.e. *Caput muli,* à quo denominatus fuit Nummus quidam dictus درهم بغلي *Dirhem Bagali, Nummulus Bagalæus.* Prope urbem هرات *Herât* in

Choraſân

Chorasân fuit in summitate montis Pyréum dictum سرشك *Sirishk*, quo nomine (inter alia significata appellativa) notatur *Scintilla ignis* seu *Scintillarum elatio*. Fuit in urbe *Tabriz* (vulgò *Tauris* in Mediâ quæ censetur *Ecbatana*,) ignis Fanum celeberrimum, & fortè omnium primum atque antiquissimum, dictum آذر آبادكان *Azur-Abâdaghân*; quo etiam nomine aliquando notatur ipsa urbs *Tabrîz* ejúsque Provincia, aliàs sonata *Adarbâyagjan*. Aliud Pyréum Arabico nomine gaudet بيت مارس *Beit Mâras*, si rectè scriptum, nam idem alibi legitur بيت تارس *Beit-Târas*: sic Shahristâni Arabs propè calcem, in Sectione *de opinionibus Arabum tempore ignorantiæ*, ubi refert, *Fuisse Arabibus & Indis Ædes septem Planetarum, quarum aliquæ fuerunt conversæ in Ædes Ignium, & aliquæ non conversæ. Fuitque magnum inter Idololatras & Ignicolas dissidium: & quisque qui super alterum prævaluit, eas semper mutavit in Cæremonialia Religionis suæ. Ex his fuit Beit Târas in cacumine montis 3 Parasangis ab Ispahân, in quâ fuerant Idola, donec ea ejecit Hystaspes Magismum amplectens, eámque convertit in Ædem Ignis. Ex his etiam fuit* النو بهار *Al Nau-Babâr, quam extruxit Rex Manûshahr in Balch, dedicata Lunæ: eam tamen posteà vastarunt Balchenses quando apparuit Islamismus. Ex his quoque fuit* بيت عهدان *Beit Ahdân in urbe Sánaa Arabiæ felicis, quam extruxerat Dahlâk, illámque dedicaverat Veneri: eam autem vastavit Othmân filius Affân. Ex his item fuit* بيت كاووسان *Beit Cäusân, quam extruxerat Rex Cäus mirâ structurâ, eámque dicavit nomini Solis in civitate Phergâna: eam verò vastavit Al Mu'tasim.* Sic ille. Quid autem nominis sit supradictum *Târas* seu *Mâras* non scio: sed مرس *Maràs* fuit celeberrimus quidam *Magus*, qui fortè dictam Ædem extruxerit. Quoad Templum Veneris, agnoscimus pessimam illam hæresin ab aliquo Rege introductam fuisse. Sed quod dicta Solis & Lunæ Templa, iste relator fuit ex Arabibus qui res Persicas haud satis norunt: nam Persarum Sabaismus nunquam eos abduxit à Dei cultu, adeò ut omnia eorum Templa Dei Omnipotentis nomini & cultui dedicata fuêre. Dicta itaque Templa vel ab Idololatris extructa fuêre, & postea conversa in Pyréa: vel fortè ob externa talium Planetarum symbola, sic nominata fuerint, ut hodie omnia Mohammedanorum Templa crescentis Lunæ symbolum supernè gerunt. Aliàs enim quamvis singulis Planetis adoleverint Suffitus, nunquam tamen (quatenus hactenus comperimus,) habuerunt talia Templa quorum denomi-

nationes ab illis Planetis desumptæ; imò hujus contrarium ex superioribus 7 Pyreis apparet: ibi enim inter ea, necessaria fuisset talium Templorum mentio: ibi autem sola mentio Ædis ab *Igne Solis* denominatæ, non autem pro *cultu Solis* ordinatæ; cùm nulla Templa pro cultu Solis habuerint, nec Sacerdotes Solis, sed tantùm Pyréa & Sacerdotes pro solius Dei cultu habuerunt.

In Libro *Pharb. Gj.* memoriæ proditum est, *Quòd Ardeshîr Bâbek qui fuit ex Persarum Regibus ordinis posterioris, celsissimum quoddam ædificium dictum* ذربالی *Terbâli extruxit ad Orientem urbis* شهرگون *Shahraghún in Persâ; & quòd è regione hujus urbis sit Mons (in cujus cacumine est Pyréum) emittens aquam quæ supra Verticem τȣ̃ Terbâli transfluit.* Hoc mirum, si verum. Alia etiam veterum Templorum Persicorum nomina in sequentibus memorantur: at eorum omnium Nomina hodiè recuperare & recensere, est planè impossibile. Sed notandum est, quòd omne *Pyréum* fuit Ecclesia Cathedralis dotata ad alendum Episcopum & Sacerdotes necessarios, ut infra fusiùs dicetur.

CAP. IV.

Mithræ apud Persas cultum, non esse adorationem divinam, non obstantibus eis quæ Græci & Latini in hujus contrarium dicunt. Persarum Sacerdotes id expressè negant, & affirmant se solum Deum adorare. De Mithra Antro, &c.

DE *Sole* quatenùs Persarum Religionem cultúmve spectat, tractaturus, ut naturali ordine procedam, ejusdem gloriosi luminis quæ in Linguâ Persicâ reperiuntur Nomina, præmittenda censeo. Corpus Solare seu Discus Solis in Libro *Pharb. Gj.* vocatur سپر سیاه *Sipèr Syâh*, i. e. *Pelta nigra* seu *Clypeus niger*; idque propter rotundam formam. Et propter ejusdem intensè splendentis aqueum nigrorem, apud *Sheîch Saadi* dictum corpus solare vocatur چشمهٔ هور *Tchéshmahi Hûr*, i. e. *Fons Solis*, quòd aquæ fontem imitetur splendente superficie. *Sol* autem (variis aliis sonans nominibus præterdictum *Hûr*,) nuncupatur etiam خور *Chûr*, & شید *Shîd*, vel junctim خورشید *Chûrshîd*, seu ut in *Pharb. Sur.* خورشاد *Churshâd*. Aliàs subinde vocatur قباس *Kobâs*, & شر *Shir*, & خلیچه *Calîtcha*, & لیو *Liv*, & لاب *Lâb*, & روز افکن *Rûz afken*, i. e. *diem jaciens*, sc. diem seu lucem producens.

Nominatur

Nominatur quoque هزار تابه *Hazâr-tâba*, i. e. *Mille-ſplendens*, ſc. copioſè ſplendens: item گرد *Ghèrd*, i. e. *urbs*, vel *vertens*; item روزگرد *Rûz ghèrd*, i. e. *Diei urbs*, ſeu *Diem vertens*, ſc. diem ſeu lucem circumducens. Inter ejus nomina quoque eſt هورخش *Huràchſh*, contractè pro هور رخش *Hûr-ràchſh*, i. e. *Solis Splendor*. Vocatur quoque مرغ *Mùrgh*, i. e. *Avis*, *Volucris*; fortaſſis eâdem ratione quâ Ægyptii Solem etiam *Phœnicem* eſſe myſterioſè fingebant: quam quidem *Fabulam* explicavimus in Notis noſtris ad *Itinera Mundi*. Horum quædam ſunt rarò uſitata nomina, vel tantùm apud Poëtas. Omnium uſitatiſſimum Solis nomen, eſt آفتاب *Aphitâb*, q. d. آب تاب *Abi-tâb* ſeu آوتاب *Avi-tâb*, i. e. *Aquæ ſplendor* ſeu *Aqueus ſplendor*, quod quidem nomen reſpicit ſupra dictam notionem de *Fonte Solis*. At in Religionis negotio *Sol* præcipuè appellatur مهر *Mihr*, quâ voce primariò ſignificatur *Amor*, *miſeratio*, *miſericordia*; quo quidem nomine inſignitus eſt *Sol*, quia totum Orbem fovet recreátque, & quaſi amore complectitur; notione haud multùm diverſâ ab eâ vetuſtiſſimorum Hebræorum, quibus à *miniſtrando* ipſe *Sol* dictus eſt שמש *Shémeſh*, q. d. totius Orbis *Miniſter* ſeu *Famulus* officioſus.

Quoad verum ſonum vocis *Mihr*, ſonanda eſt *Myr* ſeu *Mîr* per î tenue longum, non autem *Mîr* per î craſſum longum; eodem prorſus modo quo fit in ejuſmodi vocibus in linguâ Germanicâ, ubi litera h in eundem ipſum uſum adhiberi ſolet: nam *mîr* eorum literis exprimenda eſſet mihr. Græcis autem difficilis erat in mediâ voce Aſpiratio ſimplex; ideóque apud eos per Aſpirationem cum literâ θ conjunctam legitur Μίθρα, ut & ab eis factum eſt eâdem ratione in nomine Μιθριδάτης, quod eſt مهرداد *Mihridâd*, i. e. *Amor juſtitiæ*, (ſc. is fuit vel æſtimari voluit Amator juſtitiæ,) quod Græco ore ſonari non potuit. Id melius ſonavit Tacitus, apud quem Phraortis filius vocatur *Meherdates*.

Propter Solis glorioſam figuram & ſummum quod Orbi terrarum præſtat beneficium, ferè ubique gentium ei erigebantur Templa & Sacerdotes ſacrati, quòd nimis prolixum eſſet narrare. Tale Templum fuit Palmyræ, cujus meminit Fl. Vopiſcus, citans Aurelii Imperatoris Epiſtolam ad ſuum Generaliſſimum Ducem qui Palmyram expugnaverat, his verbis, p. 219, *Aurelius Ceionio Baſſo. Non oportet ulteriùs progredi militum gladios: jam ſatis Palmyrenorum cæſum atque occiſum eſt. ---Templum Solis quod --- diripuerunt, ad eam for-*

mam volo quæ fuit reddi: Habes trecentas auri libras è Zenobiæ capsulis: habes argenti mille octingenta pondo: de Palmyrenorum Bonis habes Gemmas regias. Ex his omnibus fac cohonestari Templum: mihi & diis immortalibus gratissimum feceris. Ego ad Senatum scribam ut mittat Pontificem qui dedicet Templum. Hinc constat eorum Templa primò habuisse solennes Dedicationes; quæ post expilationem & desecrationem de novo reparata, eandem iterari postulabant. Romani (inquam) & Græci & pleræque nationes hoc superstitionis genere abundantes, habuerunt Templa & Sacerdotes Solis: sed Persæ non item, nec Templa nec Sacerdotes Solis aut Lunæ unquam habuerunt. Aliquis dicit Zoroastrem in propagando religionem, habuisse contentionem cum Sacerdotibus Solis: sed perperam eos sic vocavit, propter aliquas cæremonias quas faciebant Soli; quarum tamen quasdam ipse toleravit & jussit quotidiè faciendas, ut ex ejus Præceptis constabit.

Græci eis impingunt Mithræ cultum divinum, quasi posthabito Deo omnipotente, Mithram unicè colerent: sic Hesychius Μίθρας ὁ πρῶτος ἐν Πέρσαις Θεός. Et Strabo de Caramanis Persis agens, idem dicit de Marte, ὃν Πέρσαι σέβονται Θεῶν μόνον. Hæc autem sunt ἀσύστατα, quasi *Sol* sit unicus Persarum Deus, & *Mars* sit unicus Persarum Deus: hæc non possunt eodem tempore & loco consistere, nec possunt esse simul vera; sed potiùs utraque sunt falsa: nam neuter horum solus colitur, nec divino cultu colitur, nec à Persis unquam vocatur Deus, sed agnoscuntur esse Creaturæ à Deo omnium Creatore conditæ. Hesychius insuper adducit Græcorum Mithricolarum juramentum, νὴ τὸν Μίθραν, & ὄμνυμί σοι τὸν Μίθραν. Et apud Xenophontem Artabazus introducitur jurans μὰ τὸν Μίθραν, & fingitur Precatio ad Jovem & Solem, Ζεῦ πατρῷε καὶ Ἥλιε, &c. Illius autem veniâ, Persæ nunquam asseruerunt Solem esse Deum, nec (ut alibi diximus) necessitatum petitiones ei unquam exhibuerunt, quasi esset Deus. Quid autem sibi volunt Persæ, docet nos D. Sanson in *Hodierno statu Persiæ*, qui interrogatis eorum Sacerdotibus in *Ispahân* de cultu Solis, sic refert, *Gavri affirmant se non adorare istum Planetam, sed tantùm unum Deum.* Et in eodem Capite, *Hoc observavi, eos non habere Imagines, & planè abhorrere ab iis qui habent eas. Quando ab eis quæritur, Cur prostrati adorent orientem Solem? respondent, Se homagium præstare ei Creaturæ, utpote quæ post Hominem sit perfectissima earum quas Deus ex nihilo creavit. Ajunt quoque Deum in eo collocâsse Thronum*

num suum; cujus itaque gloriosa Majestas debet humillimam eorum venerationem demereri. Hæc quæ orienti Soli exhibetur Salutatio, non est peculiaris illis solis: nam moderni Persæ eâdem quoque utuntur, ut & Armeni [Christiani] *qui idem faciunt, seipsos eorum Sole frequenter cruce signando. ---Credunt quoque aliquem Paradisum dari in ipso Sole; atque Sanctorum suorum felicitatem consistere in clarâ Solis visione, quâ asserunt se videre Deum per reflexionem sicut in Speculo: neminem autem ad hanc admitti felicitatem, nisi triduo post mortem,* &c. Cùm itaque (ut vides) agnoscunt Solem esse Dei Creaturam, impossibile est quòd eum colant pro ipso Deo qui à Persis vocatur آفريدگار *Creator* omnium rerum, cum reliquis Attributis. Absint itaque supradicti mendaces Græci qui pro Persis Oratiunculas componunt stylo religionis Græcæ, quod æquè absurdum est acsi tales pro nobis Christianis eodem stylo componerent. Nimis temerè itaque de Persis pronuntiant ea quæ non sunt vera, & falsa eis pro lubitu impingunt. Adeò ut quando aliquid ex eis citatur, necesse sit habere in alterâ manu calamum expurgatorium ad corrigendum & refutandum eos de Persis vel falsa vel perperam intellecta referentes. Et hoc modo ferè semper negotium nobis facessunt isti nugatores, qui habuerunt opus institutionis in Persarum scholâ ubi docebatur ἀληθεύειν & discebatur ἀληθίζεσθαι.

Quoad id quod Sansonius suprà retulit de Paradiso in Sole, videtur opinio Heterodoxorum & Manichæorum potiùs quàm orthodoxorum Persarum: Manichæi enim adorantes Solem & Lunam, credunt in hanc Animas suorum evehi, ibique fulgere, & his repletam tunc videri plenam Lunam; quæ se exonerans, eas transponit in Solem, quæ inde in ævum Beatorum migrant. Quod attinet supradictos Christianos Armenos ad Solem se flectentes, de ejusmodi Christianis etiam suo tempore conquerebatur Leo Papa (Serm. VII. de Nativitate Christi,) Priscillianistas arguens de cultu Solis, *Ut Sol exurgens --- à quibusdam insipientibus de locis eminentioribus adoretur. Quod nonnulli etiam Christiani adeò se religiosè facere putant, ut priusquam ad D. Petri Basilicam perveniant, superatis gradibus, ---converso corpore ad nascentem se Solem reflectant, & curvatis Cervicibus, in honorem se splendentis orbis inclinent.* Et, præter dictum Sansoni testimonium de Armenis, ego etiam benè memini aliquos Pers-Armenos (ut suprà innuimus,) quibuscum collocutus sum, mihi nuperis annis agnovisse quòd flectere se soleant coram Sole, eósque id faciendi

 modum

modum mihi monstrâsse. Sed olim tempore Constantini sub Sapore Persarum Rege, quando in hoc consistebat Criterion, (ut supra meminimus,) Christiani voluerunt potiùs mori quàm prosternere se Soli, credentes (ut videtur,) Persas tunc cultum divinum Soli tribuisse; nec voluerunt eandem prostrationem præstare Regi, quamvis scirent eam esse tantùm civilem. Sic memoriæ proditum apud *Sozom.* II. 8, 9, 12, *Saporis jussu Simeon cum multis aliis quòd Solem adorare recusâssent, ultimo supplicio adfecti.* Nempe 16 millia martyrium passi sunt. Hinc fateor, quis (nisi præmonitus) putaret Persas divinum cultum tribuisse Soli, quia Christiani videbantur id de eis credidisse. Cùm autem dicti Regis tempore plurimi ex Persis ad Christi fidem converterentur, Magi metuentes ne etiam Sapor ad Christianitatem conversus Magorum Religionem aboleret, excogitabant omnes astutias & technas quibus Christianorum animis scrupulum injicerent ne Regi parerent. Scientes itaque Christianos odisse omnem Idololatriam, tentarunt adigere eos ut Regem atque Solem adorarent Persarum more, ut hoc modo contra recusantes invenire possent criminationes. Hinc autem non arguitur Persas honorantes Regem & Solem, istos divinâ adoratione coluisse; sed quia videbant Christianos hoc aversantes, ideò Persæ eò magis id urgebant, ut omnes recusantes neci traderentur, eodem modo quo à Chaldæis aliquando factum est Danieli. Christiani igitur (inquam) perperam existimabant (vel saltem prætendebant) Persas divino cultu adorasse Solem, quem itaque cultum contempserunt & damnarunt; & vice versâ Magi Christianorum aversionem percipientes, eò furiosiùs eos ad dictam superstitionem adigere tentabant, ut hac ratione Christianitatem relinquere cogerentur. Sed (ut verum fatear,) dicti Christiani mihi videntur suo humori & propriæ pertinaciæ plus quàm veræ conscientiæ litâsse, cum probè scirent per totum Orientem (præsertim in Persiâ) morem esse civilem cultum præstare adorando: sic fecerunt Josephi fratres (quamvis orthodoxi) in Ægypto. Imò & cùm Regibus non vacaret, (eisve absentibus,) eorum Statuis idem fieri solebat. Talia voluit Ὀυαρδάνης *Vardanes*, (is erat *Bardanes* in Parthorum dynastiâ, seu potiùs Ὀυαραράνης *Vararanes*,) ut meminit Philostratus in Vitâ Apoll. lib. 1. cap. 19: scil. *Quando Apollonius Tyaneus Babylonem ingrederetur, Satrapa portæ Custos, Regis Statuam auream illi obtulit; quam nisi quis procidens adorasset, civitatem intrare ei non permittebatur.* Hoc (inquit Philostratus) à Barbaris exigebant, non autem

autem à Romanorum Legatis. Dicta reverentia proſtrationis fiebat etiam non tantùm Regibus, ſed & Magnatibus, ut in dicto exemplo Joſephi, & in Perſiâ Hamano & Mordecai: ſic in Libro Eſteræ, Regis Ahaſueri ſervi id faciebant Hamano כורעים ומשתחוים *incurvantes & proſternentes ſe.* Ideóque cùm Perſæ talia de more præſtare ſolebant hominibus, ſi haud minorem honorem & reverentiam præſtiterint Igni & Mithræ, non ſunt in hac parte adeò multùm culpandi nec de Idololatriâ accuſandi.

Curtius, cum ipſe eſſet Idololatra, nimis temerè facit idem falſum judicium de Perſis, p. 49, malè eis tribuendo invocationem Planetarum, quod Perſæ nunquam fecerunt, cùm nunquam putarent eos fuiſſe deos qui preces exaudirent. Ille quidem ſuo modo narrat, *Quod Darius pugnam cum Alexandro commiſſurus, Solem & Martem ſacrúmque & æternum invocabant Ignem.* Nempe talia quæ Græci & Romani ipſi faciebant, eadem non dubitavit impingere Perſis. Quid autem Perſæ reverà præſtiterint *Mithræ*, quantum poſſumus colligere, ſub finem hujus Capitis videbitur.

Non autem de Perſis credenda ſunt nec eis tribuenda ea quæ Græci & Romani ſuperſtitiosè fecerunt poſterioribus temporibus, Mithræ cultum qui apud Perſas erat tantùm civilis, in uſum Idololatricum atque in abuſum trahentes. Hæc enim, quæ mox traditori ſumus, non ad antiquiſſima tempora nec ad Perſas pertinuiſſe cenſeantur; ſed tantùm ad Græcos & Romanos qui Mithriacorum uſum ad ſe derivatum planè mutarunt & perverterunt, & res falſas de Perſis retulerunt. Dicente igitur Suidâ, multa faciebant Sacrificia: & ut Mithriacorum Sacrorum digni fierent diſcipuli, ſponte multa patiebantur tormenta: Μίθραν νομίζουσι εἶναι τὸν Ἥλιον· καὶ τούτῳ θύουσι πολλὰς θυσίας. Οὐκ ἂν οὖν εἰς αὐτὸν δυνήσαιτό τις τελεσθῆναι, εἰ μὴ διά τινων βαθμῶν παρελθὼν κολάσεων, δείξει ἑαυτὸν ὅσιον καὶ ἀπαθῆ. *Perſæ Solem cenſent eſſe Mithram, cui ſacrificant multa ſacrificia. Non autem poteſt quis initiari, niſi per aliquot Tormentorum gradus perveniens, oſtenderit ſeipſum Sanctum & apathiæ aſſuetum.* Greg. Naz. in Orat. 3, meminit *Cruciatuum & uſtionum quæ in Mithræ Sacris*: & iterum deſcribens crudeliſſimos cruciatus Marci Arethuſii, ait, *Raptabatur per plateas, protrudebatur per cloacas, crinibus & aliâ quâvis corporis parte (admiſſâ tormento contumeliâ) ab his trahebatur.* Hæc tormentorum genera à quibuſdam dicuntur 8, ab aliis 80, quæ omnia patienter tuliſſe oportebat, ut hoc modo cultor humilis & diſcipulus moriger evaderet.

Ex

Ex his erant Fodere ad extremam laſſitudinem, in ignem ſe conjicere, & diu jejunare, & ſimilia. Hæc ſunt Romanorum inventa: nam Perſis jejunium religioſum eſt prorſus prohibitum inter Zoroaſtris Præcepta; nec in ignem ſpirare permittitur, & multò minùs ut quis ſe inibi volvat. Græci autem & Romani Mithræ cultum & nomen (ut dictum) à Perſis mutuantes, (eundem verò immutantes ſeu minùs benè imitantes,) humana ei Sacrificia obtulerunt: ſic Photius in Vitâ Athanaſii p. 1446, Ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ναὸν Ἑλληνικὸν ἐν ᾧ τὸ παλαιὸν οἱ Ἕλληνες τελετὰς ἐτέλουν τῷ Μίθρᾳ, θύοντές τε ἄνδρας καὶ παῖδας καὶ γυναῖκας, τοῖς σπλάγχνοις μαντευόμενοι. Sic Romani erexerunt Mithræ Aras, cum Inſcriptionibus ſeu Titulis, quæ apud D. Sponium & alios leguntur, DEO SOLI INVICTO MITHRÆ, & SOLI INVICTO MITHRÆ, & NUMINI INVICTO SOLI MITHRÆ ARA, & SANCTISSIMO SOLI, &c. Et ſuum in hac parte zelum commonſtrans, Neroni abblanditus Tiridates, *Eum perinde ac Mithram ſe adoraturum pronuntiavit.* Lampridius in *Commodo*, docet iſtum Imperatorem inter reliquum ſuum cultum promiſcuum, *Sacra Mithriaca homicidio vero polluiſſe, cùm illic aliquid ad ſpeciem timoris vel dici vel fingi ſoleat.* Hæc dicuntur de minitante Sacerdote, & de Milite eligente mortem præ coronâ. Nam Lampridii verbis (inquit de la Cerda) ſatis innuitur à Milite eligi cædem præ coronâ; non quaſi occidendus eſſet mortem eligens, quia minæ illæ erant tantùm ad ſpeciem. Sed ea fuit Commodi improbitas, ut ita polluerit Sacra illa homicidio vero. Et ſciendum initiatos Mithræ Sacris, varia tormenta paſſos; ut hinc eludi poſſint quæ Lampridius de timore tantùm ad ſpeciem ſcribit. Eorum *Milites Mithræ* videntur vocari *Leones Mithræ*: ſic Tertul. *Aridæ & ardentis naturæ ſacrificia Leones Mithræ philoſophantur.* Aliàs autem *Leo Mithriacus* pingitur ut *Leo vorans apem*, ut inter annexos Iconiſmos cernitur. De initiatione Militis Mithriaci, Tertul. in Præſcrip. Hæret. de Diabolo dicit, *Et ſub gladio redimit coronam*: ſic nempe in deteriorem ſenſum trahit. Quomodo autem Diſcipulos ſuos (quos Milites vocabant) initiare ſolebant, alibi magis particulariter docet idem Tertullianus, *Cùm Mithræ Miles initiatur in Spelæo, (in caſtris verè tenebrarum,) Coronam interpoſito Gladio ſibi oblatam, (quaſi mimus Martyrii,) dehinc capiti ſuo accommodatam, monetur obviâ manu à capite pellere, in humerum, ſi forte, transferre; dicens Mithram eſſe coronam ſuam. Atque exinde nunquam coronatur; idque in ſignum habet ad probationem*

ſui,

suî, sicuti tentatus fuerit de Sacramento: statimque creditur Mithræ Miles, si dejecerit Coronam, si eam in deo suo esse dixerit. Talis *Miles* suæ etiam militiæ externum aliquod Signum gerebat, ut in eodem Libro Tert. notat his verbis, *Si adhuc memini, Mithra signat illic in frontibus Milites suos: celebrat & Panis oblationem, & imaginem Resurrectionis inducit, & sub gladio redimit Coronam. Quid? quod & Summum Pontificem unis nuptiis statuit? Habet & Virgines, habet & Continentes.* De Tinctione, de Oblatione Panis, & de Imagine Resurrectionis, videatur Doctiss. de la Cerda ad ea Tertulliani loca ubi de hisce rebus agitur. Gentiles citra Christum, talia celebrabant Mithriaca quæ videbantur cum doctrinâ Eucharistiæ & Resurrectionis & aliis Ritibus Christianis convenire, quæ fecerunt ex industriâ ad imitationem Christianismi: unde Tert. & Patres aiunt eos talia fecisse duce Diabolo, qui vult esse simia Christi, &c. Volunt itaque eos res suas ita comparâsse, *ut Mithræ mysteria essent Eucharistiæ Christianæ imago.* Sic Just. Martyr p. 98, & Tertullianus & Chrysostomus. In suis etiam Sacris habebant Mithriaci *Lavacra* (*quasi Regenerationis*) *in quibus tingit & ipse* (sc. Sacerdos) *quosdam utique credentes & fideles suos, & expiatoria delictorum de Lavacro repromittit, & sic adhuc initiat Mithræ.* De hoc in Just. Mart. & Chrysostomo legitur, *Hi ergo per singulos annos post messem trituratoriam, ascendebant in montem aliquem qui vocatur linguâ eorum* Mons Victorialis, (*habens ibi in se quandam speluncam in Saxo,*) *fontibus & electis arboribus amœnissimus; in quem ascendentes & lavantes se offerebant, & orabant in silentio Deum tribus diebus.*

Mithræ Figuræ quas exhibemus, videntur esse tales quas mathematicè effinxerat olim Zoroastres, quæ non fuerunt cultûs ergô, sed ut per eas philosophicè & mysticè repræsentaretur Systema hujus Mundi. Ab illis itaque hasce figuras nacti Romani & Græci, easdem in Lapidibus sculpi curarunt, quæ repertæ fuerunt Romæ, unde nostrates eas habuerunt. Hunc nostrum Iconismum spectavit Statius in Versu, *---torquentem cornua Mithræ.* In hunc locum cæspitans Cælius Rhodiginus, refert, *Quòd Mithræ simulachrum Leonis rictum præ se ferebat, cum Tiarâ, utrâque manu bubula premens cornua, qui Bos mox immolandus.* De Lunâ hoc exponit Lactantius Placiades ad Statium. Hisce interpretationibus seductus fuit Marius in Scholiis ad D. Hieronymi Epist. ad Lætam, ubi de Specu Mithræ agitur. De Leonis rictu & de Bove immolando fallitur Rhodiginus: quisque enim novit

vit quòd Mithræ (ſec. Græcos) immolabant Equum, Jovi Taurum,&c. Datur tamen unum irregulare exemplum, τȢ β··θυτεῖν ἐπὶ τὸν Βωμὸν τȢ Ἡλίȣ; ut & erat eodem tempore, Ageſilai dextram in ignem injectam comburendo abſumpſiſſe; ut Stobæus p.9, ex Agathyrſide Samio de rebus Perſicis. Nam Ageſilaus Græcorum Explorator cùm Mardonem loco Xerxis interfeciſſet, à Perſis comprehenſus eſt: & Xerxes tunc Bovem ſuper Aram immolaturus, Ageſilai dextram injecit; quo facto, is ſponte obtulit ſiniſtram, quam recuſavit Rex ejus fortitudine in tolerando deterritus.

In ſupradictâ D. Hieronymi Epiſtolâ hæc verba leguntur, *Gracchus --- cùm Præfecturam gereret urbanam, nonne Specum Mithræ & omnia portentoſa ſimulachra ſubvertit?* Qualia autem erant hæc portentoſa ſimulachra, haud poteſt meliùs ſciri quàm ex talium Typo apud D. Leonhardum Auguſtinum in *Antiquarum gemmarum ſculpturis* ab eo diligentiſſimè expreſſis. Et ibidem Vir Doctiſſ. D. Jacobus Gronovius tres ejuſmodi Icones præmiſit, prout dedimus. Hæ erant ex Mithræ Figuris apud Romanos, de quibus Annotator ibi dicit, quòd Romæ diverſis in locis reperiuntur Tabulæ marmoreæ antiquæ cum inſculpto *Deo Mithrâ Perſarum* in habitu ferientis proſtratum Taurum, per quod allegoricè innuitur *virtus Solis ſuper terram & fæcunditas univerſæ naturæ*. De his ibi videas plura p 53. D. Hieronymus per *portentoſa ſimulachra* videtur intelligere Solem in 12 Signis ſecundùm ſingula Dodecatemoria, quæ (inquam) videntur fuiſſe ex ſupellectili Antri Mithriaci. In iſtis itaque Figuris quas appoſuimus, viſitur *Mithra* ſeu *Sol*, figurâ humanâ *Regis Perſici* qui ſubigit Taurum eumque calcat necátque, qui pedeſtris id facit, ferè ut ſolebant Græci equeſtres in Ταυρoκαθαψίων ἡμέρα. *Sol* in hoc verno Signo poſitus, ibi ſedet Mundum inferiorem regens & calore ſuo fovens ac fertilizans eundem; appictis etiam Animalculorum Aſteriſmis in eodem Dodecatemorio, cum aliis rebus Symbolicis ad cœleſtem apparatum ſpectantibus. Hoc autem Signum præ aliis exprimere & ſculpere amabant, quia ſequentis anni ubertatem promittere videbatur. His enim inſinuatur, quòd provecto Vere cùm Sol eſt in Tauro, omnia florere & vernare cernantur; unde (poſito boni ominis Emblemate,) fertilitas & uberrimus terræ proventus ſperetur. Tunc enim ineunte Vere, à Sole fit terræ imprægnatio in totius anni ſequelam benefica, quando moventur Sales omnis vegetationis principia, quæ omnium rerum ubertatem procurare ſolent. Sol autem (qui homine

mine Rege repræſentatur,) jam Tauri Signum ſupergreſſurus, Taurum ponè ſe ſemi-mortuum relicturus, ad reliquam Signorum conſequentiam quaſi alatus properat, omnia Signa peragrare & Duodecim Laborum ſuorum opus penitus abſolvere geſtiens. In ſuperiorem ſenſum Macrobius pag. 73, *Vernum tempus jam obtinet, cùm dicente Virgilio*,

Candidus auratis aperit cum cornibus annum
Taurus. ------

Tunc ſcilicet (ut idem monet Macrobius,) *Tauro geſtante Solem.* Sic nempe, pinguntur Signa: adeò ut in dicto Iconiſmo exhibeatur *Sol in Signo Tauri* Perſarum more deſignatus. Sic etiam in nummis *Magni Mogul* Imp. Indiæ exhibetur *Corpus Solare* ſuper dorſo Tauri aut Leonis, qui illud eodem modo geſtat. Nam Sol videtur portari & circumduci ſuper 12 Zodiacalia ſymbola, dum ſingula Dodecatemoria percurrit. In omnibus enim Cœleſtium Signorum nominibus ſymbolicis, Agriculturam ejuſque utilitatem præcipuè ſpectabant tam Chaldæi, quàm Ægyptii & Perſæ veteres, ut ſuis locis fuſiùs docebitur. Et inde veterum Perſarum Reges (ut monetur in Libro *Mu'gjizat*,) ut Agriculturam promoverent, ſolebant ſemel ſingulis annis deſcendere in familiare colloquium cum Agricolis & Colonis, hortando ut alacriter procederent, & agnoſcendo ſe non poſſe carere illis, nec poſſe vivere ſine fructibus agri, cum ejuſmodi aliis multis. Et tale quid faciebant veteres Reges Chinæ, ut ſuo loco dicetur ubi de Anno Sinico agetur. Quid ibi faciunt moderni reges Tatarici, non ſcio.

Macrobius docet quomodo pleræque Ἐιδωλολατρέιας formæ referri poſſint ad Solem, eúmque quodammodo repræſentent. Sed hoc ad noſtrum ſcopum non eſt: videant alii. Aliqui ex Solis cultoribus (ut refert Max. Tyrius Orat. XXXVIII,) Solem repræſentabant *parvo Diſco* longurioni impoſito. Palmyreni adhibebant *Caput radiatum*: alii *Corpus radiatum* rotundum. Apud Emiſſenos (dicente Herodiano) Solis ſimulachrum erat *grande ſaxum* conicum nigrum, quod jactabant à cœlo fuiſſe delapſum.

In Chronico Alexandrino p. 26, legitur, *Romulus --- equeſtre certamen ſeu Circenſia in Urbe inſtituit* Ἡλίῳ *Soli, ſubjectis ei quatuor Elementis, ratus eâ de cauſâ* ὅτι διὰ τῦτο ἐυτύχως φέρονται οἱ τῶν Περσῶν βασιλεῖς εἰς τὺς πολέμυς, *utpote qui quatuor Elementa venerarentur. Romæ enim ante eum diem nullus honor & feſta dies nulla. --- Oenomâus verò Rex Piſæ ad Europæ partes certamen peregit menſe* Δύστρῳ *ſeu Martio,*

die 25, in Solis ut Titanis excelsi cultum; certantibus (inquit) *Terrâ & Mari cæterisque Soli subjectis Elementis.*

Solem colebant Julianus & plerique Imperatores Romani: & (devictâ Zenobiâ Palmyrenorum reginâ,) Solis simulachrum Romam Palmyrâ advexit Aurelianus Imp. de quo Zosimus lib. 1. Et dicente Herodiano, iste Imp. idem Solis simulachrum Romæ erexit, & Templum ei ædificavit egregiis donariis exornatum, inter quæ Solis & Beli simulachra infra memorata. Soli etiam consecrabant Sacerdotes, inter quos erat *Balbillus*, atque *Elagabalus* qui gente Syrus seu Phœnix. Ejus Icon quam exhibuimus, extat apud Hemmelarium, cum subscriptione, SACERDOS DEI SOLIS ELAGABALUS. Qualia Sacra Soli peragebat, visitur in ejus Nummo, in quo Ara cum ardente igne pro Sacrificiis, & Sacerdos cum Libatione & virente Herbâ in manu. Ibi enim stat Sacrificantis ritu togatus & velato capite, Pateram super Aram effundens. Is (ut solebant) maximo honore duxit denominari à Deo suo, cùm nihil potuit esse honoratius, & (ut ego dicam) nihil arrogantius: nam idem Herodianus prodit *Solem* à Phœnicibus cultum & dictum Ἐλαιαγάβαλον. Eodem etiam nomine *Sol* vocatus fuit apud Romanos, qui illud ex Pœnismo mutuârunt. Sic autem dictus fuit per communem literarum metathesin, pro עגול בעל *Agûl-Baal*, i. e. *deus rotundus*, ut D. Seldenus (*de diis Syris* p. 220, 221,) elicit ex antiquâ Inscriptione p. 226, Ἀγλιβώλῳ καὶ Μαλαχ-βήλῳ πατρῴοις θεοῖς. Fortè meliùs legendum fuisset עגלי בעל *Aglibaal* Ἀγλιβήλῳ. Huic nomini quadrat Solis forma rotunda: sed & iste Imperator dicitur coluisse Solem sub forma Saxi ab imo rotundi & conici, quâ formâ (ut dictum) apud Emissenos cultus fuit. Is fortè ductus fuerit (ut & illi) sententiâ Anaxagoræ, qui (ut habet Plut. de Placitis Philosophorum,) existimabat Solem esse rotundum aliquem Lapidem ignitum, talem qui Græcis Μύδρος. Ille etiam (dicente Plinio lib. 1. cap. 58.) fertur cœlestium literarum scientiâ edoctus, prædixisse quibus diebus dictum Saxum à Sole esset casurum: idque interdiu in Thraciæ parte ad Ægos flumen fuisse factum: quod quidem Saxum (inquit) etiam nunc ostenditur magnitudine Vehis seu Plaustri, adusto colore. Est itaque *Elagabalus* (abjectâ terminatione *us*,) nil nisi עגלי בעל *Agli-bal* seu *Egli-bal*, i. e. *deus rotundus*, uti est tam Sol quàm Cinctura seu Scapus Coni. Apud D. Sponium etiam p. 1, extat supradicta Inscriptio dupliciter Græcis atque Palmyrenis characteribus exarata sub pedibus dictarum deitatum, quarum ibi

cernuntur

cernuntur Imagines in eodem marmore. Cùm itaque *Solis & Beli ſimulacbra* vocet ea Herodianus in *Aurelio*, planum eſt illam dicti Monumenti dedicationem fuiſſe factam Imperatori Elagabalo à Sole (vel à Saxo) denominato *Egli-Baal*, atque Jovi ſeu Belo qui dictus eſt *Malach-baal* ſeu *Rex Baal*: nam apud Ethnicos Planetæ omnes *Regum* epitheto ſemper gaudebant. Quivis itaque Planeta vocabatur *Rex*, atque etiam *Baal*. i. e. *Dominus* ſeu *Numen*: & ſic quodvis *Numen* Idololatricum, ut *Vitulus* aureus. Talia autem omnia in plurali vocantur *Baalim*, i. e. *Domini*, *Numina*. Adeò ut adulandi cauſâ, Imperator cum Jove junctus eſt, quaſi Imperium cum eo æqualiter diviſum habuerit, ut voluit Poëta,

Nocte pluit totâ, redeunt Spectacula mane:
Diviſum Imperium cum Jove Cæſar habet.

Alii paulò aliter de illo Nomine ſentiunt. Vide Caſaubonum ad Lampridium.

Cananitæ Solis cultores, (ut quovis modo opitularentur deo ſuo & ſe officioſos oſtenderent,) prætendentes quaſi vellent juvare Solem in curſu ſuo, ei dedicabant qui (2 *Reg.* XXIII) vocantur סוסים השמש *Equi Solis*, & מרכבות השמש *Currus Solis*, ex metallo fuſi & Soli dedicati. Dicti *Equi* ſubinde ut *Gryphes* fingebantur, ut videre eſt apud D. Sponium & alibi.

Quod verò ad præſentem ſcopum pertinere cenſeatur, miraculoſum illud tempore Joſuæ Solſtitium (ſeu potiùs Solis Regreſſio,) non erat ignotum Mithræ celebratoribus Magis, qui Solis in Achazi Horologio retrogradi Memorialia retinent, ſi fides Dionyſio Areopagitæ Epiſt. 7, (ſeu potiùs Apollinari juniori, qui putatur Librorum qui Dionyſio tribuuntur verus Autor :) apud eum τριπλάσιος *triplo major* ſeu *extenſior* dicitur *tunc Mithra*, propter talis Diei extenſionem, his verbis, Τοῦτο ταῖς Περσῶν ἱερατικαῖς φήμαις, καὶ εἰσέτι Μάγοι τὰ Μνημόσυνα τοῦ τριπλασίου Μίθρου τελοῦσιν. Ad hunc locum Georgius Pachymerius, Πέρσαι τὸ παρέκτασμα τῆς ἡμέρας ἐκείνης διὰ τῆς τελετῆς τῶν Μνημοσύνων τοῦ τριπλασίου σημαίνουσιν.

Per *Mithriaca*, intelligimus vel Mithriacas figuras ſymbolicas, vel Mithriacos ritus & cæremonias. Quoad Ritus, eorum origo referenda eſt ad remotiſſimam antiquitatem. Hi omnes peragebantur in aprico ſub dio, ut hodiè fit. At cùm Zoroaſtres præcipuus Religionis Antiſtes & Reformator, in Antro vixerat, ibi Deum adorans, alii poſteà ejus exemplo ducti, idem fecerunt, & ſolenne eſſe juſſerunt, & Antrum Mithriacum etiam parârunt. Originitùs itaque uni-

versus eorum cultus fiebat absque Templis; cùm crederent Deum qui totum Mundum implet, intra nullius Templi parietes comprehendi posse, ut de eis notat Cicero. Idem itaque in hac parte sentiebant cum Salomono, qui dixit Deo, *Qualem Domum ædificabo Tibi quem cæli cælorum non continent?* Hoc Persarum tunc de Deo orthodoxam opinionem monstrat, & à Mithræ aut cujusvis alius Numinis cultu divino præcavet, eósque à quâvis Idololatricâ adoratione vindicat atque absolvit.

Quoad Mithriacas figuras, de his optimè agit Porphyrius in Libro *de Nympharum Antro*, ubi exponit qualia erant Mithriaca à Zoroastre excogitata & effícta, quæ ibi ut monumenta Philosophica & Astronomica servabantur, non autem religiosè colebantur, quippe quod non ferebant Persarum Principia. Porphyrius quidem ex suâ & Græcorum sententiâ vocat *Mithram omnium patrem, eúmque Mundum condidisse insinuat.* Persæ autem (ut suprà) *Mithram* esse Creaturam, & Mundum à Deo Omnip. conditum credunt. Sic itaque se habet locus, *Eodem modo Persæ animarum in inferiona* κάθοδον *Descensum & deinde* ἔξοδον *Regressum mysticè significantes, Mystem initiant,* Σπήλαιον τόπον *Spelæum locum nominantes. Nam referente Eubulo, Zoroastres primus omnium in montibus Persidi vicinis Antrum nativum, floridum, fontibusque irriguum in honorem Creatoris, & omnium Patris Mithræ, consecravit: ita ut Antrum conditi à Mithrâ Mundi figuram ei repræsentaret: ea verò quæ intra Antrum, erant certis invicem intervallis disposita, ut Elementorum Climatúmque mundanorum symbola seu figuras gererent. Dein post Zoroastrem, apud alios quoque obtinuit, ut in Antris atque Specubus sive nativis sive manufactis* τὰς τελετὰς ἀποδιδόναι *Præstationes sacras peragerent. Nam ut Diis cælestibus Templa & Delubra atque Altaria ponebant, terrestribus verò & Heroïbus Aras, subterraneis autem Scrobes &* μέγαρα *Ædiculas, ita Mundo Antra & specus; itidem & Nymphis, ob aquas in Antris destillantes & scaturientes, quibus Naiades Nymphæ (ut mox dicemus) præsunt. Nec Mundi tantùm (uti diximus) geniti scil. ac sensibilis Symbolum faciebant Antrum, sed pro omnium quoque invisibilium virtutum Symbolo idem accipiebant: quod Antra quidem obscura; virtutum verò illarum essentia, incognita sit. Hinc & Saturnus in ipso Oceano Antrum extruxit, & Liberos suos in eo abscondit: sic & Ceres Proserpinam in Antro cum Nymphis educabat. Aliaque multa hujus generis Theologorum Scripta pervolvendo, aliquis inveniet.----Et ab hisce quoque (ut opinor) Pythagorei,*

&

& post ipsos Plato, sumptâ occasione, Antrum atque Specum Mundum vocârunt, ---Et apud Platonem libro VII de Republicâ, dicitur, Ecce enim homines tanquam in subterraneo Antro & in habitaculo simili Speluncæ, cujus ingressus versus lucem latè per totum Antrum patet. ---Nam habitaculum hoc quod oculis usurpamus, Carceris habitaculo assimulandum: ignis autem Lumen in eâ relucens, Virtuti Solari. Quod igitur Theologi Antra Mundi virtutúmque mundanorum Symbolum posuerint, ex hisce manifestè perspicitur.

Hoc modo vides qualia erant Persarum *Mithriaca* in Antro servata. Fallò itaque eis impingitur quasi Mithram coluerint in Antro, loco ad hoc planè incommodo & inepto; cùm reverà Mithram non colerent, sed tantùm Deum ibi colebant, (ut de antiquissimo Rege *Kejomáras* suprà notavimus,) ad eum precando, & meditando in Zoroastris illam cœlestem & terrestrem compagem ac structuram, in quâ cœlestia Signa & terrestria Climata erant in eo Antro mathematicè comparata, ut ea essent ingeniosa aliqua Mundi repræsentatio per symbolicas figuras facta. Sed cavendum est ab iis quorum mos est quasvis cæremonias civiles & meram talium rerum custodiam, vocare *Cultum*, quem divinum esse insinuant; cùm reverà talis non fuerit.

In singulis illis Iconismis, ter visitur *Mithra* seu *Sol*, sc. *suprà* ubi Taurum jugulat superatque, & (quasi interposito Tauro non luceret,) *infrà* interim (tanquam per faces) utrinque Mundo lucem suppeditare videtur. *Mithra* ibi est in figurâ Regis Persici, uti constat ex *Tiarâ directâ* & *Stolâ*, quæ solis Regibus competunt. *Stola* Arabicè dicitur حلة *Hilla* seu *Hulla*, si modò duplicata sit; si autem simplex, tum Arabicè رداء *Ridâ*, quæ in Libro *Turgjemân* Turcico-Persicè explicatur, طاش طون يعني جار *Ridâ est gemmata vestis, scil. Tchâr.* Talis Persica *Stola* Curtio Latinè dicitur *Palla*, quæ (si sit Latinæ originis,) ferè consonat cum Persicâ voce بالا *Bâlâ*, vulgo *Pâlâ*, i. e. *superior*, cùm بالاپوش *Balâ-pûsh* sit *superior vestis* (qualis erat *Stola*) ex panno aureo, gemmis plumata & animalium figuris intextexta. Erátque *Palla* tam virilis quàm muliebris.

In militaribus Persarum Processionibus, Solis imago simul portari solebat, & non procedebant nisi orto Sole, ut ei priùs debitum respectum solverent, utpote cujus favorabilem aspectum eis prodesse posse existimabant. Sic apud Curtium in Darii Processione, *Orto Sole procedunt: & super Regis Tabernaculo (unde ab omnibus conspici posset,) Imago Solis chrystallo inclusa fulgebat. Ignis argenteis Altaribus*

præfere-

præferebatur. Magi proximi patrium carmen canebant. Magos 365 Juvenes ſequebantur puniceis Amiculis velati, ad numerum Dierum Anni. Currum Jovi ſacrum albentes vehebant Equi: hos eximiæ magnitudinis Equus quem Solis appellabant, ſequebatur. Aureæ Virgæ & albæ Veſtes regentes Equos adornabant. Et mox addit, *Regius Currus --- cujus utrumque latus deorum Simulachra ex auro argentoque expreſſa decorabant: diſtinguebant intervenientes Gemmæ Jugum, ex quo eminebant duo aurea Simulachra cubitalia, quorum alterum in alterum belli gerebat effigiem*, ſcil. inter Darium & Alexandrum faciendi. Hæc omnia Simulachra neceſſariò fuerint ornatûs, non autem divini cultûs, ergò; cùm ab Imaginibus colendis abhorrerent. Nec tunc habebant aliquid *Carmine* ſcriptum, ut ille falsò dicit.

Apud Perſas non erat *Mithræ* cultus aliquis divinus, ſed tantùm civilis & cæremonialis, ſcil, *Proſtrationes*, & *Salutationes*; &, ut quidam volunt, *Suffitus*: qui tamen plerumque Deo fiebant in Pyréis, ut ſuprà ex *Erdavirâph-nâma* notavimus. Græci his dictis addunt *Libationes*, & *Sacrificia*. Sed quicquid *Deo* fecerint, Græci volunt eos id feciſſe *Soli*, eorum actiones perperam interpretando. Sic *Xen.* τῷ ἡλίῳ ὡλοκαύτωσαν τὰς ἵππυς: imò & *Tauros*, ut ſuprà de Xerxe diximus. Ea autem Sacrificia non *Soli*, ſed *Deo* fiebant. Sic in religioſâ Proceſſione Perſepolitanâ eſt grande aliquod Sacrificium Deo faciendum, ubi viſuntur multi Boum pares alternatim procedentes: nulla autem Solis Icon ejuſve portatio ibi viſitur. In ſacrum uſum alebantur generoſiores Equi qui pompâ ducebantur, ut Strabo, *In Xerxis exercitu poſt* 10000 *militum cohortem, ſequebantur* 10 *Equi Niſæi grandes pulchrè ornati: & poſt hos, Currus Jovis ſacer albis Equis tractus; ponè Auriga: deinde Rex ipſe in ſuo curru.* Optimi Equi erant in Mediæ regione نسا *Neſâ*, ubi erat peramplus *Campus Niſæus*, (cujus meminit Herod. p. 155,) ubi tales Equi paſcebantur herbâ quæ inde ad nos transplantata, uſque hodiè à Botaniſtis Europæis vocatur *Medica* ſeu *Pabulum Medicum*, de cujus nominibus orientalibus vide Præf. noſtram.

In ſupradictâ Proceſſione viſuntur Homines binatim portantes *Libationes* in parvis patinis. Si Vinum libabant, erat (inquit Athenæus) in Paterâ magnâ dictâ *Condy*, continente 10 Heminas: nam oportebat eam fuiſſe magnam, tam ut eſſet Oblatio digna quàm ut eſſet hominibus grata: talia enim ab aſtantibus conſumebantur. Aliàs ex Phialâ aureâ libabant, ut in ſeqq. dicetur. Hæc autem Deo fiebant, non

non Soli, ut putarunt Græci. Libri *Ph. Gj.* autor (ut ſuprà p. 101,) memorat 7 antiqua Templa in quibus (inquit) *Suffitus* offerebatur 7 Planetis. Sed cùm is fuerit Mohammedanus, ejus fidem in hac parte ſuſpicor, cùm planum ſit illa Templa non fuiſſe dedicata Planetis: & cùm præterea certum ſit, quòd quicquid fiebat Planetis, factum fuit ſub dio; & quicquid fiebat in Templis, factum fuit Deo. Ideóque ego (cum Briſſonio) ſuſpicor an Perſæ unquam ſtellis incenſerunt *Suffitum*, quod erat pejorum Sabaitarum proprium. Sed è contrà, *Suffitum* in Pyreis Deo factum fuiſſe benè ſcio. Græci his dictis addunt *Libationes* & *Sacrificia* Soli: ſed ego diffiteor, donec à Scriptoribus Perſicis hoc edoctus fuero. Quòd *Libationes* & *Sacrificia* fecerint Deo, ſatis conſtat tam aliunde quàm ex Sacrâ Proceſſione apud Perſepolim.

Herodotus pro more dicit, quòd *Xerxes* εὔχετο πρὸς ἥλιον: quod tamen nunquam factum fuit. Sed cùm ad Deum oraret, Græci putarunt id factum fuiſſe ad Solem; planè ignorando quòd Perſæ Deum Omnipotentem colebant in aprico coram Sole. Id autem quod reverà Soli faciebant Perſæ, erat tantùm مهر نيايش *Mihr-niyâiſh*, i. e. *Mithræ celebratio* ſeu *Laudatio* ſive *Salutatio*, quæ incipiebat in nomine Dei, & ad eum dirigebatur, agendo Gratias pro beneficio Solis qui glorioſo lumine Orbem illuſtrat, & totam Creationem calore ſuo fovet recreátque, &c. Et talis eſt eorum ماه نيايش *Lunæ Salutatio*, & بهرام نيايش *Martis Salutatio*, atque deinceps cæterorum Planetarum, Deo gratias agendo propter talia Luminaria, quæ noctis obſcuritatem illuſtrant, &c. Id quod *Soli* fit, eſt Sacrum quotidianum: nam inter Zoroaſtris Præcepta in Libro *Sad-der*, præſcribitur ter faciendum ſingulis diebus. Habebant autem (& hodie habent) ſemel in anno, (ſcil. in medio menſis *Mihr*) magnam per 6 dies Feſtivitatem dictam *Mihraghân*, i. e. τὰ Μιθριακὰ ſeu *Mithralia*, quæ ſuo loco (ubi agitur de *Die Mihr* & de *Menſe Mihr*,) deſcribuntur: nolo heic repetere. Hoc tempus reſpiciens Euſtathius ad Homerum, ait quòd *erat certa Dies* καθ' ἣν τῷ Μίθρᾳ ἔθυον: *& quòd tunc Perſarum Regi licebat inebriari & Perſicum ſaltare*, quæ aliis temporibus illicita. Quod ille dicit ἔθυον, erat aliquas civiles cæremonias facere & lætitiam celebrare. Omnia quippe Feſta ſua (ut ex Libro *Ph. Gj.* conſtat,) celebrabant Solennioribus Precibus in Pyreis, quibus temporibus manè omnes ad Eccleſiam confluebant; & deinde poſt peractas preces, Comeſſationibus & Ludis & omnis generis Lætitiæ indulgebant, eodem modo quo apud Chriſtianos fit in diebus Feſtis. Sed in eorum

Libris non inveni mentionem *Sacrificiorum*, ne quidem in Solenni illo Conventu 1400 abhinc annis habito in tempore *Ardeshir Babecán*, quando de Religione consulebatur; ubi tamen proculdubiò florente tunc Imperio, nulla Solennia omittebantur. Si verò intra hosce mille annos (ex quo dissolutum fuit Imperium) apud paupertate & inopiâ pressos, Sacrificia majora & sumptuosa fortè cessaverint, non equidem miror.

Quicquid igitur Soli fecerint, id tantùm (ut dictum) civiliter factum est; non credendo Solem esse Deum, nec petitiones ad eum dirigendo, (quod inculcare debemus,) cùm semper Deum Omnipotentem (eúmque solum) religiose colerent. Quid autem cum Sole volunt, & an eum colant necne, docet supracitatus Sansonus pag. 108, quem videas. Nam quamvis Soli aut Planetis aliquas cæremonias fecerint, interim tamen de Deo rectè senserunt, ut docet Dio Chrysostomus in Oratione Borysthenicâ XXXVI, his verbis, *Alius autem sermo in reconditis mysteriis ab hominibus Magis ἄδεται, canitur admirandus, qui Deum hunc laudibus celebrabant, ut perfectum, & primum aurigam perfectissimi currûs. Solis enim currum recentiorem esse ajunt, cum illo comparatum, ut qui appareat & vulgò, utpote cursum faciens manifestum. ---Fortem autem & perfectum Jovis Currum nemo laudibus extulit dignè hoc modo, neque Homerus neque Hesiodus, sed Zoroastres, Magorúmque Discipuli canunt, ab illo edocti. ---Illi verò & alia juxta Sacros sermones faciunt, atque etiam Jovi alunt Currum Nesæensium Equorum, qui maximi pulcherrimique omnium qui sunt in Asiâ: Soli verò unum Equum. Interpretantur autem omnia Sermone: non quemadmodum apud nos Musarum prophetæ, singula magnâ cum persuasione dicunt, sed ex se valdè contumaciter. Esse enim dicunt universitatis rerum unam vectionem & aurigationem, à summâ quæ fiat experientiâ & robore semper, eámque inaccessibilem in inaccessibilibus seculi circuitibus. Solis autem & Lunæ cursus veluti equorum, motus esse partium: unde & ab ipsis clariùs videri. Universi verò motum atque cursum haud multos intelligere, sed illius certaminis ignorare magnitudinem. Quæ post hæc sequuntur, erubesco dicere de Equis deque Aurigatione, quomodo interpretantur; non admodùm curantes, ut sibi usquequaque Imago similis fiat.* Quid deinde fabulentur Gentes de hisce Equis, prolixè docet, & unus Vestæ comparatus. Qui plura cupit, Dionem adeat ipsum.

Cùm autem Persæ tam impensè honorarent Solem, mirum est cur Magi Lunam sibi præesse prætenderent, præsertim cùm Rex ipse aliter

ter crederet, donec audiret infallibiles Doctores & Ductores suos contrarium affirmantes. Nam inopinatò superveniente Solis Eclipsi (ut Herod. p. 454,) quâ Xerxes putabat affici Persas, Xerxi respondebant Magi, Solem Græcorum, Lunam verò Persarum esse προδέκτορα. Hoc ergò videtur à Magis dolosè dictum Xerxi, ut ei placerent avertendo omen & timorem inde exortum. Hinc constat eos non novisse calculationem Eclipsium, cùm tale quid non prævisum eos inopinatos invaderet. Si novissent ejusdem causam esse naturalem, non erat opus ut Regi malignum omen inde metuenti, doloso responso satisfacere satagerent.

Solis quidem Adoratio plus quàm civilis fuit ferè universalis: nam Scythæ tam Occidentales quàm Orientales seu Tatari fecerunt. His *Sol* vocatur كونش *Ghiûnesh*, vel contractè كون *Ghiûn*; quo etiam notatur *Dies*, cùm ille sit effectus hujus. Sic *Luna* & *mensis* per eam metitus appellatur آي *âi*. Talis est lingua Tatarorum citra Imaum, sc. Turcica. Ea autem ultra Imaum, est Mogolo-Tatarica, quâ *Sol* dicitur ناران *Náran*, & *Luna* atque *mensis* صرا *Sará*. Quàm autem longè latéque iste Sabaismus seu copiarum cœlestium cultus fuit diffusus, mirandum est; cùm ex probatis autoribus (ut alibi notavimus,) certum sit in Peruviano tractu ante Hispanorum adventum, fuisse Templa dicata Soli, & in eis Virgines aliquando ducentas perpetuæ castitati addictas; nisi fortè aliqua ex Sole conceperat, ut astuti Sacerdotes ignaro populo persuadebant: nam populi simplicitas & Sacerdotum astutia omni ævo omnique regione semper notabilis. Et quidem talis eorum cultus videtur vel ex communi hominum consensu profectus, vel ex eorum commercio & conversatione cum aliis Gentibus; quorum hoc posterius magis probabile, præsertim propter institutionem Sacerdotissarum Virginum: nam non est dubium quin olim Pœni & Cananæi ad eos navigaverint, uti ex Hannonis Periplo & aliunde fecimus probabile in *Notis ad Itinera Mundi*. Præterea in Bibliis Græcis legitur quòd Salomon Tyriorum ope accersivit sibi Aurum Φαρύιμ, i. e. *Peruvianorum*, unde verior nominis פרוים punctatio colligitur.

CAP. V.

Peculiare Caput (per modum digreſſionis) in quo ſtrictim agitur de ſequioribus Sabaitis ſeu Sabiis, ſc. de Sabaiſmo & Idololatriâ Gentilium nationum quæ ſub influentiis Planetarum formabant Imagines adorandas; ut Lectori innoteſcat inter utrumque Sabiorum genus differentia.

DE Gentium cultu Solis, multa diximus in præcedente Capite: illuc itaque Lectorem remittimus. Sabii non ſunt certa aliqua Gens, ſed certum Religionis genus, ſc. eorum qui copias cœleſtes colunt, ut in ſuperioribus dictum, ubi egimus de ratione Nominis Sabiorum; quos etiam (ex Shahriſtáni) in duo genera diſtinximus, ſc. *in Sabios colentes Stellas*, & *in Sabios colentes Imagines*. Prioris generis (qui meliores) erant olim Perſæ, qui unà cum ſuo Sabaiſmo Deum ſolum divino cultu adorabant, Planetas autem & Elementa tantùm cultu civili, Iconolatriam repudiando. Poſterioris generis (qui pejores) erant aliæ Gentes, quæ poſthabendo & prorſus negligendo Deum, divino cultu colebant Angelos & Stellas atque Imagines ſub earum influentiâ formatas, cum Idololatriâ abſolutâ eâque peſſimâ. Arabum de ratione Nominis (ſc. *à tranſeundo ab unâ religione ad aliam*,) ſententiam ſuprà expendimus & refutavimus: eam tamen heic rurſus propter adjunctam Sabaiſmi aliam Definitionem Perſicam, repetimus ex Libro *Pharh. Gj.* in voce *Nogûſhâ* atque ex Alcorani Interpretatione Hoſeinæâ, صابيين كه از ديني بديني گردانيده شدند يعني از هر ديني چيزي اخذ كردند وملايكه مي پرستند وزبور ميخوانند وروي بكعبه نماز مي كذاردند وگفته اند صابيان زنادقه اند يا ستاره پرستان *Sabii ſunt qui ab unâ religione ad aliam convertuntur, i. e. ex quâvis religione aliquid arripiunt, & Angelos colunt, & Schedulas recitant, & inter orandum faciem Meccæ obvertunt. Sunt qui dicunt Sabios fuiſſe Saducæos aut Aſtricolas.* Iſti Noguſhæi ſeu Sabii aliter ibidem Perſicè fuſiùs deſcribuntur *Colere ſtellas & adorare Solem, eique preces fundere 5 vicibus quotidie:* [alii dicunt 3 vicibus.] *Hujus religionis homines duas habere opiniones, quarum altera eſt, Deum Excelſum eſſe Creatorem Mundi: eum tamen præcepiſſe Servis ſuis ut magni faciant Stellas, & ut ad* نورانيات *Luminoſa corpora ſe convertant in Precibus.*

cibus. Altera opinio est, Deum Excelsum esse Creatorem Orbium-cœlestium & Angelorum & Stellarum; & quòd Stellas rerum inferiorum Gubernatores esse constituit, & quòd res Incolarum hujus Mundi quoad Bonum & Malum & Sanitatem & Ægritudinem, &c. totaliter ab eis dependeant: ideoque oportere homines magnifacere illas, quippe quæ sint پروردگاران *Altores populi mundani & inferioris, & rerum eorundem Gubernatores. Et hanc fuisse opinionem Chaldæorum, de quâ Abraham cum eis disputavit, eámque refutavit.* Addam, & Abrahamum contra Chaldæorum Iconolatriam æquè ac Syderolatriam disputâsse.

Calcashendi Ægyptius Arabicè scribens narrat, *Sabiorum præcipua Festa esse illis diebus quibus contingit alicujus Planetæ Exaltatio: esse autem Saturni Exaltationem in 21 gradu Libræ, Jovis 25 Cancri, Martis 18 Capricorni, Veneris 29 Piscium, Mercurii 25 Virginis, Solis 29 Arietis, Lunæ 3 Tauri. Sed maximum omnium Festum quo meliores vestes induunt, esse ipsum Diem quo Sol Arietem ingreditur.* [Tum nempe erat initium Anni eorum.] *Eorum quoque Reges extruxisse* هياكل *Sacella quibus appropriabant Festa pro ratione Stellarum quarum nominibus talia Sacella dedicata sunt.* Scil. Festum Solis erat in Sacello Solis, Festum Martis in Sacello Martis, &c.

De hisce hominibus scribit Ecteri, الصابيون يزعمون انهم على دين النوح عم وقبلتهم علي مهب الجنوب *Sabaitæ reputant se esse de Religione Noachi, cui pax: & eorum Kibla est plaga australis*: scil. ut supra dicitur, convertunt se ad Caabam, i. e. australiter. D. Augustinus de sui temporis Sabiis in Libro de Hæres. refert, *Orationes faciunt ad Solem per diem, quaquaversum circumit; ad Lunam per noctem, si apparet: si autem non apparet, ad Aquiloniam partem, quâ Sol cùm occiderit, ad Orientem revertitur, stant orantes.* Ex supradictis colligitur, quòd quando particularem aliquam stellam adorant, se ad eandem convertunt in quâcunque plagâ fuerit; quod tam rationi quàm bonis moribus consentaneum. At diversum quid statuit Phiruzabadius Camûsi Autor, قبلتهم من مهب الشمال عند منتصف النهار *Eorum Kibla est plaga Septentrionalis tempore meridiano.* Nempe aliqui eorum (ut videtur) Septentrionem ejúsque Polum inter precandum respicere voluêre. Idque fortassis quia ea cœli pars semper serena est, oculos non perstringens; ea quoque semper visibilis & constans est, eos nunquam destituens: adeò ut ibi semper habeant Numen quod colant, & quod in inferiora influat: cùm reliquæ cœli partes sint incon-

 stantes

ſtantes & aliquando inviſibiles, aliquâ anni parte non comparentes, adeóque cultores ſuos deſtituentes. Deitatum enim propinquitatem & præſentiam amant, longinquitatem autem & abſentiam deplorant.

Hoc modo inter ſe differunt Autores in aſſignando Sabiorum *Kiblam*. Sed fortè hæc eorum differentia quodammodo conciliari poſſit perpendendo diverſitatem Stationis orantium in quâcunque Mundi plagâ fuerint; prout faciunt Mohammedani, qui (ut ſuprà diximus) in hunc uſum habent Tabulas mathematicè calculatas quibus Titulus تحويل قبلة *Converſio* ſeu *circumrotatio Kiblæ*, quæ *Caaba*; ut ubicunque fuerint, ſciant rectà ſe illuc convertere inter orandum. Si itaque Sabiorum (ut quidam ajunt) *Kibla* ſit *Mecca* ſeu *Caaba*, idem de illis ſentiendum eſt. Ab Auguſtini patriâ, Mecca fuit inter Ortum & Boream: & aliis Borealibus ſeu Boreo-orientalibus, Mecca fuit ad Auſtrum, qui ergò in communi ſermone nominando *Kiblam*, neceſſariò intelligant *Auſtrum*. Et ſic de reliquis plagis Orantium, quorum *Kibla* ſeu *Anterior pars* inter orandum pro Stationis diverſitate ſemper variatur. Calcaſhendi Ægyptius habuit Meccam magis ad Boream: ideóque haud mirum eſt quòd ille poſuerit Sabiorum ſuorum *Kiblam* in eâdem plagâ. Si hæc conciliatio non ſufficiat, tum diverſitas (ſi quæ reſtat,) neceſſariò ſit in opinione Orantium, qui fortè omnes non idem ſentiant de ſuâ *Kibla*, dum alii in Meridie & alii in Aquilone eam collocant.

Quoad ſupra allegatum Calcaſhendii locum ubi Planetarum *Exaltationes* tanguntur, notandum eſt ibi ineſſe aliquot menda tam Autoris quàm Exemplaris ex quo ipſe hæc deſcripſerat. Nam quamvis Autor ſuos *Numeros* exprimat diſertis *verbis*, videtur tamen eos ſumpſiſſe ex Tabulis ubi omnia erant numeralibus literarum *Notis* expreſſa, in quibus pronum eſt Scribis errare, & ſæpiſſimè erratur. Is ergò pro 25 Cancri, debuerat legere 15: & pro 18 Capricorni, legendum erat 28: & pro 29 Piſcium, legendum 27: (nam تسعة eſt ſcribæ error pro سبعة:) & pro 25 Virg. leg. 15: & pro 29 Arietis, leg. 19. Cùm itaque ex Planetarum *Exaltationibus* ritè ſtatis, pendeant Sabiorum Feſta, vera *Exaltationis* loca habeto ex *Ali Birgjendi* Perſâ, qui Cap. VIII ſcribit, *Exaltatio*

Saturni eſt in 21 gradu Libræ,	*Solis in 19 gradu Arietis,*
Jovis in 15 gradu Cancri,	*Mercurii in 15 gradu Virginis*
Martis 28 gradu Capricorni,	*Veneris in 27 gradu Piſcium,*

Lunæ in 3 gradu Tauri.

In

In Planetarum *Exaltationes* deſignando, cum his ad amuſſim concordant Aſtrologi Anglicani. At paulò aliter *Shâh-Cholgi* Perſa in Comment. ad Naſſireddîni Tabulas, qui ſingulorum Planetarum *Exaltationes* per unum Signum retrahere videtur, ſeq. modo: viz. *Exaltatio*

Saturni	*Jovis*	*Martis*	*Solis*	*Veneris*	*Merc.*	*Lunæ*
eſt in ſigno 6,	3,	9,	0,	11,	5,	1,
in gradu 20.	14.	27.	18.	26.	14.	2.

Heic ut vides, Saturni *Exaltatio* ponitur in *Signo ſexto* ſeu *Virgine*, cùm apud alterum ſit in *Signo ſeptimo* ſeu *Librâ*. Sed diſtinguendum eſt inter Signorum *Dodecatemoria* & inter *Signa* ipſa ſeu *Stellas*, cùm à tempore Hipparchi, ſtellæ *Virginis* promotæ ſint in Dodecatemorion *Libræ*. Ergò *Ali Birgjendi* intelligit Signorum *Stellas*, & *Shâh-Cholgi* intelligit Signorum *Dodecatemoria*, ut conſtat ex *nullitatis notâ* Solis in Ariete: ſic enim ſcribere eo in caſu eſt mos Aſtronomorum Orientis. In Syrorum aliquo Calendario Arabicè conſcripto, Planetarum *Exaltationes* adſcribuntur ſequentibus *Diebus*: viz. *Exaltatio Saturni* 16 *Januarii*, & 5 *Octobris*: *Jovis* 28 *Junii*: *Martis* 9 & 29 *Decembris*, & 7 & 28 *Januarii*, & 15 *Aprilis*: *Solis* 29 *Martii*: *Mercurii* 7 *Auguſti*, & 30 *Decembris*: *Veneris* 8 *Martii*, & 18 *Aprilis*: *Lunæ* 14 *Aprilis*, & 18 & 28 *Auguſti*: nempe è regione dictorum Dierum notantur tales ſingulorum Planetarum *Exaltationes* in dicto Calendario.

Plurimi autem Sabaitæ Religionem ſuam aliquantò altiùs petunt à Patriarchâ antediluviano *Seth*, quem vocant شيث *Sheit*, magni facientes صحف شيث نبي الله *Sohuph Sheit Nebiúllah*, (ſic enim ſonant,) *Librum Sheit Prophetæ Dei*; qui eſt Liber ſatis grandis Arabicè conſcriptus, in quo multa Moralia Præcepta de praxi Virtutum & fugâ Vitiorum continentur. Et quidem Sabaitæ ſeu Sabii in Monte Libano & alibi dictum Prophetam ſuum ita venerantur etiam hodiè, ut per eum jurare plus ſit quàm per Deum juraſſe: nam (quod ab incolis didici,) ſi aliquis ex iſtis juraverit tibi والله *Walláh, per Deum*, vix potes ei credere: at ſi وشيث *Waſheit, per Seth*, tum tutò potes ei credere, cùm hocce Juramentum religioſiſſimè ſervaturus ſit; id enim violare nefas.

Ibn Shahna in Libro *de Primis & Poſtremis*, dictum Librum memorans, Arabicè ſcribit, يقال ان الصابية اخذت دينهم عن شيث وادريس والباقي *Dicuntur Sabii accepiſſe Religionem ſuam à Seth & ab Idrîs* [ſeu Enoch.]

Enoch.] *Estque illis Liber dictus Sohuph Sheit, quia eum accensent τῷ Sheit: in eo agitur de Bonis Moribus, quales sunt Veracitas, Fortitudo, Affabilitas erga peregrinos, & ejusmodi alia quæ in eo præcipiuntur. Item in eo memorantur Vitia quæ prohibentur. Habentque 7 precandi tempora; sc. quinque, (ut sunt quinque illæ* preces *Muslimorum,*) *& Precationem matutinam, atque septimam quæ fit completis 6 horis noctis. Præscribunt firmam-intentionem: nec preces suas cum aliis rebus commiscent. Precantur autem super Feretro absque Genuflexione aut Prostratione. Jejunant mensis tres primos dies, computantes Jejuniorum-solutiones ab ingressu Solis in Arietem. Jejunant quartâ-parte diei* [al. noctis] *usque ad occasum Solis. Magnificiunt Meccam & Pyramides Ægypti: & solennem-peregrinationem suscipiunt ad locum prope Harrân. Festa eorum sunt 5, in ingreßu Saturni & Jovis & Martis & Veneris & Mercurii in domos Exaltationis suæ. Festorum autem maximum est die quo Sol Arietem ingreditur. Seipsos derivant a Sâbi filio Idrîs, qui sepelitur in Ægypti Pyramide tertiâ. Dicit Ibn Hazm, Religio quam Sabaitæ profitentur, erat Religionum antiquissima per totum Mundum tunc prævalens, adeò ut plurima de eâ referant. Deus autem misit Abrahamum cum Religione in quâ jam sumus. Shahristâni dicit Sabios æstimare Spiritualia seu Angelos, in contrarium Hanifæorum qui magnificiunt Corporalia seu Homines.* Sic ille.

Maimonides in *More Nevochim*, parte 3, Cap. 29, 30, plurima habet de Sabiis notatu digna. Ego heic brevitatis causâ, tantùm rerum summam exhibebo, quæ apud eum & alios fusiùs leguntur. Dicti (inquit) Sabii olim agnoscebant & hodiè agnoscunt Deum esse Conditorem Mundi, & Cœli Possessorem; sed propter nimiam distantiam & plurimùm reverendam Majestatem, non esse accessibilem; ipsósque non posse adire illum immediatè, ne nimis audaces videantur. At more illorum qui Reges appellare volunt, necesse putant ut supremos illius Ministros primò adeant, qui sint apud tales Reges Mediatores, illorum negotia & petitiones ei impertientes, ejúsque voluntatem & determinationem sive responsum illis renuntiantes: sic Sabii adibant & hodiè adeunt Angelos & Planetas ut Mediatores, quos septem minores Reges esse putant in luminosis illis corporibus habitantes ut in tot Palatiis aut Sacellis; ad quorum imitationem alii ex eis Sacella etiam in terris fabricabant, in quibus collocatæ erant Imagines dictis Stellis dedicatæ. Talia Sacella in S. Bibliis vocantur Tabernacula, ut *Tabernacula Molech & Rempban*, &c. Nam cùm Planetæ

netæ etiam nimis diſſiti eſſent, & aliquando quoque abeſſent ſub terrâ occumbentes & deliteſcentes, conſultum duxerunt hiſce Planetis erigere Imagines de eorum virtute participes, quæ nunquam abeſſent, ſed ſemper cùm eis præſentes, ut eas perpetuò die noctéque adire poſſent. Cúmque illorum temporum Aſtrologi, omnes Colores, omnia Metalla, Ligna, Lapides, Arbores, Fructus, Herbas, & Animalia tum volatilia quàm quadrupedia, & quaſvis res alias alicui Planetæ appropriare ſolerent, faciebant Imagines ex aptâ materiâ quæ tali Planetæ eſſet propria & peculiaris; idque apto tempore ſeu ſub fauſtâ cœli poſiturâ, quando talis Planeta eſſet in ſuâ exaltatione, & in fauſto cum aliis Planetis aſpectu,&c. Et tum exiſtimabant ejuſmodi Imaginem ritè factam, talis Planetæ virtute imprægnatum iri. Nam in Imagines ex tali materiâ & ſub tali cœlorum poſiturâ teleſmaticè confectas & conflatas, Idololatræ credebant per Preces & Suffitus facilè deduci poſſe ſuperiorum Corporum Influentias: & quidem hujuſmodi Imagines credebant eaſdem habere vires & virtutes cum Stellis ipſis quas repræſentabant.

Iſtiuſmodi itaque Imagines æquè ac Stellas ipſas adorabant Chaldæi Sabaitæ, ad eas preces fundebant, eáſque placare ſtudebant Suffitu ſeu Incenſo; & Cultores ut & Confectores interim erant induti veſtibus talis coloris qui tali Planetæ gratus & congruus eſſet, &c. Deum interim negligentes eúmque oblivioni dantes. Et hoc modo (uti etiam per Heroum Imagines, ut ſupra notavimus,) venit Idololatria in Mundum, nempe per malas Artes Aſtrologorum qui talia omnia excogitabant, & ignaro vulgo talium nimis avido hujuſmodi nugas inſuſurrebant eiſque obtrudebant, falſas Planetarum & Imaginum ſub eis factarum virtutes prædicando, & ſuadendo, quòd ſi Stellas eiſque dicatas Imagines ritè placarent, tum eos non tantùm eſſe feliciores & obtinere quaſvis neceſſitates ſuas, ſed & deſcenſuros Imbres qui terram rigarent & fertilem redderent. Et hoc modo Pietatem cum Utilitate conjungentes Aſtrologi, faciliori negotio iſta ſua venena hominibus propinabant, & ab eis imbibenda procurabant, eos ad Idololatriam hoc modo ſeducentes: adeò ut hiſce Stellis & earundem Imaginibus tandem Divinum cultum exhiberent, Creaturas ſolas reſpicientes, & omnium Creatorem negligentes. Hocque fiebat magnâ ex parte per Chaldæorum Librum cui Tit. كتاب الفلاحة *Kitáb Al Phalâhat*, i. e. *Liber Agriculturæ*, in quo docetur totam Agriculturam Aſtrologicè exercere, & conficere

Teleſmata ad deducendos Imbres, & ad averruncandas atque abigendas Locuſtas & res quaſvis noxias, quæ aliàs lætiorem terræ proventum & vitam feliciter inſtituendam turbarent & impedirent.

Adeò ut Chaldæi Sabaitici quamvis ſcirent Deum, eum tamen non colebant; ſed in meram Idololatriam effuſi, preces ſuas immediatè ad Imagines dirigentes, abſque ullo ad Deum reſpectu, quem prorſus negligebant, inferiores tantùm cauſas reſpicientes. Unde in hos & in populum ſuum Iſraeliticum iſtos imitantem meritò ſuccenſuit Deus, qui per Prophetas ſuos de iſtiuſmodi hominibus conqueſtus eſt, quòd Ligna & Lapides adorarent, & flecterent ſe trunco arboris, dicendo, *Juva me, nam tu es deus meus*; & quod ejuſdem Ligni parte extruerent ignem, & ex reliquâ ejus parte conficerent Deum: de his inquam quotidianæ querelæ, peſſimam eorum Idololatriam damnando. Ex ſupradictis conſtat Chaldæos non adoràſſe Ignem, ut à quibuſdam ſtultè & nimis temerè creditum. Quid autem adoraverint, docet *Plutarchus in Iſide & Oſiride*, & docetur in Libro Danielis.

Perperam itaque & fabuloſè fingebatur Certamen inter Ignem Chaldæorum deum & Canopum Ægyptiorum numen ſub formâ Hydriæ perforatæ & cerâ obductæ; (quaſi inter utriuſque Gentis tum Deos quàm Homines certamen fuerat;) cum Ignis non eſſet Chaldæorum deus: ſi enim Ignem æſtimaſſent ſacrum, certè noluiſſent eum cadaveribus inquinare, homines in fornace igneâ comburendo; nec concedere ut aquâ extingueretur, cùm apud omnes Ignicolas nefas ſit eum quovis modo polluere, aut Ignem & Aquam committere: nam malâ morte mulctandus erat qui hoc fecerat. Si itaque Ægyptii ex unâ parte voluerint evincere Canopum ſuum eſſe deum, ex alterâ parte Chaldæi non opponebant Ignem tanquam deum, quia talem eſſe non exiſtimabant. Et propter haſce rationes, nec de Perſarum Igne verum eſſe potuerit tale certamen.

Pro exemplo Sabaitici cultûs Stellarum, conſulatur Abulfaragius, qui notat unam Arabum Tribum coluiſſe المعصم *AlMi'tſam*, aliam coluiſſe الدبران *AlDebarân*, &c. quæ in Notis noſtris ad Olug-Begum explicantur, uti & mox ſequentes *Stellæ Gregis*. Pleræque autem majores Stellæ & inſigniores Aſteriſmi habebantur tot Reges, qualis fuit Sepharvaitarum deus ſeu Aſtrum ענמלך *Ana-mélech*, i. e. *Pecus Rex*, ab ענא *Ana* ſeu ען *ân*, quod ſemper collectivè ſeu quaſi pluraliter uſurpatur, *Pecudes* minores (ſc. Oves & Capras) notans. Hæc erat

Conſtellatio

Constellatio illa quæ à Cepheo Æthiopum Rege denominata ejúsve pars, in quâ ex Orientalium sententiâ, est الراعي *AlRâi*, i.e. *Pastor*, & غنم *Ganam*, i.e. *Pecudes*, quæ etiam Olug-Bego vocantur كواكب الفرق *Stellæ gregis*: nam Arabibus & aliis pastoralem vitam agentibus & in agris degentibus, pronum erat inter Pecudes & Stellas collationem instituere & inde rei pastorali accommodata Nomina stellis imponere; præsertim cùm ab earundem influentiâ censeretur pendere fertilitatis & fœturæ omen. Quicquid enim vel prodesse vel multùm obesse putabatur, id ut Numen colebant & quovis modo placare studebant Pagani Idolotatræ. Hanc itaque pecuariam Constellationem & Pecudum figuras sub proprio Planetâ effictas colebant: nam præter Stellas ipsas, habebant etiam Figuras sub eis factas quæ essent hominibus propiores: unde probabile quòd ea Constellatio quæ Sepharvaitis *Anammélech*, Sidoniis alio nomine vocata fuit עשתרות *Ashteròth*, à sing. עשתרה *Ashtarà*, i.e. *Grex*, & in hoc loco Biblico Chaldæus etiam legit עדרי *Adre*, *Greges*. Ad hunc locum Kimchi notat, *Ashteroth esse nomen Imaginum Ovium formam habentium*, quas scil. telesmaticè sub illo Sydere (& sub Planetâ cui subjectæ sunt Greges,) factas, pro deitatibus colebant Sidonii & Philistæi, (sc. omnes junctim pro uno Numine,) eum in finem ut uberiorem in Gregibus suis fœtificationem hac ratione procurare possent. Nec mirum est de differentiâ Nominis ejusdem Numinis apud varias Gentes, ut sc. idem fuerit *Anammélech* & *Ashteròth* quæ *Astarte*; cùm eodem modo Ammonitarum خموش *Chemôsh* seu *Culex* fuerit Ekronitarum בעל־זבוב *Beel-zebûb*, *Dominus muscarum* averruncus, à Judæis per contemptum vocatus בעל־זבול *Beel-zebûl*, *Dominus stercoris*. Erat nempe magnus quidam *Culex metallicus* telesmaticè confectus apto tempore, scil. sub fausto aspectu Jovis aut Planetæ cui subsunt *Muscæ*, & ex aptâ materiâ, cum Precibus & proprio Suffitu, &c. Igitur *apud populum τοῦ Chemôsh* & ejusmodi alios, hocce Telesma fuit idem quod apud Græcos Ζεὺς ἀπόμυιος *Jupiter muscarum-abactor*, prout illi omnes stultè credebant. Quòd si eas aliquando non abigebat, tum danda opera ut Precibus, & Suffitu, & Libationibus & aliis cæremoniis meliùs placaretur.

Imaginum quoque cultu infamis erat totus Orbis, uti etiam Arabes, qui colebant اللات *Al Lâtt* & العزى *Al'Uza*, &c. Et sanè prolixum esset omnia Arabum Idola enumerare. Eos autem ab Idololatriâ

ad unius veri Dei cognitionem & cultum perduxit Mohammed, quod opus laudabile. Chinenses & Indi præter Imagines in *Pagodis* seu *Delubris* prægrandes, aliquando etiam integras Rupes (præsertim si naturâ in pyramidalem formam vergebant,) in Idola formare solebant. Talia propè urbem *Bamiyân* (quæ posteà *Balch* seu *Bactra*,) erant immania & prodigiosa illa Persicè dicta سرخ بت *Surc'h-Bût*, i. e. *Idolum rubrum*, & خنك بت *C'hingh-Bùt*, i. e. *Idolum griseum* seu *cinereum*. Hæc (ut in Libro *Masâlik Mamâlik* Persicè describuntur,) erant *duæ prægrandes Statuæ ad altitudinem & magnitudinem Turrium è rupibus excisæ, intus cavæ, ita ut quis per plantam pedis subintrans, totam interiorem earundem partem usque ad extremos manuum & pedum digitos permeare posset.* In Libro *Pharh. Gj.* in Indiâ conscripto, hæ duæ Statuæ dicuntur *quinquaginta cubitos altæ, ad quas tempore ignorantiæ confluebant* مشركان *Pagani in aliquo loco urbis Bamiyân ex territorio* كابل *Cabul in limitibus regionis* بدخشان *Badachshân.* Hinc veniunt *Rubini Balascii.* *Hæc Idola* (inquit dictus Autor) *à quibusdam censentur esse ea quæ Arabibus dicta sunt* يغوث *Yagûth & يعوق Yäük tempore Noæ: & ab aliis habentur pro* منات *Manât & Lâtt. Et haud procul ab istis, dicitur esse aliud ejusmodi Idolum paulo minus, formâ Vetulæ, dictum* نسرم *Nésrem seu* نسر *Nesr sive* نسار *Nesâr*, (*atque* نسا *Nesâ*, si rectè,) quæ videtur Statua in Luco posita, quia *Nesr* (ut & reliquæ hujus Nominis formæ,) Persicè notat *Umbraculum ex virentibus frondibus, & talem in montosis locum ubi Sol nunquam splendet:* talia enim loca contra Solis ardores munita, pro cultoribus erant commodissima. At fortè Persicus autor erraverit, putando hæc fuisse Idola tempore Noæ in Alcorano memorata, cùm eorum descriptiones sint prorsus diversæ, ut ex sequentibus constabit. Illa enim erant intus cava ut inde clam darentur Responsa, contrà quàm erant Arabiæ Idola tempore *Noæ*, qui suis prædicavit ut talium cultum relinquerent, sc. cultum τῶ ود *Wodd*, & سواع *Sowâ'*, & يغوث *yagouth* & يعوق *yäouk* (vel *yogouth* & *yòouk*,) & نسر *Nesr*. Illorum autem temporum Sacerdotes (non obstante præconio Noæ,) dixerunt لا تذرون عبادة الهتكم *ne relinquite cultum deorum vestrorum*, scil. τῶ *Wodd* qui (inquit Commentator Persicus,) erat in figurâ *Hominis*, & *Sowâ'* in figurâ *Mulieris*, & *Yagûth* in fig. *Leonis*, & *Yäûk* in fig. *Equi*, & *Nesr* in fig. *Vulturis.* Arabes autem videntur has formas elicuisse ex appellativis horum Nominum significationibus. Deinde dictus

Commen-

Commentator addit, واينها اسامي پنج مرد صالح كه ميان آدم ونوح ع م بودند كه مردم بديشان اعتقادي تمام داشتند بعد از مرگ ايشان را از چوب وسنگ پيكر ساختند وتعظيم آن مي نمودند ومرد وزنان بپرستش آن مشغول شدند و بعد از طوفان ابليس لعين اين بتانرا بيرون آورد و عرب را بپرستش آن فرمود *Hæc fuiße inter Adam & Noah, (ſuper quibus pax,) nomina quinque piorum virorum in quibus fidem integram habuerunt homines: & poſt eorum mortem, eis fecerunt Imagines ligneas & lapideas quas venerati ſunt, & omnes in eorum cultu occupati fuêre. Et poſt Diluvium, Diabolus maledictus iſta Idola producens, Arabibus eorundem cultum præcepit.* Et dein (pergit Commentator) homines Tribûs *Beni Kelb* coluerunt *Wodd* tempore dynaſtiæ الجندل *AlGjendal*, & *Sowâ* colebatur in Tribu *Hodheil*, & *Yagûth* juxta littus maris eligebatur à *Beni Atîph* & *Beni Morâd*, & *Yaûk* erat in Hippodromo τῆς *Hamadân*, & *Neſr* erat numen Arabum اهل وال [l. وادي] ذي الكلاع *incolarum Vallis di'lCâgh*, ſi rectè legerim malè exaratum. Ait autem Beidâvi, *Neſr erat Idolum* τῆς *Him'yar* in Arabiâ felice. Atque aliunde conſtat, quòd *Manât* erat Idolum Tribuum *Hodheilitarum* & *Choraatarum* inter Meccam & Medinam, ubi etiam *Yagûth* & *Yaûk*. At *AlLâtt* ſi rectè memini, colebatur in Mecca, ubi etiam *Al Uza*.

In Indiâ paſſim cernuntur Statuæ ad 10 aut plurium cubitorum altitudinem, è rupibus exciſæ: non autem pari cum duabus ſuperiobus arte elaboratæ. In Perſarum Libris memorantur مرخ وخنل *Murc'h & Chanàl* paganorum Idola duo, quæ manè ridere & veſpere flere ſolebant, uti jam fabulantur Orientales.

Clemens Alex. 1 Stromatum, Εἰσὶ δὲ τῶν Ἰνδῶν οἱ Βούττα πειθόμενοι παραγγέλμασιν, *Sunt ex Indis qui Buttæ præceptis obſequuntur, quem ob Sanctitatis excellentiam ut Deum colunt.* Clemens ſc. credebat Buttam fuiſſe Brachmanum quendam in Sanctorum catalogum ab eis relatum. Si fortè particularem aliquem defunctum ſub eo nomine coluerint, cur eum donarunt nomine *Bùtt*, inde factum videtur, quia linguâ Perſicâ بت *Bùt* ſignificat Idolum in genere, quod Arabes in ſuam linguam aſſumentes, illud mutârunt in بد *Bùdd*, eodem ſenſu. Et cùm Indorum lingua communis admiſta habeat multa Perſica, inde & hoc nomen ad Indos propagatum: & Idolum quod in Inſulâ *Selàn* ſeu *Çeylon* colitur, eodem nomine gaudet. Et hinc (quod inter *Mi-*

thræ Iconiſmos,) *Doctor religionis* ſeu *Sacerdos* Selanenſium linguâ vocatur *Budum*, fortè ſonandum *Bu-ndum*; & grandis illa *Arbor* ſub quâ dictum Idolum colitur, audit *Budum-ghàs*, ſeu contractè *Boghàs*, i.e. *Sacerdotum arbor*, quæ Luſitanis in Indiâ degentibus *Arbor Diaboli* nuncupatur. Eſtque ſuo genere grandis, habens *Tiliæ* folia ſemper tremula, ſive Ventus flet ſive non, ut me olim docuit Doctiſſimus Hermannus oculatus teſtis: fortè *Populi* aliqua ſpecies. Aliàs etiam habent Templa lapidea. Sed ſub iſtâ arbore eſt *Area* variis circularibus ſepimentis incluſa, cujus mediam partem tanquam *Adytum* adiri prohibent Sacerdotes, prætendentes eſſe periculoſum: eam tamen partem per vim aliquando adiit Europæus quidam, nec damnum ſenſit. Talia fiunt non tantùm in *Selàn* ſeu *Serandib*, ſed & in *Gjavadîb*, & alibi. *Butta* autem eſt *Idolum* appellativè: & *Butta* ſic præcipit, i. e. *Idolum* ſic præcipit.

Iſtæ tamen Idololatricæ Gentes non planè ignorant *Deum*, quippe qui ab eis linguâ Indicâ agnoſcitur كرتار *Kertâr*, *Factor* omnium rerum, & سرجنهار *Sergjanhâr*, *Creator* Mundi. Sic etiam ab Idololatricis Chinenſibus *Deus* vocatur *Tien Chù*, i. e. *Cæli Dominus*, & *Shangh Tì*, i.e. *Supremus Magiſter* ſeu *Imperator* univerſi. Attamen ſemper colunt *Fe*, & *Pu-ça*, &c. credentes rerum inferiorum Gubernationem his eſſe commiſſam. Quin & in quibuſdam Chinenſium Templis Idololatricis viſuntur procerrima Idola tria diverſæ altitudinis gradualis, ſimul ſtantia, quæ putantur ex veteris ibidem Chriſtianiſmi reliquiis Sacroſanctam Trinitatem repræſentare.

Qualis & quàm multiplex fuerit Canaanitarum Idololatria, (quæ etiam nimis vicinos Judæos infecit,) omnibus ex parte notum eſt. Placet heic ſubjicere ex Libro *Jalkut* [fol. 61, col. 4,] ea quæ ibi notantur ad *Jer.* VII. 31, qualis fuerit cultus *Molechi* ſeu *Martis*, de quo ſequente modo narratur: *Etſi fuerint omnes Domus Idololatricæ in ipſâ urbe Jeruſalem, ea tamen Molechi fuit extra urbem in loco ſeparato. Quomodo Molech erat factus? Imago erat* [*ærea* inquit R. Sal. ad *Jer.* VII. 31,] *habens faciem Vituli, manus expanſas inſtar hominis manus aperientis ut ab alio aliquid acciperet, intrinſecus excavata. Septem ipſi extructa fuêre Sacella ſeu Tabernacula, ante quæ Imago iſta fuerat collocata. Avem ſeu Pullum columbinum offerens, primum Sacellum ingrediebatur: Ovem aut Agnum, ſecundum: Arietem, tertium: Vitulum, quartum: Juvencum, quintum: Bovem, ſextum: qui denique Filium proprium offerret, ſeptimum ingrediebatur Sacellum. Hic Molechum oſculabatur; juxta illud, Sacrificatores hominum, Vitulum oſculantur,*

osculantur, Hos. XIII. 2. *Filius ponebatur ante Molechum, qui igne supposito succendebatur, donec ignitus fieret instar lucis. Tunc Sacrificuli acceptum infantem candentibus Idoli manibus indebant: ac ne parens ejulatum ac clamorem pueri audiret, tympana pulsabant dicta* חפים tuppim, *unde & locus dictus est* תפת Tophet, ut suprà pag. 29, ex Plutarcho notavimus. Aliquando traducebant Filios *per Ignem*, quod à priori diversum.

Molech (ut videtur) habens 7 Tabernacula, extra illa collocabatur, cùm idem individuum in singulis collocari non posset. Sed quæ habebant unum tantùm Tabernaculum seu Sacellum, collocabantur intra illud tanquam in Tuguriolo. Sic memoratur Tabernaculum dei vestri כיון *Chiûn*, qui كيوان *Keivân*, i. e. *Saturnus:* qui in Versione Græcâ (quasi evanidâ parte literæ כ, legendo ריון *Revan*,) per *Mem* Epentheticum legitur Ῥέμφαν.

Dictus Sabaismus non tantùm per Orientem, sed & per Occidentem obtinuisse constat, cùm veteres Gentes Europææ, (sc. Teutones, Germani, Sueci, Gothi, Dani, &c.) Planetas etiam coluerint, Statuas eis erigendo, uti testantur tam Antiquitatis Monumenta omnia, quàm Dies Septimanæ ad hodiernum usque diem à Planetarum *Regentiâ horariâ* denominati; qui mos ab Ægyptiis desumptus. Hujus rei meminit Dion Cassius, & ex eo Xiphilinus in Epit. Dionis Gr. Lat. p. 142: *Ab Ægyptiis profectum est ut Dies secundùm 7 Planetas nominentur.* ---- *Planetarum ordo sec. Ægyptios, est Saturnus, Jupiter, Mars, Sol, Venus, Mercurius, Luna. Sec. hunc ordinem si Horas Diei Noctisque recensueris, reperies primam Diei δευτέρας, Soli tribui. Rursus in eisdem 24 Horis supradictâ ratione perges, Lunæ primam Horam Diei tertii assignando.* Hæc est vera ratio cur Dierum denominatio non sequatur dictum Planetarum ordinem, qui semper interrumpi videtur, & unus Planeta semper intermitti, cùm à Die Solis ad diem Lunæ & deinde ad diem Martis transiliatur. Sed quia fortè non omnibus in promptu sit hoc intelligere, sequente exemplo illustrabitur. Præmittendum verò est, quòd quando auditur *hora septima*, mox debemus dicere, *Est jam hora octava*, scil. (contra quàm vulgò creditur & reputatur,) intelligi debet *octava hora inchoata*; nam septimâ jam completâ & finitâ, tunc incipit octava; quæ etiam completa & finita erit quamprimùm ex Horologio audita fuerit Hora nona: nam sonante Horologio, tunc semper finitur Hora quæ eodem momento sonatur. Et sonatâ Nonâ, post semihorium, tum dicimus, *Est jam media decima:* sc. jam

elapsa

elapſa eſt Horæ nonæ dimidium, & reſtat aliud *Dimidium horæ uſque ad Decimam*: non autem tunc erat *Dimidium Horæ poſt Decimam*, ut vulgò creditur & à noſtratibus vulgò perperam intelligitur. His præmiſſis, & rectè ſtatuto Horarum in communi ſermone Initio & Fine, ponemus Exemplum, quòd ſcil. die Saturni horâ octavâ Saturnus ſupponatur in inferiora influere, quæ itaque ab Aſtrologis vocatur *Hora Saturni*: & percenſitis 7 Planetis, (unâ horâ ſingulis attributâ,) Hora Saturni erit rurſus tertia poſt meridiem; & rurſus decima veſpertina: & deinde tertia nocturna; & rurſus decima matutina: & ſic deinceps numerando, poſt ſingulas ſeptenas horas, ejus vices redeunt. Dum autem ſec. hunc cenſum numeramus, Solis vices veniunt ſequentis diei horâ octavâ matutinâ, qui ideò dicitur *Dies Solis*. Et, ſi pergimus hoc modo numerare, tertii diei horâ octavâ venient vices Lunæ, qui itaque dies vocatur *Dies Lunæ*. Et eâdem ratione reliquorum Planetarum nomina Diebus ſibi propriis impoſita fuêre: quia nempe talis Planeta cenſetur peculiarem influxum emittere & omnia regere ſui diei horâ aſſignatâ, ſive ſextâ ſive ſeptimâ ſive potius octavâ: & ſic quâvis octavâ deinceps horâ. Et ſec. hunc ritum Aſtrologi in Quæſtionibus horariis ſemper dicunt, Hæc eſt Hora Saturni, vel Jovis, Martis, aut cujuſvis tandem Planetæ; quorum vices (percenſitis τοῖς 7) octavâ deinde horâ redeunt, idque per totum Septimanæ, Menſis, & Anni circuitum: & ſic deinceps in æternum. Supradicta de *Horarum* initio & fine, ſunt ad diſtinguendum inter computationem vulgarem & computationem Aſtrologorum. Vulgò enim putamus, quòd quando ex Horologio audita eſt aliqua *Hora*, ea tunc inchoatur: ex. gr. auditâ primâ, putamus eſſe initium horæ primæ, quæ durare cenſetur donec audiatur ſecunda: & ſic deinceps. Uſus autem apud Aſtrologos eſt planè contrarius, ſc. ut auditâ aliquâ horâ, ea tum cenſeatur finita: nam ex Horologio auditâ primâ tunc reputant finiri horam primam, & eodem momento tunc ſtatim inchoari horam ſecundam. Et poſteà auditâ ſecundâ, tunc eam finiri, & eodem momento inchoari horam tertiam. Et ſic deinceps.

Hujus Capitis ſubjectum hoc modo ita breviter ſtrinximus & parciùs tractavimus, cùm præter ſcopum erat de Gentilium Religione accuratiùs & prolixiùs agere. Infinitum eſſet reliquam eorum Idololatriam perſequi, quod integrum Librum poſtularet: ideóque ſuperſedendum duxi.

CAP.

CAP. VI.

De Persarum custodiâ Aquæ, simul & Ignis.

PErsæ erant quatuor Elementorum Custodes & Curatores: unde à Græcis & aliis perperam vocantur *Cultores Elementorum*, qui erant tantùm *Excultores*. Cùm enim Elementa essent prima omnium rerum Semina, illa in honore habebant, & eo nomine in primitivâ suâ puritate conservare studebant. Hoc modo Aërem ita honorabant ut à fœtoribus (quantum esset possibile) immunem servarent: & propter officiosam illam dignationem & reverentiam, Herodotus suo more eos repræsentat, quasi *Aërem* habuissent Deum, *totum* (inquit) *cœli gyrum, Jovem existimantes.* Et ut Terram servarent puram, mortuos suos non humabant, sed Avibus & Feris vorandos & in eorum visceribus sepeliendos relinquebant, ut hoc modo sisteretur fœtor; ut de his suprà diximus. Omnia itaque Elementa servare pura, erat magnæ Pietatis Opus, & tam in hoc Mundo quàm in altero meritorium: nam maximè addicti erant puritati, omnem immunditiem fugientes & procul arcentes. Præcipuam autem curam impendebant in Ignem & Aquam, utpote quæ essent contaminationi maximè obnoxia. Græci istam curam & civilem reverentiam vocant *Adorationem*, & multa falsa eis imputant. Sic Procopius lib. II, cap. 24, dicit *in Ardabiganis esse* Μέγα πυρεῖον --- ὃ σέβονται Πέρσαι θεῶν μάλιστα. Ibi *Ignem inextinctum foventes Magi, cùm alia Sacra procurant studiosè, tum* μαντείῳ ἐς τῶν πραγμάτων τὰ μέγιστα χρῶνται, i. e. *in gravioris momenti rebus ut Oraculum consulunt.* Sic etiam Agathias, ait, *Quòd ignem* ἐς τῶν ἐσομένων πέρι ἀναπυνθάνονται, *de futuris rebus sciscitabantur*: sed fides sit penes autores, cùm tale quid aliunde non constet. Et apud Herodotum dicitur libatum fuisse mari, *Xerxes in Græciam trajecturus, ex aureâ phialâ libavit mari: & posteà Phialam projecit in mare, unà cum Acinace Persico.* Hoc fortè inter Herodoti mendacia numerandum, quasi telo acuto violentiam faceret sacro Elemento. Herod. etiam p. 477, narrat de Xerxis exercitu quid fecerunt apud Strymonem fluvium, *cum Magi mactatis Equis candidis litavêre, aliis etiam quamplurimis medicamentis in fluvium factis.* At Diog. Laërtius refert, *Qui res Magorum scripserunt, Herodotum refellunt:*

nec enim Xerxem tela in Solem jecisse, nec compedes in mari demisisse; quorum utrumque Magi Deum esse arbitrantur. Miror quid mali Herodoto fecerit Xerxes! Dolendum quòd antiquissimus Scriptor addictus fuerit mendaciis! Plutarchus integrum Libellum contra ejus mendacia scripsit in uno genere: quem si de omni genere scripserat, in crassum Tomum excrevisset. Joh. Chrysost. tomo 1, p. 67, eodem modo errat de Persis, Θεὸς παρὰ τοῖς Πέρσαις νομίζεται τὸ Πῦρ, καὶ τιμῶσιν αὐτὸ μετὰ πολλὰς θεραπείας οἱ βάρβαροι οἱ τὴν χώραν ἐκείνην οἰκοῦντες ἔτι καὶ νῦν. Suidas, οἱ Πέρσαι τὸ Πῦρ ὡς Θεὸν ἐσέβοντο. Strabo ait, τῷ πυρὶ καὶ τῷ ὕδατι θύουσι. Et Socrates ait, *Reges* ἐν οἴκῳ τινὶ τὸ διηνεκὲς πῦρ προσκυνεῖν. Hæc omnia & ejusmodi alia apud Autores extantia, monstrant, talem fuisse exterorum omnium vulgò receptam opinionem; quam tamen ego audacter & peremptoriè assero fuisse vulgarem errorem. Et (quod potius ad præced. cap. pertinuerat,) Justinus ait quòd *Solem esse unum Deum Persæ credunt.* Et Strabo XI, Θεὸν δὲ ἥλιον μόνον ἡγοῦνται, τούτῳ δὲ ἱπποθυοῦσι. Bone Deus, quanta sunt hæc mendacia! Quæ tamen non licuisset detegere, nisi Persarum res meliore autoritate novissemus. Hæc itaque sunt impossibilia & absurda; nam *qui verè Deum toto corde & animo colunt, non possunt quidvis aliud colere cultu divino: sed Persæ verè colunt Deum, ideóque non potest esse verum quòd colant quidvis aliud cultu divino.* Irregulare quidem erat in Xerxe defodere vivos apud *novem vias Edonorum*, (si verum fuerit,) cùm hoc modo Terra inquinaretur. Nec licitum erat eo modo Aquam inquinare, ut Tacitus in Annalibus Lib. 6, de Tiridate Armenorum Rege refert, Tiridatem cùm videret Vitellium cum copiis ad alteram Euphratis ripam consistentem, *placando Amni Equum adornasse*, prosperi transgressûs causâ. Hoc inquam non erat probabile, cùm ejusdem Tiridatis cautela ab inquinatione Aquæ pateat ex eo quod notat Plinius lib. XXX. 11, *Tiridates Magus, ad Neronem veniens, navigare noluit, quia exspuere in maria, aliisque mortalium necessitatibus violare naturam eam, fas non putavit.* Ideóque prædicta illa erant falsa, cùm contraria de eodem homine non possunt esse simul vera. Aliàs autem Reges ex plenitudine potentiæ aliquando fecerunt res extraordinarias & violentas, quæ orthodoxo Magismo non annumerandæ, ut cremando Amasis cadaver, cujus alibi mentionem fecimus. Is autem qui Aquam aut Ignem sponte inquinabat, putabatur morte dignus in hoc Mundo, & æterno supplicio in altero: & quicunque Ossa cadaverosa in aquam injecisset, certò damnatus credebatur. Magi itaque ubicunque fuerint,

omnibus

omnibus ſibi vicinis aquis invigilabant,. aſſignatis Cuſtodibus quorum erat ei unicæ rei operam dare. Eademque Veſtalibus non tantùm Ignis, ſed & Camœnarum Fontis & omnis Aquæ cuſtodia demandata fuit: non autem ut eâ aſpergeretur Veſtæ Templum, ut exiſtimat Lipſius, ſed quia omnem ſibi vicinam aquam tueri debebant. Hujus rei exemplum eſt id quod in amœniſſimæ urbis *Samarcànd* deſcriptione refert *Jacutus* Geographus Arabs, *Quòd ad rivum* [Sogd] *qui mediam urbem perfluit, tam hyemē quàm æſtate pernoctant Magi eundem Rivum cuſtodientes; ad quos ideo piæ donationis jure frugum ripalium pars annuatim pertinet in perpetuum.* Nam cùm Deus nullâ artificiali Imagine repræſentari poſſet; de eis refertur, quòd putent Aquam & Ignem in puritate ſervata, eſſe ſolas Dei Imagines in terris. Sic ex Dinone Clemens Alex. in Protreptico ait, Τὺς Πέρσας καὶ τὺς Μήδυς καὶ τὺς Μάγυς, θύειν ἐν ὑπαίθρῳ τύτυς ὁ Δίνων λέγει, Θεῶν Ἀγάλματα μόνα τὸ Πῦρ καὶ τὸ Ὕδωρ νομίζαντας.

Imò Perſæ exiſtimant peculiari Angelo demandatum eſſe tueri Aquas, cui nomen eſt *Ardiſûr* ſeu *Arduiſûr*, cui etiam peculiaris *Niyâiſh* ſeu *Laudatio* præſcripta eſt, ut legimus in eorum Libris,

[illegible] يعني دريا ورود وچاه وچشمه *Laudatio τῦ Ardiſûr, gratiâ Maris, & Fluminum, & Puteorum, & Fontium,*

Laudando eum pro tali tuitione, & precando ut in eâ pergat, Deo gratias agendo pro talium uſu & utilitate, & pro beneficiis quæ ab hiſce Elementis accedunt hominibus. Is itaque Aquis præeſt: & quòd ſit Angelus, conſtat ex nuptiali Formâ, ubi inter Benedictiones Nuptiales quas Sacerdos apprecatur nuptis, (ut ſc. unus Angelus det eis talem Benedictionem, & alius Angelus aliam Benedictionem,) inter iſtas inquam Benedictiones Angelorum quibus hominum cuſtodia demandata eſt, additur & ſequens apprecatio quæ heic ſubjicitur,

[illegible] *Rivos aquarum Arduiſûr* det, ſcil. hiſce matrimonio junctis.

Et quidem pro fideli Aquæ & Ignis cuſtodiâ, promittitur magna remuneratio: ſic enim in Libro *Erdavirâph-nâma* narratur, uti in Capite de ſtatu Paradiſiacorum p. 232, 233, legitur, quòd quando *Erdavirâph* Perſarum Legiſlator ultimus à Gabriele à loco ad locum in Paradiſo deductus eſt, in uno loco vidit Populum felicem vultu ad inſtar Lunæ & Solis, amictum tamen alio colore, ita ut tale quid in toto Mundo nunquam auditum aut viſum fuerat: iſti multis aliis

etiam Felicitatis ſiguis ſplendebant. Cúmque quæreret, Quales hi eſſent? Gabriel ei reſpondit, Iſtos eſſe eos qui Eleemoſynas erogaſſent, & ex Meritis ſtamen atque ex Religione ſubtegmen fecerant: qui,

[illegible] *In hoc Mundo cùm Aquam & Ignem benè curaſſent,*

[illegible] *Ideò pro mercede jam in Paradiſo ſunt.*

Et ibidem p. 236, Aquam & Ignem curare, poſcitur etiam à Fœminis, quibus promittitur Paradiſus, *ſi benè cuſtodierint Aquam & Ignem à fœdatione & malignitate, & à cadaveroſis ac ſordibus fœtentibus.* De cuſtodiâ *Ignis Martis*, conſulatur Liber *Sad-der* Cap. 43 & 93. Cùm itaque quarundam rerum innata Puritas, & aliarum rerum Purificatio Legalis, ſint Deo & Hominibus grata & ubique præcepta; hæc duo Elementa (quæ ratione puritatis Deum quodammodo repræſentare exiſtimantur,) ut Puritatis Emblemata atque Inſtrumenta, meritò præ omnibus rebus inferioribus ubique Gentium foventur & æſtimantur. Nam ut alia multa ex Lege Moſaicâ auditu acceperant, ſic & hoc, quòd ſcil. interna Purificatio, per Legalem ſeu Symbolicam & externam corporis lotionem ſignificaretur: hoc enim in omnibus Perſarum Ritibus ſolenniter faciendum præſcribitur; & quotidie, in *Manus lavando* & *Cingulum induendo* ſunt Preces peculiares & cæremoniæ ſolennes, uti ferè in omnibus ſuis rebus habent Perſæ veteres. Ut autem Perſæ in æternum liberentur à falſâ illâ imputatione colendi Ignem, velim ut Lector adeat ſupra citata Capita 43 & 93 inter Præcepta Zoroaſtris (quæ ſunt Canones Eccleſiæ Magorum,) in Libro *Sad-der*, ubi tantùm præcipitur *cura* & *cuſtodia* Ignis, & Deum orare juxta eum: nulla autem Ignis adoratio ibi præcipitur.

Quamvis autem Fœminis apud Perſas præceptum fuerit benè cuſtodire Ignem & Aquam, id ſubintelligendum eſt de cuſtodiâ privatâ in ſuis ædibus: non enim legimus aliquid de Sacerdotiſſis, niſi in ſupradicto hæretico cultu Veneris, qui ad verum Magiſmum non pertinebat. Ad omnes autem homines apud Romanos, pertinebant ſupra dicta Præcepta, & eorundem Beneficia, de quibus participare credebantur Veſtales, de quibus jam proximè agendum.

CAP.

CAP. VII.

De Vestâ Romanorum & Graecorum.

POstquam (ut ſupradictum) juſſu Divino in Templo Hieroſolymitano inſtitutus eſſet Altaris Ignis perpetuus, & quotidie offerretur עולת תמיד *Sacrificium juge*, eò quòd quotidie & perpetuò ab aliquibus peccaretur; ad hujus imitationem etiam Gentes Æternum Ignem fovendum curabant, novum huncce Religioſum Ritum veteri ſuo Sabaiſmo ſeu Solis & Planetarum ac Elementorum cultui ſuperaddentes; exiſtimando melius eſſe Religione ſuâ abundare, potiùs quàm in aliquâ ejus parte deficere: ſic enim erat eorum mos, nova quævis amplecti, eáque veteribus accumulare; donec tandem egregiam & inexplicabilem Rituum farraginem conſarcinâſſent. Præcipua enim quæ Deus pro ſuo cultu inſtituerat, per Ethnicorum ignorantiam & imperfectam de illis rebus cognitionem & incertam traditionem, in uſum ſuperſtitioſum pertracta ſunt. Sic erant *Urim* & *Thummim*, pro quibus Arabes habuerunt طلسمة *Tem'ma* ſeu τέλεσμα, ſcil. eâdem vocis vi pollente nomine. Et *Phylacteriorum* vice venerunt Arabum تعويذ *Ta'wîd*, *Præſervativa* ſeu *Averrunca*, & حمائل *Hamâïl*, *Appenſoria* ſeu *Amuleta*. Quædam Teleſmata videntur à Deo permiſſa: qualia erant *Aurei Hæmorrhoïdes*, atque *Serpens æneus*, qui ab ipſis etiam Iſraelitis in abuſum pertractus & pro Idolo tandem habitus; qui igitur à piis & orthodoxis poſteà per contemptum dictus eſt נחשתן *Nebuſhtan*, *æneum quiddam*; ideóque rejectus & abolitus eſt.

Judæi quidem olim pro Sacrificio jugi, in Templo Ignem in Altari alebant perpetuum: & ne fortè Ignis extingueretur, Lampadem habebant in Templo, uti & hodie in Synagogis ſuis ſervant Lampades, quarum ſaltem una die noctéque ſemper ardet: & publicarum Precum tempore, ejuſmodi plurimæ, vel ſaltem accenſæ Candelæ, per totum Synagogæ circuitum in ſummo muro appenſæ & lucentes cernuntur. Cumque Judaica Religio per Orbem percrebreſceret evidentibus miraculis confirmata, & Dei præſentiâ ejúſque familiari colloquio concomitata, & Divina Lex è terrebundis tenebris & Igne cum tonitruis in conſpectu Gentium tradita in cacumine Montis Sinai in Arabiâ, & Iſraelitæ per Mare rubrum ſummo miraculo traducti; hæc inquam

quam omnia (cum perpetuis Victoriis, & Aquâ è petrâ elicitâ, & ductu Nubis & Ignis Iſraelitas præeunte;) juſtiſſimam admirationem in omnibus totius Orbis Gentibus genuerunt, imitationemq; pepererunt. Hinc ſparſis rumoribus & perlatis nuntiis factum, ut celebres evaderent Judæorum Ritus, inter quos Cuſtodia Ignis; unde non tantùm Orientales, ſed & Græci ac Romani illuſtriorem hanc Judaicæ Religionis particulam ſibi adſciverunt. Et, ut omnes alii fecerunt, ſic etiam quòd Numa ſuum Ignem Sacrum ejúſque varium miniſterium à malè intellectâ Lege Moſaicâ deſumpſerit, nobiſcum ſentit Tertullianus in Libro de Præſcr. Hæret. p. 247, his verbis; *Cæterùm ſi Numæ Pompilii Superſtitiones revolvamus, ſi Sacerdotalia Officia, Inſignia, & Privilegia; ſi Sacrificia, Miniſteria, & Inſtrumenta, & Vaſa ipſorum Sacrificiorum, ac Piaculorum & Votorum curioſitates conſideremus, nonne manifeſtè Diabolus moroſitatem illam Judaicæ Legis imitatus eſt?* Nempe ut in Altari Judaico Ignis ſemper die noctéſque ardere debuit, ſic fecit Numa, adhibitis omnibus Ritibus & Miniſteriis Moſaicis.

Numæ autem Igni Sacro à Latinis impoſitum eſt nomen *Veſta*; quod quidem factum eſt à Græco Ἑστία, mutatâ Aſpiratione in *V*, ut in Ἑσπέρα *Veſpera*, & in multis ejuſmodi aliis. Et quidem Ἑστία videtur circa tempora Moſis in Linguam Græcam adſcita vox, cùm Homeri æſtate eſſet vulgò ab omnibus recepta. Nam hoc non erat aliquod vulgare Ignis nomen, nec origine Græcum; ſed exoticum. Ut enim ſuum Ignem Sacrum ab extra petiverunt, ſic etiam unà & nomen: nam Εστία eſt Hebræo-Chaldaicum אשתא *Eſta*, i. e. *Ignis*: adeò ut *Veſtæ* ſacrificare, ſit *Igni* ſacrificare. Cúmque Εστία planè ſit ab *Eſta*, videretur non tam per Spiritum aſperum quàm per lenem legendum. Et ab eâdem origine in eundem uſum Zoroaſtres captavit ſuum استا *Eſta*, quo primariò *Ignis*, deinde *Liber* Ignis cuſtodiam docens notari ſolet: & hoc apud Perſas ſæpè mutatur in وستا *Veſta*, & اوستا *Aveſtâ*, ut ſuo loco magis diſtinctè docebitur. Procop. lib. I. cap. XXIV, de Perſarum Igne loquens, addit, Τοῦτ' ἐστὶ τὸ Πῦρ, ὅπερ Ἑστίαν ἐκάλουν τε καὶ ἐσέβοντο ἐν τοῖς ἄνω χρόνοις Ῥωμαῖοι, *Hic eſt ille Ignis quem Romani Veſtam vocabant, & ſuperioribus temporibus venerabantur.*

Romæ quidem ſeptingentis ante Chriſtum annis *Veſtam* inſtituit Numa Sennacheribo coævus, circa initium Monarchiæ Aſſyriorum. Et ſanè longè ante Numæ tempus Græci habuerunt ſuum Πῦρ ἄσβεστον, quod primò à Virginibus; & cùm ſubinde vitiarentur, à Vetulis ultra nubendi ætatem provectis die noctéque fovendum erat Delphis

&

& Athenis alibi: &, si fortè extingueretur, non à communi culinari Igne accendendum erat, sed à radiis Solaribus aut alio curioso modo renovandum.

Non licebat eis jurare nisi per Vestam suam; atque Persæ solenniter jurantes, id faciebant coram Igne. Vestæ Ædes in vetustis Nummis Romanis cernuntur rotundæ. Secundùm Festum, *Penus* vocabatur locus intimus in Æde Vestæ, tegetibus septus, qui certis diebus circa Vestalia aperiebatur. Ii dies religiosi habiti. Et quidem Vestæ Templum de die patuit omnibus, & masculis interdiu ingredi licebat; noctu autem non item, nam ibi pernoctare nefas fuit omni masculo. Nec ulli unquam Viro hujus Templi Penetralia adire licuit, sed solis Virginibus Vestalibus, quæ Secreta Domûs celare tenebantur: cùm ibi servaretur Romani Imperii *Pignus*, quod à Doctioribus creditur *Palladium*, (seu parva Pallas 4 cubitos longa,) quod nulli nisi Vestalibus videre licuit; ut hac ratione religiosiùs servaretur dicti Pignoris Veneratio: cùm nimia familiaritas contemptum peperisset, sed ignota veneramur sciendi aviditate allecti. Nam in Vestæ Templo Simulachrum erat nullum ab hominibus colendum, sed tantùm altior quidam Focus, (ut in Persarum Pyréis hodiè cernitur,) seu Ara in quâ Vestæ sacrificabant, dicente Pausaniâ. Nec opus erat Simulachro, cùm Ignis esset sola Dei Imago. Nec Vestæ propriè sic dictæ ulla erat Effigies: quid ergò vult D. Dempsterus nescio, dum dicat Romanos ferè singulis Domibus habuisse ad fores Vestæ effigiem; quæ tamen (nisi fallor) non erat *Vesta*, sed *Hecate*. Nisi fortè id velit quod affert Cæl. Rhodig. p. 562, scil. Vestam quibusdam haberi *Terræ Animam*, aliis *Terram*, quam veluti Mulierem fingebant Tympanum gestantem, quoniam Ventos in se contineret.

Frequentia videntur fuisse Sacrificia; eáque non tantùm interdiu, sed & noctu: nam Seneca in Lib. 5. de Providentiâ, memorat *Sacras Vestales noctibus excitari solitas ad facienda Sacra, dum aliis profanis somno indulgere licebat*. Virgo autem sacrificatura, habebat Tempora redimita Vittâ seu Tæniâ laneâ, de quâ videri possunt plura in Lipsii Tract. de Vestâ & Vestalibus, cap. 12. Capiti quoque impositam habebat & ab eo dependentem promissiorem Stolam albam, prætextam, quadrangulam oblongam, quæ Fibulâ comprehendebatur: & in manu Suffibulum tenebat, dicente Festo. Stolæ autem seu Togæ (si ita appellare liceat) Lacinia erat in humerum rejecta, ne sacrificantem impediret.

Virgines

Virgines Vestales erant primò *Quatuor*, deinde *Sex*; non autem 20, ut quidam volunt, sed ex Viginti selectæ. Hæ quia sacerrimæ habitæ, malâ morte mulctandæ erant, si impositam Castitatis Legem transgrediebantur: tunc enim vivæ in terrâ defossæ sunt & suffocatæ. De his A. Gellius lib. 1, cap. 12, ex Labeone Antistio docet qualis esse debeat Vestalis Virgo, scil. *Minorem quam annos 6, majorem quàm annos 10 natam negaverunt capi fas esse. Item, quæ non sit patrima & matrima. Item, quæ linguâ debili sensúve aurium deminuta, aliave quæ corporis labe insignita sit. Item, quæ ipsa aut cujus pater emancipatus sit: etiam, si vivo patre, in avi potestate sit: item, cujus parentes alter ambóve servitutem servierunt, aut in negotiis sordidis deversantur. Sed eam cujus soror ad id Sacerdotium lecta sit, excusationem mereri ajunt: item, cujus pater Flamen aut Augur aut XV vir S. F. aut qui VII vir Epulonum aut Salius est. Sponsæ quoque Pontificis & Tibicinis Sacrorum filiæ vacatio à Sacerdotio isto tribui solet. Præterea Capito Atejus scriptum reliquit, Neque ejus legendam filiam qui domicilium in Italiâ non haberet, & excusandam ejus qui liberos três haberet. Virgo autem Vestalis quæ simul est capta atque in atrium Vestæ deducta & Pontificibus tradita; eo statim tempore sine emancipatione ac sine càpitis minutione è patris potestate exit, & jus testamenti faciundi adipiscitur. De more autem ritúque capiundæ Virginis litteræ quidem antiquiores non exstant, nisi quæ capta prima est à Numâ Rege esse captam. Sed Papiam Legem invenimus; quâ cavetur ut Pontificis maximi arbitratu Virgines è populo viginti legantur; sortitioque in concione ex eo numero fiat; &, cujus Virginis ducta erit, ut eam Pontifex maximus capiat, eáque Vestæ fiat. Sed ea sortitio ex Lege Papiâ non necessaria nunc videri solet: nam, si quis honesto loco natus adeat Pont. Max. atque offerat ad Sacerdotium filiam suam, cujus duntaxat salvis religionum observationibus ratio haberi possit, gratiâ Papiæ Legis per Senatum fit. Capi autem Virgo propterea dici videtur, quia Pontificis maximi manu prehensa, ab eo parente (in cujus potestate est,) veluti bello capta abducitur. In libro primo Fabii Pictoris, quæ verba Pontificem maximum dicere oporteat, scriptum est. Ea verba hæc sunt:* SACERDOTEM VESTALEM QUÆ SACRA FACIAT QUÆ IOUS [Jovis] SIET SACERDOTEM VESTALEM FACERE PRO POPOLO ROMANO QUIRITIBUSQ UTEI QUÆ OPTUMA LEGE FOVIT. [fuit,] ITA TE AMATA CAPIO. In Com. Labeonis quæ ad 12 Tabb. composuit, ita scriptum est *Virgo Vestalis neque hêres est cuiquam intestato, neque intestatæ quisquam: sed bona ejus*

in

in publicum redigi ajunt: id quo jure fiat, quæritur? *Amata* inter capiendum à Pont. Max. appellatur, quoniam quæ prima capta eſt, hoc fuiſſe nomine traditum eſt.

Aliquando offerebant Holocauſta, quæ à ſeniore Virgine ſacrificari debebant, ut canit Ovidius in 4 Faſtorum,

Igne cremat Vitulos quæ natu maxima Virgo eſt.

Hujus rei Ritus viſitur in Galbæ Nummo, ubi eſt *Temo* & *Globus*, & perſona aliqua in Ara ſacrificans. Globus fortè vult Veſtam aliquando *Terram* ſignificare.

Tricennale tempus quo miniſtrare tenebantur Veſtales, partim diſcendo, partim docendo, & partim exercendo inſumebant, nempe Decennium in ſingulis. Harum ſenior dicebatur *Maxima*, ut ſuprà Ovidius habet. Et quævis Virgo cùm primò à Pontifice caperetur, (nam quaſi vi arripi ſolebat, parentibus interim per præmia & aliter contranitentibus,) ab eo compellari ſolebat *Amata*, ut ſuprà ex Gellio habes: at ea quæ ſuâ vice ad ſacrificandum accincta, dicebatur *Armata*, autore Feſto. Ideóque eæ in antiquis Nummis ſtolatæ ſtantes coram Arâ, alterâ manu tenent Haſtam, alterâ vel Suffibulum vel Pateram libatoriam. Aliquando (ſc. ſummo imminente periculo Reip. ſeu Imperii ruinam minitante,) alterâ manu tenebatur Palladium, quod ſcil. in eodem Templo ſervatum, à nemine alio, ne quidem ab Imperatore hoc impetrante, viſendum. Aliis temporibus (nam varii erant Ritus,) Veſtales cernuntur dextrâ Simpullum, aliquando Tympanum, & ſiniſtrâ Tædam ſeu Facem ardentem gerentes, quia de nocte etiam Sacra facienda erant: atque Camœnarum Fonti (qui dicente Plutarcho Veſtæ ſacer,) tam interdiu quàm noctu invigilabant ejúſque curam gerebant, quod ſine accenſâ face vix fieri potuit. Nam ut de Perſis ſuprà memoratum, Ignis & Aquæ cura erat tam in hoc Mundo quàm in altero meritoria, ſic etiam apud Romanos (dicente Suidâ) Veſtalibus Ignis & Aquæ cura demandata eſt. Præcipua itaque Veſtalium cura erat Sacrificia ritè peragere, Aquam ab omni immunditiâ immunem ſervare, & Ignem die noctéque alere, ne extinguereretur: nam grave erat & terribile Imperio omen, ſi ſacer Ignis fortè extinctus eſſet. Quòd ſi Virginum culpâ factum accideret, illa Virgo cujus vices erant Ignem curare, à Pontifice flagro admonebatur; privatim tamen, & interpoſito Velo, pudicitiæ & modeſtiæ ſervandæ ergò. Et tamen ſemel quotannis Sacrum Ignem extingui libenter ſinebant exeunte & finito veteri Anno, ut cum felici

omine novus accenderetur ineunte novo Anno inchoato à mense Martio, qui (ut suprà notatum) Igni sacer, utpote qui ab igneâ Martis Stellâ denominatus est. Eorum itaque Annus tunc à Martio Mense inchoabatur: & (dicente Macrobio) *Primâ die Mensis Martii Ignem novum in Vestæ Aris solebant accendere; ut incipiente Anno, cura denuò servandi novati Ignis inciperet.* Hoc indigitâsse videtur Ovidius in Libro Fastorum,

Adde, quòd arcanâ fieri novus Ignis in æde
Dicitur, & vires flamma refecta capit.

An novi Anni gratiâ hoc fecerint Persæ, non dicitur: sed idem facere solebant Persæ in honorem Regum,(hoc est,in morte veteris & inauguratione novi,) ut Ignis sacer aliquam cum eis sympathiam habere videretur; nempe ut defuncto & extincto Rege, sacrum Ignem simul emori & sponte extingui sinebant, eundem rursus in novi Regis honorem de novo accendentes; quasi insinuarent ab illis Regibus pependisse quicquid erat Sacrum,utpote cum eis ultrò moriens, & posteà cum alio Rege reviviscens.

Quando verò apud Romanos Ignis de novo accendendus esset, (ut dicit Festus) *mos erat felicis materiæ Tabulam seu Asserem terebrare, donec exiliret Ignis, quem cribro excipiens Virgo ad Ædem Vestæ ferebat.* Sic etiam Simplicius in Aristotelem, Ἀπὸ ξύλων δὲ πῦρ ἐκβάλλουσι, &c. *Ignem ex Lignis excutiunt, alterum Lignorum tanquam Terebram in altero circumvertentes.* De hoc ritu apud Persas & alios orientales posteà differemus. Plutarchus refert, *Si apud Græcos Sacer Ignis extinctus, non à communi Igne rursus accendebant; sed ex ipso Sole, (ei oppositis Scaphiis seu Vasculis metallicis quæ cavata sint æqualibus lateribus rectangulis trigonis, unde emicantes Radii in quoddam centrum coacti;) applicatum fomitem accendebant.* Hac nempe ratione putabant se Ignem cœlestem accepisse. Idem hodie solemus facere cum concavis Ustoriis metallicis; sed rotundâ formâ, quæ melior. His dictis & quoque multis aliis modis (scil. 101) Ignem sacrum de novo accendendum præscribunt Persæ, ut posteà suo loco dicetur. At ubi ad continuandum Ignem Ligna desunt, oleo in Lampade Ignis inextinctus servatur, ut fit in minoribus Synagogis indotatis apud Persas.

Macrobius Saturnalium Lib. I, cap. 16, innuit datum fuisse *Sacrorum Regem Regulùmve* his verbis, *Ad Regem Sacrificulum seu Regem Sacrorum, Virgines Vestales certâ die ibant, & dicebant, Vigilâsne Rex? Vigila.* Porphyrius de Abstinentiâ lib. 4, fol. 82, insinuat

Puerum

Puerum quendam ſacrificare ſolere: *Sicut enim in Myſteriis ὁ ἀφ' Ἑςίας λεγόμενος παῖς qui à Veſtâ dicitur Puer, exquiſitè omnia quæ mandata fuerint, agendo pro omnibus qui initiantur, Numen placat; ita in Gentibus & Civitatibus idem faciunt Sacerdotes, dum pro omnibus ſacrificant*, &c. Alex. ab Alex. Lib. III, cap. 12, dicit quòd Veſtæ non Vino, ſed de Numicio flumine libabatur: idque colligit ex Virgilii Verſu,

Hæc fontis ſtagna Numici. ------

Sed videatur quòd Vino etiam libabatur, cùm Juvenalis canat,

Cum farre & vino Janum Veſtámque rogabat.

De Veſtæ Ritibus copioſè differit D. Dempſterus ad Roſinum. *VI dies Martii (qui eſt pridie Non.) ſacer Veſtæ erat, Thus in Focis adolendo.* Et Alex. ab Alex. Lib. V, cap. 12, *Veſtæ ſiquando Veſtales Virgines ſacra libarent vel rem divinam facerent, eo cultu ornatúque, ut erant, & vittatæ peragebant. Album tamen* (ut ſuprà) *prætereà veſtimentum quod Suffibulum vocabatur, oblongum & prætextum & quadrangulum in capite ſumebant, fibulâque ſubnectebant. Tum captâ Molâ & Sale tuſo ac in ollam fictilem miſſo, mox in Aquam injecto, ſacra faciebant: calicibúſque fictilibus, quas Culullos dicebant, Veſtæ & diis libabant.* Et idem Dempſterus p. 262, Veſtalium Aræ adſtantium & miniſtrantium Iconiſmum exhibet, additque, *Item, V Idus Junii feriæ erant Veſtæ, ſeu* (ut Varro ait) *Veſtalis dies, ut Virgines Veſtales Veſtæ ſacrificarent. Hoc die Convivia paſſim ante Focos agitabantur, cibi etiam ad Virgines à civibus mittebantur Deæ Veſtæ libandi; & Aſini floribus coronati, atque è pane veluti Monilia quædam gerentes circumducebantur per urbem. Molæ item Sertis & Floribus ornabantur, & quieſcebant.* [Differt *Mola aſinaria* à *ſalſâ Molâ* ſupradictâ.] De hoc Ovid. 6 Faſtorum,

Ecce coronatis panis dependet Aſellis,
Et velant ſcabras florida Serta Molas.

Harum Cæremoniarum ac Rituum cauſas Ovidius explicat, viz. quòd olim nullus Molarum uſus fuerit: ſed Farra ſolummodo in Furnis Veſtæ, hoc eſt, Ignis beneficio torreri conſueverit; indeque mos ſervatus fuerit ut hoc die & Foci & Deus Focorum (quæ Veſta eſt) à Piſtoribus colerentur: & Aſini, qui ſcil. primis temporibus Veſtæ beneficio immunes à circumagendis Molis eſſent, cùm nullus earum Romæ uſus eſſet, vacarent & feriarentur. Sic ille. Cur autem iidem Aſini floribus coronati Panes ex collo dependentes geſtare ſolerent, hanc rationem affert, quia ſcil. Aſini Sileni clamore, Veſta è Somnis excitata, inſidias & libidinem Priapi effugiſſet. Sic Ovid. 6 Faſt. verſu 309,

Venit in hos annos aliquid de more vetusto,
Fert missos Vestæ pura patella cibos.

Vestales nudis pedibus ad Vestæ Templum ibant, quia (dicente Ovidio) eâ parte lacunæ essent, ut sicco pede Templum Vestæ adiri non potuerit; quod posteà in vetustatis memoriam, quamvis siccatis jam lacunis, continuatum est.

Quomodo Vestæ obtulerint Molam, consule Gyraldum Tom. 1, p. 224. Et ibidem vide plura de Vestâ p. 524. At apud Alex. ab Alexandro Lib. V cap. 12 totum est de Vestâ, prolixè & benè: non transcribam, sed Lectorem illuc remittam. Ab eo fortè suum de Vestâ Tractatum mutuaverit Lipsius; qui etiam narrat Ægyptios & Afros eundem morem servandi Ignem Sacrum habuisse. Has opiniones foverunt Philosophi, de quibus Clem. Alex. p. 42, 43, *Parmenides Eleates introduxit deos Ignem & Terram. Ex his alterum solum deum existimârunt Ignem Hippasus Metapontinus & Ephesius Heraclitus. ---Heraclitus & ejus Sectatores Ignem tanquam ortûs rerum Principium colebant, qui Ignis illis dictus est* Ἥφαιστος *Vulcanus. Persarum etiam Magi Ignem coluerunt, & multi ex iis qui Asiam incolunt: quin etiam Macedones, ut ait Diogenes in primo Persicorum. Ne Sauromatas recenseam, quos refert Nymphiodorus in Libro de Legibus Barbaricis, Ignem colere, aut Persas & Medos & Magos?*

In Britanniâ Minervæ Numen colebatur, in cujus Templo perpetui Ignes nunquam coalescere in favillos, sed in saxeos globos verti ferebantur, ex Solino cap. 35, sub finem. Et Cambdenus in Britannia p. 747, in Comitatu Kildar, meminit Sanctæ Brigidæ ante 1000 annos Sancti Patricii Discipulæ, *Cujus inquit miracula & Ignem inextinctum (tanquam in Vestæ adytis penetralibus) à Virginibus sacris asservatum, cinere nunquam excrescente, Scriptores commemorârunt.*

Vestam quoque coluisse Scythas seu Sarmatas tradit Herodotus p. 275, 276, *Scythas colere Solem & Vestam ante omnes: dein Jovem, Tellurem, Apollinem, Venerem cœlestem, Martem, Herculem, & Neptunum. Sed Simulachra & Aras, & Delubra non facienda putabant, præterquam Marti. Eorum linguâ Vesta dicebatur Tabiti; Jupiter, Papæus; Tellus, Apia; Apollo, Oetosyrus; Neptunus, Thamimasades. Martis Templum fiebat Sarmentorum fascibus, sub quibus erat ferreus Acinacis, qui Martis simulachrum, cui annuas Hostias immolabant; & plùs huic Acinaci quàm cæteris diis.* Hoc fit Acinaci, quia per Gladium suum vivunt & alios devincunt. De Scythis quoque Mongolis seu Mogolo-

Tataris

Tataris ultra Imaum talia tradit Joh. de Plano Carpini, qui circa 450 ab hinc annis apud eos fuit: *Solem & Lumina & Ignem venerantur & adorant, & Aquam & Terram, eis Ciborum & Potûs primitias offerentes, idque potissimùm manè antequam comedant & bibant: nam de cultu Dei nullam Legem observant.----Utuntur Incantationibus*, &c. *Et cùm ipsis à dæmonibus respondetur, credunt quòd Deus ipsis loquitur; quem Deum vocant Ytoga, sed Comani eum Cham appellant. ---Nam reverà colunt statuam Gingiz-chân, & cogunt alios eandem adorare vel se erga eam flectere. Habent etiam Statuam in Curru ante Ordas suas, & alias Statuas è Filtro ad utrumque latus januæ: & credunt has tueri pecora sua.*

Apud Festum extat Barbarum nomen *Exfir*, quod exponitur *Genus suffitionis à Vestalibus parari solitæ.* An ergò Artem Chemicam noverunt? Hoc enim videtur malè scriptum pro Arabico اكسير *Exsîr* seu *Icsîr*, vulgò cum Articulo الاكسير *El Icsir* vel *Elixir*; quæ est *Quintessentia* Chemicis notissima, scil. purior & spiritualior pars ex crassiore quâvis materiâ extracta per vim ignis, quæ in ignem injecta, flammam auget eámque vehementiorem & exultantiorem reddit. Est itaque reverà *Extractio* seu *Extractum*. Sed quoad primam notionem vocis اكسير *Icsîr*, eâ significatur *Fractio*; q. d. quando ex aliquo corpore 4 Elementis composito (uti est corpus naturale quodvis,) extrahitur aliquod *Quintum* ex eis omnibus conflatum, id itaque *Quinta-essentia* vocatur: hæc fit ea 4 Elementaria corpora penetrando & quasi frangendo, quæ itaque perfracta relinquuntur, dum per ea perrumpitur extrahendo tale *Elixir*. Et eadem videtur ejusdem vocis vis apud Mathematicos, ubi in dimensionibus Terræ, Diametri ejus Dimensio seu quantitas per cubitos seu pedes numerata, in Libris Arabicis vocari solet, اكسير الارض *Icsîr terræ*, q. d. per medium ejus *perruptio* ut talis ejusdem mensura eliciatur.

CAP. VIII.

De Vestâ Persarum seu de Ignis custodiâ apud Sacerdotes Magos.

SI vox استا *Esta* seu وستا *Vesta* originaliter significat *Ignem*, hi (si opus sit) vocari possunt *Igniarii Sacerdotes* seu *Vestales Viri*, qui erant uxorati: nam tam his quàm omnibus aliis jussum est nubere, quia procreatio Liberorum qui futuri sint *Fideles*, meritorium est in hac vitâ & in alterâ. Isti autem qui ab aliis vocantur *Sacerdotes Ignis*, meliùs merentur vocari *Sacerdotes Dei*, (uti reverà erant,) quamvis circa Ignem & ejusdem custodiam versati, uti erant Judæorum Sacerdotes quorum erat Altaris Ignem perpetuò alere & inexstinctum servare. Atqui nec horum nec illorum totum negotium erat circa Ignem, sed & Preces publicè recitare & alia Officia Sacerdotalia & Ecclesiastica quotidiè præstare, ut alibi in suo loco docebitur, ubi ministrandi modus monstrabitur. Quia verò unà cum cultu Dei Omnipotentis, nimis officiosi erant circa Ministerium Ignis, *pyroduliam* quandam erga eum exercendo & præstando, Græci & Mohammedani (ut alibi innuimus,) hæc videntes & ignorantes quòd reverà colebant Deum, perperam imaginati sunt totam eorum Religionem consistere in solâ illâ *pyroduliâ* seu civili cultu Ignis, eosque circa eam solam versari, non dubitantes ergò eos absolutè *Atésh-perèst* seu *Ignicolas* nuncupare, cum aliis opprobrii nominibus quæ posthac suo loco recitantur. Isti nunquam peccata sua confitentur nisi Deo, nec eorum remissionem petunt nisi ab illo: sed tamen amant hæc facere coram re Sacrâ, scil. coram Igne aut Sole tanquam coram teste. Nam ut Judæi in Templo confitebantur Deo peccata sua dum Ignis sacer arderet juxta eos, sic Persæ Deo confitentur peccata sua, Igne sacro ardente juxta illos. Et ut Judæi tenebantur tam alia Ministeria facere quàm Ignem sacrum die nocteque alere, sic & Persæ. Hi ergò non sunt magis Sacerdotes Ignis quàm erant Sacerdotes Judaici: cùm utriusque munus esset tam Ignem quàm alia Ministeria curare, eisque suis vicibus attendere & excubias agere. Si itaque alicui libet esse malitiosum, potest Judæorum Hierarchiam vocare *Sacerdotium Ignis*, & eorum Sacerdotes *Lantones* nominare.

Apud Persas itaque *Custodia Ignis* ejusdem originis ac antiquitatis est

est cum Romanorum *Vesta*, sumpto illustri exemplo à Templi Hierosolymitani Altari in quo *Ignis perpetuus* ardebat. Cùm enim Græci & Romani ab illis temporibus Sacrum Ignem servaverint, vix crediderim Persas in hac re fuisse ultimos. Et quidem non est dubitandum quin Persæ per plurima secula *Vestam* seu *Ignem* servaverint, antequam Zoroastres suas in Religione peculiares Reformationes Gushtaspi commendaret & obtruderet, suadendo ut adhuc plura *Pyréa* extruerentur. Suprà diximus veram Persarum Religionem fuisse & adhuc esse veri Dei cultum ejusque solius adorationem divinam; in quem usum ex eorum sententiâ non opus fuit Templorum, ut Strabo & Herodotus & Cicero aliique affirmant: eo itaque nomine Templa abhorrebant, quia Dei Majestas nimia erat ut intra angustos parietes comprehendi posset. Græcorum itaque Templa Idololatrica vastabat & subvertebat Xerxes, ut alibi diximus. Nec pro civilibus cæremoniis Mithræ præstandis, opus erat Templorum, quippe quæ meliùs ἐν ὑπαίθρῳ *sub dio* præstari potuêre. At pro custodiâ Ignis à quo tempore eum servaverint, Templa (Judæorum exemplo) fuerunt semper necessaria; cùm sine ejusmodi Domiciliis, Ignis inextinctus servari non potuit. Ideóque quæ tantùm pauca erant, multiplicari jussit Zoroastres, in suâ reformatione. Unde constat quòd supradicti autores negantes Templa fuisse Persis, intelligendi sunt cum dictâ limitatione; cùm id absolutè dictum, planè non fuerit verum.

Ex quo itaque Persæ servaverunt Ignem perennem, ex eo etiam necesse fuit eos pariter habuisse aliquot *Pyréa* in quibus talis Ignis servaretur. Non autem necesse fuit ut ubique habuerint multa *Pyréa*, cùm eisdem temporibus in Græciâ habuerint tantùm pauca, & in Româ tantùm unum in generale bonum totius Gentis, ubi pro populo universo litabatur. Et quidem quòd tantùm pauca *Pyréa* tunc habuerint Persæ (præterquam quòd rationi consentaneum sit,) colligimus ex eorum Historiis, in quibus narratur Gushtaspem Zoroastris instigatione multiplicasse Pyréa, eáque ubique extruxisse; unde eorum anteâ paucitas arguitur. Suam itaque Ignis custodiam habuerunt ante Zoroastrem: is enim non apparuit ante tempora Hystaspis: eos autem dictam Ignis custodiam habuisse sub Medorum Monarchiâ satis liquet. Nam de *Hûshangh* Medorum Rege tantùm non antiquissimo, refert *Tábari*, هوشنگ — مغان گفتند كي آتش برست
بود

بون واز ما بون وجهودان گفتند كي بر دين ما بون *Hûshangh*--*Magi dixerunt quòd fuit Ignicola & ex nobis fuit: & Judæi dixerunt quòd de Religione nostrâ fuit.* Is nempe Deum adoravit, & Ignem honoravit: & cùm tam Magi quàm Judæi sic etiam facerent, & ambo talem etiam Ignem in respectivis suis Oratoriis tunc servarent, utræque Gentes propter Ignis-custodiam, hunc pientissimum Regem de suâ Religione fuisse voluerunt, de eo posteà contendentes & altercantes. Sed notandum est quòd *Tábari* Mohammedanus perperam repræsentat Persas vocantes seipsos *Ignicolas*: quòd nunquam faciunt: sed hoc est Improperium seu dedecoris nomen à Mohammedanis impositum, & à Persis inter seipsos non usurpatur. Et idem in sequentibus ex *Tábari* citationibus observandum. Is enim de antiquo Medorum Rege *Aphiridún* narrat, آفريدون — ومغان گويند كي وي آتش پرست بون *Aphiridún* ---- *Magi ajunt quòd ille fuit Ignicola.* Historicus *Emirchond* dicit hunc Religiosum Regem assumpsisse sibi Ecclesiasticum Titulum موبد *Mûbad* seu *Præsulis.* Et posteà de tempore Regis *Manûgjahr* idem *Tabari* dicit, وايشان آتش پرست بودند *Et ii tunc Ignicolæ fuerunt.* Atque (ut de aliis intermediis Regibus taceatur,) certum est *Cambysis* temporibus Ignem æstimatum fuisse sacrum, cùm Herodotus taxet eum fecisse id quod (secundùm Persarum Religionem) non erat Sanctum, comburendo *Amasis* Regis Ægypti cadaver, quippe quo Ignis pollueretur, ut antea notavimus. De *Cyro* etiam constat, eum magnum aliquod opus suscepturum, adiisse Ecclesiam, ubi Deo cultum & Igni cæremonias faciebat: non quasi solum Ignem eo in casu adiisset, sed quia mos erat ut primo ingressu in Ecclesiam, usitatam reverentiam exhiberent Igni, & deinde Deum orarent, ut alibi fusiùs docuimus. Sic Xenophon (si ei fides,) πρῶτον ἑστίᾳ ἔθυσεν: ubi ἔθυσεν, non *Sacrificavit*, sed quasvis cæremonias fecisse significat. Et quamvis esset Dei Templum, tamen vocabatur *Pyreum* seu *Ædes Ignis*, (quòd Ignis in eo aleretur ut in Templo Judaico,) quod non habebatur malum Epithetum: & quo zelo Cyrus Deum adoraturus ad *Pyreum* seu Templum venerit, narrat *Phirdausi* Libri *Shahnâmæ* Autor his Versibus,

بيامد خروشان بآتشكده *Venit exultabundus ad Ædes Ignis,*
بگسترده بر موبدان سيم وزر *Circumfundens super Præsules Argentum & Aurum,*
بر آتش درافكنده چند گهر *Et in ipsum Ignem aliquot Uniones spargens.*

Hoc

Hoc modo deduximus Ignis custodiam ab initio Monarchiæ Medorum ad Hystaspem. His quoque pleniorem fidem facit Shahristâni Arabs, saltem à tempore Regis *Phridûn* & *Gjemshîd*, واما بيوت النيران للمجوس فاول بيت بنا افريدون بيت بطوس وآخر بمدينة بخارا هو بردسون و اتخذ بهمن بيت بسجستان يدعي كركر اولهم بيت في نواحي بخارا يدعي قباذان وبيت نار سمي كوسية بين فارس واصفهان بناه كيخسرو وآخر بقومس سمى حرير وبيت نار يسمي كنكدز بناه سياوش في مشرق الصين وآخر بارجان من فارس اتخذه ارجان جد بشتاسف وهذه البيوت كانت قبل زرادشت ثم جدد زرادشت بيت نار بنيشابور وآخر بفسا وامر بشتاسف ان يطلب نارا كان يعظمها جم فوجدوها بمدينة خوارزم فنقلها الى دارابجرد وسمي آذر خره و المجوس يعظمونها اكثر من غيرها وكيخسرو لما خرج الي غزو آفراسياب عظمها و سجد لها ويقال ان انوشيروان هو الذي نقلها الي الكاريان فتركوا بعضها و حملوا بعضها الي فسا وفي بلاد الروم علي باب قسطنطينية بيت نار اتخذه شابور بن اردشير فلم يزل كذلك الي ايام المهدي و بيت نار باسفينيا علي قرب مدينة السلم لبوران بنت كسري وكذلك بالهند و الصين بيوت نيران و اما اليونانيون فكان لهم ثلثة ابيات ليست فيها نار ذكرناها *Fuerunt Magis aliquot Pyréa, quorum primum erat illud quod Aphridûn extruxit in Tûs: & aliud erat in urbe Bochâra, dictum Bérdesûn. Prætereà Behman erexit in Sigjistân Pyréum dictum Ghérgher* [seu *Ghárgher.*] *Ex primis eorum fuit in Bochára Pyréum dictum Kobâdân: erátque inter Phârs & Ispahân Pyréum dictum Causiya, quod extruxit Kei-Chosrav: & aliud in Kûmus dictum Harîr. Erat quoque Pyréum dictum Ghangh-diz, ad orientem Chinæ extructum per Siyâush: & aliud in Argjân Persidis, quod extruxit Argjân Avus Hystaspis. Hæc Pyréa fuerunt ante Zerdusht. Tum posteà novum fecit Zerdusht Pyreum in Neishâbur, & aliud in Phesâ. Et Hystasp jussit ut exquireretur Ignis quem veneratus fuerat Gjemshid, quem invenientes in Chorzem, transtulerunt ad Darâbgjerd,* & [iste] *nominatus est Adur-chúra. Hunc præ cæteris venerantur Magi: cúmque Kei-Chôsrav exiret ad belligerandum cum Aferásiyâb, eundem veneratus est coluitque. Dicitur autem Anushirravân fuisse*

qui eundem portavit in Caramaniam, ubi partem ejus reliquerunt, & aliam partem portârunt ad Phesâ. Porro in regione Græcorum est Pyréum quod ad Constantinopoleωs portam erexit Shâbur filius Ardeshir, quod non desiit usque ad tempus Al Mahdi. Erâtque in Esphinîya propè Bagdâd Pyréum quod extruxit Bûrân [l. Tûrân] *filia Cosrois. Et sic in Indiâ & Chinâ erant Pyrea. Erántque Græcorum tria Pyréa, quorum alibi meminimus: in eis autem non erat Ignis.* Plura Pyrea vide suprà p.105.

In isto *Sharistánii* Paragrapho malè scripto, quærendum annon *Berdsun* perperam sic scriptum fuerit pro خوذ سوز *Chûdsûz*? & annon *Causiya* (in alio Exemplari كونسه *Cûnisa*,) sit pro كسريه *Kisriya*? nam autores Arabes subinde solent errare in rebus Persicis, uti & dictus Sharistáni etiam alibi facit pessimé. An *Kûmus* sit pro *Kûm*? Et quid sit *Harìr*? *Ghangh-diz* est fictitius locus, de quo infrà diximus. In altero Exemplari pro *Ghergher*, est كوكو *Cûcû*; utrumque malé. In uno Exem. Arabico scriptum est اذر خوا *Azur-chuwa*, in alio اذرحوں, quod cum optimâ ratione puto rescribendum آذر خره *Azur-chura*, ut feci: nam hunc Ignem in Caramaniâ præ cæteris usque hodiè venerantur Magi: ejúsque huc translatio mira fuit. Pro *Esphiniya*, in alio Exem. legitur *Esphiliya*, utrumque malé.

De veteribus Persis fatendum est, quòd quamvis Deum Omnipotentem eumque solum divino cultu colant, omnia ejus Attributa agnoscentes, eos tamen habere inveteratas quasdam superstitiones præstandi nimias cæremonias Elementis & Planetis. Unde Epiphanius quasi illorum misertus, ait, Παρὰ Πέρσαις Μαγουσαῖοι καλούμενοι, οἱ εἴδωλα μὲν βδελυττόμενοι, εἰδώλοις τε προσκυνοῦντες, Πυρὶ, καὶ Σελήνῃ, καὶ Ἡλίῳ. Sed illi interim in hac parte cæcutientes in his pergunt, non putantes aliquid mali esse in eis, quia ex animo verum Deum religiosè colunt: & ægrè ferunt ut propter externas quasdam cæremonias quas putant innocuas, habeantur *Ignicolæ* & *Idololatræ*. Hi itaque ineluctabili fato ab omnibus reputabuntur meri Idololatræ, quia exteri talia videntes, existimant totam eorum Religionem in illis visibilibus cæremoniis consistere propter externam speciem, dum internam animi intentionem non vident. Unde misera est in hac parte hujus Gentis sors, quòd reputentur Idololatræ, cùm sint solius Dei Adoratores, nihil magis quàm Idololatriam odio habentes: dum totus Mundus in eorum Religione deceptus, putet eos esse cultores Creaturarum, propter aliquas nugas quas illis tantùm civiliter præstant. Unde est

est quòd fere nihil aliud de eis prædicetur, quasi talia essent in eorum Religione summum & principale, cùm reverà sint tantum irreptitia, veriori & antiquiori eorum Religioni orthodoxæ superaddita & cum processu temporis interpolata: dum interim vera & principalis eorum Religionis *Tessera* maximè notatu digna, sit *eorum à diluvianis temporibus de Deo orthodoxia, ejúsque solius Adoratio divina, dum Ignis & aliorum cultus* (ut planè asserunt) *sit tantùm civilis, nec ea unquam vocent Deos: nullas necessitatum petitiones eis exhibendo, nec preces illis fundendo, sed meras civiles laudationes eis præstando pro beneficiis quæ Dei ductu Mundo impertiuntur.* Vera autem eorum de Deo orthodoxia ab aliis prorsus ignoratur & tacetur, & nil nisi Idololatria & Ethnicismus de eis interim prædicatur; propter aliarum Gentium de eorum Ritibus & Opinionibus Ignorationem, & cultûs eorum similitudinem cum Idololatriâ. Et hoc pro pœna lucrati sunt Persæ Religionem suam tam studiosè celando: cùm Religionem & Linguam in quâ scribitur, peregrinis revelare sit vetitum. Cùm itaque (ut diximus,) id quod in eorum Religione minimum est, ubique Gentium circumferatur & celebretur ac propaletur, id verò quod reverà maximum est, prorsus omittatur & ignoretur; nos suscepimus piam istam vero Deo devotam Gentem, à tali vituperio vindicare, ut totus Mundus de eis in posterum sentiat meliora. Si enim comperissem Persas *Solem* aut *Ignem* vocasse *Deos*, aut petitiones eis fecisse, noluissem eos vindicare.

Omnia itaque quæ fiunt Igni vel per Ignem in eorum Ecclesiis, sunt tantùm Apparatus ad mox sequentem Dei cultum, in cujus gloriâ omnia desinunt. Qualem autem erga Ignem respectum habent, testatur D. Sanson *in Hodierno statu Persiæ*, qui de hisce rebus collocutus est cum eorum Sacerdotibus, qui responderunt, *se tantùm credere Ignem esse omnimodo respectu dignum, cùm sit omnium Elementorum purissimum.* Sed nunquam præcipitur eum پرستیدن *colere*: agnoscunt enim esse merum Elementum Dei Creaturam. Sic etiam testatur infra citatus Am. Marcellinus, *Quod coram Igne Magi mitrati construentes lignis Ignem, preces accinunt invocato nomine Dei*; scil. recitato nomine Dei: nam nihil sine Dei nomine aggrediuntur, & quicquid faciunt, ad Dei gloriam fit. An hi ergò sunt Ignicolæ? Absit! Quales autem fuerint ex sequentibus meliùs constabit; ubi non tantùm Dei cultus ab eis affectatur, sed & erga eundem cultum & Dei gloriam zelus monstratur.

Supracitatus itaque *Tábari* antiquus Historicus Persa de supradicto Medorum Rege penè antiquissimo refert, هوشنك ـــ پادشاهي كي زمين بگرفت وخلق را بخداي تعالي خواند *Hûshangh ----fuit Rex qui totam terram possedit, & populos ad Deum Excelsum vocavit*: scil. Assyrios & Chaldæos qui sub præcedentibus Monarchis fuerant Idololatræ, sub suâ Monarchiâ Medicâ coëgit ad cognitionem & cultum veri Dei. Ab eodem *Tábari* & Persarum Historicis omnibus, huic Regi tribuitur de Deo Liber hodiè extans, cui Tit. جاويدان خرد *Gjâvidân Chrád*, i. e. *Æterna Sapientia*; qui quidem Liber est omnibus Scriptis Zoroastrianis multò antiquior. Ab Ethnicismo itaque procul fuit Autor, ut & antiquissimi Medi omnes. Idem *Tábari* in Vitâ Regis *Manûgjabr* narrat, quòd (quando rupto cum Persis fœdere, Turcæ fluvium *Gjeibun* trajecerunt Persiam invasuri,) convocatis Regni sui Magnatibus & Proceribus, hæc verba ad eos fecit *Manugjahr* Rex, ايزد سبحانه وتعالي اين ملك مرا داد تا من اورا شكر وسپاس داري كنم ومملكت نكه دارم ورعيت را بنيكو دارم وداد كنم اندر ميان خلق تا خدا عز و جل اين ملك مرا افزون كند پس اگر ناسپاس كنم و شكر نكنم اين ملك از من باز ستاند ومرا بدان جهان عقوبت كند وايزد سبحانه وتعالي مرا از اهل ملكان آفريد وملك بمن داد ومن اين ملك را ضايع نخواهم كردن &c. *Deus Sanctissimus & Excelsus hoc Regnum mihi dedit, ut ego Laudes & Gratiarum actionem ei haberem, & Regnum custodirem, & Subjectos in bono-statu conservarem, & inter populum exercerem justitiam; ut hac ratione Deus Optimus Maximus hoc Regnum mihi augeat. Nam si ingratitudinis reus non reponerem ei Gratias, is hoc Regnum mihi ad empturus sit, meque in altero Mundo affecturus tormentis. Cùm itaque Deus Sanctus & Excelsus me ex Regum stirpe creavit, & Regnum mihi dedit, ego hoc Regnum non amittam*, &c. Ex horum verborum tenore quivis ejus Fidem & in Deo Fiduciam facilè elicere poterit. Deinde idem Rex addidit, *quòd si cras illum convenirent, prolixiore Oratione se illos excepturum, eúmque fusiùs perorantem audirent.* Quod & fecit: nam crastinâ luce coram omnibus habuit valdè prolixam Orationem seu ad Nobiles & Milites Hortationem illam quâ dictus Persarum Rex exercitum suum excepit quo tempore Orientales Scythæ (quos Turcas appellat) è territoriis suis eruperunt Persiam invasuri. Ex dictâ Oratione

Oratione excerpſimus hæc pauca ſequentia : منوجهر بر تخت مملكت
بنشست و تاج بر سر دهاد وموبد موبدان را بر كرسي زرين برابر تخت
بنشاند واو مهتر موبدان بود ومهتر همه عالميان آن زمانه ـــ خطبه
كرد وايشان را پند داد و بابتداء خطبه ايزد سبحانه و تعالي
سپاس داري كرد پس گفت اي مردمان اين چنين خلق كي
شما همه ببينيد بدين بسياري اين همه را يكي خالق آفريدگارست
وبر كسان نعمت از ويست واين خلق را او آفريد واورا بايد
پرستيد وبنعمت او سپاس داري كردن و خويشتن بقضاي او دادن
وهر چه بودني چاره نيست كه نباشد وهيچ چيز ضعيفتر از مخلوق
نيست واگر اين مخلوق چيزي بجويد نيابد وهيچ قويتر از خالق
نيست زيراكه هر گهي كه اين مخلوق را بجويد بدست آرد و بدست او
اندرست پس از همه خلق خالق قويترست ـــ وايزد تعالي مارا از
بزرگي خويش اين فضل داد وما اورا سپاس داريم وازوي آن خواهيم
كه مارا براه راست بدارد ودل ما بر يقين نگاه دارد وما بدانيم
كه اين همه از ويست و مارا بازگشت بدو *Manûgjabr ſuper Solium Regni ſedit, & Coronam capiti impoſuit, & Præſulem Præſulum in Cathedrâ aureâ è regione Solii collocavit. Is erat præcipuus Præſulum & præcipuus omnium Doctorum ejuſdem temporis. ----Deinde Orationem habuit, eiſque conſilium dedit. Et in initio Orationis ſuæ, Deo Sanctiſſimo & Excelſo gratiarum actionem fecit : & deinde dixit, O viri, iſtius populi quos tantâ multitudine videtis, unus eſt Creator & Conditor, & hominibus impertita Beneficia ſunt ab eo ; ideóque ei oportet ſervire & pro Beneficiis ejus gratias agere, & noſmetipſos illius determinationi permittere. Quicquid enim exiſtit, non poteſt non eſſe : & nihil debilius eſt Creaturâ : nam ſi iſta Creatura aliquid quærit, non invenit. Atque nihil fortius eſt Creatore : nam ſi is quovis tempore iſtam Creaturam quærit, mox in manu ſuâ habet, & in manibus ejus eſt*, i. e. in poteſtate ejus. *Ideoque omni Creaturâ fortior eſt Creator.* Deinde poſt alia multa, ſubjungit ſequentia, *Et Deus ex magnificentiâ ſuâ hunc favorem exhibuit nobis, & nos ei gratias habemus : & ab eo hoc petimus, Ut nos in viâ rectâ contineat, & cor noſtrum in veritate cuſtodiat.*

Nam nos scimus, quòd totum hoc [scil. Turcarum Invasio] *est ab eo, & nobis ad eum est Reditus.*

Ex hâcce dictæ Orationis particulâ possumus hominis Fidem & orthodoxam erga Deum Religionem agnoscere: nulla enim mentio illius temporis Mithræ, sed solius Dei, in quo suam confidentiam ponit, ad solum Deum confugit convolatque, & ad eum suas Preces dirigit. Quamvis itaque illis temporibus usitatas Ceremonias & Reverentiam persolverent Mithræ, constat tamen eos illum non coluisse, cùm necessitatis tempore ad illum non confugerent nec invocarent, nec in eo, sed in solo Deo confiderent. Imposterum itaque absit Censura quæ injustè taxat eos de divino aliquo cultu exhibito Mithræ aut Igni: nam isti veteres Persæ non loquebantur ut tales Mithriaci. Et inter alia hujusmodi Testimonia quæ de aliis Persarum & Medorum Regibus inveniri possunt, accipe hoc de *Lohrâsp* ex *Ahmed Ibn Jûsuph* Historico Arabe, لما كان يوم المهرجان تنسم لهراسب سرير الملك واعتصب بتاج السلطنة فحمد الله واثنى عليه ثم قال ايها الحاضرون استعشروا الخوف من الله عز وجل المنزه القاهر الذي اجري البحار ونصب الجبال ورفع السما وجعلنا في الارض ذات الطول والعرض كنمال دارجة علي كرة في مقعر الفلك *Quando fuit dies Mihragjân,* [seu Æquinoctium autumnale,] *Lohrâsp inauguratus in Solio Regni & redimitus coronâ imperii, laudavit Deum & gratias egit ei: & mox dixit, O qui præsentes estis, concipite animo timorem Dei Gloriosissimi & Sanctissimi & Omnipotentis, qui cursum dedit Maribus, & firmiter statuit Montes, & elevavit Cœlum, & constituit nos super Terrâ longitudine & latitudine præditâ sicut Formicas reptantes super Tumulo-formicario in hac Sede Orbium,* scil. in Terrâ quæ est Centrum Orbium cœlestium.

Iste Turcarum seu Orientalium Scytharum Rex, qui (sec. Tábari) dicto modo Persiam & Mediam invasit & eandem occupavit, fuit آفراسیاب *Apherâsiáb,* qui (sec. *Emir-Chond*) postquam Persiam possederat 12 annos, à Persis tandem profligatus & exactus est. Is fuit filius τȣ̃ پشنك *Pushàngh*, ex *Túri* familiâ, *Aphridúni* nepos. At *Emirchond* ponit supradictam Persiæ Invasionem non fuisse tempore *Manûgjáhri*, sed tempore τȣ̃ نودر *Núdar* immediatè succedentis Regis, nepotis *Aphridúni*, qui circa 7 annos regnavit: nam *Apherásiáb* audiens

audiens *Nûdar* esse Gubernationi ineptum, eam captavit occasionem obruendi illum.

His quæ de Medicorum & Persicorum Regibus dicta sunt, addatur id quod ex S. Scripturâ constat, scil. Darium Medum planè cognovisse & agnovisse verum Deum eúmque coluisse uti colligitur ex ejus verbis in Libro Danielis & ad Danielem, *Deus tuus quem colis, te liberabit*: & posteà, *O Daniel, serve Dei viventis*! in contrarium Numinum mutorum quæ colebant Gentes. Præterea ad summum Magistratum extulit Danielem Dei servum, & jussit ut omnes colerent Deum Danielis. Iste ergò Rex durante tempore regni sui quod fuit breve, probabiliter destruxit Babyloniæ Idola, & ad veri Dei fidem vocavit Chaldæos anteà subditos Belteshássari, cui successit.

Et, si hinc descendimus ad Cyrum & Hystaspem, planè inveniemus eos verum Deum agnoscentes & colentes. Et longè posthac, suo tempore Porphyrius docuit, Magos esse solos qui Numen colerent, ut posteà ex ejus verbis infrà adductis monstrabitur, uti etiam ex Laertio monstratum fuit: Deum enim verum colebant, quod circumpositæ nationes non faciebant.

Deinde istam Disquisitionem deducendo ad tempora Persarum regis *Ardeshir Ba ecân*, de quo supra; & ad tempora *Anushirravân* qui Justiniano Imperatori coævus, inveniemus apud Symeonem Sethum in Prolegomenis *Sapientiæ Indorum*, Perzoëm dicti Regis Archiatrum confitentem veram Religionem, orthodoxam de Deo & Resurrectione & futuro statu fidem. Iste برزویه *Perzûya*, is erat qui pro suo Rege ex Indiâ attulit dictum Sapientiæ Librum, (in quo Personæ sunt *Culile* & *Dimne*, seu Στεφανίτης & Ἰχνηλάτης, viz. Indorum *Rex* & *Vestigiator* qui Philosophus,) eúmque Persicè vertit: quo opere æternum apud Persas laudem meruit, & à Rege voluit ut بزرجمهر *Buzurgjumhur*, (ibi dictus Περτζετζέμχαρ,) præcipuus Consiliarius & Secretarius, Regis jussu totam Perzois Vitam ab infantiâ ad adultiorem ætatem describeret, quòd & fecit. Hæc videri possunt etiam in Libro انوار سهيلي *Anwâr Soheili*, i. e. *Flores Soheilæi*.

Atque ut veterum Medorum & Persarum Fidei veritas ex antiquorum Scriptis elucet, sic & eadem ad hodiernum usque diem continuata (nam suæ Religionis & Rituum sunt valdè tenaces,) apud eorum Sobolem retinetur ubicunque sint; uti testatur D. Tavernier de Caramania, & D. Sanson de Ispahân Persidis: & idem ex veterum Persarum Conversatione in Indiâ testatur D. Ovington in Itinerario Surattensi,

Surattensi, *Agnoscunt & adorant unicum Deum supremum, qui (ut est omnium rerum Principium,) primum cujusque Mensis Diem solenni cultûs ipsius celebrationi dedicant*, &c. Scil. cùm is est omnium rerum Principium, ergò Mensis Principium ei dedicant & ab eo denominant. Et D. Mandelslo in Itinerario Indico refert, *Veteres Persæ credunt unum tantùm Deum, qui universi Mundi Conditor & Conservator, in omnibus rebus solus & immediatè agens. Credunt tamen eum habere multos Servos Angelos, præsertim Septem, qui res Mundanas observant eique renuntiant. Ignem quoque multùm æstimant, quia repræsentat Deum.* Ogilvius in *Persiâ* p. 46, *Orant ter quovis die, mane, meridie, & vesperi, & credunt in unum tantùm Deum omnium rerum conditorem, invisibilem & omnipotentem: ideóque Mohammedani injustè eis tribuerunt nomen Gavrorum seu Idololatrarum.* Et post testimonia affirmativa, quòd reverà colunt Deum; addam testimonium negativum, quòd non colunt Ignem cultu aliquo divino, sed tantùm civili: idque ab amico qui ex colloquio cum Persarum Sacerdotibus in Indiâ, scripto mihi retulit eorum rationem honorandi Ignem non ut Deum, sed ut Dei Creaturam gloriosam: scil. *quia Zoroastres in cælum raptus, non vidit Deum, sed audivit eum colloquentem è medio Ignis; quem itaque tanquam Dei virtutem accepit, & in terram secum portans, eundem honorandum præscripsit. Ideóque primo ingressu in Pyreum, dum omnes ad 10 pedum distantiam circumstant Ignem, Sacerdos præfatur, Quòd quia Ignis Sacer à Zoroastre acceptus fuit à Deo tanquam Virtus & excellentia ejus, & quia miraculis confirmatâ Lege cautum est ut iste Ignis honoretur, ideò debent eundem tanquam Divinitatis particulam venerari; & sic Solem & Lunam & omnes res Ignem referentes; veniam etiam precantes si fortè talem Ignem inopinatò inquinaverint.*

Si hæc non sufficiunt ad monstrandum hujus populi orthodoxam de Deo opinionem, & piam atque devotam in eo solo intemeratam Fidem, in hujus Operis sequelâ adducuntur ejusmodi plura tam aliunde quàm ex eorum Authentico Libro *Sad-der*, ubi orthodoxa Religio antiqua exhibetur, & ad hodiernam diem continuata præscribitur sequenda. Ideóque non obstante quòd eorum orthodoxa Religio antiqua, aliquot Additionibus & superstitiosis nugis interpolata fuerit, non tamen est deleta, quin ab initio primam illam rectam de Deo sententiam teneant adhuc inconcussam & intemeratam, ut ex quotidianâ eorum praxi satis liquet, & omnibus eorum res & Religionem rectè perspicientibus notum est. Cùm itaque cultu divino unicè

unicè colant verum Deum ſolum, ejúſque Unitatem aſſerant, & præter eum nihil habeant quod vocent Deum, (ut ſuprà innuimus,) certè indignè factum eſt à Græcis & aliis in Religionis eorum minùs principalem partem inſiſtendo, polytheiſmum illis impingendo, & alias præter Deum res, Perſarum Deos vocando; & interim omittendo Religionis eorum magis principalem & præcipuam partem, ſcil. quòd Deus excelſus ſit unicus eorum Deus, & quòd ille ſolus ſit qui divinâ adoratione ab eis adoretur. De illorum Pietate erga Deum, vide plura ubi de Magis Chriſti Viſitatoribus agitur, & poſteà in Capite ubi Perſarum Fides orthodoxa docetur & explicatur.

Cap. IX.

Perſarum primitiva Principia duo, unum æternum, alterum creatum: cum utriuſque Nominibus. Hæc Zoroaſtres vocavit Lucem & Tenebras. Opiniones de Deo. Creatio Mundi in 6 Temporibus, quorum nomina & deſcriptiones in medium adducuntur. Solennis eorundem obſervatio ſtrictè injuncta Perſis, in memoriam operum Dei.

VEterum Perſarum Fides orthodoxa primitiva, quæ poſteà in Abrahami doctrinâ atque in Moſaicæ Hiſtoriæ veritate confirmata, poſuit Unicum Boni Principium *æternum*, quod fuit *Deus*, eorum linguâ dictus يزد *Yezàd*, ſeu ايزد *Izàd* vel *Izid*, (vulgò *Izud*,) ſive aliàs يزدان *Yezdân*. Hæc fiunt à Verbo يشتن *Yeſhten* (in Futuro يزد *Yezàd*,) *ſupplicare, intercedere*, q. d. *Supplicandus*: & Futurum nominaſcens migrat in *Nomen* Dei. Aliud ejus nomen eſt اورمزد *Ormùzd* ſeu هرمز *Hormùz*, vel هرمزده *Hormízda*: & junctim cum recentiore nomine, هرمزده خدا *Hormízda Chodâ, ô ſumme Deus*! Hinc apud Græcos Scriptores Ὡρομάσδης. Hocque nomen *Hormùz* ſeu *Ormùzd* aliquando ad *Jovem* planetam transfertur. Apud vetuſtiſſimos Hebræos *Deus* erat אלוה *Eloab*, i. e. *qui colitur*, ſæpè in plurali אלהים *Elohim* honoris cauſâ, ut & alia quædam Dei nomina in ling. Heb. Hinc Chald. אלה *Elâh*, Syr. ܐܠܗܐ *Alóho*, Arab. الاه *Ilâh* (cum Articulo الله *Allàh*,) ab اله *Alaha, coluit, adoravit*.

Deinde poſuerunt aliud Mali Principium *creatum*, quod fuit آهاريمن *Ahâriman* ſeu اهرمن *Ahreman* ſive اهريمن *Ahrîman*, & metri cauſâ اهريمنان *Ahrimanân*: unde fit apud Græcos Perſicarum rerum Scriptores Ἀρειμάνιος. Hoc nomen conflatum eſt ex آهار *Ahâr* & ريمن *Rîman*,

quæ ſunt Synonyma quibus ſignificatur *Spurcus, fœdus, pollutus*; & hiſce geminatis, *valdè pollutus* ſeu *ſpurciſſimus*. Quin & cum aliâ vocali, ريمن *Raiman* ſeu *Reiman* eſt *Deceptor, fraudator*, quod genuinum Diaboli Attributum. Dictum *Diaboli* nomen in eorum *Libris* antiquis, deteſtationis cauſâ plerumque ſcribitur everſum, hoc modo, [illegible] *uvwuuyqy*, quod illis peculiare; ſummum hac ratione faſtidium & dedignationem atque à Diabolo averſationem oſtendentes, utpote qui ſit peſſimus humani generis hoſtis. Apud moderniores is vocatur ديو *Div*.

Talia etiam ſunt duo Boni & Mali Principia apud Peruvianos: unde conſtat eos non fuiſſe ita prorſus à reliquo humano genere disjunctos, quin habuerint notitiam Hiſtoriæ Creationis. Apud veteres Græcos nullum extat *Diaboli* nomen, nec de eo aliqua mala Notio ut Spurci aut Nequam: ſed *Pluto* habitus eſt Inferorum Gubernator ſatis honorabilis, qui ſicut Lictor præeſt Pœnis irrogandis. Δαίμων *Genius* erat indifferens, ſive Εὐδαίμων ſive Κακοδαίμων. In vetuſtiſſimâ linguâ Hebræâ is nominatus fuit שטן *Sâtân* Σατανᾶς, *Adverſarius*, unde Syrorum ܣܛܢܐ *Sotóno*, & Arabum شيطان *Sheitân*. At Arabum ابليس *Iblis* per aphæreſin factum eſt à veterum Chriſtianorum Epitheto ejuſdem Διάβολος *Calumniator, Accuſator*, qui quotidie accuſat pios coram Deo. Hinc nomen *Diable* & Divel. Hæc autem de eo Notio deſumpta eſt ab Heb. *Sâtân*, unde etiam veteribus Judæis & Syris dictus fuit ܒܥܠܕܒܒܐ *Beeldebóbo* ſeu *Beeldevóvo*, i. e. *Dominus inimicitiæ, Inimicus*: hinc in Novo Teſt. Βεελζεβοὺλ. Ab hoc autem longè diverſus fuit in Vet. Teſt. Βεελζεβοὺβ Ekronitarum *Dominus muſcarum*; de quo in antecedentibus diximus. Cum ſuperioribus coincidit veterum Anglorum Epithetum the foul fiende, i. e. *ſpurciſſimus ille adverſarius* ſeu *inimicus*, qui in Novo Teſt. *Impurus* ſeu *immundus ſpiritus* vocatur. Ita ut omnes ubique Gentes (exceptis veteribus Græcis,) de Diabolo eandem opinionem retinuerunt. Varia Dei Nomina & Attributa in penè ſeq. cap. habebis.

Ejus autem quod ad Perſas ſpectat, ſummam habeto ex *Ibn Shahna* Arabe Mohammedano in Libro *de Primis & Poſtremis*, qui refert,

امة الفرس — و له ملة قديمة يقال لعلمائها الكيومرثية اثبتوا الها قديما و يسموه يزدان يعينون به الله و الها مخلوقا من الظلمة و يسموه اهرمن يعينون ابليس يعظمون النور حتي يعبدوا النار و يحترزون

ويحترزون من الظلمة و لا برحوا كذلك حتي ظهر زردشت الذي ادعي النبوة فقالوا بالباري و انه خالق النور و الظلمة و انه واحد لا شريك له و ان الخير و الشر والصلاح و الفساد انما حصل من امتزاج النور و الظلمة و لو لم يمتزجا لما كان وجود العالم و لا يزالا يمتزجا الي ان يختص الخير الي عالمه و الشر الي عالمه —— وهذا دين المجوس

Quoad Persarum Gentem ---- ei est Religio pervetusta: & in eâ Docti vocantur Keiomarsii. Isti statuunt aliquem Deum æternum quem vocant Yezdân, eo designantes τὸν Θεὸν: & alium deum creatum ex Tenebris, quem nominant Ahreman, designantes Diabolum. Magnifaciunt Lucem, eò usque dum colant Ignem: & cavent sibi à Tenebris. Nec destiterunt sic facere, donec prodiit Zerdusht jactans prophetiam. Asserunt itaque Deum Creatorem, quòd scil. creavit Lucem & Tenebras: eúmque esse Unicum, nec habere Socium. Et quòd Bonum & Malum, & Probitas & Improbitas conquisita sunt ex mixtione Lucis & Tenebrarum: &, quòd si hæc duo non fuißent mixta, non extitisset Mundus: &, quòd hæc duo hoc modo mixta non desinent, donec Bonum approprietur Mundo suo, & Malum Mundo suo; [i. e. utrumque horum tandem concedet ad Mundum sibi proprium, scil. in fine Mundi.] ----*Et hanc eße Religionem Magorum.* Hæc habebis posteà ex aliis autoribus confirmata & pluribus tradita.

Quia verò quædam eorum quæ aliquando de Deo dicuntur, ejus naturæ non satis competere censeantur, Libri *Pharh. Gj.* Autor magis accuratè distinguendo, exponit quòd *Yezdân* Dei nomen, aliàs accipiatur pro ملك رهنماي نيكيها *Angelo Ductore* seu *Directore ad res bonas*; & *Ahreman* esse شيطان رهنماي بديها *Diabolum directorem ad res malas; idque* (inquit) *secundùm opinionem* المجوس الثنوية *Magorum Dualistarum, apud quos horum prior habetur* فاعل الخير *Agens Bonum, posterior* فاعل الشر *Agens Malum: hocque* (infit) *est,* و الله منزه من الفعل الخير و الشر *quia Deus ipse exemptus est ab agendo vel Bonum vel Malum.* Vult nempe quòd Deus sit in Abstracto, Bonitas ipsa & purissima Essentia ab omni vel Boni vel Mali impressione ac passione prorsus exempta & immunis. Qui enim cautè & philosophicè loquuntur benè perpendentes quid dicunt, prædicant Deum esse بيچون و بيچند *Sine qualitate & sine quantitate*, &c. & quando

inter loquendum dicunt آن بيچون *Ille qui qualitatum expers*, intelligitur *Deus*.

Dualistas meliore ſenſu accipit laudatus Autor: nam aliàs *Dualistæ* Diaboli cöæternitatem aſſerunt. Sunt enim ex Indo-Perſis & Dualiſtis Manichæis aliiſque Hæreticis (ut quidam ſunt in omni Religione,) qui opinantur Diabolum à ſeipſo proceſſiſſe, ut loquuntur, i. e. æternum fuiſſe, & malos Angelos ſibi creâſſe: ſed eſt Hæretica opinio, eáque ignorantium quorundam hominum qui peculiariter vocantur الثنوية *Thanavîa*, i. e. *Dualistæ* ſeu اصحاب الاثنين *Domini duorum*, ſcil. *Aßertores* ſeu *Autores duorum principiorum*; *qui* (inquit Shahriſtâni,) *Lucem & Tenebras* ſeu *Deum & Diabolum ſtatuunt duo Principia coæterna, in contrarium Magorum qui Lucem æternam & Tenebras creatas ponunt.* Iſti tales fuerunt, qui *Oromazen* & *Areimanium duos eſſe Deos aßerebant*, ut Plut. lib. *de Iſide & Oſir.* De præcipuis autem Magorum & Perſicæ Religionis opinionibus fuſiùs dicetur in ſuo loco. Interim in genere ait Shahriſtâni, *In Magorum Religione ſunt Sectæ 70, in eâ Judæorum 71, in eâ Chriſtianorum 72, in eâ Muſlimorum* ſeu *Mohammedanorum 73.*

Loco ejus quod nos *Hexaëmeron* vocamus, veteres Perſæ credunt Deum creaſſe Mundum in ſex گاهان *Ghâhân* ſeu *Temporibus*: quæ etiam in *Ph. Gj.* vocantur ششگاه ἑξάχρονον, reſpiciendo ad شش روز *ſex dies quæ in* كتب سماوي *Libris cœleſtibus* ſeu *Bibliis Sacris memorantur: idque faciunt* از قرار كه در زند مسطورست *ex Regulâ quæ in Libro Zend exarata eſt*; viz. putantes in tam grandi Opere *Diem* eſſe pro *Collectione Dierum.* Hanc quidem doctrinam hauſerunt à *Zerduſht*, ut dicit Libri *Pharhangh Gihâ ghîri* Autor. Idem quoque affirmat *Shâh Cholgi*, وايشان نقل ميكنند از زردشت كه خداي تعالي عالمرا بشش گاه بيافريد *A Zerdûſht habuerunt traditionem, quòd Deus Excelſus creavit Mundum in ſex Temporibus.* Horum 6 Temporum feſtivalis obſervatio rigidè injungebatur. Nam in Libro *Sad der* ab *Eſpintamân* (i. e. à *Zerduſht*,) mandatum eſt ut quiſque obſervet خو گهنبار *Conſuetudinem* ſeu *ritum Ghahanbâr*: &, ſi unus non poterat, ut duo aut tres aut quatuor junctim id facerent. Sunt ex eis qui putant hæcce 6 Tempora fuiſſe antiquiora Zoroaſtre: nam in eodem Libro *Sad-der*, cap. 94, traditur, Deum de hiſce Temporibus primò monuiſſe Perſarum veterem Regem جمشيد *Gjemſhid*, qui poſtquam ope

ope Angeli *Béhman* profligaverat famelicum aliquem & esurientem Diabolum qui sub humanâ specie ejus Culinam insatiabilis frequentabat, is inde horum temporum observationem indixit: &, quòd tandem *Zerdusht* eorundem ulteriorem observationem renovavit & confirmavit. Hoc autem fortè fabulosum sit: videtur enim quòd *Zerdùsht* ea primus instituit & Persis observanda injunxit.

Hæcce 6 Tempora apud Olug-Begum vocantur كهنبارها, quod D. *Gravius* in Versione suâ non satis rectè legit *Kabenbarba*, nesciendo quid nominis esset. Apud D. Golium in Notis ad Alferganium Arabicè scribitur جاهنبار *Gjâhanbâr*, pro خاهنبار, quod D. Golius perperam intelligens quasi esset *Kuhunbâr*, exponit *Antiqua Periodus*, sensu quidem sat commodo, sed non vero: nam veram nominis vim non percepit, propter defectum trium punctorum supra lit. Persicam *Ghâph*; quod tamen colligere debuerat Golius ex Arabicâ scriptione per lit. *Gjîm* quæ semper respondet Persicæ *Ghâph*. Dictum autem Nomen *Shâh-Cholgi* rectè scribit كاهنبارها *Ghâhanbâr-hâ*, i. e. *Temporum vices*, contractè (ut solent) pro كاهان بارها *Ghâhân-bârhâ*: nam *Ghâh* est *tempus*, & *Bâr* est *vicis*, quibus utrisque additur terminatio pluralis. Aliquando legitur كاه بارها *Ghâh-bârhâ*. Omne autem in hoc nomine legendo & intelligendo dubium tollit Liber *Sad-der*, ubi veteribus characteribus id scribitur [illegible] *Ghâhanbârhâ*, nam antiquæ Persarum literæ non sunt sono ambiguæ. De hisce 6 Temporibus vide plura in Persico Commentario ad *Tabulas Ilchanicas* inter Codices Huntingtonianos. Sed notandum est, quòd quamvis *Ghâh* (*tempus*) in hoc dicto Nomine contineatur, de hisce tamen *Temporibus* loquendo, quasi pleonasticè eandem voculam rursus præponunt: ex. gr. de primo *Tempore* loquendo, dicunt, كاه كاهنبار نخستين *Ghâh* τȣ̃ *Ghâhanbâr primi*: & sic de reliquis. Aliàs aliquando id efferunt, eandem vocem *Ghâh* singulorum *Temporum* nominibus postponendo, ut in Libro *Sad-der* legitur بيتشهم كاه *Pitishahim-ghâh*.

De dictorum Temporum Nominibus Nominúmque Ordine, & de Dierum Numero in genere, & de Creationis Ordine, inter omnes eorum Autores convenit: sed de Temporum situ, scil. quo mense ac die & quâ parte Anni incipiunt, non item. Hinc, quâ Anni parte secundùm illarum sententiam inchoata fuerit Creatio, incertum relinquitur.

quitur. Id autem quod nobis videtur, in ſequentibus dicetur. Perſæ quidem omnes Annum inchoabant à Menſe Martio, qui ſec. recentiores in Epochâ Gjelalæâ, eſt *Phervardîn*, ſecundum antiquiores (exceptâ Anni vagatione,) erat *Adur*. In Libro *Sad der* & in Autoris *Angjou* Libro *Pharhangh Gjihângbîri*, Temporum Nomina hoc ſeq. ordine veniunt.

I. Primum Tempus eſt مدیوزرم *Mid-yûzeram*, continens 45 dies, quibus creati ſunt Cœli.

II. Secundum in *Ph. Gj.* eſt میدیوشم *Mid-yûſham*, in *Sad-der* میدیوشهم *Mid-yûſhaham*, 60 dierum, quibus creatæ ſunt Aquæ.

III. Tertium in *Ph.Gj.* پیتیشهیم *Pitîſhahîm*, in *Sad-der* eſt پیتشهم گاه *Pîtiſhahim-Ghâh*, 75 dierum, quibus creata eſt Terra.

IV. Quartum in *Ph. Gj.* ایاسرم *Iyâſeram*, in *Sad-der* eſt ایاذرم *Iyd-ſeram* eodem ſono, (ſeu ایاشهرم *Iyâſhebram*, ut in alio Exemplari,) 30 dierum, quibus creatæ ſunt Arbores.

V. Quintum tempus eſt میدیارم *Midiyârîm*, 80 dierum, quibus creatæ ſunt Creaturæ omnes.

VI. Sextum tempus eſt همسپتمدیم *Hameſpitâmidîm*, 75 dierum, quibus creatus eſt Homo.

Libri *Ph. Gj.* Autor addit, Tempore V^to creatas fuiſſe Beſtias & Aves 272 سرده *Serda* ſeu *generum*; quæ ſi bifariàm diviſæ, Beſtiarum genera erant 172, Avium 110. Sic ille: & fides ſit penes Autorem. Dicti autem dies in unâ ſummâ numerati, ſunt 365, quibus unus integer Annus ſeu totum Creationis Tempus abſolvitur.

Dictorum 6 Temporum Initia ſequuntur ſec. Perſicos Autores; qui tamen de eis diſcrepant, à ſeinvicem & à veritate diſſentientes, nec analogam dierum partitionem inſtituentes; quaſi non poſſent computare. Utcunque ea ſecundùm illos exhibebo: & poſteà id quod rectius erit, ſtatuere conabor. Dabo ea *Primo* prout D. Golius habuit ex Tabulis کوشان گیلی *Kouſhân Ghilæi*. II, ex Tabulis univerſalibus نوشیاء حکیم *Nouſhiyâï Hakîm*, (qui fortè idem ſit cum præcedente,) prout citatur in Libro *Ph. Gj.* III, ex ipſo Libro *Ph. Gj.* Autore *Ibn Phacreddin Angjou* Indo-Perſâ Mohammedano, qui prætendit ſequi Menſium Ordinem antiquam, ſed reverà ſequitur Ord. recentiorem. Sed cùm horum Temporum obſervatio fuerit Inſtitutum *Zoroaſtris* vel fortè antiquioris *Gjemſhid*, proculdubiò illa ſec.

Menſes

Menſes veteres accipienda ſunt, prout mox in ſequentibus rectiùs ſtatuetur. IV, ex Libro *Sad-der* ſec. uſum Indo-Perſarum Magorum. Sed in his, computandum eſt ſecundùm Menſes Perſicos qui omnes ſunt æquales conſtantes Tricenis diebus, non autem ſecundùm Menſes Latinos qui ſunt inæquales. Quando numerant 31, intellige primum Append. Si autem *Kouſhân* & *Nouſhiâi* ſunt idem autor, eſt tamen differentis Exemplaris diverſa lectio, quâ in parte aliquid lucramur.

I, *Sad-der*	11	*Ard-behiſht* ſeu *Aprilis* Gjelalæi.	IV, *Sad-der*	26	*Mihr* ſeu *Septembris* Gjelalæi.
Angjou	15		*Angjou*	26	
Kouſhân	25		*Kouſhân*	15	
Nouſhiyâi	26		*Nouſhiyâi*	15	
II, *Sad-der*	11	*Tir* ſeu *Junii* Gjelalæi.	V, *Sad-der*	16	*Dey* ſeu *Decembris* Gjelalæi.
Angjou	16		*Angjou*	16	
Kouſhân	25		*Kouſhân*	11	
Nouſhiyâi	26		*Nouſhiyâi*	11	
III, *Sad-der*	26	*Shahrîvar* ſeu *Auguſti* Gjelalæi.	VI, *Sad-der*	31	*Iſphendármaz* ſeu *Februarii* Gjelalæi, vel (ut dicti Autores exprimunt,) primo Appendicũ quando veniunt in fine Menſis *Iſphendármaz*.
Angjou	26		*Angjou*	31	
Kouſhân	16		*Kouſhân*	31	
Nouſhiydi	16		*Nouſhiyâi*	31	

Sex Temporum Initia ſecundùm Menſium Ordinem antiquum: I, ex *Shâh-Cholgji* Tabulis Perſicis. II, ex *Naſſireddîni* Tabulis Ilchanicis, prout citantur in Libro *Ph. Gj.* III, ex *Olugh-Beighi* Tabulis Perſicis.

I, *Shâh-Ch.*	11	*Dey* antiqui, ſeu *Aprilis.*	IV, *Shâh-Ch.*	26	*Chordâd* ſeu *Septembris.*
Naſſired.	15		*Naſſired.*	26	
Olugh. B.	11		*Olugh B.*	26	
II, *Shah-Ch.*	11	*Iſphendármaz* ſeu *Junii.*	V, *Shâh-Ch.*	26	*Shahrîvar* ſeu *Decembris.*
Naſſired.	11		*Naſſired.*	26	
Olugh B.	11		*Olugh B.*	16	
III, *Shâh-Ch.*	26	*Ardibehiſht* ſeu *Aprilis.*	VI, *Shâh-Ch.*	31	*Abân* ſeu *Februarii*, ſc. primo Appendicum quando veniunt in fine menſis *Abân.*
Naſſired.	26		*Naſſired.*	31	
Olugh B.	26		*Olugh B.*	31	

Ab his omnibus diſcordat *D. Lord,* (vel Sacerdos qui ejus informator,) diverſo ordine ea recenſens; prout apud eum videre eſt. Et ſanè ex omnibus dictis horum Temporum Indicibus ſeu Catalogis, conſtat Temporum initia eſſe confuſa, & omnes Autores Perſicos de eis ſtatuendis

ſtatuendis inter ſe diſcrepare: ita enim Initia ſtatuunt, ut non interponatur ſat dierum diſtantia, prout ea ſingulis Creationis Actibus ab illis annumerari ſolent. Quamvis verò de Diebus initialibus diſcrepetur, inter omnes tamen convenit de Menſibus & de Dierum Numero & de Initio VI[ti] Temporis, quòd ſcil. fuerit die *Ahnavàd* ſeu primo Appendicum in fine Anni tam antiqui quàm recentioris. Adeò ut tam apud antiquos quàm apud recentiores, ultimi Creationis Feſti *Quindium* ſeu *Pentaëmerum* coinciderit cum Feſti Appendicum *Quindio* poſteriori. Nam Appendicum Feſtum totum conſtat integro *Decendio* ſeu *Decaëmero* quod incipit 26[to] die menſis ultimi.

At ſi volumus eorum παροράματα caſtigare & emendare, & Creationis Feſta & Tempora rectiùs conſtituere ſecundùm Dierum Numerum & Situm ſingulis aſſignatum, oportet notare Feſti ultimi Initium eſſe certum ſine ullâ inter eos diſcrepantiâ; unde ejuſdem ductu, de reliquis ſtatuere licebit, ſequente modo ſecundùm menſium Ordinem antiquum.

I, Creatio Cœlorum 45 diebus, incipiens ab 11 *Behman*, durabat ad 25 *Iſphendârmaz*, utrinque incluſivé.

II, Creatio Aquæ 60 diebus, à 26 *Iſphendârmaz* ad 25 *Ardibehiſht*, utrinque incluſivé.

III, Creatio Terræ 75 diebus, à 26 *Ardibehiſht* ad 10 *Mordâd*, utrinque incluſivé.

IV, Creatio Arborum & Plantarum 30 diebus, ab 11 *Mordâd* ad 10 *Shahrîvar*, utrinque incluſivé.

V, Creatio Creaturarum ſeu Animalium 80 diebus, ab 11 *Shahrîvar* ad 30 *Abân*, utrinque incluſivé.

VI, Creatio Hominis 75 diebus, à primo Appendicum ad 10 *Behman*, utrinque incluſivé. In toto, integer Annus, ſeu 365 dies. Adeò ut ſecundùm illos (quantum colligere liceat,) Creatio videtur inchoata in Æſtate circa menſem Majum; & vertente Anno, eodem tempore finita & completa: adeò ut tandem condito Adamo, omnes terræ productiones in æſtivalis perfectionis ſtatu adulto tunc fuerint.

Alia autem quædam *Temporum* Nomina à ſuperioribus diverſa, leguntur in Libro *Zend*, peculiaribus adaptatis Precibus: ſunt verò

Ghâh Hâvani.
Ghâh Rapituan.
Ghâh Uziran.
Ghâh Ivisrûtrim.
Ghâh Uſhahan.

Sextum

Sextum ibi non occurrit. Igitur poſt Fidem in uno vero & æterno Deo quam anteà tenuerant, ſemper retinendam, hoc fuit *Zerduſhti* ſeu *Zoroaſtris* Præceptum proximum, ut pro ſingulis dictis *Temporibus* celebrarentur quâvis vice *quinque Dies Feſtivales*, cum Epulis & lætitiâ, ut in *Sad-der* præſcriptum. Quapropter etiam hodie veteres Perſæ & eorum Magi ex inſtituto Zoroaſtris in ſingulis Creationis Feſtis celebrant 5 dies, & quovis iſtiuſmodi *Pentaëmero* ſeu *Quindio* laudant Deum pro iis quæ illâ Temporum vice condidit & creavit, & ad omnia pii animi Officia quæ Operibus illis reſpondeant, homines adhortantur.

Singulorum itaq; ſex Temporum Feſtivitas durat per 5 tantùm Dies: ſed nihilominus cujuſvis Temporis Opus in eo conditum, per plurimos Dies (ut dictum) inter faciendum duraſſe credunt. Zoroaſtres ergò Perſarum propheta tam ex Bibliis Hebraicis quàm ex Judæorum ore in Perſiâ accipiens Creationis Hiſtoriam, eam torſit & ſuo modo interpretatus eſt, exponendo *Sex* ibi dictos *Dies* fuiſſe *Sex Tempora* quorum ſingula multis diebus conſtabant, & quorum omnium Sylloge unum integrum Annum conſtitueret ; nolens arbitrari tam grande Opus quale fuit Mundi Creatio, ita præcipitanter 6 dierum ſpatio acceleratum fuiſſe ; ideóque longiora tempora ad hoc aſſignavit, abſque neceſſitate : cùm Deus omnipotentiâ ſuâ non tantùm *6 diebus*, ſed illorum dierum *6 momentis* totius Univerſi Fabricam miraculoſè abſolvere valeret.

Zoroaſtre itaque in illâ opinione præeunte, Perſæ etiam hodie adhuc credunt Deum in rerum Creatione multorum dierum Tempora inſumpſiſſe, quod fuit merum Somnium & Zoroaſtris delirium, minuens ejus omnipotentiam, qui per æternum Verbum fecit Mundum, omnia 6 momentis creans, eundemque potentiſſimo ſuo Mandato ſuſtentans, ut in Pſalmo, *Mandavit, & firma ſteterunt*. Imò Deus (ſi ſapientiæ ejus Divinæ ſic viſum fuerat,) uno momento per unum verbum كن *Cun* ſeu باش *Bâſh*, *eſto*, totum Mundum & omnia in eo condidiſſe potuerit. Ille autem ἀνθρωποπαθῶς opus ſuum diviſit in 6 dies, & tunc quievit Septimo, ut exemplo eſſet hominibus quos diem Septimum ſanctificare voluit, & id ſtrictè præcepit, & ſeveram pœnam in delinquentes irrogandam curavit.

CAP. X.

De humani generis origine. De Diluvio, & de aliis quibusdam rebus antiquis. De fictitiis Paradisis terrestribus. De Mose & Salomone. Persarum Religio in multis convenit cum Judaicâ, & magnâ ex parte ab eâ desumpta fuit.

QUoad humani generis originem in Mundi Creatione, veterum Persarum orthodoxi credunt (prout in S. Bibliis traditum) آدم وحوا *Adamum & Evam* omnium hominum Protoparentes fuisse. At secundùm eorum alios, primus Vir ejúsque Vira fuerunt میشه و میشانه *Misha & Mishâna*, ut legitur apud *Ibn Phacreddin Angjou* Persam in Libro *Pharhàngh Gihânghiri* & apud *Shahristâni* Arabem in Libro de Religionibus Orientis. In Persicorum Regum catalogo Constantinopolitano, hi minùs rectè vocantur مسکي و مسکانه *Mêshi & Meshâna*. Sunt ex Magis qui statuunt مهلی و مهلیان *Múhli & Muhliyân*, ut Persicè tradit *Ibn Sâid Gjurgjâni* in Libro *Masâlik Mamâlik*, quem subinde brevitatis causâ cito sub nomine *Masm*. Ibidem memoratur, dari aliquos ex Hæreticis Magorum (ut & Indorum) qui ajunt *eandem fuisse originem Hominum & Brutorum*. Contra illos verò iste Autor arguens objicit, *Si sic fuerat, tum in horum utrorumque formis & coloribus non fuisset differentia*. Sed fortè alio sensu dictam originis identitatem intellexerint illi Magi. A quibusdam Indorum & Persarum, Rex cui nomen کیومرث = *Kejomdras* (ex eorum ἀνιςορησίᾳ & Chronologiæ ignoratione) perperam habitus est *Adamus primus*: ab aliis eorum habitus est آدم الثاني *Adamus secundus*, qui apud Orientales erat *Noah*, propter humani generis restitutionem & renovationem à Deo factam per illum. Hinc est quòd dictus *Kejomdras* apud *Emirchond* Persicè (ut alibi notavimus) vocatur گلشاه *Ghilshâh*, i. e. *Rex terræ* totius: & in supradicto Catalogo ejus nomen perperam scriptum est, جلتا من الملوك *Gjiltâ qui ex Regibus fuit*, scribæ errore, pro quo rescribendum est Arabicâ illâ formâ جلشاه *Gjilshâh*. Et propter hanc malè fundatam opinionem, dictus Rex in Persico Libro *Mugjizât* vocatur بدر اول *Pater primus*, seu hominum Protoparens; nempe post Diluvium primus hominum Propagator seu Sator, à quo Persarum aliqui se derivari gestiunt,

gestiunt, quasi is fuerit *Noah*. Alii autem ex eis, aliter statuunt. Ut itaque ista eorum fabula retexatur, sciendum est quòd dictus *Kejomdras* fuit ex primis Dynastiæ Medicæ Regibus, qui Regnum suum ex Assyriorum manibus ereptum & eis ademptum restituit Medis. Unde, quia is fuit Imperii & Religionis Restitutor, ab illis prædicatur quasi totius Humani generis Restitutor, (vel saltem eum sic figuratè repræsentare amant,) quia Orbi Medico & Persico talis & tam insignis Restitutionis Autor fuit, idque à tempore apud eos immemoriali. Ab aliquibus Persarum, Adami uxor vocatur بلده *Belda*, ut in dicto Libro *Ph. Gi.* Et Adami filia nominata est اقليميا *Iclimia*, ut in Libro *Pharhàngh Surûri*.

Veterum Persarum orthodoxi credunt طوفان *Diluvium*, idque fuisse universale, & totam terram occupasse. Sed ut varias habent Sectas & opiniones, de omnibus hisce rebus à tam remotâ antiquitate petitis, inter se subinde dissentiunt & in fabulationem excurrunt. Nam referente *Ibn Shahna* Arabe in Libro *de Primis & postremis*, dantur *aliqui ex Magis qui negant Diluvium, uti* (inquit) *& Indi & Chinenses & aliæ quædam Gentes Orientales. Alii* (inquit) *ex Magis agnoscunt Diluvium: sed ajunt illud non fuisse universale, nec transivisse ultra* عقبة حلوان *jugum montis prope Hulvân;* quæ est inter Assyriæ & Persiæ confinia urbs. Ex Zoroastris autem sententiâ ajunt, quòd non fuisset Diluvium nec Mundus submersus, nisi propter iniquitatem & diabolica præstigia nequissimi hominis ملكوس *Malcûs*; & quòd postmodum tempore *Sâm filii Nerimân*, oppressio & tribulatio super Mundum non venisset, nisi propter impium hominem سرورك *Sarûregh*.

An per nomen *Malcûs* intelligant *Cain* vel ex ejus familiâ *Lamech*, determinare non audeo: uti nec an per *Sarûregh* intelligant *Sarugh*, qui *Ibn Shahnæ* dicitur سرور *Sarûr*, quem primum Idololatriæ invectorem statuunt aliqui ex Orientalibus. In Libro *Pharh. Sur.* memoratur كوه جليل *Mons illustris* ubi tunc habitavit *Noah* cùm ex eo erumperet aqua Diluvii: & ibidem زاله كوفه *Zâla-Cûpha* dicitur fuisse nomen Vetulæ ex cujus تنور *Furno* aqua Diluvii primò erupit. Sed iste *furnus* est ex Persarum nugis quæ vix recensione dignæ.

Quid de veteribus quibusdam rebus senserint Persæ, & quænam eis Nomina imposuerint, novisse juvat. Hierosolymorum urbs ab eis olim nuncupata est خانة ضحاك تازي *Domus Dehâk Arabis*, scil. habitatio

bitatio illius qui Δηιόκης origine Arabs, posteà factus Medorum Rex tempore Menaſſis regis Judæ, quando Judæi deportarentur à *Sennacherib* cujus filius *Eſarhaddon* mox regnavit.* Quòd *Deioces* Arabs Hieroſolymis vixerit, non eſt impoſſibile: nam abſente Judæorum potentiâ, quivis potuerit ibi habitare. Aliàs autem à veteribus Perſis ea urbs aliter vocata fuit گنگدز هوخت *Ghangh-diz Houcht*, i. e. *Paradiſus Judæorum*. Eam vocarunt *Judæorum Paradiſum* ſeu *Elyſium*, quia Judæi videbantur jactare de eo loco tanquam de paradiſo, cùm Ezra & Captivi Judæi docerent Cyrum & Artaxerxem & Perſas omnes quàm glorioſus & quoque ſacer eſſet ille locus, & prædicarent multa de Deo Iſraelis qui habitabat Hieroſolymis, ut *Ezr.* VII. 15. Unde Perſæ videntes eum eſſe felicitatis terreſtris locum quem magni faciebant Judæi, haud immeritò eorum *Paradiſum* vocarunt, ei accommodantes ſuum nomen *Ghangh-diz*. Judæorum autem nomen variè profertur in oriente: à Turcis ſcribitur جهود *Gjehûd*, & ſonatur *Gjifût*: Arabibus rectiùs يهود *Jehûd*, & abbreviatè هود *Hûd*; unde Perſis paulò productiùs هوخت *Houchd*, ſeu facilioris ſoni causâ هوخت *Houcht*. Quid Perſæ ſeriò & reverà ſentiunt de Paradiſo cœleſti, alibi ſuo loco dicetur. Sed hocce Paradiſi nomen quo dignati ſunt Judæorum *Solyma*, eſt ex fictitiis Paradiſis Perſarum & aliorum Orientalium mythologiæ annumerandis. Nam cùm *Horti Eden* verus locus à veteribus Gentibus ignoraretur, mente revolvebant & exquirebant quænam Beatitudinis loca terreſtria alicubi imaginari liceret aut in Mundo habitabili reperiri poſſent. Et horum locorum unus Perſicè vocatur گنگ *Ghangh*, ſeu بهشت گنگ *Behiſhti Ghangh*, i. e. *Paradiſus Gangis*, vel aliàs گنگدز *Ghangh-diz*, i. e. verbatim *Gangis caſtellum*. Sed ſine notione *Caſtelli*, abſolutè ut locus felicitatis terreſtris conſideratur. Hic locus ſupponitur urbs ubi منزل بريان *Manſio Spirituum*, & معبد ſeu پرستشگاه *Adoratorium* ſive *Templum* dictum قندهار *Candahâr*. Iſte locus quibuſdam audit *Arîm*, at in Arabum Libris ارين *Arîn*, & قبة الارض *Kubbato'lArd*, ſeu *Vertex terræ* ſummus, ad orientem *Kataiæ* ſeu *Chinæ* ſitus.* De ſitu autem hujus loci fictitii mox accuratiùs dicetur. At pro گنگدز *Ghàngh dìz*, in *Olugh-Beighi*, & *Naſſirddîni* Tabulis geographicis, ex Scribæ ignorantiâ malè legitur كنكدره: unde D. Joh. Gravius olim Aſtronomiæ Profeſſor Oxonienſis,

Oxonienſis, in ſuâ Verſione perperam legit *Cancadora*, ut in Notis ad *Itinera Mundi* fuſiùs docuimus.

Alius felicitatis locus (vel fortè idem locus ſub alio nomine) vocatur جمکرد *Gjamghèrd* ſeu *Gjemghèrd* in Libro *Sad-der* memoratus. *Abulpheda* in Geographiâ ſuâ Arabicâ, & ex eo *Spâhi-zâda* in Lexico geographico, hoc nomen perperam ſcribit جمکوت *Gjamghût*, & ait Perſicè legi جمکود *Gjamghûd*, utrumque malè, Scribæ errore in lit. *Waw* pro *Re*, cùm autor intenderit ut legeretur جمکرت *Gjamghèrt* ſeu جمکرد *Gjamghèrd*. Et quidem in Tabellâ urbium in AlMageſto Arabico Pocockiano , in ipſo Æquatore in extremo oriente collocantur tres Urbes (vel ſaltem loca vulgò ſuppoſita,) quæ ſunt قبة ارين *Kúbba Arîn*, & تازه *Tâzè*, & جمکرد *Gjamghèrd*; quæ (ut de Chimæris dicere ſolent Arabes,) موجود الاسم معدوم الجسم *extant nomine, ſed non re.* Hæc loca ſupponuntur exactè ſub ipſo Æquatore عديمة العرض *latitudine deſtituta* ſeu *privata*. Eſt autem *Gjam* ſeu *Gjem* ex nominibus *Solis*, & ſubinde etiam *Lunæ* : adeò ut *Gjamgherd* ex vi vocis, ſit *Solis Lunæve civitas* : commodiſſimum ſanè loci paradiſiaci nomen ! Vel *Gjem* eſt *Salomonis* ſeu *Gjemſhîdi* nomen, (ſi libet interpretari,) *Salomonis* aut *Gjemſhidi civitas.*

Talis etiam imaginarius felicitatis locus dicitur ايران ويج *Irân-vîgj*, itidem in *Libro Sad-der* memoratus, qui videatur haberi ſeu fingi alicubi intra limites Perſidis quæ vocatur *Irân*. Fortè ſit دماوند کوه *Mons Dumâvand* prope ejuſdem nominis urbem ; de quo loco infrà in Vitâ Guſhtaſpis. Sed prædicta loca videntur eſſe nominalia tantùm quæ orientalium *Eutopiæ*, ſeu potiùs *Atopiæ* (utpote quæ nullibi terrarum reverà inveniuntur,) annumeranda.

Ejuſmodi beatitudinis locus etiam ab Indis fingitur in regione کشمير *Keſhmîr* circa caput *Gangis* ; unde fortè *Ghangh* pro generali cujuſvis loci paradiſiaci nomine habitum, adeò ut alter ſupradictus Paradiſus (quamvis diverſo ſitu ſub Æquatore fictus,) inde ſuum mutuaverit nomen *Ghàngh-dìz*, q. d. alter paradiſus Gangeticus : aliàs enim hoc nomen minùs aptum, cùm deſignet locum in medio maris plus quàm 3000 milliaribus à Gange diſtantem. Non itaque à convenientiâ ſeu identitate ſitûs, ſed à paritate felicitatis deſumpta videtur denominatio. Cùm enim Indorum in *Keſhmîr* paradiſus terreſtris ſit ad Gangem, conſectarium videtur quòd à paritate amœnitatis,

talis, eodem nomine gavisus fuerit *Ghanghdiz*, quamvis diversissimo situ procul à Gange positus. In Indiâ enim australi calor est intensus & intemperatus; unde respectu hujus, alter locus qui borealior, sit magis temperatus ubi detur refrigerium & à caloribus Indiæ remissio, ut ex differentiâ climatis amœnitas paradisiaca exurgat. Hæc itaque fabula de loco in *Keshmir* ortum habuerit tam à felicitate climatis, quàm quòd ibi oriatur *Ganges* quem Indi beatissimum & sanctissimum æstimant.

Cur autem *Ghàngh-diz* & *Gjamghèrd* & *Kúbba Arîn*, &c. habita fuerint loca paradisiaca, dicendum restat. Hoc enim non fortuitò factum, sed mathematicè consideratum & benè perpensum. Talia enim loca nullibi terrarum dantur: sed sunt loca mathematicè supposita ad orientem Chinæ in medio maris, ubi in orientali extremitate Globi datur maximorum Circulorum (scil. Zodiaci & Æquatoris) intersectio exactè ad 180^{um} longitudinis gradum, Globum hac ratione æqualiter dividendo. Nam ab alterâ dictorum Circulorum intersectione in occidentali Globi extremitate, (unde sumimus Longitudinis initium,) ad hanc extremitatem Orientalem sunt 180 gradus, ut dictum. Unde Indorum Astronomi qui orientali extremitati propiores, Longitudinis initium sumentes ab *Arîn*, talem Longitudinem in contrarium nostrî ducebant versus occidentem, eandem terminantes ad gradum 180 in Insulis fortunatis ubi nos incipimus. Hæc itaque loca quæ primò ad usum mathematicum accommodata, cùm essent exactè sub ipso Æquatore ejúsve Intersectione sita, necessariò fuerint amœna, ideóque habita ad instar Paradisorum terrestrium, quorum felicitas in aëris temperie & clementiâ consistebat. Hæc itaque loca sunt nil nisi fictitii paradisi in locis supposititiis, nullum aliud felicitatis fundamentum habentia nisi in situ illo, præsumendo quòd quivis locus perpetuo æquinoctio temperatus deberet esse peramœnus, & eo solo sensu ut paradisus habendus. Inde enim factum est ut μακαρων νησοι seu *Insulæ fortunatæ* (ubi Græcorum *Elysium*) in occidente, habitæ fuerint pro Beatorum sede, propter situm suum in æquinoctio perpetuo, omni aliâ ratione cessante, & absque alio felicitatis prætextu aut argumento ullo, nullâ caloris aut frigoris sævitie læsa aut turbata, prout decebat paradisum. Iste autem Paradisus occidentalis seu *Elysium*, à Persis vocatur دراذرغ *Derânegh*, ut in Libro *Ph. Gj.* describitur. Adeò ut hæc duo in utrâque Mundi extremitate loca Paradisiaca non ex rudioris vulgi designatione orta sint,

ſint, ſed à veritate mathematicâ quoad ſitum pendeant. Et ut Indi à dictorum Circulorum Interſectione orientali Longitudines ſuas ſumebant, ſic in reliquâ Orbis parte tam in Europâ quàm in Aſiâ ab oppoſitâ Interſectione occidentali omnes (ſive Regionum in terris ſive Stellarum in cœlis) accurato calculo Longitudines ſumunt; ſcil. ducto initio ab illo loco quem circa tempora Hipparchi & Chaldæorum occupabant primæ ſtellæ Arietis, jam è Dodecatemorio ſuo ferè egreſſæ. Adeò ut duplici de cauſâ (Aſtronomorum monitu ductúque) per totum Orbem inſignia & notabilia fuerint duo illa dictarum *Interſectionum Puncta*, ſcil. propter uſum mathematicum Longitudinum tam terreſtrium quàm cœleſtium inde tanquam à locis fixis ſumendarum, & propter imaginariam talium locorum felicitatem & amœnitatem paradiſiacam vulgò creditam & aliàs nullibi terrarum inveniendam. Cùm enim veteres Gentes ex Moſaicâ hiſtoriâ de Paradiſo & aliis rebus monerentur, talium rumor totum terrarum Orbem pervaſit; non autem potuerunt ad ſatisfactionem ſuam niſi mathematicè locum ejus quærere & inveſtigare. Cùm verò dicta Hiſtoria nulla Paradiſi cœleſtis nec Vitæ æternæ mentionem faciat, (quæ veterum Perſarum Fides docet,) oportet ut illa ſua Principia altiùs petierint, à Prædicatoribus juſtitiæ Noah ejúſque filiis edocti. Et inde eſt quòd ſacra linea Judaica eaſdem notiones ſemper retinuerit, quamvis Lex poſteà data (exceptâ Dei Unitate) de rebus agendis potiùs quàm credendis magis ſolicita, non videtur Vitæ æternæ & Reſurrectionis diſertam mentionem feciſſe, quantumvis hæc omnia perpetuâ traditione & indubitatâ fide ab initio ad hæc uſque tempora ab orthodoxis & Fidelibus ſemper crederentur. Adeò ut tam Perſæ quàm ſacra linea Judaica primam orthodoxiam ſuam ab eodem fonte hauſerunt, & inde primi Paradiſi terreſtris priorem monitionem acceperunt, cujus tamen (ut & Creationis) magis particularem notitiam à Lege poſtliminiò traditâ habuerunt.

Ut itaque Perſæ Paradiſi terreſtris poſteriorem notionem & notitiam habuerunt à Lege, ſic & ſanctiſſimi viri Dei *Moſis* atque aliarum rerum & perſonarum notitiam ab eodem fonte hauſerunt. *Moſes* enim qui per totum Orbem ſuo tempore celeberrimus & famigeratiſſimus, (Arabibus dictus كليم الله *Interlocutor Dei*, vel ſimpliciter *Calîm*, *Interlocutor*,) apud vetuſtiſſimos Perſas habet nomen in quo continetur ejus deſcriptio, سرخ شبان باهودار *Rufus Paſtor baculum tenens*: nam Paſtoratum egit apud Jethronem cum Pedo ſeu Baculo paſtorali,

paſtorali, & virgâ ſeu Bacillo manuali apud Ægyptios famoſus fuit. Dictum *Moſis* Epithetum ex remotiſſimâ antiquitate petitum eſt. Atque Doctiſſ. Huetius in Demonſt. Evang. ex Artapano tradit *Moſen fuiſſe procerum & rufum*, &c. Et quidem hæc videtur recepta opinio etiam apud Arabes: nam *Rod. Ximenez* in Hiſt. Sarac. Cap. V, explicando Mohammedis Viſiones, narrat illum prætendentem ſe quaſi in Hieruſalem cœleſtem raptum, ibi *vidiſſe Abrahamum & Moſen & Jeſum : & Abraham* (inquit) *ſimilis erat mihi: Moſes rubeus & criſpus : Jeſus Mariæ filius erat flavus capillis ; nec longus, nec parvus, ſed diſpoſitione & ſtaturâ mediâ coaptatus. Et videbatur aqua ab ejus capite proſilire, ſed aqua non erat ibi. Poſteà in ſextum cœlum evectus, inveni ibi hominem rubeum & procerum, qui erat Moſes.* Nempe, gloriolæ Chriſti caput ambientes, erant ſicut radiationes aquarum ex Sacro ejus capite emanantium, ut voluit inſinuare Mohammed.

Cúmque Salomon per totum Orbem eſſet famoſus, apud veteres Perſas etiam non fuit inauditus, à quibus ergò vocatus eſt جم *Gjèm*, quo aliàs nomine vetuſtus quidam Perſarum Rex (quaſi ſapientiâ ei par) deſignari ſolebat. Nempe quoties nomen *Gjèm* cum *melle*, *myrto*, *dæmone*, *genio*, *vento*, *feris*, *avibus*, aut ejuſmodi aliis memoratur, eo ſignificatur *Salomon*: at quoties hoc nomen memoratur cum جام *Gjâm* ſeu *Poculo*, tum eo intelligitur Rex جمشيد *Gjemſhîd*: de cujus Poculo & mirâ ejuſdem Inſcriptione alibi agetur, ſi Deus vitam & vires ſuppeditaverit.

De Perſarum Opinionibus primitivis, nolo heic aliquid dicere, quia de eis plura ex *Shahriſtânio* inferiùs adducuntur, & deinde poſteà ubi de extremi *Judicii Ponte* agitur. In genere autem innuam, quòd ex Lege Moſaicâ eis plurima ſuggeſſit eorum Propheta *Zerduſht*, quem in illâ Lege ſatis verſatum fuiſſe conſtat; idque tam ex dictis de primâ Creatione, & Diluvio, & Abrahamo, & Altaris Igne perpetuo, &c. quàm quòd ut *Malchiſédek* Decimas ſolvebat Abrahamo, ſic & hi ſolvebant Sacerdotibus ſuis: & deinde, quòd inſtar Judæorum, habent Summum Sacerdotem, & frequentes Lotiones, & Beſtias mundas ac immundas, & præcipiunt fugam pollutionis à contactu mortuorum, & de omni puritate curioſi ſunt, & ad evitandum omnem contaminationem internam & externam cauti ; & quòd Ignem alienum (quâ in parte peccabant Nadab & Abihu,) Deo offerre nolunt. Quin & iſte populus hodie frequenter in ore habent *Braham* & *Nebbi Mûſa*, & *Júſuph*, aliáque Vet. Teſt. nomina. Prætereà ex

quotidianâ

quotidianâ Judæorum cum Persis conversatione illi cum his communicabant omnes res, adeò ut *Artaxerxes* (seu *Darius Hystaspes*) suum dederit فرمان *Phermân* seu *Mandatum* ut anteà fecerat *Cyrus*, pro restauratione Templi, & restitutione Vasorum, & pecuniam suppeditavit pro emendis Sacrificiis, &c. ut de his affatim legitur in Libris *Ezræ* & *Nehemiæ*. Adeò ut non sit mirum si omnes Judæorum consuetudines innotuerint Persis, qui multas ex eis sibi retinuerunt : unde magna est in utriusque gentis Religione convenientia.

CAP. XI.

Dei nomina & attributa apud veteres Persas usitata, sec. Catalogum quem ex oriente accepi.

Yezdâd.	*Abdah.*
Yezdân.	*âb-angjâm.*
Chodâi.	*Verzidâr.*
Chodâvand.	*âhû.*
Chodâvandghâr.	*Kerphaghèr.*
Ormùzd.	*Pharâchosamah.*
Hormùzd.	*Gjâmaghi.*
Hormizdachodâi.	*Pérgjah-terâh.*
Harvàsp.	*Tûm-aphiyah.*
Harbàsp.	*Abrævâdad.*
Harvasp-tuin.	*Pervaránda.*
Harvasp-âghâh.	*Pervarandaghâr.*
Harvasp-Chodâ.	*Aniyâpha.*

Haniyâph.

Ederk.

Ghirâ.

âgjam.

Gjamanâ.

Saphanâ.

Nâshâ.

Pervarâ.

Aiyânah.

Ayin-âyena.

ân-âyena.

Charûshi-tâm.

Minu-tân.

Vâsnâ.

Harvistân.

Hû-sipâs.

Har-himid.

Har-nik-phârah.

Kerdaghâr.

Avahshidâr.

Bishernâ.

Vanis.

Anishek.

Phirshek.

Pîrvah.

Hádaha.

Chavâpher.

áb-gjagji.

Sazâba.

Rachâha.

Varân.

Bahab-pharîphah.

Adûy, quasi *Aduây*.

Câm-rad.

Phermân-câm.

âyichaen, seu *âyi-ichaen.*

Aphermûsh seu *Aphramûsh.*

Hamâranâ.

Shanûiyâ.

âiqesh.

Abish.

Aphrâzadam.

Ham-tchûn.

Ham-tchsin.

Chorahmând.

Mihirbân.

Bachshâyenda.

Bachshâishgher.

Dâdâr.

Acmân.

Minu-sitahghèr.

Sitdh-Minu-ghèr.

Minu-nahâ.

Adur-bâdgher.

âdur-namghèr.

Bâd-âdurgher.

Bâd-namghèr.

Bâd-ghaibghèr.

Bâd-ghirlitan.

âdurghir.

Gherghèr.

Ghilgher.

Ghilderghér.

Ghilvädgher.

Ghil-namghèr.

Gherâgher.

Gherâgher-gher.

Aghrâgher.

Aghreghér-gher.

Angjamân.

Acdmân.

âmushe-hushyâr.

Gjensâyisak.

Riyshmand.

Bûchtâr.

Afsamandân-ashâ.

Hiyâr.

Phashûtana.

Padmâni.

Tchihîr, seu Tchîr.

Pirfizghèr.

Aberîn-Cudn-tuân.

Aberîn-nau-tuân.

Vespân.

Vespâr.

Dâd-âpherid. | *Tenghbâr.*

Dâd-dih. | *Bîr-u-bâr.*

Shider, seu | *Kerdaghâr*, i.e. *Conditor rerum.*

شیزر شیزیر *Shîzer* five *Shizîr.* | غیبدان *Ghaibdân*, i.e. *occulta sciens.*

Mâná.

Notandum est, quòd apud vulgum pronum est *a* tenuis sonum mutare in *u*, & pro *Yezàd* dicere *Yezud* seu *Izud*: pro *Sizad*, *Sizud*: pro *Zend* & *Pázend*, *Zùnd* & *Pázund*: pro *Isphendármaz*, *Isphendármuz* seu *Isphendármod*: pro *Zendavestá*, *Zundavastaw*. Et sic in multis aliis, non autem in omnibus.

Insuper sciendum est, quòd Dei vocabulum *Yezàd* aliquando tribuitur Angelis, (ut suprà dictum,) quia Deus aliquid loquens aut faciens, id facit per Angelos, qui Dei vice fungentes, ipsius vocabulo honorantur; ut & sæpè (si non semper) fit in Vet. Test. ubi Angelus haud semel vocatur Deus & ejus loco honoratur, ut tam alibi quàm in casu *Manoæ* qui dicit se vidisse Angelum, & tamen metuit se moriturum quia viderat Deum. Vide suprà p. 163, &c. Et vide infra ubi de Angelis Dierum agitur. Aliisque Gubernatoribus aliquando tribuitur alterum Dei nomen *Chodá*, ut in voce كذخدا pro كد خدا quo aliàs vocatur *Oeconomus*, qui a Turcis pessimè sonatur *Kiáhja*.

CAP. XII.

Nomina & Epitheta Angelorum ex sententiâ veterum Persarum, præter Angelos Mensium & Dierum posthac memoratos.

Vanánd Yezád. 1 | *Agharîrat.*

Hûm Yezád. 2 | *Ghûbarû.*

Berzi-yezád. 3 | *Chushbáspad.*

Nirishangh Yezád. 4 | *Mihr-yezád.* 6

Râgh-dest. | *Hârut*, & 7

Dahmân-Yezád. | *Mârût.*

Haphtishrangh-yezád. 5 | *Pharûhinda.* 8

Bâd-râm.

Bâd-rân. 9 — *Revân-bâchsh.* 11

Besbter. 10 — *Ghershta-mân.* 12

1 Vulgus sonat *Vunnund-Izud*, is (quasi sit *Pluto*) censetur præesse 7 Gehennis, ubi omnibus assignat pœnas peccatis proportionatas. Is Diaboli furorem & malitiam restringit, ne aliàs tyrannidem exerceret in damnatos, peccaminosas eorum animas ultra præscriptum modum cruciando. 2 Is est dominus maris, vel secundum Mandelslo, præest generationi hominum & omnium rerum productioni. 3 Is secundum Indo-Persas, est famulus τῦ *Hom-Izud*, ut vulgò sonant. 4 Secundum illos, is est famulus τῦ *Sorûsh*. 5 Iste à stellis denominatus: nam هفتورنگ *Haphtûrangh* seu *Septentrio* est duplex, major & minor, sc. tam Angeli quàm Constellationis nomen *Septem-triones* tam majores quàm minores notans, de quibus vide Notas nostras ad *Olug-Begum* in Constellationibus Ursæ majoris & minoris. 6 De hoc Angelo ejusque officio vide lib. *Sad-der* cap. 28. 7 *Hârût* & *Mârût* sunt duo Angeli qui pro exemplo rebelles facti sunt, & in regione Babel suspensi pedibus sursum & capitibus deorsum. 8 Is est Angelus: an in genere? vel, quidam Angelus? 9 i. e. *Ventum-pellens* Angelus, qui Ventum in motionem ciet & è loco suo educit. 10 Is est Angelus *Michâel*, qui victum & sustentationem hominibus præbet, & alimentum eis suppeditat. In *Ph. Sur.* بشتر *Beshter*, & minus rectè تشتر *Teshter*, absolutè exponitur *Michâêl angelus*. 11 i. e. *Animarum dator*, in oppositum Azraëlis qui Animarum ablator easque aufert, utpote qui sit *Mortis dator*, de quo vide Notas nostras ad *Relig. Turc.* Porrò *Revân-bâchsh* exponitur, Angelus in cujus manu est Scientia, Arabicè aliquando dictus روح القدس *Spiritus Sanctus*, quo nomine aliquando *Gabrielem* intelligunt Commentatores Coranici. Aliàs apud Gilolenses, *Sorûsh* est *Gabriel*: & sic in *Ph. Sur.* At in *Sherphnâma*, est *Angelus nuntii lator.* 12 Is est Angelus qui humanorum operum approbator aut reprobator.

CAP. XIII.

Diaboli Nomina & Epitheta apud veteres Persas, secundum Catalogum quem accepi ex Oriente.

Ahâriman. 1 — *Dürgj-akhtman.*

Hûrmâs. — *Dürgj-tershmat.* 3

âshmûgh. — *Dürgj-zemistân-tizad.*

Ghegjesta-ghanâminu. 2 — *Avâchsh-sizad.*

Churvi-druchsh, vulgò *Chûravi-drokshe.* — *Asphgjaghêr.* 4

Sâstâ.

Bushidsp-

Bushi-âsp-serésh.

Uki-derûgj.

Áskâmsh-derûgj. 3

Asâunesh-derûgj.

Usta-ghuwâd, seu Gowâd.

Dushâim. 6

âz-divân-dâd.

Târitch-div.

Zâiritch-div. 7

Petiyârah. 8

Tîfsûs-peryâr.

Pherdûm-vashûd-Ahariman, seu 9

Pherdûm-Ahariman.

Avasinâd-dâm-Ahriman.

Nûn-aghahiyad.

Hishim-div. 10

Mihr-derûgj. 11

Lâphis. 12

1 Is est *Beelzebub* seu summus Diabolus. * *Ashmûgh* est Diabolus cujus est officium delationem & mendacia & lites inter homines excitare. 2 Is ab Indo-Persis reputatur immediatus Arimanii servus. 3 Hujus & trium præcedentium est Bella & Tumultus excitare, & discordias inter homines serere. Arabes memorant زلنبور *Zelenbûr*, qui est unus è 5 filiis Diaboli, qui serunt discordias inter conjuges. 4 Sec. Indo-Persas, hujus & duorum præcedentium est curare frigus & ventos & nivem & pluviam, ita ut damnum inferant ad perdendum ea quæ Deus in hominum usum creavit. 5 Huic cum tribus præcedentibus commissum est corrumpere metalla, eaque rubigine afficere & corrodere, ac exedendo vitiare. 6 Hujus & præcedentis est frequentare Scholas ubi instituuntur pueri, quas conatur pervertere, & à doctrinâ & omni literaturâ avertere, & ad omnia vitia pellicere & seducere. 7 Hujus & duorum præcedentium est illicitas cupiditates ingerere, aliorum res ad nos non spectantes concupiscere, & ad peccata allicere, qualia sunt illiciti congressus, rapinæ, cædes, &c. 8 In *Pharh. Sur.* بتهياره *Petyára* exponitur *calamitas, afflictio, & res hominibus exosa*; unde est Diaboli epithetum, quasi *Exosum* aut *Invisum* dixeris. Et ejusmodi etiam significata habere alia ista Epitheta censeantur. 9 Hujus & duorum præcedentium est corrumpere fructus arborum, & fruges terræ, & quicquid à Deo in hominum alimentum paratum est: hæc autem omnia quantum Deus patitur, & non alias. 10 Iste reputatur ملك الموت *Angelus mortis*, quod tamen aliàs boni Angeli officium. 11 Hujus est pacti violationem & alias res malas suggerere. 12 Hujus est inter orandum tentationes injicere. Talis erat אשמודאי *Asmodæus*, (ab آزمودن *Azmûden, tentare*,) qui *Tob.* VIII. 3, à Raphaële ablegatus in extremas (i. e. occidentales) partes Ægypti, ibique ligatus, ne rursus interficeret Saræ Raguelis filiæ maritos, quorum 7 occiderat. Persæ in Indiâ hujusmodi officia hisce diabolis assignant, ab illis enim talia habuimus. An alii cum eis in hac parte conveniant, disquirendum.

CAP. XIV.

De Veterum Persarum Anno & Epochis variis.

ANtiquissimorum Perso Medorum Epocha (initio Monarchiæ Medicæ vel ante eam) haud obscurè colligitur fuisse instituta ab initio Veris, à mense Martio propriè & primariò eis dicto آذر *Adur* seu *Azur* : nam in aliis subsequentibus Epochis impropriè cum aliis Mensibus coincidere relinquitur illud Nomen. Et quidem huic initio quadrat notus Anni finis & in eo Appendices, qui etiam in sequente Epochâ *Gjemshidæâ* (quæ usque ad *Yezdegherd* duravit) pervenerunt ad finem Mensis *Abân*, ubi continuati sunt; post quem (seu initio *Adur*) sequebatur *Neurûz Magorum* seu initium Anni apud Magos vetustissimos, (cujus mentio in *Pharhangh Surûri*,) & *Equitatio imberbis* quæ dicitur fuisse initio Hyemis & ineunte Vere. Sed frigus non videtur tunc planè exactum, ut constat ex Glacie in dictâ Equitatione adhiberi solitâ primo die *Adur*. Hoc etiam arguit dictæ Festivitatis antiquitatem, contra Persarum aliquos qui recentem asserunt, aliis id negantibus. Cúmque vetustissimi Persæ sub Assyriis fuerint, (sc. ex Assyriorum Exarchiis sub Sardanapalo & ante eum,) haud parum juvat id quod D. Golius ex idoneis Autoribus Orientalibus observavit, nempe *Curdorum Anni caput olim incepisse ab Adar seu Martio*. Nam cùm Curdistania olim Assyriæ pars fuerit, nullus dubito quin illi Menses quos *Curdorum Menses* vocat, olim Assyriorum Menses fuerint; qui etiam usque hodiè Syrorum mensibus tam nomine quàm situ respondent, exceptis trium nominibus: nam (inquit) loco *Eiyâr*, apud Curdos est *Gulân* seu *Rosaceus*; & loco *Ab*, est *Dabâc* seu *Æstuosus*; & loco *Eilûl*, est *Eilûn* seu *Aridus*. Et quamvis *Sabæ* & *Chaldæi* & *Syri* hodiè Anni sui Caput transtulerint ad initium Hyemis, apud eos antiquitùs non ita fuisse videtur, quippe apud quos etiam hodiè *Adar* adhuc Mensi *Martio* respondeat. Ideóque non dubitavimus antiquissimorum Mensium Persicorum dicto ordine & situ Laterculum dare, prout initio Monarchiæ Medicæ in usu fuerint.

Proxima huic Epocha *Gjemshidæa*, quâ (consentiente Orientalium omnium traditione) *Gjemshîd* Medorum Monarcha sextus Calendarium

rium reformavit; idque ut conjicit D. Golius, ſub initio Intercalaris Menſium Periodi, cùm Sacra & Feſta annua ab iis Anni tempeſtatibus quas reſpiciebant, tum longiùs prolapſa eſſent. Nam Perſæ eum Regem eo tempore vixiſſe aſſerunt, quod alterius Periodi initia antecedebat. Quamobrem ſi talis aliqua Perſis expleta fuit, ea iniverit poſt Gjemſhidum, ſicut eorum Sapientibus paſſim attribuitur. Sed (inquit) in Gjemſhidi Epochâ ſeu Anno non ſatis expreſſè docetur an Æquabilitatem, an Menſium & Dierum nomina, an denique Intercalandi illum 120 annis modum ſpectare oporteat. Sic ille. Hæc Epocha (quatenùs ſcitur) duravit uſque ad *Yezdeghe'd* filium Shahriyâr Perſarum Regem ultimum, à cujus Inthronizatione uſque hodiè Annorum ſuorum Computum deducit veterum Perſarum Soboles adhuc in Perſiâ & alibi ſuperſtes. In Epochâ *Gjemſhidaâ* Anni forma videtur fuiſſe duplex, ſcil. civilis quam ante ſe conſtitutum invenerat *Gjemſh d*, & Eccleſiaſtica quam ipſe inſtituebat, facto 120 annis integri Menſis Emboliſmo, ut Feſta in priſtinas ſedes retraherentur. Aliàs enim abſque iſto Emboliſmo, Annus Perſicus civilis fuit vagus, ſcil. ejus initium fuit vagum per totum Annum circuiens: & ejuſmodi Anni vagi integra Revolutio ſeu ad idem initium Reſtitutio abſolvebatur 1460 annis.

Præter Anni Reformationem, dictus Rex *Gjemſhîd* populum ſuum quadrupliciter in certas Claſſes diſpeſcuit, & ad certa ſtudia & Artificia eos aſſignavit: & res multas ingenioſas excogitavit, & egregias conſtitutiones fecit, & pro Unionibus inſtituit Urinatores, & alia multa invenit. Adeò ut ope dæmonum multa ſua feciſſe crederet vulgus, dum curioſa Artis Opera captum eorum ſuperarent. Quin & apud Perſas eſt mos loquendi extraordinarios in quâvis arte homines vocare *Diabolos* in ſuo genere dum aliquid pluſquàm humanum præſtare videntur, ut & noſtrates & aliæ nationes aliquando loquuntur. Præter hæc, *Tábari* refert eum fuiſſe بر دين ادريس النبي *de religione Idrîs prophetæ*, i. e. Enochi, qui in cœlum raptus quia ambulaverat cum Deo in terris: & ſic iſte Rex Deum ſolum adoravit eique ſervivit. Et quidem *Gjemſhîd* Regem religioſiſſimum fuiſſe volunt Perſæ veteres: unde & in Libro *Sad-der* memoriæ proditum eſt, eum habuiſſe Revelationes divinas, & Angelos ei apparuiſſe, &c. Sed tandem apoſtatizavit: nam Ahmed Ibn Jûſuph Arabs de eo refert, *Gjemſhîd primo bonis moribus & virtuti ac induſtriæ deditus; at poſteà ab his deſcivit in ſuperbiam & inſolentiam ſuper*

Vezîros

Veziros suos; unde eum deseruerunt Magnates ejus. Hocque rescifcens Dahâc, eum persecutus est & devicit: & ponens cum inter دفتين *duos asseres, serrâ dissecuit.* Quomodocunque ergò se habuerit in initio, talia de eo narrant Arabes & Persæ Mohammedani omnes, (inter quos *Emir Chond*,) qui in eum impingunt, quòd processu temporis postquam diu regnaverat, degeneravit; & tandem evadens superbus & humanæ sortis nimium oblitus, divinos affectavit Honores: & à verâ Religione in hac parte exorbitando, sui Simulachra (ut Numina) per omnia regni sui loca dimisit, eáque colenda imperavit. Si hoc verum fuit, tum meritò passus est iniquitatis suæ supplicium divinitùs immissum, dum Regno suo & Vitâ simul exutus est. Nam (ut dictum) tandem bello petitus fuit ab Arabiæ felicis Rege *Sheddâdo* Aadi filio, qui fratris sui Ulvâni filium *Dahâkum Arabem* (is erat Δηιόκης,) cum exercitu misit, qui *Gjemshîdo* rege bello oppresso & occiso, Persarum regnum vi occupavit. Quâ morte mulctatus fuit *Gjemshîd*, cum supracitato Ahmede consentiens Abulpheda in Hist. Gentium notat, Quòd *Bivarasp* seu *Dahâc eum assecutus est fugientem,* ونشره بمنشار *illúmque serrâ dissecavit.* Hinc est quòd in Persicorum Regum serie inveniatur *Debôc* seu *Dahâk Arabs*, qui etiam scribitur *Zabâk*, *Zoâk*, &c. quem ut valdè iniquum & crudelem Tyrannum vituperat dictus *Emir Chond.* Herodotus qui nunquam in veritatis scholâ educatus, omissâ hostilitatis mentione, narrat *Deiocem* in Persarum Vico pacificè degentem, prætendisse velum justitiæ & bonitatis, adeò ut à Persis sponte in Regem eligeretur: sed posteà tyrannidem suam & injustitiam prodidisse. Planè autem errâsse videtur Rustemi Epitomator in voce *Phridûn*, فريدون اول پادشاهي كه ضحاك قتل ايلدي *Phridûn est ille Rex quem interfecit Dahâk*: scil. vult insinuare *Dahâcum* interfecisse Phrîdûnum Gjemshîdi filium: quod non potuit esse, quia *Phridûn* (Herodoto dictus *Phraortes*) fuit *Dahâki* seu *Deiocis* filius & Successor, non à parente occisus.

Epocham *Gjemshidæam* excepit *Yezdegherdæa*, quæ quodammodo censeri possit duplex, sc. vetustissima illa quæ initio Imperii ejus obtinuerat, quæ potiùs erat *Gjemshidæa*; & nova quam de novo instituit *Yezdegherd filius Shahriyâr*, in veteris Religionis (ut videtur) damnum; quippe in quâ nova erant Mensium & Dierum Nomina, neglectis, iis qui ab Angelis denominati fuerunt, à quibus pendebant Ritus & sacræ eorum Solennitates omnes. Dicta Epocha tunc nova in Libro

Pharb. Gj. toties memorata, ibi vocatur تاریخ ملکی یزدگردی *Epocha Melikæa Yezdegherdæa*, ſeu *Epocha Regia Yezdegherdæa*. Hujus primus Menſis ſeu Anni caput fuit *Tcheſhn ſâz*. i.e. *Feſti-factivus* dies. Hæc Epocha verè *Yezdegherdæa* (Europæis omnibus hactenùs inaudita) non potuit diu durare; cùm ille Rex qui eam introduxit, tantùm 20 annos regnavit. In hac erant *Menſes novi*: & in alterâ (quæ vulgò audit *Yezdegherdæa* apud Autores celebris,) erant *Menſes veteres* hucuſque continuati, cujus Anni caput ſtatuitur *Phervardin*. Sic Chryſococca in Canonibus Perſicis, Ἔτος Περσικὸν ἀρχόμενον ἀπὸ τῆς μεσημβρίας ἐν νεομηνίᾳ τοῦ παρὰ Πέρσαις Φαρουαρτῆ. Et alibi, ἡ ἀρχὴ τοῦ ἔτους τούτου ἡμέρα τρίτη· ἀρχὴ μηνῶν Φαρβαρδὶν, ὁπηνίκα ὁ Ἰασδαχέρδης εἰς τὸν θρόνον ἐκάθισεν. Omnium conſenſu, Regis *Yezdegherd* Inauguratio facta eſt 16° Junii die, qui in Anni vagi formâ incidit in initio menſis *Phervardîn*; eo itaque die Anni *Yezdegherdæi* Caput conſtituunt *Koushiân Ghilæus* & *Shâh Cholgjius* in Tabulis ſuis Univerſalibus; ubi in Tabulâ quæ Epocharum Capita exhibet, in Epochâ *Yezdegherdæâ* Perſicâ æquè ac in Epochâ *Gjelalæâ* Caput ſeu primus Menſis eſt *Phervardîn*. Hocce Anni initium etiam ſpectare videtur Cotboddîni illud, ſcil. *Yezdegherd occiſum fuiſſe Periodi Embolimicæ anno* 960, quod debuit fuiſſe menſe Embolimico octavo: cùm octies 120 faciant 960. Et quidem numerando à *Phervardîn*, menſis octavus erit *Abân*, quem ritè ſequuntur Appendices prout relicti fuerunt tempore *Yezdegherd*. Hoc anno erat *Abân* duplex, *Ordinarius* & *Embolimicus* qui (cum appenſis *Epagomenis*) feſtivalis totus. Nam ſic fieri ſolet in Embolimicis menſibus omnibus.

Hujus Epochæ meminit Alpherganius p. 7, de Ægyptiacis Menſibus agens, *Olim horum Menſium Principia reſpondebant initiis Menſium Perſicorum; ita ut principium menſis Thoth idem eſſet cum initio menſis Dejma: & porrò menſis quivis alter cum altero: donec Anni Ægyptiaci finis conveniret cum fine menſis Adur: quod etiam obtinet in Tabulis ad illud Tempus conſtructis. At menſes Ægyptii hodiè aliter procedunt, intercalando quarto anno: quare eorum Menſes jam Perſicis diſſimiles, at cum Græcis atque Syriacis congruunt. Primus apud eos dies eſt* 29^{us} *Auguſti.* Hic locus fortè ſeduxerit D. Petavium, qui in *Rationario temporum* Lib. III, Cap. 15, ſupponit Anni Perſici initium incidiſſe in principium Septembris, dicitque, *Quid in cauſâ Perſis fuerit cur in Calendas Septembris Epocham figerent, nemo quod ſciam cauſam exponit.* Ille ſcil. non ſatis perpendens veterem Annum

tam

tam Persicum quàm Ægyptiacum non fuisse fixum, sed vagum; ideóque ratiocinium suum putavit secundùm moderniorem annum Ægyptiacum fixum in Ærâ Dioclesianâ, quâ Anni primus mensis *Thoth* incipit 29 Augusti seu initio Septembris, existimans eos dictum Anni sui initium tunc accepisse à Macedonibus, quod de Alexandrinis non diffitendum, sed de naturalibus Ægyptiis non item.

Ad supradictam Alpherganii collationem utriusque Anni, ratiocinatur D. Golius, *Tunc Persicam Mensis Intercalationem, aut non apud omnes Persas, aut non in omnibus rebus usitatam fuisse: aliàs concordare non possent Neomeniæ, eo modo quo declarat Alpherganius.* Dicta autem Mensis Intercalatio obtinuit in Persarum Ærâ Ecclesiasticâ, non autem in Ærâ civili & Astronomicâ quam voluit Alpherganius; in quâ, ut in eâ Nabonassari quam sequebantur Ægyptii, Anni Caput sine ullâ restrictione vagabatur per totum annum in perpetuum: & cùm esset tantùm 365 dierum absque consideratione Fractionum, singulis 4 annis uno die regrediebatur. Sed de diverso Appendicum in utroque Anno situ, non excusandus est Alpherganius, cùm Persarum Appendices erant post *Abân*, non autem post *Adur* ut coinciderent cum Appendicibus Ægyptiorum: quod arguit ejus collationem esse imperfectam eâ in parte. D. Golius eum excusare conatur, dicendo eum forte haud tanti fecisse tam parvam differentiam. Alpherganii autem collatio erat Annorum Civilium utriusque Gentis, qui (excepto illo Appendicum situ) satis concordabant. Et quidem rem pleniùs explicat D. Golius p. 47, *Ut verò ad demonstrandum Anni Ægyptiaci & Persici consensum redeamus, supponatur ex. gr. sub Yezdegherdici Imperii initium, Ægyptiis tunc adhuc in usu fuisse priscum Anni Civilis modum. Ex verbis Theonis Alexandrini suprà allatis, constat Anni vagi Ægyptiaci Revolutionem contigisse anno V^to Cæsaris Augusti; utriusque anni (Ægyptiaci & Alexandrini) Capite concurrente in eundem diem; qui haud alius fuerit quàm is qui totâ Ægypto Anni fixi Caput etiam hodiè existit, nempe 29 Augusti. Ab hoc itaque die Neomenia Thoth anticipando retrogradi cœpit quadriennio quoque vertente diem unum. Quoniam autem (unà cum Epochâ Yezdegherdis) Neomenia Pherurdin incidit in XVI Junii, necesse fuerit Neomeniam Dejma (annumeratis post Abân vel Adur Epagomenis) incurrisse in XVIII Martii. Sunt autem à V^to Augusti ad Æram Yezdegherdicam tetraërides 164; quibus competunt totidem Dies quos Neomenia Thoth retroïverit, hoc est, à XXX Augusti ad XVIII Martii. Quare par concordantia superioribus*

 perioribus

perioribus quoque seculis fuerit, quibus uterque Annus & Ægyptiorum & Persarum eodem tenore fluxit. Shâh Cholgji etiam dicit, *Veterem annum Persicum concordare cum eo Nabonaßari qui in AlMagesto usurpatur.* Ideóque rectè D. Golius pag. 31, ait, *Indubitatum esse Astronomos tam Persicos quàm Ægyptios in rerum Cœlestium Computo æquabilem Annum constanter usurpâsse: & probabile illos quoque idem fecisse in civili & populari usu.* Nempe Persis (ut dictum est) fuit Annus duplex, Civilis & Ecclesiasticus; in quorum hoc fieri solebat Intercalatio 120 annis, ut Festa & Sacra quæ extra sedes suas vagata fuerant, aliquando in pristina sua loca revocarentur: dum Annus civilis & Astronomicus sine ullâ restrictione vagaretur in perpetuum. Ideóque *Veterum Mensium* in Gjelalæis Calendariis situs, non erit usui, nisi prolixiore Epilogismo Epochæ Gjelalææ adæquentur. Quoad Anni Ægyptii principium, D. Wanslebius qui in Ægypto cum Coptitis conversatus est, ait, *illos inchoare Annum suum* 8 *Septembris secundùm Stylum Gregorianum, quod est* 28 *Augusti secundùm Calendarium Græcorum: & anno Gregoriano* 1672^do^, *respondebat eorum annus Dioclesianus* 1398. Kas Kuriacus in Syro-Græcorum Calendario Arabicè conscripto, ponit Coptorum *Thoth* in 29 Augusti, ibique figit نوروز القبط *Neurûz Coptorum*, scil. illorum Anni Caput non satis propriè sic vocans vocabulo Persico. [Coptitarum Menses videbis in Notis nostris ad Historiam Ægypti Arabicè & Latinè à nobis (ut spero) edendam.] Et sic Syri sui Anni initio adhibent Nomen *Neirûz*: ex. gr. ܡܘܣܕܪܕܝ بالنبطية صب الما في النيروز — ܡܘܣܕܪܕܝ ܒܡܬܠܐ ܕܐܪܡܝܐ النيروز *Musárdi linguâ Nabathæâ est Effusio aquæ in Neirûz.* Et mox, *Musárdi in Aramæorum Proverbiis, est Neirûz*: scil. Anni initium seu Caput eo nomine ab eis vocatur. Apud Shâh Cholgj reperitur collationis Epocharum Tabula incipiens ab Anno Hegjræ 801, die 5 mensis *Moharram*, qui respondet 10^mo^ mensis *Dey* anno 767 Epochæ Persicæ *Yezdegherdicæ*, & 12^mo^ mensis *Eilûl* 1709 Epochæ Græcæ, & 4^to^ mensis *Mihr* anni 320 Epochæ Gjelalææ: & congruunt cum D. Gravii Tabulis, nisi quòd in his sit Ep. Gr. annus 1710.

Circa Quingentis abhinc annis quando Sheich Saadi scripsit Librum *Gulistân*, quàm immane tunc veteris Anni Menses vagi differebant à Gjelalæis fixis, innuitur dicti Libri p. 23, ubi legitur, *Primus erat Ardibeshibshti Gjelaliani mensis dies*, scil. Rosarum tempus. Ad quem locum (pro alio Exemplo differentiæ inter Annum veterem & recentiorem)

centiorem) Commentator Turcicus inter *Laud.* hæc habet, اول وقت جلالشاهه منسوب اولان تاريخ قمريه اوزره اردة بيار آينك اولي ايدي بو تاريخ تعيين ايلدي زيرا تاريخ شمسيه اورته بيار آينك اولي اولمز بو قيدله فرس قديمك اردبهشتدن احتراز ايلر زيرا اول اعتبار ايله گل زماني واقع اولمز *Illud tempus Regi Gjelâl relatum, secundùm Epocham Lunarem erat initium medii mensis Veris. Et quidem istam Epocham exprimebat* [Sheich Sa'di,] *quia secundùm Epocham Solarem tunc non erat initium medii mensis Veris. Ideóque hac restrictione cavet à Persarum veterum Ardibehisht, quia eâ ratione non erat Rosarum tempus.* Sed cur Epocha Gjelalæa ab isto Commentatore reputetur *Lunaris*, equidem non video: nam planè *Solaris* est. Igitur pro قمريه *Lunari*, debuit potiùs dixisse جديد *Novam* seu *recentiorem*: & posteà, pro شمسيه *Solari*, potiùs dixisset قديم *Veterem*; quamvis utraque Epocha sit *Solaris*. Rectiùs habet Jaacob fil. Seid Ali Commentator Arabs inter *Poc.* ad eundem Libri *Gulistan* locum, اسم شهر متعين اردبهشت وهو شهر اوسط من الشهور الربيعية علي التاريخ الجلالي واما في تاريخ الفرس القديم فلما لم يعتبر فيه الكبيسة لم يتعين بل يدور مقدما ومؤخرا *Ardibehisht est nomen mensis certi seu fixi, est scil. mensis medius mensium vernorum sec. Epocham Gjelalæam. At in Epochâ Persarum veterum cùm non habeatur ratio Embolismi, non est certus seu fixus; sed vertitur seu vagatur antrorsum & retrorsum.*

Yezdegherdo autem in *Phergânam* abacto, & posteà in prælio occiso, (anno Hegj. 31, Christi 651,) in Persiâ rerum potiti sunt Saraceni, qui *Hegjræ* Epocham introduxerunt. Interim verò Persæ veteribus Mensium & Dierum nominibus utebantur; sed cum Intercalatione quâdam, quippe ad quam cogebant victores. Illorum enim tunc Martius incipiebat circa medium Piscium, donec Calendarium reformaret Rex *Gjelâleddin Melicshâh*, qui Anni initium (facto 18 dierum Embolismo, ut in sequentibus monstrabitur,) ad initium Arietis retrahebat, excogitatâ novâ Anni formâ quæ Solis motui quàm maximè responderet. Id autem non fecit primo suo anno, sed (ut puto) postquam aliquot annos regnaverat; idque suasu insignis Astronomi *Omar Cheiyâm*, cujus Propositionem de emendandâ Epochâ omnes statim tanquam oraculum pronis auribus animisque exceperunt. In hac Epochâ, quaternis quibusque annis intercalabant, ut

 iste

iste annus esset dierum 366. Et quòd anni pars reliqua minor esset Quadrante diei, erat quoque quarti anni Intercalatio minor uno die, ideóque convênit ut Intercalatio fieret semel anno Quinto, postquam intercalatum esset septies vel octies. Si autem septimæ & octavæ Intercalationis alternatio observetur ad intercalandum annum 5tum sequentem, seu, quod tantundem valet, si Intercalatio Juliana modò trigesimatertia, modò trigesima septima, (& quidem alternatim,) prorsus omittantur, cum hoc Persico seu Gjelalæo Calendario optimè concordârit Gregorianum, scil. annis 400 negligendo tres Bissextos.

In Persarum Mensibus veteribus nullæ sunt Septimanæ, sed quisque Dies habet peculiare nomen. Cúmque isti Menses sint Solares, uti & Annus, in moderniorum Persarum Libris quando fit mentio cujusvis Anni aut Mensis Solaris, distinctionis causâ scribi solet سال الهی *Annus Dei*, & ماه الهی *Mensis Dei*: ne aliàs fortè intelligatur Annus aut Mensis Hegj-ræ Lunaris: nam in Perside jam inde apud ipsos Mohammedanos obtinuit duplex Epocha, Solaris & Lunaris, quarum hæc in Sacris, illa in rebus Civilibus usurpatur.

CAP. XV.

Mensium ordo antiquissimus in vetustissimo Anno ab initio Martii eorum inchoato. Item Menses Gjelalæi. Perso-Medici Mensis Dies, cum Appendicibus quinque.

Chordâd. XXX, *Sept.*	*Adur*, XXX, *Martius.*
Tir, XXX, *October.*	*Dey*, XXX, *Aprilis*,
Murdâd, XXX, *Nov.*	*Behman*, XXX, *Majus.*
Shahrîvar, XXX, *Dec.*	*Esphendârmad*, XXX, *Jun.*
Mihir, XXX, *Jan.*	*Phervardîn*, XXX, *Jul.*
Abân, XXX, *Febr.*	*Ardibehisht*, XXX, *Aug.*

Iste eorum Annus antiquissimus videtur fuisse vagus, vel saltem eum mox excepit Perso-Medicus *Annus civilis vagus*, cui posteà adjunctus fuit *Gjemshîdi Annus Ecclesiasticus fixus*, qui ambo concurrentes durarunt usque ad *Yezdegherd.* Deinde eo occiso, post aliquod temporis

poris intervallum in Persidem introductus est *Civilis Annus Solaris fixus*, incipiens à medio Piscium. Quis certò hoc fecerit, nondum reperi. Videtur autem id fecisse *Selgjûk* qui Persiam occupavit & longævus usque ad 109 annos vixit: vel aliàs id fecit aliquis *Selgjukidarum* ex ejus familiâ; cum ea esset Anni Solaris forma quâ in patriâ suâ *Chorasân* utebantur dicti *Selgjukidæ*.

Veteres autem Menses (uti & dies in sequentibus recensiti) videntur fuisse Medorum Inventum, ut indicant ipsa Nomina quæ à Medis unà cum Imperio transiverunt ad Persas, qui (cùm utriusque Religio esset eadem, & solennitates sacræ à Mensibus & Diebus pendentes essent quoque eædem,) ea tam benè excogitata retinuerunt: præsertim cum Lingua Medica elegantior esset quàm Persica antiqua, unde illa etiam pro *Linguâ Curtali* habita & constituta fuit tempore Regis *Behrâm Gûr*. At *Yezdegherd* posteà alia Nomina etiam Medica suis Mensibus & Diebus Melicæis imposuit.

Annus itaque inquam eorum antiquus (ut & Ægyptiorum) fuit vagus, ut suo loco fusiùs dicetur. An verò hi ab illis, vel illi ab his talem Anni formam acceperint, dubium. At quamvis generaliora Astronomiæ satis intellexerint Medi & Persæ, tamen nec hi nec Ægyptii nec Chaldæi eclipses prædicendi artem calluerunt, ut ex Herodoto & aliis colligere liceat. Nam Thales Milesius dicitur primus qui Eclipsin prædixisse memoratur.

Mensium ordo Gjelalæus, ab ingressu ☉ in ♈, decimonono Phervardîn veteris, qui fuerat à medio Piscium	*Persicorum Mensium nomina à Græcis corrupta, prout leguntur apud Chrysococcam & alios.*
فروردين *Phervardîn*, xxx, *Mart.*	Φαρφαρδὶν, seu φαρβαρδῖν, sive φαραρτῆς [?].
اردیبهشت *Ardibehisht*, xxx, *April.*	Ἀρτιβεές [?].
خرداد *Churdâd*, xxx, *Majus.*	Χορτάτ.
تير *Tîr*, xxx, *Junius.*	Τῦρ seu Τῦρμα.
مرداد *Murdâd*, xxx, *Julius.*	Μιρτάτ.
شهريور *Shahrîvar*, xxx, *August.*	Σαχειῦρ seu Σαριβάρ [?].
مهر *Mihr*, xxx, *Sept.*	Μιχὲρ seu Μέχιρμα.
آبان *Abân*, xxx, *October.*	Ἀπὰν seu Ἀπάνμα.
آذر *Adur* xxx, *Nov.*	Ἄδερμα.
دي *Dey*, xxx, *December.*	Νταὶ seu Δῆμα.
بهمن *Bâhman*, xxx, *Jan.*	Πέχμαν, seu Πιλμάν, sive Μπάχμαν.
اسفندارمذ *Isphendârmaz*. xxx, *Feb.*	Ἀσφανδάρμματ, seu Ἀσφανδάρμματ, sive Ἀσφαντῆρ [?].

In Turcarum Calendariis Gjelalæis aliquando scribitur اسفندار *Isphendâr*, apocopatâ syllabâ ultimâ. Appendices 5 etiam corruptè vocantur *Μαστραχά* [?], pro Arabico horum nomine مسترقة *Mustaraca*, i. e. *Furtivi*.

Perso-

Perso-Medici Mensis Dies ab Angelis qui illis Diebus præsunt denominati, secundùm Olugh-Beighum & alios sequente modo recensiti, unà cùm 5 diebus Appendicibus.

هرمزد	1. *Hormuzd.*	دیبمهر	15. *Deybamihr.*
بهمن	2. *Bàhman.*	مهر	16. *Mihr.*
اردیبهشت	3. *Ardibehisht.*	سروش	17. *Surûsh.*
شهریور	4. *Shahrîvar.*	رش	18. *Resh.*
اسفندارمز	5. *Isphendârmaz* seu --- *mad.*	فروردین	19. *Phervardin.*
		بهرام	20. *Behrâm.*
خرداد	6. *Churdâd.*	رام	21. *Râm.*
مرداد	7. *Murdâd.*	باد	22. *Bâd.*
دیبادر	8. *Deybâdur.*	دیبدین	23. *Deybadîn.*
آذر	9. *Adur* seu *Azur.*	دین	24. *Dîn.*
آبان	10. *Abân.*	ارد	25. *Ird* seu *Ard.*
خور	11. *Chùr.*	اشتاد	26. *Ashtâd.*
ماه	12. *Mâh.*	آسمان	27. *Asumân.*
تیر	13. *Tîr.*	زامیاد	28. *Zâmiyâd.*
جوش seu گوش	14. *Gjûsh* seu *Ghûsh.*	مارسفند	29. *Mârisphand.*
		انیران	30. *Anirân.*

Quinque Appendices sec. Alpherganium minùs accuratè.		*Quinque Appendices secundum Olugh Beigh.*	
اهنذ جاه	1. *Ahnud-gjâh.*	اهنوذ	1. *Ahnavád.*
اشنذ جاه	2. *Ashnud-gjâh.*	اشنوذ	2. *Ashnavád.*
اسفندمذ جاه	3. *Isphendamad-gjâh.*	اسفندمذ	3. *Isphendamàd* seu *-madz.*
اخشتر جاه	4. *Achshater-gjâh.*	وهشت	4. *Vahshat* seu *Vabdsht.*
وهشت وشت جاه	5. *Vahshatûsht-gjâh.*	هشوذش	5. *Hashûnesh*, seu ut in *Ph. Gj.* legitur,
		هشتویش	*Hashtuvîsh.*

Dies Appendices apud Alpherganium vocantur اندرجاهات *Andergjahât*, i. e. *Intermedia tempora*: nam *Gjâh* est à Persico گاه *Ghâh*, i. e. *Tempus*.

Tempus. Is autem (ut ſolent Arabes) non ſatis rectè exprimit nomina Perſica. Appendices aliàs apud Perſas vocantur پنجه دزدیده *Pengja Duzdîda*, i. e. *Pentas furtiva*. Et in Libro *Sad-der* figuratè aſſimilantur ταῖς پنج خواهران *Pengj chuâharân*, i. e. *quinque Sororibus, quæ ſolent nere & alias operas muliebres tractare*. Eorum verò nomina præſtat videre Scripta veteribus Characteribus (prout in dicto Libro *Sad-der* leguntur) in quibus nulla eſt ſoni ambiguitas, ſeq. modo:

1. *Ahunavád*.

2. *Aſtavád*, ſeu *Aſhtavád*.

3. *Eſphintamád*.

4. *Vahuchſhátri*.

5. *Vihiſhtûſh*, ſeu *Vihiſhtuſhtiuſh*.

Iſti Dies Appendices à veteribus Perſis etiam aliàs in ſuâ linguâ vocantur *Pengji mazdiyaſenân*, i. e, *Pentas ſacra*, quia in his eſt completi anni Feſtivitas & gaudium maximum. Plutarchus in Libro *de Iſide & Oſir*. dicit τὰς ἐπαγομένας *fuiſſe cum quibuſdam diis cognomines*, ſcil. quibuſdam Angelis. Supradictum *Menſem* Perſo-Medicum ejúſque *Dies* excogitatos fuiſſe poſt latam Legem Moſaicam, (& fortè poſt Iſraelitarum Captivitatem in Perſiâ,) conſtat ex Sabbaticâ eorum diviſione, quæ ſuo loco deſcribetur.

Dies Menſis à Deo & Angelis denominati, prout leguntur in Catalogo ex Oriente & in calce Libri Erdavirâph-namæ. Eiſdem quoque nominibus (ſed ſine additione) utuntur Gilolenſes.

1. *Hormuzd*, nomen Dei.

2. *Behman Amſhâſpand* ſeu *Angelus*.

3. *Ardibehiſht Amſhâſpand*.

4. *Shahrîvar Amſhâſpand*.

5. *Eſpendârmad Amſhâſpand*.

6. *Churdâd Amſhâſpand.*

7. *Murdâd Amſhâſpand.*

8. *Deybâdur Yezád.*

9. *Adur Yezád.*

10. *Abân Yezád.*

11. *Churshîd Yezád.*

12. *Mahm Yezád.*

13. *Tir Yezád.*

14. *Ghûſh Yezád.*

15. *Deybamihir Yezád.*

16. *Mihir Yezád.*

17. *Surûſh Yezád.*

18. *Réſhni Yezád.*

19. *Phervardîn Yezád.*

20. *Behrâm Yezád.*

21. *Râm Yezád.*

22. *Ghuâd Yezád.*

23. *Deybadîn Yezád.*

24. *Dîn Yezád.*

25. *Arſhâſangh Yezád.*

26. *Aſtâd Yezád.*

27. *Aſmân*

27. *Asmân Yezâd.*

28. *Zâmiyâd Yezâd.*

29. *Mahirâsphand Yezâd.*

30. *Anirân Yezâd.*

Notandum eſt quòd Perſæ vulgò ſunt proni ad pronuntiandum *p* pro *b*, unde ſcribunt *Panâm* pro *Banâm*, & *Deypâdur* pro *Deybâdur*: & ſic *Deypâmihr* & *Deypadîn*. Sed iſta non ſunt imitanda. Additum nomen *Yezàd* (ſeu ut ſonant *Izùd*,) alibi *Deum* notat, heic verò *Divum* ſignificat vel *Angelum*, ſcil. ſynonymum τῷ *Amſhâſpand*; ut in Libro *Sad-der* cap. 40, de cœleſtibus perſonis loquens, eas vocat امشاسپندان و ایزدان پاک *Angelos & Divos ſanctiſſimos*. D. Mandelſlo in Itinerario Indico de vet. Perſarum Religione tractans, corruptiſſima Angelorum nomina exhibet: miror unde habuerit. Et addit, quòd Angeli 26 ſervi Dei, uno generali nomine vocantur *Geſhoo*, i. e. *Domini*, quos credunt habere ſuper Creaturas abſolutam poteſtatem à Deo illis commiſſam; quas ideò colunt & invocant, putantes quòd Deus nihil illis negabit. Sic ille. Sed fallitur de cultu eorum: nam nihil divino cultu colunt niſi Deum ipſum. Veteres Judæi non ferentes aſpectum Angeli, (niſi aliquando ſub humanâ ſpecie apparentem putarent eſſe merum hominem,) cadebant in facies ſuas, non ad colendum, ſed ad operiendum & celandum vultum ſuum. At ſemel, quando aliquis procidebat culturus Angelum loco Dei, ille Angelus prohibuit dicens, *Ne facias, quia ſum ſocia creatura ſicut tu.* Ille autem ex 30, rectè numerat tantùm 26, excipiendo 4 quatuor illos quibus comprehenduntur nomina Dei, *Hormùzd*, *Deybâdur*, *Deybamihr*, & *Deybadîn*.

Ex eis quæ ſuperiùs diſſeruimus, conſtat Epocham *Gjemſhidæam* (in quâ Menſes veteres) duràſſe uſque ad initium Regni ultimi Perſarum Regis *Yezdegherd*; quæ itaque apud Autores tam orientales quàm Europæos, minùs rectè audit *Epocha Yezdegherdæa*, cùm reverà ſit *Gjemſhidæa*. Nam *Yezdegherd* poſtquam in Solio benè firmatus eſſet, aliam novam inſtituit Epocham à ſuo ἐνθρονισμῷ deſumptam, in quâ Menſes & Dies excogitavit novos; quos ipſo defuncto, Perſæ (priſtinorum Rituum tenaces) rejecerunt, ad vetera Menſium & Die-

rum vocabula (à quibus Festa & reliqua Solennia pendebant) redeuntes. Ea itaque *Epocha* quæ Mensibus & Diebus *Yezdegherdæis* constabat, meritò dici queat *Intermedia* seu *Interjecta*; quia paucis tantùm annis duravit, nec ante nec post ejus tempora à Persis usurpata. Videtur itaque quòd multa in Religione innovavit, & quòd Ecclesiæ Festa & statorum temporum Observationes & antiqui Ritus illo imperante interciderint & maximâ ex parte cessaverint, cùm horum omnium antiqua nomina abrogata fuerint. Cùm itaque antecedentium temporum Magi qui talia omnia strictè observabant, ab Intercalatione metuerent ne Sacrorum ordo interverteretur, ille in Intercalarem Periodum suo tempore incidens, Annum reformare non veritus est, sed Anni Caput vagum & procul à sede sua evagatum & remotum, in locum & sedem naturalem restituit, id in initio Martii esse volens. Is enim nomina ab Angelis olim desumpta (quamvis Religioni damnosum esset,) reliquit, novas eorum loco Appellationes instituendo. Mensibus itaque imposuit Nomina naturalia, quæ ex vi vocum singulas Anni Tempestates designarent. Diebus autem dedit Nomina vel ab *Opum affluentiâ*, vel ab *insigni aliquo gaudio*, vel à *sumptâ vindictâ*, vel ab *aggresso prælio*, vel ab alio memorabili eventu desumpta. Cùm itaque sacra Mensium & Dierum nomina mutaverit, consectarium erit quòd sacras Solennitates ab eis pendentes abrogaverit, cùm ne talium vetera nomina manere nec superesse permitteret: nam difficile erat illis abolitis hasce conservare. Et in novâ ejus Anni constitutione nullum præter *novi Anni Festum* memoratur. Persæ itaque veteribus suis Ritibus ânimitùs addicti, eo mortuo, illum ejus Annum intercidere siverunt, veterem Annum qui ante ejus Imperium obtinuerat, tunc (ut dictum) resumentes. Iste ejus Annus erat Solaris, Intercalatione (ut videtur) fixus, contrà quàm Persæ voluerunt. Et istum Annum ab initio Arietis, secutus est alius Annus à medio Piscium, ut suprà diximus. Mensium autem & Dierum *Yezdegherdæorum* nomina (quantum Exemplaris *Pharbangh Gibânghiri* imperfectio patitur,) sequente modo mox subjeci.

Sed quia tam hæc Epocha quàm altera recentior *Gjelâlæa*, in Persarum Libris vocatur *Melicæa* seu *Melikæa*, i. e. *Regia*, dum utraque Epocha à respectivo suo Rege denominata gaudeat vocabulo nullum distinctum Regem notante, ne fortè aliquando oriatur confusio, oportet hîc notare, quòd Epocha *Melicæa* recentior (quæ etiam Epocha *Melicshahæa*, & *Sultanæa*, & *Gjelalæa* subinde vocatur,) denominata

minata est à سلطان جلال الدين ملكشاه بن آلب آرسلان سلجوقي *Sultân Gjelâleddîn Melicshâh filio Alp Arslân Selgjûki*, qui postquam in Perside aliquot annos regnaverat, tum deinde anno à *Yezdegherd* 446, (*Hegjræ* 470, *Christi* 1077,) veterum Persarum Annum Solarem reformavit, eúmque Intercalando ab ulteriori vagatione restrinxit ; Saracenorum seu Arabum Epochâ lunari (quæ tunc plus quàm 400 annos simul cum Persicâ in Perside obtinuerat,) non abrogatâ, sed pro Saracenorum Muslimorum Sacris reservatâ ; dum interim pro rebus civilibus commodior esset Persarum Annus Solaris fixus, in usum vulgi : nam Astronomis Intercalatione opus non erat. Epocha autem *Melicæa* altera vetustior, Persis dicta est تاريخ ملكي يزدگردي *Epocha Regia Yezdegherdæa*, seu simpliciter *Epocha Melikæa*, i. e. *Regia*, cujus etiam Menses & Dies vocantur روزها وماهها ملكي يزدگردي. *Dies & Menses Melikæi* (seu *Regii*) *Yezdegherdæi*. Hæc visum est præmittere, ne fortè quis Orientalium Libros evolvens, istis nominibus decipiatur. Oportet etiam scire quòd dictus Titulus *âlp ârslân* in linguâ Turcica idem sonet quod in Persicâ *Erdshîr* seu *Ardeshir*, i. e. *Strenuus leo*. Tali enim Titulo gloriabantur tam Persæ quàm orientales Turcæ. Illi autem qui in Europâ, non utuntur.

CAP. XVI.

Menses Melikæi (seu Regii) Yezdegherdici, qui jam primò Europam vident.

ماه نو 1. *Mâh-nàu*, i. e. *Mensis novus*, scil. Martius. xxx.
نوبهار 2. *Nau-bahâr*, i. e. *Novum ver*, scil. Aprilis. xxx.
گرما افزاي 3. *Ghermâ-aphzâi*, i. e. *Calorem-augens*, scil Majus. xxx.
روز افزاي 4. *Rûz-aphzâi*, i. e. *Dies-augens*, scil. Junius. xxx.
جهان تاب 5. *Gihân-tâ*, i. e. *Orbem-calefaciens*, scil. Julius. xxx.
جهان آراي 6. *Gihân-ârâi*, i. e. *Orbem-adornans*, scil. Augustus. xxx.
7. scil. September. xxx.
خزان 8. *Chezân*, i. e. *Autumnus*, scil. October. xxx.
سرما افزاي 9. *Sermâ-aphzâi*, i. e. *Frigus-augens*, scil. November. xxx.

شب افزون 10. *Shàb-aphzûn*, i. e. *Noctes-augens*, scil. December. xxx.
11. scil. Januarius. xxx.
سال افزون 12. *Sâl-aphzûn*, i. e. *Annum-augens*, scil. Februarius: xxx.

Mensium septimi & undecimi Nomina in Exemplari Persico desiderantur, & ea alibi hactenùs invenire non potui. In eorum Libris *Chezân* aliàs exponitur *Autumnalis quadrans*, & *Autumnalis mensis*, vel *ejusdem mensis* 18[us] *dies*. Autumnalis quadrans aliàs Persicè vocatur پاييز *Pâyiz*.

Dies Mensis Melikæi (seu *Regii*) *Yezdegherdici*.

جشن ساز 1. *Tcheshn-sâz*, i. e. *Festum-agens*.
برمونه 2. *Bezmûna*.
سر افراز 3. *Ser-aphrâz*, i. e. *Caput-Exerens*.
گشن نشين 4. *Ghùshn-nishîn*, i. e. *Mas-insidens*.
نوش seu نوشت 5. *Nùsh* seu *Núsht*.
غمزداي 6. *Ghàm-zidâi*, i. e. *mæstitiam-abstergens*.
رخ فروز 7. *Rùch-phirûz*, i. e. *Ruchis-vincens*.
پادار 8. *Pâdâr*, i. e. *Firmus* seu *pedem firmum habens*.
زر فشان 9. *Zèr-phishân*, i. e. *aurum-spargens*.
نامجوي 10. *Nâm-gjûi*, i. e. *Famam-quærens*.
آتش افروز 11. *Atèsh-aphrûz*, i. e. *Ignes-accendens*.
كينه كش 12. *Kîna-kèsh*, i. e. *Vindictam-capiens*.
تيغ زن 13. *Tîgh-zen*, i. e. *Gladium-vibrans*.
داد ده 14. *Dâd-dih*. i. e. *Justitiam tribuens*.
دين پژوه 15. *Dîn-puzûh*, i. e. *Religionem-scrutans*.
ديو بند 16. *Dîv-bend*, i. e. *Dæmones-ligans*.
ره كشاي 17. *Ràh-kushâi*, i. e. *Viam-aperiens*.
اسب تاز 18. *Asp-tâz*, i. e. *Equos-agitans*.
گوي باز 19. *Ghûi-bâz*, i. e. *Pilâ-ludens*.
20.
21.
دوست بين 22. *Dûst-bîn*, i. e. *Amicos-visitans*.
جانفزاي 23. *Gjân-phizâi*, i. e. *Animum-augens*.

24. *Bùt-*

بت فريبي 24. *Bùt-phirîb*, i. e. *Idola-fraudans.*

آران seu آرد seu ارد 25. *Ird*, seu *ârd*, sive *ârâd.*

شاد باش 26. *Shâd-bâsh*, i. e. *Lætus esto.*

دير زي 27. *Dîr-zî*, i. e. *Diu vive.*

شير گير 28. *Shîr-ghîr*, i. e. *Leones-capiens.*

29.

اي شهريار 30. *I-shabriyâr*, i. e. ô *Auguste.*

Quibusdam horum non adjunxi Interpretationem Latinam: nam cùm esset dubia, satius duxi eam intactam relinquere posteris, qui fortè certiorem inveniant. In vitioso Exemplari Persico per Scribæ errorem, Diei 8vo tribuuntur duo nomina, scil. *Pâdâr*, & مال بخش *Mâl-bàchsh*, i. e. *Opes-largiens.* Et eodem modo Diei 11mo duo nomina, scil. *Atèsh-aphrûz*, & رزم گير *Rezm-ghîr*, i. e. *Prælium-capessens.* Utrum horum mavis accipe. Sed in hisce respectivis Diebus proculdubio alterum dictorum nominum censeatur pertinere ad alium aliquem Dierum 20, 21, aut 29, ubi nomina desiderantur.

Anni Yezdegherdici 5 Dies Appendices.

آفرين 1. *âpherîn*, i. e. *Benedictio* seu *Salutatio*, in initio Appendicum.

فرخ 2. *Phérruch*, i. e. *Felicitas.*

فيروز 3. *Phirûz*, i. e. *Victoria.*

رامشت 4. *Râmisht*, i. e. *Contentatio.*

درود 5. *Durûd*, i. e. *Valedictio*, in fine Anni.

Râmisht est idem quod رامش *Râmish* seu آرامش *ârâmish*, i. e. *contentatio, quies, uti quando ex cantu & musicâ animus demulceri solet*, ut exponitur in Libro *Ph. Gj.* Et tandem *Durûd* est *Valedictio* totius Anni, i. e. ejusdem finis. Nempe sec. vim vocis, *Durûd* est صلوة *Apprecatio-boni*; quæ si sit à Deo erga homines, tum nomine *Durûd* subintelligenda est رحمت *Misericordia*: si ab Angelis erga homines, tum significatur استغفار *Remissio* seu *Condonatio*: si Hominum erga seinvicem, tum est i. q. دعا *Precatio*, seu *apprecatio boni* quæ inter valedicendum adhiberi solet. Et *Durûd* Avium & Bestiarum, est تسبيح *Laudatio.* Ita variè usurpatur vox *Durûd*, uti & Arabum formula

صلي

صلى الله عليه *Precatio* seu *Benedictio Dei sit super illum*, ut à Commentatoribus Coranicis exponitur.

Hoc modo vides illius tempore Persarum vetus Calendarium reformando prorsus abolitum, non tantùm Novi anni seu Anni Capitis situm & nomen mutando, sed & veterum Mensium ac Dierum nomina delendo, eorum loco nova nomina substituendo, & Festa ac Solennia omnia Ecclesiæ Magorum abrogando: omnia enim simul uno impetu sustulit. Adeò ut ipso regnante, tota Ecclesiæ Magorum facies videtur prorsus immutata, & tota Disciplina Ecclesiastica & Festa atque Solennia omnia neglectui habita. Nam si veterum Sacrorum Nomina diutiùs superesse noluerit, proculdubio (si quid posuit,) is nova Sacra eorum loco instituerit: rerum enim ejusmodi veterum nominibus non existentibus, impossibile ut Res ipsæ manserint; eodem modo acsi in Calendario nostro omnia Dierum Dominicorum & Festorum nomina omitterentur, necessariò sequeretur talium omnium neglectus & intermissio; cùm ex Calendarii directione statorum temporum observationes retineantur, quæ aliàs in oblivionem irent. Iste autem Ecclesiæ status eversus haud diu duravit. Nam isto Rege defuncto, omnia in pristinum statum restituta sunt, & sic restituta ad hodiernam diem (non obstante Mohammedanorum oppressione) rata & firma manent.

Quando nostrates aut alii loquuntur de *Epochâ Yezdegherdaeâ*, si volunt tantùm Epocham temporis seu Computationis ab ejus Inauguratione sumptam, rectè se habent. Si autem volunt verum *Annum Yezdegherdæum*, falluntur, cùm ille non usus fuerit eodem Anno quem illi supponunt, qui (ut dictum) reverà fuit *Annus Gjemshidæus*. Epocha verò & Anni forma quâ usus est *Yezdegherd*, fuit propria & sibi peculiaris, à *Gjemshidaeâ* prorsus (ut vides) diversa, nullis hactenus Europæis & paucis Astronomis orientalibus nota. Ideòque novum & curiosum est quod nobis exhibuit *Ibn Phacreddìn Angjou* Indo-Persa in Libro suo *Pharhàngh Gihânghîri*, unde nos veræ ejus Epochæ & Anni notitiam extraximus. *Shâh Cholgius* enim (ut in seq. cap. videbis,) quasi nunquam audivisset de mutatione Calendarii per *Yezdegherd*, loquitur de Persarum Anno cum illo desinente & eodem modo hucusque manente, nullam faciens mentionem peculiaris Anni *Yezdegherdæi* quem nos exhibuimus. Nec (si rectè memini) apud alium aliquem præter dictum autorem, ejus mentionem inveni.

Epochæ *Yezdegherdicæ* initium à plerisque rectè statuitur anno

Hegjræ

Hegjræ 11, Junii 16, feriâ tertiâ ſcil. Bicornis ſeu Alexandri anno 944, Chriſti 632 ut D. Gravius, vel 631 ut Erpenius. Sic *Olugh Beigh*, & *Couſhân Ghilæus*, & *Alpherganius*, & *Chryſococca*, & alii, ab *Yezdegherdi* Inthronizatione numerantes. Alii verò perperam hanc Epocham ab ejus morte numerare prætendunt, & tamen eandem cum præcedentibus computationem faciunt, cùm reverà interſit 20 annorum differentia. Sic ex Haithone (ubi cap. 15, *Yezdegherd* vocatur *Aſcaiorth*,) facit Chriſtmannus, & ex eo Petavius, dicens, *Yezdegherd prælio cæſus anno Chriſti 632, à quo tempore æra Yezdegerd incepit.* Ab ejus morte numerare prætendens itidem errat Libri *Sad-der* Autor *in initio Libri*, ubi Epocham ſcriptionis Libri denominat از فـوت يزدكرد هشصد وشصت وچار *ab obitu Yezdegherd* 864, i. e. Chriſti 1494: at in *calce* ejuſdem rectiùs notatur Epocha Hegjræ شتر *Shutùr* ſeu 900; qui annus planè coincidit cum *Yezdegherdi* Epochâ in initio Libri (ut prætenditur) à morte, ſed reverà ab Inthronizatione ſumptâ. Error itaque non eſt in temporis notatione; ſed in denominatione termini à quo, planè erratur, cùm inde magna exurgat differentia. Nam Hiſtorici orientales (ut *Chondemîr* Perſa & *Abu Mohammed Muſtapha* Arabs, & *Elmacinus*,) diſertè aſſerunt *Yezdegherd filium Shahriyâr* regnaſſe 20 annos, eumque interfectum fuiſſe anno *Hegj.* 31. Cùm itaque ejus ἐνθρονισμὸς certiſſimè fuerit anno *Hegj.* 11, Chriſti 632, ſi his addantur 20 Imperii ejus anni, tum obitus debuit eſſe anno *Hegj.* 51, Chriſti 652: at ſi à morte ejus numerant, tum 652 debet eſſe Epochæ initium, quod abſit! Cùm itaque notiſſimum ſit eum regnâſſe 20 annos, miror quemnam ſecutus eſt Doctiſſimus Petavius aſſignando ei tantùm 3 annos! Si autem vir ille Doctiſſimus extra literaturæ Europææ limites egreſſus, fortè erraverit, non eſt mirum; cùm aliquem in peregrinum Orbem fortuitò illapſum & commodo duce deſtitutum, ab affectatâ viâ facillimè errare poſſe compertum ſit.

CAP. XVII.

De Annis & Epochis in genere: & de Anno Perſico in particulari.

UT autem ea quæ ſuperiùs de Annis & Epochis tetigimus, meliore autoritate conſtare poſſint, ipſa Autorum rem exponentium verba habe. Imprimis itaque de Anno in genere audiatur *Shâh*

Cholgji Persa sic differens, سال شمسي حقيقي است از هنگام مفارقت آفتاب از نقطهٔ اول حمل تا معاودت او باز بهمان نقطه و آن سیصد و شصت وپنج روز باشد وربع روزي الا کسري ودر مقدار این کسر خلاف است بحسب هر رصدي اما بحسب رصد بطلمیوس سیصد و شصت وپنج است وچهارده دقیقه وچهل و هشت ثانیه و اما بحسب رصد ایلخاني سیصد وشصت و پنج روز وچهارده دقیقه و سي ودو ثانیه از روزي بر آن تقدیر که شبانروز شصت دقیقه باشد و ماه شمسي اصطلاحي چون ماه فارسیان و رومیان و سال شمسي اصطلاحي آن بود که برعددي نزدیک بمقدار حقیقي وضع کنند چنانچه رومیان و فارسیان اختیار کرده اند وسال مرکب آن بود که سالهاي شمسي اعتبار کنند وماههاي قمري مانند سال ترکان و هندوان

پس در سالهاي شمسي حقیقي بجهت کسري که دارد در هر چهار سال یا پنج سال یک روز بر ایام او زیادت شود پس آن سال سیصد و شصت وشش روز باشد و آن سال را سال کبیسه وآن روزرا روز کبیسه خوانند پس ایام کبایس سالهاي شمسي حقیقي در مدت صد وبیست سال بیست وده روز باشد وایام کبایس سالهاي قمري در مدت سي سال یازده روز ودر سال مرکب چون میان سال قمري و شمسي قریب یازده روز تفاوت است پس در هر دو سال یا سه سال یک ماه تفاوت کند آن ماه را در عدد ماههاي آن سال زیادت کنند تا سالهاي ایشان مطابق سالهاي شمسي بود و آن ماه را ماه کبیسه خوانند وجماعتي که سالهاي مرکب مستعمل ایشان است این ماه کبیسه راهر یک بنامي خوانند چنانک هندوان ادماس و عرب نسي وترکان شون خوانند وجهودان آن سال عبور خوانند وشرح هر یک در محل خود کرده شود انشا الله

فصل سیوم در تاریخ رومي بدانک تاریخ رومي را سالها شمسي اصطلاحي باشد یعني سیصد و شصت وپنج روز وربعي بي زیادت و نقصان و همچنین ماههاي ایشان هم شمسي اصطلاحي باشد &c.

Annus Solaris verus est à tempore discessûs Solis à puncto initii Arietis usque

usque ad regressum ejus ad idem punctum; quod est 365 dierum cum quadrante, minùs unâ fractione. Sed de istius fractionis quantitate est diversitas pro ratione cujusvis Computi seu *Epochæ. Nam pro ratione Computi Ptolemaïci,* [annus] *constat 365 diebus cum 14 minutis & 48 secundis. In Computo Ilchanico est 365 dierum cum 14 minutis & 32 secundis diei, eâ suppositione quâ Nychthemeron habetur constare 60 Minutis. Et Mensis Solaris communis, est sicut Menses Persarum & Græcorum. Et Annus Solaris communis, est juxta talem numerum quem secundùm quantitatem veram ponunt, qualem sibi adoptârunt Persæ & Græci. Annus verò Compositus talis est quem Annum Solarem esse reputant, at Menses Lunares sunt, sicut est annus Turcarum & Indorum.*

Deinde in Annis Solaribus veris propter Fractionem quam habent, quibusvis quaternis aut quinis annis unus Dies superadditur: quo in casu talis Annus erit 366 dierum; qui quidem Annus dicitur Annus Embolimæus, & talis Dies dicitur Dies Embolimæus. Deinde annorum Solarium verorum Dies Embolimæi 120 annis erunt 29 dies. Et dies Embolimæi 30 annis lunaribus erunt 11 dies. Et in Anno Composito (uti inter Solarem & Lunarem) erit differentia ferè 11 dierum. Et tùm in quibusvis binis aut trinis annis, erit unius mensis differentia: quem quidem mensem talis Anni mensium numero superaddunt, ut eorum Annus annis solaribus coæquetur. Et talis Mensis vocatur Mensis Embolimæus. Et ii qui Annis Compositis utuntur, talem Embolimæum Mensem peculiari nomine vocant; Indis enim dicitur Adimâs, Arabibus Nesi, Turcis Shûn: & Judæi talem Annum vocant Ibbûr. E horum singula volente Deo suis locis explicabuntur.

Caput tertium agit de Epochâ Græcâ, in quâ Anni sunt Solares communes, i. e. 365 dierum cum quadrante, & nec plus nec minus. Et sic eorum Menses sunt etiam Solares communes, &c.

His præmissis de Anno in genere, proximè agendum est de veteri *Anno Persico,* de quo audiatur nuper laudatus *Mahmûd Shâh-Cholgji* in Tabulis Universalibus Part. II, Cap. 4, بدانك كه تاريخ فرس از كسور و كبايس خالي است وسال آن شمسي اصطلاحي باشد يعني سيصد وشصت و پنج روز وماههاي وي همچنان وعدد هر ماهي سي روز بود &c. واين تاريخ دراول از كسور و كبايس خالي نبوده است بلكه در هر صد و بيست سال يك ماه كبيسه مي كرده اند يعني يكماه مكرر كرفته اند تا صد وبيست سال ايشان موافق صد و بيست سال

سال روميان كردند و خمسهٔ مسترقه در آخر ماه مكبوس زيادت مي
كرده اند وماه مكبوس نيز معين نبوده است بلكه بعد از صد و بيست
سال ماه مكبوس فروردين را گرفته اند ودر صد وبيست سال ديگر كه
بعد از آن بوده است ماه مكبوس ارديبهشت را مي گرفته اند
وهمچنين تا آنگاه كه نوبت كبس بهر يك از ماههاي دوازدگانه
رسيدي وآن در مدت هزار و چهارصد و چهل سال بودي وآن
را دور كبس گفتندي واول اين تاريخ در زمان جمشيد بوده است
وبعد ازو هنگام جلوس هر پادشاهي بزرگ كه ايشان را بودي تاريخ
را تجديد كردندي بنام آن پادشاه تا آن زمان كه مملكت
يزدجرد بن شهريار بن كسري كه آخر ملوك عجم بود رسيد اتفاق
چنان افتاده بود كه نوبت كبس بآبان ماه رسيده بود وخمسهٔ مسترقه
درآخر آن زياده كرده بودند وچون دولت يزدجردي بپايان رسيد
درزمان عثمان بن عفان رضي الله عنه اين تاريخ بنام او باقي ماند
وبعد ازآن اتفاق كبس نيفتاد وآن قاعده مهمل ماند وازين سبب
بعضي خمسهٔ مسترقه را درآخر آبان مي كردند دائما اما بعضي از
منجمان خمسه را بآخر سال انداخته اند تا نوشتن تقاويم ايشان
آسانتر بود و چون اين تاريخ از كسور وكبايس خالي است و با
تاريخ بختنصر كه در مجسطي مستعمل است مطابق ازين سبب منجمان
اكثر اين تاريخ را بكار ميدارند ما نيز اوساط اين زيج برين
تاريخ نهاديم و مبدا اين تاريخ روز سه شنبه بوده است بيست ودوم
ربيع الاول سال يازدهم از هجرت *Scito Epocham Persicam eße à Fra-*

ctionibus & Embolismis immunem; & in eâ Annos esse Solares communes, (scil. 365 dierum,) & ejusmodi esse in eâ Menses, quorum singuli sunt 30 dierum, &c. Hæc autem Epocha ab initio non fuit à Fractionibus & Embolismis immunis; sed quovis 120 Anno unum Mensem intercalabant, (i. e. unum Mensem bis accipiebant,) ut eorum 120 anni essent æquales 120 annis Græcorum: & 5 Dies Furtivos addebant fini Mensis intercalati. Talis autem Mensis intercalatus non fuit certò designatus, sed post 120 annos accipiebant Mensem Phervardîn: & post alios 120 annos, ad intercalandum accipiebant mensem Ardibehisht: &

eodem

eodem modo donec vices intercalandi ad singulos 12 menses pervenissent, quod fuit spatio 1440 annorum, quod ab ipsis itaque dictum est Periodus Intercalationis. Hujus Epochæ initium fuit tempore Gjemshîd: & deinde posteà à tempore Imperii cujusvis Regis magni quem habuerunt, Epocham renovârunt talis Regis nomine. Donec tandem appetente Imperio Yezdegherd filii Shahriyâr filii Cosrois, (qui ultimus Regum Persiæ,) ita accidit ut intercalandi vices pervenissent ad mensem Abân, cui itaque adjecti sunt 5 Furtivi. Cùmque tempore Othmân filii Affân expiraret Imperium Yezdegherdi, hæc Epocha sub nomine ejus mansit: & posteà nulla accidit Intercalatio, & dicta Regula omissa est. Hinc est quòd quidam 5 Furtivos fini Mensis Abân affixerint perpetuò: sed aliqui Astronomorum [posteriorum] *5 Furtivos ad finem Anni rejiciunt, ut Calendariorum scriptio illis facilior sit. Cúmque hæcce Epocha ab Embolismis & Fractionibus sit immunis, & cum Epochâ Nabonassari quæ in AlMagesto usurpatur æqualis, hâc de causâ plerique Astronomi eâ utuntur: ideóque & nos meditullia harum Tabularum super hacce Epochâ fundavimus; cujus initium est Feria tertia, 22 die Rabîæ prioris, anno ab Hegjrâ* 15^{10}. Heic autem quærendum est annon بانزدهم 15, sit pro يازدهم 11 (cum scriptio sit ferè similis,) quo anno hæc Epocha ponitur ab aliis: nam aliàs Epocha Yezd. non erit Christi anno 32, sed 36. Præthereà, cùm hanc Epocham ponat *Feriâ tertiâ*, ea non potuit esse anno 15, quippe cujus initium erat Junii 15, Feriâ 7. Pro mendâ itaque habeatur. Videtur autem quòd eorum Computus fuerit duplex, scil. generalis per Annum Ecclesiasticum qui Annus Mundi, & particularis per Annos Imperii Regum, ut nos etiam in Angliâ facimus. Utcunque tamen hicce eorum Computus non erat valdè accuratus temporis servator, cùm in Intercalationibus 120 annorum (inquit Cotboddîn) acciperent reliquam Anni particulam pro Nychthemeri Quadrante integro, quod non satis rectè factum: nam ut *Shâh Cholgji*, sic etiam *Ibn Shâtir Damascenus, Annus Solaris est Dierum 365 cum Quadrante, minùs unâ* 131[a] *parte Nychthemeri juxta Observationem recentiorem.*

Quomodo & quando fiebat Intercalatio, vides ex *Shâh Cholgjio*: & idem docet *Cotboddîn* his verbis, *Cùm à Yezdegherdo filio Shahriyâr filii Cosræ (qui Justus cognominatus fuit,) Epocha* جدد *instaurata esset, jam addititius ille Mensis pertigerat ad Abân-mâh, elapsis de Embolismi periodo annis 960, ejusque Mensis finem sequebantur Epagomenæ. Postquàm verò Persicum Imperium illi ereptum esset tempore Othmân*

 filii

filii Affân, (quando in domum cujusdam molitoris fugiens, ibi interfectus fuit prope Marv-Shâhgjân,) quinque illi Dies adhæserunt Mensi Abân sine ullâ traductione aut Embolismo. Ac proinde Persarum alii hosce Dies apponunt Mensis illius fini, eâdem servatâ constitutione; alii verò fini Mensis Isphendârmad, quia hic est anni ultimus.

Cur autem Persæ hâc potiùs quàm aliarum Gentium Intercalatione utebantur, rationem reddit D. Golius in Notis ad Alf. p. 27, ex *Nedâmoddin Nassireddin* Tusæi discipulo, qui in suo *Tract. de Annis* dicit, *Religione certâ Persæ Ignorantiæ tempore cavebant ne intercalarent aliquem Anni Diem, quemadmodum faciunt Tabularum Constructores Rumæi* seu *Græci. Hocque inquit Mes'ûdi; fuit quoniam eorum Dies erant vel felices vel infelices; ideòque odio habebant ut Diei intercalatione Dies felices transferrentur in Dies infelices.* Deinde alia additur ratio ex Philosopho Shirazitâ, *Propterea quòd cuique tam Mensis quàm Appendicum diei esset peculiare quoddam nomen, scil. cujusdam Angeli, & Persis esset pro quovis die peculiaris Mussitatio nomine Angeli illius Diei: ideòque ex illorum sententiâ, haud recta esset talis eorum Mussitatio, si diebus Mensis unum Diem adderent.*

Eadem quoque (inquit D. Golius) Intercalationis omissæ causa Ægyptiis videtur fuisse: nam & hosce spectâsse cujus deorum dies quisque esset, Autor est Herodotus lib. II. Vel utrisque communis causa, quòd eorum Sacerdotes regundi temporis mysterium sibi proprium esse vellent: quod ex Strabone lib. 17. constat, quàm difficile Platoni & Eudoxo fuerit ab Hierophantis Ægyptiorum discere, quæ Diei & Noctis particula CCCLXV diebus deesset ad complendum Annum. Præsertim Persarum Sapientibus curæ fuit Annum post certum temporis spatium in integrum restituere vagúmque sistere; præcipuè cùm certas Anni tempestates pleraque eorum sacra respicerent. Quare assumentes Particulam Anni æquabilis reliquam pro Quadrante integro, singulis CXX annis adjecerunt Mensem unum, (tot enim annis totidem Diei Quadrantes componunt 30 Dies,) ita ut ipsorum Anni congruerent cum Annis Rumæorum seu Græcorum. Methodum intercalandi docet *Nedâmoddîn*, scil. Annus ille 120^{us} erat 13 mensium, eúmque Annum vocabant *Byhzec*: & mensem intercalarem vocabant nomine ipsius Mensis cujus fini ille addebatur. Mensis autem intercalaris fini adtexebant 5 Epagomenas, ut ipsa hæc additio intercalari Mensi signum foret in vicem proximam. Erat enim Intercalatio suo ordine promovenda de mense in mensem, à Phervardin

ad

ad Isphendârmad: atque hæc dicta fuit دورة الكبيسة *Periodus embolimica* annorum 1440. Atque ita fiebat ut *Naurûz* & reliqua Festa quæ annorum 120 spatio paulatim suas sedes quasi integrum mensem antevertebant, uno mense geminato in easdem retraherentur. Hactenus ille. In nomine Persico fallitur autem *Nedâmoddîn* Arabs, statuendo totum illum Annum in quo incidebat Mensis intercalaris, vocatum fuisse *Byhzec*, ut ille enuntiat: nam tantùm intercalatus Mensis illo nomine gaudebat; seu potiùs nomine بيهيزك *Bîhîzek*, ut in Persarum Libris scribitur. De eo *Chalîl Sûphi* Turcicè refert, *Bihîzek est nomen alicujus mensis in Epochâ Persicâ, qui sic se habuit: solebant nempe post* 120 *annos, unum integrum mensem intercalare; adeò ut ille Annus haberet* 13 *menses. Dictum mensem Bîhîzek sic intercalatum, ut Festum à capite ad calcem celebrabant.* Apud *Ibn Phacreddin Angjou* in Libro *Ph. Gj.* rectiùs scribitur بهترك *Bihterek*, (q. d. *melior* mensis,) & ibidem Persicè exponitur, *Bihterek est Mensis Embolimæus semel in* 120 *annis, qui Annus habebat* 13 *menses. Et cujuscunque Regis tempore accideret, ejusdem Regis magnificentiam seu magnanimitatem arguebat; isque Regum maximus habebatur. Hoc autem credebant de Mense Bihterek, quando accidebat tempore Regis non valdè ferocis: ex. gr. tempore Regis Nushirravâni fuit duplex Mensis Ardibehisht.* Pro *Ardibehisht*, fortè meliùs dixisset *Shahrîvar*; quia *Nushirravân* haud ita diu regnavit ante *Yezdegherd*. D. Scaliger ab Ignatio Patriarchâ edoctus, (nam ipse ne unum verbum Persicè novit,) dicit quòd talis Annus vocari solebat سالخداي *Sâlchodâi*, i. e. *Annus Dei*: & talis mensis intercalatus ماه بزرك *Mâh buzùrgh*, i. e. *Mensis magnus*. Sed fides sit penes Autorem: nam in Persarum Libris talia dicti Anni aut Mensis nomina nondum reperi.

Quoad Epochæ Gjelalææ Melicææ initium, referente *Olugh Beigh*, *Secundùm aliquos Orientalium, erat die Solis,* 5° *Sha'bân, Hegjræ* 468. *Secundùm alios, erat die Veneris,* 10^mo^ *Ramazân, Hegjræ* 471. *Secunda sententia est receptior, ideóque eam sequitur Olugh Beigh.* Hicce di-Annus erat à *Yezdegherd* 447 aut 448, Christi 1078 aut 1079; ad quem Annum D. Joh. Gravius in suis Tabulis adscripsit sequens Lemma, *Anni Epochæ Gjelalææ Solares ab Æquinoctio verno, sive à Meridie proximè sequente ingressum ☉ in ♈ in Horizonte Chowaresmiorum.* Cur addat *Chowaresmiorum*, vix satis mihi constat. Nam cùm ejus Tabulæ sequantur Annum Persicum Gjelalæum, qui incipit cum Solis ingressu

in

in Arietem 10 Martii in Persiâ, hoc tempus non potest concordare & coincidere cum Anno Chorazmio qui incipit cum Solis 19 gradu in Ariete seu 29 Martii (ut infrà dicetur,) in Chorazmiâ 800 milliaribus orientaliùs versus Indiam. Si itaque (post tam doctum Astronomum) mihi relinquatur judicium, ea verba *in Horizonte Chowaresmiorum*, ut superflua ex ejus Lemmate delenda sunt, substituto pro iis *in Horizonte Persico* seu *Persarum*, si modò opus sit. Hoc autem nomen quod scribitur خوارزم, & quod ab Arabibus legitur *Chowarezm*, seu *Chowarazm*, à Persis aliter sonari & legi solet *Chorzem*, ut Latinè legatur *Chorzemiorum*. Nam quamvis Literæ *Châ* superscribi soleat *Damma* & *Phata*, id fit ut legatur utrâvis seorsim, non autem utrâque simul; & *Eliph* quiescit. Hujus regionis incolæ Ptolemæo sunt χωράσμιοι, Straboni χωρασμένιοι minùs rectè.

De vero Gjelalææ Epochæ initio, videtur esse aliqua inter Autores discrepantia. Nam in aliquo Syrorum Calendario (ubi extat دايرة نوروز سلطاني *Cyclus Naurûz Sultanæi* & دايرة كبيسة *Cyclus Embolismorum*, uterque 28 annorum,) ad 11 diem Martii adscribitur نوروز سلطاني *Naurûz Sultanæus*: & mox ad 13 diem adscribitur نوروز سلطاني عند البعض *Naurûz Sultanæus secundùm quosdam*, quasi de vero ejus situ subdubitando. Kàs Kuriacus ponit 11mo Martii. Quamvis verò medio modo loquendo, Solis ingressus in Arietem plerumque dicatur esse 10mo die Martii, rem tamen strictè scrutando compertum est Solem aliquando posse uno die citiùs aut tardiùs Arietem ingredi, idque vel ratione Bissextilis vel aliter. Ideóque perpendendum est quo Anno facta fuerint Orientalia Calendaria quæ inspicimus, cùm ante 130 annos, ingressus fuerit uno die tardior, qui nunc illis annis jam elapsis, est (per 11 minutorum anticipationem) uno die citiùs. Et eâdem ratione ingressus ante 400 annos erat 3 diebus tardior, qui nunc 3 diebus citior quàm tunc erat. Sed quomodo in eodem Anno potuerit esse vel 11mo vel 13^{tio} die, (ut in dicto Calendario,) mihi non constat, nisi ille autor locutus fuerit juxta tunc præsentem annum in suo Calendario, & citaverit aliam opinionem ex antiquiori Calendario, quod absurdum. Ideóque fides sit penes Autorem. Id autem quod diximus de *Anticipatione*, & de *tardiore aut citiore ingressu*, intelligendum est de Anno communi qui Julianus: nam Annus Astronomicus est semper idem, per quem metiendus & emendandus est alter Communis seu Julianus.

At

At ſecundùm infra dictum *Emboliſmum Melicſhabæum*, *Yezdân-Bachſh* cognom. *Parvus*, in *Zîgj Mugjmel* ponit *Æræ Melicææ initium die Sabbati*, 18 *Phervardîn veteris*, *anno Perſico* 448 : additque, *Hujus anni dies eſſe* 365, *cum Quadrante diei* : & *omnes Menſes eſſe* 30 *dierum*, *cum* 5 *Appendicibus*. Sic etiam D. Golius in Alph. p. 33, de Anno Gjelalæo ex *Cotboddîn* refert, *Instituerunt illi Æram, cujus principium eſſet meridies poſt ingreſſum Solis in Arietem, atque illud nominârunt Neurûz Sultâni. Ingreſſus autem fuerat illo tempore Sol in principium Arietis die XVIII Phervardîn veteris, quem illi faciebant primum Phervardîn Gjelalæi* : & *illos XVIII dies habebant intercalares. Atque ita principium Epochæ Gjelalææ eſt Emboliſmus Melicſhabæus* : & *quaternis quibuſque annis intercalant diem.* Debuerant dixiſſe XIX *Phervardîn*, ut infrà. *Shâh Cholgji* Perſa in Tabulis univerſalibus, videtur paulò rectiùs ſtatuiſſe parte 2 cap. 5, (ubi agit de تاريخ محدث كه آنرا تاريخ ملكي خوانند *de Epochâ recentiore quam vocant Melicæam*,) his verbis, حكماي كه در عهد سلطان جلال الدين ملكشاه بن آلب آرسلان سلجوقي بودند تاريخ وضع كرده اند منسوب بسلطان جلال الدين كه آسامي شهور آن مطابق آسامي شهور فارسيان است اما ماههاي فارسيان را بقديم مقيد كنند واين ماهها را بجلالي و اول سال اين تاريخ كه اول فروردين ماه جلالي باشد روزي اعتبار كرده اند كه در اول آن روز آفتاب بنقطهٔ اعتدال ربيعي رسيده بود يعني اول بهار حقيقي و آن روز آدينه بوده است مطابق نهم رمضان سنه ٤٧١ هجريه موافق پانزدهم آذار رومي سنه ١٣٩٥ اسكندريه موافق نوزدهم فروردين ماه قديم سنه ٤٤٨ يزدجرديه وآن هجده روز كه از فروردين ماه قديم گذشته بود آنرا كبيسه كردند وباين سبب مبدا اين تاريخ را كبيسهٔ ملكشاهي مي گويند وماههاي اين تاريخ را بعض ماه شمسي حقيقي گيرند وآن مدت قطع آفتاب باشد بحركت خاص يك برج را مثلا فروردين مدت قطع آفتاب باشد برج حمل را &c. پس چنانك اول سال بهار حقيقي است ومدت هر سه ماه نيز مدت يك فصل حقيقي باشد اما منجمان بجهت سهولت نوشتن تقاويم وكشيدن جدول آن اصطلاح چنان كرده اند كه ماههارا سي

روز گیرند بر عادت فرس تا عدد ایام در اوراق تقویم مختلف نشود وخمسه مسترقه را در آخر اسفندارمذ زیادت کنند وسالهای این تاریخ شمسی حقیقی است ومدت آن بحسب رصدی که بناء این تاریخ بر آن است سیصد وشصت وپنج روز است وچهارده دقیقه و سی و دو ثانیه از روزی باعتبار آنک شباذروز شصت دقیقه باشد پس از ربع بیست وهشت ثانیه کم باشد بدین سبب بهر چهار سال یا پنج سال یک روز کبیسه کنند و سال بسیصد و شصت وشش روز شود وچون هفت یا هشت بار بچهار سال کبیسه افتد یکبار بپنج سال *Sapientes qui fuerunt tempore Sultân Gjelâl-eddin Melicshâh filii Alp Arslân Selgjúki, posuerunt à Sultân Gjelâl-eddin denominatam Epocham, in quâ Mensium nomina correspondebant cum nominibus Mensium Persicorum: sed Menses Persicos Veterum appellatione restringebant, & istos menses Gjelalæos* [vocabant.] *Hujus Anni principium est Epocha quæ incidit in principio mensis Phervardin Gjelalæi, scil. die quem multùm æstimant, in cujus initio Sol ad punctum Æquinoctii verni pervenit, i. e. ad initium Veris veri, quod est die Veneris correspondente cum nono Ramazân anni Hegjræ* 471, *& convenit cum* 15 *Martii Græcorum anni Alexandrini* 1390, *concordans cum* 19no *mensis Phervardin veteris anni Yezdegherdæi* 448. *Et illos* 18 *dies ex Phervardin veteri Elapsos intercalant: & hinc est quòd hujus Epochæ initium vocatur Embolismus Melicshabæus. Sunt qui hujus Epochæ menses accipiunt ut menses Solares veros,* i. e. *tempus quo Sol motu proprio* [seu Epicycli] *aliquod Signum secat: ex. gr. Phervardin est tempus quo Sol secat Signum Arietis: & sic deinceps. Ita ut initium Anni sit Ver verum, & quivis* 3 *menses sint Quadrans verus. Sed Astronomi pro facilitate conscribendi Ephemerides & delineandi Tabulas, eum introduxerunt usum ut singulos menses tricenos dies esse acciperent, secundùm morem Persarum, ut dierum numerus in Ephemeridum foliis non esset inæqualis. Et* 5 *Furtivos ad finem mensis Isphendârmoz adjiciunt. Hujus itaque Epochæ Anni sunt Solares veri: & eorum spatium est pro ratione Observationum super quibus hæc Epocha fundatur, scil.* 365 *dierum cum* 14 *minutis &* 32 *secundis diei, eâ suppositione ut Nychthemeron constet* 60 *Minutis: adeò ut Quadrante minus sit* 28 *secundis. Hinc quovis quarto aut quinto anno, unum diem intercalant, adeò ut talis annus sit* 366 *dierum. Et quando septies aut octies quarto anno fuit Intercalatio, semel quinto anno erit.*

Scil.

Scil. quod ſuperiùs dicitur, eſt quòd Epochæ hujus Menſes ſunt nomine Veteres Perſici in anno Vago, uſu verò Gjelalæi in anno fixo. Apud Olugh Beighum Annus Melicæus eſt 365 dierum cum Minutis ſeu Scrupulis diei $14', 33'', 7''', 32''''$. Is etiam quoad præcedentia, in eundem ſenſum, ſed breviùs, loquitur. Deinde ſupradictus *Shâh Cholgji* parte 2, cap. 9, de hujus Epochæ initio ſic diſſerit, واما آنچه در موضع آفتاب باشد گوییم چون آفتاب باوایل بروج منقلب رسد ابتداء فصول اربعه از آنجا گیرند اگر پیش از نصف النهار رسد از آن روز باشد واگر بعد از نصف النهار رسد از روز دیگر اما اول فصل بهار ونوروز سلطاني آن روز بود که در نصف النهار آن روز آفتاب در حمل رفته باشد ونوروز خوارزمشاهي آن روز که آفتاب بدرجهٔ شرف رسیده باشد *Quod ſpectat ad Solis loca, dicemus: Quando Sol converſus ad Signorum initia pertingit, quatuor Quadrantum initia inde ſumunt: &, ſi ante Meridiem pertingit, tum ſumitur ab illo die: at ſi poſt meridiem, tum à proximo die. Sed initium Quadrantis verni & Naurûz Sultanæi, eſt Meridies illius diei quo Sol in Arietem ingreditur. Et Naurûz Chorzemſhabæus eſt illo die quo Sol venit ad gradum Exaltationis ſuæ.* Solis autem Exaltatio eſt in 19 gradu Arietis, qui eſt 29 Martii: nam Sol ingreditur Arietem 10 die Martii; & his 10 diebus menſis addendo 19 dies ſigni Arietis, exurgit numerus 29. Ideóque in Calendario noſtro Conſtantinopoli conſtructo, ad 19 diem *Phervardîn* Gjelalæi adſcribitur نوروز خوارزمشاه *Naurûz Chorzemſhabæus.* Et in Syrorum Calendario ad 29 diem Martii adſcribitur in margine شرف شمس ونوروز خوارزمي شاه *Exaltatio Solis, & Naurûz Chorzemiſhâh.*

Supradictus *Naurûz Chorzemſhabæus*, eſt *Naurûz* prout celebrari ſolebat in Regno *Chorzem* ſeu *Chordſmia*, (Ptol. Χωρασμίη,) cui præfuit ex familiâ Selgjukæa محمد بن انوشتگین لقبه خوارزمشاه *Mohammed filius Anûſhteghin cogn. Chorzemſhâh*, i. e. Choraſmiæ Rex; à quo iſta Epocha denominata eſt. Et huic ſucceſſit ejus filius علي خوارزمشاه آتسز *Ali Chorzemſhâh cogn. Atsìz*; eſtque *âtsìz. Equo carens*. Scil. dictus *Anûſhteghîn* ſeu *Nûſhteghîn* fuit Avus ejus. Hi ſucceſſerunt etiam in Regnis *Choraſân* & *Irâk* & *Perſiâ*, quibus tunc olim præfuerat *Melicſhâh*, qui *Togrulbeghi* (vulgò *Tangrolipix*, Bryen-

nio *Strangolipes*,) Nepos ex familiâ *Selgjûki* quæ regebat in dictis Regionibus & in totâ *Mawaralnahra*. Dicente Ahmed Ibn Jûſuph, *Togrulbegh regnavit* 16 *annos: & præfuit Mawaralnahræ & Choraſân & Deilom: & obiit in urbe Rey anno* 455, *poſtquam vixerat* 70 *annos. Melicſhâh* aliquando paulò aliter & quidem pleniùs dictus eſt سلطان جلال الدولة ابو الفتح ملكشاه بن الملك العادل آلب آرسلان *Sultân Gjelâloddáulat Abu'lPhât' Melicſhâh filius Regis Juſtiſſimi Alp Arſlân:* ſic Abu Mohammed Muſtapha, qui etiam in hujus Regis Vitâ narrat, quòd في سنة سبع وستين جمع ملكشاه ونظام الملك جماعة من المنجمين وجعلوا النوروز عند نزول الشمس اول الحمل و كان نوروز قبل ذلك عند نزول الشمس نصف الحوت وفيها عمل ملكشاه الرصد وبقي الرصد الي ان مات السلطان المذكور سنة خمس وثمانين واربعماية *Anno* 67 [ſcil. Selgjukæorum,] *Melicſhâh & Nedhâmo 'l Mélik* [qui ejus Vezîr] *convocârunt Aſtronomorum conventum, qui conſtituerunt Naurûz apud ingreſſum Solis in Arietem: anteà enim Naurûz erat apud ingreſſum Solis in medium Piſcis. ---Eo anno Melicſhâh inſtituit Obſervationes-cæleſtes quæ durârunt donec obiit dictus Princeps anno Hegjræ* 485, i. e. Chriſti 1032. Hinc colligimus quòd dictus Rex apud Perſas invenerat Annum fixum: quis autem conſtituerat eum non dicitur. Id certè non fecerunt veteres Perſæ, utpote qui uſque hodiè utantur Anno vago. Id itaque fecerit *Selgjûk* dicti Regis Proavus, dum Perſiam ſibi ſubegerat. Ideoque Annus à medio Piſcium vocari poſſit *Annus Selgjukæus*. Infit Ahmed Ibn Jûſuph, *Melicſhâh regnavit* 20 *annos: & obiit anno* 485, *poſtquam vixerat* 38 *annos & aliquot menſes. Et portatâ ciſtâ ejus ad Iſpahân, ibi ſepultus eſt in* مدرسة *Collegio ſuo quod ibi extruxerat.*

Quo tempore pleræque Gentes ſuos Dies incipiant, notat Shâh Cholgji parte 2, cap. 1, *Mohammedani & omnes alii qui Menſes à Phaſibus Lunaribus inchoant, Diem civilem ab Occaſu ſolis inchoant: quia donec Sol occubuerit, Luna videri non poteſt: adeò ut Nox Diei præmittatur. Græci autem & alii quorum Menſes à Computatione pendent, Diem civilem inchoant ab Ortu Solis: adeò ut Dies Nocti præmittatur. Aſtronomi noſtri* (inquit Autor) *Diem civilem inchoant à Mediâ die quando Sol eſt in Meridiano ſuprà Terram. Indi autem, & aliqui ex Perſis, & Chatæi Diem civilem inchoant à Mediâ nocte, quando Sol eſt*

in

in Meridiano infra Terram. Et eorum ratio est, quia inde inchoatur Solis Ascensus quando oriturus est. Alii Diem civilem dividunt in 24 horas, &c. *Sunt qui dividunt in 60 partes, quas vocant Minuta*, &c. *Et sanè* ملجمان هند شبانروز را بر شصت قسمت كنند و هر قسمي كري خوانند و هر كري شصت پل باشد و هر پل شصت بپل و هر بپل شصت كشتنكش *Astronomi Indorum Diem civilem per 60 dividunt: & quamvis partem vocant Kerí: & quodvis Kerì est 60 Pál: & quodvis Pàl est 60 Bipál: & quodvis Bipàl est 60 Keshtenkésh.* Sic ille. Et in eundem sensum *Olugh Beigh* testatur, quòd in Regionibus quibus ipse præfuit, Diem Civilem seu Nychthemeron inchoari à mediâ die. Sed apud Arabes & Legis [Mohammedanæ] sequaces يوم طبيعي *Dies naturalis* (ut vocant) incipit à principio noctis, & desinit ad principium noctis sequentis. Apud alios ab initio Diei ad initium Diei sequentis. At à mediâ nocte inchoatur apud Astronomos Chataiæ seu Chinæ, (ut suprà,) ut & apud Tataros Oighuræos. A meridie in Angliâ diem inchoant Astronomi, à mediâ nocte numerant Calendariorum scriptores seu Astrologi.

CAP. XVIII.

De Anno seu Epochâ τῆς Katá & τῆς Oighûr.

ISTE Annus seu ista Epocha talis est quæ à Persarum Astronomis unà cum Persicâ explicari solet, (quos ideò imitamur,) & quæ in eorum rebus & libris unà cum Persicâ usurpatur apud Persas & Indo-Persas in Historiâ Timûri & aliis aliquot Libris Persicis, qui sine istius Epochæ cognitione probè intelligi nequeunt. Cùm itaque hujus cognitio videretur utilis & necessaria, eam in hoc Capite explicaturi sumus.

Quoad ختا *Katâ*, (quæ propriè & primariò est Tatariæ pars,) ea jam est ex nominibus *Chinæ*, uti constat ex Martinii Atlante Sinico propè initium. De hoc nomine Autor τῆς *Logât Mésnavi* lepidè observat, quòd illud scribere خطا *C'hatâ* ut vulgò fit, reverà sit خطا *Chatâ*, i. e. *error*. Quoad ايغور *Oighûr*, (quæ D. Gravio perperam dicta *Igûra*,) ea est etiam Tatariæ magna pars, quæ vulgò sonat

 Jougbour,

Joughour, unde in Globis *Jougboria*. Quale hoc ſit nomen partim exponitur in parvo quodam Vocabulario Tatarico inter MSS *Poc.* اويغور تتارلی دیمکدر *Oighûr*, *hoc eſt dicere Tatarus* ſeu *Tataricus*, eorum ſive perſonas res in genere ſpectando. Hoc autem Tatarorum nomen non eſt antiquius quàm *Gjenkız'hân*, qui 400 abhinc annis Turciſtaniæ incolis illum in bello ſuo opitulantibus impoſuit hoc nomen *Oighur*, i. e. *Adjutores* ſeu *Auxiliarios* vocando eos.

Hæc Epocha apud Katæos ſeu Chinenſes ſatis antiqua fuerit, quæ fortè apud eos ſemper ab immemoriali tempore uſurpata. Sed ea non videtur æquè antiqua apud Orientales Turcas Tataróſve, utpote qui Oighuræorum nomine non vocabantur ante dictum *Gjenkızchân*. Ideóque apud Tataros ante illius tempora vel hæc Epocha, vel ſaltem hujuſmodi ejus nomen, non extitit. Videtur autem iſta Epocha à Chinenſibus mutuata circa 400 abhinc annis, quo tempore Tatari Kataienſes Chinam invadentes & occupantes, illud ſuum nomen ſecum invexerunt, Chinam ut ſuam tunc regionem eodem nomine vocantes *Katâ*, eam poſſidentes & cum ſuâ Kataiâ ſociantes: & tunc Anni Sinici formam didicerunt, & de poſtero in ſuum uſum adoptarunt. Hoc itaque Chinæ nomen in Chinam introductum fuit unà cum victoribus Tataris, qui viciſſim Anni commodam formam inde reportarunt. Nam quòd Annus Tataricus acceptus fuerit à Sinis, vel hinc conſtat, quòd in *Anni partibus* & in omnibus ejuſdem *Cyclis*, (excepto 12 Animalium *Cyclo*,) omnia nomina à Tataris ibi uſurpata, ſint planè Sinica, non autem Tatarica; uti certè fuerant, ſi talis Annuus ſeu Epocha ab his in Chinam introducta fuiſſet, & non inde mutuata. Nam (ut videtur) Tatari præter rudiorem illum per 12 Animalia Computum, nullam habuerint Epocham ſeu Anni formam quam darent Sinis: ideóque tam commodam & à Sinenſium Aſtronomis tam benè excogitatam Anni formam mutuarunt, eandem ſuam etiam eſſe volentes. Neceſſe enim videtur quòd Gens cultior talia dederit incultiori, non autem vice verſâ ab eâ acceperit talia. Adeò ut iſte Annus fuerit primò Sinicus, & poſteà Tataricus, cùm hi ab illis acceperint. Et quia iſte Annus ſeu iſta Epocha nuperis centuriis ab utrâque Gente æquè uſurpata fuit, ideò eam ſine ullâ antiquitatis diſtinctione ab iis utriſque junctim denominare ſolent Perſarum Libri de eâ agentes; cùm non ſint duæ, ſed planè una eademque Epocha ab unâ Gente ad alteram tranſlata. Sic *Shâh Cholgji* cap. VII, ubi expreſsè agit de hâc Epochâ, dicit eam inſtitutam fuiſſe

à

à حكماء قتا و تركستان *Sapientibus τῆς Katâ & τῆς Turkistân.* Et cùm utriusque Gentis Annus sit unus idemque, ideò *Olugh Beigh* de harum duarum Gentium Epochis quasi de unâ agit indistinctè sub unâ eâdémque descriptione in eodem Capite sub Titulo تاريخ قتا و ايغور *Epocha τῆς Katâ & τῆς Oighûr.* Cùm itaque hæc Epocha à Tataris per vim & arma in Persidem introducta olim fuerit, & jam posteà in Persarum Libris junctim cum antiquiore Epochâ Persicâ describi soleat tanquam altera Epocha quodammodo in Persiam adoptata, & in quibusdam rebus & Libris Persicis aliquando usurpata, eam etiam (inquam) heic inter Persarum res tractare & paulò fusiùs describere non detrectavimus. At ejusdem introductionem quod attinet, hoc in casu, antiquas Tatarorum Invasiones non spectamus, utpote quæ fuerint antequam hæc Epocha inter Tataros reciperetur: sed eas eorum spectamus Invasiones quæ fuerunt citra *Gjenkizchâni* tempora. Illi enim sæpe subjugarunt Persiam, & suam Epocham secum introduxerunt, vel saltem eam ibi in quibusdam rebus usurparunt: uti quando per multos annos rerum ibidem potiebantur Tataricorum Regum series ex familiâ آق قويونلي *âk-koyûnli* seu *Alb-ovinâ*, & ex familiâ قره قويونلي *Kara-koyûnli* seu *Nigr-ovinâ*, de quibus videatur Grimstonus. Istæ duæ familiæ (dicente *Ahmed Ibn Jûsuph*) ex *Turcomaniâ* ortæ, deinde habitârunt in *Turcistân:* & posteà tempore τῦ *Argûn-chân* recipientes se in *Aderbayagjân*, Persiam obtinuerunt. Videatur etiam Pachymerius lib. 2, cap. 24 & alibi, quomodo Persia à *Tocharis* (terribili Tatarorum gente ad Boream adjacente,) subjugata fuit anno Christi 1261, quando Persarum Sultân *Azatînes* (fortè عزالدين *Azzadin.*) ad Græcorum Imperatorem fugit subdolè exceptus: & Tatarorum tunc Princeps (qui portas Caspias & Persiam occupabat,) erat Χαλαός. Deinde consulatur dictus Grimstonus p. 822, de Tatarorum in Persiâ Regibus sub *Uzûnchazân* circa idem tempus, si is rectè ponit. Et ibidem consulas p. 916, de Regibus Tataris anno 1588 à *Timûro* descendentibus. Cúmque res sic se habuerint, omnes (ut spero,) me operæ pretium facturum existimabunt, si Tatarorum Annum & Epocham unà cum Persicâ heic peculiari commentatione exposuero.

Priùs autem quàm Kataica nomina tractare aggrediar, de vero ac genuino eorundem apud exteros Autores sono, & de iis quæ in nostratium gratiam mutavimus, aliquid præmittere visum est; ne fortè

propter

propter diſcrepantiam à Martinio & aliis Miſſionariis, Lector nos in eis proferendis cæſpitaſſe ſuſpicetur, & ipſe quoque in eiſdem efferendis ſecundùm Atlantem Sinicum & alios eorum Libros hallucinetur; dum non advertit eorum pronuntiationem Portugallicam, & terminationes Europæas vocibus Sinicis perperam additas. Peſſimo enim conſilio D. Martinius in dicto Atlante & in ſuâ Hiſtoriâ Sinicâ ſequitur pronuntiationem Luſitanicam, atque nominibus Sinicis addit terminationes *us* & *um*, quæ utraque Lectorem fallunt: tales itaque terminationes apocopare præſtat. Cúmque tam ibidem quàm apud D. Golium in Notis ad Alpherganium, omnia nomina Sinica ſequantur pronuntiationem Luſitanicam, omninò monendum duxi quòd lit. *x* ſonatur ut *sh*: *ch* ſonat molle ut *tch*: *m* in fine ſonat ut *ngh*: *g* in initio molle eſt ut *gj*; at in fine *g* eſt durum ut *gh*: & nos ſic ſcripſimus, ut noſtrates poſſint rectè ſonare. *Ao* ſonat ut *au*, & *an* ferè ut *on*: ſed non ſemper mutavimus, quia ſonus tam prope accedit. Litera *h* Luſitanica ſonat fortiter ut *Hh* duplice aſpiratione, ſeu ferè ut *c'h* durum in lit. خا *c'ha* aut ח *c'heth*. Miſſionarii ſuo modo eum ſonum exprimunt *C'a*: ideóque in noſtrâ Præf. ad *pondera & menſuras Chinenſium*, emendatum velim *C'in*, (quia non ſonat molle, ſed durum,) & pro eo ponendum *Tchin*. Sed D. Mart. in Atlante non ſequitur regulam quam ipſe tradit, (quòd ſcil. *C'h* ſeu *Ch'* ſonet ut Ital. *ch*: nam ſcribit *Ch'e* & *Ch'ang*, quæ verè ſonanda ſunt *Tche* & *Tchangh*. Litera *ü* punctata, ſonat ut *u* Gallicum tenue cum ſibilo fermè ut *i* quod ſic cum alio punctulo pleonaſtico viciſſim vergit ad *ü*. His intellectis, ea quæ paſſim in Miſſionariorum Libris, ad noſtros ſonos facilè reduci queant.

Quoad Annum Turcicum ſeu Tataricum, primâ fronte egregium mihi ſcrupulum movebant *Shâh-Cholgji* verba quæ ſuprà adduximus p. 203, l. 10, 11, *Annus compoſitus eſt quem Solarem eſſe reputant, at menſes Lunares ſunt, ſicut eſt Annus Turcarum & Indorum.* Cur autem eum annum reputent *Solarem*, nulla eſt ratio præter errorem ſcribæ Perſici qui ſcripſit شمسي *Solarem pro* قمري *Lunarem.* Sic itaque emendatiùs legendum moneo, *Annus Compoſitus talis eſt quem Lunarem eſſe reputant: & menſes ſunt Lunares, ſicut eſt Annus Turcarum & Indorum.* Cur etiam dicatur *compoſitus*, non conſtat: niſi vult ut Solaris Annus habeatur *ſimplex* propter ſolos Menſes æquales tricenûm dierum, alter verò *compoſitus* propter Menſes pares & impares, æquales & inæquales ex quibus componitur annus lunaris, habens

menſes

menſes ſolares ſeu plenos tricenûm dierum, & menſes lunares deficientes 29 dierum, & hac ratione quaſi ex menſibus duorum generum compoſitus. Ejuſmodi etiam erroris taxandus eſt Scriba Perſicus apud *Ali Birgjendi*, qui poſtquam optimè diſſeruerat de Anno ſolari Sinico-Turcico, omnia mox perdit dicendo *ejus Anni Menſes eſſe Lunares veros*, legendo قمري *lunares* pro شمسي *ſolares*. Cum his numerandus eſt *Kàs Kyríacus* Syro-Arabs, qui in Tabulis ait, *In anno Gjelalæo & Turcico eſſe menſes Perſicos.* De Anno Gjelalæo verum eſt quòd habet menſes tam denominatione quàm menſurâ Perſicos veteres, qui tamen propter alium ſitum & ordinem reputantur Gjelalæi. At hoc de Anno Turcico non eſt verum: nam quamvis in Turcico anno ſolari ſint menſes 30 dierum, ii tamen ſunt denominationis Sinicæ. At ſi de Turcico anno lunari loquitur, neutrum eſt verum, nec denominatio nec menſura; non ſcribæ, ſed auctoris lapſu. Nam iſti Orientales quamvis plurimi ſunt doctiſſimi & accuratiſſimi, non ſunt omnes profundè docti, ſed quidam mediocriter, & aliquando ſuos habent lapſus, cujus miſerum exemplum eſt quidam *Soleimân Ibn Ali* Syro-Arabs, qui prætendit ſcribere *Calendarium* الرعدية *tonitruale*, in quo ferè nihil eſt verum, ſed pleraque falſa, quamvis ſuos autores firmandæ autoritatis ergò ſæpe allegaverit. Nos ergò non tenemur defendere & juſtificare omnia quæ in quorundam Orientalium Libris aliquando occurrunt. Sed diſcretionis judicium utendum, nec quidvis indiſcriminatim pro veritate admittendum.

Ut itaque magis diſtinctè & accuratè agamus, præmittendum eſt, haſce Gentes (Sinenſes & Tataros) duplicem habere Annum, ſc. *Solarem & Lunarem.* Solaris eorum Annus eſt Tropicus & شمسي حقيقي *Solaris verus*, ut ſuprà diximus; qui ad uſum Chronologiæ & Motionum cœleſtium calculationes adhiberi ſolet. *Annus lunaris* qui in Calendariis Tatarico-Sinicis deſcribitur, eſt ad uſum Eccleſiaſticum. Utriuſque Anni initium eſt in Vere, aliquo tempore inter Solſtitium hybernum & Æquinoctium vernum.

Sed primò agendum eſt de *Anno Solari*, qui dicente *Shâh-Cholgjio*, linguâ Sinicâ vocatur سيجو *Si-gju:* qui quidem Annus (ut vult D. Martinius Hiſt. Sin. p. 287,) incipit *Primo Vere, cùm Sol in medium Aquarii Signum ingreditur.* Tunc à Sinenſibus celebrantur *Ruſticalia*, ſeu Ruſticorum *Feſtum vernum* dictum *Hin-tchun*, cum maximâ totius regni pompâ dictu prolixâ. Ut enim populus ad rem agrariam alacriter

 proſequen-

prosequendam animetur, huic Festivitati intersunt Rex & Regni Primores, lætitiam agendo cum cæremoniis plurimis & planè admirandis; quæ apud jam laudatum autorem videri possunt. Rustici autem ipsi jubentur gaudere & lætari, quòd tunc incipiat Vernum tempus, quo Agriculturam alacri animo & fausto sydere aggredi liceat.

Annum Sinicum describit D. Golius in Appendice Atlantis Sinici: idem quoque prolixè & accuratè facit *Olugh Beigh*, qui inter plurima alia, hæc habet: *Hujus Epochæ Anni sunt Solares veri: iique sunt ab ingressu Solis in aliquem locum Zodiaci, donec ad eundem locum redierit; quod ex eorum sententiâ, fit diebus 365 & 2436 particulis diei. Annum in 24 æquales partes dividunt: & unaquæque pars 15 dies & 2184 particulas continet, & 5 sextas particulæ. Principia illorum Quadrantum quibus nostri utuntur, sunt media Quadrantum eorum: adeò ut Ver eis inchoëtur circa medium Aquarii, & Puncta Cardinalia 4 Conversionum Anni, sint in medio Quadrantum eorum.* Et sic etiam *Ali Birgjendi* Persa, ponit *Anni Chataici initium ubi Sol est* در اواسط دلو *in medio Aquarii:* additque, *Eorum Annùm esse Solarem verum 365 dierum cum 2 Tchâgh & 7 Ke & 4 Fengh, cum unâ sextâ τῆς Fengh.* Et Annum dispescit *in 24 Menses seu æquales partes, quarum unaquæque est 15 dierum cum 2 Tchâgh & 4 Ke & 101 Fengh, cum mediâ parte unius Fengh.*

Ex dictis constat Kataiorum Annum Solarem constare 365 diebus cum 5 horis & 50 minutis: adeò ut eorum Annus nostrum Annum (qui 365, 5, 49,) superet *uno minuto* seu Horæ Europææ unâ parte sexagesimâ, quæ 60 Annis facit Horam integram, & 1440 annis unum Diem civilem seu Nychthemeron complet. Anni ergò solaris initium inveniendum est calculando Solis motionem à dato puncto Zodiaci donec ad idem punctum redierit, ut Astronomi (& ab eis edocti Chronologi) benè norunt; semper sine ullâ Diei intercalatione, quæ est tantùm ad popularem usum: nam Astronomi eâ non indigent, & vulgus tali Anno non utuntur, sed solo Lunari: ideóque vulgus Annum solarem vix agnoscunt; unde est quòd Missionarii etiam eum ferè ignorent.

Ad Annorum solarium computationem utuntur aliquot *Cyclis*, quorum unus est *Cyclus denarius*, continens tot vocabula *Temporum* propria. Iste est *Cān* seu *Truncus*, ex quo tanquam ex arbore procedunt seu oriuntur 10 Nomina, quorum primum est *Kia*. D. Golio *Decem Cardines* seu *Radices* vocantur. Hæc 10 vocabula Sinica (uti & ea 12 quæ

Chinensium Cyclus sexagenus seu sexagenarius. Item, Anni Solaris se
(Tab.v.)

Cyclus 10.		Cyclus 12.		Cyclus 60.			
甲	1. Kiă.	子	1. Çù.	子	甲	1. Kiă-çù.	子
乙	2. Yì.	丑	2. Chèu.	丑	乙	2. Yì-chèu.	丑
丙	3. Pingh.	寅	3. Yìn.	寅	丙	3. Pingh-yin.	寅

quæ

quæ in ſeq. Cyclo duodenario,) per ſe illis ipſis *temporibus* ſignificandis inſerviunt peculiari inſtituto & uſu ſicut voces technicæ. Ea autem appellativè res longè alias ſignificant, quæ ad præſentem rem nihil faciunt.

Secundus eſt *Cyclus duodenarius* ſeu *horarius*, Nychthemeri 12 horas Sinicos continens, quæ nobis ſunt tot *Bihoria*. Et hi duo Cycli junctim vocantur *Kia çù*, à primâ utriuſque voce deſumpto nomine.

Sinica Vocabula temporum, &c.

فنك *Fengh* ſeu *Fen* ſive *Fuèn*, i. e. *diviſio*, *pars*, *particula*, ſc. 10000ma pars diei naturalis.

كه *Ke*, i. e. *Sculptura*, ſc. pars octava bihorii.

چاع *Tchâgh* apud Perſarum Aſtronomos perperam ponitur ut Sinicum *Bihorii* nomen, quod reverà eſt *Shî*.

شي *Shî*, i. e. *tempus*: item, *Hora Sinica* ſeu Bihorium Europæum, ſc. nychthemeri pars 12ma.

شن *Shŭn*, i. e. *additio*, ſc. intercalatio.

كن *Cān*, i. e. *truncus arboris*.

ون *Vên*, i. e. *compoſitio*.

شانك ون *Shàngh vên*, i. e. *ſuperior compoſitio*.

چونك ون *Tchùngh vên*, i. e. *media compoſitio*.

خا ون *Hià vên*, i. e. *inferior compoſitio*.

وان *Vān*, i. e. *myrias*, ſc. 10000.

Duo Cycli Kia & Çù, ſcilicet qui ſunt,

Cyclus denarius.	Cyclus duodenarius.	
1. *Kiă*	1. *Çù.*	XII.
2. *Yĭ.*	2. *Tchèu.*	II.
3. *Pìngh.*	3. *Yîn.*	IV.
4. *Tīngh.*	4. *Maò.*	VI.
5. *Vû.*	5. *Shîn.*	VIII.
6. *Kì.*	6. *Sù.*	X.
7. *Kēn.*	7. *ù.*	XII.
8. *Sīn.*	8. *Vì.*	II.
9. *Gîn.*	9. *Shīn.*	IV.
10. *Quei.*	10. *Yeu.*	VI.
	11. *Sŏ.*	VIII.
	12. *Hài.*	X.

Hi numeri Romani Horas noſtras notant, à mediâ nocte numerando.

Apud Perſicos Epocharum ſcriptores in Anno Sinico adhibetur ſupradictum چاع *Tchâgh*, D. Gravio *jag*, quod meliùs per *Ain* reſcribendum

dum esset چاغ *Tchâ*, prout sonat vox Sinica quam intendebant, significans *Scripturam* seu *Epistolam*. Miror autem unde Persæ sibi arripuerint hanc vocem, cùm Chinenses ejus loco utantur *Shì*, i. e. *tempus* in genere, specialiter *Hora Sinica* seu bihorium nostrum, ut suprà diximus. Apud *Ali Birgjendi* Persam, *Omne Tchâgh continet* 8 *Ke: & omne Ke continet* 10000 *Fengh. Et omne Fengh est* 8″ & 38‴ & 24⁗. Videtur autem desiderari aliquid ex lapsu Scribæ: & fortè pro *omne Ke*, rescribendum sit *totum nychthemeron*: sic enim magis accuratè *Shâh Cholgji* dividit omne *Tchâgh in* 8 *Ke: & totum nychthemeron in* 10000 *Fengh: adeò ut quodvis Tchâgh sit* 833 *Fengh cum duabus tertiis: & quodvis Ke sit* 104 *Fengh cum duabus sextis*. Sic ille.

Quod autem à Persis minùs rectè scribitur *Fengh*, est Kataicum *Fen* seu *Fuēn*, significans *partem minutam* seu *particulam* temporis aut alterius cujusvis rei. Optandum fuerat ut Doctiss. Gravius in edendo suas *Epochas celebriores* non fuisset scientiâ Sinicâ prorsus destitutus: ille enim Chataïca legit *Fenac* pro *Fengh*, *Shanec* pro *Shangh*, خونك *chunec* pro چونك *Tchùngh*, cum ejusmodi aliis; perperam omninò, cum omnes voces Sinicæ sint monosyllabæ, nec in totâ linguâ detur dissyllaba: & quamvis vox aliqua sec. modum Lusitanicum scribatur cum duabus aut pluribus vocalibus, omnes in unius syllabæ sonum cogendæ sunt, ut *siuè* in *swè*, & *siao* in *sjaw*, *çui* in *çwi*, *hià*, in *c'ha*, *fuèn*, in *fwèn*, *shoangh* in *shwangh*, *hoangh* in *whangh*, &c. Et cùm in Kataicarum vocum sonis apud Scribas Persicos subinde errare pronum sit, pro supra notato سیجو *Si-gju*, fortè legendum sit سویجی *çui-gje*, i. e. *Annus solis* seu *solaris*.

De Cyclo duodenario D. Martinius in Hist. Sin. p. 22, *Tria præcipua Puncta in Horarum circulo pro illustrioribus habent: scil. Mediam noctem, in quâ Cælum; primam à mediâ nocte horam, in quâ Terram; secundam denique à noctis medio, in quâ Hominem natum memorant. Mediæ nocti Caprum assignant, primæ Amphoram, secundæ Piscem: ita tamen ut una Hora Sinica duas nostrates complectatur. Circulum enim Horarum fixum cogitatione depingunt in Cælis, quemadmodum nos Circulum semper apparentium maximum, quem in* 12 *aequales partes secant, Horásque totidem. ---Iisdem Horis respectiva Zodiaci Signa eo quem suprà notavimus ordine assignant.* Hæc tria dicta Signa sunt *Capricornus*, *Aquarius*, *Pisces*. Cúmque Chinensis noster Planetarum & Signorum Nomina in eâdem Chartâ scripta mihi reliquerit, ea omnia curiositatis gratiâ heic subjungam, ne aliàs fortè intercidant. Vide Martin. Hist. p. 9.

1. *Gje*,

1. *Gje*, i. e. *Sol.*
2. *Yuè*, i. e. *Luna.*
3. *Shui*, i. e. *Aqua*: vel aliàs *Tchin*, i. e. *Matutinus*: ſc. *Mercurius.*
4. *Kin*, i. e. *Aurum*: vel aliàs *Tai*, i. e. valdè- *Pe*, i. e. *Alba*, ſc. *Venus.*
5. *Hò*, i. e. *Ignis*: vel aliàs *Yûngh Hoè*, i. e. *Flamma*; ſc. *Mars.*
6. *Mõ*, i. e. *Lignum*: vel aliàs *çui*, i. e. *Annus*; ſc. *Jupiter.*
7. *Tù*, i. e. *Terra*: vel aliàs *Tiên*, i. e. *Terra*; ſc. *Saturnus.*

Scil. quivis Planeta vocatur tam proprio nomine quàm nomine materiæ cui præeſſe cenſetur, uti præeſt Mercurius *Aquæ*, Venus *Auro* & reliquis metallis, Jupiter *Arboribus*, &c. Ille Character qui *Tù*, Kirchero ſonat *Hé.*

1. *Pe*, *Alba-Yangh*, *Ovis*, ſc. *Aries.*
2. *Kin*, *Aureus-Nieu*, *Bos*, ſc. *Taurus.*
3. *Shāngh*, *Duo-Hiūngh*, *Fratres*, ſcil. *Gemini.*
4. *Kiu*, *Magnus-Hiai*, *Cancer*, ſc. *Cancer.*
5. *Sù*, *Leo.* *çù*, explet. ſc. *Leo.*
6. *She*, *Domûs-Niu*, *Virgo*, ſc. *Virgo.* †
7. *Tièn*, *Cœli-Tchingh*, *Libra*, ſc. *Libra.*
8. *Tièn*, *Cœli-Kie*, *Scorpius*, ſc. *Scorpius.*
9. *Gjin*, *Homo-Ma*, *Equus*, ſc. *Sagittarius.*
10. *Mu*, *Montana-Shièn*, *Ovis*, ſc. *Capricornus.*
11. *Paò*, *Pretioſum-Pingh*, *Vas*, ſc. *Aquarius.*
12. *Shāngh*, *Duo-Yû*, *Piſces*, ſc. *Piſces.*

† viz. innupta fœmina, quæ nondum ex domo parentum exceſſerit.

Ex ſupradictis duobus Cyclis compoſitis conflatur alius major *Cyclus Sexagenus* ſeu *Sexagenarius* dictus *Vên*, i. e. *Compoſitio.* Et quia 60 partibus conſtat, ſubinde aliter vocari ſolet *Lo she hoa kiă çù*, id eſt, 60 *flores kiă çù*, ſcil. ex minoribus Cyclis *Kiă* & *çù* compoſiti flores, ſumptâ denominatione à duabus vocibus initialibus præcedentium Cyclorum. Cúmque ex duorum Cyclorum Compoſitione evadens Cyclus Sexagenus, fiat eorundem Nominum diverſâ poſitione, ideò *Hoa* quod exponitur *Flores*, aliàs propriè ſignificat *diverſè poſuit.* Apud D. Couplet vocatur *Lo xe hoa kia*, & exponit *Sexaginta converſionum conſtructio.* Pro *xe* ſonandum *she.* Is in Præf. ad Chron. Sin. hujus Cycli inſignem in re Chronologicâ uſum impensè laudat. Iſte Cyclus

clus 60 Annorum propria Nomina exhibet, & in Annorum computatione ſicut Rota circumrotatur in perpetuum. Et non tantùm Solarium Annorum, ſed & Lunarium Menſium nomina circulariter exhibet, ut infrà monſtrabitur. Per hunc itaque non tantùm Annos Solares ſupputant, ſed etiam Dies ſuos dinumerant, atque Septimanæ vicem quodammodo ſupplet. Imò dicente D. Couplet, Non tantùm Anni & Menſes, ſed Dies & Horæ ſuâ cum proportione per hunc Cyclum ſignantur per totum Imperium. Hunc Cyclum inſtituit Imperator *Hoangh-Ti*, qui 2670 annis ante Chriſtum vixit.

Cycli Sexagenarii Paradigma Europæum Sinico reſpondens, Autore D. Couplet.

A I.	B II.	C III.	D IV.	E V.	F VI.	G VII.	H VIII.	I IX.	K X.	10.
A XI.	B XII.	C I.	D II.	E III.	F IV.	G V.	H VI.	I VII.	K VIII.	20.
A IX.	B X.	C XI.	D XII.	E I.	F II.	G III.	H IV.	I V.	K VI.	30.
A VII.	B VIII.	C IX.	D. X.	E XI.	F XII.	G I.	H II.	I III.	K IV.	40.
A V.	B VI.	C VII.	D VIII.	E IX.	F X.	G XI.	H XII.	I I.	K II.	50.
A III.	B IV.	C V.	D VI.	E VII.	F VIII.	G IX.	H X.	I XI.	K XII.	60.

Iſtum Cyclum tribus Nominibus pro triplici ordine diſtinguunt, qui ſunt *Shangh Vên*, i. e. *Superior compoſitio*: & *Tchungh Vên*, i. e. *Media compoſitio*: & *Hià Vên*, i. e. *Inferior compoſitio*. Atque ita 180 Annis confectis, ad primum Computi initium revertuntur. Si ſupra 3 Cyclos Sexagenos, *Summum*, *Medium* & *Imum* (eorumve Syſtema 180 Annorum) procedendum ſit, tum *Vàn* ſeu *Myriade* utuntur. *In quovis Cyclo* (inquit D. Golius) *Anni Solares Tropici uſurpantur ab ingreſſu Solis in 15 Aquarii Gradum. Et hic conſtituunt Veris ſui principium: & in 15 Tauri initium Æſtatis: & ſic per æqualia intervalla reliquas Anni partes. Et principia eorum mediis noſtrorum Menſium reſpondent.* Sic ſe habet communis praxis.

Sed D. Golii pace dicendum eſt, quòd hoc modo vix accuratè procedatur, cùm Sol non æquali ſemper tempore quævis Zodiaci Signa percurrat;

percurrat; scil. quando Sol est in Perigæo, paucioribus diebus absolvit singula Signa hyberna, quàm quando est in Apogæo absolvit Signa æstiva: nempe aliqua eorum 29 aut 30 diebus, & alia eorum diebus 31 aut 32: adeò ut quamvis totus 365 dierum numerus inter 12 Signa dispescatur, id tamen non fit æqualiter. Cùm enim Terra non sit sita exactè in centro motionis Solis, id sanè necessariò efficit *Apogæum* & *Perigæum*, ita ut Sol in hisce positus, nobis videatur eccentricus: cùm reverà respectu sui motûs, non sit ita, sed tantùm respectu nostrî, qui propter nostrum obliquum situm aliter judicare non possumus. Solis itaque motio respectu suî, est semper æqualis, quamvis nobis res aliter esse videatùr. Et quamvis Sol ab Horologiis nostris aliquando differat, (vel potiùs hæc ab illo differant,) in fine anni utraque inter se æquantur. Ideóque mihi videtur, haud satis consultò factum fuisse in Globis dividendo Eclipticam seu Zonam Signorum in 12 æquales partes, cùm non tam æqualitati divisionis quàm rei veritati consulendum sit. Si igitur Signiferi in Globis divisio non esset æqualis, sed potiùs vera secundùm verum Solis motum determinata, tum non opus esset calculandi Tabulas æquationis, ut hodiè fit; sed temporum & Solis motus cum Horologiis & Scioteriis coæquari possent per Globos absque ulteriori molestiâ. Ex dictis constat quòd Sol hyeme sit nobis propior, & æstate à nobis (quasi majorem Circulum aut Arcum describens,) remotior in Apogæo Persicè dicto اوج *Augj*, i.e. *Absis*, Latino-barbarè *Aux*. Æstate autem plus calescit, quia sumus penè sub Sole, qui tunc magis perpendicularis est nobis quàm hyeme quando est propior. Sed ad pensum redeo.

Olugh Beigh accuratè docet modum temporis in hac Epochâ putandi: & in D. Gravii ibidem Tabulis in tribus distinctis Columnis computati visuntur *Anni Cycli simplicis Sexageni*, & *Anni Cycli compositi è tribus Cyclis Sexagenis*, & *Anni Epochæ Chataiæ Solares à medio Aquarii*: scil. Anni τῆς *Vân* (seu *Myriadis*) 8865^me labentes. Nam à Creatione Mundi ad Annum Hegjræ 847 (sive Christi 1444) juxta Chataiorum sententiam, effluxerunt Anni Solares completi 88, 639, 860. Hanc autem enormem eorum Chronologiam confutavit D. Golius in Calce Atlantis Sinici, & D. Couplet in Præf. ad Philosophiam Sinicam: illorum enim ignorantiam prodit talis computatio. D. Gravius minùs benè legit ubique *Ven* & *Venni*, pro *Vân* & *Vanni*, i.e. *Myrias* & *Myriades*; cùm *Ven* aliam habeat significationem, ut suprà dictum.

Tabula

Tabula 12 Mensium seu 24 Semi-mensium solarium Kataïcorum.

1 Ver.

Numeri Partium.	Nomina Partium.	Dies Anni	Parti-cula.	Sextæ partes
1	Liĕ-tchūn, i. e. *Elevatio Veris.*	00	00	0
2	Yù Shuì, i. e. *Pluviæ aqua.*	15	2184	5
3	Kingh-tchĕ, i. e. *Motus reptilium.*	30	4369	4
4	Tchūn-fuèn, i. e. *Veris pars.*	45	6554	3
5	çingh-mingh, *Limpida claritas.*	60	8739	2
6	Cŏ-yù, i. e. *Frugum pluviæ.*	76	924	1

2 Æstas.

7	Liĕ-hià, i. e. *Elevatio æstatis.*	91	3109	0
8	Siào-muòn, *Parva repletio.*	106	5293	5
9	Mangh-tchùn, *Herbarum semina.*	121	7478	4
10	Hia-tchi, i. e. *Æstatis statio.*	136	9663	3
11	Siào-shù, i. e. *Parvus calor.*	152	1848	2
12	Tá-shù, i. e. *Magnus calor.*	167	4033	1

3 Autumnus.

Numeri Partium.	Nomina Partium.	Dies Anni	Parti-cula	Sextæ partes.
13	Liĕ-çiēu, *Elevatio Autumni.*	182	6218	0
14	Tchŭ-shù, *Quies caloris.*	197	8402	5
15	Pĕ-lú, i. e. *Albus ros.*	213	587	4
16	çiēu-fuèn, *Autumni pars.*	228	2772	3
17	Hán-lú, i. e. *Frigidus ros.*	243	4957	2
18	Shoāng-kiàng, *Pruinæ descensus.*	258	7142	1

4 Hyems.

19	Liĕ-tūngh, *Elevatio hyemis.*	273	9327	0
20	Siào-siuĕ, *Parva nix.*	289	1511	5
21	Tá-siuĕ, *Magna nix.*	304	3696	4
22	Tūngh-tchí, *Hyemis statio.*	319	5881	3
23	Siào-han, *Parvum frigus.*	334	8066	2
24	Tá-hán, *Magnum frigus.*	350	251	1

Primus Semi-mensis *Liĕ-tchūn* ubi Nullitates 00 00 0, complet Annum ad numerum 365 cum Fractione. Exprimitur autem Nullitatibus, quia nullus tunc integer Semi-mensis elapsus sit. Reliquas Tabulas quæ ad hujus Epochæ Calculum pertinent, heic addidisse, nimis prolixum fuerat: ideóque eas ex *Olugh Beigho* editionis D. Gravii in *Epochis celebrioribus*, petendas relinquo. Nominum autem Chataicorum (quæ apud eum malè leguntur) soni veri, ex nostrâ Cyclorum &c. lectione addisci & apud illum corrigi poterunt. Hæc Anni Solaris divisio in usu est etiam apud Indos testante Curtio, qui in Libro VIII de eis refert, *Menses inquinos denos describunt Dies: Anni plena spatia*

ſpatia ſervantur. Qui quidem locus ex ſupradictis lucem fœneratur. At præter iſtum Solarem annum civilem, quem etiam habent Turcæ, ſanè tam Turcæ quàm Indi prætereà habent Lunarem annum Eccleſiaſticum, ut notavit *Shâh Cholgji* ſuprà p. 203, l. 10, 11. Quam quidem lectionem nos emendavimus p. 216. l. 31, 32. Uterque ergò (ut ſolent autores,) imperfectè loquitur, *Curtius* quidem non agnoſcendo etiam Indorùm annum lunarem, & *Shâh Cholgji* non agnoſcendo quoque eorum annum ſolarem. Ex Aſtronomiâ Chinenſium (quorum peſſimi imitatores ſunt Siamenſes) aliquantulum illuſtrari poſſit confuſus & imperfectus ille Siamenſium Computus apud D. Lauberum , in quo explicando Doctiſſimus Caſſini æquo ſucceſſu laboravit acſi illius regionis homines ad albedinem lavare tentâſſet.

Kataiorum Cyclo duodenario p. 219. præmiſſo, reſpondet orientalium Turcarum ſeu Tatarorum ſequens Cyclus ex tot Animalium nominibus conflatus.

Nomina Turcico-Tatarica.	*Nomina Kataica.*	*Nomina Perſica.*
كسكو *Kéſegbu, Mus.*	*Shù, Mus.*	موش *Mûſh, Mus.*
اوط *Oût*, ſeu *Oûd, Bos.*	*Nieù, Bos.*	گاو *Ghâv, Bos.*
بارس *Pârs, Thôs.*	*Hù, Tigris.*	پلنگ *Pelàngh, Tigris.*
طوشقان *Tauſhkân* ſeu *Dauſhkân, lepus.*	*Tù, Lepus.*	خرگوش *C'herghûſh, Lepus.*
لوي *Lûi, Crocodilus.*	*Lûngh, Draco.*	نهنگ *Nehàngh , Crocodilus.*
ييلان *Yilân, Serpens.*	*Shē, Serpens.*	مار *Mâr, Serpens.*
يوند *Yûnd, Equus.*	*Mà, Equus.*	اسپ *Aſp, Equus.*
قوي *Kôi, Ovis.*	*Yângh, Ovis.*	گوسفند *Ghûſphand, Ovis.*
پيچين *Pîtchîn, Simia.*	*Hêu, Simia.*	حمدونه *Hamdûna, Simia.*
داقوق *Dakûk, Gallina.*	*Kī , Gallina.*	مرغ *Mùrgh, Gallina.*
ايت *ît, Canis.*	*Kèu, Canis.*	سگ *Sègh , Canis.*
طونغوز *Tongûz* ſeu *Dongûz, Porcus.*	*Tchū, Porcus.*	خوك *C'hûk, Porcus.*

Kataica nomina ornatûs causâ adjecimus, ut fecit D. Golius in Append. Atl. Sinici. Ea enim non invenit in aliquo Cyclo, ſed ex ſuis Gloſſariis Sinicis petiit, ut poſſet ea accommodare nominibus Turcicis. Pro me quoque quaſi curioſitatis causâ ea ſcripſit Chinenſis noſter ; qui

etiam primum nomen ſonavit *Tchù*, vel aliàs *Shù*, eodem charactere. Eorum itaque Aſtronomi non iſtorum, ſed aliorum nominum cyclo duodenario utuntur, qui in antecedentibus præmittitur. Perſica etiam à *Shâh Cholgjio* tranſlata ſunt ad rem demonſtrandum: adeò ut inter hæc omnia, ſola Turcica ſint quæ uſitatum Cyclum Aſtronomicum conficiunt.

Quoad ſupra dicta nomina Turcica, quod primo loco *Kéſeghu*, eſt in genere *Mus*, in ſpecie *Glis*. At in *Timûri* Hiſtoriâ *Zaphàr-nâma* Perſicè conſcriptâ, ſecundùm Mogulenſium computum Tamerlanes dicitur natus سيچقان ييل *anno muris ubi incipit Cyclus annorum Mogulenſium*; qui coincidit cum anno *Hegjræ* 736, Chriſti 1335. Eſt autem *Sîtchkân* in linguæ Tataricæ dialecto ruſticanâ, pro quo Turcæ Europæi elegantiùs proferunt صچان *Sitchân*, *mus*. Et ſic pro *Tauſhkân* elegantiùs dicitur طوشان *Tauſhân*, *lepus*. Secundo loco, *Oûd* pro *Bove*, aliàs vocatur اوكوز *Okiûz*, & صغر *Sighir*, vulgò *Sughúr*. Tertio loco, *Pârs* pro *Thoë*, aliàs vocatur يوز *Yûz*. Loco ſeptimo pro *Yûnd*, aliàs dicitur يونت *Yûnt*: vel alio diverſo nomine آت *ât*. Loco 8^vo^ *Kôi* rectiùs & elegantiùs dicitur قويون *Koyûn* ſeu *Koyin*, *ovis*. Si autem ſonatur *Koyìn*, eſt aliàs juxta pectus *Sinus* veſtium, à قومق *Kômak*, *ponere*, q. d. *Koyìn* ſit *repoſitorium*: nam ſupra cingulum ad latus corporis in tali Sinu (the Bosome) reculas ſuas ſecum portant orientales, ibique ut in marſupio reponunt, vel fortè in چره دان *recularum thecâ* ibi condendâ. In loco 12 pro ruſticanâ voce *Tongûz*, alii elegantiores ſcribunt طكوز *Togbûz* ſeu *Dogbûs*, & ſonant *Domûz*.

Inter Chataica, tertio loco *Hù* reverà eſt *Tigris*, Turcicè قپلان *Kaplân*. At ab his longè diverſum eſt *Leopardi* nomen Sinicè *Pao*. Quarto loco quid voluit D. Golius per *t'ù*, Chinenſis meus non intellexit. *Lepus* ſeu *Cuniculus major* Sinicè vocatur *Tù çù*, quorum poſterior vox eſt expletiva. Pro 11 *Kèu*, *canis* etiam alio charactere vocatur *Cau*.

Dicente Martinio, per hunc Turcicum Cyclum ruſtici Sinenſes & Nomades Turcæ Tataríve computant *Horas* & *Dies* & *Annos* ſolares ſuos: imò & literati Indo-Perſæ, ut ſuprà ex *Zaphàr-nâma* oſtendimus. Et iſtâ *Dodecataëride* numerando peractâ, eandem repetunt & numeratò reiterant in æternum. Iſto inquam Cyclo utuntur Turcæ orientales omnes, præſertim (notante D. Golio,) مغولاچين و حكماء دشتن و تركان تمغاج *Mogolo-Sinæ, & Sapientes campeſtris-regionis, & Turcæ*

Turcæ Tamgâgj, i.e. regionis Chinæ, quales etiam ſunt *Mogolo-Sinæ* ſeu Mogulenſes qui mixtim cum Chinenſibus vivunt. Per *Campeſtrem-regionem* ſeu *Campeſtria*, intelligitur دشت قبجاق *Campus τῦ ʌ ipgjâk*, (quæ Haithono *Cumania*,) ſcil. tota planities quæ ab extremo oriente in occaſum ſupra mare Caſpium & uſque ad Ponti fines exporrigitur: hoc eſt, tota *Turciſtania*, uti dicti ſapientes ſeu Aſtronomi ſuperiùs vocantur *Sapientes Turciſtaniæ* qui hujuſmodi Annum conſtituerunt.

Hactenus de eorum Anno ſolari: jam proximè de Anno lunari dicendum reſtat.

Orientales Aſtronomi ferè toti ſunt in deſcribendo Kataiorum Annum ſolarem: obiter tantùm & obſcurè Anni Lunaris mentionem facientes. At D. Martinius in Hiſt. Sinicâ p. 18, de Anno Sinico agens, eum quaſi hybridum, inaudito vocabulo *Annum Lunæ-ſolarem* vocat. Quid ſibi voluerit hoc monſtroſo nomine, (ſi aliquid voluerit,) ille meliùs noverit: nos enim ignorantiam noſtram apertè profitemur. At quia Sinenſium vulgus circa Annum lunarem præcipuè verſari ſolet, fortaſſis D. Martinius etiam *Lunarem annum* ſubintellexerit. Ille autem ſparſim aliquid in medium adducit de utroque Anno, quem unum ſimplicem eſſe putat, neſciendo Chinenſes duo Annorum genera habere.

Utcunque tamen ſit, Ego (ſolari Anno in ſuperioribus deſcripto, & Turcarum ac Kataiorum Aſtronomis relicto,) Lunarem Annum Sinico-Tataricum deſcribere aggredior ex utriuſque Gentis Calendariis lunaribus quæ penes me habeo, ex quibus conſtat in vulgari & populari uſu adhiberi ſolere *Annum Lunarem*. In Orientalium Turcarum MS Calendario lunari præmittuntur Solares menſes Gjelalæi ab ingreſſu Solis in Arietem: id autem non quaſi per illos Menſes computaretur Annus Turcicus, ſed ut inter utroſque fiat collatio, & ut ad Solares menſes commodè per proſthaphæreſin referri queant menſes Turcici Lunares, qui in eodem Calendario in ſuis locis è regione inſeruntur ut Anni Turcici norma & menſura, & ibidem ſequentibus nominibus vocantur. Quinetiam in quibuſdam orientalibus Calendariis item Coptorum & aliarum Gentium Menſes ſubinde addi ſolent, ut omnes inter ſe conferantur, & inter horum ac illorum Annos differentia appareat.

Mensium Tataricorum nomina, prout in eorum Calendario & apud Olugh-Beighum leguntur.

ارام *Arâm.* 1us.
ايكندي *Ikindì*, i. e. 2dus.
اوجونج *Ugjùngj*, i.e. 3us.
دوردنج *Dórdùngj*, seu تورتونج *Tôrtùngj*, i. e. 4tus.
بيشنج *Beshingj*, i.e. 5tus.
آلتنج *Altìngj*, i. e. 6tus.
يدنج *Yedìngj* seu يتنج *Yetìngj*, i. e. 7mus.
سكيزنج *Sekizìngj*, i.e. 8us.
طوقوزنج *Dokozìngj* seu طوقسنج *Dokosìngj*, i. e. 9us.
اونونج *Onùngj* seu اونوزنج *Onuzùngj*, i.e. 10us.
براتلرنج *Birinkizìngj*, seu بيرينكزينج i. e. *undecimus.*
جقشاباط *Tchokshâbât*, 12us, q. d. *roralis Shâbât.*

Horum mensium omnium Nomina, excepto primo & ultimo, sunt *Nomina ordinalia* appellativam habentes significationem 2di, 3tii, &c. Horum Nominum quædam, præsertim *Onuzungj* & *Birinkizingj*, planè rusticè efferuntur, sec. Dialectum Orientalium Turcarum. At بيرينكزمنج *Birinkizmongj* apud Olugh Beighum, putabam esse Scribæ errorem, ideóque correxi. Horum singulis subjungi semper solet *âi*, ut آرام آي *Arâm Ai.* Turcarum seu Tatarorum & Kataiorum Annus est idem, eodem tempore incipiens; ideóque de utriusque Anno dicturus, indifferenter & promiscuè loquor eo ordine quo Autoritates se mihi obtulerunt: quod præmonendum duxi, ne confusè locutus viderer.

Pessimè errat *Scarlantus*, Anni Sinici seu Cataici Lunaris initium ponendo in Novilunio Martii; ut & *Neuhofius*, idem ponendo in Novilunio quod Nonum Aprilis proximè præcedit vel sequitur. De Anni Lunaris initio differit D. Martinius in Hist. Sin. p. 60. *Imp.* Tangh *initium Anni Lunaris primam conjunctionem Solstitio Hyemali viciniorem haberi voluit.* Et p. 21, 22; dicit, *quod* Chuen-hio *Imperator* LXXVIII, (*qui circa* 2513 *annis ante Christum floruit*,) *Calendarium toto regno publicatum receptúmque habuit. Scripsit etiam Ephemerides 5 Planetarum, quos, dum imperabat, omnes in Cælo conjunctos vidit eâdem die. Et hunc diem*, Primum *illius Anni esse voluit, prout Autor Sinicarum*

carum rerum in Constellatione She *dictâ indicat, quæ nunc circa Gradum 18 Piscium incipiens, ad quartum usque Arietis extenditur.---Hic ergò Imperator primum Anni Diem, & Mensem illum deinceps haberi voluit, quo Luminarium conjunctio decimo quinto Gradui Aquarii proxima fieret, quod etiamnum observatur à Sinis.* Si loquitur de Anno Lunari, (uti debet esse si pendet à Luminarium conjunctione,) illud ejus initium non etiamnum observatur à Sinis, ergò fallitur. Nam pro *Decimo quinto Aquarii,* D. Couplet in Chronol. Sinicâ dicit *Quinto Aquarii.* Locus sic se habet. *Imperator* Chuen-hio *principium Anni statuit à Novilunio principio Veris proximo, quod respondet in Sinâ Quinto Aquarii gradui; quæ ratio temporis subinde fuit immutata, & uno alterove Mense anticipata, ac tandem sub 5ta familiæ* Han *5to Imperatore* Hia vu *revocata usque hodiè observatur.* Ea de quâ loquitur Anticipatio, videtur respicere aliud Anni initium in Sagittario, de quo posteá. Quòd autem Anni principium statuatur 15to vel 5to Aquarii, fides sit penes Autores, qui debuerint hoc novisse meliùs quàm nos. Sed necesse est alterum horum esse falsum. Aut fortè neutrum horum sit verum, & pro *Quinto Aquarii,* voluerit *Quintum Piscium,* quâ ratione ejus regula esset vera. Nam cùm Aquario respondeat Januarius, quem D. Couplet alibi in Præf. disertè affirmat esse Anni Mensem ultimum, non est cur heic ponat eundem esse primum. Nostræ sententiæ astipulatur D. Martinius: nam in eâdem paginâ ubi ponit Anni initium in 15 Aquarii, ibidem paulò antè (sibi non satis constans) id ponit in Piscibus seu Februario, his verbis, *Nam 12 Signa Zodiaci sic ordinata sunt, ut Pisces semper in primum Mensem, Aries in secundum,* &c. *incidat.* Ille autem qui unam tantùm Anni speciem agnoscit in Chinâ, eámque hybrido & inaudito nomine *Luna-solarem* vocat, in vero Anno statuendo planè confunditur miscendo jam aliquid de Anno solari, jam de lunari: & hoc modo paulò antè ponebat *Anni initium* in 15 *Aquarii,* quod ad Annum solarem spectabat; jam verò mox addit *Pisces semper incidere in primum mensem,* quod ad Annum lunarem spectat. Ille autem inter duos hosce Annos non distinguens, rem falsò & confusè tradit. Si vellemus aliquid in illius excusationem moliri quòd posuerit Anni (ut supponitur) lunaris initium in medio Aquarii, diceremus, In Anno lunari intercalationis omissionem in Biennio posse Anni initium retrahere in aliquam partem Januarii: non autem ad Quintum. At tum deinde per Intercalationem tertio anno fieret restitutio in medium Piscium.

Ille autem suo modo paulo pòst pergit, *Non negaverim apud Sinas non idem Anni fuiſſe ſemper initium, ſed pro variorum Imperatorum voluntate varium. Tria tamen universè illius initia agnovêre: tria namque præcipua Puncta in Horarum Circulo pro illuſtrioribus habent; ſcil. Mediam noctem, in quâ Cœlum; primam à mediâ nocte horam, in quâ Terram; ſecundam denique à noctis medio, in quâ Hominem natum memorant. Mediæ nocti Caprum aſſignant, primæ Amphoram, ſecundæ Piſcem.* Sed bone Deus, qualis eſt hæc fabula, quantum eſt hoc delirium, Anni initium elicere ex Cyclo horario qui ad eam rem nullo modo ſpectat! Scil. quia illa tria Signa præſunt dictis tribus Horis, ergò non ab illis Signis ſed ab illis Horis anni initium deducit, quaſi à mediâ nocte aut primâ aut ſecundâ horâ inchoandus eſſet Annus! Eum certè in Labyrintho ſuo involutum, ibi inter annum Solarem & Lunarem incertò palantem relinquemus; poſtquam ex eo tantùm recitavimus, quòd de Anni initiis agendo, refert *quòd ad Lunarem conjunctionem in Sagittario* Anni initium rejectum voluit Imperator *Xi* (pron. *Shi*,) qui familiæ *Cîn* (pron. *Tchîn*) primus, circa 215 annis ante Chriſtum, quo tempore ipſe Murum Chinenſem extruxit. Fortè hoc vult Kàs Kuriacus Arabs, dicendo, *Quòd Anni Turcici initium ſit* الاجتماع *Conjunctio Luminarium quod acciderit in* القوس *Sagittario.* Sed ex eo tempore quo nuperiùs reformatum & emendatum eſt Kataiorum Calendarium, Anni Lunaris initium promotum eſt ad Novilunium Februarii, quod etiam obſervarunt Tatari horum ſequaces. Ideóque potiùs audiendus eſt M. Paulus Venetus in Tatarorum in Sinas expeditione comes, qui Lib. II, cap. 14, 15, ait, *In die Calendarum Februarii, initium eſt Anni Tartarici.* Nam de Tatarico & Sinico anno promiſcuè loquor, cùm idem ſit. Is veritati propior eſt, quamvis fallatur ſtatuendo hoc pro generali Regulâ. Sed (quod res eſt) tunc fortè fuerit Novilunium eo Anno quo is ibi fuit: nam Novi Anni initium non eſt certo die ſemper fixum, ſed mobile, quippe quod pendeat à Novilunio. Veriora docet Alex. de Rhodes Miſſionarius in Hiſt. Tunchinenſi, Lib. 1. Cap. 3. *Apud Tunchinenſes & Cinenſes Novi Anni initium reſpondet Quinto Februarii, modò ſit Novilunium.* Nam aliàs, erat alio die, quando alio die eſſet Novilunium, quod debuerat dixiſſe: aliàs enim ejus Regula eſt imperfecta & fallax. At cùm Alex. de Rhodes fuerit ex Miſſionariis qui ſemper utuntur Stylo novo, ſuſpicandum eſt eum voluiſſe *Quintum* Februarii eodem Stylo, qui coincidit cum 26 Januarii Stylo vetere: nam

nam Missionarii phrasi Europæâ loquuntur per *Menses*. Si itaque hoc voluit, falsus est: si non voluit, non secutus est Stylum ab eo sequendum. At cùm Chinenses & Orientales suâ phrasi de hisce rebus loquantur per Zodiacalia *Signa*, credendum est Chinenses & Tunchinenses Rhodio dixisse *Quintum Piscium*, sine respectu ad aliquem Stylum, cùm dicti orientales Stylorum differentiam æquè ac Menses nostros ignorent. Et quidem illos ei dixisse *Quinto Piscium* (qui est *Quintus Februarii* Stylo vetere,) eò potiùs crediderim, cùm D. Dacres noſtras mox citandus, in *Quinto Februarii* ponens, certissimè loquatur Stylo vetere, uti etiam necessariò fecerit P. Venetus qui ante Stylorum differentiam vixit, quadringentis abhinc annis: Calendarii autem Reformatio facta est anno 1582. Adeò ut Missionariorum hac in parte pleræque Regulæ sint inter se discordantes & falsæ. Sed quòd eorum primus Mensis sit Februarius, & secundus sit Martius, ulteriùs fidem facit D. Verbiest in Regiâ Pekinensi Astronomiæ Præfectus seu Professor (nuperis annis defunctus,) cujus apud me extat Liber hoc Titulo, *Typus Eclipsis Lunæ anno Christi* 1671, *Imperatoris Kangh-hy anno decimo, de XV Lunæ* 2*dæ*, *id est, die XXV Martii, ad Meridianum Pekinense*. Scil. demonstrat differentes apparentias Eclipseωs Lunæ eodem tempore in diversis Provinciis Chinæ. Illius autem XXV Stylo novo, erat tantùm XV Stylo vetere, seu XV Arietis. Et sanè supra laudatus Martinius nostram sententiam firmat & rem facit planiorem, affirmando *Pisces in primum Mensem semper incidere*. Verior itaque eâ Rhodii & perfectior est Regula quam (ex chartis supradicti Amici mei defuncti D. Joh. Dacres nuperis annis ad Sinas Mercatoris) tradidimus in *Tract. de Ponderibus & Mensuris Chinensium*, quòd nempe, Eorum *Sin-nien* seu *Novus Annus* semper sit *Sin-yue* seu *Novilunium* quod acciderit *Quinto Februarii* eive proximè, sive antè sive póst. Ex. gr. Annus 1673 inchoatus est *Septimo die Februarii*. Sic ille. Is quidem heic in Angliâ tunc erat dies tantùm *Sextus*, quod fuit à Meridianorum & Ortuum ac Occasuum differentiâ fere 10 horarum: scil. Novilunium apud nos fuit die sexto horâ octavâ vesperi, apud eos verò die Septimo horâ sextâ matutinâ. Nam dies Sextus apud Astronomos nostros inchoatus à meridie ejusdem diei, non terminatus fuit ante Meridiem eorum diei Septimi; qui apud Chinenses inchoatus est à mediâ nocte: adeò ut nostri diei Sexti pars posterior necessariò coinciderit cum priore parte diei Septimi eorum, cùm ex Meridiani differentiâ quivis eorum dies fermè

dimidio,

dimidio diei ſpatio (vel ſaltem circa 10 horis) antevertat dies noſtros. Et ex hac utriuſque Diei atque Novilunii in utroque loco convenientiâ, ſatis conſtat quòd in Novi Anni Regulâ intelligendus ſit *Februarii Quintus* ſtylo vetere, non autem Stylo novo: quod erat probandum. Aliquot horis etiam rem variaverit phaſeωs differentia, prout cœlum nubilum vel ſerenum, adeò ut Novilunium fortè non apparuerit uſitato tempore. Hoc caſu Arabes (prout jubetur in *Súnna*,) currentem menſem protrahunt ad diei trigeſimi finem, & cum eo termino novus menſis principium capit: tunc enim Lunam jugi terminum tranſiviſſe conſtat. Hac ratione Menſis initium haud ſemper incidat eodem tempore. De hoc Alphergani p. 2, *Non ſemper contingit initium Menſis (ratione & Calculi & primæ Phaſeωs) incidere in eundem diem: neque hoc fit, niſi tractu temporis ambo inter ſe æquentur.*

Primo Novi Anni die Tatari Albas veſtes induunt, & Albos equos mittunt ad Imperatorem ſeu magnum *Kân*, cum magnâ Feſtivitate & aliis Solennibus quæ fuſè narrat P. Venetus. Sed ex quo Tatari poſſiderunt Chinani, Albus color (qui ante erat fauſtus,) Chinenſibus habitus eſt infauſtus & luctuoſus. Idem ferè notat Shâh-Cholgji, *Quòd ſcil. primo Novi Anni die Feſtum celebrant, & Munera ad ſeinvicem mittunt* مغولان *Mogulenſes Tatari: & quòd ſingulis Menſibus obſervant 3 dies* باجاق *Batchak* ſeu *Jejunii*. Sunt qui dicunt eos quodvis Novilunium ac Plenilunium feſtivitate celebrare. Et in eundem ſenſum inquit Joh. de Plano Carpini de Tartaris MS, *In principio Lunationis vel in Plenilunio incipiunt quicquid novi agere volunt: unde illam* Magnum Imperatorem *appellant, eique genua flectunt & deprecantur. Solem dicunt eſſe* Matrem Lunæ, *eò quòd Lumen à Sole accipiat.*

Menſis Lunaris (dicente *Olugh Beigh*,) eſt 29 dierum cum 5306 Particulis: & Anni Solaris exceſſus, eſt 10 dierum cum 8764 particulis: hi ſunt eorum Epacti. Annus Lunaris (ut vult *Ali Birgjendi*) eſt 354 dierum cum 8 horis & 48 minutis. Secundùm *Gjâgjermi*, eſt 354 dierum, cum 6ta & 5ta. *Olugh Beigho*, Revolutio Epicycli Lunæ fit diebus 27 cum 5556 particulis: & exceſſus Anni Solaris ſupra 13 circulationes Lunæ (ubi eſt *Shùn*) eſt 7 dierum cum 338 particulis.

In ſupra dicto Calendario Turcico, Neomenias Turcicas quidem non ſatis appoſitè collocavit Scriba, unde nec accuratum Epilogiſmum inſtituere liceat. Sed ibidem ultimi Menſis *Tchokshâbât* Neomenia ponitur paulò ante medium Decembris: & dein Intercalaris Menſis

Mensis شون *Shùn* (seu ut ibi scribitur شيون آي *Shiùn âi*) paulò ante medium Januarii: nam pro Anno Intercalari scriptum est dictum Calendarium. Et tandem primi Mensis *Arâm* Neomenia est ad *Quartum Februarii*, quo fuerit Novilunium sec. supradictam Regulam nostram. Et hocce Anni initium à dicto Januarii loco ad illud Februarii tempus protenditur insertione Intercalaris Mensis *Shún*. Cùm enim præcedente Biennio propter omissam Intercalationem, Lunaris eorum Annus quantitate unius Mensis retrocesserat, ultra medium Januarii relapsus; tum addito intercalari *Shùn*, Caput Anni ad pristinum locum restitutum est: & hac Additione seu Complemento, tertio anno Annus Lunaris ad Anni Solaris quantitatem extensus est: uti singulis annis id fieri posset per Epactas. Adeò ut quamvis Menses sint verè Lunares, uti & Annus; is tamen Annus quodammodo fit Solaris seu ei æquivalens; sicuti etiam (monente *Gjâgjermi*) est Judæorum & Arabum Annus Intercalaris. Nec aliàs potest Anni Lunaris initium esse fixum; cùm absque Intercalatione sit planè vagum. Nomine *Shùn* (ut supra dictum) proprie & in genere significatur *Additio*, in specie *Intercalatio*: Nam non est ex nominibus 12 Mensium, quamvis menstruum spatium contineat, sed est *Addititius Mensis* decimustertius.

Calendarii Chinensis ultima correctio ab Imp. demandata est Jesuitis Missionariis anno Christi 1628, dicente Martinio: nos autem nondum vidimus. Sed ego Kataïorum seu Chinensium possideo Calendarium, quod anteà scriptum fuerat tempore *Taminga* familiæ, sc. Anno 25 Imperatoris *Yungh-lie* ultimò ante Tatarorum in Chinam adventum regnantis, Cycli Sexageni Anno *Sin-hai*, qui erat 48^{vus}, Christi 1611. Huic Calendario Titulus est, *Ta mingh tchungh hingh Yungh-lie ul she û nien ta tungh liè*, id est, *Taminga-familiæ mediæ gloriæ Yungh-lie vigesimo quinto Anno magni Imperii Calendarium*, scil. *çui çù Sin-hai*, i. e. *Anni hujus Sin-hai*: hoc est planiùs dicere, Calendarium 25to anno Magni Imperii Imperatoris *Yungh-lie* ex Tamingâ-familiâ adhuc in mediâ seu plena gloriâ. In isto inquam Calendario (omissâ mentione Fractiuncularum quæ in fine Anni,) scriptum legitur, *Fan san pe û she sù ge*, id est, *Totus*, (sc. annus) *ter centum quinquies decem quatuor dierum*, nempe quòd sint in Anno 354 dies. Nuper vidi aliud Calendarium Sinicum ejusdem Imperatoris anno 31, Christi 1617. Ibi autem in Titulo non scribitur *in mediâ gloriâ* dictæ familiæ Imperatoriæ, quia ejus Gloriam offuscare inceperant Tatari

Chinam invadentes, qui tunc magnam ejus partem occupaverant, quam totam circa 20 abhinc annis possederunt.

Superius nomen *Tamingh*, in Arabum Libris corruptè legitur طمغاج *Tamgâgj*, hocque etiam aliquando pro *Chinâ* acceptum. Dicente D. Couplet in Chronologiâ Sinicâ, *Imperator Yao* (ante Christum 2337) ordinavit 12 lunares Menses, sex 30 dierum & totidem 29 dierum; & Intercalares menses qui intra 19 annos septies recurrunt. Vel ut dicit D. Martinius, *In Cyclo Sexagenario vigesies & bis recurrunt.*

Mensium Lunarium Tabula ex Calendario Sinico, pro anno Christ 1611.

1.	2.	3.	4.
Tchingh *Primus* yuè *mensis* siaò *parvus* kièn *vocatur* Kengh *Kengh-*yn, *yn.* xxix dierum.	Ul *Secundus* yuè *mensis* siaò *parvus* kièn *vocatur* Sin *Sin-*mào, *mào.* xxix dierum.	San *Tertius* yuè *mensis* ta *magnus* kièn *vocatur* Gjìn *Gjìn-*gjîn, *gjîn.* xxx dierum.	Sù *Quartus* yuè *mensis* siaò *parvus* kièn *vocatur* Quei *Quei-*sù, *sù.* xxix dierum.
5.	6.	7.	8.
U *Quintus* yuè *mensis* siaò *parvus* kièn *vocatur* Kiă *Kiă-*ù, *ù.* xxix. dierum.	Lo *Sextus* yue *mensis* ta *magnus* kièn *vocatur* Yè *Yè-*vi, *vi.* xxx dierum.	Ciè *Septimus* yuè *mensis* siaò *parvus* kièn *vocatur* Pingh *Pingh-*tchin, *tchin.* xxix dierum.	Pa *Octavus* yuè *mensis* ta *magnus* kièn *vocatur* Tingh *Tingh-*yeu, *yeu.* xxx dierum.
9.	10.	11.	12.
Kièu *Nonus* yuè *mensis* ta *magnus* kièu *vocatur* Vù *Vu-*sio, *sio.* xxx dierum.	She *Decimus* yuè *mensis* siaò *parvus* kièn *vocatur* Ki *Ki-*hai, *hai.* xxix dierum.	She *Decimus* ye *primus* yuè *mensis* ta *magnus* kièn *vocatur* Kengh *Kengh-*çù, *çù.* xxx dierum.	She *Decimus* ul *secundus* yuè *mensis* ta *magnus* kièn *vocatur* Sin *Sin-*tcheu, *Tcheu.* xxx. dierum.

Istorum Mensium Lunarium Nomina non habent significationem aliquam

quam appellativam ad Anni Tempeſtates ſpectantem, ut in Solaribus; ſed deſumpta ſunt ex Cyclo Sexageno, ubi comparent ſub dicti Cycli numeris 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38. Menſium itaque lunarium nomina quovis anno ſumuntur ex Cyclo Sexageno, eum percurrendo & ad finem abſolvendo, & deinde eodem modo eundem rurſus inchoando & repetendo in æternum: adeò ut (cùm in 60 ſint quinquies 12,) ſingulis quinis annis eadem menſium nomina ex eo Cyclo exurgentia recurrant & in Calendarium redeant. Ali Birgjendi dicit, *Menſes Chataïcos eſſe Lunares veros, à Conjunctione ad Conjunctionem putatos.*

Cyclus Sexagenus ſeu Sexagenarius ſuprà memoratus, ad utrumque Annum ſpectans.

1. Kiă çu.	11. Kiă Siŏ.	21. Kiă Sh n.	31. Kiă. ù.	41. Kiă Shîn.	51. Kiă Yìn.
2. Vî Tchèu.	12. Yì Hài.	22. Yì Yèu.	32. Yì Vî.	42. Yì Sù.	52. Yì. Maò.
3. Pìngh Yìn.	13. Pìngh çù.	23. Pìngh Siŏ.	33. Pìngh Shín.	43. Pìngh ù.	53. Pìngh. Shín.
4. Tíngh Maò.	14. Tíngh Tcheù.	24. Tingh Hài.	34. T ngh Yèu.	44. Tíngh Vî.	54. Tíngh Sù.
5. Vû Shîn.	15. Vû Yìn.	25. Yû çù.	35. Vú Siŏ.	45. Vû Sh n.	55. Vû ù.
6. Kì Sú.	16. Kì Maò.	26. Kì Tchèu.	36. Kì. Hài.	46. Kì Yeù.	56. Kì Vî.
7. Kēn ù.	17. Kēn Shîn.	27. Kēn Yìn.	37. Kēn çù.	47. Kén Siŏ.	57. Kén Shīn.
8. Sīn Vî.	18. Sin Su.	28. Sîn. Maò.	38. Sīn Tchèu.	48. Sīn Hài.	58. Sīn Yeù.
9. Gjin Sh n.	19. Gjin ù.	29. Gjin. Shîn.	39. Gjin Yin.	49. Gjin Sù.	59. Gjin Siŏ.
10. Quèi Yèu.	20. Quèi Vî.	30. Quèi Su.	40. Quèi Maò.	50. Quéi. Tchèu.	60. Quèi. Hài.

Non eſt prætereundum, quod Katæis eſt alius *Cyclus duodenarius*, ſc. *electivus*, à quo pendet Electio dierum fauſtorum aut Evitatio infauſtorum ad operas & res agendas vel omittendas: nam valdè ſuperſtitioſi ſunt in omnibus rebus ſuis. De hujus Cycli uſu conſulendus eſt *Olugh Beigh*: nam cùm ad rem Aſtronomicam non ſpectet, nolui ulteriori ejus explicationi immorari. Ejus interim partes ſunt,

1 Kien,	2 Tchû,	3 Muón,	4 Pīngh,	5 Tíngh,	6 Tchĕ,	7 P'o,
elevare.	*partiri.*	*replere.*	*æquare.*	*ſtabilire.*	*ſervire.*	*frangere.*
8 Vì,	Tchíngh,	10 Shèu,	11 C'hai,	12 Pí,		
periclitari.	*perficere.*	*recipere.*	*aperire.*	*claudere.*		

Quoad judicium de eis

eis ferendum, 1, 3, 4, 10 sunt *Hĕ*, i. e. *Nigri*, sc. infausti. Et 2, 5, 6, 8 sunt *Hoângh*, i. e. *Flavi*, sc. ferè fausti. Et 9, 11 sunt *Pe*, i. e. *Candidi* sc. faustissimi. Et 7, 12 sunt *Huen*, i. e. *Furvi*, sc. infaustissimi. Sic olim. Nunc autem Chinenses *Candidum* colorem æstimant luctuosum: & *Flavum* colorem judicant faustissimum. Unde pro faustiore omine ut benè vertat Annus, Calendariorum primum folium solet esse ex Serico flavo. In ultimâ voce *Huen*, H est simplex seu simplex aspiratio, non autem H forte ut in aliis vocibus.

CAP. XIX.

Explicatio nominum Angelorum singulorum Mensium: ubi de dictorum Angelorum Officiis & Præfecturis. Item de Sabbatis & præcipuis Magorum Festis & diebus solennibus. De diebus faustis & infaustis, & quid in singulis agendum aut evitandum. In his omnibus multi eorum Religiosi Ritus & Cæremoniæ explicantur, & veteres Consuetudines illustrantur: ex quibus qualis fuerit hujus populi genius & indoles elucescit. De Festis Appendicum, & Parentalium, &c. De Gabriele, & Michaele, &c. Et de Regionum Angelis.

NOVI anni Gjelalæi initium Persis vocatur نوروز *Naurûz*, i. e. Νεημερία seu *novus dies*. Hinc factum est apud moderniores Persas de Novo anno veterum loquentes, ut ejusdem initium seu *Diem primum* vocent *Naurûz*, impropriè eâ in parte loquendo, ut mox dicetur. Et inde idem mos invaluit apud alias Gentes, Syros & Coptitas, qui sui Anni primum diem aliquando eodem nomine, sed parum immutato, vocant نيروز *Nairûz*. Iste itaque in Anno Gjelalæo est mensis primi *Phervardîn* dies primus, qui inde à tempore *Gjelâleddîn* ad hunc usque diem habetur Festivitas maxima, cujus Institutionem Persarum aliqui referunt ad antiquiora tempora Regis *Gjemshîd*, dicti *Gjem*, de quo in Libro *Pharhangh Gihânghîri* narratur, *Quòd* Gjèm *cùm in Mundum prodiens veniret in Aderbayagjân, tunc primùm aureâ coronâ gemmis plumatâ indutus sedens & ad orientem Solem conversus, Coronæ splendorem veteri linguâ dictum* Shid, *visendum exhibuit: unde hoc videntes homines, gavisi dixerunt, iste est Naurûz seu Novus dies. Et quòd cùm rursus die sexto in Solio sederet, populum blandè allocutus est, & faciem ad eos convertens, dixit, Deus vobis condonavit: aquâ mundâ vos lavate, & Deo gratias agite. Et quòd sic sit praxis ad hunc ipsum diem: &, quòd solebant Magnates hoc die plebi omnes suas petitiones & necessitates concedere, & incarceratos dimittere liberos, & peccantibus remittere.* Sic etiam *Cotboddin* Institutum & Nomen

diei

diei *Naurûz* (ut & Persici Anni formam) acceptum refert Regi *Gjemshîd, quòd ille eodem felici die quo* (inquit *Nuveiri*) *ex Persarum opinione Lux & Motus inceperat, Imperium adeptus esset.* Sed cùm is esset in initio Rex pientissimus & optimus, multa de ejus Pietate & Revelationibus narrant, quæ aliquando videntur fabulosa, uti & hæc fortè fuerint.

Est inquam *Naurûz* Festum totius anni maximum, in quo summo gaudio & omnigenâ lætitiâ occupari & oppleri solent omnes: unde & hujus diei Vespera quibusdam Persarum peculiari nomine signatur فرستاف *Phristâph.* Hujus Festi آرایش *ornamentalis-apparatus* qui in urbibus & domibus parari solet, vocatur آذین *Adîn* seu *Azîn*; unde modernioribus Persis qui *Dies Septimanæ* habent, *Dies Veneris* (Arabicè جمعه *Gjúm'a,* i. e. *Conventionis* seu *Congregationis* dies,) vocatur آذینه *Adîna* seu *Azîna,* q. d. *Ornamentalis* dies, quando Sacra peragendi ergô conveniunt in Templis, quæ tunc sunt ornatiora & homines ornatioribus vestibus induti.

Estque in anno Gjelalæo *Naurûz* duplex, scil. primus dies mensis *Phervardîn* ineunte Vere, eodem die quo Sol intrat Signum بره *Berè* seu *Agnum*, sc. Arietem; qui quidem Dies vocatur نوروز کوچک *Naurûz minor* seu *parvus*, & نوروز عامه *Naurûz vulgaris.* Deinde ejusdem mensis dies sextus (nam est Festum Hexaëmeron seu 6 dierum,) vocatur نوروز بزرگ *Naurûz magnus,* نوروز خاصه *Naurûz peculiaris* seu *proprius.* Hæc inquam intelligenda sunt de *Naurûz* hodierno Persarum recentiorum qui Mohammedani sunt: hunc enim *Naurûz* instituit supradictus *Gjelâleadîn Melicshâh,* quicquid in contrarium nugati fuerint de remotiore ejus antiquitate à Rege *Gjemshîd* petitâ. *Hoc fuit senûm dierum Festum, quorum primo* (dicente *Cazvîni*) *Persarum Reges studebant gratificari populo,* 2do *Doctoribus & Astrologis,* 3tio *Sacerdotibus & Consiliariis,* 4to *Proceribus & Propinquis,* 5to *Liberis, & Sextum habebant sibi proprium.* Hoc sexto die Regibus offerebantur Munera, &c. De hujus diei Ritibus Ibn Mucfa refert, *Fuit mos eorum ut illo die huic rei præpositus Vir aliquis vultu formosus noctu ad Regem veniret, & ad portam staret donec illuxisset aurora: tumque ad Regem sine veniâ intrabat. Et familiariter cum eo congressus Rex dicebat, Unde tu, & unde venisti? quo tendis, & quid tibi nomen? in quem finem accessisti, & quid apportas? Cui respondebat, Ego sum AlMansûr* seu *Augustus, & nomen meum est AlMobârek* seu *Benedictus: accessi huc à*

Deo novum afferens Annum. Tum ille considebat, & intrabat alius afferens Paropsidem argenteam, in quâ Triticum, Hordeum, Pisa, Ciceres, Sesama, & Oryza, (sc. cujusque generis Spicæ septem & Grana novem,) & frustum Sacchari, & duo Dinâr seu *Aurei recenter cusi. Tum Paropside Regi appositâ, offerebantur ei illa Dona: & primus ingrediebatur ejus Wazir* seu *Imperator exercitûs, deinde Ærarii Præfectus, tum præfectus apparatûs bellici; denique populus secundùm classes suas & ordines. Postea Panis magnus qui ex Granis ejusmodi confectus erat, in corbi positus offerebatur Regi; ex quo cùm ipse comedisset, cæteris qui coram aderant comedendum dabat, inquiens, Hic novus dies est Mensis novi de Anno novi temporis novo: quo necesse est renovari quicquid tempore constat. Tandem Regni sui Proceribus veste regiâ ornatis benedicebat, in eos distribuens quicquid Doni allatum erat. Erátque apud vulgus Persarum mos, nocte illâ excitare homines, & manè aquam spargere.*

Sic fuit *Naurûz* Gjelalæus. At de *Naurûz veteri* (si ita appellare liceat,) in Libro *Pharbàngh Surûri* dicitur, *quòd* فروردجان *Phervardagjân* (seu 5 dies Appendices) sint نوروز مغان *Naurûz Magorum.* Dicti autem Appendices tempore mortis *Yezdegherd* erant in fine Mensis *Abân*: & ibi ad hunc usque diem hæserunt in privato Calendario vetustissimorum Persarum eorúmque Sobolis inter Persas Mohammedanos habitantes & hodie superstites; quamvis cogantur publicè sequi Calendarium Gjelalæum. Quia verò isti 5 dies qui propter benè finitum Annum habebantur Festivales, erant contigui primo diei sequentis Mensis *Adur* (cujus primus Dies qui apud Magos erat Anni Principium in initio Imperii τȣ̃ *Yezdegherd*, & quoque post eum extinctum sic mansit,) ideò in suprà laudato Libro istud tempus vocatur *Naurûz Magorum*: non quasi Magi sic vocaverint aut hodiè vocent, sed ille autor sic vocavit; illi enim alio longè diverso nomine primum Anni sui Diem vocant *Cúsa-nishîn*, de quo in sequentibus fusiùs dicetur. Et *Yezdegherd* durante suo tempore, eum Diem adhuc alio nomine *Tcheshn-sâz* seu *Festivalem* appellari voluit. Ille itaque autor non satis accuratè & distinctè locutus est, confundendo nomen Appendicum finis præcedentis Anni, cum nomine primi diei sequentis Anni; cùm hæc (quamvis prope conjuncta & contigua,) sint à seinvicem planè diversa, nec Caput veterum Magorum Anni vocabatur *Naurûz*, quippe quod nomen obtinuit tantùm in posteriori Anno Gjelalæo.

Priùs

Priùs autem quàm Menſium & Dierum nomina & ab eis pendentes religioſos Ritus ſigillatim explicare aggrediar, præmittam qualem obſervare conabantur Sabbatiſmum, ut cum ſuâ Menſium Perſicorum hypotheſi coincideret Moſaicæ Legis præceptum de Septimi diei Sabbato in perpetuum obſervando. Ut itaque Græci olim Septimanis deſtituti, Menſem trifariàm in tres Dierum Decanos dividebant; ſic cùm in veterum Perſarum Menſe (ut ſuprà dictum) non ſint Septimanæ, ſicut ſunt in Menſe Arabum, Perſæ videntur tale quoddam paraſſe remedium interponendo *Nomen Dei* quod quadripartitam efficeret menſis diviſionem quæ ſeptenariæ Partitioni eſſet proxima. Singulos menſis Perſici Dies ſuo ordine recenſitos videas ſuprà p. 192. Ibi primus dies eſt *Hormùzd*, ut ab Jove ſit principium. Deinde (ut Angelorum ſint intermedii Dies, & Dei ſupremi ſeptimus,) poſt 7 dies rurſus venit *Deybadur*, ſeu *Dey cum Adur*, ſcil. Dei nomen unà cum *Adur*: & eodem modo poſt alios 7 dies venit *Deybamihr*, ſeu *Dey cum Mihr*: & tum poſt 8 dies, *Deybadîn* ſeu *Dey cum Dîn*, qui eſt ultimi octoni primus. Hoc non eſt fortuitum, ſed ſtudiosè & ex induſtriâ factum. Et ſanè ſi Menſis tantùm 28 diebus conſtitiſſet ut commodior eſſet diviſio, tum proculdubiò quater Septeni Dies à nomine Dei incepiſſent: ſed 30 dies non potuerunt aliter dividi, quàm per bis Septenos & bis Octonos dies. Adeò ut vetuſtiſſimi & primarii hujus Menſis & Dierum Inſtitutores planè videantur reſpexiſſe Sabbatiſmum. Hinc eſt quòd *Olugh Beigh* poſtquam numeravit Feſta, addat واما دي — *Et quidem ſic eſt Dey* 8vus *&* 15 *&* 23, *quippe quod ſit nomen Dei uti eſt Hormuzd.* Hæc nomina *Dey* videntur quaſi eſſent in compoſitione cum nominibus quibus adjuncta ſunt: ſed reverà non eſt ita; ideóque *Olugh Beigh* ſimpliciter enuntiat *Denominatum* ſine mentione adjuncti *Denominatoris*; cùm ſolùm *Dey* ſit dictorum trium dierum nomen, & additio *cum Adur*, *cum Mihr*, & *cum Dîn* ſit tantùm ad indicandum ſitum locúmve in Menſe Perſico, ſcil. ad notandum *Dey* quod cum talibus adjunctis nominibus venit eáve immediatè præcedit. Hi inquam 4 dies (quorum primus eſt *Hormùzd*) quaſi tot Sabbata in Menſe Perſico conſtituebant, quaſi Dies Dei, ei dedicati & ab eo denominati, cùm reliqui dies ab Angelis denominarentur. Cùm verò numerus tricenarius (ut ſupradictum) per Septenos æqualiter dividi non poſſet, coacti ſunt ferre talem inæqualitatem; cùm promovendo Diem in Calendario ut nos facimus, vel eundem retrahendo, Dei Dies cum illis Angelorum commutati

mutati fuissent, quod nefas; & processu temporis, totalis tandem facta fuisset mutatio, quod primò institutum ordinem prorsus turbasset.

I. Mensis primus *Martius* in Anno Gjelalæo, qui in Anno veteri est *Julius*, vocatur *Phervardîn,* aliquando contractiùs فروین *Phervîn,* quod (uti *Phervardîn*) ex vi vocis significat tum in genere *Superius quidvis* quàm specialiter *Superliminare* portæ vel ostii, aliàs dictum فرود *Phirvad* & فرودین *Phervadîn.* Et ex opposito (ne in Lectione oriatur confusio,) *Subterliminare,* eisdem literis sed diversis vocalibus, vocatur فرودین *Phurûdin,* i. e. *infimum* aliquid. Cùm itaque in *Phervardîn* sit *superioritatis* significatio, Grammaticalis sensus commodè feret ut inde primus anni Mensis sic vocatus fuerit, q. d. *Supremus* totius anni. Sed cùm ista originatio tantùm spectet certum aliquem Mensium ordinem & situm qui fortè non semper eodem modo se habuerit, & cùm *Phervardîn* à Persis censeatur Nomen Angeli à quo denominatus est Mensis, videatur quòd aliâ ratione sic dictus fuerit q. d. پروردین *Pervar-dîn,* i. e. *fovens Religionem*: nam *p* & *ph* sunt commutabiles. Huic verò originationi aliquantulùm obstat quòd tum magis Persicè dicendum esset دین پرور *Dîn-pervar, Religionis fotor.* Ideóque fortassis prior derivatio sit potior, præsertim quia cum eâ convenit aliud hujus Mensis nomen *Zeverdîn* seu *Zevardîn,* etiam significans *superius*; ut in *Nim. Laud.* legitur زوردین نوروز آیی *Zevardîn est Mensis τȣ Naurûz,* scil. *supremus* mensis totius anni in quo est *Naurûz*: nam *Zevardîn* quoad vim vocis, est i. q. زورین *Zevarîn,* i. e. *superior, supremus, summus.* Si forte in nomine فروردین syllaba فر per scribarum incuriam orta fuerit ex syllabâ ز *ze* in voce زوردین *Zevardîn,* est valde antiquus error. Nolo aliquid determinare.

Iste Angelus creditur præesse Animabus quæ in Paradiso, & is habetur Paradisi خازن *Thesaurarius,* à cujus ductu pendere existimantur omnes res & negotia totius hujus Mensis, & præsertim Diei 19 ejusdem, in quo ex veterum Persarum sententiâ *bonum faustumque est novas vestes scindendo formare & induere, & Ovium greges atque Boum armenta lustrare.* Hic Dies (quia coincidit cum nomine Mensis,) Festus habetur: &, ut distinguatur à nomine mensis, vocatur فروردین روز *Phervardîn-dies.* D. Golius ad Alpherg. dicit hunc diem vocari فروردین گان *Phervardînaghân,* i. e. *Phervardinalia,* quæ sanè appellationis forma analoga est reliquorum Festorum nominibus: sed apud Persicos autores nondum inveni.

In-

In Angelorum officiis & præfecturis aſſignandis, Perſæ inter ſe aliquando diſſident: nam contra Regulam in Libro *Mugj.* traditam, (quòd ſc. Menſium Angeli ſint ſuperiores, & Dierum Angeli ſint inferiores,) ſunt ex Indo-Perſis qui tradunt iſtum Angelum *Phervardîn* eſſe tantùm Coadjutorem τȣ̃ *Churdâd*: ſc. credunt quòd Angeli inferiores ſint كاركنان *operarii* ſeu *miniſtri* Angelorum ſuperioris ordinis. In Libro *Mugjizât* dicitur, quòd hujus Menſis 17 die inchoari ſolet زمزمه *Zémzema* ſeu Sacrorum verborum *Muſſitatio* in Religione Magorum. [Fortè meliùs dixiſſet die 19.] Eſt enim cuivis diei menſis *Muſſitatio* propria & peculiaris quæ fit ejuſdem diei Angelo, eum ſolicitando ut illos tueatur à Diabolo ejuſque tentationibus. Nec unius diei Muſſitatio confundenda eſt cum eà alterius diei, quia quiſque dies habet diſtinctum Angelum qui ſuæ diei rebus præficitur, ad quem dirigitur talis Muſſitatio. Sic (inquit Libri *Mugj.* autor,) *Perſarum Reges pro ſingulis diebus Menſis habebant Cibum aliquem novum, & مشمرن Miſhmar novum, & indumentum novum, & Muſſitandi formulam novam, & Teleſma novum. Et Feſta conſtituebant, quorum aliqua ſpectabant ad Religionem, & aliqua ad res mundanas ſeu politicas.*

II. Secundus (in Anno Gjelalæo *Aprilis*, in Anno vet. *Auguſtus*,) Menſis apud D. Golium ad Alpherg. perperam legitur *Aredbahiſht*, pro eo quod in Perſide ſonari ſolet *Ardibehiſht* ſeu *Erdibehiſht*; & ab Indo-Perſis ſonatur *Urdibehiſht*: & in utrâque, *Behiſht* eſt Paradiſus. In priore, *Ard* ſeu *Erd* eſt *fortis, magnanimus, ſtrenuus*; quæ quidem interpretatio reſpicit Angelum ipſum & ejus naturam, q. d. *Fortiſſimus in Paradiſo* Angelus. In poſteriore, *Urd* èxponitur *Similis*, reſpiciens ſolum Menſem ejuſque naturam, quaſi hic Menſis dictus fuerit *Paradiſo ſimilis*, hoc eſt, propter amœnitatem & florentem in eo Anni tempeſtatem. Quocunque autem modo pronuntiaveris, hoc nomine intelligitur Angelus qui habet Claves Paradiſi, & qui præeſt Igni (eum vivum conſervando,) & Montibus, & omnibus rebus ac negotiis hujus Menſis & ejuſdem nominis Diei, qui eſt tertius; qui, quia coincidit cum nomine Menſis, habetur Feſtum dictum اردي بهشت روز *Ardibehiſht-rûz*, i. e. *Dies*, vel pluraliter اردي بهشتگان *Ardibehiſhtaghân* ſeu *Ardibehiſhtalia*, maximæ celebritatis: quo etiam die bonum eſt bellum gerere; & quoque adire Pyréum, ubi quiſque à Deo obtinebit petitiones ſuas; uti etiam ſi quis adiverit Reges, ab iis exaudietur. Secundùm Indo-Perſas, is Coadjutorem habet *Behrâm*.

Cazvinius Arabs vult *Ardibehisht* esse Ignis & Lucis deum, qui Medicinæ etiam præest. Præter hunc autem *Azur* præcipuè creditur præsidere Igni, adeò ut duo habeant eandem Præfecturam. Sed talia numeranda sunt inter πυρεράματα eorum, qui omnium Angelorum suorum officia & præfecturas non satis strictè & accuratè assignarunt, quin pro lubitu in varias sententias excurrant. Quod semel dixisse sufficiat, quamvis in posterum tale quid occurrat.

III. Tertius Mensis in Anno vet. *Sept.* in Anno Gjel. *Majus*, est *Churdâd*, q. d. *Lumen* aut *Illuminationem dans*. Habetur autem pro nomine Angeli (cui sec. Indo-Persas plures sunt Socii & Coadjutores,) qui præest Aquis currentibus & omnibus aquis sive sint dulces sive salsæ, eas ab inquinamentis vindicans. Præest etiam Arboribus & Herbis, & omnibus rebus ac negotiis hujus Mensis & Sexti ejusdem diei dicti خوردادروز *Churdâd-rûz*, (seu pluraliter خرداذکان *Churdâdaghân*, i. e. *Churdadalia*,) qui cum nomine Mensis coincidens, celebratur ut Festum; quo die (præter Festivitatem) bonum faustúmque est Uxorem expetere, & quoque طلب حاجات از امشاسپندان وسروشها *necessitates nostras impetrare ab Angelis ac cœlitibus*. Heic autem *Sorúsh* quasi generali significatione est synonymum cum præcedente. *Cazvini* ponit Festum آبریزکان *Abrîzaghân* seu *Aquæ-sparsoria* in ultimo hujus Mensis die: cùm id potiùs pertineat ad Mensem *Tir*, ubi videas. Autor Libri *Mu'gj.* ponit *Abrîzaghân* in die 20 hujus mensis; addendo etiam, quòd روز امرابستن *sit dies Principum*, si rectè interpretor: nam fortè sit mendum. In Libro *Ph. Gj.* unde pleraque horum habui, dicitur quod hoc die 20 *Rex Phridûn devicit τὸν Dahâk, eumque duxit Captivum, qui dixit, Ne interfice me: cui itaque* اجابت کرد *assensit Phriaûn*. [Proh ἀνιςορησίαν! quasi *Phridûn* bellum gesserit cum Patre eum occisurus! Et tamen in eodem errore etiam fuit Rustemi Epitomator, suprà pag. 185, l. 27. Vide infrà p. 246, 247.] Est quoque *Churdâd* nomen alicujus *Pyréi* celsissimi, quod fortè idem cum *Azur-churdâd*.

IV. Quartus Mensis est تیر *Tîr*, i. e. *Sagitta*; (in Anno Gjel. *Junius*, in Anno vet. *Oct.*) quo etiam nomine appellatur *Mercurius* planeta propter velociorem motum: & celer ille Superûm nuntius habetur دبیر فلک *Scriba Orbis-cœlestis*, qui etiam præfectus est Doctis & Sheichis. Is apud Indo-Persas est tantùm Socius τῦ *Churdâd*. Est autem

autem *Tîr* nomen Angeli qui etiam præest jumentis & omnibus rebus hujus Mensis & ejusdem diei 13 qui *Festus* nomine تیرگان *Tîraghân*, i. e. *Tyralia:* & æquè celebratur ac *Naurûz* & *Mihraghân*. Hic autem dies magnâ cum Festivitate celebratur, non tantùm quia coincidit cum nomine mensis, sed & quia quando bellum fuit inter *Afrasiyâb* (qui aliquando τῆ *Irân* præfuit,) & Persarum Regem *Manûgjahr* qui in Castello تیرستان *Tîristân*, (i. e. *Sagittarum regio*,) obsessus, *Manûgjahr* postulavit ut ei traderetur *Irân-Shahr*, i. e. *Neishâbur;* quod factum est: & tum hoc die facta fuit Pax, sub eâ conditione ut unus aliquis è militibus τȣ̃ *Manûgjahr* totâ vi Sagittam emitteret; & ubicunque caderet, ibi esset regni terminus. Dicunt itaque quòd ارش *Arish* emisit sagittam quæ cecidit in ripâ fluminis آمو *Amu* seu آب آمو *Abi-Amu*, i. e. *Oxi*, ubi itaque constitutus est regni limes: quo facto, Persæ ab ulteriori molestiâ liberati sunt. Hoc die faustum est precari & necessitates petere.

Hoc Festum *Tîraghân* aliàs vocari solet آبریزگان *âbrîzaghân*, i. e. *Aquispar soria*, quia populus tam aquam communem quam rosaceam dicto die in seinvicem spargunt, ut refert *Ph. Gj.* autor, de eis in Indiâ scribens. Libri *Mugj.* autor collocat *Abrîzaghân* in 30 die mensis *Behman*, prout usurpatur in *Ispahân*. Ipse autem aliàs collocat in 20 die mensis *Churdâd*, fortè apud alios: sed non distinguit. *Kazvinius* meminit ritûs spargendi aquam in *Naurûz*, ut supra; & ponit *Abrizagbân* in ultimo die mensis *Churdâd:* & ex eo D. Golius in Notis ad Alph. malè legit ابزیرگان *Abziraghân*. Hoc modo variatum vides sec. variorum locorum consuetudinem. Hujus mensis *Tîr* 12^{us} dies dictus جادر *Yâder*, est quoque Festum. Vide in *Abân*.

V. Quintus mensis in Anno Gjel. *Julius*, in Anno vet. *Nov.* est مرداد *Murdâd*, (vulgò *Mirdâd* & *Amirdâd*,) qui est Angelus qui præest Arboribus & Frugibus ac Seminibus, (ut suprà de *Churdâd* notavimus,) atque Hyemali parti anni, & omnibus rebus tam hujus Mensis quàm ejusdem Diei 17^{mi}, qui vocatur جشن نیلوفر *Festum* τῆς *Nîluphar*, i. e. *Nenupharis*, quòd eam herbam tunc in usum adhibere soleant. Si hoc die petitiones fiant apud Reges & Magnates, citò dabuntur res petitæ. Nomine *Murdâd* seu *Mordâd*, q. d. *mortem dans*, significatur etiam فرشتهٔ مرگ *Angelus mortis*, aliàs dictus هیشم *Hîshim*, & ابو یحیی *Abu Yáhja*, & *Azraël*, de quo *Cazvinius* dicit مرداد هو عزرائیل مسکن الحرکات

الحرکات و مفرق الارواح من الاجسان *Mordâd est Azraël, qui motiones sedat, & animas à corporibus separat.* Eum enim Animas corporibus solvere credunt Persarum Magi.

Judæi volunt quòd עזראל *Azraël*, i. e. *auxilium Dei*, præsit Aquis ne transeant terminum suum & operiant terram. Volunt etiam quòd דומה *Dûma* sit Angelus præfectus mortuis & moribundis, quos nominatim compellat horâ extremâ: unde in Gemara Talm. *Berachoth* fol. 18. 2, legitur דומה קרים ומכריז להו *Dûma præcedit & publicè vocat ipsum, Nunc veniat ὁ δεῖνα.* A silentio nomen habet, q. d. *Præfectus silentii*, eorum scil. qui mox erunt silentes. Apud quosdam veteres Judæos סמאל *Sammaël*, i. e. *Venenum Dei*, exponitur מלאך דמותא *Angelus mortis.* Is tamen aliis eorum est *Satanas* seu *Princeps Diabolorum*, quem ajunt inequitasse Serpentem antiquum & seduxisse Evam: nam *Sammaël* exponitur אשמודאי *Asmodæus* seu *Tentator*, de quo aliàs dicitur סמאל שר גדול שבשמים *Sammaël est Princeps maximus qui in cœlis.* Huic tanquam Diei Judicii Advocato dant seu offerunt Munus [a bribe] in die Propitiationis, ne Judæos propter peccata accuset. Plura videas apud Buxt.

VI. Sextus mensis (Gjelalæus *Aug.* vet. *Dec.*) est شهریور *Shahrîvar* ex vi vocis idem valens ac شهریار *Shahriyâr*, i. e. *Augustus* princeps, quod (quamvis merus Titulus,) aliquando migravit in nomen proprium quod apud Græcos Scriptores *Cyaxares.* Hoc nomen *Shahrîvar* (si incipimus à *Phervardîn,*) *Augusto* Mensi tam ordine quàm appellativâ significatione respondet. Est autem *Shahrîvar* nomen Angeli qui præest Igni & omnibus metallis ac mineralibus, eisque benè mundandis; & omnibus rebus ac negotiis tam hoc mense quàm quarto ejusdem die factis aut faciundis. Iste dies quartus vocatur شهریور روز *Shahrîvar-rûz*, seu *dies*, ut distinguatur à *Shahrîvar-mense.* Et in illo die (quia synonymus est cum nomine mensis,) celebrari solet *Festum* dictum شهریورگان *Shahrîvaraghân* seu *Augustalia.* Hoc die natus dicitur داراب *Darâb* seu *Darius.* Octavo quoque hujus mensis die (propter messas fruges) celebrari solebat Magorum Festum dictum خزان *Chezân*, i.e. *Autumnalis* Festivitas, & *Autumnus* ipse. Hæc ex *Ph. Gj.* At in *Nem. Laud.* exponitur *Autumnalis mensis, & cujusque mensis* 18[vus] *dies*, ut suprà notavimus p. 197, 198, ubi etiam adducitur ut alicujus mensis *Yezdegherdæi* nomen ordine respondens *Octobri.*

VII. Septimus (Gjel. *Sept.* vet. *Jan.*) est مهر *Mihr*, ex primitivâ vi

vi vocis primariò *Amorem* denotans, deinde *Solem* qui *amore* complectitur totum Orbem eúmque illuſtrat & calore fovet & fructiferum reddit, qui aliàs in tenebris & frigore & ſterilitate ac omnium rerum inopiâ relinqueretur. A quibuſdam *Mihr* habetur quædam Intelligentia quæ regit Solem, ut *Azur* eſt Intelligentia quæ regit Ignem: eſt ſc. nomen Angeli qui cenſetur præeſſe omnibus rebus in hoc menſe ejúſque die 16^to^ actis aut agendis; præſertim omnibus rebus quæ *Amorem* & *Amicitiam* ſpectant. Ab eo quoque pendet omnis totius populi حساب و شمار *Computus & Numeratio*, & in ejus manu ſunt ثواب وگناه *Præmia & Pœnæ*. Scil. Dei juſſu ejus eſt cum populo die Computi numerare de præmiis, atque de pœnis pro peccatis ſuis. Is enim in Die Judicii extremi præficiendus eſt Ponti dicto *Tchînavad-pùl*, per quem tranſituri ſunt omnium morientium Animæ, quas ibi in medio Ponte ſiſtit, & cum eis numerat pro anteactâ vitâ; & in Bilauce quæ in manu habet omnium Actiones ponderat, omnia tam bona quàm mala Opera benè perpendens: &, ſi Bona malis præponderant vel unius ciliaris pili pondere, ad Paradiſum mittit; aliàs ad Gehennam. Et ibi pro Meritorum aut Peccatorum qualitate, in 7 diſtinctis Cœlis & totidem diſtinctis Gehennis Præmia & Pœnæ eis decernuntur & parantur.

Hujus 16^tus^ dies ut diſtinguatur à *Mihr-menſe*, vocatur مهر روز *Mihr-rûz*, i.e. *Mihr-dies*, eſtque Magorum & veterum Perſarum Feſtum (excepto *Naurûz-châſſa*) omnium maximum, aliàs vocatum in plurali مهرگان *Mihraghân*, ſeu ut Arabes ſcribunt, مهرجان *Mihragjân*, i.e. *Mithralia* ſeu *Mithriaca*. Hoc Feſtum celebratur per 6 dies, quorum primus eſt 16^tus^ dictus مهرگان عامه *Mihraghân âmma*, i.e. *Mithriaca vulgaria* ſeu *communia*: & hujus Feſti finis eſt dies 21^us^ dictus مهرگان خاصه *Mihraghân châſſa*, i.e. *Mithriaca peculiaria* ſeu *propria*. In quodam Syrorum Calendario نوروز مهرجان *Naurûz τῆς Mihragjân* ſcil. communis) adſcribitur 14^to^ diei Septembris, minùs benè.

Hujus Feſti celebrationis aliquot rationes à Perſis adferuntur; ſcil. quòd Deus hoc die primò Terram ſtraverit, & Corpora fecerit Spirituum receptacula. Sed hoc non coincidit cum Creationis ordine ſuperiùs ab illis aſſignato. Sunt qui volunt hoc die Angelos tuliſſe opem τῷ آهنگر کاوه *Câvæ Fabro-ferrario* in cæde τῶ ضحاك *Dahâk*,

 quem

quem quidem Perſæ ex dedecore & probro vocant ده آك *Dah-âgh*, i. e. *Decem vitia*, quæ huic Tyranno annumerant. Is enim erat طاغي *contumax* & perditiſſimus homo ſub quo populus tormentum & moleſtiam paſſus eſt. Alii dicunt *Phridûn* hoc die primò in Solio ſediſſe ante illud tempus quo dictus *Câva* iſtum *Dahâkum* profligavit. Alii dicunt quòd iſto die *Phridûn* primò inſurrexit in *Dahâk*, eúmque peſſundedit; adeò ut populus in terrâ Babel qui ſub eo erant in ſupplicio & moleſtiâ, (eo in montem *Dumâvand* ablegato ibique incarcerato,) à tyrannidè & oppreſſione liberati ſunt. Ideóque (pergit *Ph. Gi.*) Perſæ in ſuâ Religione عود نمودند وهمه لشكر ايزدي برداختند *in ſuas ſtationes revertendo, totum Dei exercitum luſtrarunt* ſeu *completum reddiderunt*, atque Præfectos ad amorem in Subditos hortati ſunt, & ut (ſec. *Mithriacorum* ſignificationem,) *amorem* continuare vellent; & quòd ideò huic diei tale nomen impoſuerunt. Quocirca in poſterum, Perſæ hoc die ſolebant facere peculiarem aliquam زمزمه *Zémzema* ſeu *Muſſitationem* ſolennem, recitantes quædam مناجات *Soliloquia* laudem Dei & آذر *Ignis* continentia, وبوقت طعام وشراب باز گرفتندی یعنی سکوت می نمودند تعظيم خدايرا جل جلاله & *tempore edendi & bibendi arripiebant Bâz* ſeu *Taciturnitatem in Honorem Dei Opt. Maximi.* Sic ille. Sed fallitur in re Hiſtoricâ, ponendo *Phridûn* filium ante patrem *Dahâk*. Pergit verò dictus autor, *Alii dicunt quòd Perſis fuit Rex quidam iniquiſſimus nomine Mihr*, qui كار را برخلايق تنك گرفته *res à populo arctè exegit*: & is deinde medio menſe (ſc. die 16) obiit: quo circa aliqui hunc diem dictum volunt *Mihraghân.* Sunt qui dicunt, quòd *Mihr* eſt وفات *obitus* ſeu *mors*, & خان *Ghân* eſt *Princeps*; quaſi hic dies ſic dictus fuerit propter *obitum Principis*. [Sed nemo novit in quâ linguâ hæ voces hanc ſignificationem habent.] Tandem addit, Alii volunt quòd *Ardeſhîr Bâbecân* hoc die primò induit Coronam in quâ *Mithræ* ſeu *Solis* figura inſculpta fuit: quocirca ei ſuccedentes Reges hoc die Coronam Solis figurâ inſculptam in caput ſuum & in capita filiorum imponere ſolebant; & fauſtioris ominis ergò, oleum *Bân* ſeu *Glandis unguentariæ* corporibus inungebant. Et quòd, hinc quidam Regum Perſarum filii hoc die nati, facti fuêre موبدان *Præſules*; & τὴν خوان هفت ἑπτατράπεζαν (in quâ erant *Saccharum, Oryza, Mala Perſica, Granata,* عناب *Syzipha, Uvæ albæ,* & كنار

كنار *Lotus*) secum tulerunt; quia Persæ crediderunt quod quicunque hoc die de dictis fructibus comederet, & corpus suum oleo *Bân* innungeret, & Rosaquam biberet, per totum illum annum plurima infortunia ac mala ab eo averruncanda fore. Hoc die faustum est Infantes ablactare, eisque Nomen imponere. p. 25. De Festo *Mihrgjân* D. Golius legit ex Nuveiri, *Mos Persarum eo Festo erat, ut eorum Reges in benedictionem inungerentur Oleo Bân. Item Rex induebat subtilem & variegatam vestem, ornatus* τῇ *Tâgj* seu *Cidari, supra quam erat Solis Imago constricta ambiente orbe. Primus verò qui ad illum ingrediebatur, erat* الموبذان AlMubedân [pro موبذ الموبذان Mubed AlMubedân.] *Magorum Archi-præsul ferens Paropsidem in quâ Citria, Frustum Sacchari, Lota, Cydonia, Sysipha, Poma, Albarum uvarum botrus, & septem Myrti baccæ, super quibus mussitabat. Eodem modo deinde accedebat populus secundùm dignitatis gradus. Præceperunt autem Ardeshir & Anushirvân ut Festis Mihrgjân & Naurûz omnia vestium & stratorum genera ex Apothecis deprompta populo juxta ordines suos distribuerentur. Ferunt enim Reges hyberno tempore haud fuisse usos vestibus æstivis, nec æstivo hybernis; neque iis morem fuisse vestes in Apothecis asservare, nec vulgum in actionibus suis imitari.* p. 26. D. Golius ex *Nuveiri* Arabe tradit, *Mihr* significare antiquis Persis *Vindictam & Talionem*; & quod hoc Festum ita dictum volunt, quia *Ferudîn* [lege *Feridûn*] Persarum Rex victo *Dahâc* tyranno, Avi sui *Gjemshîd* cædem vindicabat. Hoc vult *Ibn Tâhir* Poeta inquiens, *Significatio ejus est, quòd illo die Persæ vicerunt, & inde vocatus est Juris animæ assertor,* seu *vindicialis*; scil. Dies vindicatæ cædis. At Mes'ûdi dicit *Mahr* esse nomen cujusdam regis Persarum injusti & exosi, à cujus morte tam ille Mensis quàm Dies ejus 16 dictus fuerit *Mahrgjân*, q.d. *Decessit eo die anima Mahr*. Hæc autem non sunt fide digna. Sed post hæc omnia, mihi videtur quòd non sit causa tot rationes tentandi: nam res plana est, quòd sc. cum *Mihr* sign. *Solem*, instituta fuerint *Mithriaca* in honorem Solis; sc. sec. veteres in Januario seu Solis accessu, & sec. recentiores in Septembri seu Solis recessu, quasi fuerit Festum *Valedictorium* Soli circa Tropicum Capricorni in Autumno.

Insuper D. Golius in Notis ad Alpherganium fallitur, vel saltem ejus Arabes falluntur de Festo *Mihragjân*, dicendo id ab Arabibus vocari ليلة الوقود *Nox accensionis* seu *accensi Ignis*, cujus hyperbolicam descriptionem affert ex *Ibn Hagjâgj* Poetâ. Et Festi rationem reddit, quòd eo tempore Rex *Kejomâras* filios & filias in matrimonium

nium collocaverit, & eorum nuptias tunc celebraverit: vel aliàs, quòd *Afrasiâb* Turcarum Rex qui tunc fuit in Perside Dominator & Oppressor, eo tempore ejectus fuerit. His autem missis, dicta *Accensionis nox* in *Ph. Gj.* ponitur in mense *Behman*: sed reverà pertinet ad mensem *Dey*, ubi videas.

Ex antedictis lucem fœneratur Eustathii locus p. 1834 de Persarum Rege, scil. quænam fuerit ejus ἡμέρα μιὰ *Dies unica* in quâ soli Regi licebat inebriari, Ἐφίεται τῷ βασιλεῖ μεθύσκεσθαι ἡμέρᾳ μιᾷ ἐν ᾗ τῷ Μίθρᾳ ἔθυον, ὅτι καὶ τὸ Περσικὸν ὠρχεῖτο· τῶν δὲ λοιπῶν, οὐδεὶς τηνικαῦτα. Nempe hoc fuit in dicto Festo *Mihraghân*, quod maxima Mihræ Festivitas, quam superiore aliquo Capite tetigimus.

VIII. Octavus mensis (Gjel. *Oct.* vet. *Febr.*) est *Abân*, qui sec. Indo-Persas est Angelus Coadjutor τοῦ *Churdâd*. Sed sec. alios censetur nomen Angeli qui præest Ferro, & omnibus rebus Mensis *Abân* & ejusdem nominis Diei 10mo, dicto آبان روز *Abân-rûz* vel آبانگان *Abânaghân*, quem ut *Naurûz* & *Mihraghân* pro Festo celebrant, eò quòd زو *Zav* Rex τῆς *Irân* desiens bellum facere cum *Afrâsiâb*, eum è regno suo hoc die ejecit: & quia post 5 aut 7 annos Famis, hoc die plueret. v. suprà in *Tîr*. In eo bonum est necessitates nostras à Deo & Principibus ac Magnatibus petere, & Arma parare. Sunt qui volunt Deum die *Abânaghân* condidisse Terram & Flumina, &c.

Apud vetustissimos Persas *Abân* fuit mensis 12us seu totius Anni ultimus: ideóque Appendicum Festum etiam usque hodiè à Persarum Magis in fine hujus mensis celebratur; quod est antiqui Mensium ordinis indicium certissimum, quòd Circularis Embolismi magna Periodus absolveretur initio regni *Yezdegherd*, tunc quando intercalandi vices ad hunc mensem pervenissent. Hoc autem Appendicum Festum durabat per 10 dies; scil. à vicesimo sexto hujus mensis die ad finem 5 Appendicum: ideóque Libri *Mugj.* autor narrat, quòd mensis *Abân* 26to & sequentibus diebus Magi solebant Pulmenta & alios cibos parare, quos in summis Turrium tectis ponentes relinquebant, ut ارواح بزرگان *Magnatum* seu *Heroum Spiritus* sive *Genii* illuc venientes, eorundem nidoribus oblectarentur & reficerentur. Hocce itaque Appendicum Festum decendiale (annum terminans) excepit alia Novi anni Festivitas in primo *Adur*: adeò ut hoc totum tempus per 11 dies durans, festivale fuerit.

IX. Nonus mensis Gjel. *Nov.* (vet. *Martius*,) est آذر *Azèr* seu *Ader*, ut

ut sæpè vulgus sonat: à peritioribus autem sonatur *Azur* seu *Adur*. Ab Indo-Persis ponitur tantùm Coadjutor τȣ̃ *Erdibehisht*. Sed sec. alios doctiores, est nomen Angeli qui præficitur Soli & Igni & Focis, (ut *Ardibehisht*,) & omnibus rebus hujus mensis & diei ejus noni, qui est Magorum Festum magnum dictum آذر روز *Azur-rûz* & آذرگان *Azuraghân*, quo die festivos Ignes accendunt, & Pyréa benè fricando mundant atque quantum possunt exornant: quia *Zerdusht* præcepit ut hoc die præ cæteris Pyréa visitent & نورادها ڪنند *Turânas faciant*. Dictus dies nonus aliquando vocatur آذرخش *Azurchùsh* seu rectiùs *Azuràchsh*, contractè pro آذر رخش *Azur-rachsh*, i. e. *Ignis splendor*, intelligitur sc. *Fulgur*. Eo autem nomine vocatur iste dies, quia omnia circumquaque Ignibus festivalibus fulgent & tota vicinia splendet quasi coruscationibus fulgureis illuminaretur. Hoc die faustum est ungues præscindere & crines radere. Per præscissionem unguium & abrasionem crinium apto die & fausto tempore, innuunt abjectionem sordium peccati quæ per excrementitia ista significantur.

Et quidem ad Mensem *Adur* in *ordine antiquo*, referenda sunt Instituta & Præcepta omnia à *Zerdushto* profecta & ad Mensem *Adur* quovismodo spectantia: aliàs enim allocabuntur ad Anni tempus à primo eorundem instituto prorsus diversum. Quod idem dicendum de reliquis Festis & Ritibus *antiquis* in aliis mensibus. Et hoc voluisse videtur *Pharhangh Gihânghiri* autor, (quem nos sequimur,) qui prætendit sequi antiquissimum ordinem, sed reverà sequitur recentiorem ordinem Gjelalæum. Ego quidem nolui mutare, ne loco rei antiquæ, rem ex proprio ingenio confictam tradidisse viderer. Id autem monendum duxi, ut Lector totam rem æstimare & expendere possit, & suo judicio uti valeat. Ideóque ad Mensem *Adur* seu *Martium* in Epochâ antiquissimâ referenda est Arabicè dicta ركوب كوسج *Rukûbi Kûsagj* seu *Equitatio imberbis*, quæ erat Ludus publicus mensis *Adur* die primo, vel sec. *Mugj*. vicesimo primo, celebrari solitus. D. Golius in Notis ad Alpherg. Arabum more sonat *Keusagj*, non satis rectè; cùm sit vox Persica cujus nec sonum nec sensum sciunt Arabes. *Keusagj* in *Camûso* exponitur ناقص الاسنان *Edentulus*, quam significationem Persæ non agnoscunt. Est enim vox Arabizata seu in formam Arabicam redacta ex Persico ڪوسه *Cûsa*, quæ apud Persarum

Lexicographos exponitur کوسه سقلی أزر *parum barbatus*, sc. vel *imberbis* vel *rariori barbâ præditus*, uti sunt Chinenses & Tatari. Quòd iste Ritus celebrari solebat initio Veris, testatur Abulpheda his verbis, ركوب كوسج في اول فصل الربيع *Equitatio τȣ̃ Keusagj erat in initio Quadrantis verni.*

Ritum verò ipsum ex *Mes'udi* sic narrat D. Golius in Notis ad Alpherganium, *Exibat illo die Kéusagj* seu *Edentulus* [meliùs *Kúsagj* seu *imberbis*] *mulo insidens in regione Irâk seu Babyloniâ atque in Perside. Eique per aliquot dies edenda offerebantur Nuces & Allium & Caro pinguis, quique hæc excederent cibi & potus calidiores frigori arcendo idonei. Et cùm ipse frigus depellere videbatur, affundebatur in illum frigida; unde tamen se molesti aliquid sentire dissimulans, exclamabat idiomate Persico Ghermâ, Ghermâ,* i. e. *Calor, Calor! Hoc autem tempus Persis erat Festum quo exultabant ipsi, atque hilaritatem commonstrabant.* Scil. hæc festivitas videtur instituta propter finitam Hyemem, abeuntem vel brevi abituram, hoc Symbolo hominis Frigus abigentis & Calorem jam sentientis expressam, unde à populo gavisum. Ad hoc autem eligebant aliquem homuncionem tam actionibus quàm aspectu ridiculum qui populo risum moveret.

Dictus Ritus à Persis vocatur كوسه برنشين *Cûsa ber-nisbîn*, i. e. *Imberbis insidens* seu *inequitans*, & in Libro *Ph. Gj.* paulò fusiùs narratur, sequente modo: *In novilunio hujus mensis seu primo ejus die est Magorum Festivitas dicta Cusa ber-nisbîn, quo die talem* كوسه مضحكي *Imberbem ridiculum* (seu *ridiculosum agentem*) *equo imponentes, ei offerunt cibos calidos, & medicamenta calida ejus corpori inungunt: vel ille sponte hæc facit. Iste homo ridiculosus in manu habet Flabellum quo se ventilat de calore conquerens, dum alii homines eum glacie & nive impetunt. Ille autem Magnatum fores adiens, ab ipsis aliquid petit: quod si non dent, tum statim atramento & cœno & offuscantibus quæ secum habet, eorum vestes inquinat.* Referentibus aliis, *Ex ollâ argillaceâ quam secum habet, (in quâ est Rubrica Sinopica aquâ macerata,) negantium vestes commaculat & inquinat.* Ab aliis dicta *Imberbis Equitatio* sic narratur: *Illo die hominem quendam Cúsa* seu *rariori barbâ præditum (qui & monoculus esse debet,) nudum faciunt equitare super Asinum. Iste alterâ manu Corvum, alterâ verò Flabellum tenet, quo se ventilat. Et omnes famuli Regis seu Gubernatoris civitatis (nam in urbibus fieri*

fieri solet,) juxta equitantes, eum concomitant, & per platéas urbis circumducunt; dum ipse à quâvis officinâ Nummulum petit accipítque. Quòd si per unum momentum ibi expectaret, omnia ex tali Officinâ tanquam prædam diriperent: ideóque quando Cúsa appropinquat, priùs quàm accedat, talem Nummulum porrigunt. Hodie autem [inquit Autor, qui ante 200 annos tunc vixerat,] *ex his Nummis quotquot accipiunt à summo mane usque ad preces primas, pertinent ad dictum Regem seu Gubernatorem: & quotquot inde ad Preces secundas accipit, pertinent ad ipsum Cúsa; qui sc. catervam concomitantem quæ cum eo erat, deserit, aufugitque usque ad tempus Precis secundæ.* [Hoc sc. fit cùm inter Mohammedanos sunt qui talia precandi tempora observant.] *Quòd si post illud tempus eum inveniunt, benè verberant* جنانكه دنخواهى ايشان بودى *quamdiu volunt. Eodem modo hoc tempore* [sc. tempore autoris,] *in quibusdam Civitatibus collocant seu constituunt Principem Nauruzium* [sic enim pro نور رزمى lego نوروزى] *& gaudium agunt. Hocque ideò faciunt, quia illud tempus (quod est initium Azur* seu *Martis) concurrit cum Solis ingreßu in Arietem: illo enim die hilaritatem commonstrant & lætitiam agunt propter finitam hyemem.* Hactenus ille. Inquit *Ph. Gj. Ajunt quòd hoc die Gjemshîd primus è mari eduxit margaritas: & in eo Deus cuique vel miseriam vel felicitatem decernit. Et quicunque hoc die antequam verbum protulerit, Malum Persicum comedit aut Citrium olfacit, toto illo anno faustus erit.*

Hinc constat de antiquissimo Mensium ordine, & quòd hæc Festivitas collocata & celebrata fuit primo die *Azur* antiquorum seu *Martii*, non *Azur* recentiorum qui *November*. Sunt ex orientalibus qui credunt dictam *Equitationem* esse innovationem, nec à *Zerdusht* institutam. Sed ex dicti autoris sententiâ falluntur. Et (quod suprà monuimus,) idem dicendum est de aliis quibusdam Festivitatibus & Observationibus quæ in his Mensibus occurrunt; quòd scil. accipiendæ sunt quasi in Epochâ antiquissimâ, ubi *Azur* erat *Martius* mensium primus, & *Abân* ultimus. Quia verò Magi hodie sub Mohammedanis viventes, publicè utuntur mensium ordine Gjelalæo, (nisi fortè privatim inter se veteres Ritus observare libeat,) Libri *Ph. Gj.* autor eodem ordine incipit à *Phervardin* seu *Martio* recentiorum, & reliquos menses sec. Signorum ordinem prosequitur: ego etiam illum imitatus, hoc idem feci. Nam quamvis plerique horum dictorum Rituum intelligendi sint de alio antiquiore mensium ordine;

quia tamen aliqui Ritus recentiores ab illo cum his commixta sunt, nec novi hos ab illis distinguere, ideò inquam dicti Autoris in digerendis Mensibus & Festis methodum secutus sum, nec ab eâ recessi. Cuique interim liberum erit de Rituum antiquitate aut novitate judicare, eósque vel antiquiori vel recentiori Mensium ordini adscribere integrum. Et supradictum Mensium ordinem Gjelalæum quoque secutus est Libri *Mugjizât* autor Persa talia tractans: adeò ut non haberem qui me in antiquo ordine deduceret, aut inter recentiora ac antiquiora distingueret.

Priusquam verò hunc Mensem relinquam, notandum est, quòd hic mensis (ut prope initium hujus operis explicavimus,) sic dictus fuit ab *Igne*: & propter honorem *Azur* seu *Ignis*, multæ hinc sumptæ sunt rerum & locorum denominationes, quarum aliquas heic recensebo. Imprimis itaque ab hoc nomine *Azur* denominatum fuit آذرآباد *Azur-abâd*, i. e. *Ignis mansio*, celeberrimum Pyréum in urbe *Tabrîz*, (ut supra tetigimus;) quin & ipsa urbs eodem nomine vocata fuit. Et deinde tota eadem regio (quæ Ptolemæo Ἀδιαβηνή, & Procopio τὰ Ἀρδαβιγάνα,) Persis dicta est in plurali آذرآبادگان *Azurabâdaghân*, i. e. *Ignis mansiones*, idque quia *Zerdusht* ultimo Mensis die *Amirân* illuc concedens, ibique primò Pyréa extruens & Ignis custodiam ibidem instituens, id nominis dedit eidem regioni anteà fortè dictæ لر *Lùr*, quod nomen etiam unà eum altero huc usque durat. In Libro *Ph. Gj.* in voce خرد بسوز legitur,

از آنجا بتدبیر آزادگان *Illinc conductu Nobiliorum*

در آمد سوي آذرآبادگان *Ingressus est in Azurabâdaghân.*

Pro خرد بسوز apud alios legitur خود بسوز *Chúd-busûz*, de quo supra. Supradictum nomen aliàs scribitur آذربادگان *Azurbâdaghân* & آذربايگان *Azurbayaghân*, & آذربايجان *Azurbâyagjân*, ut suprà notavimus. A nomine *Azur* denominatum est veterum Persarum Instrumentum hodie nobis dictum *Æolopyla*, Persicè آذرافروز *Azur-aphrúz* seu آتش افروز *Atèsh-aphrûz*, i. e. *Ignem accendens*; & aliàs vocatur آذر افزا *Azur-aphzâ* seu *Azur-phizâ*, i. e. *Ignem augens*. Ab *Azur* est quoque آذرشب *Azur-shàp* seu *Azurashp*, vel آذرشسب vel آذرگشب *Azurghushàp* seu آذرگشسب *Azurghushàsp*, quibus nominibus insignitur

tur Angelus ferocissimus & truculentissimus, qui præficitur custodiæ Ignis, in cujus medio semper degit. Secundò, hisce nominibus vocatur insigne Pyréum in urbe *Balch* seu *Bactris* à Gushtaspe extructum, qui ibi recondidit omnes suos Thesauros qui durarunt usque Alexandrum Bicornem, qui suo tempore illud Pyréum devastavit, & omnes ibi repositos thesauros abstulit. Tertiò, his nominibus significatur *Fulgur:* nempe *Azurgushàsp* & *Azur-gushtàsp* exponitur i. q. آذر جهنده *Azur-gjehánda*, i. e. *Ignis Saliens & subsultans*, uti alibi notatum est ubi de Rege *Gushtaspe* agimus. Porrò ab *Azur* denominatus est آذركيش *Azur-kîsh*, i. e. *Igneæ-Religionis* homo, i. q. *Atesh-perèst*, vulgò *Ignicola*. Et ab eodem est آذرگون *Azurghûn* seu sec. *Ph. Gj.* آذريون *Azuryûn*, i.e. *Ignicolor* flos, sc. *Anemone* foliis rubris & medio nigro: sec. alios est *Girasole*, sed minùs apposité. Atque آذر همايون *Azur-Homâyûn*, i. e. *Ignis faustus* seu *benedictus* fuit numen famosæ Sagæ ex familiâ τȣ *Sâm* patris τȣ *Zâl.*

X. Decimus in Anno Gjelalæo mensis correspondens *Decembri*, in Anno veteri *Aprili*, est *Dey* seu *Dî* ex nominibus *Dei*, sc. ex Διός. Censetur quoque nomen Angeli qui præest omnibus rebus & negotiis tam hujus Mensis quàm omnium Dierum ab eodem nomine incipientibus, uti sunt *Dey cum Adur*, *Dey cum Mihr*, *Dey cum Dîn*. Hic mensis in vet. Epochâ respondens *Aprili*, aliquando vocabatur خرم *Chórrem*, i. e. *Hilaris*, quo etiam nomine gaudet 8[us] ejus Dies *Dey cum Adur*, item dictus خرم روز *Chórrem-rûz*, ut distinguatur à mense. *Ph. Gj.* autor tradit, quòd *Hoc die* (unde apparet nominis ratio) *veterum Persarum Reges à Throno descendentes, & veste albâ induti super albis equis equitantes, & omne Velamen seponentes, tam Nobilitati quàm Plebi onera imponebant, & de Subditorum rebus occupati erant : & Agricolæ ac Rustici unà cum Rege in eâdem mensâ considebant, & absque alicujus mediatione Petitiones suas Regi offerebant : & Rex hujusmodi confabulatione cum eis utebatur, Ego sum unus è vobis, & nostra subsistentia est per sationem & ædificationem quæ à vobis sunt : & nos sine vobis esse non possumus, uti nec vos absque nobis : & nos & vos sicut duo Fratres concordes sumus.* Sic *Ph. Gj.* At in Libro *Mugj.* paulò aliter, *Mensis Dey aliàs vocatur* خرم ماه *Chórrem-mâh*, i. e. *Hilaris mensis, & ejus dies primus* خرم روز *Chórrem-rûz*, i. e. *Hilaris dies, in quo Rex*

 è Solio

è Solio descendens albis vestibus indutus super albo stragulo sedebat: & velum removens, circa negotia Subditorum occupari solebat. Et tunc quicunque volebat tam ex magnatibus quàm ex infimatibus solebat cum Rege colloqui: & Agricolæ atque Coloni unà cum Rege ad eandem mensam assidebant. Et, tunc Rex solebat dicere, Ego sum etiam sicut unus è vobis, & continuatio ac perpetuitas Mundi est per ædificationem & sationem: adeò ut Nos & Vos debeamus esse sicut fratres semper concordes. Sic ille. In Notis ad Alpherg. D. Golius ex Cazvinio fallitur in hoc loco p. 37, pro خرم *Chorrem* legendo حزم *Hizm*.

In Libro *Mugj.* hujus Mensis 24[tus] Dies vocatur عيد سير خور *Festum comedendi allium:* eo enim die comedebant Allium & carnem cum herbis coquebant; dicentes in hoc esse tutamen contra noxam Dæmonum: & in eo die parabant medicamenta contra loca Dæmonibus infestata. Hujus mensis die 13[tio] (qui est *Dey cum Mihr*,) conficiebant ex خميس *pastâ* aut گل *luto* Imagines, eásque in Compitis collocantes, eis omnia servitia præstabant sicut Regibus fieri solebat: & deinde easdem comburebant. Hoc die fuit فطام *Ablactatio* Regis *Phridûn*, in quo etiam Tauro insidebat. Ajunt quòd quicunque mane hujus diei comedit شبث *Anethum* [lege سيب *Pomum*,] & olfacit Narcissum, toto illo anno benè se habebit, & quietus erit: & fumigando seu incensando سوسن *Iridem*, [sc. radicem ejus,] per totum illum annum tutus erit à fame seu caristiâ & paupertate. Hactenus *Mugj.* Alia superstitiosa his similia leguntur in die *Deybamihr*, & in *Ghush*, ubi videas.

In hoc loco describemus nocturnum Festum Solstitii brumalis, in quo brevissimus Dies & totius anni longissima Nox (quæ *Nox accensionis* vocatur,) reputatur esse 11[mo] mensis *Dey* seu *Decembris*: quamvis per aliquot dies ante & post 11[um], nulla sit sensibilis differentia, quin ut dictum Solstitium per plures dies durare censeatur. Hocque Festum cum Anno Gjelalæo quadrans, non debet censeri inter Festa vetera à *Zerdusht* instituta: nam si ita, tum proculdubio concordâsset cum Anno veteri. Et quidem de hujus Festi loco seu situ, in cujusnam diei Nocte aut quo Mense sit, inter orientales non convenit, sed planè discordatur: quod non est mirum, cùm recentiores quos vidi Persici autores veram hujus Instituti rationem ignorare videantur.

Ibn Hagjági Arabs (ut suprà notatum) perperam hoc Festum confundit cum *Mihraghân*. In Libro *Ph. Gj.* ponitur *Nox* 10[mi] *diei Mensis Behman*,

Behman, qui *Januario* reſpondet in Anno Gjelalæo: D. Golius ad Alph. perperam ponit in 16^to nychthemero Menſis *Bahman*, cui etiam Perſæ dictam noctem inſerunt. In Libro *Mugj*. p. 46, collocatur in Menſe *Abân* ſeu *Octobri* Gjelalæo. Rectiùs autem habent quædam Calendaria mox citanda. Variis etiam nominibus gaudet, ut *Sadà*, & *Sadàk*, &c. de quibus ſuo ordine dicetur.

Dictum itaque Feſtum ejuſque Nox Perſicè vocatur سذا & شب سذه *Sadà* ſeu *Sazà* aut *Shabi ſadà, nox ſadà*: unde Arabizatum fit ليلة سذق *nox Sadak*, quibus ſignificatur *Nox incendii* ſeu *Rogorum*: unde & Arabicè vocatur ليلة الوقود *Nox incendii* ſeu *incenſi ignis*. Aliquando Perſicè ſcribitur ساده *Sâda*, & Turcicè سايه *Sâya*, unde vocatur شب سايه *Shàbi ſâya* ſeu سايه كيجه سي *ſâya ghitcha-ſi*, i. e. *nox τῆς Sâya* ſeu *accenſionis*. Subinde vocatur *Yeldâ* ſeu شب يلدا *Shâbi yeldâ*, *nox rogi* ſeu *rogorum*, quæ apud *Chalil Sûphi* Turcicè exponitur يلدا صوك كوز آيينك آخر كيجه سي *Yeldâ eſt ultimi menſis autumnalis nox poſtrema*, ſc. ultima nox Novembris. In Calendario Gjelalæo Conſtantinopoli conſcripto, شب يلدا *nox Yeldâ* ponitur incipiens primo die menſis *Dey* ſeu *Decembris*, & deſinens undecimâ Nocte ejuſdem menſis. In Calendario Syrorum *Nox yeldâ* ponitur in 12 Decembris tantùm.

De ratione nominis *Sadà* multùm & quidem fruſtrà laborant Perſæ aliique: & cur ut Feſtum celebretur, rationes reddunt prorſus ineptas. *Shah Cholgji* ſatagit derivare nomen *Sadà* à سد *Sad*, i. e. *centum*, quia tunc de hyeme elapſi ſunt 100 dies, ſi nempe hyemem inchoant ab initio Menſis *Abân*, & τὴν پنجه *Pengja* ſeu *Pentadem* Appendicum in iſtam cenſum non admittunt. Deinde aliam nominis rationem affert; quia ſcil. ab iſto die Adami & Evæ liberi mares & fœmellæ in centenarium numerum excreverunt. Alii volunt hoc Feſtum inſtitutum fuiſſe à Protoparente *Kejomáras*, quia is tunc 100 liberos mares & fœmellas natos habuit; eiſque præcepit, ut cùm ad annos maturitatis perveniſſent & patres ac matres familiarum eſſent, tot Ignes ſuî numerum indicantes eâ nocte accenderent: additque autor, Scriptum eſſe per *Sîn*, quia *Sâd* in linguam Perſicam non venit. Quod verum eſt de veteri linguâ Perſicâ. *Ibn Hagjâgj* Arabs dicit quòd *Kejomáras* illo tempore filios & filias matrimonio collocavit & nuptias tunc celebravit: vel aliàs quòd eo die *Aphraſiyâb*
Scytha

Scytha qui in Perſide erat Dominator & Oppreſſor, tunc ejectus fuit. Ex *Ph Gj.* ſunt qui referunt Regem *Hûſhangh* filium *Siyâmek* hoc Feſtum inſtituiſſe. Narrant enim illum dicto die ſeceſſiſſe in quendam montem, ubi ſubitò ei apparuit Draco ſerpens: quocirca ſumpto lapide, eum in Draconem vibravit: aberrando autem, dictus lapis in alium lapidem alliſus, Ignem excuſſit. Cùm verò dictus Ignis mox diſpareret, *Hûſhangh* propter Ignis apparitionem gaviſus eſt; & reputans illum Ignem fuiſſe Divinum & Lumen cœleſte, Deo Opt. Maximo gratias egit. Vel ut alii narrant, Ignis dicto modo excitatus & accenſus, ſiccas herbas & arbores circumcirca conſumpſit, quarum incendio Draco quoque periit. Quapropter læti incolæ ſumpſerunt omen de hoc Igne, & veluti triumphales Ignes ubique extruxerunt, quod etiam quotannis poſteà continuatum. Alia nominis ratio redditur, quia ab hoc die ad diem *Naurûz* ſint 50 dies & 50 noctes, quæ junctim faciunt numerum centenarium, ſec. vim vocis: ideóque nominarunt *Sada* ſeu *Centenarium*, quod Arabizatum ſcribitur *Sadàk*. Hoc autem fit nocturno tempore: unde non tam dies quàm nox ut Feſtum celebrari ſolet. Sic ille. In Libro *Mu'gj.* p. 46, Hoc dictum عيد سده *Feſtum Sadà* videtur collocari in τῇ δεκάτῃ die menſis *Abân* ſeu *Octobris*, quod dicit fuiſſe ex inſtitutione Regis *Ardeſhîr* filii *Bâbek*, quia سد *Sad* (i.e. صد) *Ssad* centum dies anni tunc reſtabant. Alii dicunt Hyemem hoc die ex Inferno in Mundum veniſſe. Hac quidem nocte ubique feſtivales ignes accendunt, & Reges ac Principes accipientes Aves & alia animalia, & eorum pedibus alligantes herbas aridas, eas igne accendunt & ignitas reddunt, & ſic flammantes dimittunt, ut volent & currant per campos & montes, & hoc modo omnia accendant. Alius quidam Perſa refert, quòd ignes feſtivales ac geniales hac die & nocte accendebant, & omnis generis cibos apparabant, & quòd (ut dictum) Reges ipſi ſolebant Feras ac Volucres capere, & earum pedibus Siccarum herbarum faſciculos alligantes, eoſdem incendebant, & deinde in aërem & per campos dimittebant nocturno tempore, & hoc modo flammæ ignis efficiebantur, ita ut totus aër totáque terra accenſa videretur, & tota regio appareret inflammata; cùm dicta animalia per aërem volando & per campeſtria ac montes diſcurſitando, ſiccatas herbas (ut eſt in oriente,) & aridum fœnum ubique per totam regionem accenderent.

Miſſis autem ineptis hiſce rationibus, vera ac primaria hujus Noctis celebrandæ cauſa fuit, quia ea erat totius Anni nox longiſſima, hyeme

eâ

eâ nocte quodammodo deſinente, cùm exinde dies inciperent eſſe longiores, & noctes breviores. Ideóque brumâ jam abiturâ, læti Ignes feſtivales accendebant, tenebricoſiſſimam & longiſſimam totius Anni noctem hoc modo illuſtrare & pellere ſatagentes: eâ enim nocte vel prope eam Sol perveniebat ad Tropicum Capricorni.

Eodem fundamento niti videtur Conſuetudo in Angliâ, ſpeciatim in Comitatu Salopiæ, ut haud procul ab antedicto tempore, ſcil. nocte diei Epiphaniæ, (twelf-night,) ignes feſtivales accendantur in ſummitatibus collium & aliis locis editioribus, in gaudium propter elapſam ſævitiem hyemis & ſpem appropinquantis Veris.

XI. Undecimus Menſis Gjelalæus *Jan.* vet. *Majus*, eſt *Bahman* ſeu *Behman* ſive *Behmen*; apud Gilolenſes ſonat *Bhaman*. Sed ſec. vim vocis (ut exponitur) deberet legi *Bihman* ſc. *bonis moribus* ſeu *bonâ naturâ* præditus. Ab hac ſignificatione factum eſt ut hoc nomine aliquando notetur *Sacerdos*, quippe qui Bonitate & optimis moribus præditus cenſeatur. Iſte reputatur Angelorum maximus, cui alii aliquot Angeli famulantur: & præeſt omnibus Creaturis præterquam homini, cujus curam Deus ſibi ſoli reſervavit. Iſte eſt Angelus *Veriloquus Juſtificus*, qui ſedat iram & compeſcit rixas. Et quamvis habeat generalem præfecturam in Animalia, peculiariter præeſt Ovibus & Bobus & reliquis Quadrupedibus, & omnibus rebus hujus menſis & ejuſdem Diei 2^{di}, qui vocatur بهمن روز *Behman-rûz* ſeu بهمنچه *Behmântcha*, in quo celebratur Feſtum ubi Fruges & Carnes elixant, *Behman* tam rubrum quàm album inſpergentes in cocturam; & prætereà utrumque *Behman* cum herbis & Saccharo-Kandi رامیده کرده *contuſum* comedunt; & *Behman* album contundentes cum lacte ebibunt, putantes hoc fortificare memoriam. Hic dies fauſtus eſt ad exquirendas & effodiendas radices & herbas medicinales è montibus & vallibus: & in eo bonum eſt extrahere olea, & conficere ſuffimenta eáque parare: Et quicquid ſit, hoc die erit efficatius. Et eodem die fauſtum eſt novas veſtes ſcindere & eáſque induere, ungues præſcindere, crines radere, & ædificia extruere.

In Libro *Ph. Gj.* in hujus 10mo die ponitur *Nox accenſionis*: quæ tamen potiùs pertinet ad 10 diem menſis *Dey* ſeu *Decembris*; ideóque illuc rejecimus, ubi videas.

De Feſto *Abrîzaghân* ſuperiùs dictum eſt in menſe *Tîr*. At Libri *Mu'gj.* autor ait illud in *Iſpahân* celebrari ſolere in menſis *Behman*

30mo die *Anirân*. Et (illo dicente) hujus Festi causa fuit, quia Rex *Phirûz* (qui Avus τῦ *Nushirravân*,) in diebus suis fame coarctatus fuit: unde *Phirûz* instituit Tributum quod ex Reditibus Pyreorum defalcabat, idque Subditis suis distribuebat, ita ut nemo fame periret. Deinde Deum precatus, inter precandum ambas manus elevans dixit, *Hæc fames est propter pravitatem morum: id itaque manefestato, & incolis Mundi pluviam mittito.* Et profectò vix citiùs è Pyréo egressus est, quin ascendit nubes quæ pluviam effudit, adeò ut simile quid eo seculo visum non fuerat. Unde eâdem die [quovis anno] homines in se invicem aquas jacere solebant propter summam lætitiam: quod quidem ab eo tempore pro consuetudine receptum est. Sic ille.

XII. Duodecimus mensis Gjel. *Febr.* vet. *Jun.* est سپندارمذ *Spendârmaz* seu اسفندارمذ *Isphendârmaz*; quod vulgò sonat *Spendârmoz* & *Isphendârmoz*. Hoc nomen dicitur significare *Terram*, & Angelum cui Terræ cura commissa est, & qui eam à pollutione conservat: & (sec. Indo-Persas, ei famulari dicuntur *Dîn* & *Arshdâsangh*. Cazvinius dicit *Isphendârmaz esse Terræ spiritum qui favet fœminis bonis castisque, hocque ex instituto veterum*: adeóque quintus ejus dies Viris Fœminisque sacer, contrahendis matrimoniis & fœderibus pangendis auspicatus. Prætereà *Isphendârmaz* est Angelus qui (ut alii aliqui præcedentes Angeli) censetur præesse Arboribus & Sylvis, & omnibus rebus hujus mensis, præsertim quinto ejus die gestis aut gerundis: qui quidem 5^{tus} dies (quia coincidit cum nomine mensis) est Festum: quo etiam die bonum est Arbores plantare, & novas vestes induere, & medicamenta sumere. Hoc die fugiens تزاد *Tezâd*, incidit in manus τῦ پیژن *Pîzhen*.

Hoc toto die 5to à Solis ortu ad occasum, ad expellendum Scorpiones & noxia animalcula, solebant scribere رقعة كژدم *Schedulas* (Spels) *contra Scorpiones*: unde & hic dies Arabicè vocatur كسفة الرقاع *Kíphato'l Rikâ'*, i. e. *scissio Schedularum* seu *segmenta Schedularum*. Ex istiusmodi Schedulis solebant tres agglutinare tribus parietibus cujusque domûs, omisso illo pariete qui in anteriori domûs parte. Alii اصحاب نیرنجات *Miraculorum editores* (qui etiam Persæ,) referente *Shâh Cholgjio* dicunt, quòd hoc die *Afridûn* طلسمات نیرنجات *Telesmata instituit*, quibus animalium venena restrinxit. Et

unus

unus ex Magnatibus dicit, ſe audiviſſe ex relatione ابو علي مسكويه *Abu-Ali Meſcûyæ* qui dixit, *Mihi quidem à magnis Doctoribus confirmatum eſt, quòd iſta Schedularum ſcriptio quæ hoc die fiebat, erat Teleſma quod ad hoc ipſum opus fecit Aphridûn*, (ſc. contra venenum ſcorpiorum:) *cujus rei indicium eſt, quia* تازيان *Arabes ejuſmodi ſchedulis inſcribunt* سلام على نوح في العالمين *Pax ſit ſuper Noah inter Creaturas:* nam ſunt quibus *Aphridûn* vocatur *Noah.* Sic ille. Alii hoc referunt ad hiſtoriam quæ accidit Noæ in Arcâ, ubi à venenatis beſtiis ablata eſt lædendi facultas durante tempore quo eſſent in Arcâ: eáſque poſteà conqueſtas fuiſſe ſe eſſe defenſione deſtitutas, niſi Deus eis lædendi facultatem reſtituere vellet: quod itaque fecit Deus, & conceſſit ſub eâ conditione ut neminem læderent qui precaretur *Pacem Noæ inter Creaturas.* Hactenus ille. Et quidem hujuſmodi ſunt Sabaitæ. Iſtas Chartaceas Schedulas verbis incantatoriis inſcriptas âptis temporibus recitant tam Mohammedani quàm alii, quod in *Ph. Gj.* dicitur زبور مىخواندن *Scripta recitant*, ut ex vi verborum tollantur ſerpentes & alia noxia animalcula. Libri *Mu'gj.* autor ait iſtam نوشتن رقعه كزدم *Schedularum contra Scorpiones ſcriptionem* non eſſe ex veteribus Perſarum ritibus, ſed potiùs rem quandam à vulgo innovatam. Liber *Ph. Gj.* Scorpionum averruncationem ponit in menſe *Murdâd*, qui in Anno Gjelâlæo eſt *Julius*, quo ſcorpiones maximè ſcatent, uti etiam in præcedente menſe *Junio.* Si autem fuit inſtitutum recentiorum, tum dicendum eſt eos per præcautionem & maturam averruncationem pro veniente æſtate id feciſſe in *Februario.*

In Libro *Ph. Gj.* dicitur, quòd quinque ultimis hujus menſis diebus quotannis celebratur Magorum Feſtum dictum مرد كيران *Mardghirân*, i.e. *Viricipes* ſeu *Viri-capturæ* dies: alii reſtringunt ſoli diei 5^to^. Hoc (inquit) tempore fœminæ à viris petunt quicquid volunt, idque accipiunt, & viris planè dominantur. Perſæ enim affirmant quòd antiquis temporibus iſtum diem vocabant *Mardghirân*, quia in eo mulieres in maritos dominari ſolebant, eóſque deſideriis ſuis obſequentes reddebant. In Libro *Mu'gj.* dicitur, quòd hoc die fœminæ capiunt juvenes, ſcil. (ut ibi exponitur,) ſeligunt ſibi viros. Sic ille. Et quidem hoc videtur ſimile quid Europæorum praxi, quando ineunte Vere (præſertim 14 Febr. qui *Valentini* dies audit,) naturæ ductu omnes ſibi ſortiuntur pares, ad inſtar Avium & reliquorum

 Animalium,

Animalium, quæ tunc incaleſcente anno, erga ſeinvicem incaleſcunt, & copulari atque conjugari geſtiunt.

In Libro *Mu'gj.* legitur, quòd hujus menſis dies *Phervardin* ſeu 19^{us}, vocatur *Naurûz*, q. d. *Dies celebris*, ſcil. نوروز انهار ومياه جاري *Naurûz fluminum & aquarum currentium*, in quo Aquam roſaceam in eas infundunt, & Aromata injiciunt. Hoc eſt ex Ritibus faciendi ſacras cæremonias aquis, de quâ re videas quæ ſuprà ex Strabone notavimus: nam ut ſæpe faciunt Epulas Igni, ſic aliquando Epulas faciunt Aquis, quas etiam ſacras æſtimant.

CAP. XX.

Explicatio reliquorum Angelorum & dierum menſis, qui in præcedentibus omittebantur.

I. PRimus menſis *Dies* vocatur اورمز *Ormûz* ſeu اورمزد *Ormûzd*, & هرمز *Hormûz* ſeu هرمزد *Hormûzd*, quod eſt ex nominibus Dei. Eſt quoque i. q. برجيس *Bergjîs*, i. e. *Jupiter* ſeu *Stella Jovis*. At in hoc loco (inquiunt Perſæ) intelligitur Deus Omnipotens & Æternus ex ſeipſo procedens, ex ſui ipſius luce & gloriâ ortus, qui creavit Angelos 35, ſeu potiùs 31, demptis quatuor nominibus Dei. Horum maximus (qui ideò ordine primus, & cui alii aliqui Angeli famulari dicuntur,) eſt *Bèhman* ſeu *Bâhman*, cui omnium animantium præter hominem cura & cuſtodia concredita eſt. Nam hominum & totius generis humani curam (inquiunt) Deus ſibi reſervavit & in ſeipſum ſuſcepit, per gratiam ſuam ad Bona faciendum inducens. A quibuſdam tamen *Hormùzd* habetur quoque pro Angelo qui Dei juſſu huic Diei & omnibus ejus rebus ac negotiis præeſt; quamvis plerumque Angelorum Catalogus incipiat à dicto *Bâhman* qui Diei 2do præeſt. At in primo *Hormuzd*, bonum fauſtúmque eſt iter ſuſcipere, novas veſtes ſcindere & induere, & Sigillum chartis imprimere, & ejuſmodi alia facere. Sed pecuniam alicui mutuò dare non oportet. Sunt qui credunt (inquit *Shâh Cholgji* & autor Libri *Mu'gj.*) hoc die, ſcil. tempore verno creatum fuiſſe Solem, & inchoatam fuiſſe Creationem Mundi, & Orbes cœleſtes primò in motionem veniſſe ab initio Arietis: & hoc die Creatum fuiſſe Adamum. Hoc die fauſta ſibi ſortiuntur, dicentes, Quicunque hoc die priuſquam verbum dixerit,

dixerit, portiunculam Sacchari alicui porrexerit, & cum oleo illud ori indiderit, omnia illius anni incommoda eum non tangent. Sic illi. Sed bonâ eorum veniâ, Solem & Hominem creatos fuisse eodem die, non est consonum nec cum Historiâ Mosaicâ nec cum Creationis Hypothesi apud Persas receptâ, quæ in superioribus præmissa est. Ideóque isti autores recentiores locuti sunt incautè, veterum Persarum Principiis non satis attendentes. Præterea, cùm iste dies sit Sabbatum, tenentur eum religiosius observare.

VIII. Octavus mensis *Dies* est *Dey-ba-Adur* seu *Dey cum Adur*, ubi *Dey* pro Dei nomine habetur. Vulgò autem *Deybâdur* habetur pro Servo Dei seu Angelo qui præest mensi *Dey* & omnibus diebus hinc denominatis, & omnibus rebus quæ hisce diebus aguntur. Estque hoc die Magorum Festum, (est sc. Sabbatum,) in quo (præter Festivitatem,) bonum est Eleemosynas erogare pro sanitate tuâ & Liberorum.

XI. Undecimus Dies est خور *Chûr*, ut vulgò sonatur: sed in *Ph. Gj.* præscribitur sonari *Chaùr* seu *Chúr*: quin & iste etiam dies subinde vocatur خورشيد *Churshîd.* Hisce nominibus notatur *Sol.* In hoc autem loco, est nomen Angeli qui præest Disco Solis, & omnibus rebus quæ fiunt & accidunt in die *Chúr.*

XII. Duodecimus dies est ماه *Mâh*, i.e. *Luna.* Apud Persas in Indiâ & apud Gilolenses hic dies vocatur *Muhu.* Hoc autem loco *Mâh* habetur pro nomine Angeli qui tam Lunæ quàm omnibus hujus diei rebus præficitur. Lunæ etiam comperi in Libro *Ph. Gj.* plura nomina Persica, qualia sunt مهير *Mahîr*, & مانك *Mânk*, & ماج *Mâgj*, & لوخن *Lucàn*, & زيرفان *Zîrphân*, & كاك *Câk*, & كوكا *Cûca* ex Libro *Zend.*

XIV. Decimusquartus dies (quasi Arabizatâ formâ) est جوش *Gjûsh*, ut vulgò legitur: at in *Ph. Gj.* præscribitur legendum *Gjúsh.* Apud Persas in Indiâ & apud Gilolenses, magis Persicè sonat گوش *Ghûsh*, seu *Ghùsh* sive *Ghósh.* Estque nomen Angeli qui Servus τȣ̃ *Bahman*, & qui Pecoribus præficitur, qui & omnibus hujus Diei rebus præesse creditur. Hoc die apud Persarum Magos est Festum dictum سير خور *Sîr-chûr*, i.e. *Allium edens*: in eo enim Allium & carnes cum herbis elixis comedunt; quod credunt esse Securitatem contra مس جن *tactum spirituum* seu *læsionem dæmonum*: & hoc die parant sua medicamenta contra morbos à Spiritibus seu Dæmonibus provenientes.

provenientes. His ſimilia dicuntur & præſcribuntur in 10^mo menſe *Dey*, ubi videas. Hoc die fauſtum eſt Pueros ad دبيرستان *Dibîriſtân* ſeu *Scholam-ſcriptoriam* deducere, eóſque quamvis Artem docere; ut ſcil. hoc die incipiant diſcere.

XV. Decimuſquintus *dies* eſt *Dey ba-mihr*, hoc eſt, *Dey cum mihr*. Aliis *Deybamihr* eſt Famulus Dei ſeu Angelus qui huic diei ejúſque rebus præeſt. Hoc die eſt Feſtum Magorum ſeu Sabbatum, in quo (præter Feſtivitatem) fauſtum eſt Eleemoſynas dare, & Principes ac Magnates adire, atque Figuras ſeu Imagines ex paſtâ farinaceas aut luteas conficere, & in compitis collocare, eáſque colere & honorare tanquam Reges & Principes, officia & cæremonias (complements) eis præſtando quaſi eſſent in vivis: quas tamen poſteà igne cremant, ut ſuprà in menſe *Dey*. Et quicunque in aurorâ hujus Diei سيب *Sîb* ſeu *Pomum* comederit, & Narciſſum olfecerit, totum ſequentem annum in lætitiâ & tranquillitate aget: & hâc nocte سوسن *Sûſan* ſeu *Iridem* fumigare, per totum annum obtinebit ſecuritatem à fame ſeu cariſtiâ & paupertate. Hoc die fuit فطام *Phitâm* ſeu *Ablactatio* Regis *Fridûni*, in quo etiam Bovi inſidebat. Et hoc die *Zerdûſht* flens & mœrens exivit ex *Irân*. In Libro *Mugj*. ſupradictæ cæremoniæ reſtrictæ ſunt ad Diem 24 menſis *Dey*.

XVII. Decimusſeptimus Dies eſt سروش *Surûſh* ſeu *Sorûſh* ſive اسروش *Uſrûſh*. Iſte eſt Angelus qui (quaſi ſit كپان دار *Keppân-dâr*,) præeſt Bilancibus in *Ponte Judicii*, quas curat & benè cuſtodit, dum alter Angelus *Mihr* ſeu *Mihr-yezâd* eſt Inſpector ponderis ejuſdémque Judex, rem pro hac vel illâ parte determinans. Prætereà *Surûſh* eſt particularis Angelus hujus diei, qui præeſt quoque ſervis & eorum negotiis, (& omnibus aliis rebus quæ hoc menſis die occurrunt,) eóſque ſemper regit. In eo bonum eſt Pyréa adire, ibique preces fundere: nullum autem aliud negotium facere, ſi ſit alicujus momenti.

Dicto nomine *Surûſh* ſubinde intelligitur quiviſcunque *Angelus* in genere, ut etiam nomine امشاسپند *Amſhâſpand* ſeu امهوسپند *Ambûſpand*; qui linguâ Indicâ dicitur دبوته *Dabûta*. Aliquando hoc nomine *Surûſh* particulariter notatur جبرايل *Gabriel*, i. e. *Fortitudo Dei*, qui Arabibus habetur رقيب الليل *Rakîb AlLail*, i. e. *Cuſtos noctis*, utpote qui ſit Angelorum fortiſſimus. Is aliàs Arabibus audit الناموس الاكبر *Al Nâmûs Al Acber*, i. e. *Secretarius maximus*, qui

ſc.

ſc. de præcipuis Dei arcanis participat, eáque in Commentariis deſcribit. Et eâdem de cauſâ in *Targum Jonathanis* ad *Gen.* V. 24, ipſe vocatur ספרא רבא *Saphra rabba*, i.e. *Scriba magnus*: & aliàs audit מיטטרון *Mitatron*. Alibi à Judæis diſputatur an *Mitatron* ſit *Enoch*, vel aliàs שר העולם *Sar ha Olàm*, i. e. *Princeps Mundi*? Eſt autem *Gabriel* ex eis qui perpetuò circumſtant Solium divinum, qui præcipuè creduntur eſſe Quatuor, ſcil. *Gabriel*, *Uriel*, *Raphael*, & *Michael*. Hujuſmodi ſunt qui generali nomine dicti ſunt כרובים *Cherubim*, i.e. *Propinqui* Angeli, qui ſc. Deo propiùs quàm alii accedunt: nam כרב *Charab* eſt i. q. קרב *Karab*, *appropinquare*, & כרוב ſeu קרוב eſt *Propinquus exiſtens*. Hinc in Libro *Turgj*. legitur, كروبيون فرشتگان نزديك *Cherubini ſunt Angeli propinqui*: & ſic *Echteri*, كروبيين ملايكه وهم المقربون *Cherubini ſunt Angeli*, ſc. *ii qui propinqui ſunt* Deo. Ratione officii, de Gabriele in Libro *Turgj*. dicitur جبرايل فرشتهٔ وحى *Gabriel eſt Angelus Revelationum*, ut & *Dan*. IX. 21: de quo etiam *Echteri* dicit, جبرايل ملايكه من مقربين وبر الو ملك آنكي جور فنانب وار *Gabriel eſt Angelus propinquus*, *ſc. magnus quidam Angelus cui ſunt ſexcentæ alæ*; nempe ut hoc modo pernicior factus, Dei mandata velociter exequi poſſit, & Revelationes impertire. Gabriel is eſt qui ſolet ad magis honorificas miſſiones delegari, ut in Libro Danielis. Et in Novo Teſt. *Ego ſum Gabriel qui ſemper adſto in præſentiâ Dei*; quod dixit ad Beatam Elizabetham miſſus, ad Præcurſoris Johannis conceptionem annuntiandum, qui etiam poſt 6 menſes Immaculatam Beatæ Virginis conceptionem annuntiavit.

XVIII. Decimusoctavus dies eſt رش *Rèſh*, quod eſt Angeli nomen, qui Indo-Perſis & Gilolenſibus رشن *Reſhn* ſeu رشنى *Reſhni*, vulgò *Rúſhny*: nam vulgus in quamplurimis ſolent vocalem *Phatam* ut *u* aut *o* ſonare. Iſte Angelus creditur Adminiſtrator juſtitiæ: & præeſt negotiis hujus diei, in quo cum amicis converſari & iter ſuſcipere vetitum, ne exinde infauſta quædam eveniant. Sec. quoſdam huic Angelo commiſſum eſt ſupervidere totum Mundum, & omnes humanas actiones perpendere; & eorum quæ creavit Deus generalem curam in ſe ſuſcipere, & à Diaboli furore conſervare.

XX. Viceſimus dies eſt بهرام *Behrâm* ſeu *Bahrâm*, qui Angelus Viatorum & Itinerantium cuſtos, cui committuntur omnes res hujus diei. Is etiam præeſt rebus militaribus. Apud Indo-Perſas habetur

Coadjutor

Coadjutor τȣ̃ *Erdibehisht*. Et cùm hoc nomine apud Persas denotari soleat *Mars* planeta cujus Orbis est tertius, Climatum (quibus præsunt Planetæ) tertio respondens ordine, is habetur مربي كشور سيوم *Climatis tertii Patronus* seu *Protector*. Is à colore etiam dicitur بخون *Bachûn, sanguineus*: unde *Behrâm* propter rubentem aspectum, Igni præesse creditur, & Persarum *Ignis sacer* vocatur *Ignis Martis*, ut suo loco dicetur. A *Behrâm* fit nomen بهراما *Behrâma*, & Arabizatâ formulâ بهرامج *Behrâmagj*, i.e. *Rubinus* seu *Carbunculus*, quo etiam nomine vocatur *Salix-rubra* arbor, q. d. *Martialis* gemma & arbor: & eâdem de causâ etiam بهرمان *Behramân* eandem gemmam notat. Et hinc apud Arabes adoptatur Verbum بهرم *Behrama, rubuit*. Et بهرم *Bébram* seu بهرام *Behrâm* sive *Behramân* est *Cnicus*, præsertim *Flos cnici* atque *Flos Isatidis* Indicæ.

XXI. Vicesimusprimus dies est رام *Râm*, i.e. ex vi vocis *lætus, bilaris, cicur, mitis, quietus*, quasi ab آراميدن *quiescere* ut volunt, quamvis *Eliph cum Medda* non soleat pati aphæresin. Apud Indo-Persas vocatur آرام *Arâm*, & habetur Angelus hilaritatem & mœstitiam dans hominibus: scil. reputatur Famulus τȣ̃ *Bâhman*, & censetur præesse Operibus Servorum, & omnibus rebus ac negotiis hujus diei; in quo Iter non est suscipiendum nec aliquid fœnori dandum. Quin & رام *Râm* inter alia est i.q. روان *Revân*. Et رام بر زين *Râm ber zîn* est quoddam Pyréum. Indi in suâ Creationis historiâ quam perobscurè tradunt, ponunt tertiæ ætatis Mundi Instauratorem fuisse *Ram*; & sibi invicem benè precantes & salutantes clamant *Ram Ram*. Ab Hebraicâ significatione petitum videtur illud Hesychii, quòd Ῥαμὰς sit ὁ ὕψιστος Θεός: sc. רם *Ram* est *Excelsus*.

XXII. Vicesimus secundus dies est باد *Bâd*, idem qui Indo-Persis & Gilolensibus vocatur گواد *Ghuâd* seu *Gowâd*, qui Famulus τȣ̃ *Churdâd*. Cúmque *Bâd* significet *Ventum*, hoc censetur nomen Angeli qui præest Ventis, atque Connubio & Matrimonio, & conductui omnium rerum quæ fiunt hoc die. In eo bonum est Equos & alia Jumenta equitationi assuefacere, & novas vestes scindere ac induere.

XXIII. Vicesimustertius dies est *Dey ba-dîn* seu *Dey cum Dîn*. Præterquam quòd *Dey* sit nomen *Dei*, iste reputatur Angelus qui Famulus Dei, & qui præficitur huic Diei, in quo مغان وازمادي *Magi & Zamadii* seu *Azmadæi* Festum celebrant: nam est eorum Sabbatum.

Hoc

Hoc die fauſtum eſt preces fundere ad expellendum malitiam Diaboli, & ad Liberos à Deo expetendum.

XXIV. Viceſimusquartus dies eſt *Dîn*. Sec. Indo-Perſas, iſte eſt Famulus τῦ *Iſphendârmod.* Et cùm hoc nomine ſignificetur *Religio*, iſte cenſetur Angelus qui docet homines Legem Dei ut eam obſervent, eiſque bonas notiones inſpirat: atque huic Angelo demandata eſt cuſtodia Calamorum ſcriptoriorum. Hoc die fauſtum eſt Pueros ad Scholam ſcriptoriam mittere, atque matrimonium contrahere.

XXV. Viceſimus quintus dies eſt ارد *Ird*, aliàs آرد *ârd*, ſeu آراد *Arâd*: eſtque nomen Angeli qui præeſt Religioni, & omnibus rebus hujus diei, in quo commodum eſt novas veſtes ſcindendo formare eáſque induere: ſed in eo non convenit iter facere, nec de loco in locum migrare. Iſte dies ejúſque Angelus apud Indo-Perſas & Gilolenſes vocatur ارشسنگ *Arſhiſangh*, qui reputatur Famulus τῦ *Iſphendârmod.* Dictus Angelus hominibus dat divitias & intellectum atque memoriam; & is eſt Dominus ſcientiæ, & ipſius eſt omnium creaturarum neceſſitatibus proſpicere, ex infinito Dei theſauro ejus curæ commiſſo.

XXVI. Viceſimusſextus dies eſt *Aſhtâd*, Indo-Perſis & Gilolenſibus *Aſtâd*, quem reputant Coadjutorem τῦ *Murdâd*: & præficitur Aquis, & rebus ac negotiis hujus diei, in quo bonum fauſtúmque eſt Petitiones facere, & Eleemoſynas dare, & veſtes novas ſcindere, eáſque primò induere.

XXVII. Viceſimus ſeptimus dies eſt *Aſomân*, i. e. *Cœlum*, ſic dictum nomen q. d. آس مانند *âs mânand*, i. e. *molæ ſimilis* in quotidianâ gyratione & circumvolutione ſuâ. Eſt ſc. *Cœlus* ſeu *Uranius*, & habetur nomen Angeli qui Indo-Perſis eſt Coadjutor τῦ *Shahrîvar*, & qui præeſt mercaturæ, atque etiam mortuis, & conductui rerum hoc die tractandarum. Hoc die bonum eſt بنصر و برشدن —— nullum autem aliud opus facere aut tractare. Heic extat mendum in exemplari.

XXVIII. Viceſimusoctavus dies eſt زاميات *Zamiyâd*, D. Gravio & Scaligero malè راميات *Râmiyâd*. Aliàs autem apud Orientales ſubinde ſcribitur جميات *Gjamiyâd*, & زميات *Zamiyâd*, vel cum *Teſhdîd* ſuper *Te*, *Zamîyâd*. Iſte ſec. Indo-Perſas eſt Coadjutor τῦ *Mordâd*; eſt ſc. Angelus qui præficitur terræ, & cui commiſſa eſt cura rerum hujus diei, atque cuſtodia τῶν حوران بهشت *Hurâni behiſht*, i. e. *Virginum*

paradiſi. Harum quoque mentio fit in Libro *Sad-der*, unde conſtat reverà veteres Perſas memorare tales metaphoricas, (non reales,) uti etiam faciunt Arabes Mohammedani, ut ex Alcorano patet. Videri quoque poteſt *Erdavirâph-nâma.* Hoc die fauſtum eſt ſemina ſerere, arbores plantare, & ædificia facere. Hoc nomen in Libro *Nim.* & aliis Libris ſubinde falsò ſcriptum reperi رامناد *Râminâd*, & رامیان *Râmiyân*, &c. quod monendum duxi, ne aliquis ſeducatur.

XXIX. Viceſimus nonus dies eſt مارسفند *Mâriſphand*, ſeu مارسفندان *Mâriſphandân*, ſeu مارسپند *Mâriſpand* ſive مارسپندان *Mâriſpandân*, vel مهراسفند *Mahriſphand* ſeu *Mahirâſphand:* tot enim modis legitimè ſcribitur. Sunt ex Indo-Perſis, quibus *Mâriſphand* habetur Famulus τȣ̃ *Iſphendârmod*, ſeu *ipſa Bonitas* cum hominibus communicata, ſc. Angelus qui bonitatem illis impertit. Iſte Angelus præfectus eſt Aquæ & omnibus rebus hoc die gerendis. Iſto die fauſtum eſt matrimonium contrahere & cum amicis conſidere.

XXX. Triceſimus dies eſt انیران *Anîrân*, pro quo in quibuſdam Lexicis peſſimè & vitioſiſſimè ſcribitur ایزان *Izân*, tranſpoſitis punctis ſcribarum lapſu, ut in aliis ſæpè fit.. Iſte apud Indo-Perſas reputatur Famulus τȣ̃ *Shahrîvar.* Eſtque nomen Angeli qui præeſt conjugio, & omnibus rebus hoc die gerendis. Sec. quoſdam, præeſt pecuniæ & divitiis. Hoc die *Zerduſht* intravit in *Irân* ſeu Perſiam, & venit primò in *Aderbayagjân.* Iſto die præſtat novas veſtes ſcindere & induere, & ungues præſcindere, & pecuniam fœnori dare.

Dictos dies menſis ſequuntur 5 Dies Appendices ſuprà recenſiti, qui hodie & à tempore *Gjelâleddîn* ab Aſtronomis rejiciuntur in calcem menſis *Iſphendârmaz*, ſcil. in finem Anni *Gjelalæi* Perſarum Mohammedanorum, quorum nôn eſt 5 Appendices ut Feſtivale tempus celebrare. Hi autem à ſolis Magis ſeu veteribus Perſis celebrantur quaſi in vetere Anno occurrentes in fine menſis *Abân*; idque dictis 5 diebus junctim adſciſcendo 5 alios ultimos dies dicti menſis *Abân*, qui omnes ſimul (ut in *Ph. Gj.* dicitur,) faciunt ده روز *Deh-rûz* ſeu *Decendium*; quod in primo die Menſis *Azur* apud veteres excipiebat *Equitatio imberbis* ſuperiùs deſcripta, idque loco τȣ̃ *Naurûz* recentiorum: nam *Naurûz* propriè ſic dictum, tunc nondum erat notum. Appendicum itaque Feſtum decendiale accipiendum eſt tanquam in fine menſis *Abân*, ſcil. à 26 ejus die incluſivé: nam cum Appendicum Pentade (majoris ſolennitatis causâ) conjungebant aliam

ex

ex menſe deſumptam Pentadem: ab Appendicibus tamen ſolis (tanquam à præcipuis) denominatur Feſtum, idque propter gaudium feliciter finiti anni & completi quondam Operis Creationis 365 diebus ſeu uno integro anno abſoluti. Nam in Libro *Sad-der* ſextum Creationis *Tempus* dicitur fuiſſe in پنجی مزدیسنان *Pentade ſacrâ* ſeu *Pentade Verbi Divini*, quippe quæ in Dei Verbo præſcripta, hoc eſt, in Operibus *Zoroaſtris*.

Horum particularia nomina ſuperiùs ſuo loco adducuntur. At quoad generalia nomina in Anno Solari, Latinè vocamus *Appendices*, quia in fine Anni veniunt tanquam Appendix. Apud Plutarchum iſtæ dies dicuntur Ἐπαγόμεναι *ſuperinductæ*. Quo generali nomine apud veteres Perſas vocati fuerunt *Appendices*, jam vides: & apud recentiores hodie vocantur دزدیده *Duzdida*, *Furtivi*, ſeu پنجه دزدیده *Pengja duzdida*, i. e. *Pentas furtiva*, quia extra menſium ordinem quaſi furtim & privatim anno appenduntur. Hinc de Perſico Anno ſcribentes Arabes, iſtos dies مسترقة *Muſteraca* etiam *Furtivos* vocant. [Aliter autem Arabico nomine نسي *Neſi* intelliguntur Lunaris Anni intercalares dies, qui quaſi per biennium *obliti* & *neglecti*, ad triennalem intercalationem reſervantur.] Ut verò de Solaris Anni Appendicibus pergamus, hi apud *Chalîl Sûphi* Sionenſem (quaſi à primo horum die اهنود *Ahnavad*) vocantur اهواد *Ahvând*, in ſingulari collectivé: apud *Nim. Laud.* quaſi in plurali اهواندار *Ahvandâz* malè, pro اهواندان *Ahvandân*. Apud Alpherganium ſat commodo nomine appellantur اندرجاهات *Andergjâhât*, quod magis Perſicè dicendum eſſet اندرگاهان *Anderghâhân*, i. e. *intermedia tempora*, ſcil. inter veterem annum & novum.

Quinetiam præter ſupradictum nomen *Pengji Mazdiyaſenân*, hi dies à veteribus dicti fuêre فروردگان *Phervardaghân*, & Arabizatâ formâ فروردجان *Phervardagjân*, & ſubindè فرورجان *Phervargjân*, atque فروردیان *Phervardiyân*, & پوردیان *Pûrdiyân* ſeu پوردگان *Pûrdaghân* ſive فوردگان *Phûrdaghân*, vel Arabizat. فوردجان *Phurdagjân* ſeu فروردجان *Phervardigjân*, quod nomen D. Golius à primi menſis *Phervardîn* nomine deductum putat, quia inter *Iſphendârmaz* & *Phervardîn* intermedii veniunt iſti Appendices in Anno Gjelalæo: at in

Anno veteri non item. Ideóque nisi ad solum recentiorem annum pertinuerit hoc nomen, illius conjectura non potest esse vera, cùm isti Dies *Phervardigján* venerint intermedii inter *Abân* & *Adur*, à mense *Phervardîn* procul disjuncti & remoti. Istos enim Appendices seu Adscititios dies propter supradictas rationes celebrabant veteres in fine mensis *Abân*, hoc tempus magni facientes, vestes meliores induendo, & lætitiam agendo & geniis indulgendo, largiore potu & delicatioribus cibis & fructibus epulas instruendo & festum agendo. In omnibus autem Festis diligenter observabant matutina tempora precum, priusquam gaudio habenas solverent, Templa adeundo & precando : & ditiores mittebant ad pauperiores *Munuscula* dicta داشن *Dâshen*. Ludos quoque publicos exercebant, inter quos erat گازه *Ghâza* seu *Oscillum*, variis etiam aliis nominibus appellatum : hocque non tantùm à pueris factum, sed à viris & fœminis, propter ventilationem quam affert in calidioribus illis regionibus. In hujusmodi Festivitatibus solebant etiam habere Poëtas & Fidicines & Comœdiarum Actores dictos سازنده *Sâzända*, quorum Remuneratio pro labore suo dicta est پارنج *Pârangj*, i. e. *Pedum labor*, sc. aliquot Nummi eis dari soliti. Antiquissimis temporibus (quando habebant Reges ejusdem Religionis,) hisce Ludicris aliquando adesse solebant Reges & Principes induti بساک *Basâk* seu *Serto* ex floribus, quod in omnibus diebus Festis & Nuptialibus Principes & Magnates induebant: ex quorum habitu etiam tunc erat برگر *Perghèr* seu برگلار *Perglâr*, i. e. *Torques* seu *Collare* quod in colla sua, & aliquando in equorum suorum colla injiciebant. Erátque peculiaris quædam Saltatio seu Tripudiatio à Magis usitata, dicta دستبند *Destbend*, i. e. *manuum junctio* seu *commissio*, ubi junctis manibus choréam ducebant. Hæcque Saltatio alio nomine etiam dicta fuit پنجه *Pengja*, i. e. *Pentas* seu *Pentadium*, vel quia in dictâ dierum Pentade præcipuè exerceri solebat, vel quia *Pengja* etiam *manûs* seu *prioris pedis* significationem habet, ubi τῶν *pengja* conjunctio erat.

Festivale tempus & Festum ipsum seu Convivium in genere vocatur جشن *Tchesbn*, quod potiùs Medicum : nam antiquiore nomine Persico vocatur درون *Derûn*, atque میزد *Meized* quod respondet τῇ משתה *Mishte* Ahasueri in Libro *Esther*, utroque notante *Compotationem* seu *Convivium vini* : & tale *Festum celebrare*, erat درون یشتن

Derûn

Derûn yéſhten. Talis etiam erat Babyloniorum Σακέα, ſc. ساقية *Sakîa, compotatio* ſeu *propinatio.*

At præter ſuperiùs dicta Feſta ſtata & fixa, erat quoque Feſtum vagum ſemel quovis anno quando aliquis voluit pro lubitu faciendum. A Perſis in Indiâ fere quovis menſe fieri ſolet: ſed ſemel in anno non erat à quopiam negligendum. Hoc Convivium ſeu hæ Epulæ plurale habet nomen آفرينگان *Apherînaghân*, i. e. *Benedictalia* ſeu *Benedicendi Epulæ*, quas vocabimus *Parentalia*, quia hæ epulæ erant convivium in piam commemorationem Parentum & Amicorum defunctorum, quorum memoriæ benedicebant viventes, piam eorum vitam & felicem exitum recolendo. Si Romanorum apud Varronem vocem adhibere volumus, tales Epulæ vocari poſſunt *Manalia*, ſeu potiùs *Manialia*, in quibus Parentum & Conſanguineorum *Manibus* litari ſolebat. Nam Romanorum *Manes* erant defunctorum *Animæ* quæ poſt mortem & corporis diſſolutionem *manere* credebantur: unde *diis manibus* quædam ſolennia erant Sacra. Dictæ autem Perſarum Epulæ parentales præcipuè fieri ſolebant in diebus *Appendicibus*, quando defunctorum *Manes* è ſuis locis prodire credebantur, referente Cazwinio; يزعمون ان ارواح موتاهم تخرج فى هذه الايام من مواضع ثوابهم وعقابهم *exiſtimabant mortuorum ſuorum Manes* [ſeu *Spiritus*] *illis diebus prodire ex præmii & ſupplicii ſui locis.* Atque Præceptum in Libro *Sad-der* extans, *Memor eſto animæ patris & matris*, &c. vel huc ſpectare videtur, vel ſaltem ſpectabat ad aliam Solennitatem dictam شب غريبن *Noctem peregrinam*, vel fortè *noctem peregrini*, in qua Panis & Dulciariorum Eleemoſynam primâ mortuorum nocte diſtribuebant propter Spiritûs eorum reunionem cum hominibus. Et talis in oriente conſuetudo comperta eſt ad hunc uſque diem durare, tam inter Armenos & reliquos Chriſtianos quàm inter Mohammedanos: ideoque *Sheich Saadi* in Libro *Guliſtân* memorat صدقة گور پدرت *Eleemoſynam ſepulchri patris tui*, dum aliquem Filium de hac re alloquitur: nam ſuper ipſo ſepulchro diſtribui ſolent tales Eleemoſynæ, quæ videntur peculiari nomine Perſico vocari جربك *Gjerbek*, quod in *Ph. Gj.* exponitur, *Id quod in Eleemoſynâ datur pro Spiritibus mortuorum*, dum ſuper mortuorum tumulis Epulas ſtruunt.

Dicta eorum in hoc Capite opinio de Angelorum ſuper res inferiores

res Præfecturâ, apud alias etiam Gentes orientales obtinens, fundata fuit in Vet. Test. eorum Legislatori *Zerdusht* benè noto. Et idem agnoverunt Viri Sancti in Novo Test. ubi Angeli vocantur *Ministrantes spiritus pro iis qui sunt hæredes salutis.* Indo-Persæ credebant eos sibi opitulari contra furorem Diaboli, idque ab eis impetrabant, cum aliis aliquando necessitatibus quas Deus per eorum manum humano generi porrigendas & administrandas ordinavit. Sed in modo subinde errarint; cùm à Deo roganda essent talia, ut si ei placet, Angelos suos mittat: illi enim sine Domini missione, nihil agunt motu proprio. At (quamvis superstitiosa aliquando incautè admiscerent Persæ,) aliunde satis constat eos credere Deum in omnibus necessitatibus primò adeundum, & Angelos non nisi ex Delegatione aliquid facere solere, ut oportet Ministros qui sui Domini res promovere debent. Ideoque Zoroastris Præceptor Hostanes docebat, *Angelos veri Dei venerationi assistere, ut, nutu ipso & vultu Domini territi, contremiscant.* G. p. 275. Unde constat Persas eos non coluisse, nec credidisse quòd divinum aliquem cultum sibi exigerent.

Sunt autem Angeli ad nutum Domini sui, tam ad conservandum & juvandum, quàm ad puniendum & malum inferendum, ut in Conflagratione Sodomæ, & in Pestilentiâ tempore Davidis, &c. Talia autem omnia sec. missionem suam: nam Ἄγγελος est *missus* ab ἀγγέλλω, ut & Hebr. מלאך *Mal'ach* à אלך *laac*, quamvis Radix hodie non sit in usu in ling. Hebraïcâ; sed in aliis vicinis linguis extat, ut in Æth. ubi ለአከ *ldaca* est *misit, legavit*, & ላእክ *là'ky* est *minister, famulus.* Et in ling. Arab. tam لأك *ldaca* quam ألك *dlaca* est *misit.* Et ut in Test. Novo, sic etiam in Veteri vocantur משרתים *mesharethîm, ministri, ministrantes*, ratione officii sui. Ut itaque eorum qualitates ex nominibus deductas persequamur, propter indesinentem curam & perpetuam in ministerio divino vigiliam nunquam dormiendo, in Libro Danielis vocantur עירים *Irîm, vigiles*; scil. *Vigil* seu sanctus aliquis Spiritus ad Danielem missus est à cœlo descendens. Hoc eodem sensu usurpatur dicta Vox in Chaldæorum Liturgiâ in Hymno, ܥܝܪܐ ܘܐܢܫܐ *Angeli & Homines te laudant Domine*, &c. Et quia præditi sunt plenitudine potentiæ ad exequendum voluntatem Dei, & omnia jussa divina præstandum, ideò à Davide *Psal.* LXXVIII. 27, emphaticè vocantur *Fortes*, quia omnium Creaturarum fortissimi: sic ibi legitur,

legitur, לחם אבירים *Panem fortium comederunt*, i.e. Angelorum hyperbolicè, quaſi Angeli ederent, cùm reverà non edant. Apud Gjeuharium معقبات *Moakkibât*, i. e. *Succedentes* vocantur Angeli Diei & Noctis, quia ſucceſſivis vicibus in perpetuum ſeinvicem excipiunt dicendo سبحان الله *Sobbâna lillâhi*, i. e. *Laudes Deo*.

Perſæ tam veteres quàm Mohammedani credunt quemque habere ſuum Angelum cuſtodem, ſeu potiùs duos, bonum & malum; idque à pueritiâ, nam ex dicto Chriſti, Infantes etiam ſuos Angelos habent. De Angelis particularium hominum docet id de Jacobo, *Angelus meus*; de Petro, *Eſt illius Angelus*; cum plurimis ejuſmodi aliis. Præficiuntur etiam multò magis Regionibus Archangeli, (quamvis jam ceſſante Revelatione, de eâ re nunc ſileatur,) ut in Libro Danielis X. 13, 20, 21 legitur de Angelo regni Perſiæ & Græciæ, & de *Michaele Principe Iſraelitarum* ſeu *Judæorum Cuſtode, qui unus ex præcipuis Principibus*, ſc. primi ordinis: *Principum* enim honorifico Titulo decorantur. De Michaele apud *Ecteri* legitur, ميكائيل اسم ملك من المقربين *Michael eſt ex Angelis propinquis*, ſc. ex Cherubinis. Is Perſicè vocatur بشتر *Beſhter*, & creditur Alimentum populo ſuppeditare: ſic Turgj. Arabs, ميكائيل فرشتۀ روزيها *Michael eſt Angelus alimentorum* ſeu *demenſorum diurnorum*, ſc. qui alimentum & annonam omnibus ſuppeditat ex infinito Dei Theſauro. In Targum ad *Exod.* XXIV. 1, vocatur סרכן חכמתא *Præfectus Sapientiæ*, ſc. ſapientum, qui & multa ſapit: ſed nil præſcit niſi quid velit Deus, prout decet Servum. De eo legitur in *Targum* ad *Pſal.* CXXXVII. 7, מיכאל רבה דירושלם *Michael eſt Princeps τῆς Jeruſhalem*: & ad *Cant.* VIII. 9, מיכאל רבהון דישראל *Michael Magiſter* ſeu *Præceptor Iſraelis*, vel aliàs *Princeps* ſeu *Dux Iſraelis*. Cùm itaque conſtet *Michaelem* ſemper fuiſſe Judæorum & Iſraelitarum Angelum, eorumque Ducem & Principem qui illorum curam gerebat, haud multùm dubitabitur quin is ipſe fuerit qui luctabatur cum Jacobo, & qui innominatus in Vet. Teſt. toties apparuerit. Regnorum itaque Mundi Inviſibiles Principes fuerunt & adhuc ſunt Archangeli dicti *Cherubini* ſeu *propinqui*, cum quibus junctim numerari ſolebant *Seraphini*, ut in Pſalmo legitur; qui videntur ſic dicti, quaſi *Ardentes* ſeu *Flammantes* tot igniculi ſeu flammulæ, ut alibi in Pſalmo, *Facit Angelos ſuos ſpiritus, & miniſtros ſuos Ignem flammantem*. Hi à pleriſque habentur diſtinctus Angelorum ordo: ſed cùm Epithetorum combinatio ſolet

eſſe

esse exegetica, probabile videtur *Cherubim* & *Seraphim*, unum tantùm eundemque Angelorum ordinem denotare. Cúmque perpetua sit Regula, quòd Heb. ש *Shin* in ling. Chald. mutetur ת *Thav*, probable est quòd Heb. שרפים *Seraphim* à Labano & Chaldæis dicti fuerint תרפים *Teraphim*, quorum quidem Angelorum Imagines fingere gestiebant veteres Chaldæi. Hocque de *Seraphim* colligi posse videtur ex eo quod habet *Turgjemân Arabs*, اسرافيين فرشتة صور *Israphîn sunt Angeli Figurarum* seu *Imaginum*, sc. Seraphini sunt quorum Imagines formari solent.

Judæi non fuerunt minimi in assignandis Angelorum Officiis. Apud eos נקיר *Nekîd* erat Angelus qui Cibis præerat, & Panis custodiæ præfectus. Et שברירי *Shabrîri* (quasi à *Shab* seu *nocte*) erat Angelus *scotomatis*: ארגניטון *Argeniton* præficiebatur *Balneis*: יורקמו *Yorkemo* erat præfectus *Grandini*. Alii sunt יוהך *Yûhak*, & סנדלפון *Sandalphon*, & טנדריאל *Tandariel*, & גזרדיא *Gazardaia*. Ex majoribus erat אוריאל *Uriel* Archangelus, qui (2 Ezdr. IV. 1, 36,) collocutus est cum Ezrâ. Talis etiam erat סוריאל *Suriel*, (seu potiùs שוריאל eodem sono,) aliàs dictus שר הפנים *Sar happanim*, i. e. *Princeps facierum* seu *Præsentiæ*, quia semper coram Dei facie & præsentiâ, in ejus conspectu præstolans & missionem expectans. Volunt enim quòd sic dictus fuerit, quòd coram Deo continuò versetur, & sit חשוב לבוא המלך *dignus versari in conspectu Regum*, ut sit à Deo Legatus ad Reges & Principes, ut legitur in *Berachoth* fol. 51. 1. Item עזיאל *Uzziel* & ejus Socius שמחזאי *Shamchazai*, sunt Angeli qui deciderunt ex Cœlis, & commixti cum hominibus, genuerunt Gigantes. Proh nugæ! Et לילה *Layela*, q. d. *Nocturnus*, erat Angelus præpositus conceptui & partui. In Talmude legitur, *Is accipiens guttam, eam sistit coram Deo & dicit, O Domine Mundi, gutta ista quidnam erit? fortis an debilis, sapiens an stultus, pauper aut dives? Sed non dicit, Justus an improbus?* Rabbini volunt לילית *Lîlîth*, q. d. *Nocturna*, esse *Strigem* seu *Dæmonissam* sive *Lamiam* nocturnam, quæ Infantes rapit & occîdit. Unde Judæi (præsertim per Germaniam) circa Lectum puerperæ & in 4 parietibus Cubiculi in quo puerpera cubat, cretâ solent scribere ארם חוה חוץ לילית *Adesto Adam & Eva, sed foràs esto Lîlîth.* Adscribunt etiam tria nomina Angelorum qui Medicinæ & hominum curationi præficiuntur, qui סנוי *Senoi*, סנסנוי *Sensenoi*, & סמנגלוף *Sammangaloph*. Eandem opinionem de Strigibus habuêre Latini. Loca adduxit Clariss. Buxt. quem videas.

Hæc

Hæc ſufficiunt monſtrare Perſas non fuiſſe ſolos qui Angelorum Miniſterium crediderunt, & peculiaria eis Officia aſſignârunt. In Talmude Hieroſolymitano in *Roſh ha Shana* prope initium, ſcriptum eſt, *Nomina Menſium & Angelorum aſcendiſſe cum Judæis ex Babyloniâ*, ut גבריאל *Gabriel*, מיכאל *Michael*, אייר *Iyâr*, ניסן *Niſan*, &c. Quibus verbis inſinuatur Judæos à Chaldæis & Perſis talia didiciſſe.

Sed ut ſuprà dictum, quòd *Michael* fuerit Princeps Judæorum, petitum eſt ex *Dan.* XII. 1, *Michael magnus Princeps qui ſtat pro filiis populi tui.* Et alibi, *Michael Princeps veſter:* à cujus partibus etiam ſtetit *Gabriel*, qui ad Chriſti nativitatem prænuntiandum miſſus, dicit, *Ego ſum Gabriel qui adſto in præſentiâ Dei*, ut eò meliùs Annuntiationi ſuæ fidem facere poſſet. Is erat *Dan.* X. 12, 13, innominatus Angelus qui (uti colligitur ex *Dan.* VIII. 16, & IX. 21,) veniebat conſolaturus Danieli, eique prædicturus quid eveniret in ultimis diebus; quod citiùs fecerat, niſi quòd Princeps regni Perſiæ ei reſiſtebat 21 diebus ſeu annis. Sed in ſubſidium ejus veniebat *Michael* unus ex Archangelis, qui ex Judæorum ſententiâ, ſunt 4; & ex *Apoc.* videntur eſſe 7, ſcil. *7 Angeli cum 7 Phialis divinæ vindictæ, & 7 Spiritus Dei ſicut tot Lampades coram Throno.* Et dictus ille numerus expreſsè docetur *Tob.* XII. 15. At cùm egreſſus eſſet *Michael*, en Princeps Græciæ veniebat, contendens ut Græcis ſubjugarentur Judæi. *Gabriel* autem (*Michaelis* conſors & Socius,) manſit cum Principibus (qui vocantur Reges) Perſiæ; ſcil. contendens & altercans cum illis Angelis causâ Judæorum: nam omnium Regionum Principes ſeu Angeli ſociati ſunt contra Judæos & eorum Principem, uti conſtat ex ultimo verſu dicti Capitis, *Nemo firmiter tenet mecum in hiſce rebus, niſi Michael Princeps veſter.*

Quis fuerit Angelus Imperii Perſarum, expreſsè non docetur. Sed ſi conjecturæ locus, videatur fuiſſe רפאל *Raphaël*, qui miſſus (ſecundùm nominis ſignificationem) ad *ſanandum* Tobiam & uxorem, *Tob.* III. 17. Iſte Angelus videtur Perſiæ & Mediæ præfuiſſe, non tantùm quia miſſus eſt ad deducendum in Mediam Tobiam juniorem ad Raguelem in Ecbatanis, ſed & quia agnoſcit ſe aliàs in Medicâ regione verſatum fuiſſe, quòd aliquando commoratus fuerit apud Gabaëlem in Rhagis in Mediâ, & rurſus apud eundem diverſatus eſt *Tob.* IX. 5. Et profitetur ſe longè antehac occupatum fuiſſe in Mediâ apud Tobiam ſeniorem, in memoriam afferendo Preces ejus apud Sanctiſſimum, dum clanculùm ſepeliebat ſuos populares mortuos

quos in irâ suâ interfecerat Sennacherib, cui Tobias erat Oeconomus. Adeò ut haud multùm dubitetur quin is fuerit Angelus qui istius regionis res curabat. In hac itaque expeditione Raphaël defunctus est tantùm eo quod erat illius Provinciæ & ad illum ex officio propriè pertinebat, ut *Tob.* V.4,6: & V.12, iste vocavit se *Azariam*, ut specie tenùs satisfaceret Tobiæ. Sed quis fuerit, planè tandem agnoscit *Tob.* XII. 15, *Ego sum Raphaël unus ex septem Angelis sanctissimis qui Deo offerunt Preces Sanctorum, & qui intrant & exeunt in conspectu Gloriæ Sanctissimi.*

Ex supradictis *Gabrielis* verbis constat, omnium regionum Angelos fuisse Bonos, quia *Gabriel* supponebat eos debere esse ab ejus partibus, quamvis non essent: nam id omninò supponi nec potuit nec debuit de Angelis malis ut se sociarent cum *Gabriele*, nec ut is id pateretur. Absonum itaque imaginari Persas aut ullos alios qui semper agnoverunt Deum, positos fuisse sub dominio mali Angeli, quamvis Princeps eorum pugnabat cum *Gabriele*. Omnis ergo durabilis Præfectura, est bonorum Angelorum, non autem malorum: nam Deus nunquam præficit Diabolum alicui Regioni. Deus quidem pro tempore permittit Diabolo punire, ut in casu *Jobi*. Et alibi minatur, *Mittam Angelos malos inter eos*, ab effectu sic vocando Angelos bonos rei malæ nuntios & ejusdem executores, ut in destructione Sodomæ & Peste Davidicâ, &c. ad puniendum pro brevi tempore. Tales erant 4 Angeli alligati in flumine Euphrate *Apoc.* IX. 14. Nam bonorum Angelorum sæpè fuit mala missio, ut *Apoc.* XV. 6, *Septem Angeli è templo Dei egressi sunt cum 7 Plagis.* Tales sunt Angeli Perditores, ab officio sic dicti. Et quamvis hæc essent tantùm in Visione, Visiones semper repræsentabant res possibiles & quæ veræ esse possent.

Quid autem sentiemus de bonorum Angelorum inter se dissentione? Videntur quidem contra seinvicem pugnare (i. e. disputare) sub diversis Missionibus; ubi quisque suam tuetur Missionem, donec veniat Dei tanquam supremi Judicis Decisio & definitiva sententia. Grotius dicit, *Quod veniente Christo, sublata est ista Angelorum inter se contentio.* Sed ubi ejus opinio fundetur, non constat. Nec opus est ut tollatur talis eorum contentio, cùm non sit hostilis, sed tantùm amicabilis disputatio seu altercatio, cujus necessitas & usus hodie est æquè ac olim fuit. Et quamvis hoc imperfectionem arguat, nemo miretur: nam cùm Angeli sint Creaturæ, non possunt esse æquè perfecti ac eorum Creator: sed planè videntur suas habere imperfectiones,

fectiones, uti colligitur ex primo eorum peccato & lapſu; & ex *Job* IV. 18, *Non confidit miniſtris ſuis, & Angelis ſuis imputat ſtultitiam.* Cúmque naturâ ſuâ non ſint tantùm peccabiles, ſed & verè peccaminoſi, & hodie æquè ac olim inobedientiæ & contumaciæ capaces, non eſt cur diffidamus poſt primum lapſum rurſus cecidiſſe alios, & hodiè etiam dari labentes & lapſuros. Hæcque omnia tam ad præcavendum mixtum aliquem in cœlo ſtatum, quàm ad præſtitutam hujus Mundi conſtitutionem ex bono & malo mixtam obtinendum; quam ſapientiſſimi Creatoris prævifio duxit neceſſariam. Hæc ſunt problematicè dicta. Nam ut non innotuerat nobis Lapſus primus niſi per divinam revelationem, ſic nec abſque eâ poſſumus eſſe certi de Lapſu aliquo ſecundo.

CAP. XXI.

De veterum Perſarum Legiſlatoribus. De Eccleſiæ primitivæ & orthodoxæ Religionis ſtatu: atque de Hæreticis & eorum Hæreſibus ac Sectis, ubi de Manete, Mazdek, &c.

QUibus aliis nominibus vocatus fuit *Abraham* Perſarum Patronus & Legiſlator primus, ſuperiùs dictum eſt. Quamvis vero ſuam Religionem ſoli Abrahamo acceptam referre prætendant, conſtat eos poſteà habuiſſe plures diverſis temporibus Legiſlatores, ſed qui fortè Interpolatores potiùs dici meruêre. Miſſis itaque temporibus quibus Perſæ & Medi fuerunt Exarchia Aſſyriorum per plus quàm mille annos, de quibus temporibus nihil ſcimus, properamus ad initium Monarchiæ Medicæ, quando excuſſo Aſſyriorum jugo, veteris Religionis ſtatus renovari cœpit, Inſtauratore primo Medorum Rege کیومرس *Keyomáras*, cujus Dogmatum reliquiæ ex Shahriſtanio infrà in medium adducentur. Is itaque erat vetuſtiſſimus Medorum Rex, Regni & Religionis Inſtaurator ſemper memorabilis, cujus nomen in modernioribus Libris eodem ſono ſcribitur کیومرث: nam lit. ث apud Perſos ſonat ut *s*. Hoc nomen (quaſi eſſet ܚܝ ܐܡܪ *Chaiomer*,) apud *Chondemîrum* Perſam prorſus ineptè tanquam ex linguâ Aſſyriacâ exponitur زنده گویا *Vivens qui loquitur*. Ab eo veterum plurimi amabant vocari *Keyomarſii* ſeu *Keyomarſitæ* ſive *Keyomarthitæ*.

 Apud

Apud Persas in Indiâ degentes aliud celebratur nomen Legislatoris, quem dicunt fuisse *Primum*: qui itaque fortè fuerit idem cum præcedente, quamvis alio nomine vocetur پوربون كشنك *Poreodeké-shangh*, sub quo agnoscunt se habuisse Religionem in multis diversam ab eâ quam reformatam eis posteà tradidit *Zerdusht*.

Igitur post prædictum *priorem*, Legislator proximus fuit زردشت *Zerdusht*, qui ab iis itaque habetur & appellatur امام آخر در ملت ابراهيم *Antistes posterior in Religione Abrahami*. Iste floruit & (ut fidem mereretur,) prophetiam jactitavit tempore *Darii Hystaspis*, cui suas opiniones & in Religione reformationes credendas & admittendas propinavit, & illas ei tandem obtrusit. Is itaque receptam tunc Religionem in multis à Sabaismo repurgavit, & novos Ritus & Cæremonias condidit, & hoc modo Hystaspi tradidit Reformatam; quam ad hodiernum diem immutabilem retinent, eum ut Prophetam, & ejus Opera ut Sacra sua Biblia (fidei & morum Regulas continentia,) æstimantes, & ut inæstimabile κειμήλιον conservantes. Is ab *Olugh Beigho* & Abu Mohammed Mustapha decoratur Titulo حكيم *Dodi* seu *Philsophi* atque *Mathematici*, qui multos Libros scripto consignavit in veteri Linguâ Persicâ & in vetusto charactere, quos Persis ut perennia suî Monumenta reliquit: eos enim Libros tam sacros æstimant & laudibus efferunt, ut pro Verbo Dei habeant: & quamdiu in Orbe aliquis de veteri illâ Gente superit, illi Libri non intercident. Is itaque primitivam Magorum Ecclesiam pacatam reliquit, quæ diu inconcussa mansit.

At posteà irrepserunt aliquot Innovationes partim per Alexandrum Magnum & partim per alios: & tandem Regi *Ardeshîr Bâbecân* circa ducentis post Christum annis suborta sunt quædam in Religione Dubia. Unde ne Religio intercideret, & ut Rex in orthodoxiâ contineretur, ei satisfacturus surrexit alius Persarum Legislator ultimus, cui nomen اردا ويراف *Ardâvirâph*, seu ut illi sonant, *Erdâvirâph*, qui aliquando disjuncto nomine, vel *Erdâ* vel *Viraph* subinde dici solet. Iste Rex fuit Religionis Zerdushti Assecla illiúsque Fidei Defensor publicus. Sed cùm quædam dubia & scrupula de futuro statu privatim ei suborirentur, ad eorum solutionem convocavit totum regni sui Clerum (vel potiùs Præsules) ad Concilium generale, & convocandi causam coram omnibus declaravit, prout sequente modo in dicti Legislatoris Libro traditur;

Cùm

چو پیش تخت شد انبوه دانا	*Cùm coram Solio esset multitudo Doctorum,*
بدیشان گفت شاهنشاه بدانا	*Eis dixit Rex Regum prudentissimus,*
که آن دینی که یزدان گفت زردشت	*Eam Religionem quam Deus dictavit Zeratushto,*
بدان دین گشت شاهنشاه هم پشت	*(Cujus etiam Religionis Rex fuit sustentator,)*
نمایند آن بمن تا شك زگیهان	*Demonstrent eam mihi, ut Dubium è Mundo*
کنم دور وپذیرم دین یزدان	*Procul arceam, & Dei Religionem amplectar.*
همي خواهم که زآن برهان نمایند	*Cupio ut mihi demonstrationem afferant,*
حقیقت بر همه گیهان نمایند	*Et veritatem toti Orbi demonstrent.*
چو شاهنشاه بگفت این موبدان را	*Cùm Regum Rex hæc Præsulibus dixisset,*
فرستادند ایشان همه قاصدان را	*Ipsi emiserunt omnes Cursores*
بهر جاي که موبد بود ودستور	*Ad omnem locum ubi fuit Præsul aut Antistes,*
اگر نزدیك وگر بودند از دور	*Sive prope essent sive procul remoti:*
خبر دادند از آن گفتار وکردار	*Notitiam dederunt Factorum & Dictorum,*
بدان حالت همي جستند شان بار	*Eo momento quæsiverunt sibi viam.*
چو بشنیدند آن مردان سبك راه	*Quando hoc audiverant viri leviter euntes,*
بیاوردند دستوران را سوي شاه	*Adduxerunt Præsules ad præsentiam Regis:*
همان دانا که بودند اندر عالم	*Tot inquam Doctos qui erant in Mundo,*
زتخم موبدان وهیربد هم	*De semine simul Præsulum atque Sacerdotum.*
بدرگاهي شد از دستور وموبد	*Ad Aulam Regis Præsulum atque Antistitum*
بیامد چل هزاران از رد	*Venerunt quadraginta millia, qui Sapientes.*

Ista Præsulum seu Antistitum Synodus Paradisi & Gehennæ statum ad Regis satisfactionem fusè repræsentandum curarunt, ut in Libro *Erdâvirâph-nâma* (unde hæc descripsi,) prolixiùs docetur. Persarum Sacerdotes in Indiâ hanc dictam historiam paulò aliter sequente modo narrant: *quòd* scil. *dictus Rex Ardeshir de aliquot rebus magni momenti in Religione consulturus, omnes sui regni Præsules ad generale Concilium convocavit, numero* 80000, *è quibus rursus selegit* 40000, *ex*

bis rursus 4000, *ex quibus* 400, *ex his* 40, *è quibus* 7 *ut omnium sapientissimos sibi selegit. Et inter hos Septem, invenit alicujus Destûr seu Præsulis filium nomine Erdâvirâph, qui ab utero fuit moribus probus & à mali imputatione prorsus immunis. Hunc Rex pro Religionis suæ Reformatore assumpsit; cùm quædam in sui temporis Religione ei non arriderent, nec tamen novam Religionem nisi a cœlo deductam amplecti voluit.* Illum itaque ad cœlum ascendisse (seu potiùs in ecstasin cecidisse) hoc modo tradunt: sc. *Corpore benè loto & novis vestibus induto, is super mensâ mundo linteo opertâ dormitum ivit, postquam reliqui sex Præsules vini soporiferi tria vitra ei propinâssent. Deinde alio mundissimo linteo opertus dormiens, ecstasin passus est, quo tempore Anima è corpore exivisse credita. His factis, Rex corporis ejus custodes assignavit 6 illos Præsules, cum quibus & ipse in propriâ personâ adfuit. Istis interim per 7 integra Nychthemera cum jejunio juxta eum orantibus, post dictum Septendium Animâ ejus in corpus redeunte evigilavit, &* (enthusiasmo imprægnatus) *dixit se fuisse apud Deum; & narrando quanta mirabilia in altero Mundo vidisset, accersivit Scribam qui omnia scripto consignavit.* Sic illi. Et profectò mira & penè incredibiles sunt istiusmodi apud eos potionum effectus, de quibus fortè aliâ occasione plura.

Videtur itaque Zerdushti Religionem multis mutationibus & innovationibus penè labefactatam fuisse, &, ut restitueretur, Sacerdotes hanc excogitasse artem quâ Rex delusus putaret veteris Religionis Confirmationem à cœlo ratam. Nam in Libro *Shahrâma-nesr* quem possideo, in dicti Regis Vitâ narratur, *Quòd Ardeshîr Babecân Alexandri Magni Ordinationes incassans, Gushtaspis Sectæ tolerationem concessit: & Zerdushti Religionem renovaturus, à Magorum Præsulibus & Sacerdotibus postulavit Miracula, quæ præstiterunt. Ea itaque videns Rex, Zerdushti Religioni fidem adhibuit, & alios omnes ad eandem amplectendum coëgit.* Deinde in eodem Libro in Vitâ *Shâbur* memoratur, *Quòd quando in regno inauguratus esset Ardeshîr, ipse Rex à Magorum Præsulibus miracula postulavit; quæ cùm præstiterant, tunc Erdavirâph per totam Septimanam pro Religione argumenta proferens, omnia quæ de Gehennâ & de Paradiso vera sunt, in medium adduxit, & miracula etiam patravit: unde aliqui ejus Miraculis fidem adhibentes, ipsius Religionem amplexi sunt; dum alii fidem ei non adhiberent, dubitationem & scrupulum tunc adhuc retinentes; quorum numerus erat* 80000 *hominum. Cùm autem Rex Shâbur ad Solium regni Persidis evectus*

evectus eſſet, Præſules & Sacerdotes Religionis ſtatum intelligentes, eum de hac re certiorem fecerunt. Et tum Rex ab omnibus Præſulibus & Sapientibus poſtulavit ut omnem dubitationem tollerent, ita ut homines indubii facti, rectam Religionem in ſedes erigerent. Tum ſurgens quidam Præſul dictus Adurabâd Mahrâſphand, in ſe ſuſcepit, ut ſi Rex juberet, ille omnem dubitationem & ſcrupulum removeret. Rex quæſivit quomodo id facturus eſſet? Ea (inquit) *quæ Erdavirâph de Gehennâ & Paradiſo in medium adduxit, ego ulterius explicabo, & à capite ad pedes nudus ſedebo, dum* 18 *libras liquefacti æris in corpus meum fuderint: & quando illud æs inſtar ignis ardentis in corpus meum ex catino effundunt, ſi corpus meum vel in uno áliquo loco indiguerit emplaſtro, tunc omnia quæ Erdavirâph dixit, reputabuntur falſa. Sed ſi ne unus in me pilus aduratur, tum omnia reputabuntur eſſe vera. Omnes itaque iſto Experimento contenti ſunt. Tum Adurabâd Mahráſphand qui ex Erdaviraphi familiâ fuit, nudato corpore ſedebat, dum* 18 *libras liquati æris ad inſtar ignis ardentis in corpus ejus fuderunt: quo facto, ne pilus quidem in membris ejus læſus eſt, nec ullus in corpore ejus locus emplaſtro opus habuit. His factis, omnis dubitatio ſublata ac amota eſt, & univerſi hanc Religionem amplexi ſunt.* Hoc modo iſte dictus Religionis Confirmator, in eâdem etiam quaſi Legiſlator haberi debet.

Præter ſupradictos in Religione Legiſlatores, memoratur celeberrimus quidam Magus dictus *Zavâghâr* ſeu *Zhavâghâr*, de quo nihil peculiare memoriæ proditum eſt, niſi quòd in hac Religione fuit *Antiſtes maximus:* ſed quo tempore floruerit, & an aliquod monumentum ſuî ſcripto conſignatum reliquerit, non dicitur. De eo *Ruſtemi Epitomator* Turcicè refert, زواغار كشيشلر اراسنده مشهور بر كشيشدر *Zavâghâr inter Sacerdotes celeberrimus quidam Sacerdos fuit.* Apud alios زواغار نام مغيست از مجوسيان *Zavâghâr ex Maguſæis nomen cujuſdam Magi eſt.* In Libro *Halîmi Perſico* legitur Turcica explicatio, ژواغار اوده طمان كافرلر اجنده براولو امامك آديدر *Zhavâghâr inter Ignicolas infideles eſt alicujus magni Antiſtitis nomen.* Sic ut vides, iſte Mohammedanus Scriptor non ſatis decenter memorat religioſiſſimi Magi nomen, quod ſuprà monuimus expectandum. At Lector heic monendus eſt, quòd ut pleraque MS Lexica Perſica Scribarum erroribus ſcatent, ſic in hoc loco inſignis eſt Scribæ ignorantia & incuria, ubi in Libro *Nim.Sion.* in hacce explicatione pro امام

Imâm,

Imâm, Antistes, legitur ايام *Ayâm, dies* in plurali, sine sensu commodo: & hinc *Rustemus* in suâ Explicatione legit, براۈلو گودیىں *est magnus quidam Dies*, sc. Festus: pro eo quod debuerat legisse براۈلو امامىں *est magnus quidam Antistes*. Et tamen erroneam illam Interpretationem secutus est D. Golius per lit. G. citatus in Castelli Lexico Persico erroribus scatente.

Hoc modo antiqua Religio per *Erdavirâphi* & Sacerdotum prudentiam & astutiam, restituta fuit, & super veteri fundamento stabilita. Sed ut in plerisque regnis Ecclesia haud solet esse diu tranquilla ejusque Pax durabilis, quin ab Innovatoribus & Hæreticis & Diaboli instrumentis sæpiùs turbetur; sic fuit in istâ Magorum Ecclesiâ, cujus status haud diu solebat manere pacatus, quin ab improbis hominibus & Sectariis tanquàm è Tartaro pullulantibus turbaretur. Nam hæc Ecclesia non fuit diu quieta, antequam dictum Regem *Shâbur* ad Hæresin seduceret ac pelliceret *Manes* Persa, in eorum Libris dictus مانى نقاش *Mâni pictor*: nam talis fuit professione suâ; à quo nomine denominatus est مانوى *Mânavi*, *Manichæus*, seu in plurali مانويون *Manaviyûna, Manichæi*. Ille apud *Ibn Shahnam* historicum Arabem vocatur ماني الزنديق *Manes Saducæus*: apud *Shahristanium* مانى بن فاتن الحكيم *Manes Ibn Phaten Doctus* seu *Philosophus*. At pro *Phâten* legendum *Phatec*: nam Pater fuit Πατέκιος, & Mater Κάρωσα. Iste Hæreticus voluit esse Legum novarum in Religione Lator ex Libris hæreticis unde hausit virus suum lethale, præsertim ex Scythiani Evangelio & aliis, de quibus posteà. Istius Religio (inquit *Shahristâni*) media fuit inter eam Dualistarum & eam Magorum; ego addam, & inter eam Christianorum.

Epiphanius docet, quòd istius Hæresis Sator primus fuit *Scythianus* vir literatus, qui scripsit 4 Libros, quorum unum nuncupavit *Evangelium*. Hujus Opiniones & Libri posteà derivati sunt ad *Terebinthum*; qui in Persiam concedens, ut meliùs celaretur transtulit nomen suum in *Buddam* (rectiùs بطم *Butm* seu *Budm*,) *Terebinthum* significans. Iste autem ab alicujus domûs tecto præceps ruens (dum miraculum jactaturus esset, ut fecerat etiam *Scythianus*,) miserè periit. Unde tam dictæ Opiniones quàm Libri hæreditario jure cesserunt huic *Mâni*, quem Epiphanius dicit seipsum hoc nomine donâsse à מאן *Mân*, quod Babylonicâ Linguâ est *Vas*, quasi insinuaret se esse

esse selectum Vas ad bonum opus destinatum: quòd autem verum ejus nomen fuit *Cubricus*, vel ut D. Augustinus habet, *Urbicus*. Verum quidem est, quòd in linguâ Assyriacâ & Chaldaicâ מאן *Mân* seu מנא *Manâ* (Syris sonat *Mono*,) sit *Vas*. Sed cùm dicente Epiphanio, is fuit genere Persa, cur ejus nomen petatur ex linguâ Chaldaicâ potiùs quàm ex Persicâ, non scio. Cùm itaque in omnibus Arabum & Persarum libris constanter vocetur ماني *Mâni*, hoc verum ejus nomen Persicum fuisse tutò credamus. Hinc Græcis & aliis vulgò audit Μάνης.

Utcunque tamen fuerit, impius iste *Mâni*, cùm esset professione Pictor, impiorum Dogmatum suorum Librum (ut speciosior appareret oculis, & eo nomine multò gratior esset,) eleganter quà potuit depinxit, & varii generis picturis ornavit & decoravit, & Persicè illum vocavit ارتنك *Ertèngh* seu ارژنك *Erzhèngh* sive ارچنك *Ertchengh*, vel abbreviatè چنك *Tchèngh* & تنك *Tengh*. Quia verò Manetis picturarum Liber dicebatur *Tengh*, inde apud Persas hoc nomen translatum est ad quemvis alium picturarum Librum, sive Zeuxis sive aliorum. Hinc in Libro *Pharh. Gj.* legitur تنكلوش *Tenghi-Leux* & تنكلوشا *Tenghi-Leuxe*, perperam, pro eo quod rectiùs legi debet تنكزوش *Tenghi-Zeux* & تنكزوشا *Tenghi-Zeuxe*, i. e. *picturarum Liber Zeuxis*. Sic enim ibidem exponitur تنكزوش نكار نامهٔ نقاش روم *Tenghi Zeuxis est picturarum Liber pictoris Græciæ*, scil. Europæi; prout ارتنك نكار نامهٔ نقاش چين *Ertengh est picturarum Liber pictoris Chinæ*, scil. Asiatici. Apud Rustemi Epitomatorem legitur, چگل نگار خانهٔ چين يعني اول بتخانه كه چين مملكتنده ماني استاد نقش اتمشدر *Tchighil est picturarum domus Chinensis, scil. illud Delubrum quod in regno Chinæ Manes Magister pinxit.* Quod autem dicunt de Chinâ, intelligendum est de *Turkistân* ubi Manes commoratus est. Et ibidem est alia Ecclesia dicta غلبيله *Ghalbîla*, quam Manes picturis ornavit. Et ibi est urbs *Tchighil*. Ille enim nunquam fuit in Chinâ. Ut autem nefandum ejus انكليون *Enghelion* seu *Evangelium* ex nomine distinguatur ab Evangelio Christi, Persæ docent, quòd ubicunque *Christus, Christianus, Crux, Zona, Syrus*, aut similia cum eo nomine commemorantur, ibi intelligendum est Christi Evangelium. At ubi cum illo

 nomine

nomine commemorantur *Pingere, Pictura, Roſa, Tulipa,* aut colorum varietas, ibi intelligendum eſt Manetis Evangelium pictum, ſeu *Ertèngh*, ſc. picturarum Liber in quo Dogmata ſua & Revelationes ſcripſit, unde ſuum venenum hoc modo fucatum hominibus propinavit.

Hujus Hæretici hiſtoriam prolixè narrat Epiphanius, quem videas: nolo repetere. *Shahriſtâni* in Libro *de Religionibus Orientis* de eo refert, *Mâni apparuit tempore Shâbur filii Ardeſhîr, & occidit eum Behrâm filius Hormuz filii Shâbur. Ille Amplexus eſt Religionem inter Magiſmum & Chriſtianiſmum, aſſerens prophetiam Chriſti, ſed non aſſerens prophetiam Moſis. Mohammed Ibn Harûn dictus Ibn Iſa Al-Warrâk dicit, Originitùs fuit Maguſæus agnoſcens Sectas populares. Manes enim opinatus eſt Mundum eſſe compoſitum & factum ex duobus Principiis æternis, quorum unum Lux, & alterum Tenebræ, quæ credidit eſſe à priori-æterna, & non defectura nec abolenda: & negavit aliquid exiſtere quod non eſſet à Principio æterno. Opinatus eſt nunquam abolendas facultates ſenſitivas audiendi & videndi,* cum multis aliis. Deinde de pergit narrare, *Quòd Manichæi inter ſe diſſentiebant de mixtione Lucis & Tenebrarum, & de cauſâ Liberationis,* quæ narratu prolixa & futilia.

Megjdi Hiſtoricus Perſa narrat varias fuiſſe Manichæorum Sectas, ut حروفي *Literales,* نقطوي *Punctuales,* تناسخي *Metempſychoſios,* &c. *Et quòd Rex primò Manichæiſmum amplexus eſt: at poſteà reliquit, & ad Magiſmum rediit.* Orientales ajunt, quòd ex pictoriæ Artis quâ excellebat ſuperbiâ elatus, ſe prophetam venditavit. Ferunt eum potuiſſe ad 20 ulnarum longitudinem ducere lineam, in quâ applicando normam nulla curvitas deprehendi potuit. Perſarum hiſtoricus *Chondemîr* narrat, *Quòd Manes Saducæus, fuit egregius Pictor & Sculptor: qui poſtquam audierat quòd Jeſus ſe Paracletum declaraſſet, Diabolus lapideæ cordis ejus tabulæ inſculpſit ſuggeſtionem, ipſum eſſe dictum Paracletum. Quòd tempore Shâbur filii Ardeſhîr Babecân prophetiam jactabat: cùmque Shâbur eum interficere quæreret, aufugit in Turkiſtân, ubi multos ſeduxit. Poſteà ibi inveniens ſpeluncam ubi optimæ aquæ fons erat, ibi clanculùm repoſuit annonam ad unius anni ſpatium duraturam, & Aſſeclis ſuis prætendebat ſe ad cœlum aſcenſurum, & poſt unius anni ſpatium ſe rurſus ad eos deſcenſurum. Quocirca ſeipſum ab eis ſubducens, in dictam ſpeluncam abiit, ibique ad præſtitutum tempus permanſit,*

mansit. Et deinde rursus comparens, produxit Tabulas egregiè pictas quas Ertengh-Mâni vocant, affirmans se eas à cœlo accepisse: unde plurimi ei fidem adhibuêre. Deinde in Persidem festinans, Regem Behrâm ad suam Religionem invitavit; & quidem Rex fuit ex primis qui ejus dictis fidem adhibuit: & cùm Asseclæ ejus multi evaderent, Magorum Doctoribus præcepit ut cum eo disputarent. At tandem omnes qui servitio ejus addicti erant, Regis Behrâm jussu occisi sunt, & fervoris ejus ignis hoc modo extinctus. Sic ille. Nam Rex *Behrâm* intefecit Dualistas, & Manetem in portâ urbis crucifixit. Causam verò cur morte plexus est, narrat Epiphanius: quòd scil. dum Regis filio ægrotanti medicinam administrare prætenderet, dictus filius sub ejus manibus obiit. Quocirca Rex meritò iratus, miserum istum arundine excoriari jussit. Et dicitur quòd cutis ejus paleis impleta ac infercta, diu in Perside servata est. *Ibn Shahna* dicit Manetem scripsisse Philosophiam quam vertit in Linguam Persicam: eúmque extitisse Autorem Instrumenti Musici dicti Arabibus عود *Oud*, i. e. *Testudo, Chelys.*

Hoc modo visis & perpensis Orientalium de Manete sententiis, deinde videbimus quid alii de eo corraserunt. Profligatissimus iste Nebulo, qui perditissimus veneficus & omnis nequitiæ sentina, apparuit circa initium Imp. Probi, circa annum Christi 290. Deo eo Eusebius Eccl. Hist. lib. 7, p. 155, *Christi formam & personam induere conatus est: & interdum Paracletum se vocans, Spiritum Sanctum de se prædicavit: & interdum ad instar Christi, 12 Discipulos delegit. Pessima sua dogmata tanquam venena de Persarum regione in nostras partes transtulit.*

Pessimi istius Hæretici Historiam narrat Cyrillus Archiep. Hierosol. in Catechesf. 6. *In Ægypto erat Scythianus quidam, genere Saracenus, nihil commune cum Judaismo, nihil cum Christianismo habens. Vixit Alexandriæ vitam Aristotelicam imitans, & composuit* 4 *Libros*: 1, *Evangelium, non Christi facta sed nudum nomen continens*: 2, Κεφαλαίων *Capitum*: 3, *Mysteriorum*: 4, *Thesaurorum. Scythianus decreverat doctrinam suam propagare in Judæâ: sed obiit. Hujus Discipulus erat cui nomen Terebinthus, qui in Palæstinam concessit; at in Judæâ cognitus atque damnatus, statuit ire in Persidem: & ne agnosceretur, vocavit se Buddam. Illic verò adversarios habuit Mithræ Sacerdotes, à quibus disputando victus est. Ideóque ad viduam quandam confugiens, & in superiorem partem domûs ascendens, aërios advocavit Dæmones, quos ad hunc usque diem Manichæi* ἐπὶ τῆς μυσαρᾶς ἰσχάδος *super detestandâ*

caricâ invocant: & ibi dæmonio correptus & de cubiculo dejectus, animam efflavit. Dicta vidua, cùm non haberet filium, pecuniâ emit puerum nomine Cubricum, quem in Persarum disciplinis erudiendum curavit. Is servitutis nomen exuens, appellari voluit Manes, i. e. *linguâ Persicâ* Ὁμιλία: *nam quia Dialecticus alicujus nominis esse videbatur, se Manem, q. d.* Ὁμιλιτὴν *appellavit. Paracletum se esse jactitavit, & quæ hominem exuperant pollicebatur: & suscepit per preces curare Regis Persiæ filium ægrotantem, qui tamen obiit. Unde in carcerem missus est, & à Rege suspendi jussus. At è carcere fugiens, in Mesopotamiam venit, ubi Archelaus Episcopus disputando eum confutavit. Tandem ibi rursus fugam capessit: & Regis Persiæ Satellites omnimodâ inquisitione eum quærentes & persequentes, illum capiunt. Rex Mani jubet Persico more detrahi pellem, quæ ad instar utris præ foribus suspensa est. Præcipui hujus discipuli tres fuerunt,* Θωμᾶς, & Βούδδας, & Ἑρμᾶς.

Ὁμιλιτὴς seu *Scholasticus*, talis est qui apud Maimonidem in *More Nevochim* vocatur מדבר *Medabbèr* seu متكلم *Motakéllim*. At supradicta vocis *Mâni* significatio hodie non comparet in linguâ Persicâ: videat ergò Cyrillus unde habuerit illam interpretationem. De Manetis & Manichæorum dogmatibus, videas multa apud D. Augustinum, qui per 9 annos fuit Manichæus. Præcipuè autem videatur *D. Tollii Itinerarii Italicum*, ubi Notæ Doctissimæ ad Fragmentum Græcum, quod est Solennis formula de Manichæorum resipiscentium receptione in Christianam Ecclesiam.

His proximè subjiciemus ea quæ corrasit *Beyerlink* p. 20. *Manes* Suidæ è Brachmanum gente, aliis Persa, sub Probo Imp. anno Christi 276, dæmoniacus naturâ & insanus fuit. Ex virgine natum se, & in montibus educatum, ajebat. Præceptorem habuit *Buddam* sive *Terebinthum*. Discipulos 12 vocavit: ex his tres, *Thomam*, *Hermam*, & *Addam*, Hierosolymam multo instructos auro pro Libris Biblicis comparandis misit. Ipse interim, ut Dogma suum propagaret, filium Regis Persiæ curare se posse professus est: verùm magicâ arte malè succedente, eum interfecit. In carcerem abripitur, & multo auro redimitur. Pòst, cùm in castello *Arabione* inter Mesopotamiam & Persiam degeret, à Persarum Rege comprehensus, arundine vivus fuit excoriatus. Vetus Test. rejecit, & Deum illius convitiis lacessivit. Duos enim æternos & ingenitos statuit, Deum *Lucem*, & Materiam *Tenebras*. Christum in Phantasmate tantùm apparuisse. Semetipsum Spiritum S. professus est. Mundum à Deo malo factum esse

dixit,

dixit, & prodigioſa multa finxit. Fatum indixit. Hominem non à Deo, ſed à Principe Materiæ, quem *Saclam* nuncupavit, factum fuiſſe. Coæternas Deo hominum animas, diverſa corpora ſubire, quam μετενσωμάτωσιν vocat Suidas. Elementa eſſe animata, & reliqua Corpora omnia. Baptiſmum ſuſtulit. Euchariſtiam cum ſemine humano ſumere juſſit. Sectatores ipſius Dæmones colebant, Elementa adorabant: Deos Ethnicos invocabant, animatis abſtinebant, nuptias tollebant: ut ſiquis duceret uxorem, μετεμψυχώσει in corpus migraret muliebre. Fœminæ conceptum, *Carcerem Dei* appellabat. Magiſtratus civiles à Deo malo conſtitutos dicebat: Bella quoque damnabat, & Agriculturam, utpote multorum homicidiorum ream: nam ſi quis plantâſſet arborem aut vitem, ipſo mortuo animam illius ramis alligari, neque tranſcendere illos poſſe. Magos & Aſtrologos ſectabatur: & ſe ſuóſque peccare non poſſe ajebat. Animas ſuorum in Lunæ Globum recipi, & hinc plenilunia exiſtere, quando impletur Animis: decreſcere autem, quando à Lunâ minore veluti à Scaphâ in Solem deportantur. Paradiſum vocabat Mundum: ardores ejus eſſe Concupiſcentias. Animas ſolas abſque corporibus reſurrecturas ajebat. Arundinibus incubabat. Judicium extremum tollebat. Diem quo *Manes* occiſus eſt, Βῆμα vocant & religioſe colunt: [ſc. aliquod Βῆμα *Seliam elevatiorem*, ad quam per gradus aſcendebatur, eo die pretioſis pannis tectum collocabant.] In Græciâ Diſcipuli non *Manetem* (ἀπὸ τῆς μανίας,) ſed Μαννιόχεον (ἀπὸ τοῦ χέειν μάννα) vocabant. Hactenus Beyerlink.

Plura autem (ut ſuprà monuimus) ſciri poſſunt ex Fragmento Græco de Manichæis, & ex Notis quas adjecit Doctiſſ. Tollius; ubi inter alia, hæc leguntur: *viz.* Vixit Centuriâ Tertiâ ſub Aureliano Imp. cujus anno quarto ſeu Chriſti 274, per Meſopotamiam locáque contermina hæreſeωs ſuæ venenum ſparſit. --- *Mannichæos* ſe vocari volebant, ſicut à מנוחה *Mannacha, requies*. --- Græcis *Budda* Empedoclis opinionem amplexus dicitur, duo rerum pugnantia inter ſe principia ſtatuentis, φιλίαν καὶ νεῖκος *amicitiam & contentionem*. Verùm rectiùs à Perſarum Magis accepiſſe videtur, qui ἀγαθὸν δαίμονα & κακὸν δαίμονα ſtatuebant. ---- D. Auguſtinus ait eum ſecutum antiquos Hæreticos *Marcum & Cerdonem*, atque Gnoſticos quorum Autor Carpocrates. --- Hæc duo ejus doctrinæ fuêre capita: Duo rerum eſſe Principia contraria & æterna & ingenita, quorum alterum bonum eſſet, alterum malum. Bonum *Deum* ſeu *Lucem*, malum *Materiam* ſeu *Tenebras*

bras appellabat. A bono Deo invisibilem, infinitum, ac divinum Mundum creatum: à malo visibilem ac malum, profundâ ac immensâ magnitudine: hosce verò duos Mundos conjunctos bonæ malæque naturæ participare. Divinam partem ex omni Mundi parte quotidie purgari, & in sua regna revocari, eandem per terram exhalantem, & ad cœlum tendentem, incurrere in stirpes & plantas, &c. quæ in Electis comedendo purgata liberataque, in cœlum redeant. Mundi tenebrarum seu terræ pestiferæ quinque esse *Elementa* seu *Antra Elementorum*, aliud *Tenebris*, aliud *Aquis*, aliud *Ventis*, aliud *Igne*, aliud *Fumo* plenum. Hæc Elementa Principes sibi proprios genuisse; quorum Dux ac Princeps summus in *Fumo* moraretur. In *Fumo* nata animalia bipedia, indéque homines originem ducere: in *Tenebris* serpentia: in *Igne* quadrupedia: in *Aquis* natatilia: in *Vento* volatilia. His 5 Elementis malis debellandis alia 5 Elementa de regno & substantiâ Dei missa esse, & in illâ pugnâ fuisse permixta, *Fumo* aëra, *Tenebris* lucem, *Igni malo* ignem bonum, *Aquæ malæ* aquam bonam, *Vento malo* ventum bonum. Animam hominis duplicem esse: harum alteram bonam, à Luce creatam, partem esse Dei: adventitiam alteram, malam, de gente Tenebrarum, quam non condiderit Deus, sed quæ tamen Deo sit coæterna. Hanc propriam corporis esse: nam & Corpus productum à Tenebris. Rationalem Animam seu divinam, brutis quoque animalibus inesse, ut & plantis: ab adversario verò Dei correptam, in spurcum corporis carcerem fuisse conjectam. Ab animâ bonâ, omnia homini bona provenire: contrà, ab animâ malâ, quicquid illi accidat mali. Animas transire in alia corpora; item in pecora, & plantas. Auditorum verò suorum Animas in Electos revolvi, aut feliciore compendio, in Escas Electorum; ut jam inde purgatæ in nulla corpora revertantur. Animas in arboribus & plantis divina non posse percipere præcepta, nec sapientiores fieri: veruntamen vivere, & audire voces nostras, & verba intelligere, & corpora motúsque corporum intueri; cogitationes denique ipsas perspicere: sentire etiam & dolere cùm lædantur, nec sine cruciatu evelli carpíve posse. Solem & Lunam *Navigia* esse, quibus tam hominum quàm brutorum animæ jam repurgatæ & lucidæ, in cœlum subvehantur. Lunam minus esse Navigium ex *Aquâ bonâ* factum; quod acceptas primùm animas post decimumquintum diem, Soli seu majori Navigio ex *Igne bono* facto, tradat. Ab hoc Beatorum Animas in cœlum transvehi: cujus vitæ cœlestis nulla fiat

Anima

Anima particeps, quæ non Manetis disciplinâ fuerit imbuta. In his *Navibus* sanctas inesse virtutes, quæ se in masculas transfigurent, ut fœminas diversæ gentis illiciant, & per has illecebras commotâ earum concupiscentiâ, lumen de illis fugiat, quod membris suis permixtum tenent, quo purgetur susceptum ab Angelis lucis, purgatúmque illud navibus imponatur ad regna propria reportandum. Adamum & Evam commotâ adversâ parte animæ malæ à tenebrarum principibus generatæ, ad concubitum declinâsse: ita eos lapsos esse, & peccâsse; sed posteà sanctiùs vixisse. Legem Mosaicam à Principe tenebrarum datam: inde quoque Prophetas sua accepisse; omnéque adeò Vetus Testamentum esse rejiciendum. Christum de massâ lucidissimâ molis divinæ profectum ad salutem humanam, non natum de Mariâ Virgine, quia carni concerni nequibat, nisi simul inquinaretur, ut ait D. Augustinus lib. V Confessionum. Apparuisse illum κατὰ φαντασίαν καὶ δόκησιν, specie tantùm, non reverà: caruisse enim humanâ naturâ, solâ præditum divinâ: atque ita quoque non reapse passum, sed pati visum, exteriore homines specie fefellisse. Fuisse eundem Serpentem in Paradiso: ab eóque illuminatos Adamum & Evam, ut cognitionis oculos aperirent, & bonum à malo dignoscerent. Venisse Christum ad Animas liberandas, non autem ad servanda corpora. Promissionem Christi de Paracleto seu Spiritu Sancto, in Manete fuisse completam: sese enim esse Spiritum Sanctum ajebat, séque eapropter *Apostolum Christi* vocabat. Fatum omnia regere; fato fieri omnia. Manichæismus divisus in aliquot Sectas, sc. *Catharistas*, *Macarios*, & *Manichæos* speciatim ita dictos. *Catharisti* seu *Purgatores*, à purgando nomen accepêre. Exceptum namque farinâ semen virile in concubitu, ut id purgarent divinámque partem liberarent, hi boni viri comedebant. Hosce tamen alii pudore moti, à se repellebant. *Macarii* apud eos *illuminati* quoque dicebantur. ---Manichæi porrò è duabus professionibus Ecclesiam suam constituerunt, hoc est, *Electorum*, & *Auditorum*. *Electos* τελείους seu *perfectos* vocabant, quod omni vitio carerent. ---Ex his Electis XII erant quos appellabant *Magistros*. *Manes* enim ad imitationem Christi, XII Apostolos habuit. Hisce tertiusdecimus præerat Magistrorum Princeps, uti Manes suorum erat Discipulorum. Ab his Magistris è reliquo Electorum numero, LXXII ordinabantur Episcopi: & hi suos rursus ordinabant Presbyteros ac Diaconos, qui idonei viderentur ad errorem hunc suum aliis in locis in quæ mittebantur, tuendum atque propagandum. Secundi

gradûs

gradus *Auditores* erant, è quibus fuit Augustinus per 9 annos, qui ait, *Auditores* apud eos appellantur qui carnibus vescuntur, & agros colunt, &, si voluerint uxores habent: quorum nihil faciunt qui vocantur *Electi*. Sed ipsi Auditores ante Electos genua figunt, ut eis manus suppliciter imponantur; non à solis Episcopis vel Presbyteris vel Diaconis eorum, sed à quibuslibet Electis. Præterea Auditores Electis sub pœnâ tardioris Metempsychosis, optima quæque de cibariis exhibere tenebantur; cùm interim Electi nihil operis agerent, sed meditationibus vacarent: quibusdam scil. omnia jam religionis arcana communicata erant, à quibus Auditores arcebantur. Porrò tria *Signacula* apud Manichæos erant Electorum; *Oris*, *Mannum*, & *Sinûs*, ut his tribus casti essent & innocentes. *Os* continebat omnes sensus in capite: *Manus* omnem operationem: *Sinus* omnem libidinem seminalem. Tribus enim Deum offendimus; Cogitationibus, Verbis, Factis. Quàm verò parum observantes fuerint horum Signaculorum, plurimis ostendit exemplis D. Augustinus in Libro de moribus Manichæorum. Hactenus D. Tollius.

Ex dicto Fragmento Græco p. 41 innotescit, quòd Manichæi propriâ urinâ se lavabant & sordes suas abluebant, metuentes aquam puram polluere. Et certè urina vocatur *Lotium* à lotione, à multis nostratibus usurpata, propter abstersivam facultatem ex inhærente Sale. Ex Manetis Libris, p. 143, memorantur *Liber Epistolarum*, *Evangelium vivum*, *Thesaurus Vitæ*, *Liber Mysteriorum* quo Legem & Prophetas subvertere conatur. *Liber Apocryphorum* ac *Apomnemoneumatum*, sc. Manetis Dictorum & Factorum memorabilium commentarius. Liber inscriptus *Adæ*, & *Adimantis*, & *Mosis*. Item *Agapii Heptalogus*, & *Aristocriti Theosophia* ubi conatur monstrare Judæorum & Græcorum & Christianorum Religionem unam eandemque fuisse; utque vera dixisse videatur, Manetem ut malum hominem incessit ac traducit. p. 145, Manetis Pater Πατίκιος, & Mater Κάροσα. Τὸν Ζαρύαν unum fuisse ex Manetis Discipulis: sic & *Thomam* qui conscripsit Evangelium, &c. Dictus autem Ζαρύας longè diversus est ab antiquo Ζαρυάμ, de quo alibi diximus. Pro Deo, *Principem hujus Mundi* colunt, sc. malum Mundi Principem: nam Patrem cœlestem solius futuri seculi potestatem habere nugantur. p. 131, Asserunt Adamum nobis dissimilem formatum: verùm à *Sacla* scortationis principe, & *Nebroda* quam materiam esse ajunt, Adamum & Evam factos fuisse: & illum ferino vultu creatum, hanc autem sine Animâ, &c.

D. Tollius

D. Tollius p. 142 memorat, Manetis Libros Palmyreno & Syriaco ſermone ſcriptos fuiſſe; quorum unus in 22 partes diviſus. Ἡ τῶν γιγάντων πραγματεία ſeu *Giganteus Liber* ab Heracliano confutatus. *Theſaurus minor*: Liber *Precum*: *Evangelium ſec. Philippum*: *Acta Andreæ Apoſtoli*: *Epiſtola* XV^ta *ad Laodicenſes*: τὰ Παιδικὰ τȣ̃ Κυρίȣ. Qui autem plura cupit, adeat ipſum Fragmentum Græcum in Bibl. publicâ Oxon.

Hoc modo (Manete occiſo & Manichæiſmo abolito,) *Zerdushti* Religio reſtituta eſt, & Magia orthodoxa priſtinas vires recuperavit. Sed hoc non diu duravit: nam poſt breve tempus prodiit alius Hæreticus dictus مزدك *Mézdek* ſeu *Mázdek*, ſive مزدك *Mazhdak*. Iſte in eorum Libris vocatur مزدك الزنديق *Mázdek Saducæus*. Plutarchus p. 360, iſtum cum *Manete* perperam confundere videtur, dicendo, *Quòd Manetem aliqui* Μασδὴν *vocant*: ſed pro hoc reſcribendum eſt Μάσδηκ. Et hoc modo reſtituendus eſt Plutarchus qui tam in re hiſtoricâ quàm in nominis ſcriptione hallucinatus eſt. Nam *Mázdek* non fuit idem cum *Manete* nec contemporaneus, ſed ſequente ſeculo poſteà prodiit, ut mox dicetur. Iſte itaque Hæreticus *Mázdek* voluit etiam eſſe in Religione Innovator & Hæreſeos Sator, novas ſuas opiniones diſſeminando.

Shahriſtâni Arabs refert, *Mazdekæos eſſe maximâ ex parte ut Manavitæ ſeu Manichæi, in* الكونين والاصلين *Originibus duabus & duobus Principiis: niſi quòd Mazdek aſſereret Lucem agere ſecundùm intentionem & delectum, Tenebras verò fortuitò & per accidens; & quòd Lux ſcienter & ſenſibiliter ageret, Tenebræ verò ignoranter & cæcè.* Et poſt alia quædam, addit, *quòd Mazdek dehortatus eſt homines à diſſentione & odiis & cædibus. Cúmque pleraque horum contingerent propter Mulieres & Opes, ille ideò Mulieres & Opes communes eſſe voluit, & omnes de eis participare debere ſicut participant de Aquâ & Igne*,&c. Plura apud Shahriſtani leguntur, quæ recitatione vix digna.

Referentibus Perſis, iſte Nebulo oriundus eſt ex urbe *Neiſhâbur*, & prodiens tempore Regis *Kobâd*, (qui Græcis Καυάδης ſeu Καβάδης ſonat,) prophetiam jactitavit: & ut dicto Regi viro mulieroſo placeret, æqualitatem Opum & communitatem Mulierum & Uxorum licitam eſſe pronuntiavit; adeò ut ſi pauper aut peregrinus rogaret, non erat reſpondendum, *Non habeo quod dem tibi.* Cúmque talem Sectam اباحت *Licentiæ* propagaret. (ſcil. omnium Opes & Uxo-

res esse communes,) hæc Religio placuit juvenibus & puellis, & omnibus stolidioribus, qui itaque eam libenter secuti sunt, & multi inopes & peregrini ejus sequaces fuêre: & tandem Rex *Kobâd* manum ejus corroboravit, ejúsque Religionem ipse amplexus est, & eandem ab omnibus amplectendam esse publicè promulgavit: & res eò tandem devênit, ut Divitum uxores & Opes in raptum & rapinam cederent. Hinc autem factum est, ut Persidis Magnates consentientes, *Kobâdem* deposuerunt, & incarcerârunt, filium ejus *Gjámasp* in ejus locum substituentes. Quocirca *Mazdek* fugâ sibi consuluit. At Rex *Kobâd* interim consilio & astu uxoris suæ è carcere evadens, abiit ad Regem *Hayâtilæ*, opem ab eo petens: & revertens restitutus est. Sed Mazdekismum non secutus est ampliús.

Cùm autem defunctus esset *Kobâd*, ejus Successor *Nushirravân* in Solio constitutus, initio administrationis suæ *Mazdek* ejusque Asseclas interficiendos curavit: & ab iis qui à gladio & cæde superstites manserant, abstulit opes quas injustè ab aliis rapuerant, & propriis dominis seu pristinis possessoribus eas restituit. Narrant, quòd cùm *Mazdek* audiret *Nushirravân* jubentem eum trucidari, dixit, *Deus præfecit te ut servares, non ut perderes*, &c. Cui Rex respondit, *O fili meretricis, nonne meministi te petiisse à Kobâd ut pernoctares cum Matre meâ, &c.* Deinde proclamavit occidendos omnes Manichæos & Mazdekæos, & Magismum stabilivit in Perside. De isto dicto *Mazdek* prolixè agit *Megjdi* Persa in Vitâ *Kobâd*, & in Vitâ *Nushirravân*, si alicui libet ulteriùs inquirere: nos enim rem tantùm breviter perstrinximus.

Alio tempore prodiit Hæreticus dictus خراف *Chuâph*, de quo in sequente Capite agetur.

CAP. XXII.

Persarum opiniones primitivæ (eæque hactenus continuatæ,) de Religionis suæ Principiis seu Articulis primis, ex Damascio & Plutarcho & Shahristanio, atque ab Indo-Persis.

SUperiùs Persarum religiosa dogmata tetigimus, quæ jam ulteriùs explicare præstat.

Zoroastres eorum Propheta & Legislator ejúsque Asseclæ Persarum Magi, ex Geneseωs historiâ & ex quotidianâ cum captivis Judæis in Persiâ conversatione, didicerunt sua Principia *Lucis* & *Tenebrarum*,

brarum, quibus intelligitur *Deus* atque *Diabolus*, ut ſupra monuimus. At aliqui eorum paulò aliter ſtatuunt, ſi vera ſunt quæ Damaſcius ex Ludemo refert, quòd ſc. apud Magos & omnes eorum Sectas Marticolas, omne *Intelligibile* ſeu *ſub ſenſum cadens* reputatur vel *Locus* vel *Tempus*, ex quibus prædicta colligunt. Locus ſic ſe habet in Libro περὶ Ἀρχῶν MS, Μάγοι δὲ καὶ πᾶν τὸ Ἄρειον γένος, ὡς καὶ τοῦτο γράφει Εὔδημος, οἱ μὲν Τόπον, οἱ μὲν Χρόνον καλοῦσι, τὸ νοητὸν ἅπαν καὶ ἡνωμένον· ἐξ οὗ καὶ διακριθῆναι καὶ Θεὸν ἀγαθὸν καὶ Δαίμονα κακὸν, ἢ φῶς καὶ Σκότος πρὸ τούτων, ὡς ἐνίους λέγειν. οὗτοι δὲ καὶ αὐτοὶ μετὰ τὴν ἀδιάκριτον φύσιν διακρινομένην, ποιοῦσι τὴν διττὴν συστοιχίαν τῶν κρειττόνων· τὴν μὲν ἡγεῖσθαι τὸν Ὠρομάσδην, τὴν δὲ τὸν Ἀρειμάνιον.

Plutarchus in Libro *de Iſide & Oſiride* eſt paulò prolixior in Magorum opinionibus deſcribendis: viz. *Sunt qui putant duos eſſe deos, quaſi contrariis deditos artibus, ut bona alter, alter mala opera conficiat: eum qui eſt melior, Deum; qui deterior, Dæmonem dicunt:* ὥσπερ Ζωρόαστρις ὁ Μάγος *ſicut Zoroaſtres Magus, qui illum vocat* Ὠρομάζην, *iſtum verò* Ἀρειμάνιον. *Addiditque hoc enuntiatum, De rebus ſub ſenſum cadentibus, illum maximè ſimilem eſſe Luci; hunc Tenebris & Ignorationi: horum medium eſſe* Μίθρην, *quæ eſt cauſa cur Mithram Perſæ* Μεσίτην *Mediatorem* ſeu *Intermedium nuncupant. Docuitque ad illum pertinere* εὐκταῖα καὶ χαριστήρια, *ad hunc verò* ἀποτρόπαια καὶ σκυθρωπά: *herbam enim quandam vocatam* ὄμωμι *concidendo & in mortario tundendo, invocant* Ἅδην *Ditem &* σκότον *Tenebras: tum admixto Lupi jugulati ſanguine, efferunt & abjiciunt in locum* ἀνήλιον *quò Solis radii non pertingunt: nam & de Plantis quaſdam judicant boni dei eſſe, & quaſdam mali; & Animalium quædam, ut Canes, Aves, & Echinos terreſtres, bono; aquatica malo adjudicant, itaque & beatum illum prædicant qui plurima interfecerit. Enimverò illi quoque multa de iis fabuloſa narrant, cujus generis eſt quod referam. Oromazen natum ajunt è Luce puriſſimâ, Arimanium è Caligine; eóſque bellum inter ſe gerere. Oromazen feciſſe ſex Deos; primum Benevolentiæ, ſecundum Veritatis, tertium Æquitatis, reliquos Sapientiæ, Divitiarum, & Voluptatis quæ honeſta conſequitur: Arimanium totidem numero his adverſa effeciſſe. Deinde Oromazen ſeſe triplicâſſe, & à Sole tanto ſe intervallo removiſſe, quanto Sol à terrâ abeſt; ac Cælum Stellis decorâſſe, unamque ante alias tanquam Cuſtodem & Spiculatorem conſtituiſſe Sirium. Alios porrò deos XXIV condidiſſe & in Ovo poſuiſſe: at totidem numero factos ab Arimanio Ovum illud perforâſſe, hinc mala bonis eſſe permixta. Appetere porrò fatale tempus, quo*

 neceſſe

necesse sit peste & fame ab his adductâ Arimanium omninò perdi atque aboleri: terrâque æquabili & planâ factâ, unam Vitam undmque Civitatem Beatorum hominum universorum, unâque linguâ utentium, fore. Theopompus ait de sententiâ Magorum, vicibus ter mille annorum alterum deorum superare, alterum succumbere; & per alia tria annorum millia bellum eos inter se gerere, pugnare, & alterum alterius opera demoliri: tandem Ἅδην *Plutonem deficere, & tunc homines fore beatos, neque umbram edentes: deum porro qui ista machinetur, quiescere ad aliquod tempus; non quod longum sit Deo, sed rectum & mediocre tanquam hominis dormientis.*

De alterius Mundi statu eandem cum nobis Christianis notionem habuêre, quamvis eum ad captum humanum aliquando describerent tanquam Paradisiacam Civitatem, ut suprà Plutarchus; de quâ re etiam consulatur Liber *Sad-der*. Et cùm talia ftátuerint Magi Deicolæ, quis non credat tam hos quàm eis contemporarios Judæos à primis Patriarchis talem suam Paradisi notionem habuisse, quamvis nihil dicatur in Vet. Test. Hæc autem præmissa de Magis, sunt Græcorum imperfectæ quædam stricturæ, ex quibus haud multa de eorum rebus colligenda sunt. Proximè itaque subjiciemus ea quæ accepimus ab Indo-Persis, à quibus sequens Relatio petita est: in quâ malorum Angelorum lapsûs, & Creationis & Durationis Mundi & ultimi Judicii historia continetur. Nostræ autem Interpolationes Uncis inclusæ. *Persæ credentes Angelos esse Dei Servos & Ministros ad ejus Mandata exequenda, affirmant quòd postquam Deus fecisset Bonos Angelos, primum eorum assignavit Opus ut crearent Cælos, idque 45 diebus. Et quòd deinde apparuit Tenebrositas quædam horribilis* [nam Tenebræ tunc erunt super faciem Abyssi,] *9600 Parasangis circumquaque à Deo distans.* [Nam Diabolus reputatur Tenebrarum Autor: at hæ Tenebræ totaliter & semper limitatæ sunt, ut interponeretur Lux regens diem.] *Hinc Deus citò perspexit esse inimicum quendam, & mox Diabolum esse deprehendit, eúmque valdè fortem & numerosum. Quapropter quatuor Angelis fortioribus* Erdibehisht, Azur, Sorûsh, & Behrâm *rem commisit ut pugnarent cum Diabolo ejúsque copiis, eúmque debellarent & captivum adducerent.* [Significatur Angelorum contra Deum prima in cœlo Rebellio & defectio, propter quam è cœlo dejecti & lapsi sunt in terras.] *Nam postquam Diabolus conscripserat exercitum, jam tempus erat ut Deus sibi prospiceret: qui itaque 4 dictos Angelos misit ad pugnandum cum Ahreman, & ut eum coram Deo sisterent in cælo, unde*

perrupto

perrupto carcere aufugerat. [Diaboli actualis lapsus insinuatur.] *Hinc aliud. Bellum acre, in quo Diabolus ad incitas & extremitatem redactus, veniam petiit, & se Victoris arbitrio submisit. Nihilominùs tamen Deus noluit eum perdere & annihilare; secum perpendens, quòd si Diabolum prorsus perderet eúmque cum his omnibus & totâ diabolorum familiâ aboleret & radicitùs extirparet, Dei misericordia & gloria non esset tam illustris, nec tam evidenter compareret. Nam si non quodammodo permitteret Diabolo existere & crudelitatem exercere, nulla esset inter bonum & malum distinctio, nec inter vitia ac virtutes differentia. Propterea Deus noluit Diabolum perdere, sed eum in Mundo reliquit, sub hac conditione, ut quicquid Mali eveniret, id attribueretur Diabolo; & quicquid Boni accideret, attribueretur Deo. Et quod tempus Durationis Mundi & Diaboli, à Deo ordinatum est, ut Mundus à primâ suâ Creatione duraturus esset* 12000 *annos; quorum* 3000 *tunc eo tempore quo Diabolus à Deo devictus est, expiraverant & elapsi sunt: & restantes* 9000 *annos Deus trifariàm dividens, erexit tres Digitos, permittendo Diabolo ut utrum horum vellet eligeret, ut scil. eo tempore durante, crudelitatem suam in humanum genus exereret & tentationibus suis exerceret. Quapropter Diabolus rem benè perpendens, elegit sibi Digitum medium, adeóque tempus medium dictorum annorum. Unde colligitur, quòd per fatalem hujus Decreti necessitatem omnes res humanæ subjiciantur incertitudini, nec dari posse rerum statum diu duraturum. Primis enim temporibus Justitia, Moderatio, Temperantia, & erga Deum ac Homines Pietas floruerunt, dum in pace & tranquillitate esset Mundus. Sed tandem cùm ex nimiâ pace & otio homines per superbiam deviarent & contra Deum rebellarent, Diabolo permissum est homines infestare & Mundum Diabolicis suis artibus turbare. Nam quando in contrarium priorum Virtutum superiores essent Injustitia, Violentia, Inimicitia, Intemperantia, Superbia, Libido, Avaritia, & omnis generis Impietates in Deum & Homines perpetratæ ad summam exorbitantiam excrevissent; & harum rerum consequentiæ seu effectus (utpote sunt Bella, Distractiones, & Dei Flagella Fames & Pestilentia,) humanum genus affligerent, Deus noluit pati ut hæc æternùm grassarent, sed contra Diaboli furorem & malitiam, tempus respirationis & felicitatis & tranquillitatis benignè interposuit. Et cùm jam tandem ex* 12000 *annis pro Mundi duratione primò decretis atque constitutis, superessent* 953, *tunc deinde expectanda esset supremi Judicii Dies & Mundi Dissolutio, quando resurrecturi essent omnes mortui & in judicio sistendi. Et quòd deinde statim*

Justi resurgentes, Beatificâ Dei visione fruituri essent, in Cælestibus Mansionibus eorum in terris operibus bonis meritisque proportione aptatis permansuri. Et quòd improbi postquam in Animabus suis Tormenta & Supplicia peccatis suis paria eisque per Angelos Mihr & Surûsh decreta & parata passi fuerint, tandem in Judicii Die sunt etiam resurrecturi, & per infinitam Dei misericordiam eorum peccata condonanda, iique admittendi in quasdam exteriores Mansiones, ubi ad justam distantiam Beatificam Visionem percepturi erunt: sed tamen à Justis per unam nigram in fronte maculam distinguendi. Et quòd tandem in extremi Judicii die Diabolus cum omnibus malis suis Angelis erunt judicati & condemnati, & eorum regnum in æternum deletum & perditum. Talis est istorum Hypothesis, partim ex Biblicâ Historiâ collecta, & partim à primorum temporum traditione accepta.

Quoad supradictam inter Deum & Diabolum pugnam, non debemus culpare istos talia narrantes, cùm nos ipsi etiam talia credere supponamur, (malorum Angelorum lapsum indigitantia,) eáque ex *Apoc.* XII. 7, 8, *Et fuit Bellum in cœlo, Michael cum Angelis suis pugnavit contra Draconem. Et Draco cum Angelis suis etiam pugnarunt: sed non prævaluerunt, nec locus eorum ampliùs in cœlo inventus est.* Et Versu 12, ejus Tentationes significantur, *Væ incolis terræ & maris, nam ad vos descendit Diabolus furibundus, quia novit tempus suum esse breve.* Supradicta Zoroastris & Magorum, longè ante Apocalypsin conscripta sunt, & in Apocalypsi ad nos continuata est traditio à primis accepta Patriarchis: unde colligimus eam fuisse semper receptam inter Orthodoxos Orientis opinionem, & eorum loquendi modum de hisce rebus.

At in Magorum opiniones describendo, cæteris fusior est *Shahristâni* in Libro *de Religionibus orientis* Arabicè conscripto, ubi docet eorum Reges semper habuisse quem consulerent مرجع *Márgji'* seu *Redeundi-locum*, scil. *Adeundum* seu *appellandum quendam*, quem tanquam Oraculum consulerent, ad quem deferretur Appellatio pro sententiâ suâ definitivâ in casibus difficilioribus: is erat *Archimagus* seu eorum *Archipræsul*, à cujus decisione non recedendum, sed in eâ acquiescendum sine ulteriori Appellatione. Iste apud Persas talis erat qualis Turcarum مفتي *Mufti*. Dictus autem *Shahristâni* seq. modo narrat, sc. *Omnes Persarum Reges fuisse de Religione Abrahami, & omnes Subditos semper fuisse de Religione Regum suorum. Et Regibus fuisse* مرجع

Márgji'

Margji seu *Appellandum quendam, qui erat* موبذ موبذان اعلم العلماء واحكم الحكماء *Præsul Præsulum, Doctissimus Doctorum, Sapientissimus Sapientum, à cujus Mandato non recedebant, nec nisi ad ejus Sententiam redibant: &, quòd ei exhibebant Reverentiam talem quam Principes Chaliphis regnantibus exhibere solent.* Additque, *Quòd Magusæis peculiaris sit* الثنوية *Dualitas, adeò ut statuant* مدبرين قديمين *Ductores* seu *Gubernatores duos æternos, qui dividuntur in Bonum & Malum, & Probitatem ac Improbitatem, Emolumentum ac Nocumentum. Horum unus nominatur Lux, & alter Tenebræ, sc. Yezdan* seu *Deus, & Ahreman* seu *Diabolus. Eorúmque Religionem esse sec. hanc divisionem* seu *distinctionem: & quòd omnes Magorum Quæstiones vertantur super duobus Cardinibus, quorum unus est Explicatio causæ Mistionis Lucis & Tenebrarum, & alter est Explicatio Liberationis Lucis à Tenebris. Et quidem, quòd Mistionem statuant* مبداء *Initium* seu statum à quo, & *Liberationem* معاد *Reditum* seu statum ad quem. Hæcque mysticè explicant; & meliore luce destituti, in tenebris disputant.

Supradictus Shahristani pergit narrare, *Quòd Magi statuant* الاصلين *Principia duo, sicuti dixerat: sed quòd* المجوس الاصلية *Magi originales non existiment expedire ut ambo sint* قديمين ازليين *cöæterna ab initio; sed quòd Lux sit* ازلي *æterna ab initio, & Tenebræ* محدثة *productæ. Et quòd tum, differant de modo* seu *causâ productionis ejus; cùm à Luce producitur tantùm Lux, quæ non producit ullum Malum; & quomodo ergò productum Principium Mali aut alius cujusvis rei, cùm nihil adjunctum (* seu *par fuerit) Luci quoad primam ejus productionem & æternitatem!* Deinde narrat, *Quòd statuant initium primum esse à Personis, quæ sunt* كيومرث *Keiomdras; dein* زروان كبير *Zervân magnus: & tandem alius propheta cui nomen* زردشت *Zerdusht. Et quòd* كيومرثية *Keyomarthitæ volunt Keyomdrath fuisse Adam, prout occurrit in Indorum & Persarum Chronologiis, quibus tamen contradicunt alii Chronologi. Et quòd dicti Keyomarthitæ qui auctores* seu *assertores* المقدم الاول *Antitistis primi Keyomdrath, statuant Yezdân & Ahreman, asserentes Yezdân fuisse* ازلي قديم *sine initio æternum, & Ahreman fuisse* محدث مخلوق *productum & creatum. Yezdân cogitâsse secum, Nisi fuerint mihi controversiæ, quomodo erit? Hancque cogitationem pravam naturæ Lucis minùs analogam, produxisse Tenebras dictas Ahreman,*

qui

qui naturâ dispositus ad malum & dissidium & improbitatem & noxam & omnia nocumenta: & prodiens contra Lucem, eam opposuit tam naturâ (seu facto) *quàm dicto. Et deinde emergente Bello inter exercitum Lucis & exercitum Tenebrarum, mediatores erant Angeli: & tum facta est inter eos pax, sub eâ conditione ut Mundus inferior integrè esset* τῷ *Ahreman pro 7000 annis: & tum Mundum dimittens, eundem redderet Luci. Eos autem qui ante initam Pacem in Mundo fuerant, perdidit & prorsus delevit. Et tum de novo incepit cum homine dicto Keiomaras, & animale dicto Tauro, quos ambos mactavit, & ab hominis cadavere pullulavit Ribâs* seu *Ribes: & ex hujus Ribâs radice prodiit Vir dictus* ميشه *Mîsha, & Mulier dicta* ميشانه *Mishâna; qui fuerunt* ابو البشر *Protoparentes. A cadavere Tauri pullulârunt Pecora & cætera Animalia. Porrò opinati sunt Lucem elegisse homines ut Adjutores, dum adhuc essent Spiritus absque Corporibus; idque vel ut elevaret eos è locis* τῦ *Ahreman, vel ut eos Corporibus vestiret ad præliandum cum Ahreman. Elegerunt itaque Vestitum Corporum & Belligerationem cum Ahreman, eâ conditione, ut auxilium haberent à Luce & tandem victoriam in copias* τῦ *Ahreman. Et post illum devictum & copias fusas ac deperditas, futura esset Resurrectio. Ejusmodi fuisse causam Mistionis, hanc verò causam Liberationis.* Paulò aliter rem explicare satagunt aliqui ex Græcis, qui exponunt has eorum Quæstiones de Luce & Tenebris, esse de solo Animæ in corpus *Descensu* (qui Mixtio Lucis & Tenebrarum,) dicto κάθοδος: & Liberationem Lucis à Tenebris, esse Animæ *Reditum*, qui ἄνοδος. Animarum separata Creatio quam innuit *Shahristâni*, convenit cum opinione Platonicorum & Pythagoreorum quam Zaratus seu Zoroastres Pythagoræ Præceptor eum docuit, & (ut fertur) Dyada esse numerorum Matrem, Monada verò Patrem: Animam esse alatam, quæ confractis alis, in Corpus præceps lapsa est: at denuò pennata & refectis alis, superna repetit & ad superos revolat. Videri potest Plotinus lib. 8 *Enneadis quartæ*. De Animæ Descensu in Corpus, & quomodo frangat alas, plura collegit Cæl. Rhod. p. 643, 644. Et Macrobius lib. 1. cap. 12 docet, *Quomodo* (ex sent. veterum Ethnicorum) *Anima ex superiore Mundi parte ad inferiora hæc delabatur,* sc. *per duos Tropicos Cancri & Capricorni, qui Solis Portæ à veteribus vocantur. Per has Portas Animæ de cœlo in terras meare, & de terrâ in cœlos remeare creduntur: ideo Hominum una, altera Deorum vocatur. Hominum Cancer, quia per hunc in inferiora descensus est: Capricornus*

pricornus deorum, quia per illum Animæ in propriæ immortalitatis ſedem & in deorum numerum revertuntur. Ibidem videas plura. Altera Magorum Secta originalis, ſunt *Zervanitæ, qui aſſerunt Lucem produxiſſe Perſonas ex Luce quæ omnes erant Spirituales, Luminoſæ, Dominales: ſed quòd harum maxima Perſona cui Nomen Zervân, dubitavit de re aliquâ; & ex iſtâ dubitatione emerſit Satanas.* [Per hoc fortè volunt lapſum Angelorum.] *Sunt ex eis qui aſſerunt, non eſſe dubium quin Zervân ille Magnus ſtetit & muſſitavit 7999 annos ut poſſet habere Filium, & non habuit. Tum novum quid animo molitus, cogitavit ſecum quòd fortè hic Mundus nil valet. Ideóque emerſit Ahreman ex tali ſolicitudine* [ſeu ſolicitâ cogitatione] *unicâ: & emerſit Hórmuz ex tali ſcientiâ: & quod dum hi duo eſſent ſimul in uno ventre, & Hormuz eſſet exitui propior, ſubtiliter agens Ahreman* ſeu *Satanas, matris ventrem diffidit, & tum prior exiens occupavit Mundum.* Et poſtquam prolixè proſecutus eſt opiniones eorum ineptas, deſcribit quales ſint المسخية *Meſchitæ* & الخرمدينية *Chorremdinîtæ*, i.e. *feſtivæ Religionis homines*, qui ſunt ex Sectis *Zervaniorum* ſeu *Zervanitarum.*

Hæc ſunt metaphorica & allegorica. Et ab his non multùm abludunt quæ apud Photium habet Theodorus Mopſueſtienſis Presbyter, qui ſcripſit de Perſarum Magiâ, ubi *Exponit nefandum Dogma quòd Zafrades introduxit, ſive Zaruàm, quem Principem omnium facit, & Fortunam appellat.* Deinde tradit, *Hunc Libationem feciſſe ut Hormiſdam gigneret, quem & genuit, uti & Satanam. Item, de eorum αἱμομιξίᾳ. Ubi etiam eorum perobſcænum Dogma verbatim exponit & refellit.* Hæc ille. *Zaſrades* autem perperam legitur pro *Zarades*; quem inſuper videtur malè confundere cum Zar*uàm* qui mille annis ante alterum vixit, de quo ſuperiùs egimus. Quoad *Sanguinis miſtionam,* fortè ſit tale fabuloſum quod in Libro *de Iſide & Oſiride* (ut ſuprà) affert Plutarchus, *Quòd ſc. Magi herbam Omomi in mortario tundentes, Ditem invocabant & Tenebras: &, deinde admixto Lupi jugulati ſanguine, efferebant & abjiciebant in locum obſcurum ad quem Solis radii non pertingerent.* Sed (quod res eſt) Plutarchus non videtur ſatis diſtinxiſſe inter *Magos veneficos*, & *Magos Perſarum Sacerdotes*, quorum erat ſolam θεῶν θεραπείαν intelligere & curare, dicente Cicerone. Quin & ut in quâvis Gente inter Bonos mixti ſunt Mali, ſic & hiſce Magis melioribus admixti fuerint aliqui Malefici, ut ſit inter Chriſtianos; qui tamen non ſunt omnes damnandi ut Malefici, pro paucorum culpâ. Inter primitivos Angelos fuerunt aliqui Diaboli.

boli. Injustè itaque tam Plut. quàm Theod. Mopf. Persis impingunt Diabolicam Magiam, cùm Diog. Laertius ex Aristotele affirmet veteres Persas illicitæ Magiæ ignaros fuisse. Verum quidem est Medicinam & Philos. naturalem & Herbarum vires studebant: sic Xen. lib. VIII. *Herbarum & eorum quæ è terrâ nascerentur vires, à pueritiâ Persæ discebant, ut noscerent quæ salutaria corpori, quæ contrà noxia essent, ut illa sicubi usus posceret, conquirere; hæc vitare & fugere.* Fortè nimium aliquando Herbis tribuerint, si verum sit quod tradit Plinius XXI. 11, Νυκτηγρετον (q. d. nocturnas agens excubias,) *erui post æquinoctium vernum radicitùs, siccarique ad Lunam 30 diebus, ita lucere noctibus. Magos Parthorùmque Reges uti hac herbâ ad vota suscipienda. Eandem vocari χηνόμυχον, quoniam Anseres à primo conspectu ejus expavescunt: ab aliis νυκτάλωπα, quoniam è longinquo noctibus fulget.* Videtur fuisse eandem quæ Flavio Josepho Βααρὰς, scil. בערה Βααρὰ, *ardens, succensens*, quæ Mesopotamiensibus Arabicè audit حشيشة البراق *Herba fulgurationis* seu *splendoris*, noctu lucens: quæ virens, (sine siccatione, utpote glabra & viscosa,) non comminùs, sed eminùs obliquè intuenti splendet: cujus itaque locus longo baculo notandus. Hoc Magorum non erat pejus quam Rachelis opinio de Mandragoris, quasi essent ἀνακάμψερως.

Alia Magorum Secta originalis, eáque præcipua, sunt *Zerdushtii* seu *Zerdushtitæ. Hi* (inquit Shahristâni) *fuerunt Asseclæ* τῦ *Zerdùsht Sapientis filii Pûrshâsp, qui apparuit tempore* بشتاسب *Hystasp. Ex regione Aderbayagján fuit Pater ejus, & ex urbe* ري *Rey orta est Mater, cujus nomen fuit* دغدو *Dóghdu. Isti opinantur Persis fuisse Prophetas & Reges, cujus primus fuit Keiomdras qui rexit Terram totam, ejúsque locus fuit in urbe Istáchr.* Deinde post alia plurima, affert miram Creationis hypothesin, quòd scil. istius Sectæ homines putent *Deum à tempore quod in Codicibus præstantissimis & Libris summis expressum, creâsse ex regno suo populum spiritualem. Et postquam effluxissent 3000 anni, transmisisse Voluntatem suam in formâ Lucis fulgentis compositæ in figuram humanam, quam comitabantur 70 ex Angelis honoratioribus. Creâsse quoque Solem, & Lunam, & Stellas, & Filios hominum: hæcque fuisse immobilia per 3000 annos. Deus indidisse spiritum* τῦ *Zerdùsht in quandam Arborem quæ crevit in altissimo altissimorum: eam enim plantavit in Aderbayagjân in jugo alicujus Montis cui nomen* اسموید خر *Asmuîdacher: & tum miscuit corpus* τῦ *Zerdùsht cum lacte Vaccino, quod cùm bibisset Pater ejus, id factum est Semen-genitale, & deinde Frustum carnis*

carnis in utero matris ejus. Illud verò invadens Diabolus, mutavit illud. Deinde mater ejus audivit à cælo proclamationem in quâ indicata est liberatio ejus, & liberata est. Cúmque nasceretur, risit tali risu quam perceperunt omnes qui aderant. Tum dolosè egerunt contra Zerdùsht, ita ut collocaverint eum inter tramitem Bovis & tramitem Equi & tramitem Lupi: & horum singuli surrexerunt in præsidium ejus contra reliquum genus suum. Et cùm posteà adolesceret donec perveniret ad annum trigesimum, tum misit eum Deus ut Prophetam & Nuntium ad homines: isque invitans Hystaspem, adduxit eum ad Religionem suam, quæ fuit عبادة الله والكفر بالشيطان. والامر بالمعروف والنهي من المنكر واجتناب الخبائث colere Deum, & renuntiare Diabolo, præcipitque Beneficia-agnoscere, & vetat ingratitudinem, docetque aversionem à spurcitiis seu vitiis. Deinde addit, Zerdùsht affirmavit Lucem & Tenebras esse اصلان duo Principia sibi invicem contraria: & sic esse Yezdân & Ahreman, qui fuerunt مبداء initium eorum quæ inveniuntur in Mundo: ex eorum mistione [seu combinatione] extitisse Compositiones; & ex variis Compositionibus productas fuisse Formas. Et quòd Deus qui creavit Lucem & Tenebras, utriusque Autor unicus sit, sine Socio, sine Pari aut Simili, nec ei referenda sit وجود existentia Tenebrarum, sicut dicunt Zervanitæ: sed Bonum & Malum, Integritas ac Corruptio, & Puritas ac Spurcities exiverunt ex mistione [seu commissione] Lucis & Tenebrarum: & nisi hæc duo commista fuissent, non extitisset Mundus. Et hæc duo contra seinvicem insurgebant & de victoriâ contendebant, donec Lux vinceret Tenebras, & Bonum Malum. Tum posteà salvum evasit Bonum ad Mundum suum, & Malum divertebat ad Mundum suum: & sic fuit causa Liberationis. Cúmque Deus excelsus hæc duo temperaverat & miscuerat pro arbitrio suo, eáque in Compositione viderat, tum instituit Lucem ut originale quiddam, & indixit existentiam ejus ut existeret. Sed Tenebræ secutæ sunt sicut umbra personam. Nam cùm videret eas quodammodo existere, sed non realiter existere, tum planè produxit Lucem, & acquisitæ sunt Tenebræ per consequentiam: nam ex necessitate extitit contrarium, quippe cujus existentia fuit necessaria, sc. ut contingens in creatione, non autem ex primâ intentione, secundùm exemplum quod adduximus de Personâ & Umbrâ.

Porrò iste (inquit) Zerdùsht est Autor Libri quem composuit: alii dicunt ad eum dimissum fuisse à cælo: is est Zendavestâ, bifariàm dividens Mundum in Mínu & Ghîti, seu Spiritualem & corporalem, sive Spiritum

ritum & Personam, quasi Creationem dividens in duos Mundos. Dixitque quicquid sit in hoc Mundo, bipartitum esse in Bâchshîsh & Kúnish, per quæ voluit Potentiam & Actum; & quidvis determinatum esse juxta horum secundum.

Deinde (inquit) *locutus est Zerdùsht de aditibus ad studium* seu *laborem* [sive *de tendentiis ad Conatum-humanum,*] *quæ sunt motiones hominum, quas divisit trifariàm in Mánish, & Ghûyish, & Kúnish, per quæ vult Credenda seu Fidem, & Dicenda seu Sermonem, & Facienda seu Praxin: & hisce tribus completum esse studium seu conatum nostrum. Et quando homo in hisce deficit, Religionem & Obedientiam* Dei *transgreditur: sed quando in hisce currit seu procedit usque ad* [ultimam] *rei exigentiam & præscriptam legem, tum hæc est Victoria magna.*

Porrò (addit) *Zerdushitæ jactant de plurimis Miraculis quæ ipse patraverit; sicuti quando Hystaspis Equi Pedes in ventrem retracti fuerant, quòd Zerdusht dum esset in carcere eos solverit; & proinde soluti fuerunt Pedes Equi. Et ex iis est, quòd ipse pertransiens Cæcum quendam in urbe Dînavar, dixerit, Accipite talem herbam, (quam descripsit eis,) & exprimite ejusdem succum in oculos ejus, & tunc videbit: quodque hoc fecerunt, & visum recuperavit cæcus. Hoc* (inquit Shahristâni) *totum erat ab ejus scientiâ in proprietatibus Herbarum, nec ulla ejus Miracula aliquid valent.*

Sunt autem (addit Shahristâni) *ex Magis Zerdushtæis genus quoddam vulgò dictum Saisanitæ & Bih-aphriditæ, quorum Caput fuit homo quidam Neishaburensis cui nomen* خواف *Chuâph* seu *Quâph, qui prodiit in diebus potentissimi Dynastæ Abu-Múslim. Is fuit Mussitator* [ad modum Magorum,] *& adoravit Ignes. Deinde relinquens hæc, invitavit Magos ut desererent Mussitationem, & ut abdicarent cultum Ignium: & posuit illis Librum, eisque præcepit dimittere crines, & vetuit illis Matres & Filias & Sorores, & illicitum pronuntiavit Vinum: & jussit illos ut obverterent se Soli in ortu ejus, adorando in uno genu. Isti recipiebant se in Monasteria, & inter seinvicem distribuebant opes, & non comedebant morticinium, nec mactabant animalia donec senescerent. Isti erant inimici populo Dei, Mussitatoribus inquam Magis; adeò ut Sacerdos aliquis Magorum eum tradiderit Principi Abu-Múslim, qui illum interfecit juxta Ostium Ecclesiæ-Cathedralis in urbe Neishâbur. Ejus autem Asseclæ affirmabant illum in cælum ascendiße super Burdone; & quòd super eodem Burdone rursus certissimè descensurus sit, & ab inimicis suis vindictam sumpturus. Isti etiam aßeruerunt Zerdúshti prophetiam, & magni fecerunt illos Reges quos æstimaverat Zerdúsht.* Autor Libri *Ph. Gj.* refert, quòd tunc fuit insignis quidam Magus cui nomen سنباد *Sumbád*, qui propter aliquam in Religione Controversiam quam defendebat,

defendebat, arctiſſimam coluit Amicitiam cum illius temporis Principe Abu-Muſlim, qui etiam vice verſâ erga eum amiciſſimus fuit. Quoad ſuperiorem *Chuâphi* prohibitionem non mactare Animalia donec ſeneſcant, id convenit cum hodierno Magorum Præcepto & praxi in Libro *Sad-der*; atque in Libro *Ph. Gj.* in voce نوروز traditur, آنکه کشتن گوساله وبره و بچه جمیع جانوران در ملت زردشت ممنوع است *quòd Vitulum-annuum aut Agnum aut quorumvis Animalium Pullos mactare, in Zerduſhti religione vetitum ſit.*

Supradictus Hæreticus *Chuâph*, ſic dictus eſt à patriâ ſuâ ſeu ejuſdem nominis regione in Ditione Neiſhaburenſi, ubi eſt ejuſdem nominis Provincia, in quâ ſunt 3 Civitates & 200 Villæ. Juſſit dimittere ſeu amovere crines: nam Magi nutriebant comam, ut conſtat ex Pſeudo-Smerdi, cujus defectus aurium quas præſciderat Cambyſes palam percipi non potuit, donec pellex ejus inter congrediendum eas manu palparet.

Animum aliquando induxeram *Zerdûſhti* ſeu *Zoroaſtris* Vitam dediſſe in proximo Capite. Sed quia cum ejus Vitâ, *Darii Hyſtaſpis* hiſtoria adeò intertexta eſt, ut (niſi frequentes inſerantur Digreſſiones,) hæc abſque illâ commodè intelligi nequeat, & in eâ quoque multa ad Perſicam Religionem ſpectantia contineantur; mutavi conſilium. Hiſque altiùs perpenſis, neceſſarium mihi viſum eſt priùs Vitæ *Hyſtaſpis* breviarium præmittere; ut cùm poſteà *Zerduſhti* Vitam (quæ prolixior eſt) exorſus fuero, eandem abſque Digreſſione ad finem perſequi liceat, nec Hiſtoriæ noſtræ ordo rurſus interrumpatur aut turbetur.

CAP. XXIII.

Vitæ Guſhtaſpis ſeu Darii Hyſtaſpis breviarium.

QUia in ſequentibus frequentior *Guſhtaſpis* mentio, & is quoque ille ſit cujus tempore apparuit *Zerduſht* qui ſub iſtius Regis protectione Religionem de quâ heic agitur propagavit, Lectori fortè non ſit ingratum pauca de eo delibare, priùs quàm *Zerduſhti* Hiſtoriam pleniùs proſequamur: non quidem integram ejus Vitam & Imperium in medium adducendo, ſed tantùm præcipua quædam ad

 hujus

hujus Operis scopum facientia. Alia quædam de eo occurrunt in Vita *Zoroastris*.

In Catalogo Regum Persiæ suo ordine memoratur كي كشتاسب *Key-Gushtâsp*, scil. τῶν *Keyân* seu *Illustrium* ultimus qui hoc Titulo gaudebat. Nam omnibus Dynastiæ Medicæ Regibus præmittebatur Titulus *Key*, usque ad istum Regem inclusivé. Is tacitâ prosapiâ paternâ, vocatur *Hystaspes Darii pater*, vel viceversâ *Darius Hystaspis filius*. Sed sive vocetur *Darius*, sive *Hystaspes*, apud omnes convenit quòd fuit *Xerxis* pater. Est itaque vel *Darius*, vel *Hystaspes*, vel *Darius* cogn. *Hystaspes*: isque pater *Xerxis*, qui apud Herod. p. 443 dicit, *Neque enim fuerim Darii (qui fuit Hystaspis, qui fuit Arsamis*, [al. *Arsacis*,] *qui fuit Ariaramnis, qui fuit Teispei, qui Cyri, qui Cambysis, qui fuit Achæmenis) filius, nisi Athenienses ultus fuero.* Sic apud Stobæum p. 88 legitur, Δαρεῖος ὁ Ξέρξȣ πατὴρ *seipsum laudans dicebat, in bellis & rebus periculosis se fieri prudentiorem.* Iste Rex in omnibus Persarum & Arabum Libris vocatur كشتاسب *Gushtâsp filius* τȣ̃ لهراسب *Lohrâsp*: & de ejus Genealogiâ nihil prætereà extat. Hinc Græcis factum est Ὑςάσπης, undę rursus Arabibus وشتاسف *Wyshtasp* & يشتاسف *Yshtasp*. Nec mirum est si *Hystaspi* præmittatur nomen *Darius*, cùm hoc sive ut Nomen sive ut Titulus, omnibus Persarum Regibus olim datum fuit.

Lohraspem regnum filio suo *Gushtaspi* resignâsse tradit *Bundâri* ex *Dakiki* poetâ Arabe, qui fuit primus qui Reges Persiæ carmine laudavit, & ipse *Gushtaspis* res historicè tradidit in 1000 Versibus. Ex eo multa sumpsit *Phirdausi* autor Libri *Shahnâmæ*, quem *Bundâri* vertit in prosam Arabicam, ubi legitur, قال الدقيقي لما سلم لهراسب سرير السلطنة الي ولده كشتاسب سار الي نوبهار وكان متعبد عبادهم يقصدونها للمجاورة وينقطعون فيها للعبادة وكانت عند الفرس بمنزلة مكة الطاهرة المحروسة عند العرب فدخلها لهراسب وجلا بنفسه واغلق عليه باب متعبده و لبس المنسوج ولازم الخشوع و الخضوع وخلع سواره وسدل شعره علي عادتهم واقام علي ذلك ثلاثين سنة يعبد الشمس ناسيا بجمشيد الي ان انتهي اجله *Dixit Dakîki, Quando Lohrasp resignavit Solium Imperii filio suo Gushtaspi, concessit ad Naubabâr*

bahâr in Balch, *& in cultu instituit religiosos eorum qui illuc contendebant ut adhærerent templo & qui ibidem secludebant se ad colendum: id enim loci apud Persas fuit sicut Mecca (sanctissima & cœlitùs custodita) apud Arabes. Huc itaque ingressus Lohrasp, mundavit seipsum, & clausit sibi ostium eorum quos in cultu instituebat: & induit vestem textilem; & assiduus fuit in humiliatione & devotione, & exuit armillas suas, & demisit comam suam secundùm morem eorum. Et hoc modo perstitit triginta annis, quibus colebat Solem imitando Gjemshîdum, donec appeteret fatum ejus.* Nempe ibidem tandem occisus fuit, ut posteà videbitur sub finem Vitæ *Zoroastris.*

Celeberrimus Rex *Gushtaspes*, ut perhibetur prudentissimus, sic etiam fortissimus: nam inter benedictiones nuptiales quas in Libro *Zend* Sacerdos recenter nuptis apprecatur, sequente modo legitur,

[Zend script] *Sicut Rex Gushtasp fortes estote.*

Si eisdem literis & diversis vocalibus sonaretur گشتاسب *Gheshtasp*, satis aptè significaret *Factus equo*, cùm ex Equi hinnitu factus fuerit Rex. Sed tacitâ illâ historiâ, Persæ constanter ejus nomen sonant *Ghushtâsp*, quod duplicem significationem habere dicitur: sive enim scribatur گوشاسب *Ghushasp* sive گشتاسب *Ghushtasp*, in Libro *Ph. Gj.* exponitur رویا *somnium* seu احتلام *Somniatio*; atque in eodem Libro idem aliàs exponitur جهنده و خیزه کننده *saltabundus & se erigens*: hinc (ut suprà) celeberrimi Pyrei nomen ab isto Rege extructi in *Balch*, est آذر گشتاسب *Azur-Ghushtasp*, i.e. *Ignis saliens* seu *fulgur*; diversum ab alio Pyreo à *Lohraspe* ibidem condito, quod propter vernantem ornatum vocabatur نوبهار *Nau-bahâr*, i. e. *novum ver.*

Istius (ut videtur) Regis atque aliorum visuntur statuæ *Solem* & *Ignem* in pariete delineatos intuentes propè Palatium Persepolitanum. In istis statuis Coronæ (seu Pilei) sunt longè diversæ ab eâ recentiorum dictâ تاج *Tâgj*: nec tantùm Reges, sed & Sacerdotes ejusmodi Pileis induti cernuntur in Processione solenni quæ ibidem sculpta cernitur. Talis corona ab Arabibus dicitur *Kdnkal*: sic *Camûsi* autor *Phiruzabadius*, قنقل اسم تاج للكسرى *Kdnkal est nomen Coronæ Cosroum*, seu veterum Regum Persiæ, quæ Epitheto تاج كياني *Corona Keyanæa* vocatur. Hoc autem nomen per ludibrium inditum videtur ab Arabibus, quibus *Kdnkal* primariò est mensura quædam Aridorum,

qualem

qualem Anglicè vocamus **an half peck**, lepidè ſubinnuendo eos Reges Capita ſua tali Menſuræ indidiſſe eâque tecta fuiſſe. Hæcce talis Corona Perſis dicta eſt گرزن *Ghérzen*, quæ ut Pileus pro quotidiano uſu ex leviori materiâ fieri ſolebat, cùm Perſarum Crania ſint tenuiora iis aliarum Gentium. At ut Corona (nam forma erat eadem,) pro ſolenni uſu Auro & Gemmis plumata, adeò gravis fuit, ut cogerentur eam de catenâ aureâ ſupra Regum capita in Solio ſuſpendere. Talem Coronam penſilem habuit *Coſrau Pervîz* pendentem 60 *Man* ſeu *Minas* eorum, quarum ſingulæ ſunt duæ *Litræ* ſeu *Rotala* una. Unde abſq; Metaphorâ, aliquis Perſiæ Rex recenter coronatus, conqueſtus eſt, *Quàm gravis eſt hæc Corona* ! Quo dicto, eum quaſi tanti honoris indignum depoſuerunt ſubditi. Eæ autem Coronæ fuerunt tantæ capacitatis, ut, uti interiùs magnam Granorum menſuram, ſic & exteriùs aliquot Carminum inſcriptionem capere poſſent. Unde *Sheich Saadi* dicit كيخسرو *Key-Coſrois* Coronæ inſcriptum fuiſſe,

چه سالهاي فراوان و عمرهاي دراز	*Quid multi anni, quid vita longa?*
كه خلق بر سر ما بر زمين بخواهند رفت	*Mortales enim ſuper terram capita noſtra calcabunt.*
چنان كه دست بدست آمدست ملك بما	*Perinde ut Regnum à manu ad manum ad nos pervênit,*
بدستهاي دگر همچنين بخواهند رفت	*Sic* [à manu noſtrâ] *in aliorum manus tranſire debet.*

Regis *Guſhtaſp* Baſilica ſeu Reſidentia ordinaria erat *Perſepolis*, quæ quondam nobiliſſima urbs & totius Perſidis caput, in quâ marmoreum Palatium ex integrâ rupe exciſum, & excavatæ ibidem Cameræ, cum multis animalium figuris & Columnis plurimis : unde olim Perſicè dictum هزار ستون *Hazâr-ſutûn*, i. e. *Mille columnæ*, ſeu (ſi vocem fingere liceat,) χιλιοςύλιον *millecolumnium* ; poſito numero certo pro incerto & prodigioſo pro vero, quia ſunt ibi columnæ plurimæ. Hoc Palatium quia ex rupe exciſum, Arabicè nuncupatum eſt اصطخر *Iſtáchr*, q. d. *è rupe deſumptum*, ſeu *rupe conſtans* ſaxeum Palatium, nomine deducto ab VIII[va] Conjugatione Radicis صخر *Sachr*, i. e. *rupes*. Hoc nomen ſemper authenticè ſcribitur اصطخر, non autem eodem ſono استخر, ut in *Ph. Gj.* perperam fit : ubi etiam minùs arridet dicti nominis allata ratio, quaſi *Iſtachr* ſignificet آبگير *Abghir*, i. e. *ciſterna, un Tank* ſeu *lacus* ex cæſo lapide, quia ibi extat talis lacus :

hæc

hæc enim ratio non à priori, sed à posteriori sumpta videtur.

Prope hoc Palatium est *Mons regius*, quippe in quo Regum Sepulchra erant & adhuc sunt; de quo *Diodorus Siculus* refert, *In orientali Arcis plaga est Mons IV inde Plethris* (*i. e. CCCC pedibus*) *distans, quem Regium vocant: in hoc enim Regum Sepulchra inerant. Nam excisa illic petra erat, complura in medio Domicilia complectens: in quibus* Σηκοὶ *Septa seu Conditoria defunctorum, quæ nullum quidem aditum manu factum præbebant, sed instrumentis quibusdam manufactis sublatos mortuorum Loculos excipiebant.* Sic ille. Sed nuperioribus seculis dicta *Septa* (vel saltem aliqua eorum) perrupta sunt, ut aditus omnibus pateat, rimando annon etiam Thesauri unà cum Corporibus conderentur: ubi tamen nec Thesauros nec Corpora repererunt. Dicta Conditoria sunt in ipsâ rupe sub Statuarum pedibus, columnis ab humo elevata, & Regum Statuæ eis superimpositæ *in basso relevo* ex latere marmoreæ rupis eminentes: ita ut Statuarum sinistra latera rupis lateri adhæreant, quasi sint stantes super Sepulchrorum suorum columnis, & præ se habentes è regione positos *Solem* & *Ignem* supernè in pariete sculptos. Et juxta in eodem pariete supra Statuarum capita, sculpta cernuntur talium Regum *corpuscula volatilia*, quasi per aërem in Cœlum ascensura, (uti à nobis Christianis supra Sepulchra pingi solent Capita alata,) animarum ad Cœlum volatum significantia. Et hinc planè constat quid de Paradiso reverà senserint veteres Persæ; quamvis ad hominum captum, Paradisi gaudia cœlestia per amœnitates terrestres & sensuales repræsentaverint, uti & Mohammedani. Videatur quoque Cyri ante mortem pia oratio, in quâ (inter alia) Animæ immortalem statum declarat, in *Cyropædiâ*. In eodem quoque Mausoléo tales Genii plures quaquaversus volitantes cernuntur, ad superiores mansiones volaturi; quæ repræsentantur per *Corpuscula inferiùs nubibus involuta*, eáque tam directo quàm reverso situ posita. D. Thevenotus in Itinerario, horum Iconismorum scopum haud satis percipiens, *Deitates alatas* vocat, perperam omnino. Nec quidem reliqua satis intelligibiliter describit; præsertim *aliquid supra januam*, ita ut quid sibi velit, intelligi nequeat. Neque meliùs quidem id quod suprà dictas figuras seu Iconismos extat intellexit D. *Mandelslo* nec ex eo *Herbertus*, qui pro *Animâ in nube sursum volante* (*inter Solem & Ignem*,) exhibet *Serpentem ligno impositum & involutum*, ut solet esse æneus Serpens Israelitarum. In hoc autem pessimè erratum est, insinuando quasi Serpentem adorassent: illi

enim Serpentes maximè odio habent, & eos necasse beatissimum pietatis opus ducunt. Ille autem quid esset nube involutum non distinxit.

Persæ (præsertim ii in Indiâ) ajunt quòd tandem (intercessione *Zerdusht*) à Deo concessum fuit *Gushtaspi* ut in cœlum ascenderet: & filio natu maximo *Pishûtun* seu *Bashûten* concessum ut in hoc Mundo superesset immortalitate donatus, idque in دماوند كوه *Dummâvand monte*, (rectiùs dicto دنباوند *Dunbâvand*,) unà cum 30 Satellitibus pariter immortalibus, qui jubentur omnes alias creaturas arcere à beatissimo illo æternizandi loco, ne fortè ibi etiam evadant immortales. *Ali Birgjendi* dicit, quòd ad summum ejus cacumen ascendi nequit, quia ibi extant vapores Salis Ammoniaci. Istum autem montem celsissimum (sub nomine *Lamoan*) cum multâ difficultate conscendit *Herbertus* nostras, (p. 112,) qui dicit superiorem ejus partem constare nativo sulphure, unde noctu quasi scintillare videtur: & quòd ab hoc monte in communem usum Sulphur ad omnes vicinas regiones deferri solet. Sic ille. Sed illius veniâ, noctu scintillatio seu coruscatio est potiùs à Sale Ammoniaco. Utcunque autem hæc de Gushtaspe sint fabulosa, falso tamen huic fundamento superstructa est alia fabula de ejus perennatione, at in alio diverso loco: sic enim *Ibn Shabna* Arabs, كشتاسف هو الذي يزعمون انه باق في حلكندر *Gushtasp ille est quem superstitem esse credunt in Halacánder.* At pro hoc vitioso loci nomine *Halacánder*, legendum est كنكدز *Gangdiz*, ut rectè habet *Abulpheda*; de quo loco superiùs abundè diximus.

Quòd iste Rex scientiæ adipiscendæ ergò Brahmanos Indiæ consuluerit, Am. Marcellinus docet, *Hystaspes prudentissimus Darii pater, qui cùm superioris Indiæ secreta fidentiùs penetraret, ad nemorosam quandam venit solitudinem, cujus tranquillis scientiis præcelsa Brachmanorum ingenia potiuntur: eorumque monitu rationes mundani motûs & Syderum, puròsque Sacrorum Ritus (quantum colligere potuit,) eruditus, ex his quæ didicit aliqua Magorum sensibus infudit.* Hæc planè significant eum matheseωs rudimenta didicisse ab Indis.

Bundâri alicubi ait Zerdushtum se Gushtaspi applicasse anno ejus 2do, si verum sit. Hoc autem non consistit cum eo quòd *Zerdusht* fuerit servus prophetæ Israelitici, quod omnes de eo affirmant. Alibi *Bundâri* dicit rectiùs, post annum Regis tricesimum accessisse *Zerdusht*.

dushbt. Dictus Rex *Gushtasp* regnare cœpit anno Mundi 3484, ante Christum 519 annis. Et regnavit 36 annos.

Quia verò Persæ erant Sagittarii optimi, ergò apud Mausoléum Persepolitanum in Regum manibus tenetur *Arcus*, (cui innituntur,) ut Persarum Insigne. Et apud Strabonem in *Darii* (fortè *Hystaspis*) sepulturâ ponitur Epitaphium, *Amicis fui* ἱππεὺς καὶ τοξότης ἄριστος *Eques & Sagittarius optimus, venatóres fugavi, & omnia facere potui.* Et dicente Plutarcho in Moralibus p. 211, *Persarum numisma Daricum Sagittario signatum fuit.* Talis Nummus vel apud Spanhemium vel apud Goltzium videri potest, ubi Rex altero genu flexo jaculatur. Et, si rectè memini, Suetonius in *Caligulâ*, ponit in Parthorum vexillo *Draconem*, & in eorum vexillo regio *Arcum*.

Fortassis propter prædicta fabulosa quæ superiùs referuntur, factum fuerit ut isti *Hystaspi* à corruptis Christianis longè post Christum affingeretur aliquis Liber *Revelationum de Christo*, cujus meminit Justinus Martyr, qui etiam hujus Libri delusionibus deceptus eundem probat, & bonus ille vir dolet ejusdem lectionem tunc fuisse prohibitam. Vide ejus *Apol.* p. 66 & 82. Iste *Hystaspes* apud Lactantium lib. 7, cap. 15, vocatur *Hydaspes*, de quo ibi narratur, *Hydaspes Medorum rex antiquissimus* (*à quo Amnis denominatus*) ---*vaticinantis pueri ad memoriam posteris tradidit, Sublatum iri ex Orbe Imperium*, sc. Romanum, &c. Et cap. 18, eundem cum Vatibus dæmonurgis numerat. Erratur autem in nomine, cùm nullus Medorum rex unquam dictus fuerit *Hydaspes*, sed tantùm *Hystaspes*.

CAP. XXIV.

Zerdushti seu Zoroastris vita.

PErsarum propheta *Zerdusht*, seu (ut semel cum vocali *Damma* scriptum vidi,) *Zordusht*, idem est qui Græcis sonat Ζωροάστρης, seu aliis Ζωρόαστρις in casu recto. Is in hominum ore vulgò perperam sonat *Zoroaster*, cùm apud Græcos non detur talis hujus nominis forma. Ideóque miror cur Doctissimus Scaligerus supponendo illam formam, etymologiam dederit per זרו־אסתר verba nihil Hebraicè significantia, sed tantùm Hebracis literis scripta; & nomen Ζωροάστρην

interpretando *vivum sydus* & ἀστροθύτην In hæc animadvertere visum est, ne aliquis tanti viri (aliàs doctissimi) autoritate seducatur.

Autores avidè arripuerunt *Zoroastris* nomen: de ejus tamen seculo & patriâ errando, unum eundémque hominem in plures multiplicando, ut videre est in Patritii *Zoroastre*, & ut mox heic etiam videbitur. At quicquid dixerint, ille fuit tantùm unus, isque tempore *Darii Hystaspis*, nec ejus nominis plures unquam extitêre: nam antiquissimus ille Bactrianorum Rex qui eo nomine appellatur, à Diodoro Siculo rectiùs Ὀξυάρτης nuncupatus est, ut suprà monuimus.

Nominis *Zoroastris* scriptio vitiosa est apud Græcos, qui solent pleraque nomina Orientalia vitiare: idque partim quia talium nominum Scriptores sæpè eorundem sonos non è Libris, sed è vulgi ore accipiebant; partimque quia Græcorum literæ non sunt ad omnes sonos orientales benè accommodatæ, præsertim deest *sh* ubique, & *b* in medio vocum desideratur. Deinde rursus Græci (præsertim Medici) aliquando è malè scriptis libris Arabicis aut Persicis hauserunt nomina quæ rursus nobis dederunt corruptiora: ut pro تمله پتره *Támala-pátra*, videntur legisse ملہ بثره Μαλάβαθρα aut τὰ Μαλάβαθρα, *Malabathrum*. Sic pro بادنجان *Bâdingjân*, legerunt مالنجان. *Melongena*: pro بدخش *Badàchsh* legerunt بلخش *Balàchsh*, *Balassius*: pro پدنك *Pudèngh* seu پدنج *Pudèngj* legerunt پلدج *Pulêgj*, *pulegium*, non à necandis *pulicibus*, sed ab orientalis nominis corruptelâ ortum. In his lit. *Dâl* oblongior, propter figuræ similitudinem à scribis mutata fuit in *Lâm*; eodem modo quo factum fuit in nomine تدمر *Tadmur*, mutato in بلمر *Palmyr*. Ex ejusmodi in Arabum libris vitiosâ scripturâ orta sunt corrupta nomina *Antimonium*, *Mandragora*, &c. explicatu prolixa, quæ non sunt ullius linguæ voces, quas tamen in criticorum malam crucem paravit veterum incuria. Alia errandi ansa fuit orientalium nominum scriptio cum solis Consonantibus sine Vocalibus: adeò ut vocibus per se ἀφώνοις, pro lubitu dederint sonos, uti & nostrates aliquando faciunt.

Ut itaque in aliis multis, sic & in hoc nomine Ζωροάστρης pariter errarunt, ubi ο pro δ, quâ ratione meliùs scripsissent Ζωρδάστης. Sed apud orientales literæ *Vau* & *Dâl* MS sunt sibi invicem similes, ut pro زردشت *Zordust* seu *Zardast*, facilè legerint زروست *Zoroast*. Scribæ alius error est apud Theodorum Mopsuestiensem, scribendo Ζάραδης redundante

redundante σ: & apud alios Ζάβρατος redundante β: id enim meliùs ſcripſiſſent Ζάρατος, ſeu potiùs Ζάρατος vel Ζάρατυς, niſi quod ἐπίσημον Βαῦ vix ſatis eis videretur terminatio Græca.

Hujus nominis ſcribendi formulæ apud orientales ſunt variæ, quaſi alicujus in religione *Protei* nomen πολύμορφος. Uſitatior ac verior forma eſt زردشت *Zerduſht*, quod tamen aliquando apud Poetas ſonatur *Zerriduſht*: & deinde ſeqq. modis quandoque ſcribitur, ſc. زرادشت *Zarâduſht*, & (ſonando *t* pro *d*) زراتشت *Zarâtuſht*, & aliter زردهشت *Zerd-hùſht*, vel rythmi & cadentiæ causâ apud Poetas *Zerd-hàſht* & *Zerd-hiſht*. In Libro *Ph. Gj.* monetur aliquando ſcribi زاردشت *Zârduſht*, & زارتشت *Zârtuſht*, & زره تشت *Zeratùſht*, & زرتشت *Zertùſht*, & زارهشت *Zâr-hùſht*, & زرادهشت *Zarâd-hùſht*, & زاردهشت *Zârd-huſht*. Quin & præter has omnes ſcribendi formulas, in nuperis Apographis in Linguâ *Péhlavi* ſcriptis, reperiuntur ſequentes formæ, quas etiam unà cum ſupradictis Lectori in hoc loco exhibendas cenſui: ſunt autem

Zaratúſhtriſh, &

Zaratúſhtra, &

Zaratúſhtru.

Quin & hoc nomen (ut ſupra monui,) in Lib. *Nim.* ſcribitur etiam زردشت *Zorduſht* ſub ordine Vocalis *Dammæ*, cujus Interpretatio ſcribarum errore datur امام مرغان *Antiſtes avium*, perperam pro امام موغان *Antiſtes Magorum*: ideóque tales libri MSS[ti] infinitis mendis ſcatentes, peritum Lectorem poſcunt. Iſte idem eſt qui apud Porphyrium legitur Ζάβρατος ſeu Ζάρατος, quem Pythagoras conſuluit: nam Pythagoræ prælegiſſe *Zaratum* meminit Porphyrius. Sic etiam Apulejus in *Floridorum* 2[do], *Ajunt Pythagoram (cùm inter captivos Cambyſis Ægyptum adveheretur,) doctores habuiſſe Perſarum Magos, ac præcipuè Zoroaſtrem omnis divini arcani Antiſtitem.* Clemens Alex. mendosè legit *Pythagoras diſcipulus Nazarati Aſſyrii*, pro quo meliùs dixiſſet *Zarati Perſo-Medi.* Et hujus Præceptor fuit *Hoſtanes*, ſeu *Soſthenes*, ſive *Zoſtrianus*, cujus *Zoroaſtres* fuit Nepos.

Proximè quid hoc nomen Grammaticè & ex vi vocis ſignificet, diſquirendum.

quirendum. *Bar Bahlûl* Syrus hoc nomen seq. modo exponit, ܙܪܕܘܫܬ ܙܪ ܕܗܒܐ ܘܕܘܫܬ ܕܗܘܫܬ ܡܠܟܘܬܐ ذهب الملك ܗܢܐ ܕܝܢ ܡܬܦܫܩ ܕܗܒܐ ܕܡܠܟܘܬܐ. ܙܪܕܘܫܬ ܒܟܬܒܐ ܕܦܪܕܝܣܐ ܗܢܐ ܕܝܢ ܙܪܕܘܫܬ ܗܘ ܐܫܠܡ ܪܛܢܐ ܕܡܓܘܫܐ. ܐܝܟ ܥܝܕܐ ܕܝܢ ܕܫܡܗܐ ܕܡܫܬܡܫܝܢ ܒܠܫܢܐ ܐܚܪܢܝܐ. ܠܐ ܙܪܕܘܫܬ ܩܪܝܢܢ ܐܝܟ ܦܪܣܝܐ ܐܠܐ ܙܪܕܘܫܬ. ܐܝܟܢܐ ܕܠܐ ܐܝܟ ܥܒܪܝܐ ܩܪܝܢܢ ܡܫܐ ܐܠܐ ܡܘܫܐ. ܕܗܟܢ ܫܦܝܪ ܘܬܪܝܨ ܒܟܬܒܐ ܣܘܪܝܝܐ *In Zardusht, Zar est Aurum, & Dûsht seu Dehùsht est regnum, Arab. Dahab AlMulk: sic enim exponitur, Aurum Regni. De Zardùsht in Libro Paradisi dicitur, Iste Zardùsht est qui tradidit Mussitationem Magorum. At sec. morem Nominum quæ in exoticis linguis usurpantur, non vocamus Zardùsht sicut Persæ, sed Zarabdùsht: sicuti non vocamus Mishe ad instar Hebræorum, sed Mûshe; quia sic pulchrum & rectum est in Libris Syriacis.*

D. *Henr. Lord* Mercatoribus Anglis olim in Indiâ Sacellanus, ab aliquo Persarum Sacerdote refert, quòd *Zerdùsht* sic dictus fuerit, q.d. آزر دوست *âzer-doust*, i.e. *Ignis amicus*. Sic etiam Texeira à talibus Sacerdotibus edoctus. Hæc autem Etymologia, eorum in hac parte ignorantiam innuit: cùm *Eliph* longum *Médda* notatum, Aphæresin rarò aut nunquam patiatur. Præterea *Dùsht* non potest esse idem quod *Doust*. Sed non sunt omninò culpandi, cùm hujus Nominis originalem significationem exquirere, sit planè difficillimum: nec in Linguâ Persicâ rimando, ullum unquam commodum ejusdem sensum appellativum invenire potuimus. Est quidem زر *Zer* Persicè *Aurum*, seu in genere *Pecunia*: & دشت *Dùsht* exponitur بد زشت *Pravus, malo-aspectu, deformis* persona aut res; q. d. *Aurum pravum* seu *deforme*; quæ quidem significatio non multum quadrat. Propiùs accedit id quod legitur in Libro *Ph. Gj.* زرده دهي *Zerdih-dihì*, & زرده هشتي *Zerdih-hàshti*, quæ exponuntur زرخالص *Aurum purum* seu *sincerum*, scil. *Obryzum*, Sed hæc etiam non satisfaciunt.

De ejus ortu & patriâ apud Europæos dubitatur & in diversum itur. Apud Suidam memoratur Ζωρομάσδρης *Chaldæus Sapiens, qui scripsit mathematica & physica.* Is videtur idem qui apud eundem Suidam audit Ζωροάστρης *Perso-Medus cæteros Astronomos sapientiâ superans.* Cedreno notatur *Zoroastres nobilis apud Persas Astronomus.* Alius meminit *Zoroastris Proconnesii circa tempora Xerxis.* Dicente

Clemente

Clemente Alex. p. 223. *Zoroastrem Magum fuisse Persam Pythagoras ostendit.* Et p. 426, *Plato in 10 lib. de Republicâ meminit Heri Armenii genere Pamphili, qui de se scribit, Hæc scripsit Zoroastres Armenii filius, genere Pamphilus, In bello occisus cùm essem, apud inferos à diis hoc didici. Hunc Zoroastrem, cùm 12mo die post mortem in rogo esset positus, Plato dicit revixisse.* Is aliàs audit, *Zoroastres Armenius Zostriani nepos & familiaris Pamphilus Cyri*, seu *Zoroastres Pamphilus Cyri familiaris.* Annotator Arnobianus habet, *Zoroastres Armenius Zostriani filius.* Quia verò *Zoroastres* asserebat *Oromasden* & *Arimanium*, erant qui horum utriusvis filium eum nominarunt, subinde etiam scribentes *Armenium.* Sic dictus Clemens, Ζωροάστρης ὁ Ἀρμενίȣ, & Agathias, Ζωροάστρης ὁ Ὠρομάσδεως. Hi autem omnes sunt unus *Zoroastres.*

Sed haud mirum est si Europæi hoc modo dissentiant de homine peregrino, cùm illius populares orientales etiam de ejus prosapiâ dubitent: at de ejus tempore concordant omnes, unum tantùm constituentes *Zoroastrem*, eúmque in eodem seculo ponentes. Sunt ex Indo Persis qui suum *Zerdusht* seu *Zoroastrem* ex Chinâ ortum dicunt, Patre *Espintaman* & matre *Dodo.* Hæc autem nomina non sunt Sinica, & eorum soni eâ linguâ exprimi commodè nequeunt. Alii ex eis ab alterâ Mundi extremitate arcessentes, eum in occidente vel in Europâ cretum volunt: fortè intelligunt Palæstinam. Apud Abulphedam Vol. 3. p. 58, *Zerdusht* dicitur ortus ex ارمي *Urmi* seu ارميه *Urmia* quæ occidentalissima Civitatum *Aderbayagjân* in montibus Gordiæis. *Meyjdi* & alii historici eum ex Palæstinâ venisse affirmant, ut suprà dictum. In Libro *Pharh. Gj.* ortus dicitur ex prosapiâ Regis *Phridûn* in Persiâ. In Libro *Mugj.* fol. 224. 2, ponitur زردشت بن سديومان *Zerdusht filius Sad-yuman.* Sed fortè سديومان *Sad-yumân* perperam sic scriptum fuerit pro سپنتمان *Spintamân*, qui reverà fuit *Zerdushti* pater. Et quidem certè ex seq. ejus genealogiâ & parentum nominibus planum est eum fuisse genere Persam. Et hoc non obstat quin in junioribus annis fuerit prophetæ Israelitici servus, suæ fortunæ faber, cùm ejus parentes fuerint pauperes. Nam quòd die *Anirân* ex occidente primò venerit in *Aderbayagjân*, habendum est pro Testimonio valdè authentico. A talis prophetæ miraculis fuerit stimulatus ad similia patrandum, & proinde multas astutias studuerit, prompto ingenio & forti imaginatione & naturali audaciâ

audaciâ & confidentiâ adjutus: nam si non fuisset audax & intrepidus, totius nationis Religionem suo modo reformare non tentâsset. At quoad veram ejus prosapiam, ea in Libro *Sad der* optimâ autoritate fusiùs narratur, زراتشت آنکو بود از پورشسب که اورا نسب بود از پیترسب دگر هیچرسب آنکه از چخشونش زاسفنتمان بود *Zarâtusht qui ortus est à Pûrshâsp, cujus genus à Pîterâsp, dein ab Hitcherâsp, qui à Tchechshûnesh, qui ab Espintamân fuit.* Sed alibi sæpiùs in eodem Libro brevitatis causâ scribitur زراتشت اسفنتمان *Zerâtusht τȣ̃ Espintamân*, q. d. *filius Espintamân*, qui tamen non tam Pater quàm Tritavus fuit. Sic tamen est loquendi mos apud eos. Et aliquando ipse *Zerdusht* vocatur *Espintamân* simpliciter, & eo solo nomine intelligitur. Et hoc modo propter insigne patratum facinus, paternæ genealogiæ istius hominis aliàs obscuri memoria usque ad finem Mundi continuabitur. Et ut de Patre conveniunt, sic inter omnes convenit Matris ejus nomen fuisse دغدو *Dôghdu*, quod (liquescente *gh* ut in vocibus Anglicis high, mighty, &c.) apud eos plerumque sonat *Dôdu*; nam sonus *Gain* in medio vocum fere evanescere solet. Hocque nomen innuit quasi fœcunditate ea similis esset ejusdem nominis *Gallinæ Indicæ*, cujus Içon apud Herbertum in Itinerario extat sub nomine *Dodo*, cujus etiam exuviæ farctæ in Auditorio Anatomico Oxoniensi servantur. Est autem *Dodo* magna Avis parvis & exilibus alis quæ ad currendum juvant, sed ad volatum non serviunt; unde nec *Volucris* dici queat. Corpus est rotundum & pingue, ponderis 50 librarum. Cibus pravus stomacho nauseam movens. Hujus avis vultus præ se fert Melancholiam. Sinciput nudum, occiput lanugine tectum est, ut & totum corpus. Rostrum à naribus ad mucronem leviter virescit, admistâ tincturâ subluteâ. Reliqua ex Icone dignoscantur. Plurima parit ova, unde & commodum fœcunditatis emblema. In Insulâ *Madagascar* & *Bygarroys* præcipuè nascitur.

Supradictus *Zerdùsht* apud Orientales (ut dictum) decoratur Titulo حکیم *Hakîm* seu *viri docti* & *philosophi*: & in vetustis Libris vocatur رد *Râd*, i. e. *Sapiens*. Is omnium consensu fuit in Astronomiâ & in Astrologiâ judiciariâ versatissimus & peritissimus. Unde Doctissimus Rex, peritissimus Astronomus atque Astrologus *Olugh Beigh* in Astrologiâ suâ Persicâ hactenùs ineditâ, (agens de نمودارات *Nomudârât* seu *Indicatoribus* Horoscopi sive Signi Ascendentis in Nativitatibus

tatibus,) *Ptolemæi Indicatori* præfert eum *Hermetis*: & *Hermetis Indicatori* præfert *Indicatorem Zerdushti*, وبصواب نزديكتر بزعم احكاميان نمودار زردشت حكيم است *Opinione autem Judiciariorum, vero propior est Indicator Zerdushti Philosophi.* Adeò ut is de Judiciariâ Astrologiâ necessariò Librum scripserit, in quo etiam se aliis peritiorem ostendit.

Quando *Zerdusht* secum instituerat Religionem suam Persarum Regi recommendare, sedem sibi selegit prope Persarum Regiam, quæ tunc fuit *Istachr* seu *Persepolis*. Sic *Beidavius* Historiographus Persicus in Vitâ Regis وشتاسف *Hystaspis* ait, *Hujus tempore Zerdusht Religionem Magusæam propagavit, & homines à Religione Sabiâ avocavit; in monte* دفشتن *Naphásht qui est in Istachr locum habens.* Ut itaque Historiam Vitæ *Zerdushti* ex orientalibus Scriptoribus prosequamur, primo in loco audiatur Historicus Arabs Abu Mohammed Mustapha qui in Vitâ *Gushtaspis* refert, وبعد مضي ثلثين سنة من ملكه ظهر زرادشت الحكيم وهو صاحب كتاب المجوس وتوقف كشتاسف عن الدخول في دينه اولا ثم صدقه ودخل في دينه وكان هو من تلاميذ عزير سمعه وقراء عليه ثم خالفه فدعى عليه عزير حتى يجذم ـ فنفاه بني اسرائيل من بينهم فسار الي طرف المشرق ـ ثم الف هذا الكتاب في اثني عشر مجلد كل مجلد في جلد ثور بحمله عجلة واحدة اباح في كتابه تزويج الام والاخت واحل شرب الخمر واشحن ذلك الكتاب بكلمات داود النبي بما سمعه من عزير و حلي كتابه المذكور بالنقوش الذهبية واودعه كشتاسف في اصطخر *Postquam elapsi fuerant* 30 *anni regni ejus,* [sc. Gushtaspis,] *apparuit Zerâdusht sapiens, qui fuit Autor Libri Magorum. Primò quidem destitit Gushtasp ab ingressû in Religionem ejus: sed posteà fidem ei adhibens, in Religionem ejus ingressus est. Fuit quidem ex Discipulis Ozeir* [seu Ezræ] *quem audire solebat, eique vicissim legere assuetus est. Sed cùm ei contradiceret, aliquid in eum imprecatus est Ozeir, donec leprosus evaderet.* ---*Posteà rejecerunt eum filii Israel è medio suî, & tunc in plagam Orientis migravit.* ---*Deinde composuit istum Librum duodecim tomis: & quivis Tomus* [conscriptus] *in corio taurino, erat quantum portaret Vitulus. In isto Libro licitum fecit conjugium cum Matre aut Sorore, & Vini potationem permisit:*

misit:

misit. Librum verò istum inserciebat verbis Davidis Prophetæ, quæ audiverat ab Ozair. Eúmque Librum adornavit Scripturis aureis, & Gushtasp reposuit eum in urbe Istachr. Quòd autem Zerdushti Opera impleverint 12 grandes Tomos quantos portare potuerint tot Vituli, non est valdè mirum; cùm Veterum Persarum Characteres ferè majusculi fuerint, eósque ipse crassiore calamo ornatûs & αὐθεντίας causâ scripserit. *Bundâri* narrat eum fuisse servum alicujus Discipuli *Jeremiæ.* Abulpharagius vult eum fuisse servum *Eliæ:* sed tempus non patitur, cùm iste propheta 400 annis ante illum vixerit. Et apud eundem, lepræ imputatio τῷ *Zerdusht,* videtur malè fundata in *Gehazi* historiâ, qui *Elisha* servus, ab eo lepræ devotus est & dimissus fuit leprosus, eò quòd invito Magistro currens post *Naaman* petiit ab eo munus. Rectiùs fortè supradictus Abu Mohammed Mustapha referens *Zerdushtum fuisse servum* عزير *Ozair* seu *Ezræ*, quod verisimillimum videtur.

Plenius & distinctiùs rem narrat *Bundâri* Mohammedanus, ذكر ابو
جعفر الطبري في كتابه عن بعضهم ان زردشت كان من اهل فلسطين
وكان خادما لبعض تلامذة ارميا النبي ع م خاصا به اثيرا عنده
فخانه وكذب عليه فدعي الله عز وجل عليه فبرص فلحق ببلاد آذربيجان
وشرع بها دين المجوسية ثم توجه الي كشتاسب وهو ببلخ فلما قدم
عليه و شرح له دينه واعجبه فقسر الناس علي الدخول فيه وذكر
ايضا عن بعضهم ان ظهور زردشت عند كشتاسب كان بعد ثلاثين
سنة من ملكه و اتاه بكتابه الذي ادعاه انه اوحي اليه فقبله فكتب
في جلد اثني عشر الف بقرة حفرا في الجلود ونقشا بالذهب وصيره
كشتاسب في موضع من اصطخر يقال له زردبيشت و وكل به الهرابذة
ومنع من تعلمه العامة وحكي ابو جعفر ايضا في موضع آخر ان
كشتاسب واباه لهراسب كانا علي دين الصابيين حتي اتاهما
زردشت بما اتاهما *Abu-Gjaphar AlTábari in Libro suo ab aliquibus eorum meminit, quòd Zerdusht fuit ex incolis Palæstinæ, fuitque Famulus alicui Discipulorum Jeremiæ Prophetæ cui pax, peculiaris ei & æstimatus apud eum. Sed cùm deceperat eum & mentitus fuerat ei, Deum precatus est contra eum, & leprosus evasit, & concessit in regionem Aderbayagjân, ubi incepit propagare Religionem Magusæam. Deinde convertit*

tit se ad Gushtâsp qui erat in Balch : & quando accesserat ad eum, eique Religionem suam exposuerat, is admiratus est eam, & coëgit homines ingredi in eam. Meminit quoque ab aliquibus coram, quòd Zerdusht manifestavit se Gushtaspi post trigesimum Regni sui annum, eique attulit Librum suum quem jactabat revelatione delatum ei. Illum itaque accipiens, eundem scripsit in coriis 1200 Vaccarum, excavando [literas] *in coriis , easque deaurando. Eundem itaque* [Librum] *Gushtâsp collocavit in Istachræ loco dicto Zerbîsht, eique præfecit Sacerdotes, prohibens eundem docere vulgum. Refert quoque Abu Gjaphar in alio loco, Gushtâspem & patrem ejus Lobrâspem fuisse de Religione Sabiorum, donec ad eos attulerat Zerdusht id quod ad eos attulit.* In eundem ferè sensum *Megjdi* Persa Mohammedanus in Libro *Zînato'lMagjâlis* refert,

زردشت مردي بود از فلسطين كه مدتها خدمت يكي از
انبياي بني اسرائيل كرده علوم غريبه ياد گرفته بود و آن نبي ازو بسبب
از اسباب رنجيده اورا دعاي بد كرد وزردشت مبروص شده از وطن
هجرت نموده بآذربايجان رفت ودعوي نبوت كرده بعلم شعبده امري
چند درغايت غرابت بمردم نموده آنرا معجزهٔ او نام كرد از آنجمله
گويند كه بر ستان خفت تا يكرطل روي را گرم كرده بر سينهٔ او
ريختند وآن روي دانه دانه بر سينهٔ او منعقد شده هيچ ضرري بوي
نرسانيد ديگر آنكه آتش در دست داشت ودست او نميسوخت
وبدست هر كه مي داد دست آن شخص نميسوخت

Zerdusht Vir fuit ex Palæstinâ, qui aliquando fuit Famulus alicujus Prophetæ Israelitici. Ille verò Propheta propter aliquam causam in eum succensens, ei maledixit: unde Zerdusht leprosus evadens, & è patriâ fugiens, concessit in Aderbayagjân, ibique Prophetiam jactitavit: & in arte præstigiatoriâ versatus, res quasdam miras populo ostendit, quas Miracula sua vocitavit : ex quibus fuit, quòd supinus jacuit dum bipondium æris liquefacti super sinum ejus fuderunt : æs verò super sinum ejus granatim concretum, nullum ei damnum intulit. Aliud fuit, quòd Ignem manu tenuerit, & manus ejus non fuit combusta : & in cujuscunque manum dederit, alterius quoque manus non fuit combusta. Sic ille. Addo me quoque vidisse tale quid factum ab homine Circulatore, qui Ignem illæsus tractabat, & ignitas prunas edebat (me astante) absque oris adustione : & cùm ego (illius rogatu) explorandi causâ, digitum

meum statim in ejus os immitterem ibique circumducerem, totum inveni frigidum & illæsum. Mihi autem dixit se Os suum præparâsse *Oleo Vermium*, & nulla aliâ re; quod tamen fortè nihil profuerit ad hoc, cùm sine tali oleo potuerit idem præstare, ut & aliquis ex nostratibus facere potuit sine præparatione ullâ. Mos autem hoc aliter faciendi docetur in Libro quodam Arabico Seldeniano Bibliothecæ Bodlejanæ Oxon.

Quomodo autem talis homuncio ingressum ad Regem obtinuerit, Autor Libri *Mugj.* unà cum aliis rebus narrat fol. 224. 2, زردشت
—دعوت نبوت كرد نمي توانست بگشتاسب ملك رسيدن تا يكروز
در ايواني نشسته بود سطح سقف ايوان بشكافت و شخصي از آنجا
بيرون آمد وبعضي گريختند و مجلس مشوش شد ملك از جاي
خود نجنبيد زردشت بود ازو سوال كرد كه تو چه كسي گفت من
رسول خدايم ملك گفت اگرچه فرود آمدن تو از سقف بود ليكن
بدين اقتصار نكنم پيش علما و حكما هستند من ايشانرا جمع كنم
تا با تو مناظره كنند اگر گويند اتباع تو بايد كرد اتباع تو كنم آنكه
بفرمود تا ميان او و علما جمع كردند و علما آن زمان &c.

Zerdusht --- prophetiam jactitavit. Sed non potuit ad Regem Gushtasp accedere, donec aliquo die dum Rex Gushtasp in quodam Æstivario sederet, iste planum tecti findere non dubitavit. Cúmque aliquis inde prodiret, aliqui fugerunt, & Consessus turbatus fuit: Rex verò è loco suo se non movebat. Mox compertum est quòd Zerdusht fuit, à quo quæsivit, Qualisnam es tu? Respondit, Ego sum propheta Dei. Regessit Rex, Quamvis à tecto descenderis, hoc tamen non sufficit ut me tibi addicam: sed apud nos adsunt viri Docti & Sapientes, quos colligam ut tecum disputare possint. Et, si illi dixerint te sequendum esse, tum te sequar. Tunc præcepit congressum inter illum & Sapientes habendum. Posteà illi homines ad Regem redeuntes referunt, Hujus hominis sententia recta est & opinio vera, nec est in verbis ejus error. Sed unum restat, ut sc. ab eo postulemus Miraculum quod modum ordinarium excedat. Rex dixit, Quale erit Miraculum? Responderunt, Eum firmiter ligabimus, & quibusdam Medicamentis quæ benè novimus, corpus ejus inungemus; & tunc بكمن *Bipondium æris liquefacti super eum fundemus. Et, si eâ ratione perit, tum ejus negotium factum erit: at si salvus evaserit, tunc oportebit*

oportebit nos eum ſequi. Et Zerduſht contentus fuit. Deinde obtulit Librum dictum ابستا *Eſtâ, quem jactitavit à cœlo ad ſe deſcendiſſe: dixitque, O Deus, ſi hunc Librum ad me miſiſti, tum noxam æris à me propulſato; ſi autem non, tum aliter. Et mox juſſit ut ſuper ſe effunderetur, quod ſanè per ſinum ejus abiit ſine læſione. Hoc facto Gusbtâſp eum benignè excepit, & præcepit ut per totum ſuum regnum extruerentur Pyréa.* Cúmque Guſhtaſpi perſuaſerat ſuam Religionem ſequi, tum (referente *Bundâri*) *Plantavit juxta portam Pyrei in Kashmer Cupreſſum, in cujus trunco ſcripſit, Quòd Gusbtâſp acceptaverat Dei Religionem, quod teſtaretur iſta Cupreſſus. Et cùm grandeſceret, ſupra eam ædificârunt Palatium longitudinis 40 Cubitorum, & ejuſdem latitudinis. Hujus tectum fecerunt aureum, & ſolum ejus ex argento, &* ترابة *fundus ejus erat ex ambrâ, & parietes ornati Unionibus & Hyacinthis & Floribus: inque eo formârunt effigies Gemsbîd & Aphridûn. Deinde dictum Palatium cinxerunt muro ferreo, & Gusbtâſp ſumpſit hoc Palatium pro habitatione ſuâ, unde aſcenderet ad cælum: & ad omnes extremitates regionis ablegavit nuntios & ſcripſit ad Præfectos, jubendo eos* بالمصير الى خدمة هذه السرو *addicere ſe viſitationi iſtius Cupreſſi, & auſcultare præceptis Zerdushti, & amplecti religionem ipſius, & relinquere cultum Idolorum. Et ei auſcultârunt homines ingrediendo in Religionem illius* طوعا و كرها *vel libenter vel illibenter.* Fortè ſuprà intelligat Cubitos longiores ſeu regios.

Cùm autem iſte aſtutus ex Lege Moſaicâ ei ſat benè notâ didicerat Deum promiſiſſe Iſraelitis *quòd eis ſuſcitaturus eſſet Virum ad inſtar Moſis, cui auſcultaturi eſſent*, ille nimiâ arrogantiâ & vanitate inflatus; ſe illum virum eſſe opinatus eſt, idque aliis inſinuare voluit, quaſi ex ſtellis hoc didiciſſet. De his *Chondemîri* Epitomator Mohammedanus in Vitâ *Gusbtâſp* refert, كشتاسب پادشاه بلند همت
عاليقدر بود ليكن اورا سهوي اعتقاد كه ملت زردشت قبول نمود
و قصه زردشت چنان بود كه نوبتي از علم نجوم استدلال كرد كه مانند
موسي شخصي بيدا شود كه اورا سبب روشنائي آتش آشنائي بعالم
بالا روي نمايد اين معني موجب ثبوت او كردد بخيال آنكه
آنچنين شخص غير او نمي تواند كه باشد بخلوت و رياضت مشغول
شد وبواسطهٔ خاصيت مجاهدت روشنائي دوي ظاهر گشت وابليس آن
نور را در لباس نار بوي نمود و از ميان آتش با او در تكلم
آمد

آمد برينجهت زردشت خودرا پيغمبر پنداشت کلمات شيطاني را جمع کرد واورا زند نام نهاد و خلايق بدين مجوسي دعوت کردن گرفت وگشتاسب اوصاف وسخنان کتاب زندرا شنيده بخدمت آن ضال مضل شتافت وملتش قبول فرموده در اطراف عالم آتش کده ها ساخت وآتش پرستان در باب ولادت ونبوت زردشت مزخرفات بسيار گويند چنانچه در تاريخ مبسوطه مسطور است گشتاسب در ايام دولت خويش اصطخر فارس را دار الملک کردانيد *Gushtasp fuit Rex celsi animi & multæ existimationis, excepto quòd erràsse eum contigerit Zerdushti Religionem amplectendo. Zerdushti autem Historia talis est: nempe ille aliquando ex stellarum scientiâ elicuit, oriturum aliquem ad instar Mosis, qui propter aliquam illuminationem & cum Igne familiaritatem, exaltatus esset in Mundo. Hocque factum est ei causa prophetiæ, scil. propter suam imaginationem impossibile esse quòd aliquis præter ipsum talis futurus esset. Quocirca in secessum abiens, meditatione occupatus est: & per peculiaritatem conaminis-religiosi, Lumen quoddam ei apparuit; nempe Diabolus ei Lumen illud blandiori vestitu ostendit, & è medio Ignis cum eo confabulatus est. Hinc Zerdusht seipsum prophetam esse existimans, multa Diabolica verba congessit* in Libro *cui Titulum Zend imposuit, & populum ad Magorum Religionem invitare cœpit. Et Gushtasp auditis Zerdushti laudibus, & verbis Libri Zend, in servitium hujus Erratoris properans, ejus Religionem amplexus est, & in variis Mundi partibus Ædes Ignis extrui curavit. Ignicolæ quidem de Zerdushti nativitate & prophetiâ multa futilia narrant, prout in prolixiore Chronico* [cujus hoc est Epitome] *exaratum est. Summatim, Gushtasp in diebus Imperii sui, Istachr Persidis pro Sede Regiâ habuit*, &c.

Nolo heic repetere superiùs dicta de *Zerdusht* seu *Zoroastre*, sed sed potiùs Lectorem remittam ad ea quæ suprà in Historiâ *Mithre* ex Porphyrio adduximus de *Zoroastris Antro Mithriaco*, & quomodo ibi per longum tempus delituit, quasi apud Deum in cœlo fuisset; cùm is potiùs apud Tartara in terræ specu seu Barathro latuerat, ut posteà fecit *Manes*. Vide etiam quæ supra notavimus ex Dionis Chrysostomi Oratione 36, quomodo propter amorem sapientiæ (ut prætendebatur,) secessit in Montem & ibi vixit. Et posteà relicto Monte, igne cœlesti involutus fuit: & tum deinde Persarum Regem & Magnates adiisse illum ad videndum hominem qui ex Igne illæsus evaserat.

evaſerat. Et quòd is poſthac non cum omnibus, ſed cùm ſolis pientioribus converſari voluit. Quoſnàm Libros ſcripſit, & in illis quæ prædixit de *Meſſiah*, & Præceptorum quæ ſuis dedit præcipua, in hujus Operis ſequelâ & in ſubſequente Libro *Sad-der* ſuis locis comparebunt. At (quod mirum eſt) intra 4 aut 5 annorum ſpatium acta ſunt omnia illa magna quæ effecit *Zerdusht*. Is enim non applicavit ſe Regi *Gushtaſp* niſi poſtquam elapſus eſſet regni ejus annus trigeſimus: cúmque ille regnaverit tantùm 36 annos, & *Zerdusht* interfectus obierit ante Regem ſuum, neceſſariò ſequitur ut intra 5 annos religionis rem benè firmatam & ſtabilitam poſuerit, & totum negotium ſuum abſolverit. Sed proculdubiò pleroſque Libros ſuos in anteceſſum ſcripſit & ad deſtinatum ſcopum præparavit: cùm in tam paucis annis (præter alia negotia,) tot Libros conſcribere non potuerit. *Megjdi* Hiſtoricus Perſa, poſt alia multa, prodigioſi iſtius hominis exitum narrat; ſcil. *quòd Argjâſp Rex Turanenſis* ſeu Turca multa *Pyrea quæ extrui curaverat Zerdusht, demolitus eſt, & tandem 70 Sacerdotes interficiendo* in urbe Balch, آتش زردشتي را بخون مجوسان انطفا داد *Ignem Zerdushtium Magorum ſanguine extinxit.* ---*Et quòd tunc Shirazenſis aliquis ipſum quoque Zerdusht interfecit.* Hoc tamen modo Magorum religionem non extinxit; utpote quæ apud Perſas nimis altè radices egerat, & Guſhtaſpem habuit Defenſorem, qui vi & armis dictum orientalium Turcarum Regem tandem propulſavit & procul abegit, (quamvis Guſhtaſpen ſemel in pugnâ fuderit,) & eraſa atque demolita Pyréa reſtauravit & reædificari curavit.

Omnium autem fuſiſſimè & optimè *Zerdushti* Hiſtoriam narrat autor Libri ſuo genere rariſſimi cui Tit. شاهنامه نثر *Shâhnâma-neſr* ſeu *proſâ*, (per aliquem Magorum ex *Phirdauſi* contractus,) in Vitâ Regis *Guſhtaſp* Perſicè referens, در پادشاهي آن زردشت پيغمبر آمد وپيغمبري پيش گشتاسب آورد واورا گفت كه من پيغمبرم وايزد تعالي مرا بنزد تو فرستاده است واين كتاب زند اوستا از بهشت آورده ام و اين صدره وكستي بمن داده است كه اين صدره را بپوش و كستي بر ميان بند تا از دوزخ روان تو رسته شود ورهائي يابد ودين اين درجهان روان كن گشتاسب چون از پيغمبر اين حديث بشنيد گفت كه من چه دانم كه تو پيغمبري واز درگاه ايزد تعالي آمدة وراستي

وراستي تو بجز از برهان معلوم نشود و بغير از معجزات دين
پذيرفتن نشايد اگر تو پيغمبر راست ودرست هستي مارا چيزي
حجت بنما كه من هم يقين بدانم كه تو پيغمبر يزداني

In ejus Imperio venit Zerduſht propheta, coram Guſhtaſp prophetiam prætendens, eique dicens. Ego ſum propheta quem Deus Excelſus ad te miſit: & iſtum Librum Zend-aveſtâ è Paradiſo attuli: & hanc Súdram & Cingulum mihi dedit inquiens, *Iſtam Súdram* [a] *indue, & iſtud Cingulum in medium tuum cinge, ut Anima tua à Gehennâ liberetur & Salvationem inveniat, Religionem quoque Dei in Mundo propagato. Quando Guſhtaſp hanc narrationem à prophetâ audiret, dixit, Quomodo cognoſcam quòd tu propheta ſis & ab Aulâ Dei Excelſi veneris? nam veritas tua aliter quàm ex demonſtratione non cognoſcetur, nec abſque Miraculis aliquam Religionem amplecti decet. Ideóque ſi tu es propheta verus & rectus, nobis aliquid probationis oſtende, ut etiam certus ſciam quòd tu propheta Dei ſis. Quando Zerduſht hæc à Rege audivit, ſequentia miraculoſa oſtendit: ſc. coram Regis Palatio plantavit Cupreſſum, quæ paucis diebus crevit ad tantam craſſitiem ut 10 funes vix eam cingerent, atque ad 10 funium altitudinem excrevit: & in hujus Arboris ſummitate erexit Æſtivarium. Quando Rex hæc vidit Miracula, contentus fuit, certò conſtituens ſe ejus Religionem amplexurum. Narrant aliquos Gushtaſpis ſapientes oppugnâſſe Zerdushtum, eique obſtitiſſe; non tamen illum viciſſe, nec in quâvis re ſuperiores evaſiſſe. Sed hi tandem unum quæſiverunt remedium: ſc. Zerdushti domus ubi manere ſolebat, erat è regione Æſtivarii Regis: & quando Regis Palatium adire ſolebat, tunc Clavem apud Regis Janitorem relinquebat. Regis itaque Sapientes iſtum Janitorem adeuntes, pecuniam ei dederunt, cum eo paciſcentes ut ne verbum revelaret. Deinde Clavem ab eo mutuantes & in Zerdushti ædes intrantes, omnis generis impuritates in ejus Veſtiarium, & in Librum Zend, & in Sacculum ejus injecerunt; qualia erant canum & felium Oſſa, & mortuorum Crines ac Ungues quos inter omnes ejus res immiſcuerunt. Et poſteà exeuntes, clauſerunt oſtium; & Clavem Janitori reddiderunt. Zerdusht autem valdè purus erat corde, (cujus tamen puritatem alii non reſciverunt,) & laudibus Divinis occupatus. Illi ergò ad Regis Gushtaſp Aulam venientes dixerunt, Iſte homo maleficus* [ſeu *veneficus*] *eſt, totâ nocte maleficium* [ſeu *veneficium*] *ex-*

[a] *Súdra* eſt Tunica Sacerdotalis brevior, Anglicè a Caſſock, ad mediam ſuram pertingens.

ercens,

ercens, & cor tuum maleficiorum incantamentis decepturus eſt; niſi Rex Satellites in ejus domum mittens, iſtam ſupellectilem & res omnes requirat & inſpiciat, ut hujus rei veritas aut falſitas appareat. Rex itaque Satellites ad Zerduſhti domum miſit, qui omnia ejuſmodi utenſilia coram Rege adducerent; Librúmque Zend, & Veſtiarium, & Sacculum excutiendo, canum & felium Oſſa & Crines ac Ungues mortuorum comparuerunt. Rex hæc videns & animadvertens, ſtupore correptus eſt; & digitum dentibus rodens, Zerduſhtum convitiatus eſt, dicendo, O fœde & ſpurciſſime homuncio, quid hoc eſt quod feciſti? Zerduſht reſpondit, O Rex, Ego de hiſce rebus nihil novi: ſed accerſat Rex Janitorem ſuum, & quærat quid acciderit. Janitor itaque accerſitus reſpondit, Quòd quamdiu in illâ domo cum Zerduſht manſerat, tam arctè clauſa fuit ut ne ventus intrare potuit. Tum Rex ſuccenſens, dictum Librum Zend ejecit, & Zerduſht in carcerem miſit. Hoc modo innocentiſſimus ille Zerduſht, in carcere manſit, nihil comedens, ſed [a] uno pede ſtans Deo qualitatum-experti laudes dixit. Caſu, die quodam Equi alicujus nigri (qui ex peculiaribus Regis Equis fuit,) omnes 4 pedes in ventrem retracti ſunt, ita ut in terram delapſus fuerit. Tum مه مرد Mih-mard [b] ſeu Equiſo in Equorum Stabulum intrans, [omnia ut ſolebat] intuitus eſt & obſervavit; & oculos in dictum Equum nigrum conjiciens, vidit ejus 4 pedes abeſſe & in ventrem ejus intrâſſe, eúmque collapſum obſervavit. Equiſo itaque metuens, ſtatim ad Regem cucurrit, & quid in Equorum Stabulo acciderat renuntiavit. Rex itaque ad Equorum Stabulum veniens, vidit & mirabundus manſit: & omnes ſuos Sapientes vocavit ut Equo remedium afferrent: omnes verò remedio expertes & deſtituti fuerunt. Cúmque nullum eſſet remedium, Rex & reliqui omnes erant triſtes & melancholici: donec die quarto Janitor ad Zerduſht in carcerem veniret, à quo Zerduſht quæſivit quid acciderat quòd hodiè illius oblitus fuerat & tam tardè ad eum veniret? Janitor itaque Zerduſhto omnia retulit: qui cùm ea audiverat, Janitori dixit ut Regem adiens eum certiorem faceret, quòd quando me ex iſto carcere educeret, bonum aliquod pro iſto Equo facturus ſim. Janitor itaque Regem adiens retulit Zerduſht

---

a *Zerduſht* orabat uno pede ſtans, ut etiam fecit ſupradictus *Chuáph*. b *Mih-mard* eſt *magnus homo*, qualis ratione officii erat Regis *Equiſo*. Is aliàs dici ſolet مهتر آخور *Mihter Achûr*, i. e. *major ſtabuli*. Iſte ſive *Magiſter equorum* ſive *Magiſter mulorum*, videtur idem cum אחשדרפן *Aſhdarpán* in Libro *Eſteræ* q. erat استربان *Mulorum cuſtos*, ſc. Præfectus omnibus mulorum turmis: & ab *Aſtarpán* ſeu *Aſtarbán* corruptum habent Græci nomen Σάτραπαι, quales erant in Provinciis Præfecti.

talia dixisse. Ideóque Rex citissimè Zerdushtum è carcere vocans, eum ad Equum nigrum deduxit. Zerdusht hoc videns, attonitus mansit, & Regi dixit hoc opus non esse facile, sed valdè difficile. Unum tamen necessarium à teipso impetrato, ut sc. certò scias hanc Religionem esse Dei: & cum toto corde & animo in me suscipiam, ut istius Equi pedes fiant recti. Sed si in corde tuo aliquid dubii hæserit, omninò hoc opus non succedet, sed Equus tuus isto modo manebit. Tum Rex Gushtasp toto corde & animo certior factus, eam Religionem amplexus est. Mox itaque Zerdusht Deum Excelsum precatus, manum suam dextram in Equi manum [a] [seu anteriorem pedem] *affricavit: quo facto, Equi manus è ventre exivit. Deinde Zerdusht Regi dixit, Necessarium est ut ambo filii tui ad me veniant, & unanimiter amplectentur, & ubicunque Religionis hostes invenerint, eos bello aggrediantur, & hoc modo Religioni licentiam faciant eámve propagent. Tum Rex τὺς Bashûten & Isphendiyâr accersivit, qui venientes ejus Religionem amplexi sunt. Posteà aliâ vice manum suam sinistram sinistræ Equi manui applicando, Equi manus sinistra è ventre exivit. Deinde Zerdusht dixit, Nunc oportet ut Ketâyun* [b] *Isphendiyâri mater amplectetur Religionem meam, ut Equi pes exeat. Tum famulum cum Zerdusht ad Palatium suum misit: & Zerdusht* [visâ Reginâ dixit,] *O Matrona Matronarum, Deus te omnibus mulieribus & omnibus rebus celsiorem fecit: cúmque Deus Excelsus dederit Tibi Maritum qualis est Gushtasp, & quoque Filium qualis est Isphendiyâr, cui nullus in toto Orbe similis est; & Regum-Rex atque Isphendiyâr in Dei Religionem crediderint, & cum toto corde ac animo eam amplexi fuerint, oportet ut Tu etiam eos sequendo, eandem amplectaris. Cui Ketâyun respondit, Quicquid Maritus meus & Filius amplexi fuerint, ego etiam amplectar, & Capite ac Oculis de eâdem rel. certa sum, quippe de quâ non sit dubium: namque non dubito.*

Tum Zerdusht revertens ad nigrum Equum venit, & precatus est manum suam dextram Equi pedi dextro applicando, ut ope Dei Excelsi infirmitas abiret, & pes dexter è ventre exiret.

Posteà Zerdusht cum Rege collocutus dixit, Necessarium [seu postulatum] *tertium jam rectè præstitum est: & Necessarium quartum est, ut Rex interroget Janitorem suum, ut res oculariter demonstretur: &, si ille ve-*

---

a Orientalibus anterior jumenti pes vocatur *Manus*; & pes posterior vocatur *Pes*. *b* Dicta كتايون *Ketâyun* Gushaspis regina fuit filia قيصر روم *Cæsaris* aut *Imperatoris Græciæ*; nam cum Græcis fuit res ejus, ut in *Bundâri* historiâ dicitur.

rum

rum dicturus est, tum Equus tuus plenè revalescet; si verò non, tum opus imperfectum manebit. Tunc Rex Janitorem accersens, ei metum & terrorem incussit ut veritatem diceret, sc. quis talia (ut antedictum) in Zerdushti domo patraverat. Janitor verò à turbatâ Regis mente [seu Rege mente turbato] *timens, præcautionem postulavit, & Rex ei vitam donavit. Et tunc omnia prout transacta fuerant, Regi fassus est, dicendo, Quatuor illi Sapientes qui apud Te tam æstimabiles sunt ut eorum verbum transgredi non possimus, aliquid mihi dederunt; & Clavem à me accipientes, prædictas res perpetrârunt. Quando Rex hæc à Janitore audiverat, pœnitentiâ ductus coram Zerdusht Apologiam texere cœpit; quòd sc. sine causâ eum vexaverat, & quod oporteret illum ei ignoscere. Dein quatuor illos Sapientes in patibulum egit. Tum Zerdusht in precatione manus elevavit, & manum suam pedi sinistro applicando; gratiarum actionem recitavit; unde per Potentiam Divinam pes sinister è ventre exivit, & Equus rectus in pedes surrexit. Unde Rex valdè lætatus, majorem Zerdushto honorem & reverentiam exhibuit, eum super Solium aureum collocavit, & Librum Zendavestâ super Caput & Oculos ponens,* [i. e. animitùs æstimans,] *ejusdem Præcepta observavit.*

Narrant, post aliquot dies Regem Gushtasp Zerdushto dixisse, Ego aliquid à te desidero, & magno ejus desiderio teneor: si illud desiderium præstiteris, tum certissimè sciam te esse prophetam à Deo Excelso ad me missum. Tunc Zerdusht petiit ut desiderium suum ei explicaret, ut ipse illud à Domino Mundi impetraret. Rex regessit, Hujusmodi desiderium habeo: nempe imprimis teneor desiderio, ut dum adhuc in vivis sum, meum in Paradiso locum & habitaculum videam; ut certior factus qualis meus in Paradiso locus futurus sit, animus meus sit placatus seu quietus. Secundum desiderium est, ut omnia hactenùs in Mundo transacta & de futuro transigenda, usque ad diem Resurrectionis, certò sciam, & quoque de rebus præsentibus certior sim. Desiderium tertium est, ut cum quocunque Religionis causâ bellum gesserim, corpus meum maneat prout jam est, & invulnerabilis fiam. Desiderium quartum est, Ut anima امرکی *immortalis sit, & usque ad Resurrectionem non moriar, sed semper vivam. Propheta Dei hæc audiens, respondit, Ego certè à Domino Mundi hæc impetrabo; & quòd Deus Excelsus ea concessurus sit, nullus dubito. Sed quatuor istas res uni personæ non dabit; quia si uni alicui istâ quatuor concederet, talis dicturus esset se esse Deum, cùm reverà hæ 4 res soli Deo competant. Ideóque petas ut istas 4 res concedat 4 diversis hominibus,*

hominibus, quia uni alicui daturus non est. Tum Rex Gushtasp dixit se desiderare ut locum suum in Paradiso videret, & omnia sibi manifesta sint. Et reliqua tria Desideria petas pro tribus aliis distinctis personis. Zerdusht itaque contentus surrexit & abiit: & ad domum suam veniens, per totam noctem Deo ingemuit & laudes dedit, ut si possibile esset, ista sua مناجات *soliloquia seu supplicationes acceptare vellet. Postmodùm cùm lucesceret dies, & Sol super montem oriretur, Zerdusht quatuor dictas res in animo habens,* يشته ميكرد *eas precibus consecravit. Et deinde dictis 4 rebus nomina imposuit, ut distinctè sciri possent: sc. prima res vocata est* Vinum; *secunda,* Rosa; *tertia,* Poculum; *quarta,* Malogranati-acinus. *Tum super eas* بد برسم يشته كرد *consecratione per Virgas factâ, ex illo Vino* [a] *dedit Gushtaspi: cúmque Rex de eo bibisset, super Solio suo cubans dormivit per tres dies & tres noctes; dum intereà temporis anima ejus in Paradisum ivit, & seipsum vidit in Paradiso qui quovis loco amœnior fuit. Deinde post tres dies evigilavit, & coram Zerdushto stans* عذر منش خواست *excusationem suam ab eo petiit. Posteà Gjamaspi dictam Rosam dedit ut eam odoraretur, & ex ejus odoratu omnia præsentia ei innotescerent, & omnia à principio usque ad Resurrectionem perfectè nosceret, sc. quod fuit & quod futurum esset. Tum deinceps* [in dicto Poculo] *τῷ Beshûten Lac bibendum dedit, ut ex illius lactis potatione* امرك *immortalis fieret, & usque ad Resurrectionem in vivis maneret, nec omninò corpus ejus mortis* ياد كنن *memor esset eámve sentiret. Quoad rem quartam, τῷ Isphendiyâr Malogranati Acinum edendum dedit, ut ex ejusdem esu, æneo corpore prædtus evaderet.* [b] *Hac ratione Zerdushti Religio licita habita seu propagata est: & quotidie magis magisque* روزتر شد *propagata est, & omnes ejus Religionem amplexi sunt: excepto quòd Argjasp Rex regionis Turân eam non amplecteretur.*

De hac re negotium valdè prolixum est in dicto Libro: ego autem compendio dicam, ut Lectori opus non sit aliquid ei addere. Narratur itaque, *Quòd Dei Religionis causâ inter Persas & orientales Turcas gestum est Bellum, in quo 38 Filii Regis Gushtasp interfecti fuerunt:*

---

a Sic factum fuit *Erdavirápho*, & sic in Paradiso Impostoris *Alâ-eddin*, de quo in alio Opere si Deus voluerit. *b* Is itaque in Historiis cognomentum habet رويين تن *æneo corpore præditus*. Et hodie apud Germanos & alios in Europâ creditur *Induratio corporum* ut sint invulnerabilia.

nam

nam exceptis duobus filiis Isphendiyár & Beshûten (qui in vivis manserunt,) omnes interfecti sunt. Deinde dicitur, Gushtaspem propter Delatorum & mendacissimorum hominum insinuationes, filium suum Isphendiyâr in vincula conjecisse: ipsum verò Gushtaspem Religionis causâ concessisse in Zábulistân in domum τȣ Rústem, ut illos ibi in Dei Religione institueret. Paulò pòst, aliqui viri negotiis versati notitiam dederunt در بلخ بامی هیچ کس سپاه نیست *in Balch-Bâmi nullos restare milites, totum verò exercitum concomitatum fuisse Gushtaspem in Sîstân; urbem verò Balch-Bâmi vacuam manere, & quòd tantùm cum Lohrasp* [Gushtaspis patre] *aliquot personæ erant qui Divini cultûs causâ in Pyreo manebant, unà cum* 80 *Sacerdotibus: & præter eos, neminem ibi esse. Hoc audito, Argjasp exercitum* 15000 *hominum citò conscripsit, & antè misit* کهرم *Kahram filium suum, dum ipse mox secuturus erat. Narrant, quòd cùm Argjaspis exercitus veniret in Irân* [seu Persiam,] *Lohrasp de hoc certior factus, locum divini cultûs relinquens, in locum belli concessit, & plurimos occîdit. Sed tandem Lohrasp cum dictis* 80 *Sacerdotibus occisus est; adeò ut Ignis eorum sanguine extinctus esset: & unà cum illis* 80 *Sacerdotibus, Zerdusht propheta quoque in dicto Bello occubuit.* In Libro *Pharhangh Gihanghîri* authentica de eo extant Testimonia, quòd scil. *Die* 30 *Anirân intravit in Irân* seu *Persiam*, & quòd *Die* 15 *Deybamihr mærens exivit ex Irân:* nempe lætus intravit in Persiam ab occidente, & mœrens ac lugens inde exivit ad orientem, ab urbe *Balch* propter *Argjaspis* irruptionem fugiens: at à Turcarum militibus (sc. ab Ispahanensi quodam) comprehensus & occisus est.

Si alicui libet Græcorum fabulas audire, Chronici Alexandrini autor p. 89, narrat, *Quòd Zoroastres precatus est, ut moriturus fulmine ictus interiret: & Persis denuntiavit, Ubi me Ignis cœlestis consumpserit, ossium meorum crematorum cineres servate; & quamdiu hoc facitis, regnum à vobis non auferetur: quod fecerunt. Ille autem invocato Orione, à cœlesti flammâ depastus interiit.* Et Plato (ut supra p. 311 notavimus,) *dicit eum* 12mo *die post mortem in rogo positum, revixisse.*

Quòd dictus *Zerdusht* seu *Zaratushtra* fuit per totum Orbem famigeratissimus, nemo nescit: unde in Nuptiarum Formulâ seu Officio in Libro *Zendavestâ*, Sacerdos inter multa ejusmodi alia nuptis pronuntiat,

Sicut Zaratúshtra celebris nominis estote.

Supra p. 299, Shahristani dicit eum anno ætatis 30mo in missione à

Deo (ut prætendebatur,) adiisse Gushtaspem. Sed deinde paucis annis occisus fuit. Si hoc verum sit, obiit juvenis. At ex sequentibus verbis in dicto Libro *Zendavestâ*, colligo eum ad senilem æstatem vixisse: nam in dicto Nuptiarum Officio, inter plurimas alias Benedictiones quas Sacerdos nuptis apprecatur, legitur,

[illegible]	*Sicut Zaratushtra longævi estote.*

Shahristani Arabs (ut suprà p. 300) hujus Impostoris miracula meritò contemnit: & sic moderniores Persæ & Mohammedani omnes. Sed è contra, veteres Persæ eadem omnia magni æstimant & credunt, & firmam fidem eis adhibent. Et quidem quàm firmiter eum crediderint sincerum Dei prophetam fuisse, testatum habebis ex Procemio Libri *Sad-der*, ubi Autor profitetur se credere illum fuisse verum & solum Dei prophetam, & omnia Dei consilia ei semper patuisse statuit.

زراتشت آورد دين درست	*Zerâtusht attulit Religionem rectam,*
نبايد در دين او گشتن سست	*Nemo debet in hac Religione esse remissus:*
چه يزد بدو داد وستاوزند	*Quia Deus ei dedit Vestâ-va-Zend,*
ازآن گشت دينش بگيتي بلند	*Unde Religio ejus in Mundo celsa evasit.*
خدا هرچه را در جهان آفريد	*Quicquid Deus in Mundo condidit,*
زراتشت آنرا بدانست وديد	*Zerâtusht illud novit & vidit.*
بعلم خدا جمله را ياد داشت	*Per scientiam à Deo totum memoriâ habuit,*
بيان كرد وآن ياد گاري گذاشت	*Declaravit, & inde reminiscentia transivit.*
زامر ونهي ووعد و وعيد	*Ex jusso & vetito, ex promissione & promisso,*
زمعني صورت بيان آوريد	*Ex intentione formam produxit.*
زعلمي كه اورا خداوند داد	*Ex scientiâ quam Dominus ei dedit,*
ازآن علم صد در بدين بر گشاد	*Ex eâ inquam scientiâ centum portas in Religione aperuit.*
زهر كردني وزناكردني نيز	*Omnis rei faciendæ & quoque non faciendæ*
بيانش دردين صد درست اي عزيز	*Explicatio est in hoc Centiportali, ô charissime.*
زراتشت شهري بنا كرده است	*Zerâtusht urbem quandam extruxit,*
درو صد در را از غيب واكرده است	*In quâ 100 portas ex abdito patefecit.*
بهر دركه يابي در آن شهر راه	*In omni portâ per quam inveneris in illam urbem aditum,*

invenies

بیابی بهشت ورهی از گناه	*Invenies Paradisum, & liberaberis à peccato.*
زراتشت بنگر چه دین پرورست	*Zerátushtum intuere, quia Religionis fautor est,*
که در شهر دینش راه از صد درست	*Quia in Religionis ejus urbem via est per* 100 *portas.*
بزرگان زوستا وپازند وزند	*Magnates ex Vestâ & Pâzend & Zend*
مرین صد درش را بیرون کرده اند	*Hasce* 100 *portas ejus extraxerunt.*
که تا اهل دینش بخوانند شاد	*Ut ita Religiosi* eum Librum *legant latè,*
بیابند زین صد در او کشاد	*Inveniántque per istas* 100 *portas aperturam.*
بنثر این سخنان کرده اند	*Hæc verba declararunt prosâ,*
بنظم روانش دیاورده اند	*De carmine animum suum non intendentes.*
مرا امر شد تا بنظم آورم	*Mihi autem jussum est in carmen reducere,*
کزین نظم دلها بجان پرورم	*Ut ex isto carmine corda animásque pascerem.*

Quomodo Zoroastres Resurrectionis doctrinam adstruxerit, docet Plutarchus in Libro de Iside & Osiride, & idem de Discipulis ejus narrat Diog. Laërtius in Procœmio. Et orthodoxam ejus de Deo opinionem videas ex Eusebio, quem citavimus in Capite de *Persarum Fide orthodoxâ.*

Mira multa de eo credunt Magi ejus Affeclæ, quale est illud in Libro *Pharh. Gj.* apud کاشمر *Káshmer* seu کشمر *Keshmer*, quod est nomen urbis ex regione ترشیز *Tershîz*, quæ in *Chorasân* seu *Bactriána.* Magi credunt quòd *Zerdusht* duas Cupressos sub fausto Sydere plantavit; unam sc. in dictâ urbe, & alteram in urbe فریمد *Pharûmad* (al. dictâ فریید *Pharûyad* seu فردید *Pherdîd*) quæ ex regione طوس *Tûs*. Credunt eum has arbores plantâsse ex duobus ramis [seu virgultis] quos secum ex Paradiso attulit. ---- Dicitur quòd Chalîpha *Mutawâkkil* Abbasides scripsit ad *Tâhir Ibn Abdallâh* qui tunc præfectus *Chorasaniæ* fuit, ut dictam arborem succideret, & Truncum currubus seu plaustris, Ramos verò camelis imponeret, & hoc modo mitteret ad *Bagdâd.* Magi hoc audito, obtulerunt 50000 *Dinâr* ut illa Arbor non succideretur: sed *Tâhir* non acceptavit. ---- Ajunt sub hujus Arboris umbrâ plures quàm 10000 Boum Ovium & Caprarum cubâsse; & alia innumera animalia inter ejus ramos nidificâsse, terram casu ejus tremuisse, & aves ex eâ avolantes totum aërem operuisse, eásque

eáſque quaſi per modum precandi gemitum ſuum edidiſſe, & oves ac boves mugitu ingemuiſſe. Trunci ad *Bagdâd* tranſlatio conſtitit 500000 *Dirèm*, & ramis ejus onuſti fuêre 1600 Cameli. Sic ille. At Shahriſtâni ſuprà p. 298 dicit Cupreſſum cui inditus fuit Spiritus τοῦ *Zerdusht*, plantatam fuiſſe in ſummitate montis *Aſmuîdacher* in regione *Aderbayagjân*, ſi modò hæ Cupreſſus diverſæ fuerint. Quamvis autem apud nos Cupreſſus ſint parvæ, in calidis regionibus ad maximam molem excreſcunt; unde habent aſſeres ad ciſtas cupreſſinas conficiendum.

Si quis ſolicitus ſit plura de Vitâ Zoroaſtris ſcire, peculiarem de eo Librum Perſico carmine ſcriptum penes me habeo, cui Tit. زراتشت نامه *Zerâtuſht-nâma*, Autore *Zerâtuſht-Behrâm* doctiſſimo Magorum Sacerdote, qui celeberrimi illius viri hiſtoriam extraxit ex Libro Proſâ exarato Charactere & Linguâ *Péhlavi*, quæ quia à paucis intellecta, iſte in bonum publicum Linguâ moderniore & quoque carmine ejuſdem contenta expreſſit. Dictus autem Liber proſaicus ab ipſo Zerduſht ſcriptus fuerat pro Superintendentibus & Sacerdotibus, agens de rebus iniquiſſimis Mundi temporibus geſtis & de Regibus prioribus; continens quoque explicationem Libri *Veſtâvazend* illo tempore quo Zertuſht انوشه روان *dulcanimis* illum attulit.

Pag. 5 narrat, quòd quando Mundus immerſus eſſet in improbitate, & omnes erant ſine Duce aut Antiſtite in Religione, tum miſit Deus Zertuſht, qui ortus eſt Avo *Pîteràſp*, cujus filius fuit *Pûrſhâſp*, à quo prognatus eſt *Zertuſht*. Fœminæ ſeu Matris ex quâ prognatus eſt *Zertuſht*, nomen fuit *Doghdu*; quæ Viſo ſomnio, Interpretem adiit. Somnio autem vidit Nubem, quæ tanta erat ut ſicut Aquila volans, ejus ædes circumambiens Solis ardorem cohibuit & lumen obſcuravit, eum in modum ut dies aliàs luciđiſſima ſicut nox redderetur obſcura. In illo ſomnio oculi ejus quaſi perſtricti videbantur; & dicta Nubes viſa eſt pluere omnis generis terribilia ac ferocia Animalia, quales ſunt Leones, Tigrides, Hyænæ, Lupi; Tigrides inquam in Campum, & Crocodili in Aquam videbantur ex illâ Nube dimitti. Dracones quoque, & Pardi ac Pantheræ & alia Animantium genera exertis dentibus & acutis unguibus armata, ex truculentâ illâ Nube ſicut pluvia ceciderunt. Et harum ferarum una cæteris audacior, quâ inter eos non fuit pejor, vento & aëre vecta in *Doghdu* ſuperveniens, unguibus ſuis ventrem ejus lacerando *Zerduſhtum* extraxit.

Hoc modo procedit iſte Liber miraculoſis de Zerduſhto hiſtoriis ſcatens,

ſcatens, quas omnes referre prolixum eſſet, & Libellum noſtrum in nimiam molem tumefaceret. Si autem aliquis curioſitate ductus plura de hiſce ſcire cupiat, reliqua hujus Libri contenta aliquando fortè eruantur & publici juris fiant. Interim tamen non pigebit ſingulorum Capitulorum Titulos exhibere, prout in ſequentibus viſuntur.

Elenchus Capitum Libri Zerâtuſht-nâma.

CAP.

CAP. XXV.

Operum Zerdusbti generale nomen explicatum.

MAgorum Persicorum Antistes & Legislator *Zerdusht*, pro Libro sua dogmata continente mirum excogitavit nomen, non origine Persicum, sed exoticum & hybridum, quod in eis fortè majorem excitaverit admirationem quàm aliud quodvis nomen eis familiare & benè notum: cùm res exotica & ignota à cœlo venisse crederetur, potiùs quàm res familiaris & apud eos domi nata. Prætereà, quando hoc nomen tandem explicatùm eis innotuerit, id subtilitatis ejus ingeniosum dederit specimen, qualia apud orientales erant semper gratissima. Nam apud eos subtile aliquid aut scitè dictum factúmve dedisse, magnum in se pondus & meritum continebat, & suprà modum gratum habebatur. Suo itaque Libro (qui aliàs audit *Liber Abrahami*,) alium affinxit generalem Titulum زند *Zend*, seu aliàs *Zendavestâ*: vulgus sonat *Zund* & *Zundavastaw*. Ita ut quamvis illud ejus Opus variis tomis sub distinctis etiam nominibus constet, tamen quidvis ex dictorum tomorum quovis satis propriè & legitimè citari possit sub dicto generali nomine, utpote quòd hac ratione in Operum ejus complexu seu syntagmate contineri intelligatur. Sed melius & magis distinctum est specificare in quâ dicti Operis parte vel tomo tale quid contineatur. Et propter dictam rationem, (sc. quia omnes dicti operis partes subinde sub eodem nomine comprehenduntur,) inde est quòd si in oriente quæsiveris Librum *Zendavestâ*, sub illo generali nomine aliquando afferent tibi unam partem, & aliquando aliam, quia generaliter & indistinctè quæris. Ideóque sub singularum partium particularibus nominibus potiùs inquirendum est. At hoc fortè factu difficile, quia partium nomina sunt nobis ignota, exceptis eis quæ heic dantur.

Est autem زند *Zend* nomen Arabicum: & *Zendavestâ* conflatum est ex superaddito nomine Hebræo-Chaldaico אשתא *Eshta* seu *Esta*, i. e. *Ignis*, unde ἑστία. Hoc itaque nomen rectè scribitur زند و استا *Zend-va-Estâ* seu *Zend-u-Estâ*: at ex temporis diuturnitate, vocis *Estâ* originatione in oblivionem abeunte, grammaticalem ejus significationem hodiè ignorant: nam illi in exoticas linguas nunquam

 inquirunt,

inquirunt, & in linguâ Persicâ *Estâ* planè nihil significat. Ideóque in hujus exoticæ Voculæ significatione hodiè frustrà laborant, conando eam elicere ex linguâ Persicâ, ubi reverà non est. Illi itaque pro *Estâ*, coactè legunt *Istâ*, seu ستا *stâ* vel *sitâ*, volentes hoc esse pro ستايش *Sitâish*, i. e. *laus*: sed coactum est, & res non feret.

Supradicto nomine زند *Zend* apud Arabes significatur *Igniarium* seu *focile*; quod fortè petitum videatur ex linguâ Persicâ à Verbo زدن *Zadèn, percutere*, in fut. زند *Zendd*. Sed hoc irregulare est, cùm Persæ in compositione tantùm (non extra eam) à dicto Verbo adhibeant زنده *Zenè*, (non زند *Zend* nec *Zenad*) *percutiens*, q. d. *ignem percutiens* instrumentùm. Cùm itaque nomine *Zend* significetur *Igniarium*, & *Zendavestâ* sit *Igniarium & Ignis*, iste dicti Libri Titulus habendus est ingeniosus & figuratus, sumptâ Metaphorâ à *Pyxide igniariâ* quam eliciendi ignis ergò in domibus servamus; ad insinuandum quòd sicut illò instrumento excitari & accendi solet ignis communis in culinâ; sic isto Libro excitandus esset religiosus zelus & ardor in pectoribus hominum, scil. ibi accendendo talem religionis Igniculum qui tandem in maximam & efficacissimam pietatis & divini amoris flammam excresceret.

Verum inquam & legitimum dicti Operis nomen est *Zend-va-estâ*: sed cùm eorum posteri hujus nominis veriloquium partim ignoraverint, id pro lubitu variis modis scripserunt & deformarunt; quæ omnes mutationes seu diversæ scribendi formulæ sunt tot deviationes à vero, quamvis eæ omnes in eorum Libris quotidiano usu hodiè confirmentur & comprobentur. Eæ autem hujus nominis formulæ tales sunt, viz. pro originali formâ زند و استا *Zend-va-Estâ* seu *Zend u-Estâ*, subinde scribunt & sonant زندوست *Zendavèst*, & زندستا *Zendestâ*, & افدستا *Afadestâ*, & زندافدستا *Zendafadestâ*, & زندوستا *Zendavestâ*, & زندبستا *Zendabestâ*, & زنداوستا *Zend avestâ*, زندابستا *Zend-abestâ*; vel inversè اوستا وزند *Avestâ-va-zend*, seu ابستا وزند *Abesta-va-zend*, & اوستا زند *Avestâzend*, & ابستا زند *Abestâzend*, & استا زند *Estâzend*, & ستازند *Vestâzend*, & وستا وزند *Vesta-va-zend*. Vel aliquando utuntur solo nomine زند *Zend*, vel استا *Estâ*, aut وستا *Vestâ*, vel اوستا *Avestâ*, vel ابستا *Abestâ*: unde Syro-Arabes fecerunt nomen ابستاق *Abestâk* seu *Avestâk*, & Syriacè *Abestogo*

Abestógo seu *Avestógo* pro libitu pronuntiantium. Sic *Bar-Bahlûl* Syrus, qui tradit *Zerdushtum* hunc Librum suum vertisse in 7 linguas: ܐܒܣܬܐܓܐ ܫܡܐ ܕܟܬܒܐ ܕܙܪܕܘܫܬ ܗܘ ܕܬܩܢܗ ܘ ܣܝܡܗ ܒܫܒܥܐ ܠܫܢܐ. ܣܘܪܝܐ. ܦܪܣܝܐ. ܐܪܡܢܝܐ. ܣܓܣܬܢܝܐ. ܡܪܘܙܝܐ. ܝܘܢܝܐ. ܥܒܪܝܐ *Abestógo est nomen Libri Zerdusht, quem ordinavit & composuit in septem linguis, Syriacâ, Persica, Armenicâ, Segistanensi, Marvazensi, Græcâ, atque Hebraïcâ,* Est quidem *Segistân* Persiæ pars, uti & *Marv*: unde istæ sint tantùm linguæ Persicæ Dialectus. Hoc autem *Bablulidis* debet esse mera fabula, cùm *Zerdusht* noluerit Librum súum in variis linguis publicare, sed è contra ex industriâ studuit ejusdem contenta celare. & suos jussit ea nulli extero revelare, nec linguam & literas ejus aliquem docere, ut alibi diximus. Hystaspes quoque à Persarum vulgo celavit.

Supradictum Igniarium seu Focile semper constat duabus partibus, quæ sunt duo ligna cubitalia: quale quidem Instrumentum hodiernis Persis dicitur آتش زنهٔ چوبین *Igniarium ligneum*; vel si vocem fingere liceat, *Igni-percussorium ligneum*, cujus superior pars ignem excutiens, est *Ignitabulum*; & inferior pars ignem in fomite excipiens & suscitans, est *Suscitabulum*. Nam Arabes campestres & nomades (ut & alii quidam,) non Silice & Ferro, sed antiquo & patrio more Ignem excutiunt duabus arundinibus seu duobus durissimis bacillis ligneis cubitalis longitudinis, quorum mutuo affrictu & attritu elicitur ignis qui in fomitem inferioris ligni cavitate contentum cadit. Horum lignorum superius (quod etiam tenuius & exilius,) vocatur زند *Zend*, inferius (quod crassius & medio canali excavatum pro fomite excipiendo,) vocatur زنده *Zénda*, & utraque simul in duali زندان *Zendân*. Vel aliquando distinctionis causâ, horum unum vocatur زند اعلی *Zend superius*, & alterum زند اسفل *Zend inferius*. Et cùm Igniarii dicta ligna essent ejusdem formæ cum ossibus brachii, & cubitalis longitudinis ut ignem excussurus fortiori nisu commodiùs incumberet, inde inquam (propter horum analogiam) Avicenna & Arabum medici bina illa brachii seu cubiti ossa longiora (quæ Lat. *Radius* & *Ulna*,) eodem nomine vocarunt *Zend* & *Zendân*, scil. ea ossa vocando *focilia*. Et hinc rursus factum est cùm *Igniarium* (tinder-box) tam Latinis quàm Italis vocetur *Focile*, ut Italorum Medici Arabicos Libros inspiciendo & Arabes imitando,

dicta Cubiti ossa vocarint etiam *Focilia*, viz. unum *focile minus*, & alterum *focile majus*, factâ nominis Arabici translatione.

Indi Orientales (ut dicitur) aliquando ligni alicujus durissimi extremitatem applicant Arundini, quasi eam terebrare vellent, dictum lignum circumagitando donec exeat Ignis, qui cottoneâ lanâ exceptus accenditur. Aliàs apud eos (ut quidam سرهنك *Sarhengh* seu Boatswain in aliquâ nave Anglicanâ, id propriâ manu mihi monstravit,) hoc fieri solet *fissâ arundine* majore in duas partes *inæquales*: & frusti inferioris cavitati inditur *fomes*: frustum verò superius (quod tenue,) formatur acutâ acie sicut cultri; quæ quidem acies super inferioris frusti canali transversim serrando affricatur, donec motionem reciprocando exiliat ignis in inferiorem canalem cadens. Arundines sunt tantæ duritiei ut aliquando in stagnis ubi crescunt vento inter seinvicem collisi accendantur. Est etiam in Syriâ Arundinis farctæ species dicta كلخ *Calch*, cujus culmus refert culmum τῦ *Durra-ábyad* seu *Milii albi*. Hæc arundo quando sicca, si utrâque manu fortiter usque ad fissionem torqueatur, statim ignescens concipit flammam.

Fomitis materia subinde est سوفان *Soufân*, ut in Syriâ vocatur *Panus* arborum, qui lixivio coctus, sole siccatus, & tundendo emollitus esse solet, ut fiat زناد *fomes* ignium. In *Yaman* & alterâ Arabiâ aliquando ex adusto linteo fomes inditur disco ligneo, in cujus lateribus sunt duo foramina, per quæ transversim mittitur Bacillus, qui tamdiu circumagitur donec exeat ignis in fomitem cadens. Talis Discus cum transverso Bacillo dicitur fieri ex radice alicujus arboris durissimæ. Ita quoque nimiâ agitatione & velociore motu quotidiè accendi solent rotarum Axes, & Volvoli quibus recenter fabricatæ naves ad aquam deducuntur. Lignorum quoque ex nimiâ motione ignitionem probant Tornatores nostri, dum durioris ligni querni seu roborei extremitate aliud lignum mollius circumagitatum usque ad inflammationem accendunt, circulos nigros in eodem adurendo.

Uti autem ex duris & siccis, sic etiam aliquando ex mollibus & humidis lignis elici solet ignis. Armeni Ispahanenses mihi retulerunt, ignem ibi elici solere ex alicujus mollis ligni duobus frustis, quæ mutuâ affricatione ignescunt, & deinde afflando accenditur ignis. Hujus ligni nomen pronuntiabant *Bâdi-sámbour*, quod rectiùs est باد سمور *Bâdi-samûr*, eodem nomine quo aliàs *Ventus urens* nominatur. D. Thevenotus in Itinerario, hujus ramusculum pingit, & describit to-

tam

tam arborem quæ craſſitie & brevitate monſtroſa: & dicit eam itidem ab Armenis vocari خرزهره *Cherzébre*, quod eſt verum nomen apud Medicos. Ex hoc ligno parantur Carbones facilè accendibiles, qui adhiberi ſolent ad conficiendum *Nitratum pulverem*, ut apud nos Carbones ſalignei. Apud Arabes ignis elicitur ex Lignis dictis مرخ *Marc'h* & عفار *Aſâr*, de quibus apud D. Golium legitur in Lex. *Aphâr eſt arboris ſpecies cujus lignum facilè igneſcens, in fomitem igniarii cedit.* Et apud eundem, *Marc'h eſt nomen arboris quæ confrictu facilè ignem reddit*; aut *focile inferius, ut ſuperius dicitur Aphâr.* Et ſic *Turgj.* ex *Sabâh* ſeu *Gjeubario*, وفي الصحاح العفار الزند و هو الاعلى والمرخ الزندة وهي الاسفل In libro *Sabâh, Aphâr eſt Zend ſeu ſuperius, & Marc'h eſt Zenda ſeu inferius.* In contrariam ſententiam abit *Ecteri*, qui Turcicè refert, مرخ بر اصل ياشل آغاجدر كه عفار آغاجنه سورسلر صوني چقر اول صودن اود حادث الور بغو مرخ اركك ودشيه عفار در *Marc'h eſt ſpecies virentis ligni, quod ſi affricaverint ligno Aphâr, exit Succus, ex quo Succo exiens ignis accenditur. Horum Mas eſt Marc'h, & ejus Fæmella eſt Aphâr.* Et rurſus idem *Ecteri* legit, عفار عرب ديارده چوق الور بر اصل ياشل آغاجدر كه بداغن كسوب مرخ آغاجنه سورسلر صوي چقر وار اول صودن اود حادث الور يقارلر عفار دشيسي ومرخ اركككي در *Aphâr copioſa eſt in Arabum regione ligni viridis ſpecies, cujus ramus ſi reſecetur & ligno Marc'h affricetur, exit Succus, ex quo Succo concipitur Ignis quem accendunt. Aphâr eſt Fæmella, & Marc'h eſt Mas.* De his audiatur ſupradictus *Turgjumân*, qui Perſicè dicit, عفار و مرخ دو درختيست كه ازان آتش بيرون مي آيد *Aphâr & Marc'h ſunt duæ arbores ex quibus exit Ignis.* Quæſtio ergò eſt, an *Marc'h* & *Aphâr* ſint diverſæ arbores, vel potiùs diverſa Inſtrumenta ex eâdem arbore? cùm eadem ſit utriuſque arboris definitio ſeu deſcriptio; utraque enim Perſicè apud *Turgj.* eſt بيد سرخ & apud *Ecteri* Turcicè eſt قزل سكود *Salix rubra.* Quoad locum, apud *Turgj.* eſt بيد دشتي *Salix campeſtris*: & è contra apud *Ecteri* eſt, باغچاده بتن سكود آغاجي *In hortis creſcens Salix arbor.* Iſta Salix propter rubedinem, *Martis* ſtellæ dedicatur, tanquam planta Martia, quæ à *Behrâm* ſeu *Marte* aliàs Perſicè

Persicè vocatur بهرامه *Behrâma*, formâ Arabicâ بهرامج بيد سرخ *Behrâmagi est Salix rubra* seu *Martia*. Et quia copiosè provenit circa urbem *Balch* in *Chorasân*, subinde legitur بهرامج البلخية *Behrâmagi est Balchensis* Salix. Et *Chadr Ibn Ali* dicit, بهرامج هو الخلاف البلخي ويسمى الدبق *Behrâmagi est Salix Balchensis, quæ etiam vocatur AlDibk, estque omnium odoratarum plantarum odoratissima & fragrantissima. Temperata est si embrochata: dissolvit flatus ab omni loco, & ejus odor solvit flatus crassiores à capite: item solvit ventrem.* In Libro *Ph. Gj.* à florum odore vocatur مشك بيد *Salix moschata.* Et in Libro *Zeinato'l Attâr* appellatur غربكو *Ghúrbaghu*, & گربه بيد *Ghurba-bîd*, seu *Salix felina*, fortè propter *Iülos*: & ibidem vocatur كله پوش *Ghéla-pûsh*, *gregem tegens*, seu *cranium tegens*, fortè propter umbram, & ibidem exponitur, *Salix verno tempore valdè suaveolens, cujus* عرق *seu destillatam aquam ad cordis exhilarationem & refrigerium bibunt.* Et ut rarissimæ plantæ omnia nomina persequar, hæc Salix vocari solet Turcicè صورغون *Ssûrghûn* seu fere eodem sono سورغون *Sûrghûn*, sive سرخون *Súrchún*; quæ omnia videntur esse quasi dicatur سرخ گون *Súrch-ghûn, rubricolor* arbor seu salix. In Libro *Nim.* legitur, مشك بيد سورغون چچكى كه عرقين چقاررلر *Salix moschata, est Sûrghûnæ flores, ex quibus τὴν Irâk seu stillatitiam aquam eliciunt*: sc. Salicis moschatæ nomen restringit ejusdem floribus. Est itaque talis Salix quæ externè igneo colore rubet: &, si virens ejusdem ramusculus duriter fricetur vel tortus flexúsque sit, tum exit succus ignescens & flammam concipiens dum exit: adeò ut hæc planta tam extra quàm intra sit planè ignea. Chinenses ajunt quòd *Sui* qui ex Imperatoribus primis, *Lignum ligno atterendo Ignem primus elicuit: & eam Ignis extundendi artem etiamnum Sinæ in usu habent, & pro variâ anni tempestate varia deligunt ligna circa id temporis ad præbendum Ignem aptiora.* Quæ præcedente pag. omisi, heic habe ex *Mâulavi*, مرخ [وعفار] دو درختست در ديار عرب چون بهم سايند آتش بيرون آيد *Marc'h & Aphâr sunt duæ arbores, sc. duo ligna in regione Arabum, quorum mutuo attritu elicitur ignis.* Turcis چقمق *tchâkmak* est tam *excutere* ignem quàm *Excussorium* instrumentum, sc. *Igniarium* seu *Focile.*

CAP. XXVI.

De Zerdusliti particularibus Libris, & de Linguâ & Literis quibus scripti sunt.

Libri *Zend* seu *Zendavestâ* originale exemplar in 1200 coriis taurinis, (ut suprà descriptum p. 313, 314,) exaratum est Persarum Linguâ & Literis vetustissimis hoc tempore non omnibus ibi satis notis. Cum his consonant ea quæ habet D. *Sanson* in hodierno statu Persiæ, p. 184, *Illorum Fides continetur in quibusdam Pellibus, quæ ab eorum Magis seu Sacerdotibus certis quibusdam Diebus leguntur. Hæ dictæ Pelles inferciuntur Fabulis & Traditionibus superstitiosis: quas tamen Sacerdotes studiosè celant, Religionis suæ partem ducentes eas monstrare nemini. Ita ut impossibile sit aliquid de eorum Fide scire, nisi quatenùs eam revelare velint eorum Sacerdotes. ---Et quantacunque fuerit mea curiositas, parum tantùm de eis addiscere potui.* In vetustissimis exemplaribus non sunt admixtæ voces exoticæ, sed omnia purâ putâ linguâ veteri exarata sunt: Recentiora autem Apographa explicationis causâ aliquando admixta habent moderniora quædam vocabula Persica & subinde pauca Arabica à modernioribus Persis usitata. At quidem *Zerâtusht-Behrâm* Sacerdos olim doctissimus & in antiquâ linguâ versatissimus, in subsidium eorum qui veterem linguam non intelligebant, aliquos antiquos Libros (vel saltem extractum ex eis quod magis usui esset,) in moderniorem Versum Medo-Persicum vertebat, ex quorum numero est Liber *Sad-der* & *Zerátusht-nâma* supra memorati.

Liber *Zend* (ut supradictum,) conflatus est ex variis partibus, quæ universum opus constituunt, quæ omnes eâdem linguâ veteri scriptæ sunt; quarum aliquæ continent primum Textum originalem, aliæ verò continent secundas *Zerdusbti* cogitationes, quæ sunt quasi ἐπινομὶς ad ulteriorem doctrinæ ejus explicationem spectantes; eodem modo quo se habent *Mishna* & *Gemara* Textum Talmudicum constituentes. Hujusmodi imprimis est Liber *Pâzend*, & deinde alii infrà recensiti. Cùm enim quotidie cùm adversariis contenderet, & videret & audiret ea quæ contra ejus dogmata & doctrinas ab hominibus objicerentur, necessarium erat ut novis malis nova remedia quæreret & argumenta pararet, & ad objectiones anteà non visas responderet;

id quod contingit omnibus qui novam doctrinam contra vulgò receptam opinionem propagare ſatagunt.

Literæ quibus Liber *Zend* (vulgò *Zund*) & omnes ejus partes exarantur, eæ ſunt vetuſtiſſimorum Perſarum, quæ (propter dictum Librum in eis exaratum) apud incolas vulgò audiunt *Literæ Zundicæ*, ſeu *Character Zundicus*, vel ſi Anglicè loquimur, the Zund Character; à quo aliquantulum differt *Character Pazendicus*, ita ut is hodie à Perſis in Indiâ degentibus non ita promptè legi poſſit. Nos autem utriuſque generis Typos fuſos & rei Typographicæ adaptatos & paratos habemus. Lingua in quâ vetuſti Libri ſcripti ſunt, vocatur *Lingua Péhlavi*, ſeu ut vulgus effert *Pehéllavi*: de quâ & de omnibus Linguæ Perſicæ Dialectis infrà in peculiari Capite fuſiùs dicetur.

Eorum Pſeudopropheta *Zerduſht* præter Titulum *Zend* à ſe excogitatum, ut ſuo Libro autoritatem conciliare poſſet, eum (ut ſupradictum) haberi voluit *Liber Abrahami*, utpote qui ejus Religionem & Doctrinam continere cenſeretur. De eo Shahriſtáni (poſtquam diſtinxit inter Librum verum ſeu indubitatum, quale eſt Judæorum Biblia, & Librum dubium ſeu dubiæ fidei,) addit, الصحف التي كانت لابراهيم ع م شبهة كتاب فيه مناهج علمية ومسالك عملية *Quoad Librum qui tribuitur Abrahamo, (°qui eſt Liber dubius;) in eo ſunt varii Ritus Scientiales & Conſuetudines practicales.* Nempe docet multas Regulas & Præcepta tradit quæ tam ad Scientiam ſeu Theoriam quàm ad Praxin in humanæ vitæ actionibus ſpectant: unde Libri *Zend* Subjectum innoteſcit. Et deinde pergit, *Et quidem ſcientiales* ſeu *theoricæ ſtatuunt modum Creationis & Productionis rerum, & æqualitatem Creaturarum quoad modum ordinationis & durationis*, &c. Cum his ferè concordant quæ habet Diog. Laert. *Perſarum Magos diſſerere de origine & naturâ deorum, quos Ignem Terram, & Aquam*, &c. *arbitrantur.*

Supradictæ Libri *Zend* partes ſeu tomi vocantur نسك *Neſek* ſeu *Nesk*, ut in *Nim* legitur: ſed potiùs ſonandum eſt *Nusk*, i. e. *Pars.* Hæ partes dicuntur eſſe numero 21, prout in Libro *Pharb. Gj.* legitur, نسك قسمي باشد از بيست و يك قسم زند كه زردشت زند را به بيست ويك قسم منقسم ساخته و هر قسمي را نسك نام نهاده وبار هر نسكي را باسمي موسوم ساخته و آسامي آن نسكها هركدام در مجلس گفته شده وخواهد شد° *Nùsk eſt una quævis pars τῶν 21 partium*

tium τῦ Zend: cùm enim Zerdusht divisit τὸν Zend in 21 partes, cuilibet parti imposuit nomen Nusk. Quin & quamvis Nusk peculiari nomine donavit. Et singularum Nuskarum nomina in Magorum *congregatione recitari solent & etiamnum recitabuntur.* Libri *Zend* partes (si rectè memini) alicubi dicuntur esse 22. Harum aliquot Partium nomina partim in dicto Libro *Pharh. Gj.* & partim alibi invenimus, quæ sequuntur: de reliquis ulteriùs disquirendum.

1. Liber زند اوستا *Zendavestâ*, sc. ejus pars quæ est *Officium precum* seu *Liturgia* Ecclesiæ Magorum in veteri linguâ. At in eo *Officium nuptiarum* videtur citerioribus temporibus additum, quia frequens ibi *Zeratushtra* mentio fit.
2. Liber پازند *Pâzend*, q. d. *Pes* seu *fulcrum τῦ Zend*, sc. ulteriore commentatione ejus doctrinam explicans & sustentans.
3. Liber ايارده *Iyârda* seu *Ayârda*, qui est Comment. in *Zend*: uti etiam est sequens,
4. Liber ايكبارن *Ikbâren.*
5. Liber خرده *Chúrda*, i. e. *pars minutior*: dicitur Comment. in alias aliquas partes.
6. Liber وندیداد *Vendidâd*, qui prægrandis est.
7. Liber وند وندید *Vend-Vendîd* seu *Venduvendîd.*
8. Liber زند وندید *Zend-Vendîd* seu *Zenduvendîd.*
9. Liber وندید وزند *Vendìd-va-zend*, seu *Vendîduzend.*
10. Liber تنگ *Tengh.* Eodem nomine gaudet cum aliquo Manetis Libro, de quo suprá.
11. Liber مشت *Mùsht*, seu *Pugnus.*
12. Liber خشت *Chisht*, seu *Later*: sic vocatur τῦ *Zend* pars 12ma.
13. Liber اشتاد *Ashtâd.*
14. Liber سیاه *Siyâh*, i. e. *Niger*: aliàs dictus زمزم *Zémzem*, i. e. *Mussitatio*, quippe qui Magorum Mussitationem cum ejus temporibus & formulis docet.
15. Liber زند هادخت *Zend-bâducht.*
16. Liber زراتشت نامه *Zerâtusht-nâma*, sc. ejus Vita à seipso scripta prosâ, ut suprà p. 328, ubi ejusdem Contenta partim explicantur,

tur, & partim alibi. Posteà in moderniorem linguam carmine versus est iste Liber.

17. Liber يزشني *Yezishni*, i. e. *divinus* quidam. Sed nomen deest.

18. Liber زردشت *Zerdusht*, de Religione agens.

19. Liber استادگر *Ustâdgher*, i. e. *Magister* seu *Coryphæus* in aliquâ arte. De judiciariâ Astrologiâ agit.

20. Liber بزشك نامه *Bizishk-nâma*, i. e. *Medicorum Liber*, sc. ejus munus docens & herbarum vires exponens.

Hi omnes (& si qui sunt alii,) & quicquid ex eis citatur, habentur مازديسنان كه قول خدا يست *Mazdiyasenân, quod Verbum Dei est*, ut in *Sad-dèr* cap. 12. Et omnes scripti sunt prosâ, nam *Zerdusht* nunquam scripsit aliquid carmine : ideóque quicquid ejus carmine extare prætenditur, ab aliis scriptum est, qualia sunt Græcorum Collectanea quæ ei tribuuntur. At quia Preces prosâ canunt, fallitur Curtius dicens *Magos patrium carmen cecinisse*, quasi Versus cecinissent. Supra autem p. 327, irrefragabili testimonio constat omnia veteri linguâ scripta fuisse prosâ. Verum quidem est, quòd quia illa lingua tandem Vernacula esse desiit & paucis nota fuit, inde recentiores aliqui Magorum Sacerdotes in bonum publicum & usum vulgi, pauca quædam in recentiorem linguam verterunt, ea conscribentes carmine. Hoc autem tantùm 200 abhinc annis, circa tempus quo ab eis scriptus fuit Liber *Sad-der* : sed tale quid veteribus ignotum.

Apud Suidam *Zoroastres* videtur intelligi sub alio corruptiori nomine, ubi legitur Ζωρομάσδρης *Chaldæus Sapiens, qui scripsit mathematica & physica*, ut supra diximus. Apud eundem Suidam memoratur Ζωροάστρης Περσομήδης σοφὸς [& Ἀστρονόμος.] ---φέρεται δὲ αὐτοῦ περὶ φύσεως βιβλία δ΄. περὶ λίθων τιμίων ἕν. Ἀστεροσκοπικὰ ἀποτελεσματικὰ βιβλία ε΄. De *Agriculturâ* eum etiam scripsisse dicit Plinius : & 100 000 Versuum ejus collegisse & volumina ejus explicasse dicitur Hermippus, cujus etiam Librum de Magis Laertius & Arnobius adducunt, ut Patritius notat. Sed absint Carmina omnia !

Hujus hominis celebritas ansam dedit Hæreticis fingendi pro lubitu. Adeò ut ejus suppostitii Libri (tertio post Christum seculo, circa 1400 abhinc annis) tantâ fuerint veneratione, ut Clem. Alex. p. 223 scribat, *Quòd qui Prodici hæresin sequebantur, solerent gloriari se arcanos ejus Libros possidere.* Atque Porphyrius in Plotini Vitâ narrat,

rat, *multos Hæreticos Christianos circumtulisse Revelationes quasdam Zoroastris & Zostriani & Mesi,* &c. *quibus deceperunt multos, & ipsi decepti. Plotinus ergò contra hos & Gnosticos scripsit.* Et Porphyrius dicit se multis ostendisse *Librum Zoroastri ab illis inscriptum, adulterinum novumque esse, & ab eis confictum qui statuebant Hæresin, ut Institutiones quæ Zoroastris veteris esse crederentur.* Ex Proclo, Damascio, Synesio, & aliis citra Christum autoribus sparsa quædam *Zoroastris* λόγια collegit Patritius, & ante eum alii. Sed qualia fuerint quæ de *Zoroastre* apud Græcos circumferebantur, notat Joh. Chrysostomus tomo 1, p. 737 de vitâ Sanctæ Babylæ agens, & orthodoxorum de eis opinionem his sequentibus verbis prodens; Διὰ τί τὸν Ζωροάστρην ἐκεῖνον καὶ τὸν Ζαμόλξιν, &c. *Quamnam ob causam Zoroastrem illum itemque Zamolxin, ne quidem de nomine multi, imò vero nulli nisi admodùm pauci norunt? nonne quoniam figmenta erant quæ de illis circumferuntur omnia? quanquam tum illi tum ii etiam qui illorum facta memoriæ prodiderunt, summi artifices fuisse feruntur; illi quidem imposturæ comminiscendæ atque exercendæ, hi autem mendacii orationis illecebris adumbrandi.*

Ut autem ad pensum redeam, cùm supradictus Liber *Zend* sit omnium Agendorum & Credendorum regula, uti Mohammedanis est *Coranus*, & Christianis S. *Biblia*, ideò licitum aut illicitum ex ejusdem Præceptis determinandum censent: unde id quod licitum est, appellatur زندآور *Zend âver, id quod feret Zend,* sc. quod *Zend* permittit & probat: cujus contrarium est *Nâ-zendâver,* id quod non permittit Liber *Zend*, Mohammedanis حرام *Harâm*, i.e. *vetitum* seu *probibitum.*

Doctrinæ Zendicæ sequaces Magi seu Sacerdotes vocantur *Zend-chuân,* & *Zend-bâph,* &c. Sic in Libro *Ph.Gj.* زند باف و زندواف و زندلاف زند خوان تابعان زردشت آن جماعه را مجوس نیز خوانند *Zend-Bâph, & Zend-Vâph, & Zend-Lâph, & Zend Chuân sunt Zerdushti Asseclæ, quos etiam Magos vocant.* Scil. hi sunt Zerdushti Religionis sequaces in genere, qui affectant legere & modulari Librum *Zend.* Et sanè *Zend-Bâph* seu *Zend-Vâph* verbo tenus est *Zendi-textor,* qui contexit & continuat sermonem eúmque connectit: & *Zend-Lâph* verbatim est *Zendi Laudator* seu *Zendi-Jactator,* quia gaudent & quasi exultant eum legendo & recitando. At *Zend-Chuân* est *Zendi-Lector* seu *Zendi-Cantor*, nam utrumque significat: præsertim verò est ordinarius *Lector* Synagogæ, qui Preces quotidie celebrat canitque: nam

 Cyrus

Cyrus instituit Sacerdotes *ὑμνεῖν ἀεί*. Talis Parochus Judæis dicitur חזן *Chazzàn*, Mohammedanis امام *Imâm*. Itaque Libri *Zend* Lectio publica seu in Sacris Recitatio fit per quandam modulationem seu cantillationem inter legendum aut recitandum, uti Judæi semper faciunt tam in Precibus quàm Biblia Hebraica legendo. Hinc Strabo de tali Persarum recitatione loquens, utitur voce *ἐπᾴδουσι accinunt*. Et quòd Sacra sua canebant, innuit Curtius dicens quòd in Darii Processione *Magi patrium carmen canebant*: sc. preces canebant, ut fit in Psalmis Davidicis plano cantu seu modulatione Cantuariensi in Cathedralibus Angliæ. Hinc est quòd in Justinum Annotator varius p. 26 alicunde legit, *Quòd Magi Virgis Ignem inter canendum suscitabant*.

Prædicta Epitheta omnia propter dictam modulationem, interdum metaphoricè tribuuntur *Lusciniæ*, quæ subinde appellari solet *Zend-Bâph* & *Zend-Lâph* & *Zend-Chuân*, q. d. *Zendi recitatrix*: quæ quidem Avis propter garrulitatem sæpè etiam Persicè vocatur هزار دستان *Hazâr-dastân*, i. e. *mille historiolarum* avis; quo nomine insinuatur eam plures in canendo varietates & elegantias habere, uti etiam *Luscinia* nostras Europæa habet: unde & apud Sheich Saadi vocatur بلبل گوینده *Búlbul Ghûyanda*, *Luscinia loquax*. Ab his haud absonum est Gr. nomen *Philoméla*, q. d. *Melodiam amans*. Cæterùm in Oriente (ut id obiter doceam quia Europæ fortè inauditum,) Lusciniæ Rosas odorari solent, à rosâ ad rosam volando & odorando, donec planè inebrientur & cadant, ita ut à quovis capiantur. Unde dictus Sheich Saadi Persa inconstantem Amatorem eleganter comparat *Lusciniæ quæ quotidiè novas Rosas quærit*. Hoc idem mihi etiam affirmavit *Abdelmessîh* Mausilensis amicus noster *Kàs Isæ* filius.

Quinetiam ut in Islamismo apud Persas Mohammedanos, Alcorani in certas majores partes divisi *Recitator* seu *Lector publicus* vocari solet جزء خوان *Gjùz-Chuân*, i. e. *Partium Lector*, sic in Magismo apud Persas veteres Libri *Zend* in suas partes seu tomos divisi Recitator eâdem ratione vocitatur نسک خوان *Núsk-chuân*, i. e. *Partium Lector Cantorve*; qui quidem Titulus (ut & *Zend-chuân*) non tantùm Magum in genere, sed & speciatim est Lectoris seu Sacerdotis parochialis Epitheton. Is in Pyréo Librum *Zend* legit recitátve devoto vultu & elevato digito Indice, qui itaque vocari solet انگشت خدا خوان *Digitus Chodâ-chuân* seu *Deum invocans*, vel simpliciter *Chodâ-chuân*.

CAP.

CAP. XXVII.

De naturâ Ignis, & de generali ratione cuſtodiæ ejuſdem, &c. Quo ſigno Perſæ ad Sacra convocantur, & quomodo ſe gerunt in Eccleſiis. De Virgarum uſu in Sacris, & de eorum Muſſitatione quotidianâ, atque Silentio.

QUamvis veteres Perſæ ſint tam boni & pii homines, ut ſupra deſcripſimus, & per totam vitam Igni famulentur, facetè obſervat Sheich Saadi, (de ignis naturâ elegantem faciens comparationem,)
اگر صد سال گبر آتش فروزد *Quamvis Ignicola* 100 *annos ignem accenderit,*
اگر یکدم درو افتد بسوزد *Si uno momento in eum ceciderit, comburitur.*
Vult docere, nullâ pietate truculentam Ignis vim domari poſſe, nec aſperum illud elementum ullâ prece mitigari, quin ipſos etiam cultores ſuos tandem comburat. Apud Plutarchum in Sympoſiacis adducitur Lucius Flori filius aſſerens, *Ignem ſacrum non ideò fuiſſe cultum, quòd eum alio igne putarent meliorem digniorémque, ---ſed Ignis ſacri cuſtodiam fuiſſe teſſeram obſervantiæ erga omnes ignes , prout Ægyptii colebant unum aliquod animal pro totâ ſpecie, & ſic iſti colunt unum ignem pro omnibus.* Hæc quidem ſit commoda ratio apud eos qui Ignem ſervandi originalem cauſam ignorant. Judæi ſacrum ignem ſervabant pro neceſſario uſu Sacrificii jugis, ſed eundem non honorabant, multò minùs colebant. Græci autem & Perſæ hoc videntes, ſcil. Ignem ſervari in Templo Dei, & verum ejuſdem uſum neſcientes, exiſtimarunt eum neceſſariò eſſe honorandum ; non tamen ut Deum colendum. Alibi Plut. ait, *Apud Perſas ſupplicandi genus erat acerrimum & repulſæ ſecurum, ſi ſupplex cum igne in fluvium deſcendens, minaretur Ignem ſe in eum abjecturum niſi impetraret quod petebat: fiebat enim compos voti, ſed puniebatur propter comminationem, utpote injuſtam & naturæ contrariam,* &c. Sed quanta eſt hæc fabula, quaſi feciſſent petitiones ad ignem tanquam ad Deum, & quaſi ignis eſſet animal rationale & minitanti ſe ſubmitteret ! Fides itaque ſit penes autorem.

Ad Pyréa ſua in urbe *Núſſari* in Indiâ convocantur per pulſationem parvæ Campanæ : at in *Iſpahân* Perſidis vel notis temporibus ſponte conveniunt abſque dato Signo, vel aliàs (ut Armeni Gjulphenſes

&

& alii per orientem Chriſtiani,) Signum datur per pulſationem magni alicujus Aſſeris: idque propter metum Mohammedanorum qui non permittunt Campanarum uſum in Eccleſiis, utpote quæ ſint Chriſtianorum inſtitutum. Quando autem Templum adeunt, non id faciunt ut meri Ignicolæ; nam in minoribus Eccleſiis rarò eſt Ignis, ſed tantùm Lampas: ubi verò eſt Ignis, eum non colunt ut Deum, ut ſuprà diximus. Contrarium de eis notat Diog. Laert. ſc. *Quòd olim Dei immortalis cultui vacabant, illi ſoli Vota & preces concipiebant, Sacra faciebant*, &c. *quaſi ii ſoli cum eo communicationem haberent.* Nihilominus tamen ut Judæi noluerunt Ignem ſuum ſacrum polluere, nec in eum ne quidem follibus inflare; ita & Perſæ nullo modo in Ignem ſacrum inflant. Ideóque inter Sacra peragendum, non tantùm juſtum intervallum ſervant, ſed & ad prohibendum impurum halitum, ora tegunt quadrato panno linteo dicto پنام *Panâm*. Et Sacra facturi circumſtant populi corde tantùm orantes & muſſitantes. At Sacerdos indutus *Albâ* & *Pileo aurito* & *ore velato* paulò propiùs accedit, alterâ manu *Librum*, alterâ albas aliquas ſpithamalis longitudinis *Virgas* tenens: & hoc modo cantillat preces, recitando Officium ex Libro *Zend*: & in oratione vehementior, aliquando uno pede ſtat, ad imitationem prophetæ ſui. Poſt peractam verò in primo ingreſſu Proſtrationem, quilibet pro ſe muſſitat, & ſimul ſi quas habet Oblationes, quiſque melioris notæ homo eas offert injiciendo in Ignem vel pretioſa Olea vel Aromata vel Margaritas, vel ſaltem Fruges aut Carnes, &c. De illo oris operculo Arabicè *Phidâm* ſeu *Phadâm* dicto, verba faciens Camûſi Autor, refert, فدام شي تشده الاعجم والمجوس علي افواهها عند السقي Hæc D. Golius exponit, *Panniculus quo Perſæ & Maguſæi os tegunt cùm bibunt*: quod impoſſibile. Nam cùm سقي non ſignificet *bibere*, hæc magis verbatim ſonant, *Phidâm eſt res quam Perſæ & Magi alligant ſuper ora ſua inter propinandum* ſeu *potum præbendum*. Sed & hâc lectione non genuinâ, ſubſtituamus legendum عند الصلي *inter precandum*, ut ſpectet eorum Sacra in quibus ora ſemper panno velari ſolent. Nam quòd vel inter bibendum vel inter potum præbendum ora ſua tegant, alibi nunquam reperi. Ideóque vel dictus Autor Arabs in rebus Perſicis errat, ut ſolet, vel à Scribis depravatus eſt. Si hoc confers cum aliis citationibus quas paſſim adducit Perſicis, præſertim cum nugatoriâ ejus

derivatione

derivatione vocis مجوس *Magjûs*, eum Linguâ & rebus Persicis parùm versatum pronuntiaveris, quamvis fuit urbe *Phiruzabâd* oriundus; sed quam fortè puer reliquerit; nam is prorsus se dedidit Linguæ Arabicæ, cujus *Oceanum* produxit copiosum, omnium Lexicorum planè optimum.

De Virgarum usu in Libro *Ph. Gj.* traditur, *quòd Virgæ quas manibus tenent, vocantur* برسم *Bérsam, quæ sunt longitudinis unius Vagjàb* seu *Spithamæ*, [decorticatæ] *tenues & innodes, quas ab arbore Ghez aut Hawm vel earum defectu, à Malogranato resecare debent peculiari cultello qui vocatur* برسمچين *Bersam-tchîn*, id est, *Virgilegus* Cultellus, *manubrio ferreo: & mos est eundem priùs* پادياوى كردن *lavare, & deinde adhibere Zémzema* seu *Mussitationem quæ est in laudem Dei & Ignis, quæ etiam adhiberi solet quo tempore lavant se & edunt & Sacra celebrant. Nam* جميع عبادات نخست بر زبان رانند *omnia Religionis solennia priùs recitant. Hisce ceremoniis peractis, deinde dictas Virgulas resecant & abscindunt tali consecrato Virgilego Cultello. Habetur quoque* برسمدان *Bersamdân*, i. e. *Rhabdotheca*, seu *Vasculum dictas Virgas continens, quod etiam lavant: estque rotundum sicut Calamotheca, paulò longius ipsis Virgis quas in eo condunt: & fieri solet ex Auro aut Argento aut Ære aut simili aliquâ materiâ. Et quotiescunque unam aut alteram Nusk* seu *Partem τȣ̃ Zend recitant, aut* عبادت كنند *cultum aliquem religiosum peragunt, aut Corpus lavant, aut Cibum comedunt, ex Thecâ aliquot Virgas in tales usus reservatas depromunt: ex: gr. ad recitationem* نسك وندىداد *tomi τȣ̃ Vendidád, manibus tenent 35 Virgulas, quæ finitâ Lectione seu Recitatione, inutiles sunt, nec ulterioris usûs, nisi pro fomite Ignis. Ad recitationem* نسك مشت *tomi τȣ̃ Mùsht, manu tenent 24 Virgulas. Tempore Cibum comedendi manu tenent 5 Virgulas. Estque semper ex conditionibus manu tenendi Virgulas, ut priùs corpus lavent, & vestes mundas induant.* Hactenùs ille. De hisce ceremoniis Phirdausi Sapiens refert, quòd Rex

پرستنده آذر زردهشت *Culturus in Pyréo Azuri-Zerdhusht,*
همي رفت با باز برسم بمشت *Ivit cum fasciculo Virgarum in manu.*
چون از دور جائي پرستش بديد *Cùmque à longinquo videret cultûs locum,*
شد از آب ديده رخش نا پديد *Genæ ejus præ lacrymis videri non potuêre.*

فرود آمد از اسب برسم بدست *Descendens itaque ab equo cum Virgis in manu,*
برمزم همیگفت ولب را بهم بست *Mussitationem recitavit labia comprimendo.*

Supra dicta Arbor *Hawm* (inquit *Ph. Gj.*) quia à Magis adhiberi solet, vocatur هوم المجوس *Hawm Magorum*: estque arbor in Perside frequens similis arbori *Ghez* seu *Myricæ*, & cum ejusmodi nodis: folia autem similia sunt foliis *Jasmini*, sc. *Jasmini* faciem habet. Hujus etiam Virgas tempore Mussitationis manibus tenent Magi. In Lib. *Zein.* hæc arbor aliàs vocatur هوم الهداية *Hawm AlHidâyat* seu *manuductionis* ad Templum & cætera Sacra: ibi dicitur quòd ejus Flos similis sit flori مشكطرامشیغ τῦ *Mushedtramshîgh* seu *Dictamni*. Quin & alio valdè communi nomine hæc arbor vocari solet مرانیة *Marânia*, à Persidis urbe مرانه *Marâne* (prope urbem *Yezd*) ubi copiosè crescit, quasi Maraniensis arbor. David Antiochenus vult *Marâniam* esse Herbam uno caule duro, & flore flavescente: sed illius veniâ, est Arbor.

Dicta Mussitatio quæ Arabicè *Zémzema*, Persicè audit دندش *Déndish*. Et in *Ph. Gj.* definitur *Zémzema*, quòd sit ترنمی *Teránnumi* seu *Murmuratio quadam quam* آهستگی کنند *lentè proferunt: &, quòd peculiariter eo nomine vocentur Verba quæ proferunt in laudem Dei & Ignis tempore Sacra peragendi & Corpus lavandi & Cibum edendi.* Angelos quidem Custodes tunc istâ murmuratione alloquuntur: nam habent زمزمة هر روز *Mussitationem pro singulis diebus* mensis peculiarem ad singulorum dierum Angelum directam. Mohammedani hæc vocant eorum افسونها *incantamenta*. Autor Libri *Arûch* in voce מגוש refert, אמגושתא היא הנודעה בלשון ישמעאל ומזמזה שהמגושין בשעת סעודת שותקין ואין מוציאין דבר בפיהם אלא מוציאין קול שאינו מובחן בנעימות והנעימה בלבן *Maga nota est linguâ Arabicâ ex Mussitatione: quia Magi tempore edendi tacent, ne verbum ore proferentes; sed proferunt vocem non articulatam distinctione, nam distinctio est in eorum corde tantùm.* Scil. quamvis inarticulatè loquantur ut alii non intelligant, ipsi tamen in corde suo sciunt quid volunt. Locus est subobscurus. In eundem sensum in voce מגוש legitur *Magi* definitio in Lexico Talmudico *Múrshid* literis Hebraicis Arabicè conscripto, قال ר׳ האי ז״ל ان المجوسي الذي يزمزم بنغمات من غير كلام باحرف متقطعة سوى همهمة وتنغيم بحسب ما يقطع تلك الحركات

علي

علي ما في خاطره من المعني *Rabbi Hai b. m. dixit, Magus is est qui mussitat susurrationibus, sermone absque vocibus distinctis, per modum murmurationis. Et susurratio est secundùm id quod distingunt istæ motiones juxta eum sensum quem in animo habet;* scil. juxta intentionem quam animo habet, sed disertis verbis eam non exprimit. Hæcce *Mussitatio* est *Precatio mentalis*, quæ est ferè *Meditatio*, nisi quòd eam comitetur sonus quidam inarticulatus. Est sc. idem quod nostrates faciunt primo in Templum ingressu privatim orantes. Iste autem Judæi non satis distinguunt inter *Mussitationem* silentio proximam & purum putum *silentium*, quæ confundunt. Præmittitur quidem *mussitatio*: & post eam sequitur *taciturnitas* seu *silentium* dictum باج *Bâgj* seu باز *Bâz* sive باژ *Bâzh*, quod in *Ph. Gj.* sic definitur, باج خاموشي كه مغان وقت بدن شستن وخوردن بعد از زمزمه بكنند *Bâgj est Silentium quod post Mussitationem Magi adhibent tempore corpus lavandi & cibum comedendi.* Nempe *Mussitatio* initio temporis edendi, est gratiarum actio & precatio: & deinde sequitur *Silentium* inviolabile. Ammianus Marcellinus Lib. 21, Cap. 13, de Persis loquens, addit, *Apud quos quoque Silentii colitur Numen.* Hoc ferè videtur jocosè dictum, cùm tale quid non sit: vult autem eos *Taciturnitatis* virtute donari præ cæteris Gentibus. Ad hunc locum Annotator ex Theophylacto Simocattâ notat, quòd *propter Silentii Legem in Conviviis observandam, Chosroes Persarum Rex Brizacium Barami Tyranni Speculatorem captum & in Convivium introductum, signo manûs jubebat occidi*: οὐ γὰρ εὐωχουμένοις θέμις τοῖς Πέρσαις διαλαλεῖν *convivantibus enim Persis nefas est loqui.* Et dicente Hieronymo in Epist. ad Eustochium de Virginitate servandâ, *Cœnobitæ etiam in Ægypto hunc morem tenent: nam nemo comedens loquitur.* Propter dictum *Silentium*, Rabbi Gamaliel laudat Persas, dicens eos esse modestos in Cibo. Locus est in Talmude *Berachoth* fol. 8. 2, בשלשה דברים אוהב אני את הפרסיים הן צנועין באכילתם וצנועין בבית הכסא וצנועין בדבר אחר *Propter tres causas amo Persas, quia sunt verecundi in Cibo, & sunt verecundi in Domo Sedis* [seu *Latrinæ*,] *& sunt verecundi in re aliâ*; quæ *res* exponitur תשמיש *Administratio*, sc. rei venereæ, uxori debitum solvendo.

CAP. XXVIII.

De Magorum Sacerdotio & Hierarchiâ, florente olim eorum Ecclesiâ, & quoque hodiè.

VEtustissimi Persæ Medique (quod dictu mirabile, & quibusdam impossibile visum,) semper ab omni ævo penè ab ipso Diluvio ad hoc usque tempus, externam aliquam Ecclesiæ faciem habuerunt, & hodie habent. Hanc quidem Ecclesiam aliquando vexarunt Hæretici, præsertim Manichæi & Mezdakæi, & aliquando injustas persecutiones subivit; & Magophoniæ tempore propriâ culpâ insignem cladem passa est. Ea autem maximâ ex parte olim usque ad mortem *Yezdegherd* ultimi, in summâ gloriæ suæ abside constituta viguit & floruit tanquam Mulier amicta Sole, cujus etiam pedes Lunâ suffulti. Sed tandem dicti Regis tempore in utroque suo Luminari fatalem & totalem perpessa est Eclipsin: ingruentibus enim Saracenis Draconibus, persecutionem acerbam passa, coacta fuit fugere partim in Caramaniæ Desertum & partim in Indiam, ibi per hosce mille annos obnubilata & obscurè agens. At sicut ista Gens nunquam fuit penitùs deleta, sic nec Ecclesia prorsus abolita, sed apud hujus Gentis superstites usque à tempore dicti *Yezdegherd* (quamvis imminuta & potestate seculari destituta,) semper hactenus ad hoc nostrum tempus extitit; eáque benè regulata, perpetuâ Successione habens Sacerdotium continuatum sine interruptione ullâ. Hinc est quòd antiquissimam suam *Zoroastris* Religionem constanti praxi & continuato usu quotidiano in suâ Liturgiâ publicâ, ad hunc usque diem sine mutatione intemeratam retineant, ejúsque Libros vetustissimos sicut sacra Monumenta (ad instar Judæorum) reverenter custodiant & incorruptos conservent, suæ Religionis & Rituum tenacissimi, ad rigorem usque. Persarum enim Gens nunquam fuit tam levis & mutabilis aut prophana, quæ Protoparentum Religionem in quâ Antecessores educati, vilipenderit aut sponte abjecerit.

Talis est Ecclesia Magorum, quorum Clerus olim fuit & hodie est regularis & pius, in tres Ordines distinctus, quorum Tituli Persicè in distincto aliquo Capite seorsim dabuntur, allegatis etiam Autoritatibus; quod heic facere, discursûs nostri tenorem interrumperet. Hi (præsertim *Præsules*) Regibus olim fuerunt à Sacris domesticis seu Sacellani,

Sacellani, & Regiorum filiorum Tutores. Iidem quoque fuerunt & hodie sunt Judices Ecclesiastici, qui Lites terminant, Casus conscientiæ solvunt, & delinquentibus Pœnitentiam præscribunt. Sacerdotes plures aut pauciores (pro quantitate Redituum) ad singula Pyréa seu Templa Cathedralia pertinebant. Ad unam magnam in *Balch* Ecclesiam *Naubahâr* pertinebant 80 Sacerdotes, unde de reliquis conjecturam quodammodo facere licebit. Et quidem *Sacerdotes* in toto fuerint penè innumerabiles, cùm *Præsulum* numerus fuerit tam magnus, uti colligere liceat ex *Erdavirâph-nâma* superiùs allegato, ubi memoriæ proditum quòd *Ardeshîr-Babecân* Mediæ & Persiæ & Bactriæ Rex habens aliquot dubia in Religione solvenda, convocabat omnes sui Imperii *Præsules* seu *Superintendentes*, qui erant numero 40 000, vel ut alii volunt 80 000: nisi fortè dederint numerum certum pro incerto, aut aliàs *Præsulum* nomine intelligantur *Sacerdotes*, qui ad tantum numerum fortè excreverint. Utcunque tamen fuerit, florente olim Magorum Ecclesiâ, proculdubiò habuerunt tantum Ecclesiasticum apparatum & famulitium quod tam ad necessitatem quàm ad pompam sacram sufficeret. Hi omnes legitimè erant vocati & ordinati: nam apud eos nemo sponte assumit Sacerdotium, uti infrà dicetur; & nemo nisi Sacerdotis filius in Sacerdotio succedit, ut in constitutione Leviticâ. Et quidem eorum Sacerdotium ferè coincidebat cum eo Judæorum, in quo erat unus Summus Sacerdos, & deinde plurimi Sacerdotes atque Levitæ. Hoc autem excedebat Hierarchia Persica, (quamvis Christum præcesserat, magis cum Christianâ coincidens,) in quâ præter *Sacristanos*, erant *Sacerdotes* & *Præsules* & *Archipræsules*, qui hodiernis Christianorum *Presbyteris* & *Episcopis* & *Archiepiscopis* correspondent. Adeò ut Ecclesiæ Christianæ amicis pariter & inimicis fortè novum & inopinatum videbitur in Persiâ reperisse Constitutionem Ecclesiasticam prope 3000 abhinc annis fundatam, quæ tam pulchrè coinciderit cum subsequente Hierarchiâ Christianâ. Hocque non sine Numine factum, sc. Persas olim ordinasse idem quod posteà Christus & Apostoli ejus in plenitudine temporis tandem novâ sanctione instituerunt & confirmarunt. Ecclesiæ itaque eorum Regimen in primâ ejusdem constitutione fuit benè fundatum. Et quidem vetus constitutio hodiè manet: sed tempore Regis *Yézdegherd* abolitò Persarum Imperio, & grassante Islamismo, plerique Reditus ab Ecclesiis ablati sunt: adeò ut jam non tam lautè se habeat dicta Ecclesia, sed oppressorum

more humiliter agitur ab iis qui paucis Decimis & voluntariis Contributionibus contenti esse debent, modò conscientiæ libertate fruantur. Hoc modo Ecclesiæ eorum Regimen & Disciplinam sat bonam fuisse comperimus.

Quoad eorum Ecclesiæ Doctrinam, ea etiam benè fundata est in solius Dei Omnipotentis cultu divino, quem ad hodiernam diem retinent, à verâ & intentionali Idololatriâ prorsus immunes. Credunt etiam Resurrectionem mortuorum, & ultimum Judicium, in quo boni à malis distinguentur, &c. ut posthac in peculiari Capite dicetur. Sed cum veri Dei cultu pessimam admiscuerunt Superstitionem Idololatriæ proximam: quam tamen illi non ita æstimant, putantes eam esse innocentem atque innocuam; cùm S. Scripturæ lumine destituti, nullam habuerint Religionis normam, præter imperfectam & obliquam illam à *Zerdusbto* traditam, post Ignem ejus fatuum palantes eoque seducti. In hac tamen Ecclesiâ semper usurpati fuêre solennes Ritus Nubendi, (nam fornicationem & adulterium odio habent,) & solenniter cum Officio precum Sepeliendi seu ponendi in aperto Conditorio, atque Baptizandi, de quo posteá. Nam nihil sine precibus, ne quidem ligna igni imponunt; sed omnia faciunt in nomine Dei. In primo Infantum Baptismate imponitur Nomen: & posteà anno 7^mo ut quidam ajunt, vel potiùs anno 15^to (quando censetur intrare in Religionem,) tum adhibitis precibus à Sacerdote datur Confirmatio solennis. Et eo anno 15^to (ut Religionis Tessera) eis traditur *Sudra* seu *Tunica* & *Cingulum*, quibus nunquam ne per unum momentum (nisi in lectu sint) destitui non debent.

Eorum Synagogæ minores seu indotatæ Ecclesiæ parochiales alunt in singulis unum Sacerdotem, eúmque ex Decimis ac spontaneis Contributionibus: nec Ignis perpetui expensas in eis faciunt, nisi per Lampades, exceptis magnis quibusdam diebus. At Pyréa seu Templa Cathedralia ubi Sedes Episcoporum, amplis terris & reditibus dotata erant, ad parandum Sacrificia, & Ligna coëmendum, & ad alendum Sacerdotium amplissimum; præter multa pretiosa Vasa & alia Regum & Magnatum donaria in Templorum Gazaphylaciis reservata & ad pompam recondita: aliàs non fuisset operæpretium Antiocho depeculari Templum Persepolitanum, ut legitur 2 *Macc.* IX. 2, *Quod Templum Persepolitanum spoliare & urbem tenere tentans Antiochus, ab incolis Persis ex urbe expulsus & fugatus fuit. Inde Ergò ad Ec-*

batana concessit versus Hierosolymam tendens. Sed postquam veterum Persarum Gens propter Mohammedanorum oppressionem, penuriâ & paupertate laboraret, præter Decimas, excogitarunt alium Sacerdotalem Reditum augendi modum, quem quondam Amicus noster *Safrâz Avedik* Armenus Ispahanensis melioris notæ Mercator mihi retulit, sc. *Quòd 24 Aprilis quotannis est quoddam* بیرام نوران *Festum Ghavrorum, in cujus crastino è domibus suis foràs ejiciunt omnem Ignem; cui posteà redintegrando, de novo accendunt Lucernam apud domum Sacerdotis sui, eo nomine ei solventes 100 Denariolos, qui faciunt 5 Abbasæos, seu 6 Solidos Anglicanos cum tribus Denariis Anglicis.* Dicto itaque die non licebat ullum Lumen aut Ignem accendere nisi in Templis: de quâ re extat locus Talmudicus in *Gittin* 17. 1, אתא רהוא החורא ושקלוה לשרגא מקמיהו *Veniens ille Chavra, auferebat Lucernam à coram ipso.* Ibi in Glossâ *Chavra* exponitur פרסאי *Persa.* Hunc locum sequente modo exponit Glossator Talmudicus, שקלה לשרגא שיש לפרסיים יום איד שאין מדליקין אור באותו יום אלא בבית עבודה זרה שלהן *Abstulit-lucernam; quia sc. est Persis Dies Festus in quo non accendunt aliquod Lumen nisi in Domo Cultûs-alieni eorum.* Alius exponit, שנזרו שלא להדליק נר שום אדם אלא לתועבותיהם ביום אידם והיו ישראל מדליקין בסתר *Ordinârunt enim ut nemo accenderet Lucernam (nisi Abominationibus suis) die Festi sui. Israelitæ itaque clam accendebant,* sc. clam ob metum ne Persas offenderent. Citata enim loca spectant antiqua illa tempora quibus Israelitæ erant in Captivitate inter Medos, qui vocantur Persæ: & idem Ritus usque ad hodiernum diem continuatus est in Lucrum & Beneficium Sacerdotum, qui etiam consecratas Virgas populo vendunt.

Et ut apud Judæos aliquis Sacerdotum numerus die nocteque ministrabat, sic apud Persas quaterni Sacerdotes simul (cùm multò plures ad singula Pyréa pertinerent,) singulis nychthemeris Sacri Ignis qui super Aram in medio Templi, curam gerebant, & hodiè gerunt, Ligna decorticata & munda suppeditando, ne extingueretur.

Persæ veteres nulla habebant Jejunia, quippe quæ fuerint planè vetita, ut & hodié. Sed Festivitates seu Dies Festi erant plurimi, & ii etiamnum hodiè continuati, qui (omnibus Festum concelebrantibus) in lætitiâ desinunt; matutino autem tempore Ecclesia religiosissimè aditur, ubi *Zend-chuân,* qui *Minister* seu *Pastor* preces recitat & Sacra celebrat. Talis sc. Synagogæ *Lector* ordinarius dicitur quoque

Nusk-chuân,

Nusk-chuân, de quo ſupra. Et quiſque ſecum affert ſua Victualia, quæ ad commune bonum inter omnes eduntur: & de eis participant pauperiores quæ nihil attulerant; nam charitate & Eleemoſynis excellunt erga ſuos, nullos habentes Mendicos. Sed præter dies ſtatos & ſolennes, devoti homines quotidiè adeunt Pyréa Deum precandi ergô coram Igne Sacro: & ibi de Conſcientiæ ſcrupulis conſulunt propè Pyréum habitantem aliquem Sacerdotem. At laici qui à Pyréo procul abſunt, orant Deum ſtantes coram Igni culinari in domo ſuâ. Præterea in propriis ædibus plerique habent perpetuò ardentes Lampades ab Igne ſacro accenſas.

Cúmque Deus ſit omnium rerum Principium, ſingulorum Menſium principium (nempe primum ejus Diem) ipſius cultui dedicant & ab eo denominant, præter alios etiam Dies eidem uſui dicatos, de quibus alibi diximus. Nam præter diem primum, inſuper quater in quovis menſe tot Diebus nominatim notis (quatuor Sabbatorum loco) omnes tenentur congregari in Eccleſiam, ubi poſt peractam Proſtrationem (ut fiebat in Templo Hieroſolymitano,) ſtantes orant; & aliquando genuflexi, ut Salomon faciebat ſuper Conchâ æneâ. Hiſce dictis Diebus fiunt Sacrificia majora, & celebrant Preces ſolenniores, legendo Libri *Zendaveſtâ* aliquam *Nusk* ſeu *Partem* quæ continet Zerduſhti Præcepta, quibus in Religione Zelus & firmitas & in moribus Probitas & Puritas populo recommendatur & inculcatur. Habent enim ſuo modo Liturgiam publicam, quam certo quodam tono ſeu plano cantu modulantur & cantillant, ſc. certam atque præſcriptam Precum & aliorum Rituum formam quam in Eccleſiis ſuis retinent. Et quidem eam cantare didicerunt à vetuſtiſſimis Judæis, quorum modulatio in Eccleſia tunc à manu in manum tradita: poſteà verò per Punctatorum Accentus fixa & confirmata eſt in Eccleſiâ Judæorum, qui etiam extra Eccleſiam ne quidem Caput Biblicum ſine iſtâ modulatione unquam legunt: ita ut nòn tam legere, quàm canere ſemper videantur. Et quia Perſæ ſua Sacra dicto modo modulantur, Græci & Latini quorum Vates extra Verſum id non faciebant, eos falsò repræſentârunt quaſi in Sacris ſuis Verſus quoſdam canentes; cùm è contrario, Zoroaſtres omnia ſua conſcripſit Proſâ. Cùm itaque Magi dicantur aliquid *patrio carmine ceciniſſe*, id intelligendum eſt de patriâ modulatione proſaïcâ: nam reverà *Carmen* non eſt neceſſariò Sermo ligatus, cùm ſit nil niſi abbreviatum *Canimen*, quod uſu tantùm (non autem origine) Verſui reſtrictum.

Puritatis

Puritatis sunt valdè studiosi: ideóque non bibunt in eodem poculo cum peregrino; imò nec cum suis, ne fortè participent de peccatis ejus cum quo bibunt, uti jubetur in Zerdushti Præceptis quæ in calce occurrunt, ubi docetur quid in hoc casu faciendum est.

Pueri & Puellæ post 15 annorum ætatem, (ut suprà,) Cingulum Religionis Tesseram induere incipiunt, & divina Præcepta eis instillantur: & adultiores qui bonis Moribus & Literis imbuti, Zerdushti Libros legere & intelligere docentur à Sacerdotibus hanc operam suscipientibus.

CAP. XXIX.

De Igne, ejúsque Nominibus. De Pyréis seu Templis Ignis & quomodo se ibi gerunt Magi. De Improperiis seu Nominibus vituperii quibus Mohammedani istum populum appellant & per invidiam notant: & de Nominibus quibus iste populus inter se compellare solent. De Sacerdotio, ejúsque Ordinibus & Habitu, & quibus nominibus Persicis tales Ordines appellentur.

APud Persas Ignis multis nominibus gaudens, aliquando olim vocatus fuit وا *Vâ*: at sæpiùs آدر *Adur* seu آذر *Azur*. Aliud ejusdem receptissimum vocabulum (magis Medicum quàm Persicum) fuit آدش *Adìsh*, quod processu temporis mutatum est in آتش *Atèsh*, quod apud Poëtas aliquando aphæresin passum legitur تش *Tèsh*. Alia Ignis nomina reperio هير *Hyr*, & ورزم *Varezm*, & بلك *Bilègh*, quorum hoc ultimum magis peculiariter *Flammam* notare videtur. Ignem verò Sacrum denotare volentes, eum vocant آتش بهرام *Atèsh Behrâm*, seu constructè *Atéshi Behrâm*, i.e. *Ignis Martis*, qui apud Græcos nuncupatur Πῦρ Ἄρειον, utpote de rubedine illius Planetæ participans, cum eo concolor, ad eundem relatus, & ab eo primùm derivatus. In Libro *Sad-der* cap. 39 in calce, legitur آتش آدران *Atèsh Adurân*, eodem sensu; quasi ab *Adur*, ex nominibus Martis etiam fuerit آدران *Adurân*. Sed pro *Atéshi Behrâm*, apud quosdam malè sonantes aliquando minùs benè legitur آتش ورهرام *Atéshi Varharâm*, eodem significatu. Et cùm *Behrâm* seu *Bahrâm* (à Græcis enuntiatum Οὐαράνης) aliàs sit nomen cujusdam Regis, id apud Arabes ferè semper legitur prædicto sono *Warharâm*, uti & apud Syros ܘܪܗܪܐܢ *Warharâm*; unde apud Socratem & alios Græcos fit nomen Βαραράνης *Vararánes*.

Dictus Ignis Sacer servatur in *Pyréo* seu Templo ad hoc extructo, quod est Magorum Ecclesia. Nam antecedentibus temporibus antequam Religiosus servaretur Ignis, nulla erant Templa veterum Persarum, quippe qui omnia sua Sacra sub dio peragebant: ideóque in suâ Religione & linguâ non habebant Templi nomen. Medi quidem Idololatrarum Templis applicabant هيكل *Heical* (quod آتشخانه Εἰδωλεῖον,) quodvis magnum *Palatium* notans, à Judæorum היכל *Hecal* mutuatum nomen. Et posteà Mohammedanorum temporibus Medi Ecclesiis accommodabant nomen *Angjuman*, quod quemvis *Conventum* notat, ut mox dicetur. Nulla itaque apud veteres Persas erant Templa, donec perveniretur ad *Pyréa* seu Ignis Domicilia. Ejusmodi *Pyreum* pluribus gaudet nominibus, qualia sunt آتشخانه *Atésh-chânà*, i.e. *Domus Ignis*, & آتشكده *Atèsh cadà*, i.e. *Casa Ignis* seu *Domicilium Ignis*. Aliàs aliquando vocatur پرستشگاه *Prestish-ghâh*, i.e. *Adorationis locus*; & quandoque يزشگاه *Yezish-ghâh*, *Intercessionis locus*. Quin & totum *Pyréum* aliquando intelligitur nomine آتشگاه *Atèsh-ghâh*, i.e. *Ignis locus*; quamvis plerumque magis propriè hoc nomine intelligatur *Ara* seu *Focus* in ejusdem medio positus, aliàs aliquando simpliciter dictus بنگاه *Bùn-ghâh*, i. e. *Fundaminis locus*; at magis explicitè بنگاه آتش *Bunghâh Atèsh*, *Fundamen Ignis*. Templum aliquando vocari potest & solet انجمن *Angjuman*, seu انجمن گاه *Angjuman-ghâh*, i. e. *Congregationis locus*; eâdem ratione quâ nobis dicitur *Synagoga* & *Ecclesia*, à convocando & congregando: & sic Turcicè dici solet درنك يري *Dirnègh-yeri*, i. e. *Conventionis locus*. Sed hæc sunt nimis generalia nomina cujusvis Religionis Ecclesiis competentia: ideóque in Evangeliorum Versione Persicâ à Jesuitis factâ, *Synagoga* vocatur *Angjuman-ghâh*: nam *Angjuman* est quivis Cœtus seu Conventus sive Congregatio hominum, tam piorum & pacificorum quàm militum & bellatorum; unde in Persarum Libris انجمن كردن سپاه *est colligere* seu *congregare milites*, eósque conscribere. Hinc (nam ex quo Persæ olim occupârunt Syriam, multa corrupta Persica relicta sunt in ling. Syr.) est Syrorum *Hánzuman* eodem significatu: sic Bar Bahlûl ܗܢܙܘܡܢ ܟܢܘܫܬܐ جماعة *Hánzuwan est Congregatio*, *Cœtus*. *Angjuman* est itaque *Synagoga* quævis tam Persarum quam Mohammedanorum aut Judæorum aut Christianorum: sc. Ecclesia parochialis.

chialis. At Veterum Persarum Πυρεῖον peculiariter vocatur *Atèsh châna*: estque Cathedralis cui sunt Reditus ad alendum perpetuum Ignem cum Sacrificiis & copioso sacerdotum Famulitio simul cum Episcopatu.

Quoad externam Pyreorum figuram, Thevenotus in Itinerario dicit, *Antiqua Ignis Templa supernè aperta*: sc. relictis in *Cupola* foraminibus, ut exeat Fumus, non autem ita ut pluvia extinguat Ignem inferiùs in medio Foco ardentem. Et *Bundâri* tradens quòd Zerdusht extruxit Domicilia Ignis, refert, جعلها قبابا رفيعة *fecit ea cum Cupolis excelsis*. In urbe *Surât*, (quamvis ibi sint aliqui Veteres Persæ,) nullum est *Pyréum*: ibi itaque in propriis laribus coram Igne culinari suas recitant preces; quas tamen omnes non satis intelligunt, cùm scriptæ sint veteri linguâ obsoletâ. At decem inde milliaribus in urbe *Nússari* est publicum *Pyréum*, ubi omnia regulariter fiunt. Qualia sint in aliis locis *Pyréa*, alibi diximus. Præcipuum autem Metropoliticum Pyréum (maximè reverenter habitum propter Ignem ibi sacerrimum,) est locus propè *Kirmân* Persidis, de quo suo loco dicetur. *Ibi* (inquit Thevenotus oculatus testis,) *fœminæ Guebræ sunt formosæ*. Eorum studiosi in Indiâ (ut *Ph. Gj.*) operam dant studiis in loco dicto شاماز *Shâmâz*, ubi docentur Magorum Liberi. Antiquissimis temporibus Metropolitanæ Ecclesiæ erant *Naubahâr* atque *Azur-Gushtasp* in *Balch*, ubi Reges thesauros suos condiderunt. Magorum *Pyréa* seu Templa quantùm dotata fuerint, partim docet Ammianus Marcellinus, *Lautissimæ eis assignatæ sunt Possessiones in Mediâ*, & alibi.

In dictis Pyreis alunt perpetuum Ignem lignis mundis & decorticatis. Sed nec hunc quemvis Ignem confodiunt acuto quovis Telo aut Rutabulo: fortassis huc spectet id quod Pythagoras (qui cum Magis conversatus est,) monet, *Ignem gladio non fodiendum*; quod tamen in ejus Vitâ Porphyrius explicat de homine iracundo non provocando. Sed non licet apud Persas Ignem cultro aut gladio explorare, ne vim ei inferre videantur: uti nec apud Scythas Mogolo-Tataros, qui etiam nolunt tale Instrumentum admovere prope Ignem, nec aliquid cultro eximere è Caldario prope Ignem stante, ne hoc modo Caput Ignis præscindere velle videantur. In quovis Pyréo Pavimentum est mundum, ad nitorem usque fricatum, propter Prostrationem & alios Ritus ab omnibus ingredientibus faciendos.

In suis Pyréis Liturgiam suam recitat cantatque, & Libri *Zendavestâ* aliquot Sectiones legit is cujus vices redeunt, ideò dictus

Nusk-chuân, i. e. *Partium lector cantórve.* Hoc est quod Græci (de rebus Persicis ferè semper ineptè loquentes) vocant *Hymnos canere*, & quando aliquid de Deo loquendum, suo more in plurali numero dicunt θεὺς. Quoad Hymnos itaque matutinos (ut suprà) & Magorum Ministerium quotidianum & Sacrificium juge, ea omnia instituit Cyrus pietate ductus: sic Xenophon pag. 204, Τότῳ τῷ χρόνῳ κατηςάθησαν οἱ Μάγοι ὑμνεῖν τε ἀεὶ ἅμα τῇ ἡμέρᾳ τὺς θεὺς, ϗ θύειν ἂν καθ' ἑκάςην ἡμέραν οἷς οἱ Μάγοι εἴποιεν, *Tunc primò constituti sunt Magi qui semper cum primâ luce Deos Hymnis celebrarent, & quotidiè sacrificarent diis illis quibus Magi sacrificandum dicerent.* Et quod ab eo institutum (ait Xen.) ab aliis posteà continuatum, ut Deo servirent & simul Cyro placerent, eúmque in re tam laudabili imitarentur. Qualia sint Pyréa, & quomodo se ibidem gerant, refert Pausanias, quo modo Ignem accendunt per modum Miraculi narrans, *se in Lydiâ vidisse* Templa quæ vocantur Persica in urbibus Hierocæsareâ & Hypæpis. In utriusque urbis Templo est οἴκημά τι *Sacellum quoddam, in quo super Arâ est cinis diversi coloris ab alio cinere. In dictum Sacellum ingrediens homo Magus, qui cùm Ligna arida super Aram posuerat, primò Tiaram capiti imposuit; secundò autem, invocato aliquo deorum, ex Libro* ἐπᾴδει *accinebat Barbara quædam Græcis non intellecta. Mox absque aliquo adducto Igne, ligna accendebantur & visibilis flamma ex eis elucebat.* In quibus notamus, quòd Magorum Sacerdos Sacra peracturus, mitratus id faciebat, & ligna Igni impositurus, invocato priùs nomine Dei, recitabat aliquas precatiunculas antiquâ linguâ Persicâ à Græcis non intellectâ. At cessare debuerat Pausaniæ admiratio de accensione Ignis, si animadvertisset Ignem in illâ Arâ semper fuisse inextinctum & in cineribus latentem: & cùm Sacerdos ligna prudenter disposuerat, relictâ inferiùs cavitate seu canali pro Vento ut subintrare posset flatus, tum necessariò omnia in subitaneam flammam erupisse. In omnibus Sacris, Magi tam Regibus quam populo præibant, & totam ἱερυργίαν ostendebant. Nam dicente Am. Marc. *Erat piaculum Aras adire vel Hostiam contrectare, antequam Magus conceptis precationibus, Litamenta diffunderet præcursoria.* Quomodo autem se in Pyréis gerunt, partim à nobis dictum est, & partim ex *Phirdausi* suprà citato, & passim dicetur in sequentibus; inter quæ sit sequens hoc ex *Erdavirâph*, qui aditurus Pyréum *Aduri-Churdâd*, lavavit & ornavit se, albis etiam ministerii vestibus indutus (cum esset Sacerdos,) & odoribus conspersus, coram Igne adoravit Deum humi prostratus, facie in terram affricatâ:

Cùm

سر وتن چون بشست ارداي ويراف	*Cùm caput & corpus lavasset Erdaivirâph,*
تن وجان پاك بودش بر دل صاف	*Corpore & animo fuit purus cum corde sincero.*
سر پا جامه پوشيدش چو كافور	*A capite ad pedem indutus veste ut Camphorâ,*
ازو مي تافتي گفتي خره و نور	*Dixisses ex eâ splenduisse lumen & lucem.*
بجامه پراكند عطر و مجمر	*Vestes conspersit aromaticis & suffitu,*
بايستاد آنگهي در پيش آذر	*Ibique stitit se coram Igne.*
به پيش آذري خرداد ناليد	*Coram Aduri-Churdâd ipse ingemuit,*
پتيت كرد ورخان بر خاك ماليد	*Pœnitentiam egit & genas terræ affricavit.*
اوستا خواند وزاري كرد بسيار	Τὸν *Avestâ recitavit cum gemitu multo,*
همي ناليد اندر پيش داذار	*Ingemuit in conspectu Justissimi* Dei.

Dum devotè justo cultu verum Deum colant isti populi videns æquus Lector, facilè percipiet quàm iniquè à Mohammedanis taxentur ut *Ignicolæ* & *Ghebri*, &c. varios falsos Titulos & Improperia eis innocentibus inurendo. Sciendum est quod *Mògh* seu *Magus* & *Magjûs* seu *Magusæus*, fuit antiquissimum horum satis honestum Nomen ante Mohammedanorum tempora, tale inquam quo se libenter vocari patiuntur. Nam apud hujus populi aborigines, *Mògh* fuit *Sacerdotum* nomen, quod posteà ab aliis aliquando ad totum populum etiam Laïcos translatum. Hoc nomen quatenùs scimus, obtinuerit ab initio Gentis, cùm omnes essent orthodoxi, antequam Sol aut Ignis in eorum admirationem venirent. Posteà ii qui primò incipiebant aborthodoxiâ ad Sabaïsmum desciscere, suâ linguâ ab orthodoxis vocari solebant نغوشا *Nogûshâ*, seu نغوشاك *Nogûshâk*, sive (ut & in *Ph. Gj.*) نغاك *Nogâk*, omnia per *g* durum. Et ut vera hujus Nominis vis percipiatur, videbimus quid eorum Lexicographi de eo notant. Id in *Sahâh Agjemi* sic exponitur, نغوشا گبران مذهبي در مذهبي در *Nogûshâ* seu *Nogushæus ex Ghebrorum Sectis quædam Secta est*. In eundem sensum *Nim. Laud.* & *Nim. Sion.* نغوشا ونغوشاك مذهب گبران و آيين ايشان وبر بتك اسميدر *Nogûshâ* seu *Nogûshâk est Secta Ghebrorum, & Mos eorum:* (scil. Institutum religiosum & praxis seu Secta eorum:) *item, alicujus Idoli nomen est.* Et *Rustem AlMaúlavi* & *Halìmi Persicus* ajunt, نغوشا ونغوشاك برمذهب در كافرلر

منهبنلىدر كافرلر *Nogushâ seu Nogushâk est quædam Secta ex Sectis Infidelium.* Et *Rustemi Epitomator* dicit, نغوشاك كافرلر عادتي *Nogushâk est Infidelium consuetudo* seu *mos*; sc. Religiosi Ritus eorum. Et ibidem mox نغوشا بوت آدي در *Nogushâ est Idoli etiam Nomen.* Omnium fusissimè exponit Liber *Pharhàngh Gjihânghîri*, ubi notatur, *quòd Nogûshâ* [seu *Nogushæus*] *in plerisque eorum Lexicis exponatur Ghebr seu Infidelis, speciatim Ignicola: sed quod in aliis eorum Lexicis exponitur* صابي *Sabi* seu *Sabius, qui ab unâ Religione ad aliam migrat*, sc. à verâ ad falsam. Sabii itaque Idola manufacta seuSculptilia non colentes (quales erant Persæ) veteri Magorum linguâ dicebantur *Nogushæi* : alii autem Sabii Sculptilia colentes (quales erant reliqui homines) eâdem linguâ dicebantur بخار *Bochâr*, quod exponitur بت پرستان *Bùt-prestân:* atque etiam exponitur مجمع علم *locus collectionis scientiæ;* unde nominatur urbs Avicennæ بخارا *Bochâra*, propter Doctorum Virorum ibi confluxum. Sic *Nim. Laud.* & *Sion.* In *Ph. Sur.* memoratur Magorum Ignicolarum Secta dicta انوشا *Anûshâ*, quod puto esse nomen detortum à *Nogûshâ*. Aliàs nescio quid sit.

Aliud apud Mohammedanos, Veterum Persarum Epitheton est آتش پرست *Atèsh-perèst*, *Ignicola*, quasi cultum divinum tribuerent Igni, quod non faciunt, ut suprà diximus abundè. Propter eandem rationem, à dictis Mohammedanis ii etiam vocantur آذرکیش *Azurkish*, i.e. *Igneæ Religionis* homines.

Alterum à Mohammedanis huic populo impingitur Epithetum *Ghebr*, seu ut Galli sonant *Guebr*, i. e. in genere *Infideles*, in specie *Ignicolæ*. Horum Guebrorum plurimi sunt prope urbem اسپاهان *Ispâhân* Persidis, ubi ii soli integrum Suburbium occupant, ibi habitantes seorsim à Persis Mohammedanis, à quibus illud Suburbium vocatur گبر آباد *Guebr-Abâd*, i. e. *Guebrorum habitatio.* Nam hujus Religionis homines omnes in genere à Persis Mohammedanis vocitantur گبر *Ghebr*, *Guebr*, *Ghabr*, & گور *Ghavr*, vel ut Shâhidi effert گور *Ghûr*, Turcis *Ghiaur*, Herberto nostrati *Gower*. Sed proh dolor! per Literas Junii 1697 ab Ispahân exaratas narratur, quòd ibi novus Persarum Rex *Hosein* istum populum suam veterem Religionem deserere, & Islamismum amplecti, coëgit; & mutato illius Suburbii antiquo

antiquo Nomine *Gavrabâd*, illud jam de ſuo Nomine vocavit حسين آباد *Hoſein-Abâd.* Qui circa urbem *Yezd* ſeu *Yazd* habitant prope Montem *Elborz*, (ſuper quo erat eorum Pyréum magnum,) apud Texeiram ſecundùm Portugallicam pronuntiationem, vocantur *Gavr Yazdi*, i. e. *Ghaur Yazdenſes.* Et quia iſtorum hominum Lingua à reliquis Perſis non intelligitur, Mercatores ibi apud Iſpahân negotiantes eam vocare ſolent زبان گبرى *Linguam Guebricam,* volentes Linguam non intellectam: unde in Galliâ Gaſconicâ *Guebrîch* vocitatur etiam quævis lingua parum intellecta in genere: & hinc quoque nobis Anglis Sermo incongruus ſeu inarticulatus & minùs intelligibilis, dicitur **Guibrish** ſeu **Gibberish**. Quid propriè hoc dicto nomine volunt Perſæ Mohammedani, docet *Ruſtem AlMaulavi*, گبر اوده طبن كافر و مطلقا كافر و چوقال كه صواش گننده گيرلر *Ghebr eſt Ignicola infidelis, vel abſolutè Infidelis quivis.* Et, ut omnia ejus ſignificata perſequatur, addit, *Item eſt Lorica quam die belli induunt* homines.

De iſtis hominibus Relationem adducere non pigebit ex autopte Gallo *A. Daulier* in Libro *les Beautez de la Perſe*, de Iſpahan & Gjulpha agens p. 51, refert, *Si vous voulez paſſer à un quart de lieuë de Julpha en tirant vers le montagne, vous verrez un beau village composé d'une longue ruë, il ſe nomme Guebrabâd, c'eſt la demeure des Guebres ou Gauvres, que l'on dit eſtre les anciens Perſes qui adoroient le Feu. Le Roy leur a donné ce lieu pour habiter; les ayans detruits en beaucoup d'autres endroits. Ils ſont veſtus d'une étoffe de lain fine de couleur tannée. Les habits des hommes ſont de meſme forme que ceux des autres Perſiens. Mais celuy des femmes eſt tout different; elles ſortent le viſage deſcouvert, & ſur la teſte une écharpe fagotée à la negligence, avec un autre voile qui leur couvre les épaules, ne reſſemblant pas mal à nos Boëmiennes. Leur Caleçon eſt comme un haut de chauſſe de Suiſſe qui leur deſcend ſur les talons. La pluſpart de leurs étoffes ſe fabriquent à Kermân, grande ville du coſté du Midy de la Perſe, où il y a plusieurs de cette Secte. Ils ſont ſi reſervez à parler de leur Religion, qu'on a de la peine d'en ſçavoir rien d'aſſeuré. Ils n'enterrent pas leurs morts, mais les laiſſent à l'air dans un enclos. J'ay entré dans quelques-unes de leurs maiſons, où je n'ay rien veu de particulier, ſi non que les femmes, bien loin de fuir de nous, comme font les autres, eſtoient bien-aiſes de nous voir & de nous parler.* Origines contra Celſum meminit Περσῶν ἢ Καβείρων:

βείρων: ubi Κάβειροι ſunt dicti *Gabri*, voce Perſicâ aliquantulùm detortâ: & Niceph. Bryennius inter alios milites in exercitu Strangolipis, memorat τὰς Καβείρους, qui Perſarum *Ghabri*. At à כביר *Cabîr* in Phoenicum Theologiâ longè aliud ſunt Καβειροι, ſcil. *Cancri* ſeu *Cancrelli* ab antiquis culti. Sic Heſychius Κάβειροι, καρκῖνοι· πάνυ δὲ τιμῶνται οὗτοι ἐν Λήμνῳ ὡς θεοί. λέγονται δὲ Ἡφαίστου παῖδες, Videntur eſſe minoris ſpeciei Cancrelli, qui crudi Fumum, cocti Ignem referunt; primò fuſci, & deinde rubentis coloris, Vulcani filios prunas & ſcintellas æmulantes. In Theſſalonicenſium Nummo apud D. Seguinum p. 14, inſcriptum apparet nomen ΚΑΒΕΙΡΟϹ, qui ibi ponitur ut *Homo ſtans cum clave in dextrâ & malleo in ſiniſtrâ.* Hocque videtur eſſe aliquid ad Vulcanum ſpectans, ut rectè ſentit D. Seguinus. Hoc itaque nomen (ut apud Græcos ſcribitur & ſonatur) tam ad Perſas quam ad Vulcanios ſpectat, cùm utrique circa Ignem verſentur. Græci itaque videntur à Perſis hoc nomen ad ſuum Vulcanum tranſtuliſſe: quod tamen ei vix propriè aptatum eſt, cùm Perſæ à Vulcaniis operibus fabrilibus abhorreant, propter reverentiam Ignis.

Apud Talmudicos חבר *Chabêr* ſeu *Chavêr* ſive *Hhabîr*, (quod aliàs aliquando Judæorum *Doctum* ſeu *Sapientem* notat, ut & Arabicum حبر *Hhibr* ſeu *Hhebr*,) in Gloſsâ Talmudicâ exponitur פרסאי *Parſâi*; hâc ſignificatione (ut videtur) ſumptâ à voce Perſicâ *Ghabr* ſeu *Ghavr*. Eo nomine intelligi Perſarum Sacerdotes ſcribit *Baal Arûch*, ad illa verba ולא תחת חבר *Et non ſub Chavêr*, addens שהיו פרסיים קורין לכומרין חברין *Quia Perſæ vocant Sacerdotes ſuos Chaverin.* Illius autem veniâ, non reſtringitur ad Sacerdotem, ſed ejuſdem Religionis quemvis ſive Sacerdotem ſive Laicum notat; modo ſit hujus Religionis; namque non notat Perſam gente, ſed Perſam religione: nec ſtatum civilem ſpectat. Et ad locum in Pſalmo. *Dixit Stultus in corde ſuo*, R. Jochanan in Talmude dicit, *Iſti ſunt Chaverim* [ſeu Perſæ] *impii qui non agnoſcunt Gloriam Iſraelis*, i. e. Deum. Et ibidem חברים אתו לבבל *Chaverim* [ſeu Perſæ] *venerunt in Babyloniam.* Heic (ut vides) Judæi vituperant Perſas. Ut itaque hæc meliùs intelligantur, ſciendum eſt quòd Perſæ pro diverſitate temporum, fuerunt Amici vel Inimici Iſraelitarum, ut hi pro illis vel contra illos loquerentur. Talmudicorum temporibus poſterioribus, Judæis inimici erant Perſæ: unde in *Arûch* legitur, היו אותן חברים רעים מאד ומצירין לישראל *Fuerunt Chaverim* [ſeu Perſæ] *homines valdè mali, arctantes Iſraelem*, id eſt, opprimentes Iſraelitas. At longè aliter prioribus temporibus

temporibus Ahasueri & Esteræ: tunc enim Judæi amabant Persas, & ab ipsis invicem amabantur, usque ad tempora Cyri & Darii Hystaspis, cujus tempore Judæi absolventes structuram Templi, gratâ memoriâ recolebant Beneficia à Persis accepta in urbe *Shushan*, & à Cyro aliisque Regibus in permittendo & procurando extructionem Templi & Urbis: unde Orientali Portæ Templi Hierosolymitani Persidem respicienti, reduces Judæi affixerunt figuram Urbis & Palatii *Shushan* ære conflatam, uti memoriæ proditum est in Tractatu Talmudico *Middoth*. De hoc loquitur Paulus Diaconus p. 857, *Janua interioris Ædis quæ respiciebat Orientem, cùm esset ære solido induta, ac perinde immensi ponderis, quæ vix à 20 viris summo conatu impellentibus clauderetur*, &c.

Quin & præter suprà recitata, alio etiam Improperii seu Vituperii nomine à Persis Mohammedanis Persæ veteres vocari solent *Philîv*, quod exponitur absolutè *Ignicola*, quasi proprium illius populi nomen. Sic Rustem AlMáulavi, فليو ازده طدن مجوسى *Philîv est Ignicola Magus*. Est scil. contemptûs nomen, uti patet ex primariâ ejusdem significatione quam exhibet Rustemi Epitomator, rem ulteriùs explicans, فليو عقلسز فليوان اوده طاپنلر كه عقلسزلردر *Philîv est stupidus* seu *bardus*, inquit iste Mohammedanus: & in plurali, *Philivân sunt Ignicolæ qui stupidi*, prout eorum inimici dicunt. Paulò mutatâ formâ effertur فليوه *Philîva* seu فلاوه *Philâva* in Libro Ph. Gj. سركشته وحيران *insanus & stupefactus aliquis*. Dictum nomen aliquando scribitur قليو *Kalîv*, in plur. قليوان *Kalivân*, & (ut dictum) expr. *Ignicolæ*. Subinde etiam scribitur خاليو *Calîv* seu كاليوه *Caliva*, eodem significatu primitivo. Et quidem primariò significans *Stultum* & *insanum*, à Mohammedanis (ut vides) peculiariter applicatur veteribus Persis, quos emphaticè sic vocant. Nomina itaque (ut recenseamus) quibus istum populum vituperant, sunt Quatuor: sc. 1, *Nogûshâ*, i. e. *species Infidelium*, sc. *Sabius*: 2. *Ghebr*, i. e. *Infidelis* in genere: 3, *Atèsh-perèst*, i. e. *Ignicola*: 4, *Philîv*, seu *Calîv*, i. e. *Stupidus, insanus*. Hæc Epitheta solam Religionem spectant, non autem Regionem aut Statum civilem: & tanquam propria hujus populi nomina, eis affiguntur à Mohammedanis illos contemnentibus & quâvis occasione vituperantibus; qui etiam non dubitant eis tribuere Dei ignorantiam & Pyrolatriam & Saducæismum, in suis Lexicis

inter alias Expositiones, asserentes quòd *Mogh* seu *Magus* sit *Atesh-perèst*, *Ignicola*, & *Zindik*, *Saducæus*, *negator Resurrectionis*. Sed non debemus credere ejusmodi falsis criminationibus & calumniis, quæ sine justâ causâ eblaterantur ab apertis inimicis, eorum res & Religionem libenter ignorantibus. Proximè itaque videndum est quibus Appellationibus inter seinvicem utantur, quæ in eorum Libris occurrunt.

Et quidem quisque potest à suis honestè vocari *Mògh* seu *Magus*, & *Magjûsi* seu *Magusæus*. Et omnis Vir Ecclesiasticus debet ab aliis recenseri secundùm Titulum Ordinis sui, i. e. vocari *Sacerdos*, vel *Præsul*, vel *Archipræsul*. Et quidem Precum Lector quotidianus Sacerdos honestè vocari solet *Zend-Chuân* seu *Nusk-Chuân*, de quibus suprà dictum est; atque يزش خوان *Yezish chuân*, *Intercessor*, quo Titulo sæpè decorantur in eorum Libris. Hujus Religionis Laïci inter seinvicem appellari solent sequentibus modis: sc. مرد دين *Mardi Dîn*, i. e. *Homo Religionis*: مرد پاك اعتقاد *Mard pâk Ihtacâd*, i. e. *Vir Sanctæ & puræ fidei*: طلبگار دين زرادشت *Talabgiâr Dîn Zarâtusht*, i. e. *Quæsitor Religionis Zoroastris*: اهل دين *Ahl Dîn*, i. e. *Religione præditus*, seu collectivè *Populus Religionis*: aliàs دينور *Dînavar*, seu ديندار *Dîndâr*, *Fidelis*, *Religiosus*. Sæpiùs verò Laïcus vocatur بهدين *Bihdîn*, i. e. *Bonæ Religionis* homo, sc. *Religiosus* aut *Fidelis*. Subinde دين پرست *Dîn-perèst*, *Religionis cultor*, qui benè prosequitur Religionem suam: aliquando دين پرور *Dîn-pérver*, *Religionem fovens*: aliàs خدا پرست *Chodâ-perèst*, *Dei cultor*, vel (quod idem est,) حق پرست *Hàk-perèst*, & يزد پرست *Yezèd-perèst*, i. e. *Deicola*: aliàs حق شناس *Hàk-Shinâs*, *Deum noscens* seu *agnoscens*. Hæc omnia, cum aliis, in eorum Libris invenimus.

CAP. XXX.

Ordinum Sacerdotii nomina & distinctiones: & Sacerdotum Habitus.

APud veteres Persas, Sapientes Laïci (sc. Magnates & prudentes Consiliarii Regum) vocabantur فرزان *Pherzân* seu فرزانه *Pherzâna*, in plurali فرزانگان *Pherzânaghân*. Et doctus inter Laïcos, præsertim

præsertim linguâ Medicâ, est کندا *Kendâ*, *Philosophus*, *Sapiens*, *Sciens*, i. q. Arabibus حکیم *Hakîm*, sc. eodem significatu. At Sapientes Spirituales (sc. Magnates in Ecclesiasticis) generali Titulo dicebantur فرهند *Pharhànd*, seu فرمند *Pharmànd*, sive فرهومند *Pharhúmand*, i. q. خردمند *Chradmànd* & دانشمند *Dânishmànd*, *Sapientes*, *Scientes viri*. Eodem sensu est رد *Ràd* seu راد *Râd*. Et quivis Vir Spiritualis seu inferioris Ordinis Sacerdos generali Epitheto audiebat & adhuc audit, مرد خدا *Mardi Chodâ*, *Vir Dei*, seu مرد خداوند *Mardi Chodâvand*, *Vir Domini*, vel دارو *Dâru*, i. e. *Vir-bonus*, vel بهمن *Bahman*, i. e. *Bonis moribus* præditus, scil. Sacerdos. Ex his aliquis solet esse دبیر *Dibîr* seu *Scriba*, nempe Præfectus τῆς دبیرستان *Dibîristân* seu *Scholæ-Scriptoriæ*. Aliàs generalis Sacerdotum Titulus ratione Officii, est *Nusk-chuân*, i.e. *partium Lector*, & *Zend-chuân*, i.e. *Zendi-Lector*, sc. Lectores in Synagogâ, de quibus suprà dictum est. Infimus in Pyréo Officiarius in Libro *Erdavirâph-nâma* vocatur Arabico nomine فراش *Ferrâsh*, i. e. *Strator*, qui sternit Tapetes & Tegetes & Flores, &c. Tales fortè erant Diaconorum loco, ad juvandum Sacerdotes: hodiè videtur esse in quovis Pyréo tantùm unus, qui ferè talis qualis apud nos est *Sacristan*, unde abbreviatum est *Saxtan* seu *Sexton*. Istius est Pyréum mundare & ornare, illúdque à sordibus purgare, & pavimentum ad nitorem fricare. Hujus custodiæ mandantur Pyréi Utensilia seu Instrumenta, ut *Forcipes*, *Palæ* ignis seu *Batilli* ad excinerandum Aram: item *Scopæ* breviores ad Pyrei Solum, atque *Scopæ* longiores ad ejusdem Cœlum verrendum & ab araneorum Telis & Fuligine purgandum. Nulla autem sunt *Tela* acuta ut *Rutabula*, uti nec *Folles* neque *Ventilabra*, utpote quæ aliquam vim inferunt Igni. [Strabo ait, Non inspirantes, sed ventilantes atque infundendo oleum & arvinam accendunt ignem.] Præterea, omnis Aër conclusus & stagnans liberâ motione privatus, habetur impurus & fœtens, ut quotidiè videmus. Et eâdem de causâ, *Rutabulorum* aut *Follium* nulla mentio in Templo Judaico, cùm neutrobi liceret Ignem eo modo turbare aut inflatione ventilare, & multò minùs impurum oris halitum infundere & insufflare. Sed ad talium Instrumentorum compensationem, adhibebatur peculiaris Lignorum dispositio & constructio, relicto canali pro vento, quo quasi sponte inflabatur Ignis. Alia Instrumenta sunt *Patinæ* & *Pateræ* atque *Crateres* pro Libationibus;

nibus; atque *Thuribula* ſeu *Acerræ* pro Thymiamate ſeu Incenſo. Dictus etiam Officiarius (ſeu aliquis ex Sacerdotibus) reponit & rurſus depromit *Libros* Sacros & miniſteriandi *Habitum*, qui *Alba* & *Pileus bucculatus*, hodiè *Pannus quadratus*, &c. Sed quoad *Virgas myricinas* (de quibus ſupra,) quas inter precandum manibus tenent Sacerdotes, ſingulis orandi vicibus debent habere novas, quas non ſine multis ceremoniis ex ſylvâ legunt.

Sed ut diſtinctos apud Perſas Eccleſiaſticorum ordines attingamus, primus & antiquiſſimus Sacerdotii Perſici Ordo (tam tempore primitivæ Orthodoxiæ quàm deinde tempore Sabaiſmi,) erat مغ *Mogh* ſeu موغ *Mûgh*, i. e. *Magus*, ſcil. Ordo Magorum. Deinde his ordinariis illorum temporum *Magis*, præficiebatur Ordo ſuperior, eorum ſcil. qui vocantur موبد *Mûbad*, quod abbreviatum pro موغ بد *Mûghbad*, i. e. *Magorum Præfectus* ſeu *Præſul*. Horum erat in ſingulis Provinciis unus, qui Præſulis vice fungebatur, alios ad Sacerdotium legitimè vocando & ordinando: nam nemo ſponte aſſumebat Sacerdotium. In Libro *Sarrâh AlLogat* autore *Gimâl AlKóraſhi*, legitur موبد حاكم مغان *Mûbad eſt Judex Magorum*, ſc. Judex eccleſiaſticus ſeu Præſul. Talis in *Ph. Gj.* exponitur, موبد حكيم ودانشمند مغان *Mûbad eſt Sapiens & Doctus Magorum.* Et quia hic Ordo fuit tempore Sabaiſmi, in *Nim. Sion.* exponitur, موبد حاكم آفتاب پرستان عالم كه آندن روايت ايدرلر *Mûbad eſt Judex Solicolarum*: *ſc. Doctus, à quo Allegationes faciunt*; ſcil. verba ejus autoritatis ergô allegare ſolent. Et in eundem ſenſum in *Nim. Laud.* موبد حكيم ودانا وآفتاب پرست يعني كنشه طابجي واول كشي كه آندن حكايت ايدرلر يعني اول عالم كه قموعالملر آندن روايت ايدرلر وبمعني وزير *Mûbad eſt Sapiens, Doctus, ſcil. Solicola ſeu Solis cultor: nempe is à quo relationes faciunt: is eſt talis Doctor à quo Relationes faciunt Doctores omnes. Item, eâdem ſignificatione cum Vazîr.* De hoc refert *Ruſtem AlMaulavi*, (ut omnes Autoritates recenſeam,) موبد عالم حليم وآذكس كه ازو حكايت كنند و حاكم آفتاب پرستان *Mûbad eſt Doctus, Sapiens talis à quo Relationes faciunt: Judex Solicolarum*: is cujus verba referunt, Allegationes ab eis faciendo. Et quidem idem *Ruſtem* atque *Halimi Perſicus* mox in eundem ſenſum pleniùs legunt, موبد ميداني

ميدانى نقلنده كنشه طپن كافرلرك دانشمندي جميع مشكلرينى
آلسا صورلر وسوزلرينى آندن روايت ايدوب تابين ايدرلر واما فرس
شاعرلرينوك شعرلرنده استعمال اولناندن آكلنور كه هر ملتك
اولور اطلاق دانشمندلرنه اولو *Mûbad (ex relatione Meidâni) eſt Solicolarum Doctus, à quo omnia Dubia ſua quærunt: & quicquid ſec. ejus verbum allegatum eſt, ratum habent. Sed in Perſicorum* [Mohammedanorum] *Poetarum Carminibus ex uſu innoteſcit, quòd pro cujuſvis Religionis Docto* [ſeu Doctore] *uſurpatur.* In eundem ſenſum etiam habet *Ecteri*, qui malè ſonandum docet *Maubid* pro *Mûbad*: ejus verba Turcicè ſunt, الموبد مجوسيلر دانشمندلرك اولوسي كه هر
مشكلي آكا صورةلر فارسي ده عربي ده مستعملدر اما فرس شاعرلرنك
شعرلرندن آكلنور هر ملتك اولو دانشمندلرنه اطلاق اولنه
AlMûbad eſt Maguſæorum Doctorum aliquis Magnus quem de omnibus Dubiis conſulunt. Tam Perſicè quàm Arabicè uſurpatur: ſed ex Perſicorum Poetarum carminibus innoteſcit, quòd cujuſvis Religionis magnis Doctoribus tribui ſolet. Nam antiquiſſimi iſtius Ordinis ante Zoroaſtrem inſtituti antiquus Titulus manſit, & unà cum ejuſdem Ordinis poſt Zoroaſtrem recentiore Titulo poſterioribus temporibus promiſcuè uſurpatus eſt. Iſti à Sacris erant Regibus, utpote dignitate Præſulum præditi: & Regibus benedicebant, ut meminit Phirdauſi, آفرين خواندن موبدان بر قباد *Præſules benedixiſſe Cobâdo* Regi. Nam quivis Rex peculiares ſemper habuit tales Præſules ſibi aſtantes, quos conſulere poſſet; uti idem Phirdauſi affert Hiſtoriam alicujus بابك *Babek* qui fuit Sacellanus Regis *Nuſhirravân.* Is quoque meminit آمدن نوشيروان پيش آتشكده با هيربد وموبد ونيايش كردن *Adventûs Nuſhirravâni ad Pyréum, unà cum Sacerdotibus & Præſulibus, ibique eos Laudationes divinas feciſſe.* Nam ut Sacerdotes curabant Educationem Regum, ſic Reges jam educati viciſſim expetebant Directionem Sacerdotum, & eorundem Benedictiones multùm æſtimabant.

Huic dicto Præſulum ſeu Superintendentium Ordini præficiebatur alius ſuperior ſeu ſupremus Ordo, ſcil. موبد موبدان *Mûbad Mubadân*, i. e. *Præſul Præſulum*, ſeu *Archipræſul.* Talis alio Titulo aliquando vocari ſolet ردان رد *Sapientiſſimus Sapientum*, ſc. Sapientum Eccleſiaſti-

 corum

corum ſummus ſeu ſupremus. Is videtur talis qui Sozomeno II. 9, dictus eſt ὁ μέγας Ἀρχιμάγος. Iſte Sacerdotes & Præſules omnes ordinabat, & erat ſicut Turcarum *Mufti*, & Judæorum *Cohen gadôl* ſeu Ἀρχιερεὺς, apud Shahr. *Margji*, i. e. *adeundus aliquis*, in toto Regno unus, cui obediebant non tantùm Sacerdotes, ſed & Præſules omnes. Hujus Ordinis Eccleſiaſtici meminit *Tábari* in Vitâ Regis *Manúgjahr*, موبد موبدان —— واو مهتر موبدان بود و مهتر همه عالميان آن زمانه *Mûbad Mubadân* --- *is fuit Summus Præſulum & Summus omnium Doctorum ſui temporis*. Iſte quâvis occaſione concomitabatur Regem tanquam ſupremus ejus Conſiliarius. Hoc modo id quod ex *Erdavir âph-nâma* ſuprà traditum, hîc habes confirmatum.

Talis fuit Magorum Hierarchia ſeu Sacerdotium ante tempora Zoroaſtris, qui in veterum Perſarum Eccleſiâ continuavit eoſdem Ordines ſub aliis Nominibus. Nam ut ante eum in Sabaiſmo inſtituti ſunt dicti Sacerdotum Ordines pro *Cultu Dei* & *Ceremoniis Mithræ*, ſic poſt eum ſub aliis Nominibus mox dicendis inſtituti (vel potiùs continuati ſunt) tales Ordines pro *Cultu Dei* & *Ceremoniis Mithræ* & pro *Cuſtodiâ Ignis*.

Eccleſiaſticorum itaque Ordinum Sacerdotum in Pyroduliâ infimus, eſt هيربد *Hyrbad*, i. e. *Ignis Præfectus*, ſc. Ignis ſacerdos, qui in *Ph. Gj.* exponitur خادم آتشكده *Famulus Pyrei* ſeu *Miniſter Pyrei*. Tales ſunt Sacerdotes ordinarii. De iſto Sacerdotum Ordine, *Halîmi Perſicus* refert, هيربد اول كه مجوسيلرك آتش خانه لردنده كيجه كوندز قوللق ايدر قمو مجوسيلر آنوك امرنده مطيع اولورلر آنوك ارالرنده قطع خصومت وقاضيلق اول ايدر — جمع هرابذة *Hyrbad eſt is qui in Maguſæorum Pyréis noctu & interdiu miniſterium facit, & cujus Mandato omnes Maguſæi* [ſc. Laïci] *obediunt. Is inter eos controverſias decidit & judicium exercet.* ---*In plurali Hirábida*, formâ Arabicâ. Autor vult dicere, quòd Mohammedanorum phraſi omnes Perſarum Sacerdotes habentur قاضي آتش پرستان *Kâzi âteſh-pereſtân*, i. e. *Judices Ignicolarum*, ſc. Judices Eccleſiaſtici, eodem modo quo apud dictos Mohammedanos dicitur اسقف قاضي ترسايان *Uſcuph* ſeu *Epiſcopus eſt Judex Chriſtianorum*, ut legitur in *Mokáddema-adáb* & *Turgjumân*. Hujus Sacerdotii Nomen initium ſumpſit ab *Hyſtaſpe*, qui (novo religionis zelo permotus) primus hunc Titulum adſcivit,

adſcivit, & (teſtante *Emîr-chond*) dicto cognomine *Hyrbad* vocari voluit.

Alius Sacerdotum Ordo ſuperior poſt Zoroaſtris tempora dictus fuit دستور *Deſtûr*, i. e. *Præſul* ſeu *Superintendens*, quorum unus tantùm erat in ſingulis Provinciis ſicut Epiſcopus, qui omnibus ibi Sacerdotibus præerat, alioſque Sacerdotes ordinarios ordinabat & gubernabat. Et *Deſtûr* verbo tenùs eſt *Canon* ſeu *Regula*, ſc. *Canonicus* ſeu *Regularis*, ſc. qui regulariter vivit & alios ſic facere procurat.

Et tandem in veterum Perſarum Libris poſt Zoroaſtriana tempora adhuc invenio alium ſupremum Ordinem, qui دستور دستور *Deſtûri-Deſtûr*, *Præſul Præſulum* ſeu *Archipræſul*, qui Chriſtianis *Epiſcopus Epiſcoporum* ſeu *Archiepiſcopus*. Huic parebant ſingularum provinciarum *Præſules* ſeu *Superintendentes*. Et Judæorum exemplo, Sacerdotes ſemper fuêre ex eâdem Tribu, uti conſtat ex genealogiâ ſacerdotali tam in capite quàm in calce Libri *Sad-der*, atque ex communi eorum praxi, & ex antiquiſſimâ totius Gentis quadripertitâ diſtinctione per Regem *Gjemſhîd* factâ: nam ne quidem in civilibus miſcent diſtinctas Tribus, quas ſecundùm Artes ac Profeſſiones ſigillatim diſpeſcunt.

Hoc modo (ut vides) enarravimus nomina trinorum Sacerdotii Ordinum qui in antiquo Sabaiſmo ante Zoroaſtrem, & nomina totidem Ordinum in ſuccedente tempore poſt Zoroaſtrem in Reformatione: dicti itaque trini Ordines Sacerdotii ſunt planè iidem, quamvis aliis trinis nominibus diverſis diſtinguantur. Exempli gratiâ, Primus Ordo anteà vocabatur *Mògh*, & poſteà *Hyrbad*. Secundus Ordo vocatur tam *Mûbad* quàm *Deſtûr*, quod teſtatur *Erdavirâphnâma*, دستوران دين — وايشان موبدند *Deſtûri religionis, iidem ſunt Mubadi*. Tertius Ordo appellatur tam *Mûbadi Mubadân* quàm *Deſtûri Deſtûr*. Dicti tres Ordines habentur *tria Magorum genera*, quorum in ſequentibus meminit Porphyrius; *quorum Summi erant obligati majori Abſtinentiæ & Sanctitati quàm Secundi, & hi plus quàm Infimi: nec vinum bibunt.* Hujus ſedes Archipræſulatûs eſt in Metropolitanâ Perſarum Eccleſiâ cathedrali propè *Kirmân* 5 diebus diſtante ab *Iſpahân*. Archipræſulum erat Regibus aſſiſtere conſilio ſuo, & ritè ordinare ceremonias Religionis, & ad Præſulatum vocare eos qui erant Doctiores & omnium Rituum gnari: nam (ut diximus,) non licebat cuivis Sacerdotium aut Præſulatum ſponte arripere,

arripere, donec à Superioribus examinatus & probatus fuerat, an esset habilis & idoneus, & in Zerdushti Libris satis versatus. De non assumendo Sacerdotio testimonium dat *Cicero* in Libro *de Divinatione* referens, *Nemo potuit esse Rex, antequam calluerat Disciplinam Magorum: nec magis ut quisque esset Magus quàm ut esset Rex.* Istorum itaque erat non tantùm Reges in rectâ Religione instituere, sed & eos inaugurare, ut in Christianismo fieri solet: id apud Plutarchum de *Artaxerxe Mnemone* monetur, *Quòd post Darii excessum, ivit ad Pasargadas, ut Sacris Regiis inauguraretur à Sacerdotibus Persicis. Delubrum esse Deæ bellicæ, quam Minervam conjicias esse. Eò ingressum qui inauguratur, Stolam suam oportet deponere, & induere eam quam Cyrus priscus priusquam Regno potiretur, gessit: & Ficorum massam esse, tunc Terebinthum vorare, & Calicem haurire lactis acidi.* Terebinthinæ nuces (quas aliquando habuimus,) in oriente sunt edules. At fausti ominis ergò imparilis & victoriosi Regis stolam induebant succedentes Reges, ut eos similibus etiam virtutibus unà cum veste induendos esse speraretur. Id quod *Minervæ* armatæ Templum vocatur, reverà erat *Veneris* Templum, de quo vide ea quæ supra ad Herodotum notavimus: eum enim cultum in Persarum Templis instituit *Mnemon*: & ut *Pallas* alibi passim, sic & *Venus* aliquando apud Spartanos in Lacedæmone armata colebatur.

Superiore modo recensitis *Sacerdotum* Nominibus & Ordinibus, procedendum est ad *Prophetam*, qualis habebatur *Zerdusht*. Propheta usitatiore nomine appellari solet پیغمبر *Peigámber*, i. e. *Nuntiì lator.* Aliquando Propheta vocari solet وخشور *Vachshûr*, & وجر *Vagjèr*, & چرگر *Tchurghér.* Si quem habent inter laïcos Magnatem, talis vocatur مرزبان *Merzobân*, vel مهتر مجوسیان *Princeps* seu *Magnas Magorum.* De Laicis vide plura in initio hujus Capitis.

Proximè de Sacerdotum Habitu disquirendum. Et imprimis moneo, quòd in Frontispicio Libri *D. Henr. Lord*, pro Sacerdote Persico perperam exhibetur planè *Nauta Belgicus*, isque accuratè depictus barbâ densâ & prolixâ. Et quidem paucis Librorum Sculpturis fidendum, cùm in omnibus ferè Libris cujuscunque generis Icones sint suppositititiæ Bibliopolarum astu confictæ. Nos autem meliùs secundùm tam Persarum quàm Græcorum & aliorum verbales descriptiones Sacerdotum formam & habitum exhibere conabimur, sequentibus autoritatibus freti. Ab oculatis testibus dicuntur gestare grandem

dem Barbam promiſſam, Myſtaces parvos, Genas raſas, Naſum aduncum, Pileum conicum ex Pilis camelinis coactum. Dicente Plutarcho & Xenophonte, Cyri Regis naſus erat γρυπὸς *aduncus: ideóque Perſæ tales amabant & pro formoſiſſimis habebant.* Crines non tondent niſi pro mortuis; uti faciebant pro mortuo Alexandro, ut notat Curtius lib. IV. 24. Regulariter comam ad plenâm longitudinem promittebant: unde Herod. lib. III, Perſas vocat Κομητέας *Comatos*: & apud Athenæum Βαθυχαῖτεις *denſè* ſeu *promiſſè comati* vocantur. Et apud Suet. in Veſp. *Stella crinita* dicitur alludere ad Parthorum Regem prolixè capillatum. Et quidem quòd olim criniti & comati erant, ſatis conſtat ex *Pſeudo-Smerdi*, cujus Aures propter Comam videri non potuêre, ideóque à Pellice palpando explorandæ dum is cum eâ congrederetur: vel ut Juſtinus ait, Fœmina quædam dum dormiret, caput ejus luſtrabat. Id ulteriùs conſtat ex ſupradicto Hæretico *Chuâph*, qui pro novo more juſſit tondere ſeu abradere crines. Quòd Medorum & Parthorum Pilei fuerunt conici, conſtat ex Nummis Romanis, ubi Parthus ſe Auguſto ſubmittens cernitur. *Magus preces celebraturus induebat Mitram*, &c. ut ſuprà ex Pauſaniâ notavimus. Qualis hæc erat Mitra docet Strabo, qui tradit quòd *Magi* fuerunt τιάρας περικείμενοι πιλωτὰς, καθηκῄας ἑκατέρωθεν μέχρι τοῦ καλύπτειν τὰ χείλη καὶ τὰς παραγναθίδας. Nempe videtur, quòd inter miniſtrandum Deo coram Igne, dictæ dependentes Pilei partes ſeu Bucculæ labia tegentes, erant ad prohibendum impuriorem halitum, quod aliàs hodiè fit Quadrato Panno; cùm olim Magi non niſi Mitrati accederent Ignem, nec ad Orandum, nec ad eundem Alendum Lignis. *Principum Tiaræ erant* παραπλήσιαι ταῖς τῶν Μάγων. Quales hi erant Pilei vide ſuprà in Figuris *Mithræ*. Pileus aliàs vocatur كلاه *Ghulâh*, i. e. *Mitra*, aliàs دستار *Deſtâr* ſeu *Teſtâr*. Quærendum an hinc ſit τιάρα, vel potiùs ab עטרה *atára* nomine Phœnicio, uti Κίδαρις ſeu Κίταρις eſt à Phœnicio כתר *Kéter*, cum ſuffixo *Kitri*. Tiáram capiti detrahebant ſalutando quemvis honoratiorem, ut pluribus teſtantur autores; unde nomen *Deſtâr*, *manu tenens* ſeu *tenendum*. Tiaræ autem bellicæ impenetrabiles, quia tenuiora & molliora erant Perſarum crania.

Zoroaſtris ipſius, adeóque Sacerdotum omnium, veſtis erat صدره *Súdra* ſubrufa, (de quâ infrà,) eáque laxis manicis, ut hodiè. Nam ex Perſarum more, pertranſeunte Rege aut Magnate, quiſque debebat manus in propriis manicis condere & inſerere, & ita ſeipſum

 erectum

erectum ſiſtere: propter cujus ceremoniæ omiſſionem in Darii tranſitu, is aliquem occidi juſſit, ut Briſſonius notat. Pedibus gerunt Sandalos; nam nudis pedibus terram contingere nefas. Antiquiore tempore Capitis tegmen (ut diximus) aliter ſe habuit: nam in ſolenni Proceſſione Perſepolitanâ (quam delineatam amicè mihi monſtravit D. Chardin,) tam Regis quàm Nobilium & Sacerdotum Pilei omnes cernuntur Turbinati, non autem Turriti ut Strabonis tempore, nec apparent Bucculæ ſeu Anſæ. Nempe ibi omnium Pilei eâdem ſunt figurâ quâ eſt Pileus Regis. Ogilbius narrat, *Perſepoli viſuntur plures figuræ vivis majores tam ſtantes quàm ſedentes, promiſſâ comâ, latis barbis, tunicis talaribus laxè manicatis, cingulis cinctæ, & pileis rotundis mitris.* In dictâ Proceſſione ſeu Magno Sacrificio publico (ubi binatim ducuntur Beſtiæ &c. mactandæ, & Homines binatim portantes Patinas cum Libationibus,) ſuperior Veſtis erat Toga laxè manicata, quali utuntur Senatores Veneti, ut in præmiſſâ Regis figurâ cernitur. Id autem fuit ante Zerduſhti tempora. Nam Habitus quem ille ſibi vendicat, & quem à Deo ſe accepiſſe dicit cum Cingulo, erat صدره *Súdra*, [a Caſſock,] quæ dicente D. Oleario dum iſtorum Habitum deſcribit, *ad mediam ſuram pertingebat, ſuperiùs apud Collum aperta, quæ ibi itaque colligata Tæniâ, quam* Ribbon *Anglicè vocamus.* Iſta dicta *Sudra* in Libro *Nim.* exponitur, صدره لباجه دكلة يعني قفتان كه جمله استنه گيرلر Arab. *Sudra*, Perſicè *Lipâgja*, Turcicè *Téghala*, *eſt tunica quam ſuper omnia induunt.* Aliàs Turcicè درلك *Dárlik*, &c. Tunica cingitur Cingulo, ſecundùm Sacerdotalem Habitum in Angliâ, excepto colore. Dictum *eorum Cingulum* (ut refert D. Olearius) *hodie eſt Funiculus ex lanâ aut pilis camelinus tortus, corpus bis cingens, & à tergo duplicando clauſus ſeu connexus.* Iſte autem Nodus non venit in numerum nodorum qui mox recenſebuntur. Iſtud Cingulum (quod ex Libro *Sad der* inferiùs deſcribetur,) eſt *Quadrinode*, qui quidem Nodi ſunt Monimina ſeu Monumenta tot rerum quarum oblivîſci nunquam debent. *Si aliquis* (inquit D. Olearius) *adeò infauſtus ſit ut Cingulum amittat, non debet edere aut bibere nec colloqui nec è loco ſuo ſe movere, donec aliud acceperit à Sacerdote talia vendente*; quia dum diſcinctus eſt, ſupponitur non benedictus, & poteſtati Diaboli ſubjectus, uti & olim in Angliâ dictum, ungirt unbleſs'd. Et omnes tam Viri quàm Fœminæ hodiè utuntur eâdem (inquit) cincturâ ab anno ætatis 12^{mo}, cùm præſumantur Religionis Principia

Principia intelligere. Aliàs potiùs anno 15to. Pro dicto Cingulo manè induendo, extat in Precum Officio peculiaris Precatio; ut & alia pro Manuum lotione. Illa appellatur ديردك كستي بستن *Ceremonia Cingulum accingendi*; hæc verò ديردك دست شوني *Ceremonia manus lavandi*: sunt sc. duæ longiores Precationes averruncæ. Magorum istud Cingulum æstimatur sanctissimum, præcipuè quòd (ut dicunt Magi) sit in signum Obedientiæ strictioris erga Deum. Id Persicè aliquando vocatur كمر *Camér*: aliàs vocatur شست *Shest*, *quo* (inquit *Ph. Gj.* autor) *Ghebri medium corpus cingunt*; additque *quòd* كستي *Cústi origine sit* كشتي *Cúshti dictum.* At magis peculiariter dicitur كستي *Cústi*, unde Arabizatum est كستيج *Custîgj*, in plurali كستيجات *Custigjât*. De eo infit *Rustem Al Máulavi* Mohammedanus in Libro *Wasîlato 'l Makâsid*, Turcicè, كستي گنشه طاپن كافرلرك قوشدوغي قوشق تعريبي ايدوب كستيج درلر وزنار دخي ديرلر *Cústi est Solicolarum infidelium Cingulum quo cinguntur, Arabizatum fit Custîgj, quod etiam vocatur Zonnâr*: sc. ζῶνα seu ζωνάριον, quod est etiam peculiare Christianis. Ideóque Mohammedani suis omnibus præcipiunt, بت پرست اولمه و لس زنارلي *Idololatra ne esto, nec* ζωναρὰς *aliquis*, seu *Zonario Cinctus.* Monachorum Christianorum in oriente Cingulum notabile est 12 nodis notantibus duodenarium numerum Apostolorum quorum illi sunt sequaces. Sic *Nim. Laud.* Turcicè refert, زنار كافر قوشغي واول برقوشقدر كه اون ايكي يرده دگومي اولورمش كشيشلر قوشادرلرمش هر كمسه اول برقوشغي قوشنسه شريعت آنك كفرنه حكم ايلر و مجوسيلر و نصرانيلر مذهبنه دخي ديرلر *Zonnâr est Infidelium Cingulum, tale sc. quod in 12 locis Nodos habet, quo Sacerdotes* [sc. Monachi] *cingi solent. Lex autem* [Mohammedana] *de Infidelitate adjudicat* [damnatve] *quemvis tali Cingulo cinctum. Sic etiam vocatur Magusæorum & Christianorum Secta*, sc. Zonati.

CAP. XXXI.

De Persarum Magis in genere, & quales ejusmodi Sapientes fuerunt: præsertim de Christi Magis, à quonam Rege in Palæstinam legati fuerint, & cur Deus tanto favore dignatus est Persas præ aliis Gentibus, &c. Prophetiæ de Messiah per Zoroastrem, & Gjamaspem, &c.

SUpradictum nomen *Mògh* toti Orbi notissimum, aliquando apud Autores notat omnes veteris Religionis Persas, præcipuè autem & propriè eorum Sapientes & Sacerdotes. Sic Liber *Sahâh Agjemi*, مغ اردە طبنلر كشيشي *Mòg est Ignicolarum Sacerdos.* Eodem modo *Rustemi Epitomator*, مغ كشيشي اردە طابي *Mòg est Sacerdos ignicola*: & ibidem, مغ بچه آتلرك اوغلانلري *Mòg-pâtcha, i. e. Magorum parvuli, sc. eorum pueri.* Apud Poetas & Scriptores metaphoricos (ut in Vocabulario Definitionum exponitur) sequente modo legitur, مغبچه طالب تحصيل كرده را گويند مربوط است در ما بين خواه عالم لاهوت خواه عالم ناسوت *Mòg-pâtcha est Discipulus quem adeptum vocant, restrictus* (seu *detentus*) *in interstitio Mundi divinitatis & Mundi humanitatis.* Nempe *Tâlib* (Arabicè *Expetitor*) est *Studiosus* qui scientiam & eruditionem expetit, qui adeptus est; & qui tandem ab hoc Mundo sublimatus & detentus & fere separatus, quasi in alterum Mundum concedere incipit dum Religiosæ vitæ se firmiter addicit. Tales enim sunt Magorum filii in divinitate & eruditione educati, quos ergò absolutè & simpliciter vocant *Magorum filios*, supponendo eos esse Studiosos. Talis autem *Mòg* aliquando aliâ formâ vocatur *Mogûshek*: sic *Nim. Laud.* & *Nim. Sion.* مغوشك مجوسيلر كشيشي *Mogûshek est Magusæorum Sacerdos.*

A nomine مغ *Mòg* Chaldæi fecerunt מג *Mág*, unde Græci (suam terminationem addendo) sonant Μάγος, & hinc Arabes formarunt sibi مجوس *Magjus*: & sic Syri & Judæi & aliæ Gentes. Apud aliquos recentiorum Græcorum legitur Μῶχος: & ab Arabum *Magjûs* seu *Magûsi*, aliis recentioribus Græcis fit Μαγουσαῖος. Cùm itaque Arabum مجوس *Magûs* fiat à Græco Μάγος, (hocque à *Mag* addendo terminationem Græcam,) hinc planè constat quantùm erraverit *Phiruzabâdius Camûsi* autor doctissimus Arabs, (non autem satis Persicè doctus,)

ctus,) qui planè nugatur deducendo Arabicam hujus vocis formam à duabus vocibus Persicis ميج گوش *Mîgj Ghûsh*, quas exponit اصغر الاذنان *parvis auribus* præditus, quasi Persarum Magi habuissent Aures reliquis mortalibus minores : quod planè falsum esse compertum est, cùm Amicus meo rogatu eorum Aures aliquoties explorando, tale quid reperire non potuit. Et nihilominus Ecteri *Kara Hisâri* qui profitetur se suum Lexicon ex aliis Lexicographis selegisse, hunc *Camûsi* errorem sequitur, exponendo Turcicè مجوس كچرك قولاقلري ار *Magjûs est parvis auribus vir* : cujus falsitatem satis monstravimus. Verum quidem est quòd گوش *Gûsh* Persicè notat *Aurem*. Sed quid hoc ad rem ? Nam ميج *Migj* non significat *parvum*, nec talis vox ullo significatu in linguâ Persicâ extat. Quid autem sibi velit, dicam : quando Arabes solent tractare voces Persicas, literam *He* finalem mutant in ج *Gjîm* vel ق *Kopb*, quod & heic fecit *Camûsi* autor: nam à مه *Mih* fecit ميج *Mîgj*. At tamen id non significat *parvum*, sed è contrario *magnum* ; unde *Magjus* potiùs denotaret *magnis auribus* præditum. Quàm itaque ridenda & falsa sit *Phiruzabadii* originatio, planè constat.

Certum est *Mòg* seu *Màg* fuisse generale Persicorum Sacerdotum nomen ante tempora *Jeremiæ*, tunc antiquum. Nam cùm *Nebucadnessar* Rex Chaldæorum (ut Curia ejus splendidior esset,& is semper in promptu haberet quos consuleret,) omnis generis Sapientes ex omnibus Gentibus ad se vocando, inter alios etiam ex Perside *Magos* advocavit, qui scientiâ syderum & omni naturali magiâ præcellerent. Et Am. Marcellinus dicit, quòd *Magia* Platoni sit *Machagistia*, i. e. *purissimus deorum cultus*, ut suprà diximus. Olim in Chaldæorum Curiâ horum Rector supremus (*Jer.* XXIX. 3, 13,) dicebatur רב־מג *Rab-Mag*, i. e. *Magorum Præfectus* seu *Princeps* : idem in Libro *Danielis* etiam dictus רב־חרטמיא *Rab Chartummdja*, i. e. *Præfectus Sapientum*. Hi enim etiam in Persiâ gaudent Titulo خردمند *Chiradmand*: hinc Chaldæi decurtando & apocopando (quasi scriberetur خرم) fecerunt חרטום *Chartum*. Chaldæorum Regi Græcia suppeditavit Σοφὸς, quales in Libro *Danielis* vocantur אשף *Ashâph* seu *Assâph*, seu potiùs legendum *Assoph*: & hodie apud Indos à Pythagorâ edoctos, in usu est *Jessòph* : atque jamdiu in Persiâ extitit Conventus Religiosorum dictorum الصوفي *Assôphi* seu *Essôphi* ; pro *Al Sôphi*, οἱ Σοφοί.

Quid ſit *Magia* & *Magus*, docent Plinius & Cicero & alii: nam per Perſarum *Magos* nemo intelligit *Maleficos*, ſed *Philoſophos* qui magiam naturalem callebant, & *Religioſos* qui veteres Ritus probè nôrant.

Ille penes Perſas Magus eſt qui ſydera novit,
Qui ſciat Herbarum vires cultúmque deorum.

A Simone Mago malefico denominata eſt Magia diabolica: ſed à Perſarum Magis denominata Magia naturalis, eſt rerum Divinarum & Naturalium ſcientia ſeu ſapientia & philoſophia. Sic Heſychius, poſtquam expoſuit *Magum* vulgari acceptione eſſe *Deceptorem* & *Veneficum*, mox ſubjungit Μάγον εἶναι τὸν θεοσεβῆ καὶ θεολόγον, καὶ ἱερέα· οἱ Πέρσαι οὕτως λέγουσιν. Et Suidas, Μάγοι παρὰ Πέρσαις οἱ φιλόσοφοι καὶ φιλόθεοι· ὧν ἦρχε Ζωροάστρης. καὶ μετὰ τοῦτον κατὰ διαδοχὴν Ὀστάναι καὶ Ἀστράμψυχοι. *Quorum Princeps fuit Zoroaſtres: & dein ſucceſſive Oſtanæ & Aſtrampſychi.* Apulejus Apol. 1, *Perſarum linguâ Magus eſt, qui noſtrâ Sacerdos: quod tandem eſt crimen Sacerdotem eſſe? & ritè nôſſe, atque ſcire, atque callere leges cerimoniarum, fas ſacrorum, jus religionum? Siquidem Magia eſt quod Plato interpretatur* θεῶν θεραπείαν, *cùm commemorat quibuſnam diſciplinis Puerum Regium adoleſcentem Perſæ imbuunt.* Cum præcedentibus concurrit Philo p. 876, *Apud Perſas Magi naturæ ſcrutatores præ veritatis cognoſcendæ ſtudio, qui per ocium divinas virtutes contemplantur clariùs, & alios ejuſdem initiant myſteriis.* Et idem p. 792, *Veram quidem illam Magiam, hoc eſt perſpectivam ſcientiam, per quam naturæ opera cernuntur clariùs, ut honeſtam expetendámque, non plebeji ſolùm ſectantur, ſed etiam Reges Regum maximi, præſertim Perſici, tam curioſi harum artium, ut regnare non liceat niſi cum Magis verſato familiariter.* Quàm ſublimis fuerit eorum Philoſophia, æſtimare liceat ex Porphyrio, qui in Vitâ Plotini dicit, *Quòd Plotinus tantum in aliâ Philoſophiâ profecerat, ut Philoſophiæ inſuper in quâ Perſæ ſe exercebant, facere periculum affectaverit: atque etiam Sapientiam præcipuè apud Indos probatam, aſſequi conſtituerit.*

Aliquando Mulieribus & Eunuchis Regum Liberos educatos fuiſſe ſcribit Plato lib. 11 de Legibus. Hoc autem rariùs factum: nam Regum filii ſolebant habere quatuor Tutorum genera. Sic Stobæus p. 496, *Inter quatuor Regiorum filiorum Tutores, primus eos docebat* μαγείαν Ζωροάστρου τοῦ Ὡρομάζου· ἔστι δὲ τοῦτο θεῶν θεραπεία· *& ſecundus monebat ut in omni vitâ ſit verax,* &c. Et Plato in Alcibiade 1, inter alia multa, tradit, *Anno 14^to tradebatur puer Pædagogis Regiis, qui ſelecti erant,*

erant, qui Sapientiâ, Justitiâ, Temperantiâ, & Fortitudine præcellebant. Horum primus Magiam docebat Zoroastris, quæ in Deorum cultu versabatur, & is Regia Instituta tradebat. Secundus Veritatem semper amplecti docebat. Tertius Voluptatem & Libidinem domare docebat. Quartus impavidum & intrepidum reddebat, ne metu frangeretur aut debilitaretur. Ex hoc Platonis loco, Magiæ dignitatem adserere conatur Apulejus Apolog. 1, post Platonis verba addens, *Auditisne Magiam (qui eam temerè accusatis) artem esse diis immortalibus acceptam, colendi eos & venerandi pergnaram, piam scil. & diviniscientem jam inde à Zoroastre & Oronazo auctoribus suis nobilem, cælitum Antistitem, quippe inter prima Regalia docetur; nec ulli temerè inter Persas concessum est, Magum esse, haud magis quàm regnare.* Distinctiùs autem loquitur Porphyr. de Abstinentiâ lib. 4, fol. 92, *Apud Persas ii qui in divinis Sapientes sunt ac Numen colunt, Magi appellantur: id enim eorum linguâ nomen significat. Hoc apud Persas adeò magnum ac venerabile genus hominum habetur, ut Darius quoque Hystaspis filius Monumento suo præter alia etiam illud inscribendum curavit, quòd Magicorum Doctor fuerit,* [sc. vocari voluit *Hyrbad.*] *Ii in genera tria erant divisi, sicut inquit Symbulus* [Eubulus] *qui Historiam de Mithra multis Libris conscripsit: quorum primi, (qui etiam Doctissimi erant,) animatum neque comederent neque occiderent, sed in priscâ illâ animalium abstinentia perseverarent: secundi verò, comederent quidem, non tamen ex mansuetis animalibus aliquod occiderent. Tertii promiscuè æquè ac alii, omnibus manus inferrent. Decretum enim apud primos habetur de Animarum in diversa corpora Transmigratione: id quod etiam in Mithræ Mysteriis videtur significare. Ut enim communionem &c. --- Quorum causam afferens Pallas in iis quæ de Mithrâ tradit, communem hominum opinionem esse inquit, ut ad Zodiaci orbis naturam hæc referenda judicentur.* De Magis & Magiâ laudabili, videri possunt quæ congessit Raleigh Hist. lib. 1, cap. 11, §. 2. Et Stephanus legit, *Magi---ii Sapientes rerum divinarum & naturalium periti, qui Herbarum & Gemmarum & aliorum vires callebant, Miracula edebant, & divinabant: & ob futurorum prædictionem & vitam religiosam, diis familiares credebantur, magno in honore habebantur, ac de rebus gravioribus consulebantur.* Prædictionum ex vi naturalis scientiæ exemplum suppeditat Cicero de Divin. *Ex triplici appetitione Solis, XXX annos Cyrum regnare prædixerunt.* Et rursus, *In Persis augurantur & divinant Magi, qui congregantur in Fano commentandi causâ*

atque

atque inter se colloquendi. Ex hujusmodi Persarum Magis celebriores aliqui fuerunt illi qui nostrum Salvatorem Christum in infantiâ visitatum venerunt ex Perside in Bethlehem. Hi non fuerunt *Reges*, sed *Magi*, qui non potuerunt esse *Reges*, teste *Smerde* : igitur rectissimè *Sheich Saadi* Persa dicit, دوپادشاه دریک ملک نگنجند *Duo Reges in uno Regno non continentur.* Ideò isti Religiosi Visitatores fuerunt vel *Sacerdotes* vel *Destûri* seu *Præsules*. Est inter Doctos controversia an ex Persiâ vel ex Arabiâ venerint. In Arabiâ quidem fuit integra Magorum Tribus τῶν بنی تمیم *Beni Temîm.* Et certum est in Sinu Arabico è regione Sabææ seu Arabiæ felicis dari Μάγων νῆσον *Magorum insulam*, apud Ptol. in Africæ Tab. quartâ ad long. 68, lat. 16. Deinde in ipso Arabiæ litore ad Sinum Persicum (in Asiæ Tab. quintâ ad long. 80, lat. 25,) est Μάγων κόλπος *Magorum Sinus.* Ideò circa hunc locum fortè vixerint dicti Arabes *Beni Temîm.* Concedo Magos venisse ex Arabiâ; non autem originaliter & primariò, sed tantùm in transitu; cùm aliàs impossibile fuerit ut ex Perside ad Judæam transirent, nisi per Arabiæ partem transierant. Ergò cùm dicantur venisse ex Oriente, idque longo itinere, (dum Arabia sit ad Austrum plusquàm Orientem Judææ, eique confinis & quasi in viciniâ,) ego potiùs sentio cum Doctissimo Petavio, qui statuit *Magos inde venisse ubi id genus hominum maximè floruit. Ex Arabiâ venisse probabilitate caret.* Sic ille. Venerunt itaque originaliter ex Persiâ; sed in hoc itinere transierunt per Arabiam : nam à Persiâ ad Judæam via directa est per medium Mesopotamiæ; & dein transmittendo Euphratem juxta *Bîr*, per Arabiæ partem transeundum erat ad Judæam.

Haytho Armeniæ Rex (qui 400 abhinc annis vixit) Cap. xxx, vult istos Magos fuisse 3 Reges seu Regulos *Tatarorum Oighuræorum* ad Borrapeliotem : ibi enim meminit *Trium illorum Regum qui venerunt Nativitatem Domini adorare.* Et Cap. II, *In regno Tarsæ sunt 3 Provinciæ, quarum Dominatores se Reges faciunt appellari. Homines illius Patriæ nominantur Jogûr : semper Idola coluerunt, & adhuc colunt omnes, præter decem Cognationes illorum Regum qui per demonstrationem Stellæ venerunt adorare Nativitatem in Bethlehem Judæ. Et adhuc multi Magni & Nobiles inveniuntur inter Tartaros de Cognatione illâ, qui tenent firmiter Fidem Christi* Hi sunt Nestoriani. Si ita fuit, redeuntibus Magis, istæ Tribus mox conversæ sunt : nam aliàs non potuerunt esse Christiani ante natum Christum. Hinc Haithoni hæc Tatariæ

pars

pars vocatur *Tarsa*, quia ibi sunt ترسا *Tarsâ* seu *Tersâ*, i. e. *Christiani.* Hujus regionis situm sic describit Haitho, *Regnum Tarsæ ex parte Orientis suos habet confines cum regno Cathay: ex parte Occidentis cum regno Turquestân: ex parte Septentrionis cum quodam Deserto: ex parte verò Meridiei cum quâdam ditissimâ Provinciâ quæ vocatur Sym, quæ inter regnum Indiæ & regnum Cathay habet situm. Et in illâ Provinciâ inveniuntur Lapides Adamantis.* Deinde in seq. cap. *Regnum Turquestân ex parte Orientis suos habet confines cum regno Tarsæ: ex parte Occidentis cum regno Corasmiæ.* Nomine *Sym* videtur notari *Syam*, quod est regnum Indiæ confine versus Cathayam.

De Magis Christi Visitatoribus prolixè agit *Bar Bahlûl* Syrus, ܐܝܟ ܪܢܝܐ ܕܝܥܩܘܒ ܐܘܪܗܝܐ ܡܓܘܫܐ ܗܠܝܢ ܡܢ ܦܪܣ ܐܝܬܝܗܘܢ ܗܘܘ ܡܢ ܒܢܝ ܥܝܠܡ ܒܪ ܫܡ *Secundùm opinionem Jacobi Urhojensis, Magi fuerunt ex Perside è filiis Elam filii Shem.* Et cùm isti missi fuerint à Persarum Rege, non est imaginandum eos venisse sine honorifico comitatu & famulatu magno: ideóque addit, ܐܠܐ ܗܘܝܢ ܠܬܪܥܣܪ ܗܘܝ ܒܡܢܝܢܐ ܐܝܟܢܐ ܕܡܫܥܠܢ ܠܟܬܒܐ ܕܥܠܝܗܘܢ. ܘܗܢܘܢ ܕܐܬܘ ܪܫܢܐ ܡܫܡܗܐ ܘܓܒܪܐ ܝܕܝܥܐ ܕܐܪܥܐ ܕܦܪܣ ܐܬܝܗܘܢ ܗܘܘ. ܐܦ ܥܡܗܘܢ ܗܘܐ ܕܝܢ ܥܡܡܐ ܣܓܝܐܐ ܘܚܝܠܘܬܐ ܝܬܝܪ ܡܢ ܐܠܦ ܓܒܪܝܢ. ܐܝܟܢܐ ܕܐܦ ܐܬܬܙܝܥܬ ܐܘܪܫܠܡ ܒܪ ܡܢ ܕܟܠܗ ܠܗ ܐܣܪܘܕܣ ܠܡܐܡܪ ܀ *Fuerunt autem numero tredecim, sicut tradunt pleræque Historiæ de eis scriptæ. Et ii qui venerunt, erant Principes famigeratissimi & viri notissimi terræ Persidis: & fuerunt apud eos populi multi & exercitus plusquam mille virorum: adeo ut turbata fuit Jerushalem. Sed quidem prohibuerunt hoc dicere Herodi.* [At dico, potiùs turbata fuit Jerushalem propter malum nuntium de novo Rege.] Posteà pergit particularia eorum Nomina docere, de quibus fides sit penes Autorem, ܫܡܗܝܗܘܢ ܕܡܓܘܫܐ ܕܡܪܢ ܐܪܘܦܘܢ ܘܗܘܪܡܙܕ ܘܐܘܓܘܣܛܘܣ ܘܐܪܛܚܫܫܬ ܠܚܒܝܒܐ ܘܡܠܟܐ. ܘܒܠܫܐ ܦܪܣܐ ܡܢ ܡܠܟܝܢ ܗܘܐ ܐܒܘ ܘܐܒܘ ܐܒܘ. ܘܙܪܘܒܢ ܐܒܘ ܀ ܘܐܝܢܐ ܐܝܬܝܗܘܢ ܗܘܝ ܐܪܘܦܘܢ ܒܪ ܐܪܛܒܢ ܘܗܘܪܡܙܕ ܒܪ ܣܢܛܪܘܩ ܘܐܘܓܘܣܛܘܣ ܒܪ ܓܘܕܦܪܢ ܘܐܪܛܚܫܫܬ ܒܪ ܚܘܠܝܬ ܘܙܪܘܢܕ ܒܪ ܘܪܘܕ ܘܐܘܪܘܗ ܒܪ ܟܫܪܘ ܘܐܪܛܚܫܫܬ ܒܪ ܚܘܠܝܬ ܐܛܢܝܚܝܢ ܒܪ ܫܝܙܪܢ ܡܗܘܡܢ ܒܪ ܗܘܪܡܙܕ. ܐܣܘܐܝܪ ܒܪ ܢܒܟܝ ܙܪܘܢܕ ܒܪ ܟܠܝܠ. ܡܪܘܚ ܒܪ ܟܠܐ *Nomina Magorum Domini nostri, fuerunt*

 Arûphon,

Arûphno, & Hurmon, & Tachsheśh. Sunt qui eos sic vocârunt, Gûdphorhûm, & Artachshàsht, Labûdo, & Alphero. Linguâ Persicâ vocati fuêre Amad, & Zûd-Amad, & Drùst-Amad. In alio Exemplari, Abduiyâd, & Hadûndad filius Artában, & Shethàph filius Gûdophor, & Arshîk filius Tabdùs, & Zerwand filius Wárwarand, & Arîhu filius Chosrav, & Artachshàsht filius Chashlîth, & Eshtánbûzon filius Chashrûn, & Mabdák filius Hûbom, & Achshîreth filius Sachbon, & Sórd lach filius Beldon, & Mardûk filius Bel. Persica illa nomina quæ adducit, sunt آمد *âmad*, i. e. *Vênit*: زود آمد *Zûd-âmad*, i. e. *Citò vênit* : درست آمد *Drùst-âmad*, i. e. *Sincerus vênit*. Quæ omnia rei novitatis causâ recitare non gravatus sui. Alia hujusmodi fictitia Nomina etiam videri possunt apud Monachos: tædiosum & inutile esset repetere.

Magi qui Christum visitârunt, videntur venisse ex Parthiâ, ubi eadem Religio quæ in Persiâ, iidemque Magi: nam Dynastia seu Regimen tunc erat apud Parthos, ibique Imperii Sedes. Apud hos (inquit *Pharh. Gj.* Autor) eo tempore regnavit گودرز *Ghûderz*, per 57 annos. Christus quidem natus est paulò post initium Dynastiæ Parthorum, 41mo anno Augusti, quo tempore apud Parthos (inquit Strabo) rerum potitus est *Phraates* Orodis filius: is aliàs dictus est *Phraortes*, quod est vitiatum Nomen pro فريدون *Phrîdûn*. Rex qui Straboni *Phraates*, aliis videtur dictus شابور *Shâbur* filius τῦ اشك *Ashk*. Sed secundùm probatiores Historicos, dictus *Phraates* Augusti favorem inire cupiens, Tropæa de Romanis erecta & ab eis ablata remittebat, & metu inductus 4 Filios Obsides Romæ educandos in antecessum mittebat, inter quos *Vonones* qui Patri successit. Dictus *Phraates* videtur regnâsse 40 annis, partim ante & partim post Christum natum. Dictus Parthorum Rex *Phraates* braccatus & fluente Pallio seu Stolâ cernitur in Augusti Nummis, se humilians, & dextro genu flexo porrigens Militaria Signa Romanorum eáque reddens Augusto, (ea sc, quæ Orodes à Crasso abstulerat:) omnes quoque Captivos restituit: quod factum est 18 annis ante Christum natum, anno 20 Herodis. Ad hoc observat Ovid. Fastorum V,

Parthe refers Aquilas, victos quoque porrigis Arcus,
Pignora jam nostri nulla pudoris habes.

Sibi enim metuebat, conscius quòd nulla pacta servaverat, cùm esset sceleratissimus homo, nullius fidei aut justitiæ; qui inter alia scelera, Patrem & Fratres & adultum Filium interfecerat. Is etiam ad Augustum

ſtum miſit 4 ſuos Filios Romæ educandos, idque circa annum 30 Auguſti, circa 10 aut 12 annis ante natum Chriſtum, ut dicitur. Sunt qui volunt id ſuaſu uxoris factum, ut alius filius Phraataces in regno ſuccederet. Iſtis eorúmque famulitio Auguſtus aſſignavit 7 Domos, quas memorat P. *Victor* in Libello *de Regionibus urbis Romæ;* ibi enim in Regione duodecimâ (quæ *Piſcina publica*) erant *Septem Domus Parthorum.* Cúmque vidiſſent Coriorum Parthicorum elegantiam, Romani in poſterum habuerunt *Parthicarios,* qui Parthico more concinnarent Coria ; ex quibus itaque Imperatores Romani (& poſteà Conſtantinopolitani) parari voluerunt Calceos ſuos, Turcicè jam dictos چنك *Tchangh,* ſeu (ut Græci moderni ſcribunt,) τζάγγας. Idem *Phraates* ab Auguſto per Epiſtolam juſſus eſt ei reſignare Armeniam, quod primò neglexit, ægrè etiam ferens quòd ab Auguſto non ſcriberetur *Rex Regum.* Sed cùm videret turbas eſſe domi, mox reſipiſcens id fecit, & gratiam cum Auguſto inivit.

Ab iſto itaque Rege miſſi ſunt (vel ſaltem eo haud inſcio venerunt) Magi. Nam quòd Perſis revelata fuerit Chriſti nativitas, certi ſumus ex Evangelio : & præterea plerique Autores iique Doctiores idem ſtatuunt.

Cur Deus Perſas præ aliis Gentibus dignatus eſt favore tantæ Revelationis, ipſe meliùs novit. Quatenus autem videtur, imprimis erat pro Dei Gloriâ ut extrema terræ maturè viderent Salvationem Domini, natum Chriſtum agnoſcerent, munera offerrent, & Officia ſua ei præſtarent : ideóque à longinquo venerunt ex Oriente. Deinde Deus peculiarem pro iſto populo amorem habuit, quia iſti in toto Orbe ſoli (præter Judæos) fuêre qui à primordiis gentis Dei veri cognitionem & cultum retinuerunt. Miſcuerunt quidem multas nugas ; ſed interim Dei cultum non neglexêre, pietatem proſequentes. Et quòd hoc modo devoti & religioſi manſerunt, ſuo tempore teſtatur Strabo p. 500, Μάγοι· οὗτοι μὲν οὖν σεμνοῦ τινος εἰσὶ βίου ζηλωταὶ, *Magi ſunt religioſæ alicujus vitæ zelotæ.* Et vitæ eorum pietatem perſpiciens Pythagoras, (poſtquam totum Orbem peragrâſſet & omnes Religiones vidiſſet,) eam Magorum amplexus eſt : ſic Porphyrius de Pythagorâ agens, tradit, *Deorum Sacra & Cultum cæteráque vitæ Inſtituta, eum ex Magorum inſtitutione accepiſſe ajunt.* Et poſteà narratur quomodo conceſſerit ad Magum *Zabratum* (qui creditur *Zoroaſtres,*) & quid boni ab ipſo didicerit : *Babylone cum aliis Chaldæis vixit ; atque conceſſit ad Zabratum, cujus ope à prioris vitæ ſordibus*

dibus expurgatus fuit, & à quibus rebus homini ſerio abſtinendum, didicit; tum de rerum naturâ & principiis Universi docentem audivit. Hinc Pythagoras ea quæ à Magis didicerat, alios docebat: *Talia præcipere ſolebat: imprimis autem veritati ſtudendum: ſolum enim illud homines Deo ſimiles efficere poſſe: nam & Deum ipſum (uti cognoverat ex Magis qui illum Oromazen appellant) corpore quidem Lumini, animâ autem Veritati ſimilem eſſe.* Quomodo Perſæ ſemper orthodoxam in Deo Fidem tenuerunt, ſicut pios & bonos decet, vide in ſeq. Capite de *Perſarum Fide*, D. Hieronymus adverſus Jovinianum 2, ex Eubulo refert, *Apud Perſas eſſe tria genera Magorum, quorum primum (qui doctiſſimi & eloquentiſſimi,) exceptâ farinâ & olere, nihil amplius in cibo ſumunt.* Hìc intelliguntur *Archipræſules*: nam alibi docuimus Magorum *Sacerdotium* diſtinctum fuiſſe in *Sacerdotes, Præſules* ſeu *Superintendentes*, & *Archipræſules*. Et quòd ad hoc uſque tempus pii manſerunt, ſatis conſtat: nam ii qui hodiernæ eorum converſationi aſſueti ſunt, referunt eos eſſe probos & bonos homines, vitæ honeſtate præ aliis populis notabiles, nemini facientes fraudem aut injuriam, ſed potiùs injuriam patientes, ut priſtinæ pietatis & ſimplicitatis exemplar: nam indoles illis ab eâ omnium gentium diverſa. Et ut Deus benignus fuit erga *Kenitas* & alias Gentes merè idololatricas qui benè tractarunt Iſraelitas in tranſitu Deſerti, ita ut multò magis dilexerit Deicolas Perſas propter *Ahaſueri* erga illos amorem in Captivitate eorum in urbe *Shuſhan*. Et poſteà Deus (qui ab omni ævo præviderat quid ex ſuâ ordinatione futurum eſſet) ex peculiari erga Perſas continuato favore, decrevit *Cyrum* orientis Monarcham fore, & longè antequam naſceretur, præfinivit eum *Unctum* ſuum & *Paſtorem* ſuum, qui executioni demandaret totam voluntatem ſuam, ſc. in reædificatione Domûs Domini & in reſtitutione Vaſorum aureorum quæ Nebucadneſſar auferens tranſtulerat in Babelem, &c. prout fuſiùs legitur in Libro Ezræ. Cùm itaque Deus inſigne opus præſtandum haberet, (ſcil. ad ædificandum Templum & ad vindictam ſumendum contra idololatricos Chaldæos,) idque Perſarum manibus præſtari vellet, is hoc revelavit *Iſaiæ* prophetæ, à quo *Cyri* Regis pientiſſimi provincia expugnandi Babylonem prænotabatur & in anteceſſum deſignabatur 200 annis antequam Cyrus naſceretur aut dicta prophetia impleretur. Sic *Iſa.* XLIV. 28, *Qui de Cyro dicit, Iſte eſt Paſtor meus, & perimplebit omnem voluntatem meam.* Talis enim fuit Dei voluntas, ut Urbs & Templum reædificarentur, atque ut Chal-

dæi

dæi castigarentur. Ideóque pergit prædicendo Cyri victorias contra eos, quos postea subjugavit & eorum Idola confregit; ut *Cap.* XLV. 1, *Sic dicit Dominus Uncto suo Cyro, cujus dextram tenui ad subjugandum nationes coram eo; & solvam lumbos Regum ad aperiendum coram eo Valvas, & Portæ non claudebuntur.* 2, *Ibo ante te & loca curva complanabo: diffringam portas æneas, & discindam vectes ferreos.* 3, *Et dabo tibi Thesauros tenebrarum & divitias absconditas è secretis locis, ut scias quòd ego Dominus qui vocavi Nomen tuum, sum Deus Israelis.* 4, *Nam propter Jacobum servum meum & Israelem electum meum, vocavi te Nomine tuo: cognominavi te, quamvis me nondum noveris.* 5, *Ego enim Dominus, & non est alter, nec est Deus præter me: cinxi te, quamvis me nondum noveris.* 13, *Suscitavi illum in justitiâ, & dirigam omnes vias ejus: ipse ædificabit Urbem meam, & liberos dimittet captivos meos; non autem pro pretio aut remuneratione, inquit Dominus exercituum.* Hæc omnia spectant ad *Persas* & in eorum favorem dicta sunt. Et inter onera Babyloniæ, Deus minitatur se excitaturum *Medos*, *Isa.* XIII. 17, *En contra eos excitabo Medos qui non curabunt argentum nec delectabuntur auro.* 19. *Et Babylonia regnorum gloria & Chaldæorum excellentiæ decor, erit sicut quando Deus destruxit Sodomam & Gomorrham.* Et de Babyloniæ ruinâ per *Medos* & *Persos*, vaticinando pergit, *Cap.* XXI. 2, *Ascende ô Elam, obsidium pone ô Media.* 9, *Cecidit Babylon, omnia deorum sculptilia ad terram usque confregit.* Scil. Cyrus fregit & perdidit omnia Babyloniorum Idola, eorum loco veri Dei cultum substituendo, ut suprà diximus: Deus enim promisit per eorum manum profligare Chaldæorum Idololatriam, quod tandem præstitit, quando posteà Cyrus Babylonem expugnavit pro Dario Medo. Beli etiam Templum Babylonicum postea vastavit Xerxes Persa. Et hodie tota urbs evanuit, ita ut ne quidem Rudera ejus appareant supra terram. Atque idem Xerxes alia Græcorum Templa Idololatrica evertit. Tanta & tot magnalia fecit Deus per manum Medorum & Persarum, qui semper veri Dei cultores & fideles, Idololatriam exosi. Sed propter eorum luxuriam, eos tandem tradidit Alexandro: & postea regnum veteribus Persis ademit, ut hodie fit. Et ut Deus fecit Judæis (quamvis essent mali homines semper à Deo deflectentes ad Idololatriam,) propter Messiam ex eis oriturum, nempe eos tantùm castigavit sæpè ut pater filios quos amat, & noluit absolutè eos deserere ne quidem in Captivitate suâ; (nam curam eorum gerebat in omnibus locis ubi dispersi erant;) sic quam-

vis Persæ multas nugas cum Dei cultu miscuerint, Deus connivebat propter grande opus quòd à Cyro Persarum Rege præstandum decreverat. Et posteà hoc facto eóque mortuo, noluit tamen (ex veteri amore) hujus gentis totaliter oblivisci, quin statim post *Cyri* tempus per *Zoroastrem* revelavit eis nativitatem Messiæ, ut Persis annuntiaret Salutem. Et proculdubiò Deus excitavit Danielem & alios qui Cyrum facerent certiorem quòd ab *Isaiâ* prophetâ *Ipse* nominatim prædictus fuerat ut Domini Pastor & Operarius Dei cœli; quæ cum religiosâ ejus dispositione concurrerunt. Insuper cùm à Judæis nominarentur omnes eorum Ritus coram Rege, & inter alia, quòd Hierosolymis Deus coleretur Persarum more *perpetuo igne*, ille mox toto animo accinxit se ad curandum ut id quod prædictum fuerat, impleretur. Hinc est quòd inter reliqua *Diplomatis* ejus Contenta, hoc tanquam primarium & præcipuum ibi præmissum est, jubendo (1 *Ezdræ* VI. 24,) *ut extrueretur Domus Domini Hierosolymis, ubi Sacra peraguntur igne perpetuo*, ut suprà notavimus. Cúmque Deus Domum Gloriæ suæ Persarum jussu & autoritate extruendam & instaurandam curaverat, non est mirum quòd ex peculiari erga eos favore, posteà Christum illis etiam in carne nascendum revelaverit.

Eorum itaque اورغ عاليمبود *Orangh alimbûdi* seu *Viri Sapientes* videntes بنتغن *Bintangnja*, *Stellam ejus*, ejusdem apparitione moniti venerunt ad *Ghangh diz Houcht* seu *Paradisum Judæorum*, sic enim Hierosolymam vocabant. Hoc autem eos docuit *Zerdusht* (qui Græcis *Zoroastres*,) cui hoc revelatum fuerat cùm aliæ prophetiæ ferè cessâssent. Deus enim in S. Scripturâ haud semel secreta revelavit Pseudoprophetis: & speciatim hoc ipsum de *Messiah* revelatum fuerat *Balaamo*, qui invitus pronuntiavit *Stellam orituram è Jacob*, &c. Talem itaque de *Messiah* Prophetiam (referente *Shahristâni*) *Zerdusht* in Operibus suis scriptam reliquit, obscurè ut solent esse prophetiæ, ومما اخبر به زرادشت في كتاب زندوستا قال سيظهر في اخر الزمان رجل يسمي اشندربكا معناه رجل العالم يزين العالم بدين والعدل ثم يظهر في زمانه بتيارة فيوقع الافة في امره وملكه عشرين سنة ثم يظهر بعد ذلك اسيدربكا على اهل العالم يحيي العدل ويميت الجور ويرد السنن المغيرة الي اوضاعها الاول وينقاد له الملوك ويتيسر له الامور وينصر الدين الحق ويحصل في زمانه الراحة والدعة ويسكن الفتن

الغقى وردال الحسن *Ex eis quæ prædixit Zerâdusht in Libro Zendavestâ, est, quòd dixit ultimis temporibus appariturum Hominem dictum Osbânderbeghâ, i. e. Homo Mundi, qui Mundum Religione & Justitiâ ornaturus esset. Deinde ejus tempore appariturum etiam Petyâra seu Diabolum, qui rebus ejus & regno ejus molestiam afferret per viginti annos. Tum posthac appariturum Osiderbeghâ qui incolis Mundi revivificaret justitiam & sedaret injuriam, & immutatas consuetudines in loca sua pristina restitueret. Et quòd illi obsecuturi essent Reges, eique facilitarentur negotia: & quòd opem laturus esset Religioni veræ: & quòd in ejus tempore obtineretur quies & tranquillitas, essetque sedatio dissidiorum & recessio molestiarum.* Sic *Shahristâni* Scriptor Mohammedanus ex Libro *Zendavestâ*. Hæc Historia est ferè eadem quæ apud D. *Tavernier* in Itinerario paulò aliter narratur lib. 4. cap. 8, prout acceperat à Sacerdote quodam Persâ in *Kirmân*, qui obscurè in suâ & Persarum (de *Messiah* & futurâ Mundi *Redemptione*) Hypothesi, sequentia ex Zoroastrianis operibus referebat: *Quòd scil. dum eorum Propheta super aquam ambularet, ab ipso excidisse tres seminis genitalis Guttas, quæ semper posteà ibidem servabantur. Quòd eorum Deus mittebat Virginem ab ipso peramatam, super eundem fluvium, quæ per receptionem primæ Guttæ impraegnaretur Puero quem in antecessum vocabant Oushider: qui tunc posteà in Mundum cum autoritate veniens, efficiebat ut Patris sui Lex reciperetur; & eandem non tantùm suæ prædicationis eloquentiâ, sed & miraculis confirmabat. Filius secundus cui nomen Oushîderma, ex secundâ Guttâ in utero conceptus, Fratrem suum juvabat, efficiendo ut Sol cursu suo sisteretur, totum Mundum de doctrinæ ejus veritate convicturus. Tandem ex tertiâ Guttâ Filium tertium ex eâdem matre eodem modo concipiendum, cui nomen futurum erat Sennoïet-hotius, qui cum majore quàm duo fratres autoritate venturus esset, omnes ad Prophetæ sui Religionem planè adducturus. Et quòd deinde posteà mox futura esset universalis Resurrectio, quo tempore omnes cum Animabus corporibus reünitis vel in Paradisum vel in Gehennam abituri essent. Et quòd tunc omnes Montes humiliarentur, & omnes Mineræ liquefactæ; & Gehennæ abysso oppletâ, Diabolorum mansio destrueretur.* Hæc in Appendice nostro fusiùs recitabimus. Hi dicti tres Filii Fratrésve videntur indigitare triplicem *Messiæ* statum, scil. ejus *Nativitatem*, & *Adultam ætatem* in quâ Mundo prædicavit, & tandem ejus *Adventum* in extremo Judicio.

Dicta inquam *Zerdushti* prophetia planè indigitat *Messiam*, cujus expectatio-

expectationem prædictam noverat ex Veteri Testamento quod ei benè notum fuit: & inde factum est ut Christi Adventus in carne Persis revelatus fuerit; nec omnes Judæi Veteris Test. conservatores & soli possessores, aliam expectationis ansam habuêre. Ideóque nemo in posterum (ut spero) mirabitur quòd Christus Persis revelatus fuerit.

Quin & planiora eum de *Christo* docuisse narrat *Abulphdragj* in Dynastiarum Libro p. 54, زرادشت معلم المجوسية والباقي *Zerâdusht Præceptor Magusæorum ---- Persas docuit de manifestatione Domini Christi, jubens illos ei Dona afferre: indicavitque futurum ut ultimis temporibus Virgo conciperet Fœtum absque contactu viri; cúmque nasceretur, apparituram Stellam quæ interdiu luceret, & in ejus medio conspiceretur figura Puellæ Virginis. Vos autem ô filii mei, ante omnes Gentes ortum ejus percepturi estis. Cùm ergò videritis Stellam, abeuntes quò vos illa dirigat, Natum istum adorate, offerentes ei Munera vestra. Est quidem ille Verbum quod cœlum condidit.* At apud eundem Autorem p. 70 legitur, *Autogius* (vel potiùs Lycinius) *ad Cæsarem scripsit, Persæ Orientales regnum tuum ingressi, Puero qui in regione Judææ natus est, Dona obtulerunt. Quis autem ille sit aut cujus filius, ad nos nondum pervenit.* Hæc pulchrè conveniunt cum Jacobi prophetiâ *Gen.* XLIX. 10, *Quòd ipse futurus esset expectatio Gentium,* vel ut aliàs exponitur, *Ad eum esset aggregatio Gentium.*

Deum per *Balaamum* revelasse Chaldæis (à quibus habuerunt *Magi*) *Messiæ* nativitatem *Theodorus Tarsensis* refert, τὸν φανέντα Ἀστέρα, μὴ ἕνα τῶν πολλῶν κατ' οὐρανὸν εἶναι· ἀλλὰ δύναμίν τινα θειοτέραν, &c. *Visam Stellam non fuisse unam è multis in cœlo, sed vim quandam diviniorem in Astrum conformatam, quæ omnibus Domini Nativitatem nuntiaret. Porrò Magos à Chaldæis ita accepisse, Stellam quandam olim fore, quæ natum in carne communem Salvatorem nuntiaret: hoc illis Vaticinium, tanquam ejusdem Artis studiosum, narrâsse Balaamum illum, qui vel invitus imprecationis loco benè precando Israeli, benedictioni suæ nasciturі Regis ortum, & hujus Præconis Stellam admiscuisset. Dum autem sese videndum obtulit Dominus, præ cæteris nationibus Persis ostensus est; ut quibuscunque eum expectantibus, sive Magis sive Incantatoribus, per ipsum Gratia & Redemptio donaretur.* Sic ille. Meliùs autem omisisset *Incantatoribus*, cùm Persæ non fuerint tales.

Zoroastri fermè contemporaneus fuit insignissimus quidam Astrologus

logus cui Nomen جاماسب *Gjâmasp*, qui à quibusdam Turcis & Persis creditur *Danielis* prophetæ filius: sic *Chalîl Sûphi* habet, جاماسب دانيال پيغامبرك اوغلى بر مشهور حكيم در *Gjâmasp fuit Danielis prophetæ filius, celeberrimus quidam Philosophus*, de quo Arabicè extat Mythologiæ Libellus de *Daniele* & *Gjâmasp*: quamvis aliàs apud Judæos nusquam comperimus Danielem fuisse nuptum. Is fuerit potiùs Danielis Discipulus aut Puer cui ex more dicebat *mi fili*. Nam *Daniel* qui senex vivens tempore *Cyri*, potuerit habere Discipulum juniorem qui diutiùs viveret usque ad tempora *Hystaspis*, cujus *Gjâmasp* fuit Consiliarius, quia Sapiens & Philosophus insignis. In Libro *Mugj*. p. 227, narratur inter Persas fuisse 10 viros incomparabiles, quibus in toto Orbe nulli suo genere pares fuêre: & inter hos fuisse *Gjâmasp*, ششم جاماسب وزير گشتاسب بن لهراسب بود وا را كتابيست احكام جاماسب گويند حكم كرده است بر قرانات ودر آنجا خبر داده است بخروج عيسى ومنشاء محمد وزايل شدن دين مجوس وخروج ترك وخرابى عالم وخروج شخصى كه ايشانرا ترك — ومثل او منجمى در هيچ صنف نبوده است *Horum sextus fuit Gjâmasp Astrologus qui erat Hystaspis Consiliarius. Ille est Autor Libri quem vocant Judicia Gjamaspis, in quo judicium fecit de* Planetarum *Conjunctionibus Et ibidem notitiam dedit quod aliquando prodiret Jesus, & de ortu Mohammedis, & quòd abolenda esset Magorum Religio: & quòd prodirent Turcæ, & destrueretur Mundus: & quòd proditurus esset aliquis quem Turcæ sibi --- Et sanè ei similis in omni genere Astrologus nunquam extitit.* Malè exaratum & mutilum exemplar citationem exhibet imperfectam. Persæ Christo citeriores fabulantur Christum in cœlos ascensurum, intrâsse in ædes cujusdam Religiosi cui nomen سقو *Socû*, & inde ascendisse.

In Vitâ *Confucii* qui plus quàm 500 annis ante *Christum* vixit, narratur quòd ipse solebat dicere, *Ipse Homo est in Occidente*. Plura videas in ejus Vitâ in 8vo, p. 23. Sed in ejus Vitâ per D. Couplet Philosophiæ Sinicæ præmissâ, Sinicè legitur, *Si fam, Yeu Ximgin*, seu (ut nostræ pron. conformare possim,) *Si fang, Yeu Shing gin*, i. e. *Vir Sanctus in Occidente existit.* Quibus verbis an propheticè respexerit Christum, vel potiùs historicè Judæorum Summum Sacerdotem, dubitatur. Ego sanè posteriore sensu accipiendum duco. Utcunque

tamen ſit, certum eſt 65 annis poſt Chriſtum natum, Imperatorem *Mingh-Ti* dictis Confucii verbis partim, partimque per apparitionem Viri Sancti in Somnio viſi, miſiſſe Legatos in Occidentem ad exquirendum dictum *Virum Sanctum & Legem Sanctam.* Sed illi pervenientes ad aliquam Inſulam prope Mare Rubrum, non auſi ſunt ulteriùs procedere: re itaque infectâ redierunt. Ne autem in caſſum videretur Legatio, loco *Viri Sancti,* Imperatori retulerunt *un Pagode* ſcil. Idolum *Fæ* ſeu *Fe* Impoſtoris *Fæ kiae,* (non *Fohi* ut aliquis legit, qui fuit Imperii Sinici fundator primus:) & hoc modo Idololatriam atque Metempſychoſin in Chinam primò invexerunt. Sed nihilominùs poſteà Dei providentiâ factum eſt ut Lex Sancta propagata fuit in China, uti conſtat ex prolixâ Inſcriptione Sinicâ apud Kircherum in *Chinâ illuſtratâ,* ut & ex ternis procerrimis ſacræ Trinitatis effigiebus (non æqualis proceritatis) quas uſque hodiè in Idololatricis ſuis Templis ſervant, quod didici à Chinenſi Amico *Shin Fo-çungh.*

CAP. XXXII.

Ex orientali mythologiâ unius Σιβύλλης *origo, reliquarum exploſio. In linguâ Chaldaicâ & Phœniciâ* Virginis *cœleſtis ſignum ſynecdochicè & tectè notari ſolere ſui Symbolo* Σιβύλλας *ſeu* Spicâ, *quo nomine intelligitur totus Aſteriſmus. Unde Docti & Sacerdotes mythologiæ cuſores de cœleſti & miraculosâ* Virgine *vaticinatrice mira pro ingenii ſpecimine finxerunt & credulo vulgo obtruſerunt, (ut in cæteris ſolebant facere:) adeò ut tandem mos eſſet cuilibet inſanienti* Virgini *ſe vatricinatricem prætendere. Quâ occaſione etiam de Phœnice agitur, atque Zodiacalium Signorum origo Græcorum fictionibus antecedere ſtatuitur. De illis & aliis Aſtris videri poſſunt Notæ noſtræ ad Conſtellationes apud Ulugh Beighum Perſ. Lat.*

UTI autem hoc loco perſequar præcipuos qui de Chriſto aliquid prædixerint vel prædixiſſe prætenduntur, apud facilioris fidei viros aliquid revelâſſe cenſeantur *Zoroaſtris* pſeudoracula carmine Græco conſcripta: quæ tamen (proh dolor!) vel à *Pſello* vel ab aliquo Græcorum Monacho conficta ſunt, & à *Patritio* & aliis edita. Talia autem fictitia magis convellunt quàm Chriſtianam Religionem confirmant uti faciunt debilia Argumenta omnia, quæ aliquam cauſam ſemper labefactare potiùs quàm juvare judicantur. Ejuſmodi ſpuria de Chriſto extant in Apocryphis 2 *Ezdræ,* Cap. II & VII. Et ejuſdem farinæ cenſûſque ſunt *Sibyllina Oracula* (ut vocantur,) quæ prætenduntur de *Chriſto* continuiſſe Vaticinia quædam per tot Virgines effuſa,

effusa, quæ (vah mirum!) clariores quàm olim Prophetæ Revelationes habuisse prædicantur. Hæ erant numero 10, quas (cùm celebre evaderet nomen,) variæ Regiones sibi vindicare satagerunt. Harum primam Persicam fuisse meminit *Nicanor* in rebus gestis Alexandri Magni. Et *Lactantius* dicit *Sibyllas* fuisse multas. Mirum est in quantum Sibyllinorum Rumor veteres delusit, tam Ethnicos quàm Christianos, & æquè ac Phœnicis fabula penè ab omnibus creditus. Quòd prætendebant *Sibyllam Erythræam* quædam de Christo scripsisse, refert D. Augustinus de Civ. Dei lib. XVIII, cap. 23. Sed talia non credenda docet in Libro contra Faustum Manichæum XIII, cap. 15. Ea quæ hodiè sub eo nomine extant, nullum Oraculum continent, sed tantùm Historiam Biblicam ab aliquo Christiano ex Bibliis & Patribus collectam, & carmine Græco conscriptam. Illa autem futilia quæ reverà à Sibyllis scripta putantur, nullibi extant. Anilia quædam Mysteria 9 tomis scripta, olim oblata fuère Tarquinio Superbo à furente quâdam Vetulâ Cumis ortâ, quæ ideò *Sibylla Cumana* audit. Nihil autem de Christo continuisse creduntur, sed potiùs res ad Romanum Imperium spectantes. Et sic Sibylla Erythræa, & aliæ. Ideóque à Romanis primò designati sunt *Quinque* Viri, deinde *Quindecim*, qui ergò *Quindecimviri* nominati sunt, talium Fatidicorum Librorum Custodes; quorum etiam erat de eis Judicare, & in eis benè versari, ut pro natâ occasione consulentibus respondere possent. Et, ut notat Tacitus lib. 4, talis erat *Caninius Gallus*, qui à Magistratu increpatus fuit, quia nimis temerè aliquid quod illis videbatur spurium, inter Sibyllina oracula admiserat, *cùm* (inquit Tacitus) *multa vana sub Nomine celebri vulgabantur*. Unde constat plures tunc solere se Vaticinatrices prætendere, & satagere ut sua Vaticinia sub Sibyllinorum nomine Quindecimviris obtruderent.

Videntur ea Scripta fuisse talia ac superiori seculo erat *Nostradamus*. Debebant autem esse Fœminæ, eæque Virgines, ut hujus Fabulæ origini meliùs correspondrent: &, si aliqua fatidica Fœmina artificiosè & audacter aliquid de rebus publicis pronuntiabat, tum ejusdem Effata inter Oracula admittebantur. Nam (ut ex Orientali Mythologiâ elicitur,) secundùm illorum temporum genium, à Mysteriorum Cusoribus Chaldæis & Phœnicibus prætendebatur miraculosa quædam *Virgo* nomine *Sibylla*, seu ut Tacitus *Sibulla*: unde factum est ut quævis Enthusiastica fœmina & ecstatico furore acta vaticinatrix, eodem etiam nomine vocaretur. Sic Lactantius, *Omnes*

 [fœmi-

[fœminæ] *Vates, Sibyllæ sunt à veteribus nuncupatæ.* Et Servius ait, *Sibylla est appellativum nomen omnium vaticinantium:* & alibi, *Sibylla est omnis Puella cujus pectus numen recipit.* Ideóque *Sibyllæ* & *Bacchides* unà nominantur à Plutarcho; nec sanè melioris sortis erant quàm *Mænades* & *Thyades*, & *Bassarides*, quæ ex *Bacchis* fuère.

Quid Sibyllæ scripserint, certò non constat; cùm id quod scripserunt, nullibi extet: earum enim Libros *Stilico* dum contra Honorium & Arcadium defectionem moliretur, cumbussit. Libri ad Tarquinium allati, servati sunt usque ad Bellum Marsicum: & tunc unà cum Cistâ lapideâ in quâ sub Jovis Capitolini Templo reconditi sunt, conflagrârunt dicti Templi incendio. A talium rerum Fictoribus adornata sunt quædam Fragmenta ab Autoribus citata, quæ veterum Prophetarum de Christo Effatis multò planiora sunt; & hoc nomine fictionem redolent, ut solent piæ fraudes omnes. Adeò ut vetera Sibyllina in Orbe jam hodiè Nomine & Rumore potiùs quàm Re circumferantur. Et fortè sapientiores Ethnici talibus fidem reverà non adhibuerint: sed politicum erat: & cùm plebs talia crederet, satius erat ut Magistratus ejusmodi religiosis fraudibus in obedientiâ contineret populum; *Dii sic voluere: Oraculo monitum est: Sibyllæ prædixerunt:* quia *populus vult decipi, & decipiatur.* Nam omni ævo in usu fuerunt tam piæ quàm politicæ fraudes, inter quas numeranda sunt *Sibyllina*, quæ nullo sensu erant *Oracula*, nisi quòd fuerint dubia, obscura, & amphiboliæ plena, ut ita in utramque partem & latiorem sensum construerentur, & omni eventui indifferenter subservire possent. Ne autem hæc gratis dixisse videar, audiamus Ciceronis de hac re sententiam in Lib. II de Divinatione; *Sibyllæ Versus observamus, quos illa furens fudisse dicitur. Quorum Interpres nuper falsa quædam hominum famâ dicturus in Senatu putabatur, eum, quem reverà Regem habemus, appellandum quoque esse Regem, si salvi esse vellemus. Hoc si est in Libris, in quem Hominem & in quod Tempus est? Callidè qui illa composuit perfecit, ut quodcunque accidisset, prædictum videretur, Nominum atque Temporum definitione sublatâ. Adhibuit etiam latebram obscuritatis, ut iidem Versus alias in aliam occasionem posse accommodari viderentur.* Ex ejus verbis constat eum hæc in Libris non vidisse, sed ea tantùm traditione accepisse. Nempe Ciceroni & sapientioribus subolebat talium fraus: ideóque à genere fœmino in masculinum *qui* transit; cùm crederet hoc esse astuti alicujus nebulonis opus summâ cum industriâ & meditatione confictum.

Si Cicero non credidit, an Chriſtiani credent? Cùm talia apud ipſos Ethnicos ſordeſcerent, haud mirum eſt quòd eæ quæ poſtmodùm (arreptâ hac *Sibyllini* nominis occaſione) editæ ſunt quorundam Chriſtianorum piæ fraudes, à Celſo & Ethnicis ſtatim detectæ & exploſæ fuerint, Chriſtianæ Religioni plus detrimenti quàm emolumenti afferentes, eámque Ethnicorum contemptui & deriſui exponentes. Miror Chriſtianos talia deprompſiſſe Tela, quorum acies tam facili negotio retuſa. Abſit ut quis prætendat Dei cauſam defendere fictionibus ac mendaciis, & tam ineptis argumentis quæ eam potiùs enervare quàm corroborare cenſeant prudentiores. Nam aliquam cauſam debili ac infirmo argumento defendere, plus ei nocet & officit, quàm adverſarium afficit: à quo itaque abſtinuiſſe longè ſatiùs fuiſſet. Sic Chriſtianitati patrocinium quærere à *Sibyllinis*, eſt cauſam perdere. Spero Chriſtianam Religionem non tam infirmis rationibus niti: ne fortè fallaci fundamine ſubducto, collabaſcere & ruere potiùs quàm confirmari ſentiatur Chriſtianitas.

Unde autem tam myſterioſum Nomen natum & ad nos derivatum fuerit, in ſequentibus dicetur. A Sacerdotibus Ægyptiis fingebatur, Phœnicem viſum fuiſſe apud *Heliopolin*. Addam, immò & apud quamvis urbem: ſed meliore prætextu fictum quòd apud *Heliopolin* viſus fuerat *Helios*, (qui *Phœnix*,) alludendo ad nomen in quo latebat *Jocus*, qui ab aſtutis Sacerdotibus ut myſterium obtrudebatur ignaræ plebi. Cùm autem in Notis noſtris ad *Itinera Mundi*, *Phœnicis* Fabulam explicavimus, *Oſirin* noctu amiſſum craſtinâ luce reperiendum docuimus, & *Sirenum* mythologiam expiſcati ſumus, (tanquam in Chimæris ſectandis & proſequendis verſati;) ſic & hujus loci ſcopus videtur depoſcere ut ejuſdem censûs *Sibyllæ* origini etiam clariorem aliquam lucem (quaſi à fulgentiore Sydere derivatam) affundamus.

Ut itaque *Sibyllarum* etiam Myſterium recludatur, & Fabula (ſuper quam tota hæc fundatur hiſtoria) retexatur, præmittendum eſt, quòd cùm tota vetuſtiſſimorum hominum felicitas & vivendi ratio in Agriculturâ & paſtorali vitâ conſiſteret, ab illorum temporum Vatibus & Sacerdotibus conſcriptus eſt ſuprà memoratus كتاب الفلاحة *Liber Agriculturæ*, qui Religionem & Agriculturam miſcebat, ut proſperitate hujus, homines ad illam excitari poſſent; & ut exercitio illius, in hac etiam feliciores & beatiores evaderent. Cúmque à vetuſtiſſimis Chaldæis & Arabibus (ut teſtantur Maimonides & Abulpharagius & alii,) Stellæ crederentur inſignem vim habere in procurandis

randis

randis pluviis & imbribus, unde terra donaretur lætiori fruge & talem ſortiretur fertilitatem quæ eorum Agriculturæ & Paſtorali vitæ apprimè quadraret, multæ Conſtellationes à Pecoribus & rebus ruralibus denominatæ ſunt, ut olim in Notis ad *Olugh-Beighum* docuimus. Hinc etiam 12 Signorum Zodiacalium Nomina ab antiquiſſimis Chaldæis & Phœnicibus excogitata, rei ruſticæ adaptata ſunt: quædam verò à Græcis pro ſuo ingenio mutata & aliter interpretata. Propter dictam rationem horum 12 Signorum primum (quod tempore Hipparchi in Zodiaci & Eclipticæ interſectione ſitum,) dictum eſt Κριὸς gregis Zodiacalis Dux in circulo ſignifero qui Eclipticâ figurâ cœlum ad inſtar zonæ cingit: is eſt orientalibus حمل *Hamàl*, i. e. *Agnus adultus*, ſc. *Aries* dux pecudum & gregum. Et proximè veniebat *Taurus* dux pecorum & armentorum; quia verno tempore (cui hæc duo Signa præſunt,) moventur Sales qui omnis vegetationis & generationis principia ſunt, quibus animalia ad ſalacitatem excitantur, & hujuſmodi Beſtiæ incaleſcunt; & cùm ſuas partes egerint, concipiunt: & deinde pariunt (ſecundùm tertium Signum) *Gemellos* pecudum & pecorum, vel ſaltem ut *Geminos* pariant benè à poſſeſſoribus ominatum eſt, & ab harum Stellarum influxu ſperatum. Ideóque in veterum Aſtronomorum (ut & recentiorum) Sphærâ pingendi eſſent *Gemelli* (non *Hominum*, ſed *Brutorum*,) qui in beſtiis gemellos procurarent, ut impoſiti nominis ſcopo reſpondere, & rei ſignatæ Signum indigitare poſſent, cùm hæc omnia ad agriculturam ſpectent. Nam nihil ad rhombum ſunt *Caſtor* & *Pollux* Phœnicibus non noti, ſed ex Græcorum mythologiâ poſtliminiò petiti; cùm certè fuerit aliquid hiſce Denominationibus prævium & tempore antecedens. His ſupervenit Sol vernans: adeò ut *Aries* & *Taurus* qui virtute Solis & Salis ad ſalacitatem excitati, ſuas imprægnant fœmellas quæ deinde pariunt *Gemellos*. Nam ſi verum ſit illud Ariſtotelis, *Sol & Homo generant hominem*, tum æquè verum eſt, *Quòd Sol & hæc Animalia ſuam generant ſpeciem*, cùm ſine Solis cooperatione nulla fiat generatio nec fructuum maturatio. Hiſce proximum Signum eſt *Cancer*, ubi Sol in Tropico verſatus, ad inſtar hujus Animalis retrogradus eſt. *Cùm* (inquit Macrobius libro 1, capite 17,) *Sol in Signo Cancri æſtivum Solſtitium facit in quo eſt longiſſimi diei terminus, & inde retrogreſſum agit ad diminutionem dierum, Pythius eo tempore appellatur*, ὡς πύματον θέων, ὅ ἐςι τὸν τελευταῖον δρόμον τρέχων. *Idem ei nomen etiam convenit, cùm Capricornum rurſus ingrediens, ultimum breviſſimi diei*

curſum

curſum intelligitur peregiſſe. ---Ideò autem his duobus Signis, quæ Portæ Solis vocantur, Cancro & Capricorno hæc omnia contigerunt, quòd Cancer animal retrò atque obliquè cedit, eadémque ratione Sol in eo Signo (ut ſolet) incipit agere retrogreſſum. Capræ verò conſuetudo hæc in paſtu videtur, ut ſemper altum paſcendo petat: ſic & Sol in Capricorno incipit ab imis in alta remeare. Hactenus Macrobius. Poſteà Sol perveniens in *Leonem*, ubi ſc. Sol evadit Leo, & ſicut illud Animal eſt fortiſſimum, in ſummo ſuo vigore & fortitudine conſtitutus in menſe Julio. Deinde Sol viſitur in *Virgine*, & poſteà in *Librâ* ubi eſt in æquilibrio Aſcenſûs & Deſcenſûs, inter utrumque Tropicum ſeu Solſtitium medius, quo in loco eſt etiam caloris & frigoris æquilibrium. v. p. 258, lib. 1, cap. 21, fine.

Secundùm Phœnices & Chaldæos, Autumnali tempori (quando Fruges ad Meſſem maturæ,) præeſt *Signum Virginis* ſeu *Puellæ* Spicas in agro legentis. Hinc, inſigni Aſtronomo Perſæ *Abu Ma'ſhar* (corruptè *Albumaſar* & Ἀπομάσαρης dicto) in Sphærâ Perſ-Indicâ *in primo Signi Virginis Decano oritur Puella cui Perſicum Nomen* دوشيزه *Duſhîza* ſeu *Virgo*. Nempè præcipua hujus Signi Stella, eſt dictæ Virginis *Spica*; quæ Spicarum Faſciculum repræſentare cenſetur. Cùm enim quivis Aſteriſmus pro libitu fingentis quamlibet Figuram æquè referre ſupponeretur, pro hiſce Stellis configuratis olim fingi & pingi ſolebat *Virgo Spicam in manu tenens*, ſeu *Spicarum Faſciculum*; uti & hodiè apud nos etiam pauperiores Puellæ virgines tempore meſſis triticeæ Spicas legunt, eáſque in parvum Faſciculum ſeu Manipulum (Angl. a Songall) colligatas domum reportant. Virginis itaque Signum cœleſte eſt tantùm Emblema Puellæ terreſtris (Angl. a Leaſer) quæ meſſis tempore Spicas legit; idque neceſſitatis ſublevandæ cauſâ: quod quidem opus olim magis notabile, cùm Judæis juſſum ut pinguius aliquod Spicilegium pauperibus relinquerent.

Apud Arabes & Perſas hoc Signum Synecdochicè vocatum eſt سنبل *Súmbul* ſeu سنبلة *Súmbula*, i. e. *Spica*; quæ tamen propriè & abſque figurâ, eſt tantùm primaria hujus Signi Stella *Spicarum Faſciculum* repræſentans. Et hæcce Virginalis Signi pars (nomine tamen totius, *Virgo* ſubinde vocata,) toti huic Signo exprimendo ſufficiebat, cùm plura vel pingere vel verbis prolixiùs deſcribere non eſſet neceſſarium. A Phœnicibus itaque & Chaldæis in Zodiacalium Animalium ſeriem inſerta eſt *Virginis* ſpicilegæ *Spica* erecta eis dicta שבולת

ſeu

seu שבולתא Σίϐυλλα, meliùs rescribendum Σίϐϐυλα: sub quo tamen nomine (ut dictum) totum *Virginis* Signum intelligi solebat: adeò ut sive *Spica* sive *Virgo* hæc Constellatio dicta fuerit, perinde esset. Hac ratione factum est, ut Vocabulum quo *Spica* propriè significata est, tandem Synecdochicè pro *Virgine* acciperetur; cùm reverà id Nominis Grammaticè & verbo tenùs denotaret simplicem *Spicam* Virginis Spicilegæ *Signum*, quod itaque *Spicæ* Nomine inclarescere cœpit, & *Sibyllam* sonabat. In posterum ergò non Sibyllâ Cumanâ nec Erythræâ, &c. nostræ aures perstrepant: sed Sibylla cœlestis eáque unica ac sola audiatur & consulatur.

Hinc inquam Sibyllinæ fabulæ origo. Cùm enim hæc esset *Virgo* cœlestis *Sibyllæ* seu *Spicæ* nomine signata, & illis temporibus scitum esset (quia ænigmaticum & obscurum, dum plana & omnibus patentia sordescerent,) & in eorum Mythologiâ speciosum & ingeniosum, visum est huic *Spicæ* seu *Virgini* aliquod תימה Θαῦμα tribuere, quasi esset abscondita revelans & occlusa retegens referénsque adeóque Vatem seu Prophetissam eandem appellare. Nam cùm ab Astris suam præteritorum & futurorum Scientiam illæ Gentes semper peterent, non erat illepidum nec veterum ingenio incongruum, huic *Vaticinatrici* Virgini (tanquam *Scientiæ* cœlestis fonti) Σιϐύλλης seu *Spicæ* nomine subindicatæ, rerum Indicationes & Revelationes attribuere, & astutè ad delusionem vulgi (ut solebant) multa futilia de eâ prædicare.

Est itaque hæc fictio valdè antiqua, imò antiquissima, Chaldæorum & Phœnicum temporibus coæva: cùm ex horum Theologiâ desumpta fuit hæc fabula. Apud eos enim maximum ingenii specimen semper habebatur aptè fingere mysteria, & res planas ingeniosè reddere abstrusas, eásque ut gryphos & ænigmata proponere, dum cordatiores in talium admirationem raperentur, & ut horum Oedypi eorum interpretationi satagerent & explicationi allaborarent: ignarum autem vulgus Sacerdotum & Sapientum traditionibus implicità fide addicti, summâ credulitate talia ut indubitata & oracula admiserunt. Cùm itaque ob cœlestem fabulam de vaticinatrice Virgine percrebesceret fama, & quòd deberet esse ut Sanctior (non autem nupta aut deflorata) quæ talium Revelationum particeps fieret, in more erat ut quævis deliræ & mente captæ Virgines de futuris & abstrusis rebus capitis sui Chimæras evulgando, novas revelationes edere prætenderent. Et tum deinceps talis vaticinandi prætextus doctiores Gentes Græcos & Latinos & omnes curiosarum rerum indagatores

gatores pervasit, qui imitationis prurigine ducti, Virginalia sua Oracula publicare non dubitârunt, dum interim talium origo diu oblivioni tradita fuerat & ab immemorialibus seculis ignorata: res autem ipsa firmâ ac indubiâ fide recepta & tutò ab omnibus credita.

Quòd autem insani æstimarentur sancti, non est mirum, cùm omnes Vates tempore vaticinii fere erant quasi Ecstatici: & sanè apud Turcas qui de dictis oraculis nihil unquam audiverunt, etiam hodiè quivis maniacus æstimatur Sanctus, quia spiritu (ut credunt) afflatus & actus: unde faustum ducitur talis hominis manicam tangere, vel eum tangere qui eandem tetigerat. Et talis ab eis & ab Arabibus vocatur مجنون *spiritu obsessus*, à Persis ديوانه *dæmoniacus, furens*, seu ديوانه خدا *furens deo*, numine tactus & afflatus, ἔνθεος.

His positis, non sanè mirum deinde esse debet si (ad talis Virginalis Vatis exemplum) aliquæ aliæ furentes hoc prætextu in tantam seductæ fuerint insaniam, ut fortiori phantasiâ ac imaginatione correptæ, vel reverà crediderint vel saltem prætenderint se prophetiæ dono insignes esse; adeóque dictæ cœlestis *Virginis* sub Σιβύλλης seu *Spicæ* nomine Personam induentes Ethnici, (quasi Signiferâ Zonâ se ad vaticinandum accinxerint,) à primis mythologistis olim accepta *Sibyllina* seu *Virginalia* Oracula de novo recudentes, ea in variis Mundi regnis (præsertim Græciâ & Italiâ) ediderint tales Nugivendulæ. Neque aliquis mirabitur si citra Christum (hinc arreptâ occasione) dictas Vaticinatrices imitando, aliquis Christianus Monachus piâ fraude ductus, talia etiam ficta Oracula hexametro carmine Græco effuderit. Nam post excogitatos ab Astrologis rem rusticam sæpè respicientibus Asterismos, mythologiæ processus erat triplex: nempe Primò, à Mythologistis Chaldaicis & Phœniciis pro ingenuitatis specimine cusa sunt Virginalia quædam Vaticinia. 2. Secundò, ad eorum exemplum apud Romanos & Græcos tales fuêre Virgines Vaticinatrices & Vaticinia ad res fraudesque politicas spectantia. 3. Tertiò, eodem exemplo apud Christianos prætendebantur ficta quædam Virginalia oracula ad piam fraudem excogitata res divinas & Theologiam Christianam spectantia, præsertim quasi de Christo aliquid prædixerint clariùs quàm fecerunt Dei Prophetæ veteres in Bibliis: unde fraus facta est manifesta.

Ne itaque in mysteriosis Sibyllarum tenebris diutiùs hæreatur in mythologiam veterem urinando, fabularum involucro diu tectas margaritas expiscati sumus, & ex fictionum umbris clariorem veri-

tatis lucem (ut ſpero) eduximus. Ne quidem Σιὸς βȣλῆ (abſit prophanum) uſi ſumus, quia neque valdè divinitùs conſulta, neque humanam literaturam multùm redolet. Cœlitùs autem petito conſilio, dicta Oracula ſubtiliter excogitata, in antiquam fabulam reſolvuntur. Et ne Sibylla diutiùs à Cumis ad Erythram & deinde aliorſum vagari & à regno in regnum pedes ire cogeretur, hæcce terreſtris (ut vulgò creditur) Virgo à nobis ex hoc Mundo terreno relegata & ad ſuperos tranſlata, & in Phœnicium aut Chaldaïcum ſuum cœlum unde primò venerat evecta, inter ſocia Sydera relata eſt, & elevatâ autoritate in priſtinam cœleſtem Sedem reſtituta.

Ut videas aliorum de hac re opinionem, *Dion. Petitus* in ſuo Libello ſtatuit tantùm unam *Sibyllam Erythræam*, reliquas negando. *D. Gallæus* ſcripſit duos craſſos tomos in 4^to^, in quorum primo omnia *Sibyllina* corraſit & congeſſit, & in 2^do^ omnia ut falſa & fictitia refutavit.

CAP. XXXIII.

Veterum Perſarum Fidei ſumma: quæ tamen pleniùs petatur ex ſubſequente Libro Sad-der. Quid credunt de Deo & ejus Attributis; quòd ſit omnipotens & æternus, ſine quantitate & ſine qualitate, &c. De Ponte judiciali, & Beatorum ac Miſerorum ſtatu.

PErſæ ab origine Gentis ſemper crediderunt in unicum verum omnipotentem & immortalem Deum: & ii qui Chriſto citeriores (præter alia Nomina) Chriſtianos nominant سه خوان *Sih-chuân, Trivocantes* ſeu *Trinitarios*. Omnes Libros ſuos inchoant hujuſmodi formulâ, بنام يزدان بخشايشگر مهربان دادگر *in nomine Dei Condonantis Condonatoris, Miſericordis, Juſti*, quæ conſonant cum eis quæ leguntur *Exod.* XXXIV. 6, יהוה יהוה אל רחום וחנון *Dominus, Dominus eſt Deus miſericors & gratioſus*, &c. Deo ſe applicant in omnibus neceſſitatibus cum نماز *prece* & زاری کردن *ſupplicatione*, & بزنالیدن *ingemiſcendo*, سبحان پاکا *Sobhâna*, i. e. *Pakâ*, *Proh Sancte* Deus! cum aliis multis formulis. Credunt omnia Dei Attributa quæ nos credimus; quòd ſc. (ut eorum verbis utar,) is ſit omnium rerum كردگار *Factor* ſeu آفريدگار *Creator*, & خداوندگار *Dominator*, & پرورگار *Altor* ſeu *Suſtentator* Mundi, ſcil. ejuſdem Conſervator: quòd

quòd sit جاوِدن *Æternus* sine initio aut fine, نيرومند *Omnipotens*, cum pluribus aliis quæ recitare longum. Quòd sit داور *Judex* omnium hominum & Diei Judicii, in quo futura erit omnium رستخيز *Resurrectio* generalis, in quâ quisque accepturus est secundùm كرده ها *Merita* sua; quia sc. inde sequetur زندگانی جاوِدن *Vita æterna*, quæ اشوان *Beatorum* erit felix, & دوزخيان *Infernalium* misera: quia Deus paravit بهشت *Behisht*, *Paradisum*, seu مينو *Minu* *Paradisum-crystallinum*, eodem modo quo in *Apoc.* XV. 2, *Victores Sancti constituti super mari crystallino*, Et ibi erit پاداش *Præmium* pro Bonis: sed pro miseris erit دوزخ *Infernus* (al. dictus زرند *Zerènd* seu زرنك *Zerèngh*, sc. مغاك *Barathrum*,) ubi تاوان *Mulcta* seu *Pœna*, sive باد فره *Retributio mala* vel *Supplicium*. Tataris *Paradisus* est اوجمق *Ogjmak*, & *Gehenna* طامو *Dâmu*, quam intelligunt sub nomine Barathri profundissimi. Agnoscunt se quotidie peccare: sed profitentur se esse پشيمان *pœnitentes* propter omne peccatum suum sibi notum, sive sit منشني *Cogitatione*, sive گوِشني *sermone*, sive كنشني *facto*, sitve تني *Corporale* seu respiciens corpus, sitve رواني *Spirituale* seu respiciens animam, sitve گيتي *Mundanum* seu respiciens hunc Mundum, sitve مينواي *Paradisiacum* seu respiciens alterum Mundum. Credunt Planetarum & Angelorum omnibus rebus & Regionibus ac Urbibus præfecturam: quòd sint Dei ministri pro hominum Bono, & quoque Malo seu punitione si ei videbitur; quòd nempe mittantur ad exequenda illius Mandata, ad juvandum in Religione pios, & ad arcendum ab eis Tentatorem. Quòd sc. quisque particularis homo habeat suum Angelum bonum, & quoque malum qui in contrarium trahat: Diabolum esse infensissimum humani generis hostem, suas وسوسه *Tentationes* seu بد انديشها *Malas cogitationes* suggerentem & insinuantem, quantum Deus patitur. Et hoc concordat cum D. Pauli sententiâ, quòd scil. sunt Ministri seu Spiritus ministrantes pro eis qui hæredes salutis; ad defendendum & protegendum eósque à malis retrahendum, & ad mala ab eis arcendum ac amoliendum. Nec hoc tantùm pro Hæredibus, sed & pro iis qui exhæredati, quamvis eos à peccato cohibere non possint. Quòd quisque Angelum suum habere credebatur, haud obscurè colligitur ex loco de Petro ostium

pulſante; idque à pueritiâ, cùm Chriſtus de pueris & infantibus dixerit, *Angeli eorum ſemper vident faciem patris mei cœleſtis.* Tales (ut mihi videntur) ſunt qui ſub defunctorum ſpecie apparent de rebus faciundis præcepturi, ſi aliquis eos alloquitur. Nam illæ Species ſeu illa Spectra non ſunt hominum corpora, quippe quæ ſunt in Sepulchris; nec ſeparatæ Animæ, quippe quæ in humanis verſari deſinunt; nec Cacodæmones, quippe qui bona nuntiare & præcipere non ſolent. *Viſio beata* (quando ſcil. Angelus apparet vel apparere creditur,) vocatur اندا *Andâ*, quæ ab iis definitur *Juvenis figura quam Angeli piis viris oſtendunt.* Et quidem quòd ſolebant ut Juvenes formoſi apparere, conſtat ex iis qui apparebant Abrahamo, & poſteà iverunt ad Sodomam, ubi propter egregiam formam eos maſtuprare vel pædicare voluerunt Sodomitæ. *Spectri* ſeu Spiritûs immundi *Viſio infauſta* appellatur سنبات *Sanbât* ſeu سنبوت *Sanbût*, & exponitur نمون بي بون *Spectrum* ſeu *Species ſine eſſe*, a ſhew without being.

Perſæ credunt hominibus inſidere خوره *Chura* ſc. *lumen* quoddam ſeu *illuminationem* à Deo miſſam eiſque infuſam, per quam alii in alios dominantur, eis præſunt, eóſque regunt, & habiles redduntur, & Artes ac Artificia diſcunt. Hujuſmodi illuminatio quæ Regibus & Magnatibus & Doctis atque Juſtis infunditur, (quâ ad gubernandum habiliores fiunt,) vocatur كياخره *Keidchura* ſeu كيان خره *Keiânchura*, i. e. *Principum* ſeu *illuſtrium illuminatio.* Dictum iſtud *Lumen* aliàs aliquando vocatur اسبهبد *Iſpáhbad*, i. e. *Dux*, *Regens*, *Gubernator*, & نور اسبهبد *Lumen regens*, & اسبهبد خوره *Gubernans illuminatio.* Hæc omnia nihil aliud volunt quàm id quod vulgò vocatur *Lumen naturæ* ſeu *Lumen rationis.* Et quidem in *Ph. Gj. Iſpáhbad* etiam magis philoſophicè exponitur نفس ناطقه *Anima rationalis*, quæ ſcil. Corporis Gubernatrix, illud regens & in omnibus dirigens. Ut autem meliùs innoteſcat quid de Deo ſentiunt, & quo ſtylo eum alloquuntur, id accipe ex ſummæ apud eos autoritatis Libro *Sad-der*, in cujus Procemio Sacerdos qui eum Librum conſcripſit, hæc ſequentia habet carmine effuſa,

بنام خداوند ذات وصفات *In nomine Domini eſſentiæ-Divinæ & attributorum,*
خداوند فيض وخداي حيات *Domini abundantiæ & Dei vitæ:*
خداي كه عقل وروان آفريد *Dei qui intellectum & animam creavit,*

Dei

خدائي كه او جسم وجان آفرين	*Dei qui corpus & animam condidit:*
خداوند هستي وخداوند زيستي	*Domini existentiæ & Domini vitæ;*
خدائي كه در كل عالم يكيستي	*Dei qui in toto orbe unus est:*
خدائي كه ازعنصر او مختلف .	*Dei qui ex elementis suis variis*
سما كرد گردان زمين معتكف	*Cælum fecit circumrotans & Terram fixam.*
سما را بنقش كواكب نگاشتي	*Cælum stellarum variegatione depinxit,*
نه ايوان افلاك را بر افراشتي	*Orbes novem Xystis seu Contignationibus extulit.*
زمين ازمواليد معمور كرد	*Terram sobole-humanâ habitatum reddidit,*
درو روشني از مه و هور كرد	*Inque eâ lumen ex Lunâ & Sole effecit.*
جهانرا از جوهر ببستي وعرض	*Mundum ex Substantiâ & Accidentibus composuit,*
ازآن كار آدم بد اورا غرض	*In eo opere Homo fuit præcipua cura ejus:*
كه تا آدمي زآن هويدا شود	*Ut sc. Homo exinde manifestaretur,*
خلايق ازين دوز پيدا شود	*Creaturæ ex isto seculo comparerent,*
پرستش كنندش زروئي نياز	*Eumque propter necessitatem colerent,*
بگويند با خالق خويش راز	*E. Creatori suum arcanum dicerent:*
خدارا كنند از ره بندگي	*Ut Deo per modum servitûs facerent*
زامر او اطاعت پرستندگي	*Mandato ejus obsequium cultûs.*
اگر بندۀ راه پاكان گزين	*Si servus es, viam sanctorum elige,*
سخنهاي دين را از پاكان به بين	*Verba Religionis à sanctis percipe.*
زپاكي وازراستي سر مپيچ	*A sanctitate & rectitudine caput ne flectas,*
كه در دين پاكان جزين نيست هيچ	*Nam in sanctorum religione præter hoc non est quicquam.*
مناجات	*Soliloquia;* sc. petitiones ut is hoc Opus feliciter præstare possit.
آلهي دلم را صفائي به بخش	*O Deus, cordi meo claritatem largire,*
من بي نوا را نوائي ببخش	*Mihi inopi opulentiam largire.*
به پيغولۀ ظلمت افتاده ام	*In obscuritatis angulum illapsus sum;*
زشيطان بصد شبهت افتاده ام	*Propter Satanam in centum dubia incidi:*
زشيطان دلم را رهائي بده	*A Satanâ cordi meo liberationem dato,*
براه خودم رهنمائي بده	*In viâ meâ directionem dato.*

درج را زرگهاي من دور كن	*Dæmonium à venis meis procul agito,*
دل و ديده ام را پر از نور كن	*Cor & vultum meum lumine impleto.*
مكن ديورا بر تنم كامكار	*Ne facito Diabolum super corpus meum voti compotem,*
مرا دستگيري كن اي كردگار	*Mihi manuductionem facito ô Creator.*
دلم را مبر جانب حرص وآز	*Cor meum ne ferto ad cupiditatem & avaritiã,*
بلطف وكرم كارهايم بساز	*Favore & beneficentiâ opera mea facito.*
تو جان مرا محرم راز كن	*Tu animam meam arcani participem facito,*
در فيض بر روي من باز كن	*Abundantiæ portam coram facie meâ aperito.*
آلهي تو داني كه بيچاره ام	*O Deus, Tu nôsti quàm inops sum,*
بدام درج ستمكاره ام	*In reti Dæmonii iniquissimi sum.*
زدام دد وديو بيرونم آر	*E reti feræ-rapacis & Diaboli me eripito,*
كه پروردگاري وآمرزگار	*Quia Altor es & Condonator.*
آلهي تو آگاهي از كار من	*O Deus, Tu conscius es operis mei,*
همي داني احوال واسرار من	*Nôsti res & secreta mea.*
كه در راه دينت كمر بسته ام	*Nam in viâ religionis tuæ cingulo me accinxi*
اميد از همه خلق بگسسته ام	*Spem ab omni creaturâ abrupi.*
بتو دارم اميد اي دادگر	*In Te spem habeo ô Justissime,*
كه اين نظم صد در رسانم بسر	*Quòd hanc τῦ Sad-der compositionem ad finem perducturus sim.*
درين عقل مرا تازه كن	*In istâ compositione intellectum meum vegetum facito,*
وزو عالم را پر آوازه كن	*Et Mundum rumore ejus impleto.*
چنان كن هر كس كه اين بشنود	*Ita efficito, ut quicunque hunc* [librum] *audierit,*
بدين مايل آرد بدين بگرود	*Ad Religionem inclinetur, in Religionem credat.*
ازو تازه گردد دل وجان شان	*Ex eo vegetum sit cor & anima eorum,*
زجنت بيابند يكسر نشان	*Paradisi signum simul inveniant.*
روان همه شاد باشند ازين	*Hinc omnium animæ erunt lætæ,*
بكوشند آنگاه در راه دين	*Et exinde in viâ Religionis annitentur.*
آلهي زبان مرا در بيان	*O Deus linguam meam in explicatione ejus*
روان ساز مانند آب روان	*Fluentem facito ad instar aquæ fluentis.*

Cœlestia

Cœleſtia gaudia credunt eſſe omnis generis perquam maxima, quæ in genere memoraſſe ſufficit: at in Suppliciis magis particularis eſſe præſtat. Perſæ Mohammedani aliquando vocant دمنان *Inflatorium*, ubi pœna per Ignem. De veteribus etiam loquens *Shahriſtâni*, ex eorum ſententiâ meminit Pœnæ per Ignem in altero Mundo: ſed is eſt ex Arabibus, qui non ſemper fideliter & infallibiliter tradunt Perſarum res. Nam veteres Perſæ in Libris ſuis id non agnoſcunt. In Libro *Sad der* memoratur intolerabilis animæ fœtor, cum ejuſmodi aliis, quæ non tam ſpiritualia quam ſenſualia Supplicia, & tamen eis affici volunt Animam, incogitanter loquendo. Et tales ſunt quæ in Libro *Erdavirâph nâma* enumerantur Pœnæ Damnatis irrogandæ. Ibi enim in Capite de *Statu Gehennæ*, dicit *Sorûſh* & *Adur-Jezàd* ei monſtrâſſe ſupplicia Peccatorum, eúmque deduxiſſe ad ripam nigri fœtentis Fluvii (cujus aqua ut pix & frigida ut nix,) in quem projectæ ſunt miſerorum Animæ plorantes & deplorabiles. Deinde viſæ ſunt aliæ Animæ in Barathro tenebricoſo, ex quo erumpebat fumus, & in quo erant Scorpiones & ſerpentes & ſanguiſugæ pedes mordentes, & Diaboli peccatorum Animas jactantes eáſque pungentes & lacerantes & vulnerantes & mordentes, & rodentes ut canes rodunt oſſa. In alio angulo erat Anima capite humano & corpore ſerpentis, & multi circumſtantes Diaboli eam capite & pedibus plectentes; ſc. unus eam bipenni [vel aliàs Securi recurvâ] exaſciabat, alter in eam adegit pugionem, & alius eam maſsâ ferreâ tundebat perpetuò, & ſcorpiones eam perpetuò mordentes, & Trigides & Lupi & Leones aliæque malæ beſtiæ illam lacerare non deſinebant. Hæcque quia fuerat Pathicus & Pædicator, ideóque eum decerpebant membratim: nam cùm ejuſmodi fuerat opus ejus in Mundo, Anima ejus in formam Serpentis mutata eſt. In alio loco viſa eſt fœmina manibus portantem pelvim plenam ſanguinis, qui fuit pabulum ejus, eò quòd Puerpera non fuerat ſatis cauta quin accederet Aquam & Ignem & Lignum اورور *Vruër*. Alibi viſus eſt homo uno pede ſuſpenſus, in quem pugiones adigebant, & graviter plorabat; hæcque quia trucidaverat virum aliquem Fidelem. In alio loco viſus eſt homo cui adminiſtrabant ſanguinem & ſaniem & in os ejus infundebant, & pugiones adigendo, eum ſeptem membris puniebant; iſque centum doloribus obrutus eſt quaſi mons in pectus ejus cecidiſſet: hæcque quia cum alienâ uxore concubuiſſet. Alibi viſus eſt aliquis propter dolores exclamans, conquerendo quòd ex fame & ſiti torqueretur,

carnem

carnem ſuam rodens laceranſque; hæcque quia باز مى نگرفتى برخوان *Silentium non ſervarat in menſâ*, & aliorum cibos gratis comederat, unde *Churdâd* & *Murdâd* in eum offenſi ſunt. Alio loco viſa eſt fœmina mammis ſuſpenſa & ſemianimis ſicut ebria, quam circumdederant ſcorpiones & ſerpentes, & ſanguiſugæ eam inceſſanter mordentes in mammis & dentibus dilacerantes; hæcque quia fuiſſet meretrix, quæ abiens maritum quæſiverat alium. Deinde aliquot paſſus progrediendo, viſus eſt cœtus Animarum quæ omnis generis dolores patiebantur, à feris & leonibus dilaniatæ, à ſanguiſugis & ſerpentibus & ſcorpionibus compunctæ; hæcque quia كشتى *Cúſhti* ſeu *Cingulum* non induerant & Religionem neglexerant. Poſteà viſi ſunt ſerpentes & ſcorpiones, & fœmina in angulo pedibus ſuſpenſa, cujus lingua per cervicem extracta, & ipſa plorabunda; hæcque quia non obedierat marito, & reſponſa ei ſemper regerebat, & quicquid ab eo audiret, id vehementiùs reddebat. Cùm multis hujuſmodi aliis quæ narratu prolixa. Hæc talia ſunt ac ea veterum Græcorum & Chinenſium.

Perſæ quidem non omnes in omnibus rebus idem ſentiebant nec hodiè ſentiunt; ſed habebant inter ſe opinionum diverſitatem & varias ſectas, ut ſupra diximus. Aliqui credebant Beatorum Sedem fore in corpore Solis, ut Manichæi & alii hæretici. Orthodoxi poſt animæ aſcenſum ad Deum (ut apud Sepulchreta cernitur,) & requiem apud eum uſque ad Reſurrectionem, credunt habitationem corporalem reunitis animabus rurſus tandem fore in hoc Mundo renovato & refícto: terram enim de novo refingendam & talem ejuſdem ſtatum fore in ultimo judicio ipſi Indo-Perſæ produnt, ut ex ſuperioribus conſtat. Idem quoque ex eorum ſententiâ aliunde habuit D. Huetius in *Quæſtionibus Alnetanis* p. 290, (ut monuit me Amicus, nam Librum non vidi,) his verbis, *Guebri (qui Zoroaſtrem dogmatum ſuorum autorem jactant,) ajunt Terram olim liquefactum iri, & in aliam formam longè amœniſſimam reparatum.* Hæc conſonant cum eorum opinione quam tradit Plutarchus in Libro de *Iſide & Oſiride*, nempe *Terram tandem planam & æquabilem fieri, undèmque Vitam undèmque Civitatem Beatorum fore*, &c. Quâ autem ratione quóve modo hoc grande Opus faciendum ſit, non dicunt. Sed quòd hæc ſit reverà eorum traditio, conſtat ex Libro *Sad-der*, ubi inter Zoroaſtris Præcepta & Canones traditur talem fore Paradiſum terreſtrem amœnitate ad inſtar Hortiglorioſiſſimi, ad quem etiam per Pontem tranſeundum

eundum ad ſtatum renovatum: quod haud multùm abludit ab eo qui in Apocalypſi deſcribitur, & D. Paulus expectabat, & Orbis melior pars credidit, unde etiam in ipſo Corano promittitur. Hæc ergò opinio de Terrâ in amœnitatem reformandâ, antiqua fuit *Zoroaſtris*, à quo ad poſteriora tempora deſcendit & continuata eſt. Cùm autem tale quid in Veteri Teſt. Zoroaſtri noto non fuit revelata, id ille videatur à Poſtdiluvianis Patriarchis ut receptam opinionem accepiſſe. Ex dictâ opinione reſilire videtur quâ ratione Beatis comparetur talis Paradiſus terreſtris quando animæ cum corporibus reuniantur, nempe dum ſublatâ maledictione quâ terra damnata fuit ad producendum Spinas & Tribulas, tunc terra ad primum beatitudinis ſtatum reſtituatur, uti fuit ante Adami lapſum. Tunc *renovabitur facies terræ*, & erit *omnium rerum reſtitutio* (ut meminit S. Scriptura,) in priſtinum & primum ſtatum, quo terra non ampliùs maledicetur, ſed innocentia & æterna juſtitia è terrâ refloreſcent, ſecundùm D. Pauli Expectationem ſeu Revelationem de *novo cœlo & novâ terrâ in in quâ habitaret juſtitia*. Hæc itaque Paradiſi repræſentatio ſeu Revelatio non eſt novella, ſed (ut videtur) ab ipſo Diluvio veteri Orbi credita & eorum animis firmiter implantata, & nobis tandem firmo prophetiæ verbo confirmata & huc uſque propagata.

Et ut Jacobo olim exhibita fuit Scala à terrâ ad cœlum pertingens, ſic iſti ut Animarum tranſitum quodammodo ſenſibiliter exponant, deſcribunt Pontem per hujus Mundi abyſſum extendendum, ſc. per immenſum illud ſpatium inter nos & Paradiſum interpoſitum.

Dictus itaque Pons Judicialis (ut ἀνθρωποπαθῶς loquantur,) à *Camûſi* Autore deſcribitur جسر ممدود على ظهر جهنم *Pons extenſus ſuper dorſum Gehennæ*. Et quicunque per hunc Pontem à nemine Angelorum præpeditus, pertranſit, ad Paradiſum pertingit: aliàs à Ponte delapſus, in Tartara cadit & in ea præcipitatur. In iſto Ponte conſtituti ſunt duo Angeli examinatores, مهر *Mihr* & سروش *Sorûſh*: quorum ille ترازو *Terâzu*, *Trutinam*, ſeu ميزان *Mizân*, i. e. *Bilancem* ſecum in manu habet, ut poſſit examinare hominum Bona Opera ſeu Merita; ut, ſi nimis levia ſunt, à Ponte dejecti immergantur in Gehennam; ſi verò graviora & ponderoſa, tum per prædictum Pontem tranſeant in Paradiſum amœniſſimum, ubi eſt glorioſa Urbs, (putemus talem eſſe ac cœleſtem Hieroſolymam,) ubi ſunt Paradiſeæ Virgines non de-

floratæ nec deflorandæ, sed intuendæ, loci amœnitatem suâ præsentiâ augentes; & Horti & Flumina, &c. ut in Libro *Sad-der*. Ille inquam in Ponte bona ac mala hominum Opera trutinat, utrum horum præponderet, & quid de defunctorum Animabus illac pertranseuntibus statuendum sit perpendit; atque ex trutinâ discernens, Deo renuntiat. Et hoc modo Judicium præparatum defertur ad Deum, qui secundùm istam trutinationem de dictis Animabus decernit, (per Angelos examinatores,) ut scil. ψυχοστόλος ἠχῶ eos vel in æternam Felicitatem evehat vel in æternam Miseriam præcipitet. Et secundùm ultimam definitivam sententiam, executio Dei Decreto demandatur per hosce duos Angelos, qui (ut *Misericordia* & *Judicium*) junctim procedunt: ut quos *Mihr* seu *Misericordia* non excusaverat nec insontes pronuntiaverat, illos *Sorûsh* qui Angelus ferocior, tanquam Carnifex ad judicii executionem deducens, in Tartara detrudat. Quid verò secundùm eorum Doctrinam in Bilancibus præponderet, posteà ex Libro *Sad-der* docebitur. Metaphoricæ & figuratæ sunt hæ omnes loquendi formulæ, uti etiam est in Fronte notatio, ut in Apocalypsi, ubi disertè memoratur *Liber Vitæ*: & in tali Libro Judiciali conscriptio insinuatur à Mose, qui se delendum exoptat Israelitarum causâ. Dicta Animarum lanci impositarum ponderatio convenit cum veterum Græcorum ψυχοστασία. Et Angelo *Sorûsh* par erat Græcorum Νεκροπομπὸς seu ψυχοπομπὸς sive ψυχαγωγὸς *Animarum Deductor* ad Inferos; vel etiam *Eductor* seu *Evocator*, ut (ex sententiâ Græcorum) responsa daret interrogantibus.

Semita seu Trames per Pontem ad Paradisum ducens, in vetustioribus Libris dicitur پول چینوت *Pûl Tchinavad*, seu tantùm چینوت *Tchînavad* sive چینه ور *Tchîna-var*: & subinde sonatur *Tchînûr*. Hæc autem Vox pro Scribarum imperitiâ olim deformata, eodem vitioso modo etiam scripta retinetur in quibusdam Libris qui aliàs authentici: sic in *Pharh. Sur.* scripta legitur خنبور *Chumpûr*, & in *Pharh. Gj.* خنیور *Chinîvar* seu *Chunîvar*; & in *Nim.* دینور *Dînavar* seu *Dînûr*, q. d. *Religiosus* vel *Judicialis*. Non autem eo nomine intelligitur *Dies Judicii*, ut in D. Castelli Lexico malè vertitur; sed est *Pons* per quem transeundum est in Die Judicii extremi. Quoad vim vocis *Tchînavar*, in Libris *Nim.* & *Was.* exponitur Persicè راست, & (quod idem est) Turcicè طغری *Rectum, directum*, scil. non curvum: adeò ut *Pûl Tchînavar* sit *Pons rectus*, rectâ semitâ in alterum Mundum ducens.

Dictus Pons Arabibus (& ſubinde Perſis eâdem voce aliquando utentibus) vocatur صراط *Sſirât* ſeu سراط *Sirât* ſive زراط *Zirât*, quod in pleriſque Lexicis (ut *Camûs*, *Gjeuh.* &c.) exponitur ſimpliciter *Via*, *Semita*: apud Golium ex Ma'rûphide exponitur *Via patens*. At in *Turgj.* Arabico eſt راه باريك *Via anguſta*: quo quidem ſenſu meliùs convenit cum eo ejuſdem vocis uſu qui Orientalibus Theologis peculiaris eſt, dum hoc nomine appellant illam *Viam* illúmve *Pontem* per quem ex hoc Mundo in alterum tranſeundum ſit; qui certè (ut & in Evangelio) anguſtus eſſe debet: heic verò propter diverſam rationem, ut ſcil. Angeli Cuſtodes qui ibi tunc vigilant, poſſint examinare omnes tranſeuntes, & reprobos ac damnatos repellere atque arcere. Talis autem iſtius vocis uſus elucidat Alcorani Caput primum, ubi à Pſeudoprophetâ vocatur *Via directa*, ſc. ſine aliquo diverticulo: ibi enim legitur, اهدنا صراط مستقيم صراط الذين انعمت عليهم غير مغضوب عليهم ولا ضالين *Duc nos in Viâ directâ, in Viâ eorum quibus beneficus es, ſine iraſcendo in eos, & non errantium*: ſc. in viâ ducente ad Paradiſum, quæ recta eſt: heic enim *Via recta* non ſic dicitur in opp. *Viæ falſæ*, ſed in opp. *Viæ curvæ*. Senſus itaque eſt, O Deus, ducito nos in viâ ſalutis æternæ ſeu in viâ ſalvandorum quibus miſericors es; non autem in viâ errantium in quos iratus es; in viâ inquam per quam Probi & Beati rectà ituri ſunt, directo itinere ſine diverticulo & ſine aliquâ repulsâ. Quin & *Sirât* ſimpliciter ſumptum ſine adjecto Epitheto, apud eos uſurpatur pro *Viâ quæ ducit in alterum Mundum*, & peculiariter pro illo *Ponte* qui in dictâ viâ invenitur, per quem omnes Beati tranſituri ſunt, Reprobi verò ab eo repellendi & dejiciendi. Ideóque in Nomenclatore Turc. Perſ. Mogulenſi (cum eis quæ ad Paradiſum ſpectant) صراط *Sirât* exponitur پول *Pûl* ſeu *Pons*; qui alibi in Perſarum Libris vocatur junctim پول صراط *Pûli Sirât*, ſeu *Pons τῆς Sirât*, Turcicè صراط كبرسي *Sirât Kiúpriſi*, eodem ſenſu.

Quoad medium ſtatum, credunt defunctorum piorum animas eſſe apud Deum, aliorum alicubi, uſque ad Reſurrectionem, in quâ corporibus veſtitæ per Pontem (ubi ſunt Angeli cuſtodes) tentabunt tranſitum in terram felicitatis, & judicium ſubibunt in ipſo Ponte. De Mohammedanorum برزخ *Bérzach* & اعراف *Abrâph*, in Notis ad *Relig. Turc.* diſtinctè egimus. Sed neutri horum agnoſcunt Purgatorium. Nullus enim eſt Purgatorius Ignis, quod imaginatu ſtultiſ-

 ſimum:

ſimum: nam Anima non eſt capax ſupplicii per Ignem, cùm ſit Spiritus; nec Corpus eſt capax cruciatuum, cùm ſit mortuum & ſenſûs expers, jacens in ſepulchro. Ergò nulla poteſt eſſe pœna per Ignem, niſi hiſce rëunitis, quod non faciendum ante Reſurrectionem. Tunc enim homo corpore & animâ conſtans, capax eſt Supplicii per Ignem, uti dicit S. Scriptura.

In Libro *Ph. Gj.* legitur quòd Magi fauſtum reputant habitare in Monte سولان *Savalân* in *Aderbayagjân* 3 Paraſangis ab *Ardebîl*; ibi enim homines pios & devotos habitare exiſtimant. Veterum Perſarum fœminis eſt mirum quoddam Medicamentum dictum دانك *Dânuk*, eſt ſc. omnis generis Frumenta commixta, & unà cum ſuperinjectis Globulis ſtercoris ovini ſimul cocta. Credunt infantibus ſuis Dentes faciliùs naſci, ſi naſcendi tempore ejuſmodi cocturam ad amicorum domos dono miſerint.

Plutarchus dicit Perſarum Magos interficere Mures. At non tantùm Mures, ſed Serpentes, & Ranas & Corvos, & multa alia noxiorum animalculorum genera certo quodam tempore interimere ſolent, quod quidem tempus apud Agathiam vocatur Κακῶν ἀναίρεσις, de quâ videri poteſt Libri *Sad-der* cap. 47. Credunt enim Gehennam eſſe ſubterraneum quendam Carcerem plenum fumo & tenebris, ubi humanâ formâ Carnifices crudelitatem exercentes & omnium formarum Diaboli; & inter alios, Serpentes qui ſibilo & ranæ ac corvi Perſis valdè exoſi, qui crocitatione ſuâ perpetuâ divexabunt miſeros.

Perſæ (dicente D. *Ovington*) multùm æſtimant Gallos Gallinaceos, utpote qui ſuo Cantu homines à ſomnolentiâ excitare ſolent. Ajunt quòd poſt mortem *Yezdegherd* quando à Perſis fuga capeſſabatur per mare in Indiam, nocte tenebroſâ periiſſent niſi Gallus ceciniſſet & cantu ac vociferatione ſuâ indicaſſet eos haud procul fuiſſe à littore Indico. Prætereà eſt pugnax animal Marti ſacrum, & Perſica Avis, de quâ re videatur Caſaubonus ad Athenæum, qui Gallos primò ex Perſiâ ortos prodit.

CAP.

CAP. XXXIV.

De Nuptiis: de Baptismo seu Lotione: atque de Sepulturis.

IN Officio precum seu *Liturgiâ Magorum* extat solennis forma nuptialis valdè prolixa; ubi convenientibus amicis in Ecclesiâ, & quæsito consensu parentum, & pacto de Dote in tali summâ rubentis auri, cum aliis conditionibus, Sacerdos hæc omnia rata esse pronuntiat, eósque solenniter in Matrimonio conjungit, simul eis apprecándo plurimas particulares Benedictiones Fœcunditatis, & Longævitatis, &c. Olim incestuosas nuptias faciebant, quando eorum prophetæ *Zoroastris* permissu cum Matribus & Sororibus conjugium erat licitum. Illud autem sustulit *Alexander*, jubens Matres honorare, non autem nubere. Secundùm *Petrum de la Valle*, nullas alebant Concubinas, (quamvis paulò aliter dicat *Tavernier* in Appendice nostro:) nam scortationem omninò illicitam habebant, & (etiam in homine plebejo) inexpiabile crimen. Et, eodem autore, Sacerdotes & alii habent unam tantùm uxorem eodem tempore: nisi fortè prior uxor sit sterilis; tum enim possunt superinducere aliam multiplicandæ sobolis ergô, si modò prior illa consenserit: nam sine prioris consensu, non fit. Sed multiplicare Liberos (si legitimè id fiat,) est opus multæ pietatis & magni meriti in ultimo Judicio; quia hoc modo Fidelium numerus augetur. Idem quoque statuunt Persæ Mohammedani in Religione suâ. Præsulibus autem & Archipræsulibus secundæ nuptiæ non sunt licitæ.

In Libro *Ph. Gj.* dicitur, quòd Domiductionis nocte, & quo tempore Sponsam Sponso tradunt, viridia folia super eorum capita spargunt, & Ignem festivalem پرواز *Perváze* dictum accendunt, &, Sponsi Sponsæque vestium extremitatibus sibi invicem consutis & colligatis, eos circumagunt & circa dictum Ignem ducunt, cum festivitate & epulis. Sed in omnibus Festis intra sobrietatis limites se continent, cùm Veteres Persæ sint populi graves & austeri: & si aliquid luxuriæ habent, id didicerunt à Medis. Præsertim Ebrietas est peccatum maximum, non sine severâ pœnitentiâ à Sacerdote impositâ expiandum: vel aliàs eorum communio relinquenda: nam sequitur

Excommunicatio. Ideóque olim ne quidem Regi nisi semel in anno licebat inebriari, ut suprà notavimus ex Eustathio.

Pro Infantibus non utuntur Circumcisione, sed tantùm Baptismo seu Lotione ad Animæ purificationem internam. Infantem ad Sacerdotem in Ecclesiam adductum sistunt coram Sole & Igne; quâ factâ cerimoniâ, eundem sanctiorem existimant. D. *Lord* dicit quòd Aquam ad hoc afferunt in Cortice arboris *Holm:* ea autem arbor reverà est هوم المجوس *Haum Magorum*, cujus mentionem aliâ occasione suprà fecimus. Aliàs aliquando fit immergendo in magnum vas aquæ, ut dicit *Tavernier*. Post talem Lotionem seu Baptismum, Sacerdos imponit Nomen à Parentibus inditum. Et posteà, anno ætatis 15^to quando incipit induere Tunicam *Sudra* & Cingulum ut Religionem ingrediatur, & ille in Articulis fidei versatur, à Sacerdote ei datur Confirmatio, ut ab eo tempore inter numerum Fidelium admittatur, & Fidelis esse reputetur.

Quoad Sepulturas, Persæ nolentes Terram polluere, defunctorum corpora non humant, &c. Elementa enim omnia tenentur servare pura, prout in Libro *Zerâtusht nâma* præcipitur, 167,

بکوشند تا گوهران هر چهار *Conatum adhibeant ut Elementa quatuor*
بدارند پاکیزه وبی عوار *In puritate conservent absque vitiatione:*
زرخشنده آتش زآب روان *Sive sit Ignis splendens, sive Aqua currens,*
زباد لطیف وزخاك گران *Sive Ventus subtilis, sive Terra gravis.*
که زین چار گوهر تن جانور *Quia ex his 4 Elementis corpora animalium*
سرشت است دادار فیروزگر *Composuit Justissimus Potentissimus Deus.*

Quatuor Elementa ille *Quatuor substantias* seu *materias* vocat. Funus ad Conditorium deducitur & à Vespillonibus deportatur super گاهو *Feretro* ferreo: lignum enim nolunt polluere, quia alit Ignem. Lapideum Sepulchretum (si ita appellare liceat,) vocatur ستودان *Sotûdân*, seu aliàs دخمه *Dachma*, vel etiam دادگاه *Dâdgbâh*, i. e. *Justitiæ locus*, ubi sc. mortuus à spectantibus amicis justè adjudicatur ad felicitatem aut miseriam ex præsagio seu prognosi quæ mox memorabitur, quod putatur fieri die quarto: nam per 3 dies credunt Animam volitare circa corpus; ideóque metuentes ne aliquid defunctis desit dum adhuc peregrini sunt inter hunc Mundum & alterum, superstites

perstites amici primâ mortui nocte (ut suprà meminimus,) cibi & potûs triduanum commeatum prope Conditorium apponunt, quod laudabile in hoc Mundo & meritorium in altero. Et, si mortuus non gustat, inde reficiuntur Canes & pauperiores Mohammedani Eleemosynas sepulchrales gustantes & ligurientes. Quarto autem die Animas corpora prorsus relinquere & ad sua præmii vel pœnæ loca discessuras credunt. Armeni & Persæ Mohammedani suos mortuos humantes, hoc idem faciunt super ipso Sepulchro: Persæ autem veteres id faciunt juxta commune suum Sepulchretum, cùm particularia Sepulchra non habeant. Vide suprà p. 269.

Mortuos sistunt erectos stipite ferreo juxta murum, observantes ad utrum oculum primò accedat Vultur. Nam de mortuorum statu duorum generum habent præsagia facienda, sc. per Vultures & per Canes sagacissima animalia, stultè imaginantes ista narium sagacitate Animæ puritatem seu impuritatem sive fœtorem odorari posse. Tavernier dicit eos moribundorum ori applicare os canis, qui (si possit fieri) ultimum morientis halitum excipiat. Hinc est quòd in Zoroastris præceptis canes pascere jubeatur. Non autem credunt Transmigrationem Animarum, ut Indi faciunt. Si vultur primò invadit rectum oculum, aut canis adducitur ut ultimum halitum excipiat, tum ad album Conditorium ferunt: alias ad nigrum deferunt. Si omnia mala signa concurrunt, miserrimum judicant. Sed quid mirer Persas, cùm quotidie videam Christianos (quasi Ethnicismo nondum deposito,) in mediâ luce Evangelicâ viventes, auguria captantes à Cornicibus & Leporibus, &c. quasi Bruta illa animalia meliùs quàm homines præscire possunt. De his rebus audiamus D. *Ovingtonum*, qui in *Itinerario Suratensi* veterum Persarum in Indiâ sepulturas sic tradit: *Ad unum milliare ab urbe distat Sepulchretum, quod est Structura lapidea rotunda,* 12 *pedes alta, &* 100 *pedes in circumferentiâ habens. In medio muri est Ostium lapideum 6 pedibus à terrâ distans, quod ad excipiendum Cadaver aperiri solet. Hujus structuræ area inferior in quâ jacent Cadavera, elevatur quatuor pedes à terrâ, ab omni parte declivis versus centrum, ubi est foramen seu Cloaca ad excipiendum saniem cadaverum. Hoc sepulchretum est miserrimum Spectaculum, &c. Versus istud Sepulchretum Vespillones dicti* les Halâlchors *super Feretro* [ferreo] *deferentes Cadaver, illud super terram deponunt: & mox ad vicinas domos seu villas excurrunt ad quærendum aliquem Canem, quem per frustula panis aut placentæ quantum possunt alliciunt ut accedat*

cedat ad Cadaver: & quanto propiùs accesserit, eò melior est prognosis de felicitate defuncti. Et si potest adduci ut accipiat Frustulum dictæ placentæ ex ore defuncti, est certissimum felicitatis ipsius signum. At si Canis fortè metuens sibi, recusat accedere & dictum frustulum ex defuncti ore accipere, tum certò concludunt istius mortui conditionem esse desperatam & deplorabilem. Et certè secundùm hasce prognoses, pessima erat conditio illius miselli defuncti quem (inquit) *ego in hoc statu vidi: nam fugiens aversabundus Canis noluit allici ut ad commodam aliquam distantiam prope accederet ad Cadaver. Quando Canis (si vult ad hoc allici) hujus ceremoniæ suas partes egit, duo Sacerdotes ad unius Stadii distantiam à Feretro stantes, junctis manibus sonorâ voce per semi-horam memoriter recitant tædiosam aliquam precandi formulam: & tantâ celeritate hoc faciunt, ut vix halitum reciprocare liceat, quasi invincibilis esset necessitas eam verborum Formulam tantillo tempore recitare. Dum isto modo Sacerdotes garriebant, eorum facies obvelatæ erant, chartâ albâ per transversum vultum utrique auri affixâ, quæ 2 aut 3 uncias infra mentum dependebat. Quando isti suas Petitiones absolvissent, Halalchori elevantes Cadaver, illud in Repositorio seu Sepulchreto deposuerunt; dum omnes funus concomitantes binatim junctis manibus sequebantur. His factis, omnes contulerunt se ad proximum Rivulum ad quamvis quam fortè contraxerant impuritatem seu pollutionem abluendum.* [Sed ante hæc omnia] *aliqui consanguinei Cadaver erectum relinquebant ad observandum an dextrum vel sinistrum defuncti oculum primò peterent Vultures, ut ex eâ etiam prognosi, de defuncti felicitate aut infelicitate judicaretur. Ad istud etiam Sepulchretum semel quotannis deferunt Crania & Unguium præsegmina, quæ ideò diligenter in hunc finem secum conservant. Dicti Halalchori sunt inferioris generis Indi qui ad viliora quævis Opera adiguntur (ad mundandas plateas & evacuandas cloacas, &c.) eáque libenter suscipiunt, dum Mauri & Baneani talia recusant ne polluantur.* [Isti etiam edunt Cadaverosas bestiarum carnes, & nullum cibi genus conscientiæ ergò recusant: unde nomen حلال خور *Halâl-chûr, licitum edens,* nempe his quidvis est licitum licetque omnia edere.] *Isti propter operas & diætam habentur impuri, ideóque neminem alium libenter tangunt, nec aliquis ab eis vult tangi: & quia tactus inquinat polluitque, separatim vivunt ab omnibus aliis: quia quicunque ab his tactus est, tenetur habere molestiam purificandi seipsum. Per modum improperii vocare* Halâlchor, *est magnum convitium:*

tium:

tium: & tamen isti patienter ferunt, quasvis sordidas & laboriosas operas libenter suscipiunt & contenti alacriter peragunt.

D. Mandelslo ex relatione Persarum in Indiâ refert, *quòd Moribundus lecto exemptus ponitur super aliquibus glebis virentibus; quæ etiam post 5 aut 6 septimanas deferuntur ad Sepulchretum ubi relinquuntur ut res immunda. Et quicunque tetigerit mortuum aut ossa cadaverosa, debet se mundare & mutare vestes, & immundus manere per 9 dies, in quibus nemo ad eum accedere debet, ne sit immunditiei particeps. At quorum ossa cadunt in Aquam, certò damnati. Singulis mensibus celebrant Convivium pro defunctis Amicis cognatione proximis. In Indiâ quidem gerunt comam prolixam, suorum antecessorum more: at alii (ut Mohammedanis gratificari possint,) abradunt crines omnes præter unum in vertice cirrum. Et ut meliùs placeant Baneanis, abstinent à mactatione Animalium: & eâdem de causâ, omnes tam Sacerdotes quàm alii conformant se habitui ejusdem regionis, ubi albis vestibus induti. Si plorant pro defunctis suis, illud est irregulare. Non habent Templum in Surát. Si orant sedentes, est irregulare:* [nam alii oculati testes ajunt quòd orant stantes.] *Tam viri quàm fœminæ ex lanâ aut pilis camelinis gerunt Cingulum corpus bis circumdans, & ponè duobus nodis fixum. Adulterium & fornicatio sunt peccata magna. Non bibunt Aquam vitæ, sed vinum bibunt, si possunt habere: nam in Indiâ non nascitur. Sed ebrietatem odio habent, & pro eo delicto severa pœnitentia imponitur. Domus suæ incendium non aquâ, sed terræ injectione extinguunt. Istorum statura est mediocris: & vultu nitidiores sunt quàm cæteri Indi. Et citra omne dubium, Guebrorum fœminæ sunt candidiores & pulchriores omnibus aliis in eâdem regione.*

Quòd Persæ olim aliquando habuerint magnifica Sepulchra, tradit Procopius de Bello Persico lib. 1, & Agathias lib. 2, & alii. Tale erat Cyri Sepulchrum in Pasargadis; nam Xenophon narrat, quòd Cyrus paulò ante obitum jubebat corpus suum humari; & is inhumari curavit Liberos suos, at sine magnifico Tumulo. Et Darii Sepulchri meminit Strabo, cum utriusque Inscriptionibus. Nam cùm Darius ab Alexandri Besso fuisset interfectus, Principissæ petebant veniam eum inhumandi. Et Herodot. p. 478, notat Xerxem funerâsse Artachæum sumptuoso funere, adhibitis etiam Epulis maximis, cum Tumulo magnifico quem extruxit exercitus. Hoc de Sepulturis testatur Persicorum Regum Mausoléum prope Persæpolitanum Palatium, ubi in *Basso-relevo* cernuntur Regum Statuæ ex integrâ rupe

excisæ stantes super Tumulum in rupem excavatum & columnis elevatum: hæc omnia in pariete seu latere ejusdem rupis. Iste autem condendi in Tumulo mos, peculiaris favor fuit erga Reges & Magnates, eisque tanquam peculiare Privilegium concessum. Nam Magi vulgò suos defunctos volucribus & feris exponebant & hodiè exponunt: ideóque haud immeritò Persas barbaras consuetudines habuisse dicit Diod. Sicul. lib. 17. Et Herodot. libro 3, ait eos ægrotantes & semimortuos suos Milites in Sylvis exposuisse, juxta eos relictâ parvâ quantitate panis cum baculo: &, si fortè revalescens quis domum rediret, omnes eum tanquam Spectrum metuebant, nec audebant cum ipso conversari donec à Sacerdote expiatus fuerat; quia putabant eum cum Dæmonibus & Geniis conversatum fuisse. Et cùm extra bellum non solerent mortuos suos sepelire, *Seoses accusabatur quòd vanos deos coluerat, quos non colunt Persæ; & quod contra morem, defunctam uxorem suam humaverat*, ut notat Procop. de bello Persico p. 32. Et quidem Magi tam olim quàm hodiè gravissimum peccatum ducunt, aliquem inhumare, quia Terra est ex Elementis quæ habentur Sacra. Cùm autem ignis sit sacratior, mirum est cur Darius Hystaspes Pœnis permiserit mortuos suos cremare potius quàm humare & terrâ obruere: eisque prohibuit humanas Hostias immolare & Canina vesci, ut notat Justinus. Fallitur autem Annotator varius ad Just. p. 290, cum Persæ nec human nec crement ex generali Regulâ; quam tamen aliquando transgrediebantur, ut in prædictis casibus, & in casu Cambysis qui combussit Amasis Cadaver. Et quamvis magi ex Lege suos defunctos exponebant, tamen quia aliis Gentibus hoc grave fuit, in hostes ut pœnam infligebant Cadavera sua exponere. Ideóque quando inter Justinianum & Cosroëm de Pace agitaretur, pactum est ut Christianis liceret mortuos suos sepelire, ut tradit Menander in Excerptis de Legationibus.

In *Erdavirâph nâma* Cap. de *mortuorum statu*, memoratur quòd Stygius Gehennæ fluvius nigerrimus & frigidissimus, fiat ex lacrymis lugentium pro mortuis: nam gemitus pro illis, auget pœnam, & transitum per Judicii Pontem reddit difficiliorem. Ideóque ne mortuorum miseria augeatur, nequidem Parentibus permittitur plorare, nec ullus gemitus audiendus, nec futilia verba proferenda: hoc jubet Virâph, & ut potiùs utantur باژ *Silentio* & Mussitatione mentali propter mortuorum meritum, & ut recitent Librum *Avestâ*, ut sic quiete fruantur: sed plorare, est mos Diabolicus, & ejus jussu fit. Sic ille.

Quando

Quando autem ſupradicto modo adjudicatos, ad reſpectiva Conditoria deferunt, ferè ad 100 paſſuum diſtantiam antequam ad Conditoria veniant, Sacerdos obviam eis procedit (10 tamen pedum diſtantiam ſervans) luteo flammeóve Amiculo Pileóque indutus, omneſque Funeris comites ibi relinquens, adit adjunctum Focum Sacellúmve Ignis, ubi aliquibus ex Libro *Zend* precibus obmurmuratis ut ſuprà, dicti Veſpillones defunctum in Conditorio ei adjudicato per Oſtium ſeu Foramen in loricationis latere factum deponunt, ibique nudum Cadaver à Volucribus devorandum relinquunt. Poſteà verò propter horribilem fœtorem & miſerrimum ſpectaculum, omnes abhorrent illum locum adire; ægrè etiam ferentes ut aliquis Chriſtianus aut alius illa Conditoria videat. Et certè nemo niſi ſummâ curioſitate ductus, illum locum luſtrare tentabit.

Videri poſſunt quæ ſuprà ex Strabone notavimus. Heic autem ſequentia adſcribam ex Agath. lib. 2. *Tunc utique demortuum Mermerois corpus ipſius familiares elatum, extráque oppidum deportatum, (ſolum ita ac nudum) patrio ritu canibus pariter atque avibus obſcœnis quæque cadaveribus paſcuntur, devorandum expoſuerunt: hunc ſepulturæ loco morem obſervant Perſæ, atque hac ratione abſumptis carnibus, nuda oſſa ſparſim per campos projecta putreſcunt.* [ſc. tempore belli.] *In Capſâ enim aliquâ vel Loculo condere, vel etiam terrâ obtumulare, neutiquam fas eſt. Cuicunque verò Cadaveri non ſtatim advolârint Aves, vel accurrentes Canes non illicò dilaniârint,* [falſum eſt,] *illius hominis impuros fuiſſe mores credunt, animúmque injuſtum & Barathro dignum, malóque Dæmoni dicatum. Tum porrò, & quidem magis, neceſſarii atque amici jacentem lugent lamentiſque proſequuntur,* [ſc. tacitè, non autem aſſâ voce,] *ut penitùs emortuum, nec melioris fati participem. Qui verò quàm citiſſimè devoratus fuerit, feliciſſimum prædicant, ejúſque animam ſummâ admiratione proſequuntur, ut longè præſtantiſſimam & Deo ſimilem, & in beatas ſedes evolaturam. Promiſcua verò atque obſcurior turba, ſicubi in exercitu graviſſimo aliquo morbo premantur, ſpirantes adhuc & mente conſtantes educuntur: & poſtquam expoſitus in hunc modum aliquis fuerit, Panis fruſtum ei & Aqua Baculúſque juxta apponuntur, ut quamdiu cibum deguſtare poſſit, & virium aliquid ei ſuperſit, Baculo illo Animantia irruentia arceat, epulonéſque propulſet. Si verò nondum quidem interierit, vincat tamen vis morbi adeò ut jam ampliùs manus movere nequeat, tum utique miſerum ſemimortuum & jam animam agere incipientem devorant, & ſpem diutiùs etiam fortaſſe vivendi præripiunt.*

Multi enim cùm convaluissent, domum redierunt veluti in scenâ & tragœdiâ, ex tenebricosis Orci portis reversi, macilenti quidem & decolores, obviósque terriculantes. Si quis autem ita redeat, aversantur eum omnes & defugiunt ut maximè piacularem, & inter subterraneos eum adhuc censent; neque anteà pristinum vitæ institutum colere ei permittitur, donec à Magis expiatum fuerit piaculum expectatæ mortis, & quodammodo vitâ redonetur. ----Illud verò & quidem vehementer miror, quod vetustissimi illius regionis habitatores, Assyrii videlicet, Chaldæi, & Medi, non eadem cum Persis sentiant: nam circa Nini urbem, & circa Babylonicam ac præterea Medicam regionem Tumuli & Capsæ eorum qui olim mortui fuerunt exstant, non alium quàm nostrum morem servantes; & sive Corpora sint sive Cinis quod iis conditur, (utpote illis Græcanico ritu crematis,) neutiquam certè similia hæc eis quæ nunc fiunt fuerunt. Nequaquam itaque illi hoc pacto senserunt, neque ita ut qui nunc vivunt, & sepulturæ & thori jura pro suâ libidine violarunt, non solùm cum Sororibus & Neptibus rem habentes, sed Patres cum Filiabus; & quod omnium est sceleratissimum (ô Leges, ô Natura,) Filii cum suis Matribus. Hujus enim flagitii novum ab eis exemplum statutum fuisse, manifestissimè hinc cuivis liquere potest: fertur namque magnam illam Semiramin Assyriam eò incontinentiæ venisse, ut cum Filio suo Ninyâ congredi voluerit, atque adeò juvenem solicitâsse; illum verò recusâsse, molestéque tulisse. Tandem verò quum Matrem libidinis impatientem urgentemque cerneret, eam interfecisse, & hoc potiùs quàm alterum illud scelus perpetrare maluisse. Atqui si Lege hæc permissa fuissent, nequaquam uti arbitror, Ninyas eò credulitatis venisset. Sed quid attinet hæc perquàm vetusta commemorare? Paulo enim post Macedonica tempora & Persarum eversionem, ajunt Artaxerxem Darii filium, matrem suam Parysatidem (quum eidem quo Semiramis Malo obnoxia rem secum habere cuperet,) non quidem necâsse, sed declinasse iracundè & rejecisse; quòd neque pium esset neque patrium, neque in communi vitâ consuetum. Hæc ille. Bardesanes Syrus apud Eusebium de Medis (adeóque de Persis) dicit, *Quòd nutriebant Canes ad quos moribundos amicos nondum exanimatos abjiciebant ut devorari possent.* Sed ille eodem errore cum Agathiâ errat. Id autem quod istos autores fefellit, est Persarum mos ad moribundum adducendi Canem ad excipiendum ultimum halitum. Non itaque moribundos Canibus, sed Canes moribundis objiciunt seu apponunt, Canis os morientis ori applicando. Dictus autem Bardesanes vel pronus fuit errare vel mendacia

fingere

fingere in Persas seu Parthos: nam is apud Eusebium dicit *quòd Parthis Uxorem, Filiam, Fratrem, aut innuptam Sororem occidere liceret.* Sed hoc non habet plus veritatis quàm alterum præcedens: ideóque fides sit penes autorem de rebus aliàs inauditis.

CAP. XXXV.

De Persiæ & Persarum nominibus; & de modernâ atque veteri linguâ Persicâ ejúsque Dialectis: sc. de Persiâ, Parthiâ, Mediâ, & de harum regionum Linguis & Dialectis.

INter Persarum nomina, apud Herodotum legitur *Cephenes.* Strabo autem refert Æthiopum sic dictorum quosdam venientes in Persiam, ibi dedisse hoc nomen. Sed quòd (ut dicit) à seipsis & accolis dicti fuerint Ἀρταῖοι *Artæi*, meliùs arridet; cùm ارد *Ard* seu *Art* sit *strenuus, magnanimus*, quasi *Artæi* sint *fortitudine pollentes.* Apud Rivolam in Lexico Armenico, *Persia* moderno nomine vocatur *Shahistân*, i. e. *Ditio τοῦ Shâh* seu *Regis*, sc. quæ paret dominio ejus cujus Tit. est *Shâh.* In Libro *Nim.* Persarum regio nominatur تاجيك *Tagjik*, i. e. ubi Rex gerit *Coronam* dictam *Tâgj*: sed apud dictum Rivolam *Tágjik* minùs rectè exponitur *Turca*, quod monendum duxi.

Antiquissimum Persiæ nomen Biblicum, est עילם *Elam*, qui Persarum pater: unde discimus Persas fuisse *filios Elam filii Shem.* Hinc apud Rivolam *Persæ* Armenicè vocantur *Semazik*, *Semitæ.* Sed regio *Elam* (quæ *Elymais*) ubi primò sedem fixit, propriè est citerior *Mediæ* pars, seu potiùs pars quæ est *Mediâ* citerior & occidentalior. Nam *Medi* qui filii *Madai* filii *Japhet*, fuerunt paulò orientaliores: & quamvis à diverso Parente orti, eâdem tamen usi sunt linguâ, ad quod fortè alter alterum coëgerit, vel saltem commercium inter se habuerint. Et his ambobus adhuc orientaliores erant *Persæ* propriè sic dicti, qui provinciam پارس *Pârs* ad orientem Mediæ inhabitabant. Atque sub Persarum ditionem cesserunt adhuc Orientaliores, quæ sunt in *Ariâ Bactrianæ*, hodiè dictâ *Chorasân.* Nam *Aria* fuit duplex: sc. una fuit illa Ptolemæi sic dicta à Chorasaniæ præcipuâ urbe هراة *Hara* seu هرات *Harat* sive *Herat*; quæ inquam est *Aria* Ptolemæi in orientali parte Imperii Persarum. Et huic è diametro opposita in occidentali dicti Imperii parte est *Aria* Herodoti, comprehendens

Elymaidem & *Mediam*: fic ille, Μῆδοι — ἐκαλέοντο δὲ πάλαι πρὸς πάντων Ἄριοι. Hujus præcipuæ Urbes in linguâ Biblicâ fuerunt הרא *Hara*, & גזן *Gozan*, cum reliquis urbibus Medorum, ad quas tranflati fuerunt Captivi Ifraelitæ.

Horum & *Elymæorum* & *Chuzæorum* lingua, ea eft quæ hodie ab omnibus nominatur *Perfica*, fed non eft; quippe quæ fit reverà *Medica*, totâ fuâ naturâ & ftructurâ differens à *Perficâ*, quæ refpectu illius eft barbara: ideóque eam ex Aulâ fuâ exclufit Rex *Behrâm-Ghûr*, (ut mox dicetur,) ejus loco fubftituens *Medicam* ideò dictam *Deri* feu *Aulicam*. Eæ itaque voces quæ apud Herodotum & alios de linguâ Perficâ feu Parthicâ effe dicuntur, reverà funt ex Medicâ, vel faltem maxima earum pars. Illa ipfa lingua Medica eft quæ hodie in Elymaide & Mediâ & Parthiâ & Chorasân (exceptis quibufdam locis,) jam obtinet, & olim cum Medico Imperio ibi plantata fuit: Medorum enim primò fuit Imperium, poftquam (unà cum Perfis) Affyriorum jugum excufferant, & eorum *Exarchia* effe defierant. Hæcque Medorum lingua (antequam excluderetur,) veterem linguam Perficam reddidit mixtam, & penè obfoletam effecit, non autem ubique extinxit: nam harum Gentium Religio quæ olim femper eadem, fcripta eft in veteri linguâ, quæ ubique (unà cum Medicâ) obtinuit ufque ad tempus dicti Regis *Behrâm-Ghûr*, & in quibufdam locis hodiè obtinet.

Occidentalior Mediâ pars urbi *Ninivi* & *Maufil* proxima, eft كردستان *Curdiftân* feu *Curdorum* regio, vulgò *Gordyæi montes*, qui tam celfi ut ignes & candelas noctu lucentes videre poffunt Maufilenfes 10 milliaribus diftantes. Deinde occurrit regio لرستان *Luriftân*, ubi eft لر *Lùr* magna & *Lùr* parva. Paulò auftraliùs eft regio *Elymais*, ubi funt urbes تستر *Toftar* & Σοῦσα, Perfis سوس *Sûs*, i. e. *Glycirrhiza*; quam Judæi Ahafuero gratabundi per Euphemifmum in Libro *Efter*, nominarunt سوسن *Sûfan*, i. e. *Lilium*.

Ab Elymæis orti creduntur Perfæ: fic *Bar-Bahlûl*, ܡܓܘܫܐ ܡܢ ܦܪܣ ܗܠܝܢ ܗܘܘ ܡܢ ܒܢܝ ܥܝܠܡ ܒܪ ܫܡ *Magi fuerunt ex Perfiâ ex filiis Elam filii Shem*. Et idem vult Fl. Jofephus p. 24, Ἔλυμος μὲν γὰρ, Ἐλυμαίους Περσῶν ὄντας ἀρχηγέτας κατέλειπεν. Cùm itaque Elami Sedes propria fuerit *Elymais* ab eo denominata, ejus pofteri feu nepotes (ut videtur,) concefferunt magis orientaliter in Mediam & Perfiam.

Sed

Sed cùm Elami filii in S. Historiâ non recenseantur, plenâ luce in hac parte destituimur.

At quoad Elami ipsius Sedem, ea apud *Bar Bablûl* statuitur in regione *Ahwâz* quæ est *Elymais* : ܥܝܠܡ بلد الاهواز *Elam est regio Ahwâz*, quæ in Persarum Libris est خوز *Chûz*, Stephano Κοσσία, Herodoto Κοσσαῖοι seu Κίσσιοι. Ideóque vel *Elam* vel aliquis alius habuit filium aut nepotem à quo ista regio sic denominata fuit. *Gen.* XXII. 21, memoratur חוז *Chûz* Nachoris (Abrahami fratris) filius, qui videtur posteà fixisse Sedem in Elymaide, ibi relinquens sui nominis urbem *Chûz*, quæ nunc extat : unde tota regio hodiè in Libris nominatur خوزستان *Chuzistân* seu *Cossæorum* regio ; non autem خورستان *Churestân*, ut quidam malè legunt. Iste *Chûz* fuit ex Arpácshadi prosapiâ seu seris nepotibus in succedente generatione 8vâ. Is autem aliàs tam à suis quàm à vicinis Gentibus dictus est ܗܘܙ *Hûz*, (sc. هوز,) unde supradicta urbs ad hodiernum diem in plurali formâ appellatur اهواز *Ahwâz* seu *Ahvâz*. Nam Assyriis isti populi vocantur ܗܘܙܝܐ *Huzóye*, *Huzæi*, & regio ipsa (quæ *Chuzistân*,) est ܒܝܬ ܗܘܙܝܐ *Beth-Huzóye*, *locus Huzæorum*. Hujus itaque regionis incolæ qui primò ab *Elam* dicti sunt *Elymæi*, posteà ab alio Progenitore ex Shemi familiâ prognato, dicebantur & hodiè dicuntur *Chuzæi*, seu ut Assyrii scribunt, *Huzæi*.

Ista est urbs quæ in S. Bibliis vocatur גוזן *Gozan*, minùs rectè pro Persico خوزان *Chozan* seu *Chuzân*, quæ (ut dictum) hodiè in Libris scribitur اهواز *Ahwâz* plurali formâ ab هوز *Hûz*. At Mediæ antiqua urbs הרא *Hara* quæ cum eâ memoratur, hodiè non extat, quippe quæ immemorialiter deleta.

Post *Gordyæam* & australiorem *Susianam*, occurrit *Media* in Arabum Libris dicta الماه *AlMâh*, & lingua Medica الماهي *AlMâhi* seu *Mahæa*. In Persarum Libris Media aliquando vocatur شيروان *Shîrvân* ; an *Lac* vel *Leones servans* ? Aliàs in Geographicis libris vocatur جبال *Gjibâl*, i. e. *Montes* seu *montana regio*, seu magis distinctè جبال الاهواز *Montana τῆς Ahwâz*. In eâ magnæ quædam urbes sunt, sc. اردبيل *Ardebîl*, & قزبين *Cazbin*, unde denominativum est قزبي *Cazbi* seu *Caspius* ; de quo nomine *Caspii maris* fusiùs disseruimus in Notis ad *Itinera Mundi*. In eâdem regione præcipua urbs est آذرآباذكان *Adurabâdaghân*

daghân seu contractiùs آذربايجان *Aderbâyagjân*, (quæ quidem Provincia Ptolemæo perperam *Adiabéne*,) quo eodem nomine gaudet amœnissima urbs quæ hodiernis seculis audit تبريز *Tabrîz* seu *Tavrîz* sive *Taurîz*; tot enim modis sonatur. Hæc (ut putatur) olim fuit *Ecbatana* (de quo nomine in superioribus diximus,) mirabilis structuræ Urbs & Palatium, utraque condita per Regem *Dehâcum* ad exemplar *Paradisi Irèm*, quem in Arabiâ olim extruxerat Patrui ejus magni pater *Irèm* pater *Aadi* qui pater *Sheddâd* Avunculi *Dehâk*.

Persia à Sinu Persico orientaliter, apud Autores aliàs vocari solet *Achæmenia*, & Persæ *Achæmenes* seu *Achæmenidæ*. Apud Amm. Marcellinum Lib. XIX. cap. 2, in veteri editione legitur, quòd in bello amici Saporem compellabant *Achæmenem* & *Artaxerxem*. Vera autem lectio in ultimâ editione jam restituta est, quòd sc. vocabant *Saansaan* & *Pirozen*: nempe شاهنشاه *Shahanshâh* est *Rex Regum*, & پيروز *Pirûz* est *Victor*. Apud Herodotum *Achæmenides* erat frater Artaxerxis, & *Achæmenes* erat Darii filius, Xerxis germanus utroque parente, Ægypti Præses, & ibidem Classis Præfectus. Et alius *Achæmenes* erat alicujus *Cambysis* pater. Isti autem viri sic dicti, videntur quasi appellativè & emphaticè eo nomine vocati fuerint: cùm dicente Herodoto, Rex Cambyses hortando Persas, eos compellabat Ἀχαιμενίδαι, q. d. *ô genuini Persæ*! Nam apud Stephanum Ἀχαιμενία seu Ἀχαιμένιον est Περσικὴ μοῖρα *Persidis pars*: & Strabo collocat Ἀχαιμενίδας inter Susas & Caramaniæ fines: & sec. Herodotum, *Achæmenidum Tribus erat apud Pasargadas, & ab his Reges Persidæ sunt oriundi*; sc. usque ad Darium. Hoc itaque nomen videtur fuisse *Persiæ* & *Persarum* distinctio à *Parthiâ* & *Parthis*. Quo autem modo vox *Achæmenes* scripta fuerit à Persis, ulteriùs disquirendum.

Apud Rustemi Epitomatorem pluraliter عجمان *Agjemân*, seu sing. collectivè عجم *Agjem*, est *Persæ*: & in omnibus orientalium Libris tam *Persia* quàm *Persæ* vocantur عجم *Agjem* seu *Azjam*: formâ adjectivâ عجمي *Azjemi*, formâ plurali عجميان *Azjemiyân*; & sic *Tabari* fere semper legit. Emirchond in Vitâ Regis *Nûdar*, legit اعجميان *A'zjemiân*, i. e. *Persæ*. Et sic in Arabico Libro de Gemmis invenitur forma اعجمي *A'zjemi*, *Persa*. Ut autem meliùs concilietur cum formâ Græcâ, puto (quamvis nondum sic scriptum reperi,) analogum esse ut etiam singulari formâ cum term. *ân* scribatur عجمان *Azjemân*, eâdem ratione

ratione quâ Arabicum مسلم *Muslim, fidelis*, à Persis semper scribatur مسلمان *Muslimân* in sing. numero. Videtur itaque quòd apud antiquos Persia dicta fuerit *Achæmenia*, ut distingueretur à Parthiâ dictâ عراق *Erâk*, in nostris Globis *Arac* seu *Arach*. Sic Ogilb. in *Persiâ*, ex suis autoribus refert, *Quòd Pârsi seu Persa sit is qui ex provinciâ Pârs, & Agjemi qui ex quâvis aliâ provinciâ*. Sed apud orientales moderniores, nomen *Azjem* seu *Azjam* tribui solet toti Persarum Imperio, Parthiam etiam complectens. Apud Afros عجم *Azjam* significat *Græcos* aut quosvis *exteros*. Et in Turcico fœminarum Palatio dicto سراي *Serâi*, ibi اوغلان ايچ *itch oglàn* est *Servus interior*, & اوغلان عجم *Azjàm oglàn* est *Servus exterior*.

Quoad *Parthiam*, *ea* (dicente Herodiano) *erat parvus regionis angulus: ii tamen erumpentes evaserunt Domini totius*. Unde autem Græci habuerint nomen *Parth* seu *Parthiam*, conjicere non possum, cùm talis sonus nec Persico nec Parthico ore sonari possit. Id proculdubio corruptum est pro *Pârs*. Cùm autem *Chaldæa* vocetur عراق *Erâc*; & dicente *Angjou*, propter similitudinem Soli (seu Aeris & Aquæ,) medium Persiæ circa *Ispahân* & circumjacentia loca, eodem etiam nomine vocetur عراق *Erâc*; ergò distinctionis causâ, *Chaldæa* plerumque vocatur عراق عرب *Erâc-Arab* seu *Erâc Arabum*, & medium Persiæ عراق عجم *Erâc-Agjam* seu *Erâc Persarum*. Pro tali Chaldææ appellatione reddunt rationem petitam ex linguâ Arabicâ, quæ non est vera: nam *Erac* pro *Chaldæâ* ortum est ex Biblico ארך *Erec*, & *Erâc* pro *Persiâ* ortum est ex ايرج *Iregj* seu ايرك *Iregh* potentissimi monarchæ *Phridûni* filio, qui Persiæ etiam imposuit nomen in Libris usitatissimum ايران *Irân*, complectens totum Persarum Imperium ad austrum montis *Tauri*, eodem modo quo ab altero fratre تور *Tûr* tota Tataria ad sept. Tauri vocata fuit توران *Turân*. Sed pro vario autorum usu, Persia seu *Irân* subinde vocatur ايران شهر *Irân-Shahr*, quod aliquando restringitur ad Persici Imperii partem, ut apud *Emirchond* in vitâ Regis *Phridûn*, ايران شهر كه عبارت است از عراق وفارس وخراسان وقهستان *Irân-shahr quo notatur Erâk & Phârs & Chorasân & Kuhistân*. Aliàs aliquando nomine *Irân-shahr* intelligitur

urbs نيشابور *Neishâbur*, tanquam præcipua urbs & olim Metropolis, (in fine Persidis,) quæ aliàs dicta fuit شادخ *Shâdach* seu شادياخ *Shâdyâch*, & (si rectè scriptum) شادباخ *Shâdbâch*. Et aliquando etiam *Neishâbur* vocata fuit پهله *Pehla*: nam tot nominum mutationes subiit. Est autem *Pehla* Chorasaniæ seu *Bactrianæ* pars citerior, ejusque linguæ Dialectus. Nam ulterior Bactrianæ pars vocatur بلخ *Balch* seu بلخ باميان *Balch-Bamiyân*, unde ejus lingua est بلخ بامي *Balch-Bamiyensis*. Sub Persarum ditione semper venire solet dicta خراسان *Chorasân*, quæ Ptolemæo Χοροάνη malè pro Χορασάνη.

Quoad nomen پارس *Pârs* seu فارس *Phârs*, *Persia*, id in *Olugh-Beighi* & *Nassireddini* Tabulis non comprehendit totum Imperium Persicum, nec dimidium ejus, sed tantùm unam regionis partem in quâ est *Persepolis* & *Shirâz*, & *Ispahân*, &c. At *Ibn Phacreddîn Angjou* dicit quòd totum *Irân* seu *Persiæ* regnum olim vocatum fuit *Pârs* ab *Oxo* ad *Euphratem*, & à باب الابواب *Bâbo'lAbwâb* ad mare τῆς عمان *Ommân*: & quòd processu temporis multa alia loca Persiæ tandem accesserunt, ex quibus fuit خراسان *Chorasân* in antiquâ linguâ Persicâ significans *Orientem*; ideò sic dicta, quia sita est ad orientem τῆς اصطخر *Istâchr* seu *Persepolis*. Unde autem orta sunt nomina Biblica פרס *Pâras* & פרסין *Parsîn*, est dictu difficile: ideóque restat tantùm conjecturæ locus. Frustrà sunt qui deducunt ab Arabico فارس *Phâris*, *Eques*; nam non sunt magis Equites quàm reliqui orientales omnes. Videbimus itaque quid dicunt orientales. Autor Libri *Mu'gjizât* cum insigni elogio Persicè tradit, τὰς فرس قديم *Phurs kadîm* seu *Persas veteres fuisse ex filiis* فارس بن طهمورث *Phârs filii Tahmûras, quos Anushirravân adduxit è medio Climatis tertii & 4ti & 5ti. Hujus regionis incolas esse pulchriores & intelligentiores incolis reliquarum regionum; Corpora saniora, Artes & Scientias excellentiores, Facies formosiores, Vestitum nitidiorem, Cibum delicatiorem, & denique totum eorum conductum & rerum administrationem esse consultiorem.* Sic ille. *Ibn Shahna* in Libro de *primis & postremis* Arabicè tradit, Esse apud Arabes qui volunt Persas sic dictos fuisse à فارس بن ارشم بن سام *Phârs filio Arsham filii Sem*, [pro Arpachshad filio Shem;] *& secundùm alios, filii Japhet. Eos autem seipsos deducere velle à Kejomâras*, وهم يقولون نحن

نحن ولد كيومرث وكيومرث هو الذي عندهم ابتدي منه النسل مثل آدم *dicentes, Nos sumus filii Kejomdras: & is fuit ille à quo initium habuit tota progenies eorum sicut ab Adamo.* Aliqui volunt eos esse ex posteris Japheti, à فارس بن عامور بن جاوش *Phârs filio Amûr filii Japhet:* alii volunt eos esse ex filiis هدرام بن ارفخشد بن سام بن نوح *Hadorâm filii Arphacshad filii Sem filii Noæ.* Aliqui Historici narrant بارس *Pârs fuisse filium Elam filii Shem filii Noæ.* Alii volunt quòd *Pars fuit filius Pahlæ.* Quære an iste sit *Paldas*, qui *Pildash*? Ideóque inter tot dubia satius est confugere ad eam quam supra adduximus originationem, quòd sc. nomine بارس *Pârs* significetur *Thôs*, bestia inter canem & lupum in eâ regione abundans, unde sumpta fuerit denominatio.

Quoad Linguam Persicam, doctissimus Lexicographus & accuratissimus Grammaticus *Ibn Phacreddîn Angjou* Indo-Persa (qui ferè 200 abhinc annis vixit,) in suâ Præfatione Operis *Pharhângh Gibânghîri* Persicè scribens, accuratè tractat Linguam Persicam, eámque in 7 Dialectos distribuit, quarum 4 sunt متروك *neglectæ* seu *relictæ* & inusitatæ, adeò ut nulli Libri nec Tractatus nec Epistolæ in eis hodiè scribantur, nec in eis condantur Carmina; nisi fortè aliquando unum aut alterum vocabulum ex hisce Dialectis adhibeant Autores. Hæ autem inusitatæ Dialecti sunt هروي *Hervi*, seu Dialectus τῆς هرات *Herât*; & سكزي *Seghzi*, seu *Segistanæ* regionis Dialectus; & سغدي *Sogdi*, seu *Sogdiana* Dialectus; & دراولي *Drâvuli*: est autem دراول *Drâvul* urbs non valdè procul distans ab *Herât* in *Chorasân*.

Tres reliquæ Dialectus tales sunt in quibus Libri & Tractatus seu Epistolæ & Carmina scribuntur. Harum prima peculiariter زبان بارسي *Lingua Persica*, quæ in *Pârs* & *Istachr* usitata fuit. Secunda est دري *Deri*, quæ elegantior habetur. Ajunt (inquit ille) quamlibet vocem in quâ nullus est defectus, esse in Linguâ *Deri*, ut est اشكم *Ishkèm*, quæ defectivè scribitur شكم *Shikèm*; & برو *Birâv*, quæ defectivè رو *Râv*; & بكو *Bugbû*, quæ def. كو *Ghû*; quarum priores voces sunt in *Deri*, posteriores non item. Est (inquit) *Deri* Dialectus بلخ بامي *Balch-Bamensis*, seu urbis *Balch*; & urbis مروشاهجان *Marv-Shâghjân*, & urbis بخارا *Bochâræ*. Dicit se in quodam Libro scriptum

 reperisse,

reperîsse, quòd *Deri* sit Dialectus regionis بدخشان *Badachshân*: esse qui putent homines tempore τῶν کیان *Keyân* hac Dialecto usos fuisse: & Arabum eloquentissimum (intelligit Mohammedem,) dixisse, *Si Deus aliquid mitè & leniter loquitur* τοῖς ملایکه مقربین *Angelis sibi propinquis* (seu Cherubinis,) *id jubet in Linguâ Deri: si asperum seu durum, tum in Linguâ Arabicâ celere properante.* Et mox addit, *Quòd Lingua incolarum Paradisi, futura sit vel Arabica, vel Persica Deri.*

Tertia Dialectus est پهلوی *Péhlavi*, quæ incolis vulgò sonat *Pehéllavi*. Ea autem sic dicitur vel à پهلو *Pehlav*, qui (ut volunt) fuit pater τοῦ *Pârs*: vel aliàs à پهله *Pehla*, quo nomine designantur urbs ری *Rey*, & اسپهان *Ispahân* (antiquitùs dicta جي *Gjî*) & دینور *Dînavar*: aliàs autem *Péhlav* etiam significat *Urbem*, quasi *Péhlavi* sic dicta fuerit, q. d. *Lingua civilis, urbana*, non rusticana. Alii (inquit) aliter. Hactenus ille.

Ego addo, *Péhlavi* sic fortè dicatur, q. d. *lateralis*, quia est lingua novæ urbis ad latus veteris *Neishâbur* extructæ. Plerumque autem پهله *Péhla* seu پهلوه *Péhlava* est speciatim urbs *Neishâbur* (ut supradictum,) aliàs vocata ایران شهر *Irân-Shahr*: & hæc est Lingua illa antiqua Persica (quibusdam dicta زبان گبری *Lingua Ghebrica*,) in quâ scripti sunt omnes *Zerdushti* seu *Zoroastris* Libri. A supradicto nomine *Seghzi*, ea regio aliàs dicitur سگزستان *Seghzistân* seu سگستان *Seghistân* sive سجستان *Segjistân* vel سیستان *Sistan*: & aliter eadem regio vocatur نیمروز *Nîmrûz*, i. e. *Meridies* seu *media dies*, propter situm.

Quin & Lingua *Péhlavi* aliis etiam nominibus vocatur, vel saltem aliæ ejus differentiæ censentur. Nam præter 7 dictas Dialectos, apud prædictum Autorem (in medio sui Libri) ordine Alphabetico, memorantur Dialectus بهاری *Bahâri* & رامنی *Râmandi*, sc. *Râmandæa* seu *Râmandensis* Dialectus, & *Baharensis*. Alia Linguæ *Péhlavi* divisio, est اورامن *Urâman* seu *Uramanensis* vel اورامه *Urâma*, sc. *Uramæa*, *Uramensis*, quæ in *Ph. Gj.* definitur, نوع از کویندکی *Species Dialecti peculiaris Persis & veteribus eorum Poëtis in Linguâ Péhlavi: est sc.* قسم کوینکی *Sermonis species quæ primò excogitata est ab aliquo homine pagi Urâmæ, ejusdem nominis.* Sic ille. De hac Linguâ *Péhlavi* loquitur

loquitur *Chalîl Sûpbi* in Libro *Nimetullâh*, پهلوي لغت مغان وفرس قديم كه عربي مخلوط دكلدر اصلا *Péhlavi est Magorum & veterum Persarum lingua cum Arabicis haud mixta omninó.* Nam hodierna Lingua tam Medica quàm Persica multa admixta habet Arabica. Hujus linguæ Literæ seu Characteres antiqui, in hoc opere passim visuntur.

Supradicti nominis *Derî* superiùs allatæ sunt ex Libro *Ph. Gj.* rationes plures, unde certum est veram ejusdem rationem ab illo Autore (quamvis docto) ignorari. Apud plerosque Grammaticos per *Derî* intelligitur ordinaria Lingua Perso-Medica, eáque elegantior; & quidem recté. Veram itaq; dicti Nominis rationem Turcicè affert *Chalîl Súphi*, دري فارسي ديمكدر آنكچون دري درلر كه بهرام كور يساق ايلدي كه قپوسنده فارسي سويليه لر وبرات ومكاتب هب فارسي يازله اول زماندن برو فارسي يه دري درلر *Derî, hoc est dicere, Persica. Ideò autem vocata est Deri, quia Behrâm-Ghûr decretum faciebat, ut in Aulâ suâ omnes loquerentur Persicè, omnidque Decreta & Epistolæ Persicè scriberentur. A quo tempore factum est ut Lingua Persica vocaretur Derî.* Loquitur nempe de Linguâ quæ hodiè vocatur Persicâ, in quâ در *Der* est *Ostium, Porta,* & درگاه *Dergbâh* est اشك *Asbik Limen* seu *Vestibulum Portæ*, atque *Palatium*, *Aula* Regis: hinc دري *Deri* quod primâ fronte videtur Denominativum à *Der*, reverà est Denominativum à *Dergbâh*, ut abbreviari solent talia; eóque significatur *Aulica*, seu *Curialis*. Cúmque illo tempore multi uterentur veteri Linguâ *Péhlavi* quæ à Rege *Bebrâm-Ghûr* non fuit amata, ipse jussit ut omnes in ejus Aulâ Regiâ uterentur Linguâ Perso-Medicâ, quæ etiam hodiè in Perside obtinet, quæ ideò dicta est زبان دري *Lingua Curialis* seu *Aulica*. Et ipse aliquamdiu regnans, hoc modo effecit ut hæc Lingua ab omnibus æstimaretur: & proinde ejusdem usus ad hunc usque diem apud eos continuatus est, alterâ vetustiori Linguâ neglectâ & despectui habitâ. Rex iste obiit anno 30 Theodosii junioris.

Ex Linguæ *Deri* elegantiis habetur, quòd Litera د *Dâl* legatur ذ *Zâl* punctata sonans ut *z* immediatè post quamlibet aliam Literam motam. Hinc etiam idem mos obtinet in veteris Linguæ vocabulis, dum à modernioribus Persis Alphabeto Arabico utentibus suo recentiori modo scribuntur, ut scil. pro آدر *Adur* scribitur آذر *Azur*: & sic in

 ejusmodi

ejuſmodi aliis. Nam in veteri Linguâ non fuit talis diſtinctio; ſed à temporibus Regis *Yezdegerd* hoc innovatum eſt, ex quo Alphabetum Arabicum loco Alphabeti veteris uſurpârunt. Quin & ante illa tempora ab omni ævo Perſæ (pro natâ occaſione) ſic pronuntiârunt Arabum ذ (ut & ض & ظ,) omnes ut ز z, à quo etiam figura ذ haud multum abludit. Nam cùm veteres Perſæ in ſuâ linguâ difficiliores illos Arabum ſonos non haberent, ideò quando viderunt aliquid Arabum modo ſcriptum, id tamen proprio ſibi modo pronuntiarunt, ut & Turcæ & veteres Chaldæi; cùm nulli horum Linguæ Arabicæ difficilioribus ſonis ſe ſuámque pronuntiationem conformare potuerint: nam illa Lingua non eſt ſuavis, ſed quaſi potiùs *increpatoria* & *objurgatoria*, ut ſuprà. Et quidem uſque hodiè, Arabum pronuntiatio ut nimis gutturalis & difficilis æſtimatur: unde aliquando lepidi Socii (præſertim Turcæ) feſtivitatis causâ quando animus eſt ridere & hilares eſſe, ſolent adſciſcere aliquem homuncionem Arabicè loquentem, (quem coram ſe loqui vel cogunt vel conducunt,) eum in finem ut eundem irridere poſſint, & in cachinnum effuſi hoc modo ſibi complacere valeant.

Quamvis autem Lingua *Deri* olim fuerit Aulica, hodiè & à temporibus quibus Tataricorum Regum ſeries in Perſide regnavit, Lingua Aulica ibidem eſt Turcica, quæ Tatarica; ſed cum vocibus Arabicis & Perſo-Medicis aliquantulùm mixta. Si quis cum fructu Linguæ Perſicæ & Medicæ Lexicon concinnare vellet, conquirenda imprimis eſſent omnia illa *Pharhàngh* (ſeu ut vulgò ſonant *Pharàngh*,) ſive *Lexica* quorum meminit Libri *Ph.Gj.* Autor; ut & ipſum *Ph.Gj.* completum, cum *Appendice ſuo* qui (proh dolor!) in noſtro Exemplari deſideratur. In hoc enim *Appendice, Vocabula compoſita, & reliqua Vocabula ſimplicia* (ſc. *omnia Zendica*) *ex vetuſtiſſimis Libris excerpta extant.* Nos habemus tantùm Tomum primum, eúmque valdè mendoſum ab ignaro Scribâ.

Ex Indiâ etiam comparanda ſunt hæc ſequentia *Pharhàngh* ſeu *Lexica*, quæ jam à 100 annis extiterunt; &, ſi quæ alia dentur recentiora, de quâ re inquirendum.

فرهنگ ابو الحفص سغدي *Pharhàngh τῦ Abu'lHafs Sogdi.*

فرهنگ ابراهيمي *Pharhàngh Ibrahîmi.*

فرهنگ اسكندري *Pharhangh Iſcándari.*

Ph.

فرهنگ ابو المنصور علي بن احمد منصور اسد الطوسي *Ph. τῦ Abu Manſûr Ali Ibn Ahmed Manſûr Aſad Al Tûſi.*

فرهنگ استاد عبد الله نيشابوري *Ph. τῦ Uſtâd Abdollâh Neiſhâburenſis.*

فرهنگ تحفة الاحباب تصنيف حافظ اوبهي *Ph. Tóhfato'l Ahbâb ex compoſitione Hâfiz Ubahi.*

فرهنگ ادات الفضلا تصنيف قاضي خان بدر محمد دهلوي المعروف بدهارواك *Ph. Idâto'l Phuzalâ ex compoſitione Kâzi-chân patris Mohammed Déhlavi, noti nomine Dahârvâk.*

فرهنگ جامع اللغات منظوم نيازي حجازي | al. جامع اللغت *Ph. Gjâmi AlLogât carmine Niyâzi Higjâzi. Aliàs Gjâmi' AlLógat.*

فرهنگ حسيني وفائي *Ph. τῦ Hoſein Waphâyi.*

فرهنگ حسيني *Ph. Hoſeini.*

فرهنگ حكيم قطران *Ph. τῦ Hakîm Katrân.*

فرهنگ دستور *Ph. Deſtûr.*

فرهنگ دستور الافاضل *Ph. Deſtûro'l Afâdil.*

فرهنگ دستور الفضلا *Ph. Deſtûro'l Phuzalâ.*

فرهنگ رسالة النصير *Ph. Riſâlato 'l Naſîr.*

فرهنگ لسان الشعرا *Ph. Liſâno'l Sha'arâ ſeu linguæ Poëtarum.*

فرهنگ لغات ديوان خاقاني *Ph. vocum Poëmatis Chakâni.*

فرهنگ الغات شاهنامه *Ph. vocum in Shahnâma.*

فرهنگ محمد بن قيس *Ph. τῦ Mohammed Ibn Kais.*

فرهنگ محمد هندوشاه منشي كه بنام غياث الدين رشيد تصنيف كرده *Ph. τῦ Mohammed Hinduſhâh Mániſhi, quod compoſitum ſub nomine Giyâtheddîn Reſhîd.*

فرهنگ مختصر *Múchtaſar ſeu compendioſum.*

فرهنگ مولانا الهداد سرهندي *Ph. τῦ Mulanâ'l Hadâd Serhindi.*

فرهنگ منصور شيرازي *Ph. τῦ Manſûr Shirâzi ſeu Shiræzenſis.*

فرهنگ مولانا مبارك شاه غزنوي مشهور بفخر قواس *Ph. τῦ Mulanâ Mobârekſhâh Gáznavienſis, dicti Phachr Kawâs.*

فرهنگ مويد الفضلا تصنيف محمد لاد *Ph. Muwáyedo 'l Phuzalâ, ex compoſitione Mohammed Lâd.*

Ph.

فرهنك ميرزا ابراهيم بن ميرزاشاه حسين اصفهاني	Ph. *τῦ Mirzâ Ibrahîm Ibn Mirzâshâh Hosein Isfahanensis.*
فرهنك معيار جمالي	Ph. *Mi'yâr Gjemâli.*
فرهنك موايد الفوايد	Ph. *Muwâyido'l Phawâyid.*
فرهنك سروري كاشي	Ph. *Surûri Kâshi.*
فرهنك شرفنامه احمد منيري مشهور بابراهيم فاروقي	Ph. *pro Sherph-nâma, per Ahmed Moniri dictum Ibrahîm Pharûki.*
فرهنك شيخ زاده عاشق	Ph. *τῦ Sheich-zâde Ashik.*
فرهنك شيخ عبد الرحيم بهاري	Ph. *τῦ Sheich Abderrahim Bahâri.*
فرهنك شيخ محمود بهاري	Ph. *τῦ Sheich Mahmûd Bahâri.*
فرهنك ضمير	Ph. *Zamir.*
فرهنك عاصمي	Ph. *Asimi.*
فرهنك عالمي	Ph. *Alemi.*
فرهنك عجايب	Ph. *τῶν Agjâib seu mirandorum.*
فرهنك نيك پي	Ph. *Nik-pey.*
فرهنك فوايد برهاني	Ph. *Phawâid Burhâni.*
فرهنك قاضي طهير	Ph. *Kâzi Tahir.*
فرهنك قنية الطالبين	Ph. *Keniyato'l Tâlibîn seu acquisitio studiosorum.*
فرهنك قنية الفتيان	Ph. *Keniyato'l Phityân seu acquisitio puerorum.*
فرهنك زفان كويا وجهان پويا مشهور بهفت — تصنيف بدرالدين	Ph. *Zofân-ghûyâ & Gihân-pûyâ, (seu lingua loquax & Mundum percurrens,) dictum Hapht— i.e. Septem— ex compositione Bedreddin.*
فرهنك سعد بن نصر بن طاهر بني تميم الغزنوي كه بنام خواجه نظام الملك نوشته وآن يكهزار ودويست وپنج لغت است ومسمي شيخي نامه نظامي	Ph. *Saad Ibn Nasr Ibn Tâhir beni-temîm AlGâznevi, quod scriptum fuit nomine Nizâmo'l Melik, continens 1205 voces, nominatum Sheichi-nâma Nizâmi.* Horum Lexicorum majora & locupletiora coemenda & comparanda sunt.

Et præter hæc 44, in Indiâ extant 9 alia Lexica quorum Nomina (scil. nec Librorum nec Autorum,) sunt nobis nota, inquit *Angjou.*

His addatur instructissimum & desideratissimum Opus seu Lexicon, quod

quod (anno Hegjræ 1014, Chriſti 1605,) reperimus dedicatum Magno Mogûl *Gjihângbîr*, ſub Titulo فرهنك بديع اللغات *Pharhàngh Badìollogât*, i. e. *Lexicon mirabilium vocum*, aliàs dictum تواريخ جهانكيرشاهي *Tawârîch Gjihângbîr-Shâhi*, i. e. *Chronicon Regis Gjihângbîr*. Iſte Liber 28 Tractatibus, & 660 Capitibus ſec. ordinem Alphabeti abſolvitur. Continet Simplicium medicamentorum nomina 8224, eáque in 3 linguis, *Perſicâ, Arabicâ*, & *Indicâ*, cum ſingularum medicinarum Doſibus, Virtutibus, &c. Hujus Libri autor eſt ولي سرهندي *Valy Serhíndi*. Eſtque Epitome omnium Autorum quos ampliſſimæ regiones *Arabia, Irân, Turân, Græcia, Choraſân, Induſtân*, &c. in hoc doctrinæ genere claros unquam produxerint. Dolendum autem quod non niſi dicti Operis Præfationem Perſicam poſſideamus, unde hæc didicimus. Hoc eſt *Lexicon Medicum Perſico-Arabico-Indicum*, per *Valy Serhindi*.

Cum his omnibus, ex Indiâ accerſeatur optimum Lexicon فرهنك جهانكيري *Pharhàngh Gjihângbîri*, (à nobis citatum *Ph. Gj.*) cujus priorem Tomum in folio eleganter ſed mendosè ſcriptum habemus. Poſterior tomus qui خاتمة *Châtima* ſeu *Appendix* (in quo ſunt Vocabula Libri *Zend*, & voces Compoſitæ,) deeſt deſideratiſſimé. Si ergò poſſibile, quovis pretio comparetur ejus ſecunda pars ſeu *Appendix* dicti Lexici: cùm in nullo alio contineantur *Voces Zendicæ*, quas iſtud Lexicon ſolum comprehendit. Hæc inquam omnia conquirenda ſunt ex Indiâ orientali: cùm nec Perſia nec ulla alia Regio tales theſauros poſſideat.

Cùm autem Lexica Perſica quæ in Perſiâ & Turciâ extant, facta fuerint ante 200 annos, eaque pro eorum Poëtis explicandis; ideò pro moderniore linguâ quæ in Perſiâ hodiè uſurpatur, conſulendum eſſet comparando ab urbe *Iſpahân* in Perſide modernum aliquod Lexicon ſeu Vocabularium pro recentioribus Vocabulis, quæ plurima ſunt, eáque in dictis Lexicis non extantia; ut nuperis annis in colloquio cum Iſpahanenſibus Perſ-Armenis comperi. Hoc interim dolendum eſt, (& contra illud quantum poteſt præcavendum,) quòd in illa Lexica Perſico-Turcica MSS[ta] ante 200 annos exarata, irrepſerunt in *Perſicis* multa menda & voces Perſicæ monſtroſæ quæ in Linguâ Perſicâ reverà nunquam extiterunt; ſed ſunt Scribarum Sphalmata, quæ tamen ab uno ad alium ſemper propagata & continuata, quaſi eſſent authentica. Et (quod pejus & multò frequentius eſt,)

in *Turcicis* (seu in dictorum Lexicorum interpretatione Turcicâ) ex Scribarum ignorantiâ ubique scateant tot & talia menda, unde necessariò fluat falsa vocum Persicarum expositio, & nostrûm in magnos errorés seductio; nisi magna adhibeatur cautela, variorum Lexicorum Interpretationes inter se conferendo & de iis benè dijudicando, an iis fretum erit necne: Nam unius singularis Codicis autoritati raró fidendum est. Horum mendorum exemplum petatur in plerisque exemplaribus in voce زواغار *Zavaghâr*, de quâ suprà diximus; & in voce فريدون *Phridûn*, in cujus expositione pro ضحاك تازينك malè legitur ضحاك مازدنك: cum multis ejusmodi aliis.

Præcipua quæ Oxonii habemus Lexica Persico-Turcica (seu Turcicè explicata,) sunt Liber نعمة الله *Nimetullâh*, cujus autor est *Chalîl Sûphi*. Hujus habemus varia Exemplaria, quæ aliquando inter se differunt pro Scribarum libitu: unum inter Codices Laudianos, à nobis citatum *Nim. Laud.* Aliud à me transcriptum fuit ex Coll. Sionensi, à nobis citatum *Nim. Sion.* Hujus autographum in Londinensi incendio periit, apographum apud me domi manet. Aliud Lexicon Persico-Turcicum est حليمي *Halîmi Persicum*, inter Codices qui è Musæo nostro in Bibl. publicam translati sunt. Hoc autem distinguendum ab *Halîmi Arabico*. Tertium est Liber وصيلة المقاصد *Wasîlato'l Makasid*, autore رستم المولوي *Rûstem Al Maulavi*: semel citavimus *Lib. Was.* Iste servatur in *Arch. Seld.* Hæc omnia Lexica scatent mendis, sed præcipuè ultimum, cujus Turcica interpretatio mendosissimè scripta. Hujus Epitome (quam cito *Rustemi Epitomator*,) extat inter MSS Seldenianos superiores. Horum singulis inserta est Grammatica pro Linguâ Persicâ; non autem satis completa, sed rudis & imperfecta, quæ ideò verè Linguæ Persicæ *Rudimenta* vocari mereatur. Dictis Lexicis addatur صحاح عجمي *Sahâh Persicum*, (ut distinguatur à *Sahâh Arabico*,) inter nostros extans.

Quoad Libros editos, Grammatica Ludovici de Dieu (ut & ea D. Gravii) est valdè imperfecta: & idem dicendum de Lexico D. Castelli, in quod aliorum Lexicographorum Sphalmata inserserunt ejus Coadjutores; nam ipse Persissimum non prætendebat. Ad melius & emendatius Lexicon jam edendum, nunc non invenitur aliquis qui Editionis sumptus facturus est.

Quoad antiquissimæ Linguæ Persicæ à Medicâ differentiam, ea potest illustrari multis exemplis; quorum loco hoc paucarum vocum

unum

unum accipe, ubi in *Ph. Gj.* de antiquo Rege *Gjemshîd* narratur quòd regni sui Subditos dispescuit distribuitque in 4 Classes seu Ordines in veteri linguâ suis nominibus distinctos; quibus (ut comparata meliùs elucescant,) ex adverso apposui nomina Medica quibus tales hodiè appellantur, seq. modo; simul cum quibusdam aliis:

Lingua Medica, quæ Persica audit. — *Lingua Pehlavi, quæ veré Persica.*

پارسا *Pârsâ* —— *Devotus, Religiosus* —— *Catûzi*

سپاهي *Spâhi* —— *Militaris* —— *Neisâri*

دهقان seu دهگان *Dihcân* —— *Agricola* —— *Nasûdi*

دانا *Dânâ* —— *Doctus* —— *Ahanûchashi*

خدا *Chodâ* —— *Deus* —— *Yezdân*

خدا *Chodâ* —— *Deus* —— Ὡρομάσδης —— *Hormùzd*

فرشته *Phrishta* —— *Angelus* —— *Amshâspand*

ديو *Dîv* —— *Diabolus* —— Ἀρειμάνιος —— *Aharîman*

تشنگي *Téshnaghi* —— *Sitis* —— *Tushnamâr*

گرسنگي *Gurisnaghi* —— *Fames* —— *Gushnamâr*

شستگي *Shûstaghi* —— *Lotio* —— *Pâdyâvand*

خاموش *Châmûsh* —— *Silentium* —— *Bâgj* seu *Bâzh*

Primi Ordinis كاتوزيان *Catuzæos* constituit in Montibus & Speluncis vel habitare vel multùm versari, ibique cultui divino & meditationi atque doctrinæ cœlestis acquisitioni vacare. Nam hoc erat longè ante *Zerdùsht*, sc. tempore Sabaismi, quo Deum colebant (& simul Planetis adolebant) in Montibus, vel ut Strabo ait ἔθυον ἐν ὑψηλῷ τόπῳ. Secundi Ordinis نيساريان *Neisaræos* voluit seipsos dedicare τῇ سپاهگري *Spâbigheri* seu *Militiæ*. Tertii Ordinis نسوديان *Nasudæos* voluit Agriculturæ operam dare. Quarti Ordinis آهنوخشيان *Ahanû-chashæis* præcepit omnis generis Literaturæ operam dare, sc. bonas Literas colere & studium in iis collocare. Istam etiam Quadruplicem po-

puli divisionem agnoscit *Tábari* in vitâ Regis *Gjemshîd*, distinctè docens quasnam Artes singulis Classibus injunctæ fuerunt: nam singulæ بلوك *Bolûk* seu *Classes* plures Artes exercuerunt.

Ex præposito exemplo apparet quàm immane Lingua Persica & Medica inter se differunt. Aristophanes in Comœdiis aliquando prætendit aliquid de veteri linguâ Persicâ: & tam alibi quàm in *Acharnensibus* Act. 1, scen. 3, introducit *Artabanum* Persam sic loquentem,

Ἰαρταμὰν ἐξαρξὰν ἀπιασονασάτρα,

quod est, ut ille exponit, *Rex missurus est* χρυσίον *pecuniam*. Hi autem sunt soni vacui sine significatione, tantùm ad risum movendum in auditoribus suis raptim & ex tempore prolati à Comœdo jocoso.

Prætereà lingua Medica ex aliis mixta est, sc. ex Hebræâ, Græcâ, & Teutonicâ seu Gothicâ. Ex Hebræâ, quando Judæi deportarentur in urbes Medorum. Ex Græcâ, (ut & ex Gothicâ,) in bellis quæ cum illis, eáque benè nota. Et præter Bellum Persicum cum Gothis quod describit Procopius, alia bella antiquiora eis intulerunt Scythæ occidentales, sc. *Gothi* seu *Getæ* & *Massagetæ* circa كرو ارس *Cûr & Aras*, seu *Cyrum* & *Araxin* habitantes, qui Mediam possidebant ejúsque Domini fuerunt 28 annos; de quâ re videatur Herodotus. Non est itaque mirum si Voces & Phrases suas in linguam Medicam intruserunt, & Medi eas (quamvis illibenter & coactè) acceperint. Et haud mirum est si ex Parthorum bello cum Romanis, aliquæ voces Latinæ etiam in Linguâ Partho-Medicâ reperiantur, cum etiam *Phraates* 4 suos filios Romæ educandos misit. Aliquot exempla sint hæc, ميشته *Myshte*, μύστης: قلندر *Kalander*, καλὸς ἀνὴρ, *Caloierus*: بردر **Barber**, *tonsor*: ابرو **A Brow**, *supercilium*: شنوشه **Schnushe**, *sternutatorium*: وال **Whale**, *balæna*: خدا *Choda*, **Goda**, *Deus*: ديو *Dîv*, **Divel**: پدر *Páder*, **Fader**, πατὴρ: مادر *Mâder*, **Moder**, μήτηρ: برادر **Broder**, φράτωρ: دختر **Dochter**, θυγάτηρ. Pro his tamen plerumque habent alias voces purè Medicas quas non excluserunt intrusores Teutonico-Gothicæ: ut ab אב *áb* habent باب *bâb*, *pater*: ab אם *em* habent مام *mam*, *mater*: دادر *dâder*, *frater*: سرتراش *sertrâsh*, *tonsor*: &c. Hæc impræsentiarum de Linguâ Medicâ dicta sunto: cùm integram deposceret Dissertationem illam linguam strictè rimari & excutere, atque heterogeneas voces separare, quod hoc tempore fieri nequit.

MAGO-

MAGORUM
LIBER
SAD-DER,
ZOROASTRIS PRÆCEPTA ET CANONES CONTINENS:

In usum Ecclesiæ Magorum & Fidelium eorum omnium.

Præfatio Editoris.

LIber SAD-DER eſt Canonum & Præceptorum ex Zerduſhti ſeu Zoroaſtris operibus collectio circa ducentis abhinc annis facta in uſum Eccleſiæ Magorum, quam in vulgari linguâ Perſicâ carmine compoſuit quidam eorum *Deſtûr*, ſeu *Præſul*, (qui *Melic ſhâhi filius*,) in antiquâ Linguâ & veteribus Libris verſatiſſimus & Doctiſſimus. Partem Procemii dicti Libri aliâ occaſione ſuperiùs dedimus Perſicè & Latinè; quo quidem modo alia quædam ibidem Præfatoria in hoc loco mox dabuntur. Quoad hujus Operis Traductionem, conſultum viſum eſt aliquando ejus ſummam dare, (omittendo prolixiores Tautologias ſeu ejuſdem materiæ in aliis verbis repetitiones,) potiùs quàm integram & juſtam ejuſdem concinnare Tranſlationem, quæ hoc modo in nimiam molem excreſceret, & hunc noſtrum Librum ultra deſtinatos limites tumefaceret; quod res noſtra non patitur.

Ex Procemii partibus quæ dedimus, videri poteſt qualis ſit Stylus, qui quidem eſt humilis, prout talem materiam decet. Sed iſtiuſmodi humilis poeſis vulgari eorum eruditioni ſat ſublimis videatur; eis præſertim quorum non eſt in verbis elegantiam, ſed in ſenſu pietatem quærere, & præcipuè attendere ad dicti Libri Præcepta ex ſui Prophetæ Operibus petita, & (qualiſcunque fuerit Stylus,) ſummam eorundem Autoritatem ſpectare; cùm iſte ſit *Codex Canonum Eccleſiæ eorum*, & ſola Fidei & Morum Regula quam in modernâ linguâ Perſicâ ſibi vulgò notâ poſſident. Veteres enim Libri ex quibus iſte Codex extractus & concinnatus eſt, exarati ſunt Proſâ in antiquâ obſoletâ linguâ à nemine vulgi & à paucis Sacerdotum benè intellectâ: adeò ut plebs dum precibus interſunt, omnia à Sacerdote

dote lecta non intelligant: sed libenter audiunt Sacerdotes legentes & eos officia sua docentes. Cùm itaque (ut dictum) Textus sit humilis, nos non affectavimus in Stylum sublimiorem reddere; sed potiùs eundem imitando (ut interpretem oportet,) familiari & humili phrasi usi sumus, (sicut etiam subjecta materia religiosa deposcere videbatur,) & pleraque κατὰ πόδα dedimus; ut hac ratione Lector putet se cum ipsis Magis in colloquio versari, & illos religiosè præcipientes audire.

Atqui monendum est, quòd aliquando iste Autor incautè utitur phrasi *usque ad diem Resurrectionis*, pro *usque in æternum*: eâ enim locutione apud eum non semper strictè intelligitur illud tempus quo homines sunt resurrecturi, sed potiùs tempus omnium longissimum & ultimum, quando Tempus non erit ampliús. Hoc Opus dividitur in 100 *Capita* seu 100 *Portas*, quod itaque صددر *Sad-der* seu *Centiportale* vocatur. Et Autor alludens ad *Portæ* nomen, suum Opus comparat cum Urbe *Centum portarum*, & aliquando sibi placet cum ejusmodi metaphoricis ludendo, ut Lector ibidem videbit.

Pars

Pars Procemii *Melicshâhi filii*, Magorum Præsulis, در سبب نظم اين كتاب *de causâ conscribendi Librum istum.*

آلهي زبان مرا در بيان	*O Deus, linguam meam in explicatione*
روان ساز مانند آب روان	*Fluentem facito, uti est aqua fluens:*
كه تا در ره دين بگويم سخن	*Ut in Religione dicam verbum,*
كنم تازه اين رازهاي كهن	*Antiqua hæc arcana renovabo.*
نه من از خود اين راز كردم عيان	*Ego à meipso hæc arcana non observavi,*
چنين بود تقدير رسم جهان	*Ut hujus Mundi mos est.*
كه ناگه بكرمان فتادم گذار	*Sed quando inopinatò in Caramaniam incidi,*
مرا برد يزدان بري شهريار	*Deus me perduxit ad Shahriyâr,*
همان شهرياري كه دستور بود	*Eum quidem Shahriyâr qui fuit Destûr,*
دل وديده او پر از نور بود	*Cujus cor & vultus lumine plenus:*
بسي علم دين راز بر داشتي	*Qui multa in Religionis scientiâ tulit secreta,*
بعلم او عملها بر افراشتي	*Et per scientiam suam Opera sua extulit.*
بملك وخلايق بد او شهريار	*Possessionibus & moribus fuit verè Shahriyâr,* [i. e. illustris,]
بنام ونسب بود هم شهريار	*Nomine quoque & prosapiâ fuit Shahriyâr.*
بد او نغز دستور دين اردشير	*Fuit ille in Religione sincerus Destûr* τῦ *Ardeshir,*
كه بهرام شاهش پدر بود شير	*Cujus pater fuit Behrâm-Shâh leoninus,*
كه او دين به را پناهي بدي	*Qui bonæ Religionis fuit Asylum,*
بعلم وعمل پادشاهي بدي	*Scientiâ & praxi verè Rex fuit.*
بد اورا پسر چهار در راه دين	*Is quatuor habuit filios in viâ Religionis;*
همه راه دان وهمه راه بين	*Omnes erant viæ gnari & viæ perspicaces.*
يكي بود دستور دين شهريار	*Horum unus in Religione fuit Destûr* [dictus] *Shahriyâr,*
فريدون يكي آن رد كامگار	*Alter fuit Phridûn Sapiens desiderii compos;*
كزو علم دين بود آراسته	*A quo Religionis scientia fuit ornata,*
زلطف وزبانش درج كاسته	*Et ex eloquentiâ & linguâ ejus Diabolus labefactatus.*

Alter

دگر اهل دیندار اسفندیار	*Alius homo erat religiosus Isphendiyâr,*
که اورا نبودی قرین در دیار	*Cui par non erat in totâ illâ regione.*
چو دستور دین تاره اندر سخا	*Qui sicut Religionis Destûr fuit liberalitate excellens,*
سرش با مروت دلش با صفا	*Capite ejus civilitate & cor ejus sinceritate pollens.*
دگر بود دستور بهرام شاه	*Alter Destûr fuit Behrâm-Shâh,*
کزو خانهٔ دیو گشتی تباه	*A quo Diaboli domus fuit destructa.*
دلش روشن از نور خورشید بود	*Cor ejus fuit ipso Sole lucidius,*
بخلق وکرم همچون جمشید بود	*Indole & generositate ad instar Gjemshîd.*
دگر بود دستور پیژن چو ماه	*Alius Destûr fuit Pîzhen sicut Luna* [illustris,]
که اورا پدر بود بهرام شاه	*Cujus pater fuit Behrâm-Shâh*
بدانش چو جاماسپ پاکیزه کیش	*Ille erat scientiâ ad instar Gjâmasp, religione sincerus,*
درخشان چو خورشید بر اهل خویش	*Sicut Sol super familiam suam splendens.*
دگر بود دستور نوشیروان	*Alius Destûr fuit Nushirrevân,*
که دادش خداوند انوشه روان	*Cui Deus dedit Anûsha-revân* seu *placidum animum.*
شهر بود در دین بعلم وکمال	*Sedulus fuit in Religione, in Scientiâ & in excellentiâ,*
بر آرنده بودی بجاه او جلال	*Et dignitati suæ afferebat honorem.*
دگر بود بهرام شاه جوان	*Alius fuit Behrâm-Shâh juvenis,*
چو دستور با موبدان وردان	*Qui sicut Destûr fuit cum Præsulibus & Sapientibus,*
سخن طبع خرم دل ویادگیر	*Verborum exemplar, hilaris corde, & rerum memor,*
جوانمرد با دانش دلپذیر	*Liberalis, cum scientiâ cor demulcente.*
دگر مهربان آنکه بد مهربان	*Alius fuit Mihrbân, qui verè fuit Mihrbân* seu *misericors,*
خردمند دانا دل وکاردان	*Sapiens, corde sciens, negotii gnarus.*
دگر پیژن یزد آن مرد نغز	*Alius fuit Pîzhen-yezdâd ille homo sincerus,*
که اورا خبر بود از مغز مغز	*Qui fuit gnarus medullæ medullarum:*
دل او زنور یقین بهره مند	*Cujus cor fuit certè luminis particeps,*
بپاکی مکانش بهشت بلند	*Cujus locus propter sanctitatem erat Paradisus altissimus.*

Pro اهل دیندار *homo religiosus*, aliud exemplar legit اهلوادین i. e. *homo revidens*, vel *autor respiciendi.*

Alius

دگر آذر آن مرد با علم وکسب	*Alius fuit Adur vir ille sciens & sedulus,*
بکرمی وپاکی چو آذرگشسب	*Generositate & puritate sicut Adur-gushásp.*
همه پاک دستور موبد نژاد	*Omnes erant sancti Destûri Præsulibus orti,*
همه پارسا مرد پاک اعتقاد	*Omnes viri religiosi sinceræ fidei:*
همه راد ودانش دل ودین پرست	*Omnes erant sapientes, corde scientes, & religionem colentes:*
همه خوب کردار وپاکیزه دست	*Omnes erant actionibus boni, manibus puri:*
همه نامبردار ودانش پژوه	*Omnes erant celebres scientiam inquirentes,*
همه با کمال وهمه با شکوه	*Omnes excellentiâ & gravitate prædici:*
همه با سخا وهمه با وفا	*Omnes liberales & omnes promissis stantes,*
همه با عطا وهمه با صفا	*Cmnes benefici & omnes civiles:*
همه دربی دانش از مردمی	*Omnes prosequentes scientiam apud homines,*
همه لایق خانهٔ محرمی	*Omnes digni familiâ principis:*
همه دل نشین همه سرفراز	*Omnes corde sedato & omnes capite elato,*
همه راه دان وهمه کارساز	*Omnes viarum gnari, & in negotio faciendo gnari,*
همه کار فرما همه رهنما	*Omnes negotia urgentes, omnes viam dirigentes,*
همه راست دان وهمه دلکشا	*Omnes rectorum gnari, omnes corda aperientes:*
همه دررهٔ دین خود استوار	*Omnes in viâ religionis suæ firmi,*
بدین به اندر جهان کامکار	*Religionis in Mundo optimæ compotes.*
بدین جمع دستور پاکیزه جود	*In hoc cœtu fuit Destûr sinceræ bonitatis,*
یکی مرد در خدمت آن جمله بود	*Vir inquam qui hisce omnibus minister fuit,*
زدین داشت آیین پیشینگان	*Qui in religione tenuit mores antecessorum:*
بخدمت بد این جمله را درجهان	*Is inquam fuit omnium in hoc Mundo minister.*
بدین بود آن مرد نیک اعتقاد	*Iste homo fuit rectæ fidei,* [sc. Autor,]
زدینداری خویشتن بود شاد	*In pietate suâ gaudens,*
بایران شه آن مرد مشهور بود	*Apud Persiæ Regem iste homo notissimus fuit,*
ملکشاه را درجهان پور بود	*Et τῷ Melicshâh in hoc Mundo filius fuit.*
ولایت ازو بود فیض ومدد	*Toti regioni ab eo fuit abundantia & suppetiæ,*
که شد سفته این گوهر بیعدد	*Quia infinitæ ejusmodi margaritæ ab eo perforatæ sunt,* [i. e. res subtiles factæ.]

بتاريخ فوت ملك يزدجرد	*Fuit Epochâ mortis Regis Yezdegjerd,*
كه دُر دامن خويشتن پاك كرد	*(Qui syrmatis sui unionem reddidit purum :)*
همي بود هيصد براو شصت وچار	*Fuit inquam* 800 *cum* 64,
اسفندارمذ ماه اي كامگار	*Mense Isphendârmaz,* ô *voti compos!*
ششم روز آن روز خورداد بود	*Die sexto qui fuit Chordâd,*
كزين نظم جان شاد بود	*In quo de isto poemate* [seu Syntagmate] *animus & intellectus gavisus est.*

Est پاك دامن *moribus integer*, ad verbum, *Vir puri syrmatis* seu *laciniæ vestis*, qui nil mali post se trahit. Præmisso Procemio, reliqua damus Latinè tantùm, seq. modo.

Porta I.

PRæcipitur nunc ô vir Liberalis, Sapiens, & Beatus, ut sis Zerdusbti Religionis aßecla : & omni dubitatione ac fluctuatione è corde sublatâ, oportet sequi Religionem τȣ Espintamân ; quia ad Zeratúshtum venit pro certo, Hanc esse omnium Religionum optimam. Nam omnia quæ dixit sunt certè vera, & hæc est Religio quam Deus misit. Et quando homines in hanc religionem credunt omnibus dubiis sepositis, quæcunque merita in 7 terræ Climatibus homines habuerint, (cum omnibus particulis quas fecerint,) omnes sigillatim talium remunerationem invenient ; nam sic est Mandatum Justissimi-Dei, ut omnes secundùm Opera sua bona aut mala judicentur. Et quando quarto mane ventum erit ad Pontem Tchînavar, ibi Mihr-Izàd & Reshn-Izàd computabunt quid fecerit, omnesque ejus actiones in bilancibus justitiæ & æquitatis ponderabunt : quòd si ejus Merita peccatis præponderaverint, ad Paradisum iturus erit, ubi Anima ejus cum Bonis ac Beatis in luce habitabit. At si de istâ Religione dubitaverit, nulla meritorum ejus ratio habebitur, nec quicquam ei proderunt. Hæc enim Religio nullam admittit dubitationem, sed requirit fiduciam & certitudinem, quæ colentis Animam à tormento Gehennæ liberabunt, nec à Diabolo timendi locus relinquetur : nam quando aliquis certior factus est hanc esse Religionem optimam, exeunte dubitatione intrat certitudo.

Porta II.

OMnibus Bonis præcipitur cavere à Peccatis, etiam parvis: in hac enim Religione, si peccatis merita vel minimum præponderaverint, Paradisum obtinebit, ubi æternùm manebit. Si autem peccata fuerint numerosiora,

certissimè

certissimè in Infernum præcipitabitur, ubi æternùm detinebitur. Ideóque si vel minimum peccatum voluerit se insinuare, contra illud pro virili contende; ut si merita tua fuerint plura, in Paradiso locum obtineas æternúm.

Porta III.

Oportet nosse teipsum & in actiones tuas insinuare: nam quicunque bono opere occupatur, Diabolus ab ipso amovebitur. Inutilia facere, est nil nisi otiari; unde proveniet tantùm imminutio & deterioritas. Ex hac enim Religione constat, quòd qui bonum opus aggreditur, quamvis interim molestiam comperiat, tamen ex eo tandem uberiorem mercedem reportabit, multum luminis sentiet, & meritorum præmio ditior evadet. Si autem [mala] *opera sua non reliquerit, difficultatem & molestiam percipiet multam; cùm pœna futura sit portio ejus, & vanum opus mulcta illius. Sin absque operibus suis* [sc. peccaminosis] *ambulaverit, meliora opera coram oculis suis ponendo, quamvis ejus opes deprædaverint ipsúmque in viâ occiderint, nihilominùs Paradisus indubitanter erit locus ejus. In Paradiso remunerabitur quadrupliciter, & multum in se meritum reperiet apud Dominum suum: ipse enim à peccato purificatus, habebit merita ei attestantia. At è contra, si ad res vanas instituerit iter, illum trucidantes auferent omnes opes & pecuniam: in illo Mundo illius opus destruetur, ex operibus suis vultus ejus denigrabitur: & Bona ac pecunia ab eo ablata, erunt quasi ea abstulissent egeni & quasi injuriosè aliquem occiderat: sic illius miseri res reputabitur. Pro quantitate substantiæ suæ punietur, molestiæ & miseriæ pœnam feret: in Gehennâ erit locus ejus usque ad Resurrectionem* [seu in æternum,] *nec inde evadendi facultas erit.*

Porta IV.

Oportet Religiosum non desperare de misericordiâ Dei: nam spei comes est remissio, & à remissionis Autore Ignis [zeli] *eum comitabitur. Non est dicere, Multa habeo peccata, ideóque non debeo expectare à Deo Paradisum. Nam ille est multum dans, & parum accipiens: & Deus omnipotens misericordiam ei faciet: ad Paradisum perducet, à metu liberabit, ideóque noli tuam in Deo benignissimo spem præscindere. Nam ex nostrâ Religione constat, quòd certo quodam die Zertusht Soliloquia cum Deo habuit: in Colloquium itaque cum Deo veniens, ex improviso*

vidit aliquem cujus corpus erat in Gehenna; rogatu autem pes ejus dexter è Gehennâ exemptus est. Zeratusht itaque interrogavit, ô Creator, quisnam est iste vir pedibus-debilitatus? Deus ei respondit, Ille est quidam Rex qui 33 urbibus præfuit: multos quidem annos regnavit, sed opus aliquod bonum nunquam fecit in toto Mundo: nam præter oppressionem & injustitiam & injuriam & violentiam, ei in Mundo non fuit nec plus nec minus: namque multum dolorem & molestiam ab eo passi sunt homines, & sic ille mansit in Palatio mansionis suæ. Quodam verò die in itinere vidit ovem ligatam, à quâ pabulum fuit longiusculè remotum; ille autem pede feriens illud propiùs admovit. In hujus rei compensationem, unus ejus pes est in littore, & reliqua ejus membra in Gehennâ. Bonum itaque annitere absque metu & timore, nam certè Deus est benignus & misericors.

Porta V.

Oportet homines religiosos anniti ut festinent & quæritent occasionem Intercessionis faciendæ, cùm sciant tandem moriendum esse. Nam hac ratione quisque præstabit Eleemosynam: & qui hoc facit verè vir est, cùm in nostrâ religione nihil plus meriti in se habeat. Quamvis enim vir bonus multum meriti habuerit, & tamen non præstiterit ullas Eleemosynas, utique Gherûtaman [Angelus] *non intuebitur intentionem ejus, cùm non fecerit opus Eleemosynarum. Si propriâ manu hoc opus non præstiterit, id alicui bono faciendum commendet: nam si necessariò debet hunc Mundum emere, hoc præcipiat, & à Deo inveniet incrementum. Quando autem iste homo ipse facit Eleemosynas opus suum, tum scito illum hoc opus reverà fecisse illâ vice. Hoc opus tam viris quàm fœminis necessarium est, ut ex eo Paradisi meritum accipiant: nec oportet hoc opus præstare negligenter, nam præcipuum meritum habet in hac Religione verissimâ. Et cùm aliquis justè præstiterit Eleemosynas, & fecerit hujus Mundi emptionem,* [Angeli] *Animam ejus ter ferent ad Paradisum, quem ut locum ejus ei tradent, eique Virgines Paradiseas largientur. Oh quàm felix is est cui talis natura!* [sc. cui taliter prospectum est!] *Eum rursus ferent in hunc Mundum, ubi multâ lætitiâ & felicitate fruiturus erit. Hujusmodi erit vicissitudo temporum ex Intercessione, ut sc. inde locum in Paradiso inveniant. At quando aliquis non facit Eleemosynas, tum peregrinus erit in Civitate* [Dei,] *nec commodum locum in eâ Civitate reperiet, sed ibidem manebit omninò attonitus: nam quamvis ea Urbs sit amœnissima & clarissima, is tamen erit cum molestiâ & miseriâ: nec propter quodvis meritum suum inveniet* [ibi commodum] *locum,*

locum, nisi per Intercessionem & Eleemosynas: nam pro Animâ omninò necessarium est præstare Eleemosynas, quia hac ratione erit requies Animæ ejus, sicut præcipiunt [i. e. ajunt] *Religiosi.*

Porta VI.

OPortet [homines] *facere Bona-opera, ut tandem inveniant mercedem & bonum præcelsum: nam si non curant Bona-opera facere, semper manebunt in Ponte Tchinavar, & malâ pœnâ mulctati ibi erunt alligati in æternum,* [sc. in transitu præpediti.] *Memento hæc Bona-opera præcipuè esse Sex, in quibus lætabundum sit cor tuum.* 1, *Horum unum est τὰ Ghabanbârbâ* [seu Creationis tempora] *observare:* 2, *Secundum est τὰ Phervardaghân* [seu Appendicum festa] *celebrare:* 3, *Tertium est Animæ patris & matris & aliorum propinquorum* (*si aliqui sint*) *meminisse* [in Aphrinaghân:] 4, *Quartum est Solem celebrare ter quovis die:* 5, *Lunæ celebrationem facere ter quovis mense, initio, & medio, & fine; sc. initio quamprimùm eam videris in cœlo, & nocte decimaquartâ, & fine quando attenuata fere latet:* 6, *Sextum est ut semel quovis anno proficiscaris* [seu peregrinationem suscipias ad metropoliticam Ecclesiam] *ad intercessionem faciendum. Qui prætendunt nescire hoc modo pro se intercessionem facere* [seu supplicare,] *sciant hoc præceptum esse secundùm viam justitiæ & religionis. Sic enim dicit quivis doctus* [seu versatus] *in Libris Pâzend & Zend, Dicat ut pro se intercessionem faciant. Hæcce Sex tam viris quàm fœminis præcipiuntur, nec quisquam ab eis exemptus est. Si pro te non feceris, nec transibis* [Pontem,] *nec possibile erit ut ad eam propè accedas. Id non potest esse. Si autem hoc à te profectum fuerit, per Absolutionem transiturus sis. Hæc neglexisse, scito esse crimen & peccatum grande: tu etiam in Ponte detineberis, nec remissionem ibi invenies; nec percipies merita nec quodvis bonum, nisi propter hæc Sex; nec à supplicio eximêris, quamvis merita habueris Ducenta. Ideóque contende ut hæc facias, nec in eis remissus esto. Hæc inquam præsta ô Cordate, nam ex eis invenies magnam mercedem: in horum meritorum retributionem invenies Paradisum, per Pontem transibis ut ventus per Sata; & pro horum sex Bonorum-operum singulis invenies mercedem copiosam.* [In 7ma, statuit Sternutationem esse Bellum naturæ cum Diabolo, quem sternutando expellit natura.]

Porta VII.

OPortet *pro quovis Sternutante recitare semel unum Abûnavar & unum Ashêm vuhû: has inquam duas voces recito, ut Paradisum invenias, & à malo*

à malo libereris; ut per hæc duo Verba expellas morbos quos Diabolus in corpore humano locum habens affert. Scito enim quòd sit in Corpore Ignis quidam Persicè dictus Tchébra, Arabicè Tabîat & Garîzi, [i. e. Natura.] *Quando iste Ignis ex mandato Domini-Altoris bellum gerit cum Diabolo, eum bellando è corpore expellit; & hac ratione fugato Diabolo, ex sternutatione corpus sanum evadit. Ideóque aliquo sternutante, dicito Yatâ abû,* (al. *Abúnavar,*) *& Ashîm, & preces funde, ut diu & serò maneas* [seu vivas,] *Dæmonémque fuges. In hoc etiam opere coram Igne preces fundito, ut corpus à Diabolo liberum sit & lætum. Superveniente itaque* [alicui] *sternutatione, Benedicito, (tu qui Paradiso vicinus es,) ut Natura in tuo corpore non fiat Diabolus, nec Cordi tuo lucido tristitia eveniat.* [In 8^vo jubetur non facere aliquid à Superintendente prohibitum : & Decimas ei solvere.]

Porta VIII.

EX *Religionis Principiis manifestum est, quòd oporteat* τῷ *Destûr* [seu Superintendenti] *suam Superintendentiam* [seu autoritatem] *concedere, nec à mandato ejus recedere, quippe qui sit Religionis ornamentum & decus. Nam quamvis Bona-opera habueris innumerabilia sicut arborum folia & arena mobilis, sicut pluviarum guttæ & cælorum stellæ, si tamen Destûro non sunt accepta, nihil ex eis lucraberis: si Destûr non sit de te contentus, nihil in hoc Mundo laudis reportabis. Ideóque ex omnibus quæ habes ô fili, (sc.* كرفه *Bono &* مال *opibus, &* دينار *Aureis, &* زر *Pecuniâ,) portionem decimalem dabis Destûro, quippe qui in viâ rectâ insistat. Destûro itaque Decimas dato, tu qui Paradiso frui cupis æternúm. Nam si Destûr de te contentus est, scito tuum fore Paradisum: si autem Destûr non fuerit contentus, nec tu eris particeps beneficii Bonorum-operum tuorum; ad Paradisum Anima tua viam non inveniet, cum Angelis tibi non erit locus; nec Anima tua à Diabolis liberabitur, sed locus in Gehennâ erit æternúm. Decimas autem dando, de te erunt contenti, & Anima tua sine morâ in Paradiso erit. Destûri enim omnium Religionem noverunt, omnes res sciunt, & omnes homines liberant.*

Porta IX.

V*Etita est perpetratio Pædicationis* [seu Buggerationis,] *quamvis vel semel tantùm id facinus perpetraturus sis. Et præter eum alter qui in hoc facinore occupatus fuerit, quamvis conductitius, is Cinædus sit. In totâ*

Religione

Religione aliquid peccato hoc majus non est prohibitum; ideóque quicunque Religiosus es, ab eo caveto: nam omnium peccatorum præcipuum est hoc opus malum: bipennem [seu securim] *in pedem ne allidas, ó vir bone! Si quis hoc peccatum commiserit, duas personas eodem crimine vitiatas involvit: quicunque vel Sagittâ vel Ense vel Pugno vel Calcaneo utramque interfecerit, non erit ei malum nec peccatum. Ventrem ejus laceret, si tunc non sit alius peccati ejus Vindex. Quemcunque enim ob peccatum neci tradituri sunt vel per potestatem Destûri Desturorum vel per mandatum Regis, oportet eum in Mundo* [i. e. judicialiter] *occidere; exceptis duobus istis infaustis qui perpetrant hoc fœdum Pædicatorum scelus quibusvis Diaboli operibus par,* [qui in ipso facto occidendi sunt.] *Ejusmodi spurca fecerunt Aphrasiyâb & Dahhâk pessimus, & Tûr-Brâtur* (al. *Tûri-Brâtrush* seu -- *tresh,*) *spurcus ille & obscœnus, qui trucidavit Zerdushtum in illâ Religione in quâ fuerat ei zelus & cui is erat sustentaculum. Aliâ vice extitit Malcûs, propter cujus Præstigia Mundus fuit submersus: posteà Sarûregh, à quo* (*tempore Sâm*) *Mundus oppressionem & injuriam passus est. Sed peccatis quatuor istorum suo tempore impurissimorum pejor est Pæderastia* [seu Pædicatio,] *& Gherûtamân eos propterea punıet: nam propter hoc vexantur Angeli. Ita dixit Destûr doctissimus, Pædicator certè est extra se: si aliquis Deicola in eo opere semel actor fuerit, propter hoc à Gehennâ non liberabitur, nec faciem Paradisi intuebitur. Quando ex corruptelâ ejusmodi opus faciunt, nec Deus nec Angeli, nec Aqua nec Ignis inde hilares sunt, sed à tam malo facinore prorsus dolent. Omni homini beato & omni rei quam Deus in Mundum introduxit, molestia est & difficultas est propter hoc opus quod in spurcitie desinit. Et, si quidem cum fœminis hoc opus faciunt, perinde malum est. Cave itaque ab hoc opere Diabolico, quicunque es qui ad Paradisi Rosarium contendis.*

Porta X.

Præceptum hoc est in omni suâ viâ tam viris quàm fœminis religiosis incumbens, alligare Cingulum, & præstare Eleemosynas: nam alligare Cústi [seu Cingulum] *etiam dictum Camàr, est Præceptum Dei, cùm sit Signum obedientiæ erga Creatorem. Cingulum fuit Gjemshîdi institutum quo omnes Dæmones fugavit: fuit enim ex ejus Cingulo & Chúra* [seu illuminatione] *quòd evacuata fuerint opera Diabolorum: nam quicunque Cingulo ditatus est, ex dimidiâ-potestate Diaboli evasit, & in dimidiam-potestatem Dei positus est. Ipse in Avorum Religionem credet: & qui*

Cingulo medium cingit, si prætereà nullum aliud in Mundo bonum opus habet, is tamen de omnibus septem terræ Climatum meritis [seu Bonis operibus] *particeps erit in viâ Religionis. Ita res se habet, ut cùm eum consortantes sint* [Angeli,] *beatum reddentes, & de eo placati, tum Merita habebit in Irán-vîgj & in Ghangh-dìz & in Keshmir & in Gjamghèrd, & in omnibus mercedis & præmii locis: omnia ista cum Mundo* [fortè legendum *cum Cingulo*] *sibi alligabit. Quando alligas Cingulum medio, à religiosis erit abundantia tua centies millies* [multiplicata.] *Si autem medium tuum non fuerit Cingulo cinctum, tua à religiosis vicinitas* [seu conjunctio] *alienata erit. Ne itaque solvas à medio tuo Cingulum, quia à tuo in religione consorte invenies merita etiam persoluta: nihil enim in tuo religionis consorte melius est, quàm ut invenias in eo præmium tale quod sit præmium pro aliis etiam hominibus* [sufficiens,] *adeò ut tu sine operibus etiam particeps fias de illo. In Cingulo ideò quatuor adhibeantur Nodi, quorum quisque aliquid significat. Ex primo scias primùm, Dominum tuum esse Unum, Sanctum, cui non est compar; est etiam Dominus potentiæ & gloriæ. Secundus Nodus testatur existentiam bonæ Religionis, de quâ ex Mazdiyasenân non est scrupulus nec dubium quin vera sit. Tertius Nodus animo tuo testatur quod Viæ Dux fuit Zerâtusht Espintamân, qui Domini Legatus* [seu Missus] *& Propheta, qui nobis fuit Viæ Dux & viam Dei colens. Quartus Nodus est quo quis secum animo hoc concipit,* [viz.] *Bonum faciam quantum potero: bonum inquam faciam, & bonum cogitabo, & à quovis malo quantum possum fugiam: hæc erit bona mea Religio, & ab hac bonâ rectâque Religione non divertam. Isphendârmaz fuit ex Angelis qui apparuerunt Regi Manûtchehr, qui observavit illos sapientiâ excellentes, fuisse omnes Cingulo cinctos medio. Zerâtusht quoque oculo certitudinis vidit Angelos eodem modo se habuisse. De Anirân si nihil nôsti, dicam ut de eis informationem invenias: Anirân quidem Cingulo non cinctus est propter justitiam; sed Irân se cinxit propter vultûs apertionem* [liberiorem,] *sicuti Boni & Sancti & in Religione Beati, cinxerunt Cingulum, de viâ suâ certi,* [& non dubitantes.] v. cap. 17.

Porta XI.

O*Portet benè curare Ignem propter justitiam* [seu conscientiam:] *annitere ut Ignis non moriatur, quia is est tibi quasi Anima. Pollutum & spurcum in eo ne comburas, nec relinquas tale quid in Campis prope eum intra 3 passus; & in domo Ignem fideliter curando, ne relinquas in eo spinas & quisquilias: & tunc septem Climatum terræ Ignis erit amicabilis*

amicabilis & certissimè contentus: & quando petendam habes aliquam petitionem aut desiderium, tum necessitas tua censebitur licita absque ullâ negatione. Quando autem Ignem in Sacro-Foco non benè servas, nec ab Igne anhelitum prohibitum avertis, tunc Ignis 7 Climatum terræ [seu totius Orbis] *non erit tibi amicabilis; nec ullum desiderium & petitionem petes, nisi quæ cadet & non consistet. Si Ignem tuum non curas in superiori-Tabulato, sed sinis mori sicut super lapide duro, non poteris hoc expiare si ex lucro tuo miseris* 100 *Dinâr* [seu Aureos] *ad Adurgushàsp: illud non erit acceptum Judici, nec peccatum à te expiabitur. Nam Deus-Justus dedit potestatem Clavium Paradisi τῷ Erdibebisht: ei inquam talem fecit Paradisi potestatem,* [viz.] *Si de alicujus Religione non es contentus,* [sc. si de eo non erit tibi satisfactum,] *eum ne relinquas circa Paradisum, quia Ignis mei curam ipse dereliquit. Fœminis etiam quæ non habent custodiæ reverentiam, onus* [seu partus] *earum Dei mandato peribit abortu: Liberi ex eis in existentiam non venient, nec filius ullus: nam sanè Ignis qui moritur veneratione non adhibitâ, sed eum honorare negligitur, est sicut Rex cui non exhibetur honos, nec verbis ejus reverentia. Si in aliquâ domo Ignis moritur, eidem domo eveniet detrimentum: pro mulctâ solventur vel tres Dirèm, vel saltem duo Dângh. Adverte hoc si aliquid evenit tibi quando emoritur Ignis tuus, ne fortè undequaque aliquid* [pejus] *eveniat.*

Porta XII.

P*Ræcipitur non facere Involucrum-linteum cadaverale quod sit novum, nec aliquo modo inquinatum; quia Zerdtusht contrarium præcepit auribus meis audientibus: sed sit vetustum, tritum, & benè lotum: Involucrum hoc modo parabis, ne tibi eveniat Pavor. Novum & bonum ad mortuum tuum ne adhibeto; sed audi ex Zend-vendîd unum verbum;* sc. *Si mulier longitudinis spithamæ filum ex fiscellâ sumpserit, idque in Involucrum inseruerit, erit sicut Serpens & Vipera in corpore ejus, & jecori ejus æternùm adhærebit: non intuebitur eam Gherûtamân, & totius Mundi regnum erit ipsi inimicum: & vestis-oram prehendens, eam ad Gehennam deducet. Si quidem hoc* [vetus Involucrum] *fuerit mane quarto, (*al. *nocte quartâ,) non erit in damnum meum, sed mihi valdè lucrosum. At si vestis nova super corpore meo fuerit, corpus meum in Asinorum & Mulorum cibum erit: nec inde emolumenti aut quietis ero particeps, sed correptio & molestia & retributio-mala me manebunt. Porrò bonum est cautelam adhibere ab omni cadaveroso, dum in viâ ambulatur: nam cadaverosum*

 evitando

evitando dum per viam discurritur, pro singulis ejusmodi gressibus Meritum attribuet Deus. Tîr (ut dicam) est Estîr; & omne Estîr est quatuor Dirém: [& quidem hæc fecisse] *parit Merita τῶν* 1200 *Dirém. Audi hoc, quia hæc verba sunt verissima, Præceptum est anniti in viâ certitudinis, & hic sermo verus est in viâ Religionis. Hoc modo igitur facito, ut pœna tua in momento Resurrectionis levior sit.*

Porta XIII.

P*Atris & Matris Animam charam habeto: & quando commodum erit tempus, (sive sit post Mensem sive post Annum,) pro posse tuo instruatur Convivium & Epulæ dictæ Aphrînaghân,* [sc. Parentalia :] *nam in Religione certum est quòd hoc præstantes futuri sint felices* 900 000 99 (al. 900 000 9099) *annos :* [i. e. in perpetuum.] *Hoc quoque faciant à longâ viâ longóque itinere domum redeuntes, invitando eos qui liberaliter impertiunt portiones de mensâ suâ. Et factis hujusmodi Convivio & Epulis, incolarum ejusdem domûs Animæ erunt quietæ & lætitiam agent.* [Tales inquam epulæ] *benedictiones etiam impertient Matrifamiliâs & Patrifamiliâs, & benedictionem afferent omnibus Liberis qui eodem modo in gaudium cedent. Si autem tales Epulas & Convivium non fecerint, in domo suâ mæsti consident, ab hoc mane ad alterius auroræ diem domi manebunt expectantes solatium. Sperandum enim quòd eos in memoriam revocando, Animas etiam suas in gaudium adducant: at si oblivíscendo non recolunt, erunt quasi obviàm euntes Sagittæ in pleno cursu suo. Dicent* [Parentes,] *O omnipotens Deus, quare isti hoc modo negligentes sunt ! Nonne sciunt heic futuram esse habitationem suam, in hoc regno futurum esse locum suum ! Nonne omnes multùm desiderant esse in isto loco, cùm in Mundo non mansurus sit aliquis ! Si tempus nostrum benè observarent, calamitates eis non supervenirent : nos enim eis indigemus, ut ii abhinc multâ requie fruituri sint. Sed cùm nostrî non meminerint, miseria illis superventura est. Sic loquentur* [Parentum Animæ] *incedentes mæstæ, de domesticis suis non contentæ : huic domo abundè maledicent, nec quenquam ibi à noxâ immunem relinquent. Ideóque oportet te quovis modo conari ut de te contentæ sint Animæ Patris & Matris & Avi & Consanguineorum omnium. De te omnes sint contenti & læti, pro familiâ orantes ; tibi in altero Mundo benedicentes & Deum orantes ut postea benè sit tecum ; nec tibi maledicant propter pervicaciam, ut ita tibi sit usque ad Resurrectionem,* [i. e. in æternum.]

Porta XIV.

O*Mnibus præceptum est, Ungues suos præscindendo,* [segmina] *chartæ indendo coram se collocare. Quando coram se collocârunt , recitent*

Vâgj,

Vâgj, & Yatâ ahû virîyu recitent pro sanitate suâ. Ter inquam ô vir pie recita Yatâ ahû virîyu, quavis vice lineolam [seu circellum] *circa illa* [segmina] *ducendo. Opus est in Aves* [ne asportent] *palam recitare Patîti, & quoque unum Yatâ ahû virîyu & Vâgj. Et oportet ut singulis vicibus* [eâdem] *forfice accipiens terram, eam super dictos ungues effundas. Si autem Patîti non nôsti, tum ut vir religiosus & prudens recita* [tantùm] *Vâgj τῷ Surûsh. Ex interiori-parte* [dictarum] *trium Lineolarum extra ferto ungues, quos in aliquem Campum exportare debes: ungues inquam tuos versus Montem ferto, ut à te miseriam & dolorem & mærorem* [etiam longè] *expellas. Deus quidem creavit Aves bonas: tam Beati quàm improbi solent illud recitare. Si pro unguibus non recitaveris Patîti, Aves in transitu illos ungues vorabunt: si non recitaveris, Dæmones & Venefici illos asportabunt, & illis unguibus Veneficia exercebunt. Præsectos itaque ungues ne relinquas, ne facias Veneficis & Dæmonibus convivium. Si in medium cibi* [tui] *tales inciderint, aliquid molestiæ exinde percipietur. Cave itaque & extra domum* [tuam] *exporta illos, nec in hac parte deficiens esto.*

Porta XV.

Q*Vicquid oculis tuis videris, nomen Dei in illud recita* [benedicendo,] *præ timore ab irâ ejus: si inquam in quidvis bonum inciderit oculus, eodem momento Dei nomen recitato; nam si Dei nomen ad illud non assumpseris, & eidem rei aliquid damni acciderit, hac ratione habeberis peccator & damnosus: ideóque ex negligentiâ tuâ injuriam tibi ne afferto.*

Porta XVI.

U*Bicunque fuerit mulier prægnans, illa conetur ut Ignem perpetuò alat, inde enim cor & anima ejus consistet. Et quando filius natus fuerit, tribus nychthemeris ne extinguatur Candela: nam si aliquid Ignis in illâ domo arserit, nullum ibi damnum eveniet. Diaboli enim & Spiritus puerum impetentes, non poterunt ei damnum inferre, nec intra 15 cubitos venire ut huic fœminæ noceant. Per tres enim dies noctésque ille locus est tener, dum sc. recens est infans & mater febricitans. Sic enim accepi à Magistro meo,* [viz.] *Quòd quando Zeratushti mater eum peperit, per tres noctes successivè 53 fœdi Diaboli Zeratushtum impetiverunt, ei damnum inferre volentes: igne verò in illâ domo ardente, damnum ei inferre non potuêre: tale sc. ei emolumentum inde fuit. Sed 40 dies elapsi sunt antequam religiosus ille à Diabolis liberari potuit.* [Ignem itaque] *per 40 dies ne omitte, ut gnato tuo non eveniat incommodum. Oportet igitur matrem non tam negligentem esse, ut*

 pedem

pedem extra limen ponat expatiando, nec durante illo tempore montem videat: nam campi hisce rebus incommodi sunt.

Porta XVII.

TAM ad Religiosos-laïcos quàm ad Destûr spectat, ut quamprimùm è lecto surrexerint, Cingulum statim induant. Cingulo enim non induto, per unum gressum prodire non debes; ne hoc facto, teipsum in Diaboli potestatem submisisse videaris: nam uno gressu submisisse, peccatum est: sed si quatuor sunt gressus, id excessum vocato. Sanè 1200 Dirèm solvere debet qui 4 gressus absque Cingulo incesserit. Te itaque custodias à peccato, & Cingulum adhibe ubicunque fueris: nec omninò sine Cingulo esto, id enim in hac Religione tibi disertè dico.

Porta XVIII.

QUando scalpis Dentiscalpium [ligneum,] *corticem ab eo exime: nam si fœmina gravida pedem super talem corticem posuerit, periculum est quòd fœtus pereat* [seu abortum patiatur.] *Ideóque bonum erit si tuum Dentiscalpium alicubi absconderis.*

Porta XIX.

IN juventute uxorem ducere oportet: ideò tuæ religionis puellas [in eum finem] *aggredere, quippe quæ marito cedent sine verbo. Et quidem maturè hoc opus facere præstat, ut possit apparere nos in eâdem religione Amicam habere: quicunque enim hoc ritu copulari expetit, Deo conjungetur filium expetendo. Et quodcunque meritum per filios obtinetur, scito illud propter paternitatem & maternitatem venisse. Est enim Filius sicut Pons extremi Judicii, & hicce Mundus est sicut Diversorium: cúmque nullus sit Filius, non invenient viam per illum Pontem. Per quodvis meritum ex Filio veniens, proficient semper usque ad Resurrectionis diem; & cuicunque non est Filius, Pontis beneficium ei certissimè præscindetur. Et Ponte interrupto, quomodo poterit in alterum Mundum transire? Ideóque quantacunque sint merita ejus, citra Pontem certissimè mansurus est, ubi cum eo numerabunt & computum facient* [Angeli Mihr-Izad & Reshn-Izad,] *& sic erit usque ad diem Resurrectionis,* [sc. in æternum.] *Nam omnis semper Angelus eum interrogabit, Habesne in Mundo filium qui prosit tibi? Et quando respondebit, Non, quamprimùm ab eo exiverit hoc responsum, nihil ultra ab eo interrogabunt: sed anima ejus in pœnâ & dolore manebit, eritque sicut aliquis sine socio in Deserto dolorifico & horrendo: eritque coram eo Fluvius qui dicto Ponte sternitur;*

nitur; in cujus tamen medio collapsus & desolatus relictus, ad alteram ripam trajicere non valebit. Ex alterâ Pontis parte erit Urbs sicut Paradisus, ubi Arbores fructu plenæ, Aquarum Fontes, & Sata: eritque Anima ejus in illam Urbem intenta, cujus tamen particeps nunquam fiet: &c. [cum multis ejusmodi aliis in eundem sensum, quæ itaque nunc omittuntur.]

Porta XX.

UT *quivis Agricola meliorem accipiat proventum, oportet ut* [dictam] *Intercessionem faciat, & cor suum in Deo lucidius reddat: & per hæc duo particeps erit boni. Agriculturæ non est (secundùm nostram Religionem) aliquid par: ideóque eam benè tene, & æstima propter excellentiam ejus. Sic dixit is qui benè novit Religionis viam, Quicunque Arborem in terrâ plantaverit, quando crescit, dabit fructûs portionem cuique qui libuerit partem suam comedere: & dabit portionem illi fortunato qui talis Arboris sationem* [seu plantationem] *præcepit. Sic etiam erit in Frumenti satione: multum enim meritum invenient in viâ religionis: & quicunque de tali frumento & fructu comederit, ex eo satur & contentus erit. Comestor erit de omni bono meritoque particeps usque ad diem Computationis: isque erit agnitus ab Angelis Churdâd & Murdâd per Mandatum Dei, à quibus ambobus* [pro eo] *fiet Intercessio. Hoc modo Agricolæ Deo chari sunt, & per ejus mandatum multùm æstimandi sunt.*

Porta XXI.

R*Eligiosis incumbit diligenter operam dare Religioni: & Religionis causâ, quovis edendi tempore oportet Fideles pascere, eos inquam qui boni & pii sunt, non autem vitiosos: nam in Religione verum est, Si pascis esurientes pietatis causâ, hoc modo multum meritum reportabis; modò boni nominis fuerint, non autem peccatores qui de cibo tuo comederint. Similiter si alicui pauxillum Aquæ dederis ad exstinguendum sitim ejus, tu exinde bonum percepturus eris: nam quicquid boni operis aliquis præstiterit, ille posteà meriti ejusdem particeps erit.*

Porta XXII.

Q*Uandocunque aliquis panem comesturus est, oportet eum recitare Vâgj. Et quoad Aphrînaghân* [seu Parentalia] *ut ex eis quisque Benedictionem reportare queat, religiosi dicunt, Quòd quando aliquis ex Religione instruxerit Convivium dictum Aphrînaghân, tum oportet eum Deo adhibere Vâgj. Dum verò Convivio intersunt considentes, ab omni discursu labia sua continere debent. A Deo enim unus Angelus à dextrâ stat, à sinistrâ verò alius,*

alius, sc. aliquis Diabolus pessimus: & quidem Sapientes credunt, Quòd si aliquis inter edendum panem, verbum protulerit, Angelus hoc audiens abibit, inque ejus locum succedet aliquis Diabolus, à quo in tali convivio procedet dolus [seu deceptio, sc. dissidium.] *Quapropter Regula est (quod in Religione planum) ut tali tempore in Aphrinaghân quicunque verbum protulerit, teneatur dare Cibum; & hac ratione habebitur illius mensæ Dominus, & totius expensæ τῶν Aphrînaghân mulctam dabit: sic enim res est, & insuper aliud de novo Convivium parabit. Sic nempe est in Religione nostrâ, ubi de isto convivio in Libro Zend-Vendîd dicitur, Quòd quicunque verbum ibi protulerit, is certissimè Angelis Paradiseis offensionem dabit, æquè ac si cadaverosa coram se habuerit: tu itaque Paradiseos offendere noli. Cui ante Convivium non vacat intercessionem facere, is pietatis causâ adhibeat tantùm Vâgj: item adhibeatur Yatâ Adiyazamîd, & Ashîm vuhû recitetur ter. Et quicunque panem necessitatis causâ comedit, si sic fecerit exaltabitur. Os quoque lavetur, in quo faciendo recitet Ashîm vuhû quater, Yatâ ahû viriyu bis: & hoc modo à Deo amplam reportabit mercedem, pro omni re quam Deus creavit laudes reddendo: nempe pro quâvis buccellâ quam aliquis hoc modo comedit cum Vâgj* [seu Gratiarum actione, & mensæ benedictione,] *is à Churdâd & Murdâd benedictionem reportabit.* [Angeli] *ei acclamabunt, Benè habeto, ex istiusmodi buccellis prudentiam & intellectum reportabis. Si verò absque præmisso Vâgj, cibum comederis, ista omnia desiderabilia tibi erunt vetita.*

Porta XXIII.

SI bonum facturus es pauperibus & egenis, ut sis dives, intercessione id pete e præstat. Dato Decimas ut portionem Præsulum, & pro Præsule conatum ostende & semper studeto. Et tu semper Dei causâ cuivis digno facere debes Mutuum: sic enim in Libro Zend-Hâducht dicitur, Quicunque Mutuum fecerit [seu mutuò dederit,] *si hoc modo aliquid pro Co-fideli susceperit illúdque citò coram adduxerit* [seu ad effectum perduxerit,] *quicquid hocce conatu reportaverit, ei erit perinde acsi ex proprio lucro* [seu labore] *suo illud reportaverat: eritque in Paradiso computus ejus talis, ut si dimidium ejus sit,* [sufficiat.] *Cúmque ab hominibus rationem requisiverit ille Infinitus* [sc. Deus,] *tum ipse operis sui mercedem reperiet.*

Porta XXIV.

CAvendum tibi à peccatis tuis. Custodi teipsum à reatu peccati, peculiariter eo die quo erunt tibi in mensâ carnes & cibi qui nutritionis eminentiorem

eminentiorem gradum habent: ne cùm comederis & peccatum perpetraveris, conditio tua statim degeneret. Id quod in bruto animali est tantùm offensio, in te est peccatum contra corpus & animam tuam: uti quando Equus in aliquem calcitrat, & Bos cornupetit, aut Camelus ictum impingit; talia in te pro peccatis habentur, quia comedisti carnem, & peccatum commisisti. [In 25, prohibetur jejunium à cibo: sed jejunandum est à peccato.]

Porta XXV.

CAvendum est tibi à Jejunio: nam à mane ad vesperam nihil comedere, non est bonum in Religione nostrâ. Nobis quidem tale est Jejunium singulis mensibus & annis, sc. ut non sit nobis vel minimum peccatum. Quando alii solent jejunare, ita est ut non soleant cuivis Prandio præmittere Jentaculum: sed nostrum Jejunium in hoc situm est, ne in membris nostris superveniat aliquid peccati. Annitendum est ne in manibus aut oculis aut linguâ sit aliquid peccati quod nobis damnum afferat. Quovis anno simus cauti ut propter hujusmodi Jejunium nobis sit in corde gaudium. Quicunque vult ab edendo sibi cavere, mea sententia est ut potiùs à peccato & concupiscentiâ abstineat.

Porta XXVI.

UT conditio cujusvis felicior sit, oportet ut in pueritiâ ei detur expiationis Parâhûm, i. e. Baptismus, ut ita ex tali expiatione per τὴν Hûm factâ lætior evadat. Si aliquis sic fecerit, habebitur prudens & intelligens & rerum faciendarum gnarus, & in hoc Mundo vir multùm sciens. Adversitatibus & morbis non erit obnoxius; & ubicunque fuerit, ab omnibus honorabitur. At si Baptismo non fuerit expiatus aut id parcè factum, acceptâ aquâ, τὴν Uruärân & τὴν Hûm contundendo exprime, & accipe in ligno [cavo;] *sub eâ conditione ut super eo recites Yatâ abû virîyu, quod ei adhibeas, quia sanctum est & bonum. Tum posteà det ei Lac ut bibat, ut hoc opere sapiens & prudens evadat. Hæc ne negligas, ut accipias remunerationem ab Altore* [seu Domino] *tuo.*

Porta XXVII.

CUbitum eundo oportet ut semel recites Yatâ abû virîyu, item Ashîm vuhû semel: est quoque bonum recitare Pitûst [seu Precationem poenitentialem:] *& quando aliquis dixerit, Eheu pœnitens sum Pœnitentiali, tum rosa lætitiæ cordis ejus florebit. Ab omni Dicto & Facto meo, & ab omni*

re quæ mihi in mentem venit (quæ tibi non placet) fugio, & dictâ Pitust sum pœnitens. Quando cum his Dictis incipis dormire, cum bonis & sanctis accipies mercedem: & omnium bonorum operum quæ eâdem nocte fecerint Religiosi, tu certissimè particeps eis: pro quovis tuo halitu erunt tibi merita ponderis trium Dirém. Dum à latere ad latus te volvis in lecto, semel [saltem] *recita Ashîm vuhû, quod erit* [melius] *quàm alio tempore Decies millies idem Ashîm vuhû recitâsse. Quando etiam surgis à somno, si dixeris Ashîm, erit tibi præ bonitate ad instar meritorum* 100 000. *Cum itaque res sic se habeat, ad hoc annitere, ut à Magnatibus Religionis bonam mercedem invenias.*

Porta XXVIII.

Postquam feceris cum aliquo Pactum, ne esto de hoc turbatus, sed annitere ut id pactum tuum fideliter præstes: si enim promissum violaveris, molestiam senties, cùm hoc in Religione planum sit, sc. quòd oportet neminem animi causâ mentiri. In hoc negotio ne facias ut intersit Mihr-durûgj, [sc. malus Angelus,] *quia Mihr-durûgj in Religione non est bonus. Cùm facis interesse Mihr-durûgj, eris miser & infelix in utroque Mundo. Cum quocunque itaque feceris pactum, id ne frangas. ---Nec putes tecum dicere, Quamvis pactum fregero, id tamen non erit mihi peccatum: & sive sit cum aliquo in religione nostrâ sive extra eam, res perinde est. Quando aliquis interesse fecerit Mihr-durûgj, quamprimùm Sol ei affulserit è cœlo, tum à Mihr-Izad* [seu bono Angelo] *erit ei maledictio severa, eique mala erit sors propter factum promissis contrarium.*

Porta XXIX.

Dixit Sapiens, In hoc capite sensus Margaritas perforat, ut sc. quando aliquis est 15 *annorum, patefaciant ei Religionis viam; ut propter ejus sapientiam, aliquis ex Angelis in eo Asylum capiat,* [sc. ejus Tutelam suscipiat.] *Edoctus sit ab aliquo erudito & gnaro Mûbad aut Destûr purioris sapientiæ & scientiæ: cuivis enim præstat Destûrum amplecti, ne ex actionibus suis incurrat incommodum: ut, si ad limen ejus accesserint Angeli, ad eos flectet se cor illius; &, si ab eo aliquid petierint aut desideraverint, ab illo limine salvus evadat, gaudium inveniat, & exinde felicitatem videat, & ab illo limine liberetur certissimè. Si ad eum venerit aliqua difficilis quæstio sapientum, à docto Destûro inquirat, ejúsque in eâ directionem petat, & in tali directione* [seu conductu] *lætus evadat. Et, quando ei occurrit conveniens* [seu necessarium aliquid

quid faciendum,] *quod tamen videtur non decere*, [seu in quo tamen aliquam inconvenientiam percipit,] *doctum consulat Destûrum qui illius miserationem habebit : &, si is ei dixerit ut sic faciat, à præcepto ejus nunquam recedat. Nec potest transgredi Mandatum ejus, cùm complacentia hujus sit medela illius ; nam cùm Destûr de aliquo contentus est, Deus item de eo contentus erit : siquidem contentatio animæ sit Religionis Præsul, ut is contentus sit qui Animas beans. Nam in religione clarum est quòd Destûri* [seu Præsulis] *mandatum est ut mandatum Domini ; quia si aliquis vexaverit Præsulem, Deus etiam in eundem offendetur. Adeò ut si infinitum habuerit meritum, & tamen de eo non contentus sit Destûr, nec pacificatus, non erit animæ ejus nec color nec odor. Sic enim est Destûri apud Deum gradus* [seu honos,] *ut si unam tertiam-partem peccati alicui condonaverit, nullum erit eidem personæ suspirium* [seu solicitudo :] *nam Deus etiam condonabit, & ad Paradisum eum certissimè ferent* [Angeli] *absque ulteriori computo. Non inveniet supplicium nec retributionem malam, sed anima ejus per Destûrum inveniet illuminationem.*

Porta XXX.

QVando evenit tibi opus aliquod perplexum, ut nescias an meritum sit vel peccatum, & in eo sit tibi aliquod dubium, oportet illud dimittere donec à Destûro inquisiveris. Nam in Religione certum est Deum ex abscondito dixisse hoc Zertushto, sc. Opus quod non noveris an meritum sit vel peccatum, id ne facito ; & cùm id non sit probè intellectum, illud ne ambito. Interrogato & scito, & deinde facito : sed non interrogatum, id omninò ne facito.

Porta XXXI.

QVando aliquod tibi occurrit negotium, quære à Magnatibus illius temporis : cum Destûro tuo vel cum Sacerdotibus consilium inito, & hoc modo recrea animum tuum. Nec opus aliquod tuo consilio agas, sed per consilium Destûri sapientis agito. Hoc enim dixit Religionis peritus, sc. quòd Deus Zertushto hoc ipsum dixerit, Quandocunque aliquod opus aggrederis, illud inspice, animum intende, & sapientiam adhibe : dic ut alicui perito rem impertiant, & talem lectissimum hominem inquirant atque interrogent; nè fortè Abraman aliquem in aliquam malam viam seducat, & inde ejus prudentia damnum inveniat. Nam quando [Rex] *Manûtchehr vidit Sphendârmaz, ab Angelis hujusmodi Monitum audivit,*

Quamvis culter sit tibi acutus, ne tamen omittas adhibere limam [seu cotem,] *& quamvis equus tuus sit velociter incedens, scuticam ab eo haud procul amoveas :* [& pari ratione,] *quamvis scientia tua sit prudens & intelligens, tamen necesse est tibi adhibere consilium.*

Porta XXXII.

QUando aliquis vir doctus addiscit Librum Avestâ, oportet eum imprimis curare ut eundem addiscat rectis verbis : lentè quoque addiscat, [non raptim & cursoriè,] *ut id faciendo, cor ejus accendatur. Conetur etiam hocque annitetur, ut cùm didicerit Librum Vestâ, eum totum integrúmque in memoriâ retineat : & perpetuò legendo* [seu recitando,] *intellectum suum efficiat lætum* [seu lubentem,] *ne fortè oblivioni dando è memoriâ excidat. Ille enim Religiosus ita dixit, Quòd quicunque didicerit Librum Vestâ, & deinde ejusdem obliviscendo è memoriâ excidere eum siverit, Justus ille Potens* [sc. Deus] *de eo non lætabitur : nam Deus zelotypus totâ Mundi Divini latitudine eum à Paradiso procul amovebit. Quicunque primo die quo cor ejus incaluerit, Librum Vestâ didicerit, & deinde ejus oblitus fuerit eúmque dimiserit, illud opus non factum putet. Nam donec τὸν Vestâ rursus didicerit, nemo debet relinquere eum in medio congregationis. At si propter panis infectationem verba fecerit, eum sicut Anchoram coram se emittat.*

Porta XXXIII.

QUando aliquis Liberalitatem exercet, id faciat erga dignos. Erga dignos liberalis sit quisque ex justitiâ [seu conscientiâ,] *ut de eo omnes contenti sint & læti : & ex prudentiâ meditetur cuinam res suas det. Qui dignus, is idoneus est : & deinde accipiet res cujusvis : si dignus est, ei benefacito ; si difficilis est, eum faciliorem reddito. Si autem quis nec dignus nec idoneus est, si aliquis ei det, est injustè datum : est certè futile & inutile, & eorum animabus propterea venient* 100 *noxæ. Indigno nil nisi molestia & pæna competit, tormentorum in altero Mundo particeps erit. Quicunque indigno aliquid dederit, est quasi perditum, nec is habebitur liberalis.* [In 34 docetur quòd Aqua non est noctu haurienda nec fundenda, ne fortè inquinaveris eam.]

Porta XXXIV.

DIscretionis causâ nemo debet noctu aquam effundere : præsertim ne effundant in Aqualem, quia id est peccare & incurrere periculum. Utcunque tamen, sive necesse sive non necesse sit eam spargere [seu effun-

effundere,] *ibidem recitet Yatâ ahû virîyu. Noctu aqua non est è puteo haurienda: at si intentio* [seu cautio] *adhibeatur, haurito: quando non est remedium* [seu necesse est,] *affer lucernam: aquam è puteo haurito si sit pro cibo; & Yatâ ahû virîyu recitato, deinde aquam in te spargere oportet* [lustrationis ergò.] *Noctu aquam parciùs bibe, ut minus sit peccatum tuum; nec aquam multam effunde, ne sit tibi peccatum eodem tempore.*

Porta XXXV.

QUando panem comedis, tres buccellas pro canibus sepone: & quando panis comestus fuerit, oportet tres illas buccellas cani dare, & eum non verberare: quia omnium pauperum sive per mare sive per terram, nullus est cane pauperior. Si itaque cani panem dederis, meritum invenies multum. Fac itaque merita [seu bona opera,] *ut liber sis à metu & timore* [de futurâ conditione tuâ.]

Porta XXXVI.

QUI Religione sinceri sunt ludificationis expertes, quando percipiunt ex Gallinâ vociferationem Galli, non debent illam Gallinam interficere ominis causâ, quia eam interficiendi jus nullum habent. Nam si in Gallinam fuerit rursus versa, in eam à vociferando alligatam prævalebit fur. Quando autem ibi [vociferandi] *potentiam non habet Gallus, ut infaustissimi furis res notas faciat, fac compares tibi alium Gallum qui fortè sit cum Gallinâ ejusdem secreti particeps. Nam in Persiâ si Gallina sit Gallus, ipsa infaustum Diabolum franget* [seu pessundabit? In Alio exempl. legitur,] (*Si Gallus sit Gallina, ipse infaustum Diabolum adjuvabit.*) *Si autem alium Gallum adhibueris in auxilium, ut cum Gallinâ consortium habeat, non erit incommodum, ut tunc ille Diabolus sit interfectus.*

Porta XXXVII.

SI aliquis metu & timore destitutus, cadaver aliquod sub terram condiderit, oportet quemvis Religiosum illud [eximendo] *in propatulo collocare: & hoc faciendo reportabit meritum infinitum, nec Gehennæ supplicium subibit. Cùm enim aliquis sub terrâ condit cadaver, Sphendârmaz ob hoc offenditur. Valdè sibi tremit ad instar ægroti, quandoquidam illi* [sc. Angeli] *præ solicitudine suâ tremere solent. Si aliquis noverit cadaver humatum, erit sicut Serpens & Scorpio in vestibus ejus, qui intra*

vestes eum mordebunt, & corpori atque animæ ejus damnum afferent. Quando autem cadaver illud humo exemerit, pro dolore & tristitiâ commutabitur requies [seu recreatio :] *& hoc modo eos è vestibus eximet, & Scorpio & Serpens erunt prout desideraverit. Si hoc modo feceris, multum meritum invenies, nec sicut tu erit aliquis in utroque Mundo.*

Porta XXXVIII.

C*Avendum est tibi ne in hoc Mundo multa animalia mactes.* [Cave inquam] *ab animalibus, præcipuè à genere ovino quod est hominis initium & ultimum : nam qui multas mactat oves, à nemine benedicetur, sed pœnam sustinebit gravem : quilibet in talis animalis corpore pilus erit tanquam gladius in animâ ejus in æternum : nam nullum animal Ove pejus est ad reportandum ex mactatione ejus pœnam. Quinetiam Hædum aut Agnum mactare ne tentato : ne mactes Bovem laborantem* [seu assuefactum agriculturæ,] *nec Equum bellicum, neque Gallos mactato, nec ullam avem Picam.* [Quæcunque autem mactas] *differentur ultra sexennalem ætatem. Hoc autem pejus est mactare Gallum, quia sicut Ahenotympanum justo tempore vociferat. Imò Gallum non vociferantem ne mactato : si autem mactare necesse sit, caput ejus expiare oportet : & quidem Caput non expiatum, ne comedito ; nam scito hoc esse prohibitum.*

Porta XXXIX.

Q*Vando faciem lavas, primò Asĥîm vuhû semel recitato : deinde os priùs claudendo, genas lavato. Quando vis ut facies tua radetur, tum Kimanâ & Mazdâ recita : si enim hæc non fuerint recitata, scito faciem non esse lavandam. Nam nec munda nec rasa habetur illa facies : si sic non fecerit, non habet munditiem.*

Porta XL.

Q*Vicunque Resipiscentiam agit inter homines, oportet eum peccatum non habere : caveat sibi omni mense & anno,* [i. e. semper.] *Dictis & Factis suis adhibeat ardorem, & Linguam suam avertat à sermone mendaci. Bonæ sit indolis, animi amicabilis, cor & lingua recta sint eodem tempore : non faciens scortationem, injuriam, nec peccatum, in bonitatis exemplum sit coram populo Dei. Hoc enim in Religione nostrâ planum est, quòd Pœnitentia ex corde facienda est. Si aliqua cogitatio non recta se insinuaverit ex instabilitate & fragilitate humanâ, præceptum est omni Destûr* [seu Præsuli] *in hac religione, ut præ irâ abscindat*

quemvis

quemvis Artum [qui offendit,] *& eundem ad canem projiciat ut comedat: & cùm hunc comederit, alium Artum abscindat: adeò ut tandem omnes Artus abscindat, quos extra ferens canibus det. Et præter hoc supplicium quod heic est, centuplo pejus in altero Mundo sustinebit. Quicquid supplicii pertulerint incolæ Gehennæ, tale ibi sustinebit ille miser. Supplicium quod ibi in fures infligunt, aut in illum qui occidit Justos* [seu innocentes;] *supplicium quod in Libidinosos infligunt, idem in illum in Gehennâ infligent. Porrò huic homini incumbit, ut sit animo amicabili & religioso ac bono: nam aliquis sincero vultu, sincerâ religione, & sincerâ opinione, gratus erit pectori Sacerdotum, & omnes Desturi de eo lætabuntur. Destûro Desturorum sic facere* [incumbit,] *nec oportet caput suum* [detrectare.] *Pœnitentia etiam est necessaria omnibus qui sunt Bonâ-religione Deicolæ: est inquam Præceptum tam viris quàm fœminis agere Pœnitentiam dum sunt in hoc Mundo. Ideóque quoad fœtum qui est adhuc in ventre puerperæ sive comederit multum sive parum, pro illo lacte quod per unum annum & dimidium comederit, computus à puerperâ requiretur: semper itaque faciat Pœnitentiam, ut omne turpe* [seu malum] *ab eâ puerperâ absit. Et quando quindecim annos natus* [puer] *nondum egerit Pœnitentiam ut solent Religiosi, quidvis cui manum applicaverit* (*secundùm viam religionis nostræ*) *pollutum habebitur. Ab illo recedet mentis-illuminatio, minuetur Sanctitas, in ipsis epulis-nuptialibus ille erit omninò mæstus. Quicunque defunctus non egit Pœnitentiam, supplicium cumulavit & secum detulit: Anima ejus ibi fœtebit perinde ac cadaver æstate per integrum mensem* [jacens:] *ab ejus Animâ cùm ad Pontem-Tchînavar venerit, procedet fœtor 7 Climata pervadens: ita ut neque Angeli nec Divi Sanctissimi ibi persistere possint, propter ejus fœtorem non poterunt Computum facere; adeò ut Angeli dicturi sint, Avertite vos, & cùm heic adsit Anima polluta, celeriter hinc migrate. Deinde quamvis Anima ejus tunc pœnitentiam agat, tamen in anxietate & stupore manebit: pœnitentia enim ibi nihil prodest, nam decessit prout decessit, & erit sicut erit. Quicunque non egerit pœnitentiam, ex defectu sanctitatis, in hoc Mundo mortuus est,* [sc. dum vivit:] *& quamvis mille aquis se lavaverit, desolatus & immundus erit in ipsâ aquâ: nam cùm in ossibus & venis & cute & nervis pollutio erit, quandonam abibit ab eo? An iste per Religionis Ceremonias evadet bonus? An Anima ejus ex religione impinguabitur? An eum mundabit aqua, cùm in ipsâ aquâ sit impuritas? Quicunque Pœnitentiam pro se non fecerit, quidvis ad quod apponit manum, habebitur spurcum & pollutum.*

De novo semper ei supervenient retributiones malæ, tormenta & supplicia erunt portio ejus: uno die tantum supplicii ei adveniet, (supplicia inquam infinita,) ut tot tantáque novies mille annis non adventura sint infernalibus. [Cum multis ejusmodi aliis, in eundem sensum, à quibus hoc tempore supersedeo.]

Porta XLI.

QUandó veniunt Phervardaghân, quantum potes fac Epulas & Convivium Expiationis cum Benedictione. Huic operi assignato decem dies, ut opus gratum sit Creatori. Si quales sint Phervardaghân non nôsti, dicam tibi Eas esse quinque beatas sorores quæ nent & texunt & futuras consuunt: harum una est Abúnavad, alia est Asbtuvad, tertiæ nomen est Espbíntamad, quarta est Vabuchsbáter, quinta est Vabisbtûsbiyûsb. In Phervardaghân solent celebrare Aphrînaghân, quibus Animas lætificant. Quando Anima vestitum Corporis excusserit, tum nuda erit: sed ex istis ταῖς quinque vestitum reperiet, cùm Mundi Creator ita ordinavit. Hisce ergò decem diebus Epulas & Convivium Expiationis facito, ut benedictionem consequaris à Creatore, & Anima tua stolâ induatur Regiâ. Domi tuæ dictum Convivium instruere melius est, cùm ταῖς Phervardaghân benedictio competat: qui enim hisce diebus hoc fecerint, animæ eorum benedictionem percipient: hinc inquam migrantes talem consequentur benedictionem ut sint supra omnes Oeconomos & Oeconomas. Benedictionem obtinebunt etiam Liberis suis qui ex hoc Mundo in gaudium ibunt omnes: opera eorum illo anno benè cedent, & eorum proventus erit lætior: animæ eorum invenient compensationem bonam, & propter merita centupliciter colorem & odorem comperient. [Deinde omissis hujusmodi multis,] *Et quando ex hoc Mundo migrantes eorum animæ ad Pontem Tchînavar appulerint, animæ puræ invenient illam viam coram se apertam. ---Coram Domino-Orbis cælestis liberi comparebunt, & viri boni ac fidelis anima in gloriosâ Urbe contenta manebit.* [Cum plurimis aliis quæ recitare tœdiosum.]

Porta XLII.

CAvendum est vel ab ipsis correligiosis [seu co-fidelibus:] *non enim eris ejusdem Poculi consors, nec Urcei aquæ ex quibus illi aliquid hauserint, ne fortè pœnam invenias. Si fuerit vas æneum, ter lavandum, & sic etiam Poculum: & si fuerit Urceus figulinus, ex eo nunquam bibes aquam. In hoc adhibenda est abundans cautela; nec aliquid ab eis relictum comedes, ut Religio tua sincerior habeatur.*

Porta XLIII.

B*Enè custodiendus est Ignis Martis, ut & quivis alius Ignis qui in urbe est. Bonum est habere Ignem, & nocte aliquo modo eundem accendere: nam in religione nostrâ sic dixit vir prudens, Nisi adsit Ignis Martis, præ noxâ Latronum iniquorum, transitus ab urbe ad urbem non erit* [tutus:] *cùm ab hujus Ignis beneficiis sit quòd homines in tutò sint à Latronibus. Hinc est quòd oppressores non possint hominibus noxam inferre; nec hominum opes auferre valeant, sitque in omni viâ ire & redire* [tutó.] *In omni urbe & regno ubi ille Ignis est, aut in domo aliquâ ubi eundem probè reverentur, quicunque est die noctéque ejusdem custos, illius cor manu accipe, eique expensas & vestitum suppedita: nam quando contentus est ille vir religiosus, mane & vesperi tibi benedicturus erit: prætereà septem terræ Climatum Ignis erit de te placatus. Præcipitur Ignem quâvis die & nocte benè servare in Habitatione tuâ: secundò, Ignem qui est in Vrbe tuâ: tertiò, Ignem qui est in quovis Climate,* [quantum poteris.] *Horum primus est sicut Pater-familiâs qui in nostrâ urbe Rex est: secundus, sicut Gubernator cujus est tota Regio: tertius, sicut Prætor qui totam urbem suam ad Epulas-nuptiales invitat, (ut in Adur-Chúra & Adur-Gushàsp & Berzìn-Adur,) cum labore & expensis quales fieri solent apud Vezîr. Si de Gubernatore non est contentus Rex, non potest habere regionis custodiam. Talis est Similitudo* [seu Comparatio] *ab isto Igne desumpta: nam quando in domo tuâ iste Ignis placatus est, Mars quoque placatus & complacens erit: quando inquam placatus est Ignis Martis, Deus etiam de te placatus erit. Hæc omnia sigillatim observa, in hac viâ Dei-Justissimi mandata servando.*

Porta XLIV.

S*I scientiam percipis à Patre aut Matre, vel si à Sacerdote aut Magistro aut quovis alio scientiam didiceris, illos benè habe, nec eos offendito, sed ubique quod justum* [seu debitum] *est observa erga eos. Si severitatem in te exercuerint, non debes eam rependere, sed illis obedire & morem gerere, teque illis submittere, nec caput ab illis detrectare: nam si Pater & Mater & Sacerdos & Magister tuus de te contenti sunt, Deus etiam de te contentus erit. At si isti offensi sunt, erit quasi offendatur Deus-Altor: & quamvis infinita habueris merita, viam in Paradisum non invenies, cùm impossibile sit istis tribus personis justam retributionem facere. Nam in Libro Zend-Hâducht* [Deus] *dicitur Zeratushto dixisse, O vir religiose, Ne offendas Patrem qui te educavit, nec Matrem qui 9 menses te in utero gestavit, nec Sacerdotem*

qui te in doctrinâ instituit cum scientiâ bonitatis & virtutis. Si tres istas personas offenderis, ex tali facinore tuo opprobrium percepturus es: nam in hoc Mundo si ad [alicujus Magnatis] *limen accedis, non habebis desiderium tuum, nec in altero Mundo Paradisi particeps eris; sed pro præmio molestiam habebis & retributionem malam. Si Pater tuus & Mater non fuerint contenti, deficiet alimentum pectori tuo: & quamvis aliquod opus propter conscientiam susceperis, tamen ex illo opere non obtinebis desiderium tuum: sed tibi superveniet miseria & calamitas, nec eris alacris in ullo opere tuo. Filius quoque tuus faciet tibi sicut tu Patri & Matri fecisti. Hac occasione quivis Angelus & quisque è populo qui hoc viderit, dicent tibi, O inimice Creatoris, Pater in te offenditur & Mater est in luctu. Et in medio Ponte arripientes Animam ejus, eandem per Pontem transire non sinent; nam nisi Pater & Mater de eo contenti fuerint, Anima ejus per Pontem non inveniet transitum. Ab offendendo illos benè caveto: cùm mandatum tibi dederint, alacriter surgito. Coram eis sub axillis conde* [seu lateribus transversim applica] *utramque manum tuam, ex illorum mandato esto Dei cultor* [sincerus:] *& quovis mane & vesperi hoc modo semper facito, sc. quære quid in hoc Mundo cupiunt habere? Si aliquod peccatum perpetraveris, id illis dicito, ut ii illud peccatum tuum remittant. Sub horum trium mandato manere æquum est; sin aliter, est ipsum peccatum.*

Porta XLV.

O*Mnis fœmina quæ in hoc Mundo Puerpera est, sibi cavere debet, & benè sibi prospicere oportet. Dum puerpera est tam interdiu quàm noctu per mensuram & proportionem opsonium ei dato. Dum cibum comedit puerpera, ab eâ absit res quælibet quæ non est ei* [absolutè] *necessaria. Panem comedendo manum in manicâ condat, & deinde panem comedat: circa illam manicam etiam obvolvat vetustum-panniculum, & tum eo ritu panem comedat. Aquam bibat ex vase æneo, vel etiam ex stanneo aut cupreo. Aquam ita in lagenam æneam indat, ut ne una gutta in manicam cadat: si enim una guttula in ejus manicam destillaverit, erit sicut Tîr, i. e. sagitta, indubitatò peccatum ejus mulctabitur Estîr, quod est* 200 *Dirém.* [Vide suprá.] *Ea etiam sibi caveat à lotione-lustrali, hoc moneto ut servet quindecim pedum distantiam. A Viro etiam Sancto debet abesse per tres passus, valdè cauta ab eo. Quicquid pro Convivio fecerint illúdque in hunc usum apparaverint, ei interim illud oculo usurpare non licet, & illa sibi caveat ne irascatur: jacturâ afficiet quicquid visum fuerit, rem inquam illam ratione privabit. Illa etiam non debet videre aquam currentem, nec aspiciat versus cælum, nec Stellas nec Solem nec Lunam,*

Lunam, nec Aquam nec Ignem nec Arbores, nec virum Sanctum, nec cum viris loquatur verba turpia; nam in viris ornatus & vires & ratio deficient hoc opus faciendo. Tribus primis diebus sit intensior, in cavendo sibi diligentior; nam omni fœminæ pro his peccatis se expiare mandatum est; pro peccato quod contra Paradiseos Cœlestes se exeruerit, & contra Solem, & pro peccato contra Ignem, & contra Aquam, & contra Terram, & contra Sanctum virum, & contra Angelum Churdâd & Angelum Murdâd; pro peccato quod se exeruerit contra lotionem-lustralem, à peccatis quæ in edulibus facta sunt avertat se. Puerperæ inquam præceptum est propter hæc duodecim peccata se expiare, ut ea peccata procul sint ab illâ, unde merita inveniat: propterea inquam per excessum ei obvenient merita 60000; & singulis deinde annis ejus merita erunt ejusmodi dupla, eritque propter felicitatem & advenientem prosperitatem subridens [seu lætabunda.] *Si inquam hæc præstiterit, benè erit, quia singulis annis tale erit augmentum, & quamdiu vixerit auctius & per totam vitam durabile. Nam ad instar arboris cujus rami crescunt, sic crescent ejus merita quorum particeps erit per expiationem suipsius. Hæc inquam sunt bona-opera quæ debes facere ut compensationem invenias à Domino solo: propriâ manu* [i. e. ipsa in personâ tuâ] *facito, quæ ideò pro te habebuntur dupla. Si autem ea non feceris in vitâ tuâ, sed aliquis pro te posteà facit, quamvis præstiterit, manebunt prout erant* [non aucta.] *Magna est differentia an feceris manu propriâ, vel an alius posteà pro te fecerit. Conare itaque ut cor tuum lætum sit in die Computationis.* [V. Portam 75.]

Porta XLVI.

P*Ræceptum est ut non facias peccatum Hamimâl, quòd sit Calumniatio & Fraudatio, Si id sit Mariti in uxorem,* [est malum;] *si autem ab Uxoris manu inveneris, est pejus. Hoc enim est peccatum maximum pro quo nulla datur compensatio, nisi uxor maritum ad hoc impulerit* [seu provocaverit:] *si non, in Infernum te præcipitabit. Nam nisi ea tibi condonaverit, in Ponte Tchînavar mansurus es in loco tuo; adeò ut si centum anni sint priusquam ipsa venerit* [ad condonandum,] *te in ingressu Pontis manere oportebit: quando enim sumptura est ab adversario suo vindictam, & tibi posteà per Pontem transeundum sit, si tu talis facinoris reus es, à tali facinore tibi cavendum fuerat. Nam sic dixit vir religiosus, Post hujusmodi factum, pelvim auro imple, & super eam pone nudam Pugionem, deinde adversario tuo admove, rogando ut te vel excusare vel interficere velit, & ut hoc modo Animam tuam à mœrore liberet.*

ret. Si enim aliquis Mendacium & Calumniam dixerit, infinitam exinde molestiam & dolorem perpessurus est: & quicunque post illum [sc. ex illius relatu] *tale verbum retulerit, eadem molestia & vetus dolor erit ei recens: mæstitia enim ex ejusmodi dictis super caput ejus veniet, molestia cum retributione malâ ei competet. Hujusmodi Peccata turpiora sunt Hamimâl: felix est qui hoc in naturâ suâ non habet. Per nulla merita compensabitur Hamimâl; benè autem si adversario tuo satisfactum fuerit: nam si adversarius tuus non erit contentus, certissimè scito nullum tibi per Pontem fore transitum. Ad tuum itaque adversarium ito & dicito, Pænitens sum: aliàs autem Salutem ne quæras.*

Porta XLVII.

Diligentem conatum adhibe enecando Sanguisugas: & præsertim hæcce quinque interficito, ut merita invenias copiosa. Horum primum est, Ranæ aquaticæ, [sc. eorum genus:] *secundum est, Serpentes & Scorpiones: tertium est, Muscæ,* [sc. Culices & Cimices pungentes] *quartum est, Formicæ: quintum, Mures, fures illi errabundi. Ranas si interfecerit aliquis quicunque fortis eorum adversarius, ejus quidem merita proptereà erunt mille & ducenta. Aquam eximat eamque removeat, & locum siccum faciat, & tum eas necabit à capite ad calcem. Hinc Diaboli damnum percipientes maximum, flebunt & ploratum edent copiosissimum. Quando Serpentes interficis, recitabis Vestâ* [sc. Zendavestâ,] *& inde merita copiosa reportabis: nam res perinde se habet acsi tot Dæmones interfeceras. Muscam vermes-spargentem unam si interfeceris, erit perinde acsi decendialem expiationem fecisses: quando enim quis apud Deum Avestâ recitabit, ejusmodi merita in caput ejus sparget. Tunc quoque omnes Bestiolæ Dei atque Churdâd & Murdâd & omnes Angeli Benedictiones in eum pronuntiabunt, & gaudium cum desiderii impletione ei creare studebunt, corporis Sanitatem pro eo impetrabunt, & hoc facto multum exultabunt: quia in Bestiolas Dæmonum non erit Peccator* [seu punitor] *sicut ille est. Si Muscam in aëre percusserit aliquis, reputabitur Cimex: si super terrâ percusserit, habebitur Reptile:* [sc. reptilium generi illud annumerabitur:] *si super carne percusserit, erit Vermis: si in Aquâ percusserit, Sanguisugam vocato; quia tales in aquâ apparere solent, & ex talibus Sanguisugis aqua contaminatur. Si super fimo* [seu sterquilinio] *percusserit, exinde indubitatò reputabitur esse Serpens aut Vipera, vel aliàs Scorpio aut aliquod noxium-animal: hujusmodi enim omnia Muscæ nomine intelliguntur, ô vir devote. Si super*

barbam

barbam Hyænæ cacaverit, inde erit Serpens ruber. Si Formicam grana-trahentem interfeceris, erit ſicut cæcus quem tu illuminaſti, [ſc. erit quaſi cœcum tu illuminàſſes.] *Si murem interfeceris, certè erit quaſi quatuor Leones noxios interfeciſſes. Cuique inquam bonæ-religionis viro præceptum eſt ut interficiat Sanguiſugas, unde certè magnam mercedem reperiet. Niſu & conatu annitere in hunc modum, ut multum meritum in viâ religionis invenias. Quicunque in hujuſmodi operibus conabitur, Sacerdos pro eo expiationem facturus eſt; cujus certè particeps erit in viâ religionis, quia ſic à Deo mandatum eſt.*

Porta XLVIII.

VIro religioſo præceptum eſt ut pedem nudum ſuper terram non ponat: quia pes nudus ſuper terram, malum eſt. Si enim pedem nudum ſuper terram poſueris, inde tremet Sphendârmaz, & ex tali opere offenſionem concipiet vehementem. Pedem itaque nudum ſuper terram ne ponas, nec corpus tuum ad Infernum deferto.

Porta XLIX.

CUique viro Sancto præceptum eſt ſemper recitare Pitùpht [ſeu Pœnitentialem precem.] *Quando alicui ſupervenit aliquod peccatum, recitet Pitùpht ut mæroris plenus & indignabundus. Conatum faciat & accedat ad Sacerdotes & ad purioris animæ Deſtûrum. Recitet inquam Pitùpht, ut ſit terroris expers; & gratias habeat Domino ſuo. Si autem ita fuerit ut merita tua ſint peccata, ne recites Pænitentiale, ne exinde corruptior evadas. Peccatum tuum erit ad inſtar arboris, ſi Pænitentiale non recitaveris: nam niſi Pænitentiale recitaveris, peccatum tuum erit tanto quotannis duplum. Scito enim, quòd ſi non recitaveris Pænitentiale, creſcet, & alterum prout erat manebit. Cùm ad Deſtûr* [ſeu Præſulem] *aliquem veneris & veniam*[ſeu remiſſionem] *petieris, ex ejus Benedictionibus minuetur Peccatum. Et quando tandem opus ejus venerit ad Deſtûr Deſturorum, tunc cor & oculi ejus erunt illuminationis pleni. Quando Abſolutionem alicui fecerit Deſtûr religioſus, augetur ejuſdem Religio & minuetur ſimultas. Certiſſimè ſcito quòd Peccatum illud quod ab eo requirebatur, exinde meritorum beneficium percepiſſe, & deinde deſiderari* [ſeu non requiri.] *Si autem non invenerit aliquem Deſtûrum* [ſcil. Præſulem,] *vel* [ſaltem] *Sapientem, quærat inquam Hyrbad ſeu* [potiùs] *Múbad. Si verò pro eo peccato ſuo non invenerit Hyrbad, adeat aliquem ſanctiorem Bihdîn* [ſeu Laicum.] *Et, ſi non invenerit aliquem Bihdîn, tum lucido animo ſe coram Churſhîd* [ſeu Sole] *ſiſtat; & recitando*

Pitùpht fiat Pœnitens & propter commissa peccata sua mæstus. Eo momento quo ex hoc Mundo abiturus est, Liberis & Consanguineis præceptum est ut in os ejus ponant Pitùpht, cùm jam tum sciant eum è Mundo abiturum. Sic enim dixit Religionis Destûr, (quo quidem dicto in religione sensum ad instar margaritæ perforavit,) Quicunque eo momento recitaverit Pitùpht, ejusdem peccatum ei remittet Deus-Justus: & quamvis infinita habuerit peccata, eum tamen in Inferno non collocabit. Quando ad Pontem Tchînavar pervenerit, cum Præmio inveniet remunerationem. Deducent eum ad habitationem suam, & eodem tempore locum ei assignabunt. Ex recitatione Pitùpht, in Paradiso tunc erit locus ipsius: nam manifestè inter eum & Infernum sicut murus erit Pituphht, cujus quidem muri latitudo erit sicut superficiei totius terræ latitudo. Ex recitato inquam Pituphht, anima ejus ad Infernum non inveniet transitum. —Tandem quando præ terrore ligata erit ipsius lingua, consanguineis & sociis præceptum est illo momento Pituphht pro eo recitare, quando inquam vident ejus linguam à sermone restrictam: nam dicti Pituphht ex conscientiâ & religione recitati Clamor mane quarto perveniet, [sc. quando fit determinatio ad pœnam aut præmium.]

Porta L.

QUando aliquis 15 annos natus fuerit, præceptum est ut Cingulum induat. Sic enim dixit Destûr beatissimus, A novem mensibus quibus in matris ventre fuit, debet computum suum accipere, cùm secundùm hujus Religionis Præceptum induturus est Cingulum. Ad 15 ergò annos Cingulum induant tam viri quàm fæminæ: nam sic est Dictum veterum, Cùm vir aut fæmina sit 15 annorum, & medium Cingulo non accinxerit, nemo ei det vel aquam, vel panem. Et cùm tali personæ vetita sint panis & aqua, cur aliquis seipsum in supplicium præcipitet? Cùm itaque Custi sit Cinguli accinctio, quicunque accinctus est, Deo gratus erit: quia nullum est opus Cingulo tuo melius, & quando es Deo-Justo moriger, bonum est.

Porta LI.

SCito hunc esse constitutum modum, ut quando puer [moriendi] *mandatum à Deo invenerit, (à primo ejus die usque ad 7 annos,) Epulas instrue & Sorûsh invocato: oportet quoque quartâ nocte pro eo expiationem facere, postquam Anima à tenero ejus corpore separata fuerit. Nam in religione nostrâ sic est, ut si ejusdem Pater & Mater Paradisei fuerint, ille etiam ad lætum Paradisum iturus sit: at si infernales fuerint in naturâ suâ, ille quoque eorum comes ad Infernum iturus sit. Epulas itaque instruentes invocent*

Sorûsh:

Sorûsh: nam quando ejus Anima à parentibus separata fuerit, si apud Solem subsistiterit ejus gradus vel uno momento, parentes exinde erunt mœsti: & quando Anima ejus pervenerit ad Pontem Tchinavar, parentes apud Deum intercedant; & tunc omnes eum ad Paradisum deducent. At si parentes ejus fuerint Infernales, Anima à parentibus discedens, à Diabolo absque remedio ad infernum deducetur. Et ubi [Diaboli] *ab eâ vindictam sumunt, ipse ad Angelos & Paradiseos edet vocem calamitosam cum ploratu lamentabili desiderans ab illis obtinere ut abeant dolores & pœnæ. Dictâ autem expiatione efficietur ut animæ ab Inferni periculo liberentur. Annitere itaque apud Sorûsh expiare, & eorum animas ad illum perducere. Sic inquam facito; quia Infantes etiam intercedendo Parentum animas ad Paradisum perducturi sint.*

Porta LII.

P*Ræceptum est, ut quando aliquid ollâ coquitur, duas tantùm ejus tertias aquâ impleant, ut si in ebullitionem veniat, aqua non effundadatur in Ignem quando calescit. Si enim non sis in hac parte cautus quin aqua in Ignem fluat, peccatum erit tibi maximum, propter quod supplicium percipies die computationis. Peccatum inquam tuum erit ponderis* 1200 *Dirêm.*

Porta LIII.

Q*Vando Ignem movent, eum colligant & in aliquo loco aliquantulùm seponant: cúmque aliquantulùm friguerit Focus ejus, tum eum deferant ad locum suum; non enim oportet ut Focum relinquant adbuc calidum. Hoc à me submissâ voce dictum audito: & sic facito ô fili, & non aliter; ut exinde caput tuum non doleat.*

Porta LIV.

P*Ræceptum est ut quovis mane cùm à somno surrexeris, faciem tuam aquâ aureâ laves. Et quando faciem ejusmodi aquâ purâ lavas, tunc Kimanâ & Mazdâ recitato. Ambas quoque manus aquâ aureâ lavato & Vagj recitato: nam si manus aquâ aureâ non fuerint lotæ, quamvis quis Avestâ recitaverit, id non erit acceptum. Ab illoto non surget Diabolus, sed peccatum ejus manifestius erit, ut* 1200 *Dirèm pondus habebit. Quovis itaque mane faciem aquâ aureâ lavare ne negligito.*

Porta

Porta LV.

P*ræceptum est scientiam prælegere pueris: colloca pueros coram Scribâ cujus cor scientiâ illustre est. Deinde colloca apud doctum & prudentem Sacerdotem, qui sit Puerorum Instructor. Oportet Sacerdotem habere talem ut non graveris ei dare expensas & cibum & vestitum, ut cor ejus ad hoc bonum opus convertas. Et tum omne bonum-opus quod à puero factum fuerit, scito illud à parentibus factum fuisse. Fac ut scientiam memoriter teneant, & ut ab omni peccato & corruptelâ caveant: cùm pro animabus suis id faciant ut scientiâ solertes sint. Nam si bonum à malo ii non distinguunt, haud multum boni-operis ab eis obtinebitur. --- Ignorantiâ laborans, nec Religionem nec Deum novit.*

Porta LVI.

C*Apite novi anni, primo ejus mense, (sc. quando venerit dies Churdâd,) oportet per Convivium expiare* [pro remissione peccatorum :] *nempe de omni quod ab extra recipit manus tua, affer & convivio appone: viz.* [primitias] *de omni fructu & de granis, & quicquid ad manum tuam venerit, apporta: & cùm hæc omnia comportaveris, bonum est eis expiare, & Domino tuo plurimas gratias agere. Nam exinde opera tua illo anno benè cedent, & res tuæ erunt lætiores, & proventus tuus copiosior, & felicitatem percipies. In nostrâ enim religione compertum est quòd hoc die* [Angeli] *hominibus Alimentum* [seu Annonam] *suppeditant, & hujusmodi expiatione expiando, ab Angelo Churdâd remissionem invenies. Eo anno annona erit copiosior, & anima tua multò lætior. Et justitiæ* [seu conscientiæ] *causâ recitabis Chashnûman.*

Porta LVII.

Q*Vicunque iter suscepturus est, si 12 Parasangarum via fuerit, pro tali itinere oportet expiationis convivium celebrare: cúmque pro eo, uno Convivio expiarint, minor erit calamitas, & felicitas major. Cuique religioso hoc casu, uno Convivio expiare incumbit: quòd si abiens commodè præstare non poterit, si domestici ejus id fecerint, satis proderit.: quando enim ejusmodi Convivium præceperit, cum salute ad habitaculum suum rediturus erit. Et quando Chushnûm recitant, res etiam ita se habebit.*

Porta LVIII.

Q*Vando aliquis uxorem habet & non filios, tùm in tumultuatione erit animus ejus; sine mulo erit, & Pons præcisus. Oportet ut non sit negligens*

gens in hac re, sed Mulum pro seipso [in promptu] *collocet. Hoc enim in nostrâ religione planum est, quod oporteat filium habere, non filiam, cùm filia sit hujus patris. Filiis & consanguineis & populo & tribui suæ committet, ut (cùm sit præceptum Dei) Mulum pro eo collocent; filium inquam facito Mulum tuum, ne facito filiam.* [Et ad fidem faciendam,] *Filius profitebitur & dicet, O pater, ego sum filius tuus quem in Mundo habuisti: & vicissim pater dicet, O fili, tu es mihi filius, & ego sum tibi pater. His factis, per Pontem transibit, ad locum sibi ob merita competentem.*

Porta LIX.

QUicunque expiando fecerit Eleemosynas, non potest expiando facere Convivium post illud. Sed Deo faciat Vâgj: arripiat inquam Vâgj, & deinde comedat panem & sic quod de convivio restat simul accipiat. Hoc modo peccatum ejus minuetur, & id coram Deo ei remittetur.

Porta LX.

INtra habitationem tuam quando est tibi tempus Aquam impellendi [i.e. mingendi,] *ad pedem Aquam ne impellito, quia hoc factum erit tibi peccatum à capite ad calcem. Quando itaque ad Aquam impellendum assides, juxta ostium ne relinquito, sed sit aliquanto remotius. Nam in Libro Vendîd-zend dicitur hoc esse peccatum ponderis* 1200 *Dirém. Quando aliquis micturus est, ibidem in animo recitet Avestâ: & deinde postquam ibi minxerit, intra tres passus illius loci ubi fuerat, Yatâ abû virîyu semel recitet, & deinde taciturnus sedeat: & quando exit, recitet Ashîm vuhû ter: Hamatanâm recitet bis: Hûchshâter recitet ter: Yatâ abû virîyu quater: Ahunîm virim yazâmadi ad finem recitet pietatis causâ. Quando hæc in animo fecerit aliquis homo, tum erit sanctus & suavis & lucido animo præditus: omnia ejus verba erunt accepta, nec (sec. hanc religionem) à Diabolo unquam affligetur.*

Porta LXI.

NE occidito [illegible] *Húgja; sed si alicubi videris, accipe & versus Campum deferto ut abeat: dimitte inquam ut eat versus supellectilem suam* [seu domesticos suos.] *Hoc faciendo meritum invenies multum, si tu facis idem bonum quod alii faciunt. Cùm enim Húgja formicarum antrum percusserit, earum millia violenter morientur. Serpentes quoque necat, necat inquam, & deinde eos quaquaversus distrahit. Valde utile est hoc animal, ideóque hoc scito, illamque interficere omittito.*

Nnn Porta

Porta LXII.

NE interficito Canem aquarum [sc. Castorem :] *si fortè videris eum alicubi euntem, accipe & deserto & ad aquam perduce: nam in Vendid dicitur, Castorem interficere peccatum est horribile: & qui talem unum interfecerit, per modum expiationis tenebitur alia noxia animalia (uti serpentes) 18000 interficere: Ovium & Boum & Arietum 10000 interficiet pietatis ergô. Quicunque inquam interfecerit Castorem, Infernus erit locus ejus: semen ejus è creaturis delebitur, & nullam ab Inferno redemptionem inveniet.*

Porta LXIII.

UT quisque Religiosus seipsum vindicet ab interitu, animæ suæ expiationem faciat dum in vivis est, nec caput suum à viâ cultûs detrectet, unde magnum meritum quotannis inveniet, & singulis annis auctius erit. Quisque prudens pro se faciat expiationem apud Sorûsh, qui beatam illam animam sibi accipiet & tribus diebus tuto custodiet ne noxam videat aut perturbationem: & mane quarto [al. *nocte quartâ*] *in Ponte Tchînavar cum eo computabit Mihr-Izad* [al. *Reshn-Izad* :] *& deinde ad locum suum ibit, quia anteà illa anima in vivis expiata fuerat. Expiatione dicto modo in vivis factâ, si fortè infans ex improviso natus fuerit, obstetrix quædam in subsidium veniens, eundem lavabit, eique præscindet umbilicum. Quando è* [corporis] *modulo exit talis anima, est sicut infans exanimis, attonitus manens & viam suam nesciens: quando autem animatus & visu præditus fuerit, Sorûsh eum ut beatum agnoscet: Sorûsh inquam ad talem beatum veniet sicut obstetrix ad gravidam* [seu parturientem :] *talem fœtum excipiet, lavabit, & umbilicum præscindet: tutò eum à Diabolo custodiet, & ad habitationem suam perducet. Quando anima in vivis expianda est, Sacerdotis est eandem expiare apud Sorûsh: oportet enim heic* [in hoc Mundo] *expiationem aggredi, ut infans inde fiat sanctior, & ibi* [sc. in altero Mundo] *non pereat. Oportet inquam viventem animam expiare hodie, ne fortè cras miseriam & maledictionem videat: potest enim esse ut intrante Fato, bona opera faciendi potestatem non inveniat. Quando anima in vivis expiata fuerit, à diabolorum injuriâ tuta erit: cùm cuique præceptum sit animam in vivis expiare dum in hoc Mundo est. Quando Destûr aut Hyrbad à te absunt, & in angulo considentes hilares sunt, melius est ut tu proprium dolorem* [seu tædium] *devores, ut tali opere animam tuam*

lætari

lætari facias [æternùm.] *Præceptum est ut hoc opus suscipias, ut ipse manu tuâ id præstes, dum anima tua adhuc in vivis est.*

Porta LXIV.

Q*Uisquis è Mundo moriturus est, subitò inveniens Dei mandatum* [ut obeat,] *huic operi sedulò tribus diebus incumbat faciendo pro se Expiationem apud Sorûsh-Izad,* [al. *Sorûsh-Yezdân :*] *accendat Ignem, Avestá recitet, quia is ibi fortè per tres dies locum habiturus sit. Deinde expiationem pro te facito tribus Conviviis. Mane quarto* [al. *noctè quartâ*] *unum Bachushnûm* [recita] *τοῖς Reshn & Astâd, & aliud Bachushnûm Beatis, conscientiæ gratiâ. Deinde tuum vestitum bonum & elegantem affer, Fasciam-capitis, Tunicam, Subligacula, Sudram, Ocreas, & Cingulum; cùm enim talia Paradiseis attribuunt, talia etiam sinceræ religionis viris dare solent. Ex vestibus itaque melioribus appone quicquid tibi commodum videtur; unde tibi erit ibi honor, cor & oculi tui* [firmi] *ut montes erunt. Dein amicos consanguineos & familiares quos habes, coram conspectu tuo collocabis, alios ad latus tuum, dum sc. aliqui præeunt & alii subsequuntur. Illo tempore te agnoscent Beati* [sc. Sancti,] *ut tu etiam agnoscas eos dum illos eodem modo vides. Quò præstantiores fuerint vestes & supellex tua, eo plus honoris inde reportabis: erit tibi gaudium & lætitia major, & locus in Paradiso melior. Si verò vestes non fuerint præstantes, multum pudoris inde reportabis: & sedes erit aliis inferior, nisi vestes fuerint elegantiores. Animæ non gaudebunt de illo homine qui tales vestes in illum pauperem* [sc. seipsum] *induit.* [Aliàs] *cor ejus ex illis vestibus exultâsset, & Beati eas justitiæ* [seu conscientiæ] *ejus tribuissent: per hoc Expiationi ejus accederet veneratio, & à Deo obtineretur misericordia. Horum autem omnium dimidium dabis Destûro, & alterum dimidium Sacerdoti, nam hac ratione* [beneficium illorum] *ad animam ejus citiùs veniet. Fac cures ut benè consuantur, quia vestes benè consutæ sunt meliores; nam si ad Convivium* [expiationis meliores] *apposueris vestes, Sacerdos cum eis expiabit sine fraude: anima defuncti videbit computum, & citiùs percipiet exitum: totum Pharashêst pro eo recitabunt, & illas deinde seponet, & posteà Anima ejus per Pontem transibit. Et mane quarto quando à terris versus Tchinavar transit, primò veniet ad Ignem Martis, secundò Astra transcendet, tertiò juxta Lunam erit gradus, quartò ad Solem perveniet, & deinde ad locum suum.*

Porta LXV.

O *Juvenis, bonam* τῆς *Mazdiyasenân Religionem percipito: Fœminis Salutationem* [seu comprecationem ut salvere jubeat] *non injungunt, eodem modo quo viri* τῷ *Soli faciunt; sed Fœminis præscribunt Salutationem ut quotidiè euntes ad maritos tam mane quàm tempore precis secundæ, & manibus ad latera applicatis, eis dicant; Quid præcipis? An benè quievisti? Quid cogitas ut nos faciamus? nam quicquid præceperis, id facturæ sumus. Quicquid enim maritus præceperit, id statim præstare debent: mariti contentationem quærant, & die noctéque sic se gerant. Nam quando maritus contentus est, Dominus etiam contentus erit. Cum fœmina sic fecerit, ea est multo præstantior; Paradisea & Beata erit, quando erga maritum linguâ disertâ* [blandiloquâ] *fuerit, & ad eum die noctéque judicium suum detulerit. At si marito non obedierit, sed duæ crumenæ & duo corda fuerint, tum illa vocabitur irreverens, impudens, infernalis, & polluta: nam marito non contento, quamvis multa merita habuerit, quandónam talia merita ad animam ejus pertingent? quandónam a Gehennâ liberabitur? Si verò maritus ejus contentus erit, talis fœmina in hoc Mundo Paradisea erit.*

Porta LXVI.

P*Raceptum est ut nostra Religio sit optima illa quæ in Mazdiyasenân est, ob excellentiam ejus. Inde eam colimus ut anima nostra ab inferno salva sit. Hujus veritatem agnoscimus, & huic Religioni nos obligamus. Religioni confidimus, ut in Dei Paradiso futuri simus. Per Bonitatem possibile ad Paradisum ire: felix itaque est qui in suâ naturâ Bonitatem habet: nam Bonitate & cogitationibus bonis, quisque in Paradiso obtinebit conclave; unde nihil in hoc Mundo melius est, quàm ut religiosus huic operi addictus sit. Si aliquis* [apostata] *Religionem dimissurus sit è manu, ab eo opere alii manibus eundem arripiant, & omnes qui possunt suppetias ferant, & coram Domino gemitum edant, ut Deus ei condonare vellet, & ut Religionem suam servet in hoc Mundo. Nam quando religiosus per* [Dei] *limen transit, ei aperit, & intrat sine prætextu. Quamdiu in vivis est cum suâ sobole & stirpe & familiâ, quæcunque bona opera ii fecerint, scito esse quasi ille fecerat, & ea ad ejus ostium portanda. Si aliquis propter Tributum suum solvendum dejectus fuerit, (cum tale Tributum non habeat,) à manu religionis venturum erit gratis. Tu itaque eo in loco subsidium ei administrato, illud Tributum ei tu solus*

lus dato; & scito te hac ratione eum à cæde liberâsse, & sic faciendo te religiosum peculiarem præstitisse: in Paradiso mercedem & præmium & remunerationem habiturus es, bonum infinitum ex hac religione percepturus es: nam nihil in hoc Mundo melius est, quàm ut alius Religiosus bonum à te percipiat. Quid enim hoc melius est, quàm ut pauper in conditione suâ dejectus, in te religionem inveniat, & à te afflictionem non videat. Nam per subsidium tuum in religione suâ mansurus est, nec morem & regulam suam corrumpet. Quicunque tempore suo hoc fecerit, unà cum Zerâtusht cooperator fit; & cum præmii & mercedis particeps sit, simul etiam gratias agere oportebit. Si autem pro Tributo abstulerint pecuniam quam aliquis pro familiæ suæ expensis paraverat, scito quod in religione nostrâ illâ re pejus non esset si quis cadaverosum comedisset. Ab illâ itaque pecuniâ cavere [seu abstinere] *oportet, quia talis pecunia erit grave onus in cervice tuâ. Nam in omni domo ubi talis pecunia expendetur, in tali domo non manebit ullus qui sobolem conservet; sed egestas erit ibi manifesta, & familia illa totaliter evanescet.*

Porta LXVII.

P*Ræceptum est ut Mendacium non dicas, ne hoc ipso fias in hoc Mundo infamis. Nam quamvis à mendacio tuo procederet res recta* [seu vera,] *nihilominùs tamen vita & dignitas tua jacturam patietur. Omne peccatum superat Mendacium, & inde res tua reddetur minus illustris. Zeratusht interrogavit ab eo qui occulta novit, Mendaces quomodo se habebunt? Cui tale responsum dedit Deus, Oh, Verax est ipso Sole splendidior, mendax rectà ad Diabolum ibit: nam à Diabolo est quòd ille talem concupiscentiam habeat. Super Mendaci non erit mentis-illuminatio, sed super eo erit despicatio: nam ille pauper est opinione hominum, quamvis in Mundo nobilis habeatur: homines eum non honorabunt, exitum videbit malum propter contemptum suum. Si opes habet, omnes abibunt: & quando indiget multitudine, non manebit ei semen in Mundo, sed citò desolatæ erunt opes* [& possessiones] *ejus. Mendacium itaque ô fili ne dicito, nec pares tibi mansionem in inferno.*

Porta LXVIII.

P*Ræceptum est ut veritatem exerceas: veritatem facito artificium* [seu professionem] *sine imminutione. Fac curam ut habeas veritatem, quippe quæ animam tuam augebit. Veritate nihil melius est ex omnibus quæ creavit* [Deus;] *nam ille Mundum ex veritate produxit, & ex*

veritate est quòd Mundus in loco suo mansurus est. A veritate est tibi in hoc Mundo Religio-vera; à veritate est quòd Gogjésta factus Diabolus, lapsus sit in maledictionem quia eam minuebat: nam Diabolus à nullâ re magis timuit, quàm à viâ veritatis. Futura est Resurrectio propter veritatem, ut tunc appareat quis eam minuerit. Quicunque veritatem facit suum Asylum, mentis-illuminatio ab illo resplendescet ope Lunæ: auctior semper erit ejus familia, & à deceptione Dæmonum erit securus. Ghava Faber-ferrarius multum veritatis habens, ausus est loqui cum Dabbâk totius Orbis Rege, & tunc eum non timuit. Ille solus tali Regi responsum dedit, in ejus sermone fuit confidentia & quoque alacritas. Gogjésta [seu Diabolus] *quando cum veritate rem habendam vidit, pro mille annis cecidit attonitus; nec versus Mundum venire potuit, sed loco suo mansit miser* [seu gemens] *& tremulus. Quicquid tibi in conspectum venit, in veritate stet* [seu consistat:] *nam in interpretatione Libri Zend dictum est, Ex Vestâ τὴν Ashîm vuhû recitato: & cùm noveris meritorum tuorum præcipuum esse Veritatem, quare ad latus declinando eam minuis, cùm primum quod in Mundo visum est, (sc. orbium cælestium circumrotatio,) à veritate processit? Quicunque loquitur verum, illius est τὸν Avestâ quærere* [atque consulere.] *Deus dixit se amare veros: Angeli quoque eis benedicent. Sic dixit ille qui bonæ religionis mysteria novit, Cor veracis non videbit molestiam nec egestatem. Sed tandem veriloqui in bono statu erunt, nec quisque capite* [seu bono cerebro] *præditus eis obloquetur in hoc Mundo. Ideoque exerceto veritatem cum corde habente apertum ostium, nam veritatem exercendo nemo supplicium visurus est* [æternum.]

Porta LXIX.

PRæceptum est cavere ne cum meretrice familiaritatem habeas: tu itaque alicujus uxorem ne seducito: quamvis sit captatrix & cor demulcens: quicunque enim aliquam fœminam seduxerit, in viam animæ suæ opus corruptum fecit. Nam si maritus accessurus esset ad talem uxorem, haberetur pro peregrino ab habitatione suâ probibito: & uxor quoque tunc esset Marito vetita; sic enim se habent Religionis Principia. Quicunque vir tale [Deo] *ingratum fecerit, de novo semper peccatum inveniet in Dominum. Talis vir & fœmina congredientes, habebuntur peccatores lumine destituti. Cùm verò maritus non novit, ei peccatum non erit; nam illius* [sc. uxoris] *antecedens peccatum ei non adest,* [sc. ab eo ignoratur.] *At quando maritus novit, oportet ut à marito separetur talis uxor, nec debet*

debet ille prope eam accedere: nam si ex improviso ad eam accesserit, co-peccatores erunt tam vir quàm fœmina; quia si posthac prope eam accesserit, scito eum esse sicut ille qui cum meretrice consuetudinem habet. Nec illa aliâ quâvis viâ poterit fieri marito licita. Si uxori ex avitâ tuâ familiâ acciderit tale infortunium, hoc erit eò pejus. At pessimo pejus erit ad eam redire: nam si talem uxorem [repudiatam] *impræ-gnaveris, tu Religiosus eam ad aliam religionem deducis,* [cùm nostra non permittat.] *Si ex metu suo* [celandi causâ] *infantem interfecerit, tu in eâ re sanguinolentus habeberis plùs aut minùs. Si infantem habuerit, quamdiu is est, peccatum ex illo infante contractum, peccatum tuum erit: tu habebis peccatum, & tu habebis onus. Igitur custodi te ab ejusmodi opere quod in pœnitentiâ desinit. Non dicant* (*si modò de tali re loquuntur,*) *Talis homo consors fuit cum meretrice. Ideóque in te non prævaleat desiderium tuum; nec intellectus & discretio & gravitas tua* [culpentur.] *Quicunque semel cum meretrice cubuerit, per* 40 *dies intellectus & scientia ab illo abibunt: non perspicacitas ejus nec consilium nec conductus, nec apprehensio nec religio nec stabilitas ejus mansura sunt, nec cor ejus quietum manebit. Ideóque custodi te ab hoc, & tibi caveto.*

Porta LXX.

P*Ræceptum est tibi cavere à Furto & alienarum opum direptione. Quando aliorum opes furto abstuleris, proprium sanguinem te voràsse scito. Nam tale in hac Religione decretum est;* [viz.] *Quicunque furto aliorum opes abstulerit, si unum Dirèm* [seu nummulum] *furatus est, ab eo duo Dirèm auferant: & pro mulctâ ambas ejus aures abscindant, corpus ejus decem baculis* [seu verberibus] *fustigent, & in carcere per horam detineant. Talia oportet in eum infligere. Aliâ vice si duos Dirèm furatus fuerit, quatuor ab eo exigant, duabus horis in carcere detineant; & tunc manus ab eo abstineant. Si aliquis furatus fuerit Dirèm* 400, *manum ei præscindant. Si furatus fuerit* 500 *Dirèm, de collo suspendatur. Tale erit supplicium ejus in hoc Mundo: & in futuro pœna erit quòd in Paradiso duplum ejusmodi quod furatus est, ab ejus meritis auferetur.* [Alia Exemplaria paulò aliter legunt, viz.] *Si unum Dirèm furatus est, duo Dirèm pro mulctâ ab eo auferant, & aurem ejus abscindant, & corpus ejus* 10 *baculis verberent, & in carcere unâ horâ detineant. Aliâ vice si unum Dirèm furatus fuerit,* 10 *Dirèm ab eo auferant, alteram aurem abscindant,* 20 *baculis* [seu verberibus] *eum percutiant,*

percutiant, 2 horas in carcere detineant; & tunc manum ab eo abstineant. Si deinde furatus fuerit 3 Dirèm aut duo Dângh, ferenda est sententia ut abscindatur manus, manus inquam dextra. [Huc usque alia exemplaria: deinde pergit prius exemplar,] *Et Viro Dei dabunt opes ejus. Sic mansurus est Fur ille infortunatus: si enim bona-opera non fecerit in hoc Mundo, ex angulo semper talionem inveniet: in eum exhibebunt retributiones, supplicium erit sors illius. Quicunque aliorum opes abstulerit, pro talione quadruplicem ab eo quantitatem auferant. Si heic reddit, det ejusmodi quadruplum. Si autem talem Furem absolvit ille Beatus,* [sc. Archipræsul,] *tum illius Furis opus ibi habebitur quasi bonum: si autem non, tum oportet eum statim interficere, cùm oporteat interficere talem malevolum. Conaberis itaque aliorum opes non auferre, & ab operibus diabolicis abstinere.*

Porta LXXI.

P*Raeceptum est à peccato abstinere, à manu & linguâ & cogitatione omne peccatum eliminare. Si mœror & mœstitia tibi supervenerint, in illis patientiam habeto, ut animo sis placido* [seu inturbato.] *Si autem* [è contra] *beneficium aliquod à Creatore obtinueris, pro eo gratias agito: & quando præ manibus habes gratiarum actionem, tibi subsequetur beneficium* [alterum.] *Nam si non adsit gratiarum actio, nil boni reportabis quisquis es. Illicitus est panis quem talis edit; nam quando gratias non agit, est imprudens: nec oportet ei aliquod bonum facere, cùm ille sit ingratus. Hoc enim in Religione planum est, sc. quòd si aliquis sine gratiis moritur, in terrâ eum ponant ex mensurâ* [seu proportione facti ejus.] *Sphendàrmaz Angelus pro illo tremet, sicut de ferâ Ovis. Omnes aves quas ille in Mundo sicut fera* [voraverit,] *erunt sicut cadavera ei qui sine gratiis est. Omnes arbores super quibus ille sederit, quamvis bonæ essent, exarescent. Oportet ô fili ut hisce virtutibus doneris; quæ sunt Liberalitas, Veracitas, & Misericordia erga populum Dei: 4to, ut sit tibi unum cor & una lingua, cujus Linguæ scopus sit Veritas. 5to, Hypocrisin non fecisse cum populo Dei, tam præmittatur quàm à tergo sequatur: quicquid enim tibi ingratum est, id certè nemini gratum habebitur. Hoc est Principium in Religione, & Canon atque Regula nostra: namque Justissimus Deus Altor Zeratushto dixit, Quando cupis esse Sanctus & quoque Salvus, in hoc Mundo tibi incumbit facere duo opera; quorum unum est, Ut si Paradisum eligis* [seu præfers] *in hoc Mundo, ne invadas res aliorum; quia Paradisus est melior rebus mundanis,*

cùm

cùm hoc ſit ut 5 dies, illud ut infinitum. Et cùm Paradiſi poſſeſſio ſit tibi gratior, in res pauperes cor ne affigito: erga quemque bonum cogita, quia bonitas in hac Urbe eſt opus præſtans. Tu itaque facito hominibus idem quod ſi illi tecum fecerint, tibi ſatisfaciat. [Secundum eſt,] *Linguâ tuâ neminem lædas, ſed bonitate teipſum cum hominibus ſociato. Cumque ſic te habueris, tum è Mundo migraturus, in animâ tuâ de reditu ſecurus eris: ad talem gradum tu pervenies, ut tandem Præcipuum* [ſeu Principale] *tuum invenias; ut quamdiu in hoc Mundo locus tibi ſupererit, tibi non eveniant noxa & damnum; ut per cujuſcunque aliquando limen tranſeundo, nullum à Diabolis & Dæmonibus tibi veniat detrimentum. Cuique igitur præcipito ut ita ſe habeat, ut in utroque Mundo certiſſimè felix ſit. Ei à Diabolo tunc non erit damnum, ſed Paradiſus erit locus ejus in æternum. Ibi ipſe lætabundus ſedebit, nec aliquid præter deſiderii ſui gaudium videbit.*

Porta LXXII.

P*Ræceptum eſt ut quovis die quamprimùm luceſcit aurora, pro minuſculis rebus* [peccaminoſis] *Sacerdos expiationem pro te faciat aliquo Convivio,* [ſc. parvâ aliquâ Oblatione quotidianâ,] *vel ipſe pro te facito: hoc enim in religione clarum eſt,* ſcil. *In quacunque domo expiatum fuerit convivio, in illâ domo hoſpites abſque faſcinatione erunt: Beatorum animæ* 999000 *illuc accedent. Ingruente quidem nocte & Sole ex Mundo abeunte, Diaboli & Dæmones tunc venient ut illius domûs incolis noceant, & ut capita incolarum talis domûs in vincula adducant: at quando in illâ domo convivii nidorem invenerint, inde exibunt ab illo convivio exterius: & in illâ domô non erit alicui noxa, ſed cum* 100 *deſperationibus inde exibunt. Cuique itaque Fideli præcipitur, quovis mane ſecundùm præſcriptum morem Convivio expiare; ut quando ibi omnis anima collocata fuerit, Diabolus ab illo loco longè abſit. Et quamvis habes tantùm Urceolum, tamen Convivium parvum eſt, & hoc indubitatò bonum opus habebitur. Propter tale Convivium non ita minuetur Meritum, quin* 1200 *Dirèm illud ponderet. Terna ejuſmodi Convivia triplum tot Diremorum meritum habebunt: ſic enim computus nobis inſtitutus eſt.*

Porta LXXIII.

I*N hac religione fœminis* [puerperis] *incumbit in* [12^mo menſe] *Abân duodecim Oblationes præſtare pro peccato quod à puerperâ proceſſerit, ut ita purificata ſit à peccatis ſuis: præſtet itaque & hoc opus in ſe ſuſcipiat. Nam in Libro Zend-vendîd dicitur, Fœmina quæ* 12 *Oblationes præſtabit,*

erit purificata & à peccato pura, tanquam Ventus qui à superficie campestrium paleam rapit. Non est aliquid fœminis magis præceptum, quàm ut in Abân diligenter faciant expiationem pecuniâ suâ: talis enim in viâ religionis fœmina habetur plane optima, quæ 12 *Oblationibus expiationem fecerit. Meritorum ejus exuberantia habebitur* 100 000, *& adhuc mille. Tales sunt* 12 *Oblationes, unde quævis inveniet meritum in Paradiso supremo.*

Porta LXXIV.

P*Ræceptum est fœminis probè cavere à Scortatione in suæ Religionis regno: nam in bonâ religione planum est, quid omni fœminæ quæ cum duobus viris concumbit dicturus sit Religionis Sapiens; sc. Quòd cum peccatoribus & veneficis æqualis* [seu compar] *sit: nam in Zend-vendîd dixit, Unaquæque fœmina quæ cum duobus viris cubat, à Deo erit in miseriâ & difficultate plurimâ, & apud Angelos in dedecore multo. Si talis fœmina aquæ superficiem aspexerit, aqua mox turbabitur & in ebullitionem veniet. Si ligna & arbores aspexerit, arbores turbabuntur & in partes lacerabuntur. Si aspectum projecerit versus aliquem virum, præ dolore nil decoris in eo manebit, nihil scientiæ. Si talis fœmina super terram posuerit pedem suum, Isphendârmaz* [terræ Angelus] *mæstus erit propter hoc. Zeratushto dixit Creator, Eam sine morâ cito occidito. Oportet enim animam occidere per Angues & Leones & Tigrides & Lupos perfidos, quia aliàs majus damnum incurret à feris dilaniantibus fœdis & malis* [spiritibus.] *Oportet itaque fœminas se probè custodire, cùm res ita se habeat. Non faciant in maritos suos illicitum* [seu vetitum,] *quod in religione incumbit tam in Nobiles quàm in Vulgus. Si alicui viro se tradiderit quater, marito suo illicita habenda est. Ad domum ante eam præibit maritus, cùm sit sicut peregrinus, non sicut affinis ejus. Peccatum in ejus animam de novo semper veniet, & anima ejus ad Infernum ibit. Oportet itaque heic multum conari, ut seipsam à peccato contineat.*

Porta LXXV.

S*I puerperæ oculus in Ignem inciderit, erit ei peccatum ponderis* 15 *Dirém. Si intra* 15 *passus accesserit versus Ignem, ponderis* 12 *Dirèm erit peccatum ejus. Si tribus passibus super Ignem suum ambulaverit, ponderis* 1200 *Dirèm erit peccatum ejus. Si in aquâ sederit, peccati ejus excessum scito esse Quindecies:* [imò] *cujuslibet excessus erit usque ad* 1200. *Non debet in Solem aspicere, nec cum viris verba corrupta loqui. Duæ puerperæ non debent concumbere. Vase plumbeo cibum eis dato. Non debent aspicere in cælum, nec pede nudo super terram ambulare. Non debent panem comedere è manu.*

manu. Non debent vas [ad bibendum] *aquâ implere, nisi usque ad medietatem tantùm. Manum in manicâ teneat illo tempore, & panniculum super eam circumvolvat, ne ejus manus madefiat. Sic etiam faciat tempore edendi. Non debet in Sole sedere, ut æstate sit Solis calor super corpus ejus. Quando puerpera fiet dolorifica, quamvis eodem die purificetur, caput suum non lavet ante tres dies. Et, quando liberata est à dolore lancinante, tum sedeat adhuc 9 dies salva. Deinde quando puerperium ejus minuetur, sedeat aliquantulum, & tunc caput suum lavet, & purificationem cordis desiderio quærat. Si per 29 dies puerpera fuerit, idem erit ac in initio dictum est; sedeat 3 integros dies, & deinde caput suum cum desiderio lavet. Si dubitetur an sit puerpera necne, faciat vestem, & videat quòd sit talis. Si sit puerpera, sit vestis pura; & hoc sciat, ne fortè pereat. Si sit ei infans in lacte, ejusdem memor faciat vestem: & postquam puero dederit de lacte suo, is non debet esse exemptus à jussis & vetitis. Tum deinde caput suum lavet, & quoque infantis caput lavet. Cùm puerpera viderit an sit secundùm morem, sciat quòd debeat lustrari. Si illa convivium quod coram aliquo est aspexerit, lustrari debet illud Convivium. Si postquam puerpera aspectum projecerit in aquam currentem, quamvis celeriter ab eâ discesserit, puerpera omnem rem in quam aspexerit jacturâ afficit. Si manum suam super carduum fœtentem posuerit, certissime scito talem carduum quasi effossum fore. Si aspectus ejus cum plagâ* [sc. fascino] *inciderit in Indicum, illud Indicum amittet colorem & fiet vitiatum. Seipsum itaque (præsertim tribus primis diebus) à peccato custodiat.* [V. Portam 45.]

Porta LXXVI.

I*Gnem ne accendas in Sole, quia hoc erit peccatum* [ponderis] *trium Estîr; peccator enim eris & ages corruptè. Vetita sunt super caput Ignis tui ostiola, sc. res in se habentes foramina: nam ex omni fenestrâ per quam Sol ad eum venerit, per eandem etiam ad te peccatum veniet. Hoc peccatum erit trium Estîr. Nam Sol erit potior Igne; & quando Sol in Ignem splendescit, potentia ejus minuitur: & hoc est peccatum quamvis Ignem alueris à mane ad vesperam: nam exinde tibi erit peccatum* 1200 [Dirém.] *Ignem itaque in Sole ne ponito: quia necessarium sit ut opus tuum ita facias in hoc Mundo, ut exinde ad animam tuam damnum non veniat.*

Porta LXXVII.

S*I duæ personæ deferunt cadaver ad locum ubi Justa faciunt, habeant in utrâque manu vestem quam eo tempore induant; unam supra vestem priorem induant, vestem inquam sepulchralem* [seu quâ adeunt Conditorium]

 superius

superius induant: nec verbum dicant alicui, quia sic debet fieri. Et quando abituri sunt celeriter [versus Conditorium,] *illud Cadaver ostendatur Cani, uni quidem quo tempore reddit animam suam, & alii quando coram se exportant. Eodem tempore quo exportaturi sunt Cadaver, filum alligent manibus suis, ut semper sint prope seinvicem: nam non debent vel unum verbum dicere quando exportant Cadaver ad locum ubi Justa facturi sunt. Si Cadaver sit Fœmina-gravida, cùm sit duplex persona, quatuor homines eam exportent. Cúmque ab exportando Cadaver redierint* [Vespillones:] *tum euntes induant vestes suas, & caput lavent aquâ lotione-lustrali, quia alius non est citò moriturus. Cadaver inquam oportet Cani benè ostendere, nec unum plus verbum deinde addere: nam si aliter fecerint, etsi mille homines illud exportaverint, omnes erunt eo tempore polluti. Et in Zend-vendîd sic dicitur, Nisi Canis illud cadaver viderit, defunctus habebitur pollutus & morte suâ dignus, nec à pravitate purificari poterit: & ipsius anima etiam erit in miseriâ.*

Porta LXXVIII.

P*Ræceptum est à Ligno* [sc. feretro] *mortui cavere, ab illo inquam Ligno quo mortuum exportant, & ab illo Ligno super quo mortuum lavant. Sic etiam à Ligno tacto aquâ flavâ & sanguine quæ puerperam polluunt; & à Ligno super quo Calceamentum posuerit puerpera: item à Ligno quo affigunt hominem patibulo. Ab his omnibus caveto, nec ad ea accedito, quia ab his omnibus fit vestis tua polluta: ea ne comburito, sed procul asporta: nam nemo accipiet nec comburet, quia nemini in hoc Mundo usui sunt.*

Porta LXXIX.

P*Ræceptum est, ut si pro medelâ Medicus Religioso præscribit comedere cadaverosum; quamdiu hoc morbo laborat, omninò non debet comedere cadaverosum, quia in Zend-vendîd dictum est, Quicunque in religione nostrâ edit cadaverosum* [seu fœtidum,] *caput ejus affatim fœtebit: & quando anima è pectore exierit, ad Gehennam itura est; nisi adduxerint eum coram Sapientibus, & hoc ei permiserint Destûri. Ii enim statim ejus caput inde elevabunt, & pro compensatione eum* [dispensatione] *donabunt. Alius verò in Gehennâ mansurus est, & tormentorum ac suppliciorum varia genera perpessurus.*

Porta LXXX.

P*Ræceptum est ut Cadaver ad Ignem & Aquam non feras; quod si feceris, in Gehennâ mansurus es hocce judicio. Sic enim in religione nobis dixit Religiosus, Quicunque cadaver ad Ignem & Aquam adduxerit, eodem tempore*

pore propter hoc ipsum opus tanquam Locusta fiet: hyems propterea vehementior erit, quòd Cadaver ad Aquam & Ignem prope adductum fuit.

Porta LXXXI.

QUicunque malitiosè Religiosum pascet cadaverosâ-carne, aut injuriæ causâ talem in eum projecerit, oportebit eum ad eundem properare, & pœnitentiam agere, ut hoc modo purificetur ab hoc infortunio. Debet à Destûro impetrare ut pro ejus animâ recitet Pîtùpht, & Compensationem [seu Absolutionem] *faciat pro anima, ut ea à Gehennâ liberetur.*

Porta LXXXII.

SI Vacca aut Ovis cadaverosum comederit, ad nullum usum adhibebitur nec pro carne nec pro lacte. Aliquid de Pilis aut Stercore ejus usque ad annum in usum non veniet: &, si fœtus ei fuerit in utero, is non habebitur mundus usque ad annum. Et, si illo anno conceperit, non erit munda usque ad annum alterum. Si Gallina cadaverosum comederit, tam ipsa quàm ejus ova erunt ambo immunda. Nam Religiosi statuerunt, ante annum purificari non posse.

Porta LXXXIII.

PRæceptum est nihil dare Peccatori: peccatori enim si aliquid dederis, erit quasi Angues in os tuum indideris. Si cibum tali alicui dederis, si comederit & in peccato perstiterit, tu cum eo peccâsti, te ipsum cum illo in Gehennâ perdidisti. Si autem necesse sit ut aliàs incurrat [vitæ] *periculum, tum dato; aliàs habiturus es pœnam magnam.*

Porta LXXXIV.

PRæceptum est, ut quando mane à somno surgis, primùm manus tuas detergas, deinde faciem laves sine morâ. Posteà manus & cubitos lavato ter, & pedes usque crura trifariàm. Inter lavandum aliquid ex Avestâ recites, aliàs autem inter lavandum nihil dicas. Si aqua tibi non adsit, omissâ litaniâ, manus & faciem fricato pulvere trifariàm, & deinde litaniam facias. Et postmodum cùm ad aquam perveneris, laves & deinde litaniam facias. Nam si manus aliquâ re non fricaveris, manus & faciem expiare non poteris Nisi enim manum & faciem primò laveris, ad nullum rem manum applicabis.

Porta LXXXV.

Præceptum est Agricolæ benè cavere in omni Sato ad quod aquam deduxerit, ut tales rivulos benè inspiciat ne in eos aliquid cadaverosum inciderit: benè inquam inspiciat subtus & suprà & infrà. Si autem aqua cadaverosa inopinatò ad illud Satum pervenerit, quamvis cautus fuerit quantum potuit, tum non erit ei peccatum, cum nulla sit de eo suspicio. At si ille aquam non benè inspexerit, cùm eâ si venerit cadaver, proculdubiò erit peccator, omnibus inquam Religiosis peccator habebitur. Quando autem contaminatur hoc peccato per imprudentiam, pœnitentiam faciat ut restituatur.

Porta LXXXVI.

Præceptum est cuique fœminæ quæ infantem enixa fuerit, ut intra 21 dies caput non lavet. At post illos 21 dies, si putat commodum esse lavare, tum lavet bené. Manum non apponat ad ullam rem, ut sit ei intellectus & consilium & discretio, nec pedem ponat super limen domûs. Usque ad 40 dies caveat ab omni re ligneâ & figulinâ: caveat à coquendo ollas. Oportet inquam ab omni re cavere per 40 dies: cúmque illud tempus pertransierit, lavet & purificetur. Usque ad 40 dies, ad nullam fœminam accedat; nam si ad fœminam accesserit, peccatum erit maximum. Si mulier [ad quam accesserit] *tunc fuerit gravida, proculdubiò ex ejus lacte læsus erit fœtus, cujus ideò peccatum est à patre & matre: te itaque in periculum ne conjicito. Si autem 40 diebus non apparuerit quòd fuerat gravida, cùm post 40 sanguinem viderit, dicito quòd nihili habeant, cùm puerperæ* [seu prægnanti] *non possit esse sanguis: in puerperam itaque impetum* [in alio exemplari *fraudem*] *ne facito. Et, si adhuc post septimanam non viderit sanguinem, scito impossibile esse ut illa sit puerpera* [seu prægnans.] *An itaque illa sit puerpera benè inspicito; ut si puerpera sit, in alio loco seorsim sedeat. Puerpera itaque cùm sit, non debet periculum facere: & scito hoc non esse parvi momenti verbum.*

Porta LXXXVII.

Quoad fœminam quæ fœti jacturam fecerit [per abortum,] *eam primùm dato præ foribus Adurân cum cæremoniis religiosis, ut interiora cordis & ossa sint ab infirmitate suâ purificata. Aqua non est ei danda per triduum, propter metum mortis. Eodem momento quo talis fœmina libera est ab Embryone, per tres dies pro illâ ingredieris illam Synagogam.*

Synagogam. Et quando Embryo præceps exciderit, eum relinquas per plusquam horam: deinde aquam ei dato ut bibat, nam fortassis de illâ aquâ bibiturus sit. Post 40 *dies* [fœmina] *caput suum lavet, & simul* [solennem] *Pœnitentiam agat. Si Embryo non est quadrimestris, non est ei Anima. Quando fit ut dictus Embryo sit mortuus, in velo sanguinis* [scil. in chorio & amnio] *congelatus, si inquam ante tres menses sic evenerit, oportet eundem Cani ostendere planissimè. Deinde pelvis impleatur aquâ-lustrali quæ ad Embryonem citò afferatur, & duæ personæ Embryonem in illam pelvim conjiciant: si albus sit, Cadaver habebitur ille Embryo, & mater debebit* [solennem] *Pœnitentiam agere. Si autem ruber sit Embryo, tum adest sanguis; & quomodo matri ejus Pœnitentia incumbet? Si tale quid evenerit post tres menses,* [sc. ut Embryo sit tantùm trimestris,] *bonam circumspectionem adhibe: cave, cave tu qui mysteria nosti, nec periculum facito in hoc negotio: nam hoc prohibitum est in Religione nostrâ, & in eâ mos & regula est, Quòd sc. non oporteat talia spurca facere, de quorum sanctitate plane dubitetur. Nam ab* [ineunte] *vitâ usque ad interitûs tempus, talis persona nullâ aquâ purificabitur, quamvis decies millies caput aquâ-lustrali lavaverit; illi inquam talis lotio non proderit, quia intus adhuc polluta est in medullâ & venis & ossibus & cute. Hæc si noveris, benè est. Exteriùs quidem certissimè purificabit aqua: interiùs verò Religionis cæremoniæ purificabunt; nam illa purificatio quæ intra corpus, à ritu religioso procedit. Si in hoc negotio remissus es, tu omninò non es purificatus: quidvis ad quod apponis manum, pollutum est, sive sit Cibus aut Aqua aut Ignis; quicquid inquam sit ad quod talis manum suam apposuerit, peccatum* [novum] *super alia ejus peccata addet: unum nempe ei daturum est centies centum millia, & hæc omnia erunt peccata ipsius; quod benè advertito. Si manum suam posuerit super convivium, totum illud convivium fœtebit. Omnis cibus quem manu tetigerit, inquinatus & pollutus erit sicut est malevoli anima. Propter hoc debet* [publicam] *pœnitentiam agere, & insuper novem Shávah* [seu Gagatis-gemmas] *tradere. In hoc negotio ter caput suum aquâ lustrali lavet: sic enim debet tribus diebus caput suum lavare: & tum si manum ad quidvis purum apposuerit, non habebit quod metuat timeatve.*

Porta LXXXVIII.

P*Ræceptum est, ut quando aliquis è Mundo abierit, per triduum in domo Religiosi non edatur caro recens: quia multum inde metuendum est, quòd duos seros* [seu mortuos] *ibi fecerint. Oxygalam aut Caseum aut quicquid sit in medium produce: nam tam ille quàm amici* [seu consanguinei] *quicunque sunt, non debent ad carnem manducandum considere.*

Porta

Porta LXXXIX.

PRaceptum est ut liberalitatem præstes, munificus sis, & hoc modo negotium facias; nam Terræ erit gratum quòd talis homo liberalis super eam generosè ambulet. In Mundo etiam gratum erit Vento, ut possit Liberalis pectus recreare. Melius erit Equo tale negotium, quòd homo liberalis eum inequitaverit. Gratum erit Mihræ [seu Soli] *& Stellis & Lunæ, quòd super Liberalem splenduerint luce clarâ. Liberalitas Deo chara est, Liberalis locus propterea Paradisus erit. Sic enim dixit Deus-Justus, Liberalium præmium eis afferam, non enim video idoneum esse ut liberales sint sine illo. ---Angeli ei benedicturi sunt. ---Dixit quoque Deus, Scito ô Zerdtusht Espintamân, me Paradisum creâsse ex justitiâ: locus boni liberalis erit* [apud] *Gherûtamân, qui bonitatem exercebit erga dignos, & idoneos in religione gaudio afficiet: eis donabit ex rebus quas in manu habet, locum & sessionem pro eis in Paradiso inveniet. Ille etiam ab Inferno tenebroso erit immunis, hujus opera non erunt præcipitata. In Religione planum est, quòd ad Paradisum sint viæ 33, per quarum aliquam animæ ad Paradisum ituræ sunt, si multa bona opera fecerint. Sed Liberales per omnes 33 vias ad Paradisum ibunt: cum felicitate viam ad Paradisum invenient, & sicut Ventus per Tchinavar leviter transibunt. Per quamcunque viam properaverint, Angelos in procinctu invenient formâ optimâ, unde liberalis propter optimam illam pulchritudinem lætabitur. Latitudo τȣ Tchînavar est 9 lancearum, & quævis lancea 9 cubitorum. Intra Paradisum est liberalium locus, qui melior quam aliorum sine quâvis imminutione: nec potes habere merita potiora quàm ea quæ veracis & liberalis sunt.*

Porta XC.

HOc verbum audito ex religione τȣ Espintamân, sc. Quòd aliquando sit tempus, ut semel recitando Ashîm, ejusdem meritum sit decuplum: aliquando eundem semel recitando, meritum ejus sit 100*: aliquando* 1000*: aliquando* 10000*: aliquando* 100000. *Aliquando illud semel recitando, meritum ejus æquet quantitatem Mundi & omnium rerum quæ in eo. Decem meritorum Ashîm erit tempore panem comedendi. Centum meritorum Ashîm, erit post cibum præstare Vâgj. Mille meritorum Ashîm erit tempore dormiendi. Decies mille meritorum Ashîm, erit tempore mediæ noctis: quando enim te à latere ad latus volvis, eo plus valebit meritum in isto negotio. Centies mille meritorum Ashîm erit quando mane*

à somno

à somno surgis. Ashîm cujus præmium æquabit totius terræ regnum, illud est quod recitas tempore angustiæ, in quâ (si recitaveris) lætus eris: præmium ejus dabit Deus plenitudine Mundi: sic enim dixit Zerdtusht Espintamán. Et, si Ashîm recitare non poterit, unum in os ejus indat aliquis è famulis ejus. Si Ashîm in conditione suâ recitaverit, devotus habebitur: &, si devotus sit, sec. hanc sermocinationem Paradiseus erit. Et, si Paradiseus fuerit in hoc Mundo, [apud] *Gherutamân erit locus ejus æternúm. Quovis gradu quem habuerit, altior adhuc erit gradus ejus. Tu itaque evigilato, & pro hoc negotio bona opera præstato. Animam tuam exaltato, ut in bonâ religione habearis pretiosior. Annitatur itaque Sapiens ut in hoc loco Ashîm vuhû sæpius adhibeat.*

Porta XCI.

PRæceptum est die & nocte anniti ut quodvis bonum-opus quod facturus es, facias cogitando te hinc migraturum: si enim hodierni diei opus quis facturus sit cras, acerrimam de hac re pænitentiam acturus est. Nam in nostrâ religione certum est [Deum] *τῷ Zerdtusht Espintamân sic dixisse, In totius Mundi creatione nemo mihi melior est quàm tu es: propter te Mundum attuli* [seu posui:] *inter omnia Climata tu es Electus meus. Omnes populi in quovis regno fuerunt seculi tui cupidissimi, ut bonam à te religionem possent producere; Gherutamân conciliare, & cor suum reducere. Ego te creavi in medio temporis quod in Mundo currit; scil. à seculo Keiomdras usque ad seculum tuum, sunt anni* 3000: *& ab hoc seculo tuo usque ad resurrectionem erunt etiam anni* 3000. *Meque te in medio creâsse scito, quia omnis res in medio sita, præ eâ quæ in initio & fine melior est. Argumentum pro eo quod dixi, manifestum est, quòd sc. omnium quæ produxi, id quod in medio sit optimum, prout cuique perspicaci constat: cùm enim Cor sit in medio situm, ideò mihi æstimatur melius: cúmque nunc Clima quartum sit medium, ideóque & melius est. Ego te donavi honore & dignitate & præstantiâ & prophetiâ & regalitate, cùm tibi sincerum in Mundi regno reddiderim Gushtaspem (ex prosapiâ τῶν Keyân,) quo non est sapientior in hoc Mundo in seculo tuo. Tempore tuo effeci ut homines ex animo assuescant se scientiæ. Nam cujusvis excellentia non est in divitiis, sed in scientiâ & morum-præstantiâ: non in multis annis, sed in scientiâ magnâ: non in origine & stirpe, sed in scientiâ & virtute. Nam illorum qui in Mundo sapientiores sunt, gradus in viâ religionis sublimior est. Quando perceperint quòd id quod longo annorum tractu in scientiâ traxerant cum molestiâ & suî maceratione, (quòd*

sc. id quod cum tædio in eorum manus inciderat, dum tempus transigerent in viâ necessariorum suorum,) per te facillimè in manum accepturi sint & cum facilitate scientiæ Religionis participes futuri sint; tum apparebit sapientiæ differentia à prophetiâ, & te scientiâ & sapientiâ tuâ ipsam habere; se omnes esse ut Spinæ, te verò ut Rosa; se omnes esse ut Partes, te vero ut Totum; & tandem omnia illa quæ ii cum magnâ molestiâ addidicerunt, me ea tibi uno verbo ita dixisse, ut sint tam Vulgo quàm Proceribus facilia; adeò ut non maneat aliquid in quâvis lingua dictum, nisi quod in linguâ tuâ sit sicut aqua fluens. Tibi enim datus est Liber Avestâ in tali sermone ex quo in Mundo desiderium tuum & famam obtinuisti. Deinde tibi dedi Interpretationem τȣ̃ Zend, qui est Liber & scriptura valdè æstimabilis. Præ Linguâ quâ homines ad loquendum utuntur, ea est Lingua elegantior à capite ad calcem. In hoc [Libro] *eloquentiam tibi dedi, quæ magnificentiam tibi afferet in religione. Et nunc ô Zerdtusht Esphintamân, annitere, & consilium meum hoc tempore* [amplectere:] *omne bonum-opus quod potes, hodiè facito; in vitâ tuâ, ne annitaris in crastina die* [nec differas:] *pro animâ tuâ quicquid potes, propriâ manu facito: ne esto ex socordiâ* [dicens,] *Ego hodiè sum adhuc juvenis: ne esto negligens, quòd discessus tuus sit ex improviso. Nunquam speres quòd post te aliqui pro te bona-opera facient: nam melior est una dies vitæ tuæ in præsenti, quàm spes pro quinquaginta annis* [in futuro.] *Corpore itaque bona-opera præstes hodie, nam cras præ dolore non conaberis. Gogjésta qui Diabolus apostata est, duos Diabolos huic operi præfecit, quorum unius nomen est* SERO À CUPIDITATIBUS [recede;] *alterius nomen est* O SOCIE POSTEA [facias;] *ut hi duo Diaboli per hæc remedia homines à bonis-operibus retrahant: uti quando est aliquod bonum-opus quod oportet hominem facere, accedens* SERO *sicut turbo, dicit, Tu diu victurus es; hoc opus poterit fieri quovis die intra vicenos. Et Diabolus cui nomen est* POSTEA, *dicit, Hoc poteris posteà perficere. Hi duo Diaboli ex necessitate prohibituri sunt bona-opera in hoc Mundo. Et quando te à bonis-operibus retinent, ne ponas cor in hunc Mundum cum desiderio & aviditate, ne tandem veniens Fatum, & ex non-præstitis bonis-operibus invenias damnum, & pœnitendo maneas in tristitiâ, & tibi ipsi facturus sis injuriam & injustitiam: quando inquam vindicta* [seu retributio] *Paradiseorum in te erit, tristitia & molestia & mæror & damnum tibi erunt. Peccata tua in cervice tuâ manebunt, & nemo te ad Paradisum ducet: ideóque de operibus tuis cautus esto, & in hominum religiosorum viâ insiste.*

Porta XCII.

QUando res à cadavere polluta est, dicam quomodo desideratam ei puritatem acquiras. Si aurum sit immundum, illud lotione-lustrali aquâ semel lavent: si argenteum sit, eodem modo lavetur bis: si cupreum aut stanneum aut plumbeum aut orichalcum sit, eodem modo lavetur ter: chalybeum lavato quater, lapideum sexies. Si sit Turcoïs, aut Rubinus, aut Hyacinthus, aut Corneolus, aut Smaragdus, eodem modo lavetur sexies: & quâvis vice siccatum reddant affricando terram. ---Sic etiam si Margarita sit, ad instar lapidis lavent sexies. At quodvis vas ligneum & testaceum abjicito: eadem est quæstio & responsio. Si lavaturus sis vestem, id facito sexies; nec eam in aliquo loco seponas ita ut Luna aut Stellæ aut Sol in eam splendeant. Et quando per sex menses seposita fuerit, tum oportebit aliquem eandem induere, quamvis [hoc faciendo] *haud multum lucraturus sit.*

Porta XCIII.

PRæceptum est ut benè custodias Ignem Martis: quovis anno tantum Lignorum affer quantum illo anno comburatur, quod ex præteriti anni demenso [sciatur.] *Præceptum est quâvis nocte Ignem reficere; nam per Ignem corda religiosorum exhilaraturus es. Quando Ignem reficis, in eum bonos Odores indito, ut Dæmones & Venefici ab eis fugiant; cùm à virtute Ignis Martis suppeditetur vita tam Proceribus quàm Vulgo,* [i.e. omnibus.] *Inter homines quidem omnes possumus esse ut Pastor & Grex, à splendore & illuminatione Angelorum: at si non fuisset Ignis Martis, non esset aliquis inter creaturas vivens, nec esset in hac vitâ permanentia. Quantum itaque potes, pro signo* [seu monimine] *adhibe Ignem Adurân, & juxta eum Petitiones & Desideria tua habeto; quia inde erit tibi splendor & illuminatio infinita.*

Porta XCIV.

IN hac Religione celebranda sunt Ghahanbâr sex, quod ab Espintamân præceptum est omnibus qui religiosi & sancti sunt. Quicunque potest, in hanc rem annitatur eique allaboret: nam observando consuetudinem τῶν Ghahanbâr, affatim accessûs ad Deum inveniet. Et, si unus solus non potest, duo aut tres aut quatuor hoc opus aggrediantur: nam cùm nôsti Mundum nemini manere, huic inquam operi pro virili incumbito. Si tres præstare non possunt, quale tunc erit tuum Ghahanbâr? Quisque in medium

medium conferat symbolum, nam ad instar hujus non restat alicui tale meritum. Cuivis religioso incumbit quàm citissimè hoc opus aggredi, quia inde inveniet meritum multum. Si autem non, nec habet aliquis multum quod conferat, nemo in hoc opere jactantiam præ se ferat [plus quàm potest conferendo.] *Ubicunque celebratum fuerit Ghahanbar, fac citò ad illum locum properes: & quamvis te non advocaverint, ei* [celebrationi] *benedicito &* [sponte] *aliquid dato, ut non retro maneas à tam bono opere: annitere inquam, nam inde desiderium tuum tandem invenies. Hæcce sex Ghahanbâr nobis Religiosis injuncta sunt, quia Deus-Justus hujus Mundi regnum & quicquid in eo est uno anno creavit, terram substravit, & cælum superinduxit. Primò creavit Cælum 45 diebus: in die Chûr mensis Ardibehisht fuit Ghahanbâr primum 5 diebus constans, cui nomen Midryúzeram. Si quis hisce 5 diebus Ghahanbâr celebraverit & benedictiones pronuntiaverit, ejus merita erunt tot numero acsi dedißet Agnos ac Oves mille. Bonis & dignis quicquid aliquis dederit, id pro animâ suâ dat talis Religiosus. Sexaginta diebus Deus creavit Aquam in die Chûr Mensis Tir: hujus quindii Ghahanbâr est Midiyúshaham-ghâh. Qui hocce quindium ex animo celebraverit, inveniet abundantiam animæ suæ: tantáque reportabit merita acsi dedisset Vitulos & Vaccas mille, dedisset inquam bonis & dignis pro animâ suâ. Ghahanbâr tertium est quo Deus per potentiam suam produxit Terram 75 diebus: in die Astâd mensis Shahrîvar hujus Ghahanbâr initium fuit. Quicunque eo die illud celebraverit & benedictiones fundendo triumphaverit, percipiet bonum omnium Ghahanbâr quæ anteà celebraverat. Hujus nomen est Pitîshaham-ghâh, cujus meritum erit tantum acsi mille Equuleos & Equas bonas dedißet dignis & bonis pro animâ suâ. Quartum Ghahanbâr est Iyâseram vocatum, quo Deus 30 diebus creavit Herbas & Arbores in die Astâd mensis Mihr: quicunque quantum potest illud celebraverit, habebit tot merita acsi mille Pullos ac Camelas bonis & dignis dedißet pro animâ suâ. Quinti nomen est Mid yaram, quo Deus 80 diebus produxit Animalia: hujus initium est die Mihr mensis Dey, constans 5 diebus apud omnes Magnates & Sapientes. Quicunque hoc Ghahanbâr celebraverit, supra omnes colla sua exerentes exaltabitur, & hinc tanta erunt ei merita ut ea non poterit numerare, acsi cum Vaccis & Vitulis mille tot Pullos & Equas glomeratorias & totidem Camelas cum Pullis dedisset bonis & dignis pro animâ suâ. Sexti Ghahanbâr nomen est Hamespatâmadam, quod in Pentadem Mazdiyasenân incidit, & Pentade* [seu quindio] *constat: in eo Deus 75 diebus produxit Homi-*

nes; eos inquam ultimò produxit pro quorum necessitatibus primò [reliqua] *creavit. Quicunque hacce Ghahanbâr cum perpetuis Benedictionibus celebraverit, (si inquam ejus Pentadem celebraverit,) plurima merita reportabit pro quantitate Mundi & omnium rerum quæ in eo, acsi ejus causâ à cerebro usque ad faciem & cutem* [i. e. totum quod habet] *dederit dignis & bonis pro animâ suâ. Annitetur quilibet ut ab hisce meritis non retineatur ex juvenilitate suâ. Scito haccee sex Ghahanbâr instituta fuisse à Gjemshîd: horum inquam observationem Deus ostendit Gjemshîdo, qui habuit* [pro viatoribus] *mensam: ei enim mos fuit, ut quicunque peregrinus* [hisce diebus] *ab itinere adventaret, eum ad Coquinam suam mitteret ut se cibo satiaret. Die quodam aliquis Diabolus per ostium ingressus est sub formâ Viatoris, quem cùm à Gjemshîdo festinanter cibum peteret, Gjemshîd illum ad Culinam misit, coquo præcipiens ut huncce hominem cibo satiaret. Quando autem ad Culinam venerat crudus ille Dæmon, cibum à Gjemshîdo destinatum comêdit, & mox à coquo alium petiit, ut sibi satiaret postulans. Coquo hoc ad Gjemshîdum referente, præcepit, Afferto aliquot Tauros, eósque mactatos & coctos ei dato. Abiens itaque Coquus sic fecit, nec fuit satur, sed aliam postulavit mensam. Coquus itaque pertæsus, Gjemshîdum adiit & omnia ei narravit, dicendo, O Augustissime & Maxime, passim per Mundum repræsentatur culpa maxima; dicitur enim in Augustissimi* [Regis] *culinâ non esse talia* [ac tam sumptuosa] *quæ sunt in reliquâ parte regionis: fuit enim aliquis famelicus qui ab eâ non discessit satur: &, si ita sit, quandonam sufficiet Regi Regum?* [Qui itaque jussit,] *Ito & Equos & Boves & Oves mactato & coquito & liberè dato.* [Coquus] *itaque sic fecit, donec vires ei non manerent. Cúmque Gjemshîdo narraret, Gjemshîdo coram Deo ingemiscente, is hæc omnia à capite ad calcem referre* [jussus est.] *Misit itaque Deus-Justissimus citissimè Angelum Behman quasi esset Fumus,* [jubendo,] *Ito & Bovem rubrum accipiens mactato in nomine Dei qui prudentiam dat: eúmque coquito in Aceto veteri, & cave accuratè facias, Allio ac Rutâ superadditis: & in nomine Dei ex ollâ effundito: deinde coram eo appone ut comedat. Cúmque portiunculam panis in illud* [quasi secerniculo] *friaßet, Diabolus ille maledictus inde aufugit, abiit, evanuit & disparuit, nec deinde aliquis eum posteà vidit. Ex eo tempore τὰ Ghahanbâr instituta sunt, & in hominum bonum patefacta. Si itaque in bonum annîteris hoc modo, à Deo Religionem* [veram] *aßequêris. Deinde quando posteà occurrebat Fames, Bovem eodem modo parârunt, sc. in Aceto coxerunt cum Allio & Rutâ, &*

hoc modo paratum comederunt boni effectûs causâ; & abiit Carislia & fames è Mundo amissa: per nomen Dei beneficentissimi removebatur illa fames & egestas & indigentia: ejusmodi arcanum opus facit Operum Effector. Scito Zerdtusht Espintamân statuisse in Mundo ista Ghabanbârhâ, per quorum ceremonias abibit calamitas, & multas videbis benedictiones in vitâ, cum divitiis & possessionibus amplis.

Porta XCV.

PRæceptum est, ut si aliquis beneficium facit alteri, tum alteri incumbit illud eâdem quantitate rependere quantum poterit: si gratitudinem justâ quantitate rependere noverit, multam inveniet mercedem in utroque Palatio* [seu Mundo.] *Sic enim est in bonâ religione, ut si aliquis in aliquâ re benefecerit, Deus decuplo plus ei rependat. Nam si aliquis id quod justum & bonum est cordialiter & animitùs non cognoscit, secundùm Vestâvazend huic tandem eveniet ut peccatum habeat infinitum: ei hoc peccatum imputabit magnum, nec Deus concedet diem spei & metûs. Sic dicit Diabolus nequam, Ille est nobis affinis & contribulis; in eum tandem erit manus mea, is erit sub pœnâ & supplicio meo: alteri Diabolo non tradam illum, retributioni ejus superaddam miseriam. Sic monet Mûbad-Mûbadân, ut hujusmodi peccatum in te non veniat, sed à te procul absit.*

Porta XCVI.

S*Alutatio ad Solem necessariam esse scito: quicunque est religionis & prudentiæ particeps, ter quovis die ei salutationem faciat. Et si adhuc semel fecerit ex abundanti, tanto erit exuberantia meriti ejus: si bis, duplum; si ter, triplum erit meritum ipsius. At si semel in die non fiat Salutatio, tibi erit peccatum ponderis trium Sitîr,* [i. e. 6 Dirèm cum dimidio.] *Peccatum quoque augebitur quâvis vice quâ Salutationem non feceris. Et eodem modo erit Igni & Lunæ Salutationem isto more faciendo.*

Porta XCVII.

S*I quis ex hoc malo Mundo discedit, nemo debet flere propter illum; quia omnis Aqua quæ ex ejus oculis fluit, ante Pontem Tchînavar erit obex ei: talis homo ibi manebit saucius, nec inde rectâ procedere poterit. Expiationem itaque faciant ex Avestâvazend, ut ab illo loco removeatur obex.*

Porta

Porta XCVIII.

SI quis ex animo religioni incumbit, Sacerdotibus & Sapientibus ministerium faciat, Cingulum induat, & eos adeat, à Destur & Hyrbad verba audiat; pro tuâ illorum verborum quantitate, (quicquid tibi dixerit,) ne ei reddas, AUDIVI [anteà.] *Si illa verba tibi displicuerint, nihil boni tibi redundabit ex illis. Nam in Zendavestâ sic dixerunt Religionis Magnates qui per hoc Unionem perforârunt,* [i.e. rem tetigerunt,] *Quicunque contra Sacerdotum verba argumentaverit, ejus Lingua tabescet, ex hoc Mundo exeundo erit dolorem passus, & posteà in Infernum præceps ruet.*

Porta XCIX.

QUivis religiosus rudis quando fit sapientior, addiscat Scripturam τῦ Avestâvazend. Et cuivis Sacerdoti ac Sapienti hoc incumbit ut in tali scripturâ alterum erudiat. At quisque moratus qui non dabit operam huic scripturæ addiscendæ, certè erit peccati alicujus magni reus: quia Zerátusht in religione effatus est; Apud eum non manebo in æternitate supremâ, sed quantitate latitudinis totius terræ à Paradiso eum separabo. Hocque tu scito sive bonus sive malus sis.

Porta C.

NON debet Sacerdos τὴν Péhlavi cuilibet explicare quoad sensum ejus. Nam Zerdtusht (qui religionis viam benè perspexit,) à Deo quæsivit, Docendo aliquem τὴν Péhlavi, quomodo erit, & cuinam laxabo habenas? Responsum accepit, Quemlibet de sobole tuâ doceas: at si Sapiens aliquis docuerit alium, ei peccatum imputabitur maximum. Nam quamvis ei sint bona opera, tandem anima ejus in Gehennâ erit. In Zenduvendîd hoc modo dictum est, Si quis in re aliquâ injuriâ afficit alium, peccatum ejus abundans perpetuabitur: cùm ex hoc Mundo exiverit, erit desolatus, nec bonitatem ejus in censum adducent: à Mihr-Izad & Reshn Izad pænitudo & vexatio superveniet. Tu itaque teipsum ab hoc peccato contineto, ut sis salvus die computi. Die noctéque Deo gratias agito, & ut alterius Mundi particeps sis quærito.

در ختم کتاب میگوید	*Autoris Conclusio Libri.*
شد این نظم صددر بدینجا تمام	*Heic finita est τῦ* SAD-DER *compositio;*
زما باد بر روح نیکان سلام	*A nobis super omnes bonas Animas sit Pax!*
کشیدم درین نظم بسیار رنج	*In hacce compositione multam sustinui molestiam,*
نهادم درین نظم صد جای گنج	*Et in eâ centum locis posui thesauros.*
بسی نکتهٔ خوب در صددرست	*Multa bona dicta sunt in* SAD-DER,
بداند هر آنکس که دین پرورست	*Hoc sciat quicunque Religionis fotor est:*
بسی زیر وبالاش بشتافتم	*Multoties infrà & suprà eum percurri,*
بسی مو بهر نکته بشکافتم	*Multos pilos quovis Dicto fidi.*
بلندی و پستی او بود پر	*Suprema & infima ejus pars est perplena,*
تلی کرد مانند پشت شتر	*Cumulum facit sicut dorsum τῦ* SHUTUR, [i. e. CAMELI gibbo tumentis:]
شتر کردمش بند تاریخ از آن	*Nam* CAMELUM *feci vinculum Epochæ ejus,*
که باشد بیابان به پیش جوان	*Ut sit coram juvene in Deserto.*
توان از شتر در بیابان شدن	*Potes* CAMELO *in Desertum abire,*
شتر تا بدین ره بیابان شدن	CAMELO *inquam est ut hac viâ in Desertum abeas.*
شتر توشهٔ راه را می کشد	CAMELUS *viaticum tuum portabit,*
شتر ساز خرگاه را می کشد	CAMELUS *apparatum tentorii tui bajulabit,* [sc. hic liber omnes necessitates tuas sustinebit:]
چنانچون که بهدین بدین درست	*Ita tu cùm Religiosus sit in Religione sincerus,*
تواند به بنگاه خود راه جست	*Poteris hoc fundamine suo viam perquirere.*
بدین صددر ای مرد فرخنده نام	*Si secundùm huncce* SAD-DER *(ô vir fausti nominis)*
عمل گر کنی دین بری والسلام	*Praxin institueris, Religionem reportabis. Atque nunc salvus sis.*
ده وچار بود از محرم که من	*Moharram 14to fuit quòd ego*
شتر کرد تاریخ آن در سخن	*Verbo* SHUTUR [numeris 900] *feci Epocham ejus.*
تمت تمام شد	*Explicit, finitus est.*
هر آنکس که این نظم را کرد یاد	*Quicunque hanc Compositionem memoriâ tenueris,*
ورا باد بس آفرین دلگشاد	*Ei erit abundans Benedictio & Cordis-apertio* [seu solatium.]
چنین نظم بودست از مرد شه	*Hujusmodi est hæc Compositio à viro Regio,*
ملکشاه بودش پدر با فره	*Melicshâh fuit Pater ejus cum felicitate.*

HISTORIÆ
Religionis Veterum Persarum
APPENDIX,
CONTINENS

Aliquot *Tractatiunculas* ſeu *Diſsertationes*, in quibus paulò uberiùs tractantur pauca quædam tantùm leviter tacta in ſuperiore Opere.

APPENDIX.

IN isto Appendice continentur particularia quædam *Dissertationum Capita* ſuperiùs nimis leviter tacta, quæ (quia in propriis ſuis locis pro Digreſſionibus habenda eſſent,) anteà prorſus omiſſo Appendice, in Præfationem inſerere ſtatueramus: poſteà autem (cùm multiplicarentur,) viſum eſt ſubjungere Appendicem, & dicta Capita in eundem rejicere. Ideóque ſi ſuperiùs aliquandò Lectorem remiſerimus ad *Præfationem*, jam monendus eſt ut *Appendicem* adeat.

I. Pag. 36 memorantur *Calbii* & *Durzii*, &c. Hi à quibuſdam Europæis minùs rectè vocantur *Durcæi*, & à Benjamino in Itinerario Hebraico דוגזי *Dûgzii*, pro דורזי *Dûrzii*. Apud Rawolfium Itin. part. 2 cap. 13, dicuntur *Truſci*. Syriæ incolis audiunt درزي *Dúrzi* vel in plurali formâ دروزي *Durûzi*. Iſti ſunt ex hodiernis Montis Libani & Curdiſtaniæ incolis, qui peſſimæ ſuæ Religionis originem altè petunt, aliqui à *Noach*, alii ab antediluviano Patriarchâ *Enoch*, & quoque à *Seth*. Miſeram iſtam Religionem contentam in Libro dicto صحف شيث *Sóhuph Sheit* (quam ergò *Sethicam* vocamus,) hodie colunt in Libano & Curdiſtân variæ Curdorum Gentes, uti dicti *Dúrzii*, & حميدي *Homéidii*, & كلبي *Kelbii* ſeu *Calbii*, i. e. *Canicularii*, (nam *Kelb* ſeu *Calb* eſt *Canis*,) ab aliis ſic dicti quia nigrum Canem colunt: quod idem in *Curdiſtân* ſeu *Gordyææ* montibus faciunt illi Curdi qui vocantur يزيدي *Yezîdi* ſeu *Yezidæi*; qui etiam nigrum Canem & quidvis nigrum multùm æſtimant propter Colorem (ut creditur) Diaboli, quem venerantur & qui ab ipſis vocatur استاد *Uſtâd*, i. e. *Magiſter*. Et Yezidæorum *Sacerdos* (qui talis Magiſtri aptus Diſcipulus pullatus incedens,) ab illis nominatur مريد اليزيدي *Murîd Al-Yezîdi*, i.e. *Diſcipulus Yezidæus*. At omnes hujus Gentis homines à Mohammedanis & Chriſtianis vocantur شيطاني *Sheitâni*, i.e. *Satanici*, *Diabolici*,

bolici, quia profitentur *Satanam* esse suum پير *Pyr* seu شيخ *Sheich*, i. e. *Doctorem suum:* nam (ut ajunt Orientales,) *quicunque non habet Doctorem, Diabolus erit Doctor ipsius*. Hi negant Resurrectionem, & sunt mediæ opinionis inter Mohammedanos & Paganos. Putant Deum esse علي, non quidem *Ali*, sed *Alì* seu *Excelsum*; cujus existentiam agnoscunt, sed eum non adorant.

Istiusmodi miseris à *Gordyæâ* ad urbem *Mausil* Forum adeuntibus illudere solent Christiani Mausilenses & Turcæ, qui si fortè talem inter se inveniunt Yezidæum, solent circa eum in terrâ ducere Circulum, ex quo is superstitiosè existimat se non posse exire, donec ab aliquo frangatur dictus Circulus; eúmque interim (cùm non possit exire,) vexant acclamando *Náalat Sheitân*, i. e. *Maledictus est Diabolus:* sic nempe vulgus falsò pronuntiat *Náalat* pro لعنة *Láanat*. Utcunque tamen nullus Christianus aut Turca inter Yezidæos casu versatus, audet (quod prope accedit ad *Naalat*) vocare Ferrum equinum نعل *Náal*, nec vocem *Náal* quavis occasione pronuntiare, ne fortè intelligatur maledixisse Diabolo, propter quod illum statim trucidarent: ideóque Ferrum equinum potiùs vocari solet ارضي *Ardî*, quia *terræ* proximum.

Isti *Durûzi* erant olim in monte Libano ante tempora Herodoti, à quo dicuntur Δηρουσιαῖοι, ex quibus Milites conscribebant veterum Persarum Reges. Et supradicti *Calbii* ii sunt qui apud D. Sponium Artic. I, in Inscriptione antiquâ vocantur *Calbienses Coh. III*, scil. Cohortis tertiæ Milites quos Romani olim conduxerant ex *Calbiis* Montis Libani incolis, qui erant Gens bello fortissima ex illis Curdis qui Ægypti aliquando fuerunt Domini, de quâ re videatur Abu Mohammed Mustapha. Dictam Inscriptionem habet Lapis dedicatus Soli, qui ex inscriptis Characteribus videtur Palmyrâ Romam advectus. Pro fortitudinis eorum exemplo sint civilia quædam prælia seu dimicationes quæ ante medium superioris seculi per aliquot annos in Syriâ durârunt inter istos montanos Principes & planitierum incolas, in quibus quidem bellis compertum fuit quòd Montani semper prævalebant; utpote qui in sicciore aëre nati, majore vigore præditi fuêre, ut ubique gentium fit. Unde erat quòd *Othmân* Turcarum olim Imperator in Janizariorum suorum fortitudine aliquem defectum sentiens, in animo habuit his sepositis, Exercitum sibi conscribere ex Curdis, Vezîri sui consilio: id autem subolentes Janizarii,

Janizarii, Imperatorem ſuum trucidarunt. Ex his olim erant حساسين *Haßâſîn* ſeu *Aßaſini* de quibus conſulantur Scriptores Belli Sacri. Nomen *Haſſâſîn* ſignificat *Trucidatores* ſeu *Occiſores* & *Sicarios*, qui quidvis aggredi audebant.

Iſtæ omnes Libani & Gordyææ Gentes habent annuatim Bacchanalium ſuorum Feſtum nocturnum in Calendis Januarii, de quo Ritu me certiorem fecit amicus noſter cui nomen *Andreas Phárah* natione Syrus Ladikienſis, cujus ſocius aliquis ei narravit ſe aliquando dictis Bacchanalibus clam interfuiſſe, (quod lepidum,) quando poſt veſpertinam commeſſationem & compotationem Virorum & Fœminarum, luminibus omnibus extinctis, in illicitam venerem promiſcuè ruebant omnes. Dictus Socius anteà conſpectâ Virgine quæ juxta Vetulam conſidebat, animum in eam intendebat. Quando itaque extinguerentur Lucernæ, ille in tenebris neſcius in utram harum inciderat, palpitando malo fato incidit in Vetulam: & ut certior fieret, digito explorabat illius Os an eſſet edentula? Quo facto, Vetula illa ſtatim exclamabat غريب غريب *Garíb, Garîb*, i. e. *peregrinus peregrinus*! Ille autem mox evaſit pro vitâ ſuâ. Hæc itaque eorum ſolennia Sacra, ſunt prophana tenebrarum opera.

II. Pag. 29 & 43. Quoad *Bactriam* ſeu *Bactrianam*, Legatus ad Magnum *Chân* Johannes de Plano Carpini videtur eam indigitare corrupto nomine *Barthra*. Tota illa regio in orientalibus Libris vocatur خراسان *Choraſân*, cujus urbs extima eſt بلخ *Balch*, citima verò بخارا *Bochâra*, ſeu ut pronuntiari poſſit, *Bachara*: & hinc fit corruptè *Bactria*. Sed quamvis Græci ſumpſerint nomen à citeriore parte, tamen in ulteriore collocant præcipuam ejus urbem τὰ Βάκτρα, quæ *Balch*. Ut autem hæc duo extrema ἀσύςατα conjungi & conciliari poſſint, ſciendum eſt quòd per orientem urbs *Balch* ſola vulgò vocari ſoleat *Balch-Bochâra*, quod interpretor *Balch-Bactriæ*; adeò ut in iſto uno nomine utræque τῆς *Choraſân* extremitates componi videantur. Arabs quidam (ſcil. Abulpheda in Hiſtoriâ ſuâ) dicit بلخ *Balch* Arabizatum eſſe pro بله *Bálah*: ſed planè fallitur, quia tum non legeretur *Balch*, ſed *Bálach*. At ut pateat quàm parum Autoribus Arabicis fidendum ſit in rebus Perſicis, *Camûſi* Autor Arabs in voce ادة, pro بلخ *Balch* malè legit بلهج, *Biláhgj*, quod nomen omnibus aliis Autoribus inauditum, & fortaſſis ab imperitis Librariis

in hanc formam corruptum est. His addam, quòd in corruptis Versionibus Latinis pro *Balch*, legitur *Baldach*; & Adjectivè *Abalachi* pro *AlBalchi*, i.e. *Balchensis*. In Libris etiam vocatur بلخ بامي *Balch-Bâmi*, *Balch-Bamiensis*.

Sed Strabonis ἡ Βακτρία & Ptolemæi τὰ Βάκτρα, Stephano atque Straboni alio etiam nomine vocantur τὰ Ζαρίασπα, (in Ptol. impresso Χάραστα, in MS Seldeniano Ζάρισπα.) & incolæ nuncupantur Ζαριάσπαι & Ζαριασπῆνοι, & ejusdem regionis flumen ὁ Ζαρίασπις. Hæc autem Græca nomina corrupta sunt, desumpta olim ex aliquo malè scripto & malè lecto codice Arabico aut Persico, quo quidem modo Græci nomina inde mutuantes, in multos errores inciderunt, ut constat exemplis plurimis. Nam Persici Libri fidem faciunt quòd urbis *Balch* conditor fuit Gushtaspis pater لهراسب *Lobràsp*, seu ut legi possit, *Labrasp*, qui ibi extruxit augustissimum Pyreum *Adur-Gushtasp*, in quo omnes suas divitias recondidit, & illuc solennem Peregrinationem omnibus injunxit. Ista itaque urbs (à Conditore sumpto nomine,) vocari debuit Λαριάσπα seu Λαράσπα, quæ à Græcis Librariis mutata sunt, pro لهراسب Λαράσπα perperam legendo زهراسب Ζαρίασπα. Et sanè mirum dictu quot locorum & rerum medicinalium nomina corrupta nobis exhibuerunt Græci, ea olim in malè exaratis Libris Arabicis perperam legendo & eadem inde hauriendo! Quod monendum duxi, cùm cuilibet hoc scire non liceat. Ab illo itaque Conditore dicta fuit *Urbs τοῦ Lobràsp:* posteà verò *Balch*, quia ibi copiosa *Ilex*, q.d. *Urbs Ilicum*.

Quin & *Balch* seu *Bactria* (ut omnia ejus nomina persequar,) à Persis etiam vocatur *Urbs Abrahami*, quasi crediderint eum aliquando ibi fuisse vel habitasse. Sic legit Rustémi Epitomator, بلخ شهر ابراهيم پيغامبر ع م *Balch quæ est urbs Abrahami prophetæ, super quo sit Pax.* Fortassis verò sic vocetur, quia hæc urbs valdè sacra olim habita fuit, propter solennem Peregrinationem illuc suscipi solitam in Persarum religione quæ *Religio Abrahami* vocari solet. Aliàs talis hujus urbis denominatio malè fundata videtur, cùm ex Sacrâ Historiâ colligi nequeat quòd Abraham unquam excursionem fecerit in Bactriam. Prætereà obstat quòd urbis *Balch* conditor *Lobrasp* vixit fere 2000 annis post tempora Abrahami. Ideóque si aliquid huic historiæ insit, id intelligendum est de antiquiore ibidem urbe *Bâmiyân*, in cujus locum (vel ad parvam distantiam) successit *Balch*.

Tempore

Tempore Abrahami *Bactriæ* (vel potiùs τῆς *Bamiyân*) Rex ſec. Diod. Siculum fuit *Oxyartes*, cum quo bellum geſſit Ninus. Falluntur autem qui hoc tribuunt *Zoroaſtri*, qui illis temporibus non vixit; quem etiam (quia Magiæ Reformator fuit,) perperam ponunt Magiæ Inventorem, cùm *Magi* multis ſeculis eum præceſſerant. Si Bactriæ Rex fuiſſet Magiæ naturalis Inventor, Perſarum Magi (qui Magnatum ſuorum memoriam recolunt,) certè noluiſſent ejus oblviſci: ſed talis quis apud eos inter ſuos veteres non memoratur nec agnoſcitur. Verum quidem eſt quòd *Zoroaſtres* (non *Oxyartes*) fuit ſuo tempore Magiæ & Magicæ Religionis reformator, quem itaque affatim laudant & commemorant, nullum ejuſdem nominis alium agnoſcentes præter unicum illum Darii Hyſtaſpis tempore celebrem.

III. Pag. 79 & 295, &c. De *Zervân* tam ſec. Perſas quàm ſec. alios. Magnæ autoritatis Autor *Ibn Phacreddîn Angjou* in Libro *Pharhângh Gjihângbîri* ponit *Zervân* eſſe *Abrahamum*, qui (cùm *Zervân* fuit tantùm unus,) proculdubiò erat idem cum Ζαρουάμ Theodori Mopſueſtienſis & cum *Zervân* Shahriſtanii p. 295, &c. Ideóque dicti Autores qui minoris autoritatis, cenſebuntur erràſſe ſtatuendo *Zervân* eſſe diverſum quendam ab Abrahamo, ejúſque opiniones diverſas; ex tam profundâ antiquitate veritatem expiſcari neſcientes.

IV. Pag. 98. Inter Doctos agitari ſolet quæſtio quæ fortaſſis à nobis jam terminari nequeat, ſc. *Quamdiu Magnetis uſus in navigatione obtinuerit?* Magnetis quidem nomen & ferrum trahendi vis ab omni ævo innotuit. Iſte Lapis in Gemara Talm. vocatur אבן שׁאבת *Lapis attrahens*, & in Judæorum antiquiſſimis precibus מגנים *Magnes*, & קלמיטה *Calamita*, quod Italicum. Perſicè سنك آهن كش يا آهن ربا *Lapis ferrum trahens* ſeu *ferrum rapiens*. Inſtrumentum verò itinera dirigens vocatur *Compaſſus*, Italicè *Buſſolo*, i. e. *Pyxis*. Sinicè ea 24 ventorum vocatur *Kiè-pon*, i. e. *lineata pyxis*, Arabico-Perſicè audit قبله نامه *Kibla-nâma*, i.e. *Kiblæ libellus* ſeu *Charta*, vulgò perperam خبره نامه *Chabra-nâma*: aliàs rectiùs قبله نما *Kibla-nomâ*, i.e. *Kiblam oſtendens*, ſive velis individuum Kiblæ punctum ſive quemvis locum anteriorem ad quem tendis, ſc. directum iter quaquaverſus dirigens. Sed cùm *Kibla* ſit *Meridies*, iter tam ad eam quàm ad aliam quamvis plagam per conſequentiam deducendum eſt, ſc. per additionem & ſubſtractionem. De ejus uſu per terram apud Ramuſium in *Collectione Itinerum* legitur, *In pleriſque Arabiæ locis itinera fecimus ope Compaſſi: &*

40 *die-*

40 *diebus ac noctibus occupati fuimus iter faciendo inter Damascum & Mecham.* Et Rawolfius in suo Itinerario Syriæ p. 163 dicit, *Viarum Duces per arenosa Deserta vias suas dirigunt per Compassum, eodem modo quo Pilotæ faciunt per mare.* Adeò ut ne quidem per terram itinerantibus semper liceret vastissima Desertorum latifundia recto tramite peragrare absque Acûs magneticæ directione. Nam in Oriente per invia solitudinum æquora nulli sunt viarum Cippi, sed omnes semitas (si quæ fuerant) quovis momento operiunt mobiles arenæ, in quibus firma terra frustrà oculis perquiritur, & totum circuitum ambit nil nisi visum perstringens ὑδροφανεία (*Serâb* dicta) quæ siticulosos viatores sæpe aquarum spe deludit & è viâ seducit.

De Pyxidis usu consulatur Gilbertus, atque Cabæus qui statuit eam non fuisse notam ante 500 annos. Et Bochartus ejus antiquitatem negat, rectè ostendendo Plauti *Versoriam* esse *Funem* nauticum. Sed Martinius in *Atlante* de Chinâ agens ait, *Ibi ante Europæorum inventionem, artis nauticæ & magnetis usus antiquissimus.* Acu magneticâ etiam instruitur Chinensium *Pyxis sortilega*, ubi sortitio seu electio facienda ejusmodi Acu indicatur. Et, cùm Salomon singulis trienniis instituerit navigationem ad *Ophir*, & (ut creditur) ad *Peru*, & Hanno à suis jussus navigaverit extra Fretum ad varia loca, & Pharao Neco Pœnorum ope procuraverit navigationem per totius Africæ Continentem usque ad Indiam, ut notat Herodotus; videtur impossibile hæc omnia præstitisse absque Magnetis usu. In Libyâ apud Ammonios in Jovis Templo (propter fabulam Arietis qui aliquos adventantes deducebat ad Fontes, cujus rei non meminit Curtius,) erat Statua cum Arietino capite: unde Alexander in Nummis ut Jovis Ammoniaci filius, Arietinis cornubus pingitur. Sed inquit Curtius, *Id quod pro Deo colitur, non eandem effigiem habebat quam vulgò diis artifices accommodarunt. Umbilico maximè similis est habitus, Smaragdo & Gemmis coagmentatus. Hunc, cùm Responsum petitur, Navigio aurato gestant Sacerdotes, cum multis argenteis Pateris ab utroque Navigii latere pendentibus. Sequuntur matronæ Virginésque patrio more inconditum quoddam carmen canentes, quo propitiari Jovem credunt, ut certum edat oraculum.* Illa nempe Jovis effigies videtur semiglobulare quiddam, (uti est *Compassus* marinus) formâ Umbilici librarii seu Umbonis, tanquam ἔνθεον quoddam adoratum propter ejusdem divinum auxilium, utpote in quo Index magneticus erat sicut intus existens quidam Deus, navigiorum cursum in medio æquore dirigens.

rigens. Unde iste Jupiter in solenni processione, Cymbâ seu Navigio ab 80 Sacerdotibus comportatus, circumferri solebat. Consule Pitisci Curtium, ubi Schottus ait, *Nihil aliud erat quàm Charta marina Pyxidi nauticæ ritè juncta.* His positis, Pyxidis antiquitas ponitur. Sed ad Delphini editionem Annotator his omnibus contradicit, pro *Umbilico* legens *Umbriculo,* ut sit species Ovis, & tantùm sub unâ formâ Jovem cultum fuisse statuens. Videant alii: nobis enim non est tempus aut locus controversiam terminandi.

V. Pag. 120. *Medica* seu *Pabulum Medicum,* (sc. *Trifolium cochleatum,*) sic dictum est quia primò ex Mediâ in Europam transplantatum vel potiùs ex semine satum. Hujus nomen Persico-Medicum est سپست *Supùst* seu سفست *Sufùst,* vel اسپست *Uspùst* seu اسفست *Usfùst;* unde Syri etiam fecerunt ܐܣܦܣܬܐ *Espesto* seu *Esfesto,* & Arabes فصة *Phássa* seu فصفصة *Phásphasa.* Dictum autem Pabulum recens magis propriè Arabicè vocatur رطبة *Rátba,* & siccum قت *Kàtt,* utrumque نفل *Nafàl* seu *Nefèl,* de quo consulatur Avicenna qui ponit aliquam differentiam. Turcicè vocatur يونجه *Yôngja,* à يونمق *Yônmak, secando,* q. d. *secabilis, demessa* seu *demetenda* herba: nempe quia hæc herba pro Pabulo abscindi solet & demeti: gramen autem ordinarium pro Fœno sicco in Oriente non metunt; namque non siccant, sed aliquando fortè parum quid secatum recens & madens edatur ab equo. Ogilbius in *Persiâ* p. 43, ex suis Autoribus perperàm legit *Gontscheh,* pro *Yontscheh;* *quæ* (inquit) *crescit ad altitudinem* 4 *pedum, cum flore cæruleo: & metitur singulis mensibus, & sic durat sponte nascens per septennium: sed anno septimo de novo seritur, multam rigationem poscens ut Oryza aut Triticum. Hoc Pabulum siccum, est pro Equis Nobilium.* Id quod in nostris Herbariis exhibetur, (exceptâ cochleatione,) est Trifolium ferè tale ac est *Fœnum Burgundiacum sacrum,* sc. *Sainct-foin,* ob singularem usum sic dictum.

Apud Orientales memoratur alia *Medicæ* species Persico-Medicè dicta ديو سپست *Dîv-supùst,* i. e. *Medica Diaboli,* quæ Turcicè audit قره يونجه *Kara-yôngja,* i. e. *Medica nigra,* & گيك يونجه *Gheyik-yôngja,* i. e. *Damarum* seu *Cervorum Medica,* scil. *Medica cervina,* flore etiam cœruleo, ut dictum. Hæc Arabicè audit حندقوق *Handacûk* seu *Lotus* herba, quæ est Trifolii species nostratibus dicta *Trifolium corniculatum.* Plura videant alii. Quin & *Medica* aliàs Arabicè vocatur

ذرق *Dhórak*, cum aliis nominibus quæ leguntur in Libro *Nuzhato'l Nophûs*.

VI. Pag. 124. *Sicut in Selàn, sic in Bantam & in Javâ.* In insulâ *Java* urbs præcipua & Sedes Regia est *Bantam*, ubi Lusitanicum *m* sonandum est ut *n* seu *ngh*: nam in Regis Bantamensis Literis Credentialibus Malaicis (quas possidemus ante 50 annos exaratas) ad Reges Angliæ missis, scribitur بنتان *Bantán*. At in Credentialibus Arabicis quas ego interpretatus sum pro Carolo II, tacito prorsus *Bantani* nomine, ea urbs sæpe & semper vocabatur سوروسوان *Surosoán*. Tota quidem Insula in Libris Persicis vocatur مهراج *Mába-Rágja*, i. e. *Magnus Rex*, in Libris Arabicis جزيرة المهراج *Gjazîra Al Mahárágja*, i. e. *Insula magni Regis*. A vulgò loquentibus vocitatur جو *Jáva* vel جوديب *Gjáva-dîb* seu *Gjava-dîv*, i. e. *Hordei insula*: unde apud Ptolemæum legitur, Ἰαβαδίῳ, ὅ ἐςι κριθῆς νῆσ@. Fortè rectiùs legendum Ἰαβαδίυ *Javadîv*, cùm in linguis illorum locorum *Dîb* seu *Div* sit Insula; unde sic terminantur pleraque in illis partibus Insularum nomina, ut *Serandîb*, de quâ fusè diximus in Notis ad *Itinera Mundi*. Sic etiam Ptolemæo Σαβαδειβα, i. e. *Anchoræ insula*, & Ναγαδῆβα, i. e. *Serpentum insula*, si rectè capio in linguâ Malaicâ. Hæc itaque insula fuerit ferax Hordei, quod tamen videtur primò aliunde ad eos allatum, cùm in linguâ Malaicâ hisce locis propriâ non detur aliud Hordei nomen præter جو *Gjáva* ex linguâ Persicâ mutuatum: nam si *Hordeum* apud eos ab initio semper fuisset, proculdubiò ejusdem aliquod nomen originale in suâ linguâ habuissent. Tritici etiam nomen *Ghéndum* coguntur mutuare à Persis, à quibus itaque & illud Granum habuêre. Supradicta *Serandîb* (quæ *Taprobána*,) aliàs vocatur Σιελεδίβα apud Cosmam Monachum in Τοπογραφία Χριςιανικῆ, ubi dicitur ibi esse Ecclesiam Christianorum illuc adventantium, cum Presbytero ex Perside ordinato atque Diacono & totâ Ecclesiasticâ λειτȣργία. De nominibus *Pekin* & *Nankin* & *Ventis* Sinicis vide supradicta nostra *Itinera Mundi*.

VII. Pag. 189. In Libro Persico D. Buncleí, num 44, de morte celeberrimi Astronomi *Omar Cheiyâm*, sequente modo legitur, وتاريخ قد مذكور و مسطور است كه وفات ملك الحكما سلطان العلما قدوة الفضلاء علام خواجه عمر خيام در سنه سبع عشر و خمس مايه

سانحه بوده است در نیشابور ودر تمام علوم وحکمیات یگانه و اعلم زمانه بود خواجه نظامی عروضی سمرقندی که اعلم وقت خود بود و یکی از شاگردان خواجه عمر بوده و حکایت موت خواجه عمر میکند که مرا در بلخ با خواجه عمر اتفاق ملاقات افتاد و مجلس میداشتم در اثناء سخن گفت که قبر من در موضعی باشد که هر بهار باد شمال بروی گل افشان بود، مرا ازان تعجب آمد با خود گفتم که این مرد گزاف نگوید تا بعد از موت او چون مرا چند گاه به نیشابور گذر افتاد قبر او در یافتم دیدم که قبر او قریب دیوار باغی بود که درختان میوه دار گلنار سر از دیوار باغ بیرون آورد چندان شکوفه بر سر او ریخته بود که در ان میان قبر او نمی نمود تعجب از گفتار خواجه عمر آرزوی خانه او کردم وچون بخانه او رفتم بعد از پرسش او گفتم که خواست او چنین بود واز حال او آگاهی دادم مادرش گفت من نیز بعد از موت او عجبی دیدم وآن اینست که شبی عمر را از خدای بآمرزش میخواستم و تضرع و ابتهال می نمودم همدرین بخواب رفتم عمر را بخواب دیدم که رباعی بر من میخواند چون بیدار شدم رباعی بر خاطر من یاد بماند واورا رباعی بسیار است بحکمت آمیخته ودر شرع سخنان او بعضی ممنوع است اما یک رباعی نوشته شد که بعد از وفات او مادر اورا بخواب دید پرسید که ای فرزند حق تعالی با تو چه کرد این رباعی بر مادر خواند مادر خیام از خواب بیدار شد این رباعی یاد داشت بعد ازان مشهور شد ورباعی که درخواب خوانده شد اینست

ای سوخته سوختهٔ سوختنی
وی آتش دوزخ از تو افروختنی
تا کی گوئی بر عمر رحمت کن
حق را تو کیی آیتی رحمت آموختنی

In Chronico memoratum & exaratum est, quòd mors Regis Sapientum & Principis Doctorum atque Exemplaris Excellentium Doctissimi Chogja Omar Cheiyâm accidit anno 517 in urbe Neishâbur. Atque in omnibus Scientiis ac Sapientiis unicus & scientissimus sui temporis fuit Chogja Nezâmi

zâmi Versificator Samarcandensis, qui sui temporis Doctissimus atque unus ex Discipulis dicti Chogja Omar fuit: & is mortem Chogja Omar seq. modo narrat. Mihi in urbe Balch acciderunt Conversationes quædam, & habuimus consessum ubi ille verbum effatus est, Meum sepulchrum erit in loco in quem quovis tempore verno ventus septentrionalis Flores spargit. *Ego autem miratus mecum dixi,* Certè iste homo futilia non loquitur. *Donec tandem post mortem ejus cùm aliquoties ad urbem Neisbâbur concesseram, sepulchrum ejus inveni: & observavi ipsius sepulchrum esse propè murum Horti ubi arborum fructiferarum Malogranatorum summitates extra Hortum exporrectæ, tam affatim super ipsius caput effuderunt Flores, ut illo tempore sepulchrum ejus non comparuerit. Ego propter sermonem Chogjæ Omar mirabundus, expetivi domum ejus adire. Cúmque ejus domum adiveram, postquam de eo interrogaveram, dixi,* Voluntas ejus sic fuit: *& deinde veram ipsius notitiam dedi. Mater ejus respondit,* Ego quoque post mortem ejus vidi quiddam mirandum, quod hoc est, sc. Nocte quâdam cùm pro Omaro meo à Deo precarer peccatorum remissionem, & exorarem atque supplicationes effunderem, mox in somnum incidi, & in in somnio vidi Omarum mihi recitantem Tetrastichum. Cúmque evigilarem, illud Tetrastichum in memoriâ meâ hæsit. *Ejus quoque extant multa Tetrasticha sapientiâ referta. Pauca quædam in initio sermonum ejus exciderunt: ast unum Tetrastichon scripto mandatum est quod mater ejus post mortem ipsius in somnio vidit. Ipsa quæsivit,* O fili, quid Deus tecum fecit? *Tum ille dictum Tetrastichon matri suæ recitavit. Et cùm mater Cheiyâmi à somno evigilaret, ipsa memoriâ retinuit illud Tetrastichon, quod etiam jam celebre est. Tetrastichon itaque quod in somnio vidit, hoc est,*

> *O combustus combustus combustione!*
> *Væ, à te est Ignis Gebennæ accensio!*
> *Quousque dices,* Omaro misericors esto?
> *Quousque Deum* Caput misericordiæ *docebis?*

Et deinde postea in eodem Codice Persico sequuntur alia Tetrasticha fortè ducenta.

VIII. Pag. 227. Patres Jesuitæ ad Orientales Missiones destinati, ex quacunque natione fuerint, jubentur primò addiscere Linguam Lusitanicam, & deinde Linguas Gentium ad quas mittuntur. Sed aliqui eorum adeò intenti fuêre Missionibus suis, ut aliquando eis non vacaverit esse accuratis in omnibus aliis rebus eorundem locorum.

Hinc

Hinc est quòd inter eos qui multa bona scripserunt, in aliquammultis rebus ἀκρίβεια desideretur; ut solet esse quando aliquis tantùm obiter & cursoriè (& non ex professo) rem aliquam tractat; adeò ut inter ea quæ ab illis tutò credantur, & alia quæ dubiæ fidei sunt, distinguere, periti Lectoris judicium requiratur. Nam aliqui eorum aliquando videntur pro nobis tam procul dissitis, satis habere pauca tantùm eáque minùs accurata impertivisse. Præsertim in rebus Sinicis dolendum est quòd Relationum Scriptores non satis perpenderint præcedentes aliorum Relationes,nec eas cum suis contulerint. Unde in hac parte incuriosis haud raró accidit, ut pugnantes de eisdem rebus sententias aliquando proferant, inter se numero & mensurâ dissentientes, uti istos autores conferenti liquebit: imò, quod pejus est aliquando videmus aliquem tam à seipso quàm à veritate dissentientem. Hujusmodi incuriositatis (ne hæc gratis dixisse videar,) exemplum reperitur apud Doctissimum Martinium, qui quamvis multa præclara scripserit, tamen in suo Atlante Sinico describit Chinensium *Cubitum* qui est tantùm *Cubitus pannarius* Mandarinorum, quem tanquam unicum & solum eorum *Cubitum* exhibet: nos autem in *Tractatu de Ponderibus & Mensuris Sinicis* deteximus quatuor Cubitorum genera. Is verò per dictum Mandarinorum Cubitum 12 unciarum seu latorum pollicum (quem invenimus esse pannarium,) metitur seu æstimat vastissimi Chinensium Muri altitudinem esse 15 *Tche* seu *Cubitorum*: cùm iste Murus potiùs metiendus fuisset per alium eorum *Cubitum Geodæticum* 15 unciarum (qui comparet in Chartâ MS Sinicâ,) tribus unciis excedentem alterum Cubitum quo in metiendis pannis utuntur. At cùm ipse (ut fatetur) dictum murum nunquam vidit, sed ab aliis informatus fuit illum murum in altitudine habere 15 Cubitos, ille de Cubito pannario sibi noto perperam intellexit informatorem suum, qui proculdubiò voluit Cubitum Geodæticum: quamvis & hoc pro dicti muri altitudine quam concipere debemus, sit valdè parum; cùm quivis saltator talem & tam humilem murum facilè transilire possit.

Nec tantùm in quantitate *Cubiti*, sed & in quantitate τῦ *Li* (per quem muri & omnium distantiarum longitudinem metiuntur,) æquè inter Missionarios discordatur; quod miserum est videre: quomodo enim tam aliarum rerum quàm celeberrimi istius Muri longitudinem veram nos docebunt, cùm in quantitate mensuræ per quam metiendus est, inter eos discordetur? In his taxandi sunt *Magailhanes*,

Alvarez, *Trigantius*, *Semedo*, aliique; qui quamvis alia multa benè dixerint, tamen in iſtis communis usûs rebus errarunt, & ne quidem Scaccarium luſorium rectè deſcribere potuerunt. Meliùs autem & quidem optimè de rebus Sinicis ſcripſit D. *le Compte*, quantum ex brevi intuitu judicare licuit.

Deinde (quod jam præcipuè nos tangit,) in Chinenſium Anno ſtatuendo peſſimè errarunt Miſſionarii aliqui, ex quorum errantium numero excipiendus eſt *D. Couplet* cum quibuſdam aliis, & *D. Verbieſt* qui Sinicum Annum rectè ſtatuit. Nam cùm inter Chinenſes pauci præter Aſtronomos & Chronologos ſciant Annum Solarem eóve utantur, & ſolus Annus Lunaris ſit in vulgari uſu apud populum, Miſſionarii (ut ex D. Coupleti Præfatione conſtat,) tempus Mundi & Imperii numerant per Annos Lunares; contrà quàm faciunt Chinenſes ipſi, quippe quod fieri nec debet nec poteſt, cùm tales non ſint Anni completi & perfecti, ſed deficientes, & minores Annis Solaribus, cum quibus abſque triennalibus menſis integri Emboliſmis æquari & co-extendi non poſſunt. Anni quidem Solaris initium in medio Aquarii, reſpicit tantùm illud Dodecatemorion, non autem aliquem Stylum Europæum, ut nec Aquarii ſtellas quæ egreſſæ ſunt in Dodecatemorion Piſcium; numerando (ut fieri ſolet) Signorum Dodecatemoria ab interſectione Æquatoris & Eclipticæ, donec ad idem punctum redeatur in fine Piſcium. Sed alias eorum incurias & hallucinationes omittendo, oportet nos properare ad eas quæ ſpectant ad Anni Lunaris initium in præcedente Opere traditum, ubi diſcordantes aliquot Miſſionariorum ſententias inter ſe collatas videre potes; nolo heic repetere.

Ad præſentem itaque ſcopum ulteriùs & magis ſpecialiter ſpectare videntur ea quæ leguntur in Martinii Hiſtoriâ Sinicâ. Quamvis enim is fuerit Vir Magnus qui multa præclarè dixit, ſua tamen habet παραράματα, quorum præcipua in hac parte (ut meliùs examinentur,) in ipſius verbis citabo, & deinde in ea animadvertam. Is ergò in dictâ Hiſt. Sinicâ p. 18 ſic diſſerit, *Hoam-ti Imperator* [1] *Cyclum Sexagenarium invenit, qui Cyclus* 60 *annorum*; *quo ſpatio decurſo, idem Anni nomen redit. Et licet non eodem tempore fiat Luminarium Conjunctio, ſed trium ferè dierum ſit diverſitas; nulla tamen* [2] *Intercalatione, nec Cyclo noſtro Novemdecennali opus habent. Nam Planetarum motus in annos ſingulos denuò computant, interque ſe componunt. Non enim habent, neque adeò tolerant perpetuas Ephemerides, ſed ſingulis annis novas*

cudunt

cudunt in singulos dies, ---Unde unius Horæ & Minutorum aliquot Anticipatio, (quæ Aureo nostro numero Novilunia inserit,) ipsis in annuâ computatione reponitur: Annum verò jam inde à tanto tempore [3] *Lunæ-Solarem habent. Menses item admittunt Abundantes, Deficientes, atque* [4] *Communes. Admittunt Menses* [5] *Embolismæos: ita tamen ut non Mensem aliquem certum* [6] *intercalare soleant, ut olim Judæi* Secundum *ad id seposuêre; sed usitato sibi Calculo inveniunt quem faciant Intercalarem. Nam 12 Signa Zodiaci sic ordinata sunt, ut* [7] *Pisces semper in primum Mensem, Aries in secundum, alia Signa deinceps in alios Menses incidant; ita ut nullus à proprio sibi Signo vacuus abire possit. Quia verò altero vel tertio anno contingit, ut Mensis aliquis à Signo sibi attributo excidat, hinc Mensis ille eâ ratione intercalatur, ut Nomen ab antecedente* [8] *Mense capiat, ex quo dein Signum subsequens in debitum Mensem cadit. Totus Cyclus Annos Embolismæos viginti duos continet: reliqui sunt vel Communes, vel Deficientes, vel Abundantes.* Deinde p. 21. *Tempore* Chuen hio *Imperatoris LXXVIII (qui circa 2513 annis ante Christum floruit,) fuit Calendarium toto regno publicatum receptumque. Scripsit etiam Ephemerides 5 Planetarum,* [9] *quos, dum imperabat, omnes in cælo conjunctos vidit eodem die. Et hunc diem primum illius Anni esse voluit, (prout Author Sinicarum rerum in Constellatione* She *dictâ indicat;) quæ nunc circa Gradum decimum octavum Piscium incipiens, ad quartum usque Arietis extenditur.* --- p. 22. *Hic ergò Imperator primum Anni diem, & Mensem illum deinceps haberi voluit, quo Luminarium Conjunctio decimo quinto gradui Aquarii proxima fieret, quod etiamnum observatur à Sinis. Hoc verò potiùs tempore quàm alio, Annum ordiuntur, quòd, ubi Sol circa medium Aquarii versatur, (ut ipsi dicunt) tunc primùm omnia vernare incipiant. ---Non negaverim apud Sinas non idem Anni fuisse semper initium, sed pro variorum Imperatorum voluntate varium. Tria tamen universè illius initia agnovêre; tria namque præcipua Puncta in Horarum Circulo pro illustrioribus habent: scil. Mediam noctem, in quâ Cælum; primam à mediâ nocte Horam, in quâ Terram; secundam denique à noctis medio, in quâ Hominem natum memorant. Mediæ nocti Caprum assignant, primæ Amphoram, secundæ Piscem: ita tamen ut una Hora Sinica duas nostrates complectatur. Circulum enim Horarum fixum cogitatione depingunt in cælis, (quemadmodum nos Circulum semper apparentium maximum,) quem in 12 æquales partes secant, Horásque totidem. ---Iisdem Horis Zodiaci Signa ea quam suprà notavimus ordine assignant.* p. 287.

Hen-chiun *rusticorum Festum primo Vere cùm Sol medium Aquarii signum ingreditur, à Sinis magnâ pompâ & multis cæremoniis etiam à Primoribus celebratur.* Hoc fit ut vulgus Agriculturam eo alacriùs suscipiat eamque lubentiùs colat.

In hæc Martinii præcedentia, sequentes facimus Observationes. Et primò in Sinico Anno describendo errat in genere: nam cum Sinenses habent duplicem Annum, *Solarem* & *Lunarem* à seinvicem distinctos & diversos, iste Autor hoc ignorare videns, describit Sinensium Annum esse unicum & simplicem, quem *Lunæ-Solarem* vocat, nomine monstroso & prorsus inaudito. Hoc modo statuit Annum partim Solarem & partim Lunarem, qui reverà est nullus nec talis à Sinensibus admittitur: nam cùm hi Anni sint à seinvicem diversi, sub unâ eâdemque descriptione cadere nequeunt, quippe quod sit impossibile. Ille autem Annum suum monstrosum describendo, præcipuè describit Annum Lunarem, & subinde admiscet quædam ad Annum Solarem pertinentia; & hoc modo utrumque Annum confundit, & verè describit nullum. Et quamvis hæc in genere dixisse sufficiant, nos ad particulares exceptiones descendemus, ut Lector eò faciliùs de eis judicium facere valeat. Et quidem ad Numerum primum quem notavimus, [1]: Imperator *Hoang-ti* (sic enim sonandum est ejus Nomen,) instituit Cyclum Sexagenarium; sed per quem Annos Solares computant, non autem Lunares quos Martinius hic præcipuè describere videtur. [2] Negat Intercalationem, quam tamen Num. 5 & 6 mox admittit, prout debet; sed sibi interim non constans, contradictionis taxandus est: eum tamen in hoc sequitur Cassini. [3] Absurdissimè statuit inauditam Anni speciem dictam *Lunæ-Solarem*, de quo suprà dixi: istam autem absurditatem solvere cupiens D. Mullerus, putat quòd fortè talis Anni *Quantitas* sit Solaris, & *Modus* Lunaris; quæ consistere non possunt. Deinde in istum suum Annum admittit trium generum Menses *Abundantes*, *Deficientes*, & *Communes*. Agnosco quidem in Anno Lunari dari Menses *Abundantes* & *Deficientes* alternatim: at in Calendario Sinico non cernuntur Menses *Communes*. Nobis autem subolet quid sibi velit, nempe *Menses Solares*, qui ad aliam Anni formam pertinent: sed hoc ei non innotuit. [7] Rectè statuit Pisces semper in primum Mensem incidere: sed mox infra ponit Anni initium in 15 Aquarii, quasi etiamnum observetur à Sinis; quod falsum est, & præcedentibus contradicit: nam si olim id factum fuerit ab Imperatore *Chuen-hio*, hodiè tamen non fit.

fit. [8] Fortè is autumat esse ut apud Hebræos, ubi *Adar secundus* intercalatus denominatur ab *Adar primo:* at fallitur, cùm Menses Lunares non habeant Nomina, sed solo Numero à seinvicem dignoscuntur: intercalatus autem Mensis semper audit *Shun.* Hæc sunt pauca ex multis, quæ omnia nunc perstringere longum. [9] Heic missum facientes D. Martinium, tangemus prædictum Imperatorem Sinicum, propter Anni sui initium malè fundatum; cùm fortè dicta Conjunctio quam putarat, prædicto tempore non acciderit. Nam in D. Cassini Appendice ad Louberum p. 257, legitur sequens Observatio: viz. *Comperimus quòd Saturnus, Jupiter, Venus, Mercurius, & Luna conjuncti fuere in dictâ Constellatione Chinensi (dum Sol esset in 10 Aquarii,) anno 2012 ante Christum, 26 Februarii sec. Computum Julianum, at 9 Febr. sec. Computum Gregorianum: & quòd sequente die (viz. $\frac{10}{27}$ Febr.) horâ sextâ matutinâ contigit Conjunctio Lunæ cum Sole. Et hæc fortè fuerit illa quæ accepta fuit pro Epochâ Annorum Sinicorum.* Sic ille. Ex quibus colligimus dictam 5 Planetarum Conjunctionem contigisse 500 annis citra tempus in Chinensium Historiâ designatum, adeóque fefellisse eos Observationem ab imperitis factam. At (Cassini veniâ) 26 Febr. in Computo Juliano, debuerat esse 16 Febr. in Computo Gregoriano: aut 9 Febr. Greg. debuerat esse 19 Febr. Juliani. Videant autem qui in hac Arte peritiores sunt, qui magis accurato calculo rem totam pleniùs expiscari & de eâ judicare norunt.

IX. Pag. 236. Lingua Persica (ut vides) Angelorum nominibus abundat; ut & Hebraïca, si Judæis fides: & sic lingua Arabica. Quoad Angelorum nomina, ea quæ reverà talia sunt, (apud illas Gentes quæ S. Biblia amplectuntur,) ex ipsis Bibliis petita sunt, ut *Michael, Gabriel,* &c. Alia à Rabbinis conficta & ad horum normam composita, in Europæorum Libris circumferuntur. Et ut dantur nomina Bonorum Angelorum, sic & Malorum seu Diabolorum; uti constat ex nomine *Beelzebub* qui Diabolorum Princeps; & ex Christi quæsito, *Quid est nomen tuum?* cui ab illius *Legionis* Duce statim responsum est nomine numerum indicante. Ea quæ in S. Bibliis nomina, fortè non fuerunt à Deo imposita, (cum is vix vocet Angelos ullis nominibus,) sed ea pro natâ aliquâ occasione sponte assumpta sunt ab ipsis Angelis, qui talia nomina suæ naturæ suóve Officio adaptasse præsumantur; ut, *Ego sum Gabriel,* &c. Sed cùm cœlites (prout nobis videtur) nec inter se nec cum Deo utantur sermone aut loquelâ, constat talia Nomina assumpta fuisse nostrî causâ, condescendendo ad captum

noſtrum, cùm nobis diſtinctionis gratiâ Nomina ſint neceſſaria : illi autem inter ſe aliam converſandi & intelligendi rationem à noſtrâ prorſus diverſam & nobis inexplicabilem habent. In Angelis itaque tam Nominum quàm externarum Formarum aſſumptio, eſt tantùm in accommodationem ad captum humanum ; cùm in cœlo nec Nomina nec externas Formas habeant, nec inter Deum & illos unquam eſt ſermocinatio aſſâ voce aut diſertis verbis in ullâ Linguâ, ſed tantùm communicatio per intuitum ſeu mentalem quandam intuitionem & intelligentiam nobis incognitam. Ideóque futilis eſt quæſtio, *Quænam lingua erit in cælo, an Hebraica vel alia ?* cùm ibi non futura ſit ulla lingua nec Hebraica nec alia. Sed quamvis Beatorum Animabus in cœlo non neceſſarius ſit Sermo, refictis tamen corporibus in novâ terrâ à Divo Paulo memoratâ neceſſarius erit. Quænam itaque in terrâ renovatâ & reparato Mundo futura ſit lingua (in omnium rerum reſtitutione,) poteſt eſſe quæſtio. Si autem in cœlo nullæ ſint voces nec ſoni, ſed altum ſilentium & perpetua tranquillitas, illæ *Laudes* & *Cantationes* & *Celebrationes* quæ in Sacris Scriptis memorantur, non factæ nec faciendæ ſunt audibiliter & vocaliter, ſed intelligibiliter & intentionaliter & mentaliter per exertionem Divinam & intelligentiam pluſquàm humanam, quâ Creaturæ ſuum Creatorem intuebuntur & agnoſcent & intelligent, & viciſſim ab eo agnoſcentur & intelligentur. Ut enim voluntas Divina eſt & erit peculiari modo hominibus revelata & illuminatis mentibus inſpirata, ſic etiam à noſtrâ parte Dei Laudes erunt tantùm cordialiter, ex abundantiâ gaudii in illo, eſſendo Beatificæ Viſionis fruitione felices. Nam Deus qui *Mens pura*, aliorum omnium *mentes à longinquo novit* abſque loquelæ ſono : cùm habere opus Sermonis, argueret (quod abſit !) imperfectionem in Deo. Ille quidem aliquando per ſe aut Angelos dignatus eſt vocem aſſumere & fingere ſeu imitari, & audibiliter loqui, gratiâ hominum, qui alia & altiora quàm quæ audiverint, non capiunt ; & quæ non viderint, mente non concipiunt nec comprehendunt, nec adæquatam de eis notionem habere poſſunt. Sed tandem quando mentis oculi erunt aperti, & anima divinâ inſpiratione & cœleſti inſtinctu informata, tum omnia erunt nobis patentia & oculis noſtris conſpicua, & Spiritus jam inviſibiles tunc ſuâpte naturâ erunt nobis viſibiles, ſubſtantialem & rationalem eorum Formam videndo. Chriſtus quidem & Beati homines qui jam in cœlo corporaliter exiſtunt, habentes ſermonis organa, proculdubiò poſſunt

naturaliter

naturaliter loqui; ſed eis non eſt opus loquelæ, quia *cognoſcunt prout cognoſcuntur*, & alio modo vident & percipiunt ut Angeli Dei.

Et ut de Angelorum nominibus, ita etiam ſentiendum eſt de Nominibus Stellarum, (ut *Aſh* & *Aïſh* & *Chesîl* & *Arcturus* & *Orion* & *Pleiades*, &c.) ſcil. quòd non à Deo, ſed ab aliis pro arbitrio impoſita fuerunt. Nam quamvis Deus dicatur *noviſſe ſtellas & eas omnes nominibus ſuis vocaſſe*, his verbis non intelligitur omnes Stellas habere nomina particularia, ſed quaſi haberent tantùm declaratur maxima Dei potentia, quòd ſc. in genere omnia novit etiam hominibus impoſſibilia; & pro exemplo, quòd particulariter novit Stellas, non tantùm majores, ſed & minores, quamvis ſint multæ myriades nobis incognitæ & indiſtinctæ quæ viam lacteam faciunt & implent. Non tamen per aliqua nomina à ſe impoſita eas novit, cùm Deus non utatur prolato ſermone aut colloquio ullo (niſi ex miſericordiâ erga homines,) nec eo opus habet, quod in illo (ut dictum) imperfectionem argueret: nam illius *velle*, eſt loqui & præcipere; & illius *velle ſcire*, eſt reverà ſcire. Deus quidem novit ſtellarum nomina à nobis impoſita, (quamvis eis non utatur,) quia eſt omniſcius: nos autem earum paucis eiſque majoribus impoſuimus nomina, cùm reliquæ earum turbæ ſint innominatæ. Si quis Stellis daret ſecundùm earum naturam nomina, in genere eas vocaret *Terrellas*, & in ſpecie *has vel illas Terrellas*; cùm ſint Corpora opaca quale eſt Terra, & earum lux ſeu ſplendor ſit accidentalis à Sole mutuatus; ſintque ſicut totidem Mundi, non quidem habitati, ſed habitabiles, ſi Deo aliquando videbitur.

Quoad Angelorum nomina apud Perſas & Chinenſes & quaſcunque nationes S. Biblia non amplectentes, ea non ſunt profecta ab ipſorum Angelorum ore, ut *Ego ſum ὁ δεῖνα*, ſed ſunt prorſus pro arbitrio hominum qui ea excogitarunt & ſuæ hypotheſi aptarunt. Perſica nomina ſuprà exhibentur. Sinica in ſuo Calendario extant, ubi inter alia ſunt *Çan-tchegh*, & *Çen-shu*, & *Po-sû*, & *Liè-ſû*, qui 4 anni quadrantibus præſunt. Hoc modo de eis quæ ardua & ſupra nos ſunt, loqui tentavimus: ſi quis nobiſcum non ſentit, liberum eſt ei judicium. Difficile eſt de Deo ſatis dignè loqui: ſi quid de eo indignum protulimus, ipſe pro infinitâ ſuâ miſericordiâ imbecillitati noſtræ condonet, & conatibus noſtris faveat, ut ſemper id quod eſt θεοπρεπὲς de Deo loquamur ἀνθρωποπαθῶς.

X. Pag. 257. Planta *Bahman* ſeu *Behmen* (cujus Radix Officinis *Ben*,) hactenus fuit Europæorum Botaniſtarum crux, eóſque omnes

frustrà exercuit. Ea autem cùm sæpiùs memoretur in religiosis cæremoniis Persismi veteris, visum est operæpretium in medium adducere illam ejus descriptionem quæ extat in Libris orientalium: quamvis & horum aliquos de eâ etiam errasse comperimus. Priùs verò monendum est, quòd excellentissimi Rawolfii descriptio hujus plantæ non concordat cum eis quæ ab Orientalibus dicuntur; unde eum in Itinerario suo vel errâsse reor, (dum malè informatus fuerit ab ignorante aliquo homine cui verum *Behmen* non erat notum,) vel aliàs Syrorum *Behmen* diversum esse ab eo Persarum suspicor; cùm aliam longè diversam herbam describere videatur. Igitur in Rawolfio Rayi p. 235 legitur, *Apud aquarum effusiones (ubi tempore pluvioso aqua descendit à monte Libano,) invenitur verum* Behmen album Arabum, *quod hodie vocatur* Behmen ábyad, *uti rubrum vocatur* Behmen áhmar, *quod invenitur prope alterum. ---Hoc erat quando planta tempore fere confecta & consumpta fuerat, relictis tamen in eâ aliquot viridibus foliis. Adeò ut videatur ferre hyemem, & gradatim nova emittere folia quæ veteribus succedunt. Folia autem sunt longa, magna, & acuminata, ferè ejusdem magnitudinis, acuminis, & crassitiei cum illis Pyri arboris. Inferius partim super caulibus habentur Quatuor folia multo minora, binatione è regione suìinvicem sita. Quædam etiam folia reperiuntur super multis rotundis caulibus cubitalibus ex eâdem radice pullulantibus, quorum superiora arctè adhærent dictis caulibus, perinde ac videmus in Smyrnio Cretico. In summitate emittit oblongas squamosas fibulas, (quarum singulæ sunt in peculiari caule,) unde ejusdem coloris flores enascuntur. Valdè longam habet radicem, è cujus summitate pullulant magni rami, ita densè seu confertim consiti ut tandem separari & transplantari possint. Aliàs autem radices habent paucissimas fibras, adeò ut glabræ esse habeantur; & ferè ejusdem lentoris & flexibilitatis cum eis Glycirrhizæ, quibus valdè similes sunt in magnitudine & colore; nisi quòd hujus radix sit aliquantulùm candidior & non tam recta. Sed cùm Avicenna faciat mentionem rugarum ejus, opinor eum potiùs loqui de specie majore, cujus radices sunt rugosiores & lentiores, & (per quantitatem spithamæ) videntur corrugari ætate & lignosæ esse, & hoc modo consumptæ & exiccatæ; quamvis eæ interim intus succulentæ & flexiles sint, retinentes colorem suum naturalem.* Hactenus ille. Avicennam verò citando, confusionem parit, cùm *Behmen* Avicennæ & *Behmen* Syrorum sint plantæ prorsus diversæ. Cùm autem *Ahmed Ibn Phadl* (ut in sequentibus videbitur,) dicat

suum

ſuum *Behmen quod eſt Perſicum*, copioſè naſci in montibus Syriæ, inde ſequetur ut vel duplex *Behmen* naſcatur in Syriâ, vel ut ille eâ in parte fallatur in nomine τȣ̃ *Behmen Syriaci*, quod fortè nomine conveniens, re autem diverſum ſit. Ideóque quamvis ſit D. Rayi ſententia (in ſuo Indice poſt Rawolfium) *quòd fortè ſit Serratulæ affinis ex* C. B. &, *quod* (ex ſent. Rawolfii) *in humidis & umbroſis locis naſcatur ad pedem montis Libani*; atque aliorum opinio quòd fortè ſit *Scorzonera* [viperſ-graſs,] probabile faciant de *Behmen Syriaco*, tamen nil valent quoad *Behmen Perſicum*, quod mox deſcribendum venit. Et quidem *Serratula* Anglicè eſt Germander.

Sunt etiam ex orientalibus qui de hac plantâ errarunt: nam illi etiam ſubinde ſuos errores habent. Exempli gratiâ, in Libro *Nim. Laud.* ex Scribæ (ut videtur) errore perperam Turcicè legitur, بهمن بر چچکدر زعفرانه بگزر وبعضلر زعفراندر درلر *Behman eſt flos Croco ſimilis: & ſunt qui dicunt Crocum eſſe.* Iſte autem errando deſcribit *Cnicum*: nam orientalium nemo alius *Behman album* ullum unquam Florem habere comperit. Aliqui ex Arabibus minùs rectè dixerunt *Behman album* (de radice ejus loquentes) eſſe *Paſtinacam* & *Behman rubrum* eſſe *Carotam flavam*. Alii ex iis volunt *album* eſſe radicem τῆς سوسن ابيض *Iridis albæ*, & *rubrum* eſſe radicem *Iridis flavæ*. Hiſce autem miſſis, ejus deſcriptionem dabimus ex magis authenticis autoribus in eorum verbis: & imprimis *Ibno'l Cútbi* in Libro *Malayéſa*, ejus radicem Arabicè deſcribit ſeq. modo, بهمن اسم فارسي بدوآ خشبي وهي عروق وهي صنفان احمر وابيض و احمر مفتولة ومعوجة فيها صلابة والاحمر منها قشره احمر الي السواد و باطنه في حمرة دون قشره و الابيض ظاهره و باطنه سوآء وهما حاران يابسان في الثانية و فيهما رطوبة فضلية لزجة والاحمر اقوي حرا من الابيض واجودهما المجلوب من نواحي ارمني و خراسان و اجود الابيض النقي الصلب الرزين و اجود الاحمر الصافي الحمرة الرزين و كلاهما طيب الرائحة لزج المذاقة وفيهما جميعا قبض ما و شربته الي مثقالين --- *Behman eſt nomen Perſicum Medicamenti lignoſi quod conſtat Radicibus. Eſtque duorum generum, rubrum & album: & rubrum eſt contortum incurvum, cui ineſt durities; ejuſque cortex eſt ruber ad nigredinem vergens, & interior*

terior ejus pars minùs rubet quàm Cortex. In albo interiores & exteriores partes ſunt æquales. Ambo ſunt calida & ſicca gradu ſecundo. In eis quoque eſt humiditas ſuperflua glutinoſa. Et rubrum eſt magis calidum quàm album. Horum optimum eſt id quod affertur ex oris Armeniæ & Choraſân. In albo melius eſt clarum, durum, & ponderoſum: in rubro melius eſt illud clarioris rubedinis & ponderoſum. Ambo ſunt aromatici odoris & glutinoſi guſtûs: & in utriſque eſt aliquid ſtipticitatis. ---Doſis eſt uſque ad duas Mithcâl. Hoc modo deſcriptam habes radicem: at totam hanc plantam deſcribit *David Antiochenus* ſequente modo, بهمن نبات فارسي جبلي يقوم علي ساق نحو شبر ويبسط اوراقا ملتفة بلا زهر ويدرك في تموز وهو نوعان احمر ظاهرا لسواد و ابيض كذلك عند الشريف وقال غيره قشره كباطنه في البياض و كل من نوعين اصله كالجزرة مفتول خشن حار يابس الابيض في الثانية والاحمر في الثالثة *Behman eſt herba Perſica montana, quæ ſurgit ſuper caulem ſpithamalem, & expandit folia conſerta* [ſeu *convoluta*] *abſque flore. Et matureſcit in Tamûz. Eſtque duorum generum, Rubrum quod exteriùs vergit ad nigredinem; & Album ſic etiam eſt ſecundùm Al Sherîph. At alii ajunt Corticem ejus eſſe ſicut interius ejus in albedine. Utriuſque generis Radix eſt ſicut Paſtinaca, contorta & aſpera. Calidum eſt & ſiccum: ſcil. Album ſecundo & Rubrum tertio gradu.* Sequuntur ejus virtutes multæ, quas prætereo. Sed dictus Author loquitur quaſi non vidiſſet Plantam. Omnium autem magis copioſè & accuratè quaſi ex autopſiâ eam deſcribit *Shihâboddîn Ahmed Ibn Phadl*, idque في النبات ليس له ساق يتخشب *in claſſe herbarum quarum caules non ligneſcunt,* ſequente modo, بهمن نبت معروف و هو نوعان احمر وابيض وهما جميعا عروق فالاحمر منه يقال كف آدم قشره زايدا بحمرة و باطنه اقل حمرة و طوله نحو الشبر معقف في غلظ الابهام سابح علي وجه الارض و له اصول غايرة كاصول الفجل فيها الاعوجاج وورقه شبيه بورق الخباري في وسط الورقة خمس نقط حمر والابيض منه ورقه شبيه بورق النخلة متكاثف يعلو نحو شبرين مذاقه طيب لزج ما و فيه بعض قبض وكلاهما طيب الرايحة ينبت كثيرا بجبال الشام و غيرها حار يابس و قيل رطب والاول اصح والشربة منه درهمان يقوي

يقوي القلب جدا وينفع من الخفقان البارد ويزيد في المني زيادة بينة ويهيج الباه ويسمن *Behman eſt planta notiſſima, duorum generum, quæ ambo ſunt Radices, quorum rubrum vocatur Capb Adam* [ſeu *manus hominis* :] *ejus cortex intensè rubet, & interius ejus eſt minoris rubedinis. Longitudinis eſt ſpithamalis, nodata, craſſitudinis pollicaris, repens ſuper terram. Habet radices flexiles ſicut radices Raphani: & in eis eſt curvitas. Folium ejus refert folium Malvæ, in cujus medio ſunt 5 Maculæ rubræ. Ejus genus album habet folia ſimilia foliis AlChúllæ, denſè conſerta: creſcit ad duas ſpithamas: guſtus ejus eſt aromaticus cum quâdam glutinoſitate: in eo eſt etiam aliquid Stipticitatis: & utrumque genus eſt aromaticum. Naſcitur in montibus Syriæ aliiſque. Eſt calidum & ſiccum, vel ut dicitur humidum: ſed prius eſt rectius. Doſis ex eo eſt 2 Dirhem. Valdè confortat cor, & conducit contra cordis palpitationem frigidam. Auget ſperma augmento manifeſto: excitat venerem, & impinguat.* Hinc Rawolfius videtur ſeductus, aliam plantam ab hac diverſam deſcribendo.

XI. Pag. 296. *Ribâs* eſt herba Europæ prorſus peregrina & hactenus noſtris Botaniſtis ignota. niſi quòd eam in Oriente viderint Rawolfius & Thevenotus. Sed Europæorum *Ribes* ſeu *Pſeudo-Ribes* eſt notiſſimus Frutex, qui eodem nomine gaudet, quia ejus Fructus ſeu Baccæ cum eis veri *Ribâs* colore atque aciditate conveniunt. Pſeudo-Ribeſii fructus apud nos eſt trium generum, ruber, albus, & niger, quorum hic ultimus potiùs ad medicinam quàm ad eſcam valet, nauſeam creans. Talis fructus Anglis dicitur Corants ſeu *Corints*, eodem nomine quo uvæ Corinthiacæ etiam vocantur; idque propter externam formam, quamvis ſapore & magnitudine differant. Præteréà (quâ in re falluntur aliqui,) Corinthiacæ ſunt uvæ veræ quæ naſcuntur in vite, Ribes verò in Frutice notiſſimo; cujus tamen folia (cum minoritate ſuâ) ſunt quodammodo Pampinoformia. Iſte Frutex (ſi permittatur) creſcet ad duplam vel triplam ſtaturam humanam: & (ut ait *Simon Paulli* in *Quadripartito Botanico*,) ſponte naſcitur in Sylvis Norwegiæ, ubi vocatur Ribs; & eodem nomine etiam in Sueciâ, ubi datur tam Hortenſis ſeu dulcior quàm Sylveſtris ſeu amarior. & fructus inſuper alio nomine dicitur Wine-fragen, i.e. *Fraga vinaria*, quia ex eo parari ſolet *Vinum Ribeſium* ut in Angliâ. A Septentrionalibus itaque factum eſt ut dictus Frutex ejuſque Fructus vocetur eodem nomine cum Herbâ *Ribâs*; idque (ut dictum) quia hæc

hæc duo planè conveniunt in Fructu ejúſque formâ & guſtu atque temperamento.

D. Ludolphus qui in Cæſaris Moſcovitici horto hunc fruticem vidit, me certiorem fecit de ejuſdem Ruſſico nomine Смородина *Smoródina*. In ultimâ Edit. Calepini ſub Tit. *Rhibis*, adducitur hujus fruticis nomen Σίσαμον: ſed unde deſumptum non dicitur; nam in Græciâ aut quâvis calidâ regione (ut puto) non naſcitur nec *Ribes* Europæorum nec *Ribâs* Aſiaticorum. Et tamen *Hobeiſh Al Tephlîſi* in *Tacwîm Al Adwîya* (ſeu Simplicium Libro quadrilingui) prætendit *Ribâs* linguâ Græcâ veteri vocari فيوصيمين *Phioſimîn*, & linguâ Rumæâ يغميصي *Yagmîſe*; & apud Golium legitur يعميصا *Yaamiſe Syris eſt idem quod Ribâs*: nempe hæc duo non ſunt Græca, ſed corrupta pro Syriaco hujus plantæ nomine حمصا *Amîtſe* in plurali, cujus ſignificatio petita eſt ab Arabico حمض *acidum eſſe*, unde حميض *Hamîds acidula quævis herba*. Uſitatiſſimum hujus herbæ nomen Arabico-Perſicum per Orientem, eſt ريباس *Ribâs* ſeu ريواس *Rivâs*, vel ريباج *Ribâgj* ſeu ريواج *Rivâgj*: apud *Bar-Bablûl* minùs rectè ſcribitur ريباش *Ribâſh* ſeu ريواش *Rivâſh*. Circa *Iſpahân* ſonatur ليواس *Livâs*, cum *l* pro *r*. Quin & nomen *Ribâs* aliquando minùs propriè per analogiam quandam, pro aliis etiam acidis plantis uſurpatur; ſic *Nim. Laud.* ريباس وريباج قوزي قولاغي وفدان واشخون دكاري اوتدر اكشركدر *Ribâs* ſeu *Ribâgj* eſt *Kôzi-Kolághi*, & *Phidân*, & *Aſhchûn*, *planta ſubacida*. Horum ultimum *Aſhchun* eſt Perſicum *Ribâſi* nomen: *Phidân* eſt *planta novella* ſeu *ſurculus* in genere; heic autem particularem aliquam acidulam notare videtur. *Kôzi-Kolághi* ſeu *auris agnina*, eſt *Oxalis*, quæ ob aciditatem vocatur *Ribâs* catachreſticè ſeu impropriè. Apud *Ruſtem AlMaulavi* in voce *Ribâs*, pro *Phidân* malè legitur فراز *Phirâz* ex ſcribæ erroribus quibus ille Liber ſcatet. Alterum hujus *Ribâſi* nomen Perſicum eſt جكري *Gjigheri*, i. e. *Jecorina*, fortè propter obſcuram rubedinem in foliis. Sed potiſſimum ejuſdem nomen Perſicum (ut dictum) eſt اشخوان *Aſhcbuân* ſeu اشخون *Aſhchûn* ſive *Iſhchûn*, vulgò ſed malè اشبخون *Aſhbachûn*. Apud *Turgjumân* Arabicum legitur, ريباس اشغون يا برجلق يا ات كسري *Ribâs eſt Uſhghûn*,

aut

aut [Turcicè] *Bergjalùk*, *aut Herba Cosrois*. Sic enim (vel seriò vel joco) vulgus refert eum hanc plantam è terrâ elicuisse & evocasse: hoc enim ultimum nomen pendet ab Historiolâ quæ tam alibi quàm in Libro *Mugj*. p. 189 Persicè legitur, ubi etiam hujus Icon talis qualis exhibetur, ريباس نباتي كوهيست از سنگ سخت برويد وگويند كه تاثير رعد بود و چنين گويند كه اين سخن در پيش كسري بگفتند يعني آنكه ريباس از تاثير رعد بود ودر آن وقت ريباس كم بود و كسري گفت بر كوه آب رش كنيد وطبل بزنيد تا ريباس برآيد اين از بهر آن گفت تا اين سخن را مسخف شمرند *Ribâs est herba montana ex saxo duro excrescens: & dicitur esse ex impressione Tonitrui. Cùm hoc dicerent coram Cosröe*, (*quòd sc. Ribâs esset ex impressione Tonitrui*,) *& Ribâsi penuria eo anno esset, Cosroes* [subridens & jocosè] *dixit, Super montem spargite aquam, & tympanum pulsate ut exeat Ribâs. Hoc ideò dixit ut illud dictum nugatorium reputarent.*

Et profectò ex omnibus Syriæ locis quotannis turmatim prodire solebant ad montes ad colligendum hanc plantam, de quâ re *Abdollatîph* in *Historiâ Ægypti* deplorabilem narrat historiolam, sc. Ducentis unâ vice prodeuntibus ad colligendum *Ribâs* in valle inter duos ramos montis Libani, omnes terræmotu & montium disjectione atque subversione, terrâ obrutos & opertos simul periisse.

Abu-Hamed Andalusius inter Codices Huntingtonianos refert, ريباس وهو نوعان شامي وخراساني وهو نبت جبلي لا ينبت الا علي الصخر قيل انه من تاثير الرعد *Ribâs est duorum generum, Syriacum & Bactrianum: estque herba montana quæ non nascitur nisi super petrâ durâ. Et dicitur esse ex impressione tonitrui*, &c. Et sic pergit narrare prædictam historiolam. Quoad hujus Descriptionem, apud Rustem AlMáulavi legitur, ريواش كلم كبي براوت در أُلشي در *Rivâsh est herba quædam sicut Brassica, quæ acida est.* Thevenotus pro *Rivâs* dicens *Livâs*, ait *circa Ispahân nasci hanc plantam quæ habet magna folia sicut Betæ aut Brassicæ crispæ, nisi quòd Livâsi folia sint magis crispa. Et quòd Caulis est sicut Cinaræ, valdè acidus, & verno tempore editur pro deliciis.* Clusius in rariorum plantarum historiâ, p. 120, ex Rawolfio adducit seq. descriptionem: *In monte Libano legitimum* Ribes Arabum *inveni mense Septembri, tanquam primùm & præter anni tempus*

 erumpens,

erumpens, ſine flore & ſemine, duobus duntaxat foliis præditum, hirſutis, orbicularibus, Petaſitis foliorum vulgò crediti amplitudine, quæ brevibus ſed craſſis & non minùs ſucculentis quàm ipſi Caules, pediculis inhærebant: è quibus Caulibus fit (quemadmodum in Halebo conſpexi) legitimum Rob Ribes *Serapionis. Gaudet humidis locis: craſsam habet radicem ex nigro purpuraſcentem, longiuſculam, rugoſam, incurvam, & flexuoſam, ſatis ingrati ſaporis: caules (ut præcedente capite monet) penè cubitales, hirſutos, unciam craſſos, virides, infernè (ut etiam Serapio notat) purpuraſcentes.* Quamvis Radices ſint ſaporis ingrati, Caules tamen ſunt ſaporis gratiſſimi. Quòd autem gaudeat locis humidis, eſt contra aliorum omnium ſententiam. Apud D. Golium legitur, *Ribâs eſt Lapathi acetoſi ſpecies, cujus rubicundus acidúſque ſuccus Rob de Ribes dicitur.* Bellonius in Libro *de Coniferis arboribus*, ait *ſe inveniſſe Ribâs in frigidis lateribus Montis Libani, cum 6 aut 7 Lapathi foliis (ſed majoribus & rotundioribus,) ab ipſâ Radice ſurgentibus, cum rubris Baccis racematim dependentibus & è foliorum medio germinantibus, ſicuti fit in Ruſco & Lauro Alexandrinâ.* Nempe ut in Ruſco & Hippogloſsâ & Lauro Alexandrinâ ſeu Lauro Idæâ prodit ſimplex Bacca rubra è foliorum medio, ſic in *Ribâs* ex eodem loco prodit Racemus Baccarum rubrarum. Chadr Ibn Ali refert, ريباس هو كالاضلاع السلق له خشونة وقيل بقلة ذات عساليج غضة حمراء الي الخضرة ولها ورق كبير عريض مدور طعم عساليجها حلو بحموضة وهو كثير بالشام و البلاد الشمالية وقيل ليس منه بالمغرب و ينبت با الجبال الباردة وذوات الثلوج *Ribâs habet Coſtas ſicut Beta, habetque Scabritiem. Dicitur eſſe planta ſurculoſa, cujus capreoli ſunt rubri ad virorem vergentes. Habetque folia magna, lata, rotunda. Surculorum ejus guſtus eſt dulcacidus. Copioſè invenitur in Syriâ & regionibus ſeptentrionalibus. Dicitur non inveniri in Africâ: ſed creſcit ſuper montibus frigidis nivoſis.* Eodem modo deſcribit Beitharides, idque partim ex *Iſaac Ibn Omrân*, additque non inveniri in Africâ nec in Andaluſiâ. In Libro *Malayéſa* ſeq. modo deſcribit *Ibno'l Cutbi,* ريباس نبات الا يوجد الا بالجبال و البلاد الشديدة البرد و المواضع المثلجة وهو نبات كالسلق له اضلاع وورق ليست كخضرة السلق ويخرج في وسطها ساق عريضة رخصة مملوءة رطوبة حامضة عذبة وعليها زغب خفي وفي نورها حمرة

حمرة ما و في طعمها مع الحموضة الظاهرة حلاوة ما و قد تزرع في البساتين فيضعف طعمه ولا يذوق بلذة الجيدة *Ribâs eſt planta quæ non invenitur niſi in montibus & regionibus vehementioris frigoris & locis nivoſis. Hæc herba eſt ſicut Beta cum coſtis: ſed foliis ejus non ineſt viror Betarum, & ex eorum medio prodit caulis, mollis, humiditatis dulcacidæ plenus: & ſuper ea eſt lanugo obſcura, & in Flore ejus eſt quædam rubedo: & in guſtu ejus cum aciditate manifeſtâ, eſt dulce quiddam. Seritur quoque in hortis, ſed ſapor ejus eſt debilior, nec eſt in guſtu ejus bonitas.* David Antiochenus ſic deſcribit, ريباس نبت مشهور شبيه بالسلق في اضلاعه وورقه لكنه طعمه حامض الي الحلاوة كرمانين امتزجا و في وسطه ساق رخصة مملوة رطوبة ما وزهر احمر و يدرك بحزيران و وجوده كثيرا بالجبال الشامية و مواضع الثلوج وهو بارد يابس في الثانية *Ribâs eſt herba notiſſima ſimilis Betæ in coſtis & foliis ejus, niſi quòd guſtus ejus ſit acidus ad dulcedinem vergens, ſicut in Malogranatis, commiſtus. In ejus medio eſt caulis mollis humore quodam plenus: & Flos ejus eſt ruber. Matureſcit in Junio: & plurimùm invenitur in montibus Syriæ & locis nivoſis. Eſt frigida & ſicca gradu ſecundo, extinguens calorem,* &c. Et ſic pergit in virtutibus ejus medicinalibus enarrandis. In optimo Libro نزهة النفوس والافكار (cujus primum tomum poſſidemus, ſed proh dolor deeſt ſecundus!) qui agit de Synonymis & Homonymis Herbarum & Lapidum & Animalium, Autore *Shihâbeddîn Ahmed Ibn Phadl*, hæc ſequens eſt Deſcriptio: ريباس يقال له زرنيلج وبالسريانية يغميضي نبت كاضلاع السلق و له عساليج غصنة حمر الي الخضرة ثم تبيض و له ورق كبار عراض الي استدارة وفي عساليجه وورقه خشونة و اصله هو الراوند الشامي يستعمل اذا لم يوجد الراوند الصيني و طعم عساليجه الحموضة والعفوصة ويسير حلاوة ينبت بالجبال الباردة ذات الثلوج لا سيما بجبل لبنان من بلاد الشام ومنه يجلب الي دمشق وغيره *Ribâs etiam vocatur Zernîlagj & Syriacè Yagmîſe* [ſeu *Yagmîdhe.*] *Eſt planta cum coſtis ſicut Beta; & habet capreolos cujus ramuſculi rubent ad virorem vergentes, & deinde albeſcunt. Habet folia magna lata ad rotunditatem vergentia: & in capreolis atque foliis ejus eſt ſcabri-*

 ties

ties quædam. Hujus Radix est Rhabarbarum Syriacum, quod usurpari solet quando inveniri non potest Rhabarbarum Sinicum. Surculorum ejus sapor est acidus cum stipticitate & aliquantulo dulcoris. Nascitur in montibus frigidis & nivosis, præsertim in monte Libano regionis Syriæ. Et inde affertur ad Damascum & alia loca. Sic ille, corrumpendo Nomen Syriacum, quod superiùs dedimus verum.

Et jam post hasce omnes Arabum descriptiones, non possum satis mirari neminem eorum descripsisse hujus plantæ Fructum ejusve meminisse, quod præcipuum erat. Præterea inconciliabilis Autorum discrepantia in Foliorum & Florum descriptione, indicat magnam eorum incuriam, dum Rawolfius cum Petasite, Arabes cum Betâ, Bellonius cum Lapatho conferunt: sed quale vult *lapathum*, nescimus; fortè Hippolapathum. D. Golius exponit, *Lapathum acetosum orientis*, sc. *maximum & montanum*. Et *Beitharidi* dicitur, *esse Lapathi acetosi species, cujus rubicundus acidusque succus ad tertias decoctus, Rob de Ribes vulgo dicitur.* Et post hasce mancas & imperfectas Descriptiones, nil nisi αὐτοψία juvabit.

Rev. D. *Henr. Maundrell* apud Halebenses agens, ad nos scribit *se aliquoties frustrà interrogaße aliquos de istâ plantâ Ribâs; quam tamen posteà invenit in Monte Libano ubi copiosè crescit, & de eâ comêdit: dicitque eam eße valdè succulentam, acuto & subacido gustu totius orbis gratissimo: naturam reficere & refrigerare, & febricitantibus ut Gjulapium administrari: Turcas* Rob *ejus adhibere ad usum potûs qui* Sherbèt *vulgò audit, & eum in finem Turcarum Imperatorem magnam hujus quantitatem quotannis à Damasco ad Constantinopolim mittendam curare. Folia esse ampla & rotunda (sicut ea Bardanæ) prope humum jacentia; singulas plantas horum tria aut 4 habere; in horum medio pullulare unum aut plures caules ad altitudinem pedalem aut sesquipedalem aut fortè duorum pedum. In foliorum medio se non observaße baccas ullas, sed in summitate caulium se vidisse Flosculos tanquam Sambucinos. Caules & foliorum pedunculos obsitos eße quasi verrucis ex musco seu lanugine rubente.* Hactenus ille. At ex dictis flosculis & aliis indiciis, (sc. quod hyemem toleret,) colligo hoc fuisse sub fine hyemis seu initio veris, cùm baccæ (seu fructus) nondum comparuerant.

XII. Pag. 304, 305. Persepolitanarum Inscriptionum examen primariò & præcipuè spectat ad barbaros illos Characteres qui (unà cum Græcis) Equorum pectoribus aut potiùs Equitum syrmati inscripti sunt. Et in hujus rei examine præmittendum est, hasce Inscriptiones omnes

Tab. xiv.

Inscriptiones Persepolitanæ quas dedit D. Flower, ex Transacti

omnes

omnes esse non tam Persarum quàm Alienigenarum ibi divertentium, cùm quotidianâ experientiâ videmus Peregrinorum potiùs quàm Indigenarum curiositatem eos inducere memoriæ causâ ad scriptitandum aliquid in loco celebri quem brevi relicturi sint. Unde hariolari liceat hæc omnia fuisse quorundam scripturientium, qui ut memoriale quoddam in illius Palatii muris, suam scriptitationis & cælaturæ facultatem exercere & ostendere gestiebant. Sed reverà nihil obtinuerunt præter nudam memoriam pravæ scripturæ & imperitæ sculpturæ, Sculptorum eo nomine infamium, post se relinquentium nullius pretii aliquid in Doctorum & Criticorum crucem, quod (si non accederet quorundam importunitas & de aliquâ ibi latente curiositate spes,) negligendum esset potiùs quàm avidè expetendum, nec ut nodus vindice dignus proponeretur. At ne talis neglectus & silentium ut nostræ ignorantiæ asylum & excusatio haberetur, (ut quæ ignoremus contemnamus,) nostræ opinionis rationes reddendæ sunt, ut alii quoque nostris oculis videntes, nobiscum sentiant, & tandem hac ratione nostræ sententiæ accedat aliorum judicium. Et quamvis nugæ aliquando sint inventu difficiles, & inventæ nil prosint; quia tamen hæc exercuerunt ingenia multorum qui mysteria ibi latere putarunt, ergò & nostrum quoque ingenium exercebunt. Et cum dictis barbaris, idem dicendum est de aliis qui pro Arabicis Characteribus habentur. At de Pyramidalibus seorsim judicandum, cùm in characterum numerum non veniant. Sed ad rem procedendum.

Cùm in Palatio Persepolitano extent aliquot Inscriptiones, aliquis expectaret eas vel earum aliquas esse Persicas. Et jam hac occasione recurrit quæstio quæ mihi sæpiùs moveri solebat, sc. An dictarum Inscriptionum Characteres sint veteres Persici, necne? Affirmo quòd *Non sunt*. Ego enim contuli cum veteri linguâ Persicâ, eâque tam benè quàm malè scriptâ, & nullam inveni convenientiam. Atque præter differentias in mediis literarum partibus lineæ incumbentibus, ad Persicas pertinent tam supra quàm infra lineam longiores ductus qui non sunt superflui, sed prorsus de corpore & essentiâ literarum habendi sunt: tales autem in Persepolitanis non comparent; quæ quidem observatio ad promptiorem collationem juvabit.

In Philosophicis Regiæ Societatis Transactionibus num. 201, dantur 6 Inscriptiones (quæ ibi notantur numeris 1, 2, 3, 4, 5, 6,) è Chartis D. *Sam. Flower* mercatoris Halebensis, qui anno 1667 in Persiam migrans, ex dicti Palatii marmoreis muris descripsit Apographa,

pha, ad quorum singula sigillatim ille seq. modo scripsit. Nempe ad suos Numeros 1, 2, ait, *Hæc duo Characterum genera manent sculpta in pectore duorum Equorum excisorum ex nigro monte marmoreo apud* NOCTA RUSTAM *tribus leucis à Chilmanâr: quorum Equorum unus affirmatur esse Alexandri, alter Rustemi qui fortissimus Persarum Heros circa tempora Cambysis.* His addit, *Aliquos Persarum autumari characteres num 1, 4, esse suos: neminem autem eos legere posse.* Ad num. 3, ait *Hos esse modernos Arabum & Persarum characteres non ultra 500 annos scriptos.* Num. 4, *Has duas lineas integrè scriptas esse super Equos Rustemi & Alexandri.* Num. 5, *Hos characteres (sive sint antiqua Gavrorum scriptura, sive Telesmatica quædam,) nullibi nisi apud Persepolim inveniri: hosque esse partem earum linearum quæ in albo quodam marmore sculptæ cernuntur, eósque à nemine Persarum hodie intelligi. Aliquem tamen Missionariorum affirmasse, eos sciri & in usu esse in Ægypto. Hæc autem videntur scripta à dextrâ ad sinistram, cum Ægyptia potiùs scribantur & legantur deorsum.* Num. 6, *Hos characteres insculptos esse Persepoli, ejusdem antiquitatis cum aliquibus præcedentium. Illos videri affines eis Arabum & Persarum, & Missionariorum aliquos prætendisse se eos intelligere posse.* Hactenus ex Chartis D. *Flower.*

At ad ejus Num. 1, 2, regero, Oculatum quendam testem me certiorem fecisse, hosce Characteres non esse inscriptos in Equorum pectore, sed in Syrmate vestis Insessorum juxta pectus dependente; quod meliùs consonat Inscriptionis contento & sensui ex Græcâ interpretatione collecto. Ad ejus num. 1 & 4 dico, Hos characteres non posse esse Persicos veteres, qui toto cœlo ab his distincti cernuntur in vetustis eorum Libris quos ipse possideo. Præterea impossibile est ut duæ illæ lineæ Num. 4, ritè sculpantur etiam super Equum *Rustemi,* cùm contineant tantùm Titulum solius *Alexandri,* non autem *Rustemi;* ideóque Sculptor necessariò erraverit utrique Equo eadem verba inscribendo. Ad num. 3, Ille verè dicit hos esse modernos Arabum Characteres: nam ex adscriptâ Hegjræ ærâ, planè constat eos esse citra Mohammedem. Imò ista scriptura est citra *Ibn Mokl* ejusdem scripturæ Inventorem, qui vixit circa A. D. 900, de quo videas Clarissimi Pocockii Notas ad Spec. Hist. Arabum. Et præter illam *Epocham* citra *Hegjram,* & illos characteres citra *Ibn Mokl,* ibi cernuntur adscriptæ quædam Vocales & aliæ Notæ orthographicæ quæ recentiam redolent. Hæc autem Inscriptio fuit malè sculpta in marmore & pessimè exscripta, in quâ tantùm hæc pauca sunt legibilia,

Rex

ـــ الملك ـــــــ القهار	— *Rex* ——— *victoriosus,*
بتاريخ شوال سنة ستين ——	*ærâ mensis Shawâl anno 60* ——

Vacantes isti ductuli supplent locum eorum quæ legi non possunt. Ad ejus Num. 6, dico, Quòd ea Inscriptio ex aliquibus characteribus & quibusdam vocibus, videatur esse Arabica; sed omnia ita malè exarata sunt, ut videantur quasi mixta ex Arabicis & Latinis vel aliis Europæis: & prout ibi exhibentur, reverà non pertinent ad ullam linguam, cùm sint tantùm confusanea quædam & fortuita scriptula nullâ certâ intentione exarata. Integra autem ista inscriptio ibi in marmore eisdem characteribus extans, constat 13 aut 14 lineis, quarum Apographum habeo à singulari Amico *D. Chardin*, unde eas recto ordine dabo, loco earum quæ in dictâ Transactione dantur inverso ordine; ubi sculptor suopte ingenio *sex* lineas breviores in *duas* longiores transposuit & commiscuit atque confudit, incipiendo à sinistrâ more Europæo, & totius lectionis ordinem invertendo, ubi (ut præsumendum est) ἄζυγα conjunxit, σύζυγα diremit, εὔζυγα malè disjunxit & ἀσύςατα fecit: ideóque tali in casu nihil Sculptorum conductui relinquendum fuerat. Exceptis verò vocum Transpositionibus, simplices characteres exactè congruunt cum eis *D. Chardin*, & cum eis qui cernuntur in *les Beautez de la Perse*. Nos itaque sub eodem Num. 6, pro ejus 2 lineis meliore ordine dedimus 8 lineas loco τῶν 13; omittendo 5 lineas postremas, cùm in laminâ æneâ non relinqueretur tantum spatium quod integram 13 linearum Inscriptionem capere posset.

In nostrâ de his Dissertatione, primò (quia paucis id fieri potest,) expediam Inscriptiones Græcas quæ interpretationum loco juxta alias exoticas apponuntur. Et sanè in his constat Sculptorem valdè ignarum fuisse, dicta Græca falsè & imperitè in marmore sculpendo. Quamvis verò tam malè id fecerit, quid tamen voluerit, hariolari liceat: nam pro corruptâ pronuntiatione ΑΡΖΑΝΔΡΟΥ seu ΑΛΖΑΝΔΡΟΥ, proculdubiò voluit ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ. Ea itaque quæ ad Num. 2 corrupta cernuntur, sec. sculptoris primam intentionem restituenda & rectiùs legenda censeo seq. modo, viz. ΤΟΥΤΟ ΤΟ ΠΡΟCωΠΟΝ ΜΕΓΑΛΟΥ ΘΕΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΒΑCΙΛΕωC ΒΑCΙΛΕωΝ ΑCΙΑΝωΝ ΑΓΑCΘΕΝωΝ ΥΙΟΥ ΦΙΛΙΠΠΟΥ ΒΑCΙΛΕωC: nisi pro ἀγασθενῶν legeris ἁπάντων. Et quoad alteram Inscriptionem Græcam

cam quæ Interpretationis loco ſupponitur eſſe ſuper Equos *Alexandri* & *Ruſtemi*, in harum neutrâ (quantum ſcimus) exprimitur *Ruſtemi* nomen, ſed tantùm *Alexandri:* ſic autem reſtituenda videtur pars Græca ſec. mentem Sculptoris, ΤΟΥΤΟ ΤΟ ΠΡΟΣΩΠΟΝ ΔΙΟΣ ΘΕΟΥ, adulando Alexandrum ſub nomine *Jovis*, plus quàm Sacerdotes Ammonii qui eum tantùm *Filii* nomine compellarunt; unde ille ſe *Jovis filium* reputans, ad ejuſdem æmulationem Arietina cornua in ejus Icone ſemper cerni voluit.

Perſepolitanæ Inſcriptiones ſunt peſſimè exaratæ; adeò ut qui eas cælaverit Sculptor, illas eâdem operâ celaſſe dicatur. Et, quod adhuc deterius eſt, ab Autographo malo impoſſibile eſt quin factum fuerit Apographum pejus ab eis qui illas linguas non calluerunt: nam in Apographis, ex illis lineolis ſeu ductibus qui literarum abſentium loca ſupplent, planè videmus aliquot integras Literas temporis diuturnitate in marmore totaliter obliteratas eſſe & deletas, & novâ quâdam ſulcatione in molliore marmoris venâ aliarum Literarum aliquot Ductulos eſſe extritos, & alios adventitios ſcriptulos ſuperfluos eſſe ſuperinductos & intritos ex aëris corroſione atque fortuitâ exeſione; adeò ut dum ipſe Aër & ipſum tempus vetera deleant & exedant, & nova ſcribant exarentque, talis inquam veteris veræ ſcripturæ deletio & novæ exaratio in ignari Lectoris detrimentum cedunt, & quemvis Exſcriptorem confundunt & ſeducunt, dum is tale malum atque eo modo depravatum exemplar præcisè imitari coactus ſit: adeò ut Sculptorum imperitia & Temporis injuria maximè hiſce rebus officiant & obſtent. Hæc inquam ſunt incommoda, quæ (quantum fieri poſſit) evitari debent: nam omnes Sculptores non ſunt æquè periti, & (ut dictum) Tempus arat marmora & ſulcat ſaxa duriſſima.

Et facto jam hoc judicio de Arabicis & Græcis, properamus ad diſquirendum qualia ſint altera illa tam exotica & barbara, quæ ex haud obſcuris indiciis etiam conſtant eſſe peſſimè exarata ab imperito Sculptore. Nam per magis nota Græca & Arabica jam dicta, procedimus judicare de minùs notis iſtis exoticis; ſcil. ex Sculptoris imperitiâ in eis quæ novimus, judicium faciendum cenſemus de eis quæ non novimus. Vt itaque de his ignotis diſquiſitionem noſtram ritè ordiamur, quovis moto lapide; præmittimus, omnibus notum eſſe quòd in Perſiam aliquando penetrarunt *Gothi* & *Vandali* & *Hunni*; unde aliquis conjiceret dictam ſcripturam ab aliquâ harum Gentium profe-

profectam fuisse. Sed ea *Gothorum* & *Vandalorum* planè non convenit: & quoad *Hunnos*, Procopius de Bello Persico cum eis dicit *Hunnos* (*qui Massagetæ*) *nullas habuiße Literas, ne quidem ad scribendum Epistolam, nec filios suos in literarum lectione unquam educaße, sed prorsus literarum rudes reliquisse, nec eos unquam de literis audivisse.* Sunt qui (propter *Tatarorum* viciniam & in Persiam irruptiones,) probabile existimant hanc scripturam esse Tataricam. Sed cùm ab eodem Sculptore adjuncta sit interpretatio Græca, quis Tatarorum potuerit scribere Græce? Prætereà cùm istæ Inscriptiones sint in laudem Alexandri, impossibile est ut Tatari aliquid in ejus laudem scripserint, quasi is fuerit illis amicus aut notus; cùm certè nec eis amicus fuit nec notus; nisi fortè olim ante 2000 annos ipso tempore quo vim illis intulit, quare illius memoriam (si tam diu retentam) potiùs exosam habuerint. De istâ itaque Scripturâ facilius est dicere *negativè quid non sit*, potiùs quàm *positivè quid sit* Quia verò aliqui suspicantur esse *Tataricam*, apposui aliquot Exemplaria seu Specimina *Tataricæ* & vicinarum Linguarum ad instituendum collationem, ut inde fiat conjectura. At quidem non proponam collationem cum Scripturis Indicis (qualis est veterum Brachmanorum in linguâ *Sanscroot* la *Nâugeri*, & *Malabar*, & *Selàn*, & *Tulinga*, & *Pegu*, & *Siam*, &c.) quia hæ Gentes sunt à Persepoli prorsus remotæ, nec unquam Persiam invadunt, quod quotidie faciunt *Tatari*, & omnibus ævis fecerunt. Indi enim rarò extra patriam vagantur: sed *Mogulenses* & alii *Tatari* aliquando usque ad Europæ fines penetrarunt. Horum itaque Scripturas inquam apposui causâ vel conferendi vel contrarium demonstrandi. Et eâdem de causâ apposui etiam scripturam *Mendæorum* qui sæpe fuerunt sub Persis & sæpe in Persiâ versati: atque adjunxi scripturam *Armenorum* & *Georgianorum* seu *Iberorum* qui sunt Persis proximi, ut mox infrà dicetur.

Ut itaque satisfiat curiositati & dubio eorum qui suspicantur esse scripturæ *Tataricæ* aliquod genus, heic apponuntur omnia scribendi genera apud eos usitata: & quidem primò, *Scriptura Tatarorum Mogulensium* (seu ut Chinenses vocant *Mo-co Ta-ta*) ultra montem Imaum supra Chinam, qui & Chinam hodie regunt. Hi non habent Alphabetum, sed more Chinensium & Japanensium, pro singulis vocibus distinctos habent characteres deorsum legendos: non autem (ut Chinenses) à dextrâ columnâ incipiunt, sed à sinistrâ suo more Tatarico. In hacce linguâ possideo integrum Libellum Sinicè & Tata-

ricè columnatim impreſſum, ex dono Amici mei Chinenſis D. *Michaelis Shin-Fo çungh Naukinenſis*, qui hodie in urbe *Nankin* ſuperſtes, ut à noſtratibus audio. Specimen autem quod dedi, non eſt ex dicto Libello; ſed ex aliâ Chartâ MS ubi liberiores erant ductus Literarum quæ in dicto Libro ex ſpatii penuriâ coarctatæ. Penicillo ſcribunt Chinenſium more, ut & Boutanenſes; cùm tenuis eorum Charta non ferat Calamum arundineum nec Pennam anſerinam.

2. Secundo damus *Scripturam Tatarorum de Boutan* (al. *Boutunt*) citra Imaum, ſupra Indiam. Hujus lectio eſt à dextrâ: & hocce ejuſdem elegantiſſimum ſpecimen eſt id quod vulgò ſonat *un Paſport* ſeu Salviconductûs Literæ à Principe urbis & provinciæ de *Boutan* datæ nuperis annis *Chogja Ouanni* (i. e. *Domino Joanni*) mercatori Armeno ibidem negotianti: & dictus Princeps Nomen ſuum (ut vides) Sigilli loco & formâ majuſculis & implicatis characteribus infrà appoſuit. Talis ſigilli impreſſio Arabibus dicitur توقيع *Taukîa*, Perſis & Turcis طغرا *Togrâ*: unde apud eos talis majuſculorum characterum Scriptor aut talis Sigilli factor vel appoſitor ſeu Principis Subſignator vocatur *Togrâi*. Has duas Chartas amiciſſimè nobiſcum communicavit ſingularis Amicus D. *Job. Evans* S. T. D. nuperis annis ex Indiâ redux.

3. Tertiò damus *Tatarorum Scripturam dictam* دلبرجين *Delbergjîn*, quæ uſurpatur in *Oigbûr* (vulgò *Jougour*) citra Imaum, ſupra Perſiam ad Borrapelioten, atque (dicente Arabſhahide) in *Chitâ*, viz. in *Chataia* illâ quæ in Globis: non autem in *Chinâ* quæ 400 abhinc annis etiam dicta eſt *Chatâ* ſeu *Katâ*. Iſti Tatari Chataienſes ſeu *Kytai* (inquit Joh. de Plano Carpini 500 abhinc annis ad eos Legatus,) erant Neſtoriani, & nullas habebant Literas, donec tandem circa 450 abhinc annis Victor evadens ille Monarcha *Gjenkiz-chân*, (qui quartæ Gentis Mogolicæ يكا مغول *Yeka Mongûl* ſeu *Magnorum Mogulenſium* Dominus,) ſuos characteres Mogulenſes eis obtruſit. Et poſteà circa 300 abhinc annis (ut ex Arabſhahide colligi poſſe videtur,) commodiores nacti ſunt Literas, quas heic vides. Præſens iſtius Scripturæ (à dextrâ etiam legendæ) Specimen eſt prima pagina MS^ti Libri Tatarici inter Codices Huntingtonianos elegantiſſimè & nitidiſſimè conſcripti, qui (ex *Rubricis* quas ſuperiùs lineolis notavimus) videtur eſſe *Leges* dicti Imperatoris eorum *Gjenkiz-chân*. Iſte Liber ab aliquo Arabe qui eum legere non potuit, in Oriente inſcriptus eſt in exteriore foliorum Limbo, كتاب لا يقرا خطه *Liber cujus ſcriptura*

non

non legitur ſeu *non poteſt legi.* Et quia unà cum aliquot Mendæis libris coëmptus, à noſtratibus pro Mendæo habitus eſt: mero autem caſu ſolitarius extra patriam vagatus eſt, quod aliàs nunquam factum, ideóut rarum quid habendum eſt. Ejus Charta ſatis ſolida & bona, eſt vel Cotonea vel Arundinea. *In iſto Charactere* (inquit Arabſhahides ante 300 annos Arabicè ſcribens,) *Tatari-Kytæi ſcribunt omnes Libros & Hiſtorias ſuas, & Itineraria & Poemata & Diplomata ſua, & omnia Syngrapha ſua, & Proceſſus Divanenſes ſeu Forenſes, & Leges Gjenkiz-chanenſes, & Regiſtra ſua, & omnia cujuſcunque generis Scripta ſua.* Hæc itaque eſt Scriptura quâ utuntur orientales Turcæ (partim Chriſtiani & Mohammedani & partim Idololatræ) in Tatariâ, unde orti ſunt noſtri Turcæ Europæi. Sed tam de Turcis Europæis & Mohammedanis quàm de Perſis Mohammedanis pariter dicendum eſt, quòd utrique Religionis causâ deſeruerunt ſuam ſcripturam avitam, eandem commutando pro Arabicâ quâ uſus eſt eorum Propheta Mohammed; ſpernentes omnes Characteres ut pollutos qui in alienâ & falsâ Religione uſurpantur. Eâdem de causâ ſpernunt omnem Judæorum Scripturam & eorum Characteres & Libros, quippe quos nullus Muſlimanorum legere dignabitur: hinc eſt quòd apud Turcas quorumlibet Librorum ſcriptio aut impreſſio ſit licita in Judaicis aut alienis characteribus, at non item in Arabicis. Et Libros Arabicos aut Perſicos quamvis orthodoxos, aut quidvis aliud in Arabicis characteribus Chriſtianorum more imprimere, eſt capitale. Cæterùm quoad Tatarorum Literas, addo quòd in جغتاي *Gjágatai* & Tatariâ citeriore utuntur fere eiſdem Literis cum *Delbergjîn* qui in Tatariâ ulteriore; at paucioribus, (viz. 14 pro 41 aut 60,) quæ in *Gjágatai* ſeu citeriore parte vocantur Literæ اويغور *Oighûr* ſeu ulterioris partis, ut tradit dictus Arabſhahides. Pet. Vattier ex eo malè legit *Avigûr*, verum Tatarici nominis ſonum non aſſequendo. In his pauciorem numerum efficit, quòd Aſpiratæ literæ & eæ craſſioris ſoni omittantur, & quòd plures Gutturales & aliæ ſimilis ſoni uno eodemque charactere exprimantur: quicunque autem hæc Tatarica novit ſcribere, dives erit, cùm rarum ſit. Scribunt (ut ex æquali literarum ductu videtur) bene aptato calamo ſeu arundine ſcriptoriâ, in Chartâ mediocriter craſsâ & bonâ, & atramento quale eſt Perſicum, quod madente digito facilè eſt delebile. Et hoc modo puto me recenſuiſſe totius Tatariæ majoris Characteres ab unâ extremitate ad aliam. Nam quatenus à Moſcovitis audio, Septentrionale Tatariæ latus per quod eſt iter à Moſc. ad Chinam,

per totam ejus longitudinem rarò utitur literis; nam ibi illiteratâ & agresti vitâ in cavernis & sylvis vivitur. Et hinc est quòd ita varientur eorum Septentrionalium linguæ, quia sc. Scripturâ & literis non restringuntur. Nam (dicente Moscovitarum ad Sinas Legato,) *inter Mosc. & Chinam sunt saltem 50 Tatarorum Gentes diversis linguis utentes:* vel saltem diversis Dialectis, ut fit in Americâ ubi etiam literarum usu destituuntur.

4. Quartò dedimus *Scripturam Mendæorum seu Nabathæorum in Chaldæâ*, quæ ibi est Literarum & Linguæ Chaldæorum & Assyriorum corruptela seu reliquiæ corruptæ; dum eorum lingua in pagis Assyriæ jam hodie manet incorrupta. Specimen heic datum, est prima pagina Libri Mendæi (qui est eorum *Chûdra* seu *Liturgia*,) inter Codices Huntingtonianos in Bibl. Bodlejanâ: & hi à dextrâ legunt ut Judæi, & calamo scribunt in Chartâ crassâ bombycinâ, ut Syri. Dictæ *Chudræ* specimen olim dedit Thevenotus in suis Collectaneis, ubi etiam eorum Alphabetum apposuit. Isti Mendæi aliàs vocantur *Christiani Sancti Joannis*, qui habent statam Liturgiam seu *totius Anni Cyclum*, ut est Judæorum מחזור *Mâchazor* eodem significatu.

5. Quintò in hacce variorum Characterum collatione, (propter viciniam Persidi) non omisi dare *Armenicos*, atque *Ibericos* seu *Georgianos* (qui *Colchici* & *Gurienses*) valdè miros & peculiares ex Maggii Syntagmate linguarum orientalium: hocque ut non omittatur collatio cum quibusvis characteribus ullius Gentis quæ in viciniâ Persidis sita est. Et sanè horum Characterum quos hactenus vidimus nulli ad Persepolitanos accedunt. Hæ dictæ linguæ Europæorum more à sinistrâ ad dextram leguntur. Cum his etiam dedi Alphabetum قلم طبيعي *Sscripturæ naturalis*, ut vocatur & exhibetur in calce Codicis MS Arabici. Dedi etiam Alphabetum Scripturæ *Scientiarum occultarum* seu Magicarum, ex MS Persico penes me servato. Hujusmodi Characteres visuntur in MSS^tis Arabicis de rebus Magicis agentibus, atque apud Theseum Ambrosium in Grammaticâ Chaldaïcâ, sub nomine *Scripturæ Diaboli*. Hæc dedi collationis ergò, ut Scripturam Persepolitanam hujusmodi non esse compareat.

6. Sextò cùm Quæstio sit de Scripturâ Persepolitanâ, & (propter aliorum satisfactionem) monstraverim qualis ea *non sit*; ideò ut non semper acquiescam in negativis, jam proximè conabor monstrare qualis reverà sit affirmativè, vel saltem ut detur fundamentum pro conjecturâ probabili. Et quidem re altè perpensâ, ad Scripturam

Persepo-

Perſepolitanam proximè accedit ſola Palmyrena; quam itaque in eâdem laminâ dedimus. Ea enim propior accedit quàm reliquæ; tam propè, inquam, ut multæ ejus Literæ ſint prorſus eædem cum Perſepolitanis, & utriuſque lectio videtur eſſe à dextrâ. Cæterarum diſſimilitudo poteſt eſſe in diverſitate manûs Scriptoris, ut in noſtris Scriptis quotidiè videmus, ut ה eſt in alterâ Inſcr. п. Et aliquæ earum ob diverſum ſitum diſſimiles videntur, cùm alio differente ſitu ſint conciliabiles; ut ע deverſum, ſit ש erectum, cum ejuſmodi aliis. Et præter Characterum ſimilitudinem, in utriſque (ſcil. tam in Inſcript. Perſep. quàm in Palmyrenâ) concurrit idem mos adjiciendi Interpretationem Græcam, eandémque ſcribendi cum ω & ε loco Ω & E: adeò ut Sculptor aliquis Palmyrenus videatur Perſepolitanam ſcripturam exaraſſe, quia Palmyrenorum more Punicè ſcripſit & Græcè explicavit. Et in harum collatione (cum idem Scriba utramque non ſcripſerit,) notandum eſt, quòd præter Scribarum differentiam quæ aliquam diſſimilitudinem induxerit, aliquot literarum ductuli qui in hac diſtincti ſunt ut duæ diverſæ literæ, in alterâ fortè conjuncti unam tantùm faciant literam. Hoc videmus in Palmyrenis, & in Perſepolitanis conferendo *duo prima verba Inſcriptionis primæ* cum *duobus primis verbis Inſcriptionis ad num.* 4; quæ inter ſe differunt, quamvis (ut ex appoſitâ interpretatione Græcâ apparet,) debuerant eſſe eadem: ſed planè non ſunt, ut conferenti liquebit. Talia certiſſimè arguunt Sculptoris incuriam & ignorantiam, cùm ſibiipſi non conſtet. Malè itaque exarata fuiſſe audacter pronuntiabimus. Accedit quoque (quod in Græcis etiam videmus,) aliqua temporis diuturnitate eſſe obliterata & deleta, & alia eodem temporis eſu eſſe ſuperaddita & de novo ſulcata & exarata, dum tempus edax rerum primò in molliores marmoris partes operatur. At ſi Perſepolitana cum Palmyrenis conveniunt, jam poſt hæc omnia recurrit quæſtio, *Quâ linguâ ſunt Inſcriptiones Palmyrenæ?* Cui quæſtioni reſpondendum videtur, *Quòd cùm Palmyra non ſit procul extra Phœniciæ oras, videantur eſſe in linguâ Phœniciâ:* ſunt nempe Punica Græcè ſimul interpretata. Si objicitur, *quòd in his viſantur diverſæ literæ plures quàm quæ reperiuntur in Phœnicum Alphabeto*; talis inquam exceſſus oriri potuerit ex prædictâ causâ, ſc. quòd literarum ductuli alicubi diſtincti duas literas faciant, & alicubi conjuncti in unam literam coaleſcant & unicam literulam conſtituant. Hoc eſt (unà cum Sculptoris ignorantiâ & ſculpturæ depravatione,) quod impedit quò minùs

hæ Inſcriptiones ab aliquo hodiè legantur. Inſcriptiones itaque Perſepolitanæ quæ Punicæ eſſe habentur, debent fuiſſe citra tempus Alexandri, cùm ejus nomen contineant: & non videntur exaratæ juſſu ſuperiorum, qui proculdubiò curaſſent meliùs fieri; ſed potiùs otiantium luſu factæ diverſionis gratiâ. Quin & omnes illæ verborum Inſcriptiones fuerunt miſeræ aliquæ Scriptitationes fortuitò factæ fortè per aliquos imperitos Milites ibi aliquando otiantes, ſcil. otioſorum quorundam Scripturientium & Sculpturientium luſus, ut ſolent noſtrates in ædificiorum ſummitates aut altas turres aſcendendo, aliquid ibi in plumbo ſcriptum relinquere memoriæ causâ quòd ipſi aliquando ibi fuerunt. Hæc itaque novitatem redolentia, non habent multum antiquitatis, & nihil autoritatis præ ſe ferunt. Proh Deum, quòd tales nugæ curioſorum animos vexaturæ & criticos irritaturæ, per omne ævum in marmore perennentur!

Sed ut abſolvamus Reſponſum ad D. *Flowera* Obſervationem in ſupradictâ Tranſact. ad ejus num. 5. De duabus illis lineis ductuum ſeu Scriptulorum pyramidalium quæ ibi dantur è Chartis D. *Flower*, reſpondeo illas lineas nec eſſe Gavrorum ſcripturam nec Teleſmatica quædam, nec uſurpari in Ægypto. Iſtiuſmodi enim ductuli pyramidales ſeu Cuneiformes non veniunt in Gavrorum literis, nec in Teleſmaticis, nec in Hieroglyphicis Ægypti; ſed tales ductus (tam inter ſeinvicem juxta poſiti quàm per ſeinvicem tranſmiſſi) ſunt peculiares Perſepoli, nec alibi terrarum cernuntur: nec repræſentant Ignem, quippe cujus Pyramidalis figura ſemper ſurſum & nunquam deorſum tendit. At quas Flowerus dicit extare in albo marmore, Gallicus quidem autor ait eſſe in marmore nigro. Neque ea eſt Literarum aut Characterum aliqua Scriptura legenda, ſed tantùm Sculptura ornamenti causâ. D. Herbertus in Itinerario ait, Perſepoli extare tales lineas 20 in pariete marmoreo, & (ſi rectè memini,) harum linearum ſingulas eſſe 3 pedes latas. Si hoc ſit verum, eſt ſanè prodigioſum; nam (cum juſtis inter ſingulas interſtitiis) tales 20 lineæ implebunt aream ſeu Tabulam cujus quadratura eſt 80 pedum, quod ſuperat fidem. Hac ratione ſinguli ductuli ſeu pyramides debent habere longitudinem tot Gladiolorum ſeu Pugionum. Aliàs ſi quævis linea in latitudine haberet tantùm unum pedem, totus complexus impleret aream ſeu quadraturam 30 pedum, quæ magni alicujus Collegii unum latus æquaret. Hæc Sculptura (qualiſcunque ſit) videtur valde antiqua cum ipſo Palatio coæva: nam tam ampla in pariete Tabula marmorea

rea cum tam copiosâ ſculpturâ, non potuit eſſe fortuita opera alicujus otiantis Sculptoris uno aut altero die, ſicuti ſunt reliquæ Inſcriptiones; ſed neceſſariò fuerit laborioſum aſſidui operarii opus per aliquot menſes, idque in primâ Palatii extructione. Quicquid ſit, iſtud Floweri Ectypum eſt magis accuratum quàm quod hactenus vidimus: is enim (quod peculiare eſt & notatu digniſſimum,) exactè notavit Interpunctionem ab aliis omiſſam, quæ tamen ad rem meliùs intelligendum multùm juvat. Tres lineæ quas dedit Herbertus & Thevenotus, dictâ interpunctione carent, unde ſunt nullius momenti. In ſupradictâ Regalis Societatis Tranſactione dantur tantùm 2 lineæ: ſed plures ejuſmodi lineæ erant in originalibus Floweri Chartis, jam proh dolor amiſſis!

Sunt qui putant neceſſe eſſe ut hiſce pyramidalibus figuris exprimantur Literæ ex quibus aliquæ voces conflatæ. Me autem judice, non ſunt Literæ nec pro Literis intendebantur: ſed fuerunt ſolius ornatûs causâ, in primâ Palatii extructione merus luſus primi Architecti, qui ludendo tentavit quot figurationes à ſeinvicem diverſæ à vario talium ductulorum ſeu ſcriptulorum ſitu & diversâ eorundem poſitione & compoſitione oriri poſſent, ita ut ne duæ harum inter ſe convenirent: quæ quidem figurationes inter ſe invicem diſtinguuntur & ſigillatim dignoſcuntur per dictam Interpunctionem, ſine quâ ſciri non poſſent. Architectus itaque ejuſve Sculptor propoſuit figuram Cunei ſeu Gladioli, tentando quotupliciter diverſu ſitu variari potuit, ſcil. ex vario eorum ſitu & diversâ eorundem poſiturâ quotuplices figurationes exurgerent quáſve exhibere poſſet pro phantaſiæ ſuæ exercitio. Hi enim ductuli ſcriptulíve diſpeſcuntur in tot Figurationes inter ſe diſcrepantes & diſtinctas, ubi omnis figuratio (ſive uno ſcriptulo ſive plurium ſcriptulorum complexu conſtet,) interpunctione ab aliâ diſtinguitur; quæ quidem inter ſingulas configurationes interpunctio indicat eas non poſſe eſſe Literas, eáſque à vocum compoſitione abſolvit. Nec ſunt ſimplices vocum characteres, quippe qui mos in linguâ Perſicâ nunquam obtinuit. Non itaque ſunt Literæ vocem componentes, nec ſimplices integrarum vocum characteres; nam ſive hoc ſive illo modo accipiantur, certè vel eadem Litera vel idem Character in hiſce lineis aliquoties recurreret & repeteretur: quod non fit. Lector itaque diligenter perpendat, an eadem Figuratio aut idem Character bis occurrat, necne: aliàs enim noſtrum augurium nil valet. Ponendo autem ſingulas

Figurationes

Figurationes esse tot distinctas Literas ex quibus voces conflentur, tum sequeretur ut inter singulas vocum Literas esset Interpunctio, quod planè absurdum, cùm ex eis illo modo vox componi non posset. Omnes itaque voces Persicæ componuntur ex pluribus literis quæ interpunctionem non admittunt. Fateor quidem hunc esse veteris linguæ Persicæ morem, ut singulæ integræ voces, à seinvicem distinguantur simplicibus punctis: unde si fingeretur dari integrarum vocum simplices Characteres seu Monogrammata ut fit in linguâ Sinicâ, tum possibile esset ut tales Figurationes seu Monogrammata non essent ad ornatum, sed lectioni inservirent. Sed cùm talis mos in linguâ Persicâ nunquam obtinuit, cessandum est à tali conjecturâ. Si autem talia Monogrammata acciperentur ut tot simplices Characteres ex quibus componerentur voces, certè hoc modo nullius Persici Regis nomen in his contineretur: tum enim ad unius nomen conflandum accersendi essent totius integræ lineæ characteres; cùm nullius Regis nomen uno charactere aut unâ literâ constet, (ut fit linguâ Sinicâ, Japanicâ, & Mogolicâ,) sed omnia eorum nomina sunt polysyllabica. Cùm itaque in linguâ Persicâ non sint aliqui simplices vocum Characteres, & dictæ Figurationes non sint tales qui vocem aliquam componant, ergò hi characteres seu Figurationes non possunt esse voces nec Literæ legendæ, nec tali usui serviunt; sed tantùm ornatûs & lusûs gratiâ adhibentur.

XIII. Pag. 307. Ut quid sit Δαρεικὸν seu Nomisma Persicum Sagittario signatum meliùs compareat, p. 307 dedimus ex Doctiss. Spanhemio talem Τοξότην *Sagittarium* genuflexo jaculantem; qui quidem mos etiam non insuetus Græcis, ut ex Goltzio constat. Eo enim modo semper utebantur Parthi & Persæ, ut inter jaculandum genu dextrum humo applicarent. Arcus quidem tensus, est ut vides: remissus verò in contrariam partem revertitur, hac formâ C, uti constat tam ex Arcu Persico quem penes me habeo, quàm ex pluribus aliis quos aliquando vidi.

XIV. Pag. 325. Notus ille Autor *Georgius* المكين *ElMakînus* (qui fuit Christianus, al. dictus العميد *AlOmeid*,) ex solo *Tábari* optimè contexuit à Mohammedis tempore Historiæ compendium, quod est Elmacini pars 2da quam Arab. Lat. edidit Erpenius. Et idem Elmacinus in priore sui Chronici parte ab Adamo ineditâ, satis benè recitat ea quæ ex S. Bibliis desumpsit. Sed quam cum eis miscet profanæ Historiæ partem ex aliis Autoribus corrasam, miserè tractat, mendaciis & nugis scatens: miror ubi (omissis tot melioribus Historicis,) invenerit tot

tot tantoſque nugatores quibus in ſuo Chronico uteretur, eóſq; potiùs quàm meliores ex delectu ſequeretur. Ideóque ut prior pars eſt hactenus inedita, ſic nec ullo unquam tempore edi merebitur. Ibi enim de rebus Perſicis ubique citat quendam زربهار *Zurbahâr* nullius autoritatis Autorem, qui poſt *Darium Hyſtaſpem* adducit *Smerdin*, quem ponit regnâſſe 13 annos; quamvis (Elmacino fatente) omnes alii Hiſtorici præter *Zurbahar* ei dent tantùm unum Annum. Iſte itaque Chronologus (*Elmacinus*) in Vitâ *Smerdis* egregium & apertum de *Zeraduſhto* admiſcet mendacium, contra fidem omnium bonorum Autorum qui res ejus unquam tractarunt. Ideóque nolui talia in noſtri Operis corpus inſerere, ſed in hunc locum rejeci ut nullius autoritatis Hiſtoriolam ſeu Fabulam; quæ talis eſt. Ibi inquam de زرادشت الفارس *Zerâduſht Perſâ* ſic refert, عمل كتاب يعرف
بالاستنشاه مكتوب في اثني عشر الف جلد ثور مخيط بالذهب
شرح فيه مذاهب المجوس وعلومهم واتخذ بيوت النيران وعمل مخاريق
ووافقن اهل فارس بسحره وفي السنة الثانية عشر من ملك سمرديوش
قال زرادشت لطلبته وتابعيه اذا امتزجتم بي وامتزجت بكم حصلت
الشريعة للنجاة قالوا كيف نمتزج بك و تمتزج بنا قال بان تاكلوا
لحمي و تشربوا دمي في الوقت الذي اعرفكم به فخافوا ان يرجع عن
هذا الراي ثم سلقوه في خلقين كبير الي ان ذهري لحمه عن عظمه
وشربوا منه باجمجاوات حتي امتزجوا به كما قال لهم، واستمرت
دعوته بما ينيف عن الف وخمسماية سنة و مات سمرديوش لتمام
خمسة الف واربعون سنة ونصف للعالم *Fecit Librum vocatum Iſtinſháb* 1200 *coriis taurinis ſcriptum & auro ſtriatum, in quo Magorum Sectas & eorum Scientias expoſuit. Ille paravit Ædes pro Ignibus: & finxit mendacia, adeò ut Perſidis incolæ eſſent prorſus addicti faſcinationibus ejus. Et anno 12*mo *regni Smerdis, Zerâduſht clientibus & aſſeclis ſuis dixit, Quando fueritis commixti mecum & ego commixtus fuero vobiſcum, obtinebitur* [ſeu *extabit*] *Lex pro Liberatione. Reſponderunt, Quomodo commiſcebimur tecum, & tu commiſceberis nobiſcum? Dixit, Eò quòd edetis carnem meam & bibetis ſanguinem meum tempore quod vobis indicaturus ſum. Illi itaque metuentes ne ab hac ſuâ ſententiâ recederet, elixarunt eum in Aheno maximo donec ab oſſibus deci-*

deret caro ejus, & ex eo biberunt in Scyphis, ut cum eo commiscerentur, prout dixerat. Et [à tempore Elmacini] *Prætensio ejus distabat prope* 1500 *annos. Et obiit Smerdes anno Mundi* 5040 *cum dimidio.* Hæc phrasis edendi carnem & bibendi sanguinem ejus, videtur sumpta à verbis Christi, longè post Zoroastris tempora. Hoc itaque est mendacium non sat benè fictum: quin etiam errat in nomine Libri, ponendo *Istinshâh* pro *Avestâk.* Et prætereà planè stultum est imaginari illum scripsisse de variis eorum Sectis, qui voluit omnes esse ejusdem sectæ, i. e. Religionis suæ. Sed certè mira & inaudita est incondita illa mixtionis Historiola, quam ergò multò meliùs tacuisset Elmacinus. Prætereà malè collocat Zerdushtum tempore Smerdis. Ejusdem farinæ spuria sunt Μαγικὰ λόγια quæ cum Scholiis Plethonis edidit Obsopœus, & Ζωροάστρου λόγια quæ cum Scholiis Pselli edidit Patritius.

XV. Pag. 340. Iste Liber *num.* 17, reperitur tam in Musæo meo quàm in Emanuelis Collegio Cantabrigiensi, ubi super eo sic scriptum est, *Iste est Liber Ejessney in linguâ Jenwysta, continens Religionem veterum Persarum; ex dono Nannaby Moodie.* In istis autem nominibus Persicis erratur vel ex Informatoris pravâ pronuntiatione, vel ex sono malè percepto & perperam captato ab Informato Sacellano Anglo. Nam in mei Exemplaris calce, istius Libri nomen literis Persicis scriptum est *Yezishny.* Hinc constat supradictum Informatorem voluisse *Ezesny:* & alterum linguæ nomen quod scribit *Jenwysta,* ex illius intentione rescribendum esse *Zenwysta:* scil. lingua Libri *Zendwysta,* quod est nomen Operum Zoroastris. In Exemplari Cantabrigiensi, in calce (ubi dicti Libri nomen expectandum erat,) aliquot folia desiderantur, quæ meum Exemplar supplet. Dicta superscriptio videtur in oriente accepta ab aliquo Sacerdote Persico: unde colligo quòd *Yezishny* pro vero hujus Libri nomine habeatur. Ideóque illa nostra verba [*quidam. Sed verum nomen deest,*] deleantur. Ego etiam possideo alium Librum, scil. quoddam Exemplar Libri *Sad-der* scriptum in urbe *Suràt* mandato چنورجی ناهاد مودی = *Cnúrgjy Náhana Mo d e* Mercatoris Angli 1633: ubi in sono nominis *Náhana* erratum videtur pro *Nannaby*: nam Orientales ferè semper corrumpunt Europæorum nominum sonos.

XVI. Pag. 367 & 375. De tribus Magorum generibus & eorum Regulis agit H. *Lordius,* p. 29, &c. quorum primum genus statuit *Behdîn* seu *Laïcos;* qui tamen reverà Magi non sunt. Ille ergò pro *Sacerdotibus, Præsulibus,* & *Archipræsulibus,* ponit *Behdin* seu *Laicos,* & *Hyrbood*

bood ſeu *Sacerdotes*,& *Diſtoor* ſeu *Præſules*, prorſus omiſſis *Archipræ u-libus*, quia fortè in *Suràt* aut *Núſſari* talis non aderat, ideóque hujus Regulæ ſeu Præcepta ibi non dantur. Dictus *Lordius* ſequentia habuit à Sacerdote Perſico in urbe *Suràt*, qui tanquam ex Libro *Zundava-ſtaw* talia retulit; ſc. τοῖς *Behdîn* ſeu *Laïcis*, *Deus (perpenſis eorum avo-cationibus,) dedit tantùm* 5 *Præcepta ſeu Regulas*, viz. 1, *Semper ſecum habere Pudorem* ſeu *modeſtiam: quia ſi habent pudorem, nunquam oppri-ment inferiores, nec aliquid furabuntur, nec falſum teſtimonium dabunt, nec inebriabuntur. Sed pudore ſepoſito, hæc omnia perpetrabunt.* 2, *Semper ſecum habere Timorem, ut inter precandum quovis oculi nictu timeant ne ad cælum non perventuri ſint, & timeant à perpetratione peccati; quia Deus perpendit quales ſunt qui oculos ad eum elevant.* 3, *Ut in omnibus Actio-nibus ſuis perpendant quid ſit permiſſum aut vetitum in Libro Zun-davaſtaw; ut ſi vetitum ſit, non faciant; at ſi permiſſum ſit, illud pro-ſequantur.* 4, *Ut quamcunque Creaturarum Dei primò mane viderint, inde ſumatur occaſio gratias agendi Deo qui talia & tam bona in homi-num uſum creavit.* 5, *Ut inter precandum, interdiu faciem obvertant Soli, & noctu Lunæ; cùm hi ſint duo magni teſtes Dei, contrarii Diabolo tenebras plus quàm lucem amanti.*

Hæc Præcepta *Laicis* data, ſunt etiam obſervanda à *Dâroo* ſeu *Her-bood* qui eſt communis Sacerdos, unà cum 11 Præceptis aliis; quæ ſunt 1, *Callere Ritus religioſos in Libro Zundavaſtaw præſcriptos; quia Deo meliùs arrident Ritus in ſuo Libro præſcripti.* 2, *Continere oculos à cupiditate rei alienæ, quia Deus cuique dedit quantum ei viſum eſt ne-ceſſarium: quia concupiſcere rem alienam, eſt non tantùm Deo negare poteſtatem collocandi Beneficia ſua in quos velit, ſed & à Deo poſtulare illud quo iſtum videt eſſe indignum.* 3, *Curare ſemper ut veritatem lo-quantur; nam cùm omnis veritas ſit à Deo, ea ab illo cum hominibus com-municatur ut eandem in verbis & actionibus ſuis exerceant: Falſitatis enim autor eſt Diabolus, & quicunque eá utitur, inde conſtat ſpiritum il-lum malignum apud eum multùm pollere. Ideóque Herbood debet ſe-ipſum oſtendere ei contrarium loquendo veritatem, quia omnes tenentur Fidem adhibere verbis ipſius.* 4, *Verſari in proprio negotio, non autem in rebus mundanis; cùm ad eum tantùm ſpectet homines Dei voluntatem docere. Ideoque Laici curabunt ut ei interim nihil deſit, ſed neceſſaria ei ſuppeditabunt; & viceverſâ ille nihil ſuperfluum quæritabit.* 5, *Li-brum Zundavaſtaw memoriter addiſcet, ut promptus ſit eundem docendo Laicos ubicunque eos invenerit: ab eo enim populus ſuam de Deo ſcien-*

tiam derivabunt. 6, *Servare ſe purum & incontaminatum à rebus pollutis, uti, à cadaveribus & à cibis immundis: cùm enim Deus ſit purus, expectat ſervos ſuos eſſe puros abhorrentes à viſu rerum impurarum; quas quando videt, contineat halitum ſuum, ne aërem corruptum attrahendo impuritatem contrahat.* 7, *Condonare omnes injurias, commonſtrando ſeipſum manſuetudinis exemplar, ut judicetur eſſe talis qui à Deo venit: quamvis enim Deum quotidie offendimus, ille tamen omnia bona nobis dat, cùm potiùs mereamur ut reddat malum pro malo.* 8, *Docere populum orare, & cum eis orare pro quovis bono quod appetunt: & ad Oratorium perveniendo, junctim cum eis in eundem ſcopum orare.* 9, *Licentias dare pro nuptiis, & virum cum fœminâ matrimonio jungere: & curare ut non nubentur abſque conſenſu & approbatione Sacerdotis.* 10, *Maximam ſui temporis partem tranſigere in Templo, ut ibi ſit in promptu ad informandum omnes qui illuc veniunt: nam eum in finem Deus illum ibi conſtituit, & eidem negotio ſe addicere debet.* 11, *Ut ſub pœnâ damnationis non credat aliam Legem præter eam quam attulit Zertooſt; ut nihil ei addat, & nihil ab eâ demat: ea enim adeò miraculosè fuit tradita, & talia dona in Zertooſt collata, ut ea crederetur à Deo profecta.*

Illorum *Diſtoor* (qui in Indiâ eſt tantùm unus cui omnes alii Sacerdotes parent,) ſicut eſt dignitate ſuperior, ſic & ſanctitate reliquos ſuperare tenetur: ideóque non tantùm omnia dicta aliorum Præcepta implere, ſed & tredecim alia Præcepta ſibi peculiaria inſuper obſervare tenetur. Quæ ſunt 1, *Ut ſi tetigerit aliquem ex alienâ Religione, vel aliquem Laicum ex ſuâ Religione, teneatur ſeipſum lavando luſtrare, quia Deus ſibi illum ſanctum eſſe voluit, ideóque non debet Deo inter precandum appropinquare aliorum impuritate tactus.* 2, *Ut omnia opera ſibi neceſſaria peragat propriâ manu, tam ad ſuam humilitatem teſtandum, quam ad ſeipſum in puritate ſervandum. Nempe debet in ſuo Horto herbas plantare, & agrorum ſuorum grana ſeminare, & proprium cibum coquere; niſi fortè habuerit uxorem quæ ei miniſtret, quod tamen non eſt uſitatum.* 3, *Ut à Laicis accipiat Decimas tanquam Dei oblationes; quas in quemcunque uſum voluerit, erogabit; cùm Deus eum Oeconomum ſuum & Eleemoſynarum Diſpenſatorem fecerit.* 4, *Ut non oſtentet pompam ex bonorum ſuperfluitate; adeò ut ex Reditibus ſuis annuis perquam magnis, nihil in fine anni relinquatur ſuperfluum, niſi quod in Charitatis uſum pauperibus aut in reparandis Templis erogetur.* 5, *Ut juxta Templum habitet, ibique ſe contineat, perſeverando in precatione*

&

& abstinentiâ; nec ostentando se publicè, sed privatim ut à mundo reclusus vivens, tanquam soli Deo dedicatus. 6, *Eum obligari ad majorem puritatem quàm alii homines idque tam in frequentibus lustrationibus seu lotionibus, quam in cibo, edendo cibos secundum legem puriores habitos; atque separando se ab uxore, tempore pollutionum menstrualium.* 7, *Ut cum Herbood versandus sit in solâ Lege seu Libro dicto Zertoost, oportet ut Distoor sit versatus etiam in totâ illa doctrinâ quæ in Libro Zundavastaw, (sc. tam in eâ parte quæ agit de Judiciariâ Astrologiâ Sophis commissâ, quàm in alterâ parte ad Medicos spectante, & præcipuè in Libro Legis;) cùm Lex expectanda sit ab ore ejus, qui debet omnes alios in eâ informare.* 8, *Ut non edat aut bibat ad excessum; cùm talia sint impedimenta sublimioribus illis speculationibus in quibus versari oporteat Summum Sacerdotem.* 9, *Ut neminem timeat præter Deum, nec metuat ab aliquâ re nisi à peccato: illius enim est ita in Deo confidere, ut non metuat quid ei facturus sit Diabolus.* 10, *Ut cùm Deus eum præfecerit omnibus rebus ad Animam spectantibus, ergò ille debeat quemvis peccatorem (quamvis magnatem) monere, qui etiam ei obedire tenetur, utpote qui non in causâ suâ, sed in causâ Dei loquatur.* 11, *Ut secundùm Sapientiam à Deo ei datam, valeat discernere quomodo Deus & quomodo Diabolus se revelare soleant, adeòque inter veritatem & falsitatem discernere.* 12, *Ut cùm Deus se ei revelabit in visionibus nocturnis, eique monstrabit quo modo fecerit opera sua Creationis, is non divulget Dei Secreta, sed ea secum retinendo, illius potentiam miretur: quia Deus non revelat se cuivis sicut Summo Sacerdoti.* 13, *Ut alat Ignem perpetuum, qui ab Igne cœlesti quem attulit Zertoost accensus, duret ad omnia secula.* Heic adduntur à D. Lordio falsa quædam, [sc. *donec venturus sit Ignis pro conflagratione Mundi: & ut preces suas recitet supra eum, prout in Libro Legis statutum est.*] Illi autem non credunt conflagrationem Mundi, nec potest aliquis precari supra Ignem, quod eorum Lege expressè vetitum est. Lordius itaque hæc ex suo ingenio addidit. Et præterea haud pauci sunt alii errores quibus scatet ipsius Libellus.

XVII. Pag. 368. De *Pasargadarum* tam situ quàm nomine inter Doctos discordatur. In Ptolemæo impresso legitur Πασαργάδαι; in Cod. Pal. Πασαράχα, in MS Seld. Πασάῤῥαχα. Apud Curtium legitur *Persagadum* bis, & semel *Pasargadæ.* Sed *Pasargadarum* Castellum & *Pasargadarum* Urbs fortè sint diversa, ut infrà dicetur. Curtio, *Persagadum quam urbem Cyrus struxit, in memoriam ibi victi Astyagis.* Hæc urbs videtur esse Plinii *Cyropolis*, ex hisce verbis, *Sinus Persicus*:

Regio ibi maritima Cyropolis. Ptolemæus quoque haud procul ab *Hormûz* in Caramaniæ promontorio *Pasargadas* constituit. Et sic Martianus Heracleota ponit 90 *stadia à Carpellis*, quæ juxta Sinum Persicum, Πασαργάδαι Καρμανῶν ὄντες ἐγγύς. Sic rectè legitur absque Vossianâ emendatione γένος. Apud Ptolemæum videtur dari alia *Cyropolis* in australi orâ maris Caspii, aliquot milliaribus orientaliter à flumine کر *Cùr* seu *Coro* sive *Cyro*. Et apud Stephanum est adhuc alia *Cyropolis*, dicta *Kyra* seu *Kyreschata*, quæ in orientali extremitate Persidis versus Indiam, q. d. Κύρα ἔσχατα. Sed quoad *Pasargadi* situm, D. Vossius in Notis ad Melam, spretâ Ptolemæi & Martiani autoritate, nimis temerè pronuntiat, *Ptolemæum non intellexisse verum situm*: & deinde addit, *quòd veteres qui res Alexandri prodidere, Pasargadas Oppidum & Gentem circa Persepolin ad orientem describunt.* Videtur autem D. Vossius falli de *Oppido & Gente*: hæc enim ex supradictis autoritatibus sunt prope Sinum Persicum: nam Plinius postquam dixit, *Sinus Persicus: Regio ibi maritima Cyropolis*, mox inquam post pauca addit, *Inde ad orientem Magi obtinent Castellum, in quo Cyri sepulchrum est, super quo Turris haud magna.* Adeò ut *Pasargadum* ubi Cyri victoria contra Astyagem, & *Pasargadum* ubi Cyri sepulchrum, videantur fuisse in diversis locis; & quòd frustrà contra Ptolemæi autoritatem contenderit Vossius pro aliâ *Cyropoli* quæ apud Steph. *Cyreschata*, quæ ad finem Persidis in alterâ extremitate versus Indiam, toto cœlo totâque terrâ distans à loco quem Vossius indigitare vellet, si Ptolemæo fides. Prætereà fallitur duplice *Araxi*: ille enim contendit pro *Araxi* quæ memorari solet cum *Coro* seu *Cùr*, cùm potiùs debuerat contendere pro alterâ *Araxi* quæ hodie est *Bendamir* prope Persepolim. Has enim *Araxes* confundit, eas non distinguendo. Illud autem *Pasargadum* pro quo D. Vossius contendit, Ptolemæo dicitur Πασακάρτη *Pasacarta*, quæ situ convenit cum D. Vossii descriptione, ad Orientem & Boream Persæpoleωs. Hæc nempe est Parthiæ urbs quæ hodiè in Libris scribitur بسا *Basà* seu فسا *Phasa* vel *Pasa*; quæ additâ usitatâ terminatione *ghard* seu *gherd*, fit پساگرد *Pasághard* seu *Paságherd*. Nam *Pasargadi* nomen videtur malè tractatum à Græcis & planè corruptum: cùm syllaba *gad* vix possit esse aliqua vocis terminatio Persica, sed potiùs *gard* seu κάρτη, adeò ut pro *Pasargad* dicatur potiùs *Pasagard*. Nam *Spâhi-zâdeh* in Lexico Geographico legit, بسا *Basâ, dicta Arabicè* فسا *Phasâ, est maxima urbs provinciæ* دارابجرد

Darâb-

Darâb-gjerd, magnitudine ferè accedens ad Shirâz. Pleraque ligna ex quibus extructa est, sunt Cypressina. Forma denominativa ab Arabico est فساوى *Phasavi, & à Persico* بساسير *Basâsîri.* Est itaque *Pasâgard* Πασαχάρτα urbs in *Darâbgard* seu *Nomo Darii*, 10 Parasangis à Persepoli ad Borrapelioten in Parthiâ, in confiniis borealibus Caramaniæ desertæ. Et quidem in significatione nominis est indicatio sitûs: nam بسا *Basâ* ex vi vocis (dicente D. Golio) est *Boreas*; ideóque *Basâgard* est *Borealis urbs* seu *nomus*, qui situs in calidis illis regionibus gratus. Istam terminationem *gard* Persæ videntur olim habuisse à Pœnis, quibus קרתא Καρτα est urbs, seu *Certa*, ut in *Tigranocerta*. Ad supradictam disquisitionem pertinet scire annon *Cyropolis* fuerit multiplex, sc. plures *Cyropoles*, & annon ex eis fuerit *Shirâz*, ut vult D. Vossius, & ut nos olim sensimus in Notis ad Ulugh-Beighi Astronomica.

In Pasargadarum Templo Veneris coronatus dicitur *Artaxerxes Mnemon* qui Veneris Templa & cultum primus instituit! Dicta itaque ejus Coronatio in Pyréo facta, in Veneris Templo fuisse à Plutarcho narratur proleptice: nempe coronatus fuit in illo Pyréo quod ab eo posteà statim cultui Venereo dedicatum est.

Ex D. Tavernieri Itinerario p. 163. Extractum secundùm Relationem alicujus Sacerdotis Persici apud Kirmân, cujus Breviarium superiùs dedimus p. 383.

Quia verò in eorum Libris Abrahamus *aliquando vocatur* Ibrahîm-Zerdusht, *ideò iste ignarus confundit* Historiam Zerdushti *cum* Historia Abrahami, *de Puero* Zerdushto *narrando ea ipsa quæ in Arabum Historiis dicuntur contigisse inter Puerum* Abrahamum *&* Nimrodum, *qui culice aut cimice necatus, ut suo loco suprà fusiùs diximus: qui etiam sui regni Gravidas omnes interficiendas curavit. Deinde proximè succedentem Regem qui eandem persecutionem contra dictum Puerum* Zerdushtum *promovebat, ponitur* Cha-Glechtes: *iste autem monstroso nomine intelligendus est* Shah Gushtaspes *mille annis à* Nimrodo *distans. Magnus quidem in re Historica lapsus saltúsve! Iste enim homo numerat per saltum. Dicto Puero seu Infanti impositum nomen* Zeratusht *seu* Zeratusht (*cujus appellativam significationem hodiè ignorari suprà docuimus,*) *iste dicit fuisse* Zer-Ateucht, *quod ineptè exponit* Argento-lotum. *Certè malè conflatum nomen, & pejùs interpretatum! Posteà dicit quod licitum sit habere 5 uxores, quod est falsum. Dies Festos esse 30 in honorem Sanctorum, quod itidem falsum. Alio loco ubi quod dicit de* Stipitibus ligneis, *intelligendum est de* terreis. *Tandem dicit istorum Regum ultimum fuisse* Cha-Jecherd, *malè pro* Shah-Jezdegerd. *Præterea fallitur de* Jejunio; *cùm omne Jejunium purum sit eis planè vetitum in Libro* Sad-der. *Hæc sunt præcipua quæ taxanda videntur. Et hoc modo præparatus Lector, sequentem* Tavernieri *Paragraphum legere aggrediatur. Insuper monitum est, quòd aliquas correctiones possidebant aliæ Relationes Europæorum qui propter linguæ Persicæ ignorantiam, quædam aliquando falsa describunt & veris admiscuerunt. Ideoque si in nostris Europæorum citationibus, eos in quibusdam rebus sibi aliquando contradicentes inveneris, non debes mirari. Hujus aliquos Exempla invenies in* Cap. de Sepulturis, *etiam ex Agathiâ, & alibi.*

XVIII. Pap. 383. D. Tavernier dicit, *Nullos in toto orbe tam parcos & scrupulosos esse in Religionem suam revelando ac sunt Gavri: se itaque*

itaque necessarium habuisse eorum consortium frequentare sæpiùs antequàm posset addiscere ea quæ heic dicturus est.

Antequam Mohammedani inceperant persecutionem exercere in Gavros, multos ex eis fugisse ad Suràt *quæ in* Guzerát. *Et jam esse plures quàm* 10000 *in* Kirmân. *Horum eos qui degunt in India, esse Artifices præsertim Tornatores Eboris: eos qui in Kirmân, esse Mercatores lanæ. A* Kirmân 4 *milliaribus distare præcipuum eorum Templum, ubi residet eorum Archipræsul: & illuc semel in vitâ Peregrinationem instituere teneri omnes. Aliquos horum degere prope* Ispahân. *Eos affirmare Prophetæ sui patrem fuisse natione Francum, nomine* Azer, *professione Sculptorem. Eum reliquisse patriam suam (quæ tunc fuit* Babylonia *) ut degeret in patriâ eorum, eumque ibi accepisse uxorem nomine* Doghdou, *quæ aliquâ nocte somniavit Deum per Angelum à Paradiso ad se misisse egregias vestes, quas illa haud citiùs induerat quàm cælestis lux operuerit suam faciem, quam ad instar Solis reddidit formosam, seque evigilantem comperisse seipsam prægnantem & gravidam Puero qui fuit Propheta* Ebrahim-Zer-Ateucht. *Illius temporis Astrologos per scientiam stellarum prænovisse nativitatem dicti Pueri à Deo missi ad gubernandum homines & ad regnandum in cordibus eorum. Istos Astrologos adeuntes Regem, ei declarasse nasciturum Infantem qui aliquando eum Coronâ suâ privaret. Deinde Regem (dictum* Nembrout) *omnes in regno suo fæminas gravidas interfici jussisse: sed per miraculum, ejus graviditatem non apparuisse; unde evasit. --Contra morem aliorum Infantum qui recenter nati plorant, istum infantem risisse: ipsum enim in eorum cordibus triumphaturum, præmonstrasse gaudium, eorum felicitatem anticipando. His Regi significatis, eum convocasse Astrologos ad inquirendum quid rei esset, & quid de isto Infante faciendum esset. Astrologos autem non potuisse rem indicare, ideóque Regem voluisse propriâ manu ipsum gladio interficere: Deum autem ejus brachium arefecisse. Cúmque hoc non posset, eum iratum jussisse accendi Ignem; eum autem per Dei potentiam factum fuisse cubile rosaceum. Hujus Ignis partem ad hoc usque tempus reservatum fuisse. Regem nolentem desistere, nova pro Infante tormenta excogitasse: Deum autem ad eum castigandum misisse Culicum agmina, qui aculeis suis mortem intulerunt omnibus qui non adorarunt istum Prophetam, ejus pedes osculando in pænitentiæ testimonium. Regem autem non pænitentem pessimâ morte periisse ex ictu Culicis in aure ipsius.*

Hujus Regis successorem fuisse Cha-Glochten, *qui initio regni sui persecu-*

persecutionem moliebatur contra istum Infantem, annis & virtute Adolescentem. Regem quidem eum incarcerasse: attonitum autem fuisse audiendo Equum (quo vectus in pugnâ semper vincebat,) suos 4 pedes amisisse: ideóque Prophetam è carcere evocasse, & veniam petiisse, eúmque rogasse ut Equum suum restituere vellet. Prophetam annuentem, ad Deum quater orasse, & singulis orandi vicibus unum Equo pedem restituisse. Regem viso hoc miraculo, semiconversum fuisse: sed ulterioris certitudinis cupidum, petiisse à Prophetâ ut se conjiceret in fornacem liquati argenti, è quo si evaderet salvus & illæsus, se eum recepturum ut aliquem à Deo missum, ejúsque omnibus præceptis parere velle. Prophetam promptè suscepisse opus, & seipsum conjecisse in fornacem, unde illæsus exivit. His factis, Regem eum ad se vocasse, & cum populo suo ut prophetam coluisse, eique indidisse nomen Zer-Ateucht *seu* Argento lotum. *Prophetam observantem omnes se veneraturos, seipsum subducentem noluisse videri. Gavrisque nescientibus quid ei evenisset, credidisse eum cum animâ & corpore assumptum fuisse in Paradisum: alios dixisse eum invenientem Sandapilam ferream in viâ prope* Babylonem, *se in eam conjecisse, & ab Angelis asportatum fuisse in Paradisum.*

Eos Prophetæ suo assignasse tres filios, qui tunc [sc. ante 2500 annos] *non venerant in Mundum, quamvis eorum nomina tunc indita essent & prænoscerentur. Isto autem Prophetâ* Ebrahim *super aquam sine cymbâ ambulante, ab eo in ipsam cecidisse tres Seminis genitalis guttas ibidem deinde servatas. Deum posteà super eundem fluvium misisse Virginem à se adamatam, quæ primæ guttæ receptione tunc evasura esset gravida primo Infante, quem in antecessum vocabant* Oshîder. *Illum deinde in Mundum cum autoritate venientem, Patris sui Legem confirmaturum & ut reciperetur facturum; idque non tantùm per Prædicationem suam, sed & per multa miracula. Secundum dictum* Oshîderma, *eodem modo concipiendum, fratri suo opem laturum, sistendo per 10 annos cursum Solis, donec totum Mundum de doctrinæ suæ veritate convinceret. Tertium ab eâdem matre concipiendum, venturum cum majore autoritate quàm duo fratres priores, omnes perfectè ad Prophetæ sui Religionem adducturum. Deinde posteà futuram esse universalem omnium Resurrectionem; & eo tempore omnes Animas quæ tunc vel in Paradiso vel in Gehennâ, ad corporum suorum possessionem reversuras. Tunc æquandos fore omnes Montes, & quasvis Mineras liquandas, adimplendum Inferni abyssum, ut omnes Diabolorum mansiones perderentur. Deinde totam Terram faciendam æquabilem ad inhabitandum, & unumquemque habiturum*

mansionem aptatam Bonitati quam in vitâ fecerat; præcipuas autem eorum delicias fore in intuitione Dei & Ebrahim *Prophetæ sui. Ante Resurrectionem, eos qui in Paradiso non intuituros faciem Dei, uti nec ipsos Angelos Deum visuros, excepto uno qui semper ei adest ad recipiendum Mandata ejus. Deum tandem velle misereri damnatorum, qui etiam posteà ituri sunt in Paradisum, jam tum satis passi pro peccatis suis.*

Ebrahim Zer-Ateucht *in Paradisum fuisse receptum, cujus ope acceperunt 7 Libros Legum, quos Deus ex benignitate suâ misit ad instruendum eos in viâ Salutis. Eos quoque recepisse 7 alios Libros de interpretatione Somniorum: & tandem 7 alios de omnibus arcanis Medicinæ. Libros autem de Somniis & de Medicinâ fuisse deperditos, quippe quos tanquam inæstimabilem Thesaurum secum asportaverit* Alexander*: 7 autem de Religione Libros (cùm scriberentur in linguâ à nemine nisi ab Angelis intellectâ,) iratum* Alexandrum *combussisse: Deum autem ejus temeritatem puniendo, ægritudinem in eum misisse, de quâ obiit. Aliquos Doctos Sacerdotes qui ab ejus crudelitate in montes aufugerant, eo mortuo rursus convenisse, & ex vi memoriæ aliquem Librum composuisse. Sacerdotes in eo legentes vix intellexisse quid legerent: eos autem habuisse alios Libros contenta ejus exponentes.* [viz. Sad-der.] *In illo Libro legentes aut precantes, pannum linteum super ora sua ligare, &c.*

Gavros non uti Circumcisione, sed apud Infantum nativitatem habere aliquid simile Baptismo Christianorum. Eos enim aliquot diebus post nativitatem, Infantem lavare Aquâ in quâ cocti fuerunt certi quidam Flores: & dum immergitur Infans, Sacerdotem aliquot preces perorare. Puerum sine illâ lotione morientem, credunt ad Paradisum iturum; sed Parentes pro neglectu suo responsuros, quia talis lotio auxisset merita.

Quoad Nuptias, Gavros cuivis permittere habere 5 uxores, si possit: nec laudabile esse aliquam repudiare, nisi ob adulterium manifestum, aut si Religionem mutaverit; prætereà oportere Maritum per integrum annum expectare an resipiscet necne? Fœminæ autem suum crimen confitenti, Sacerdotem præscribere trium annorum Pœnitentiam ab eâ subeundam: & posteà ipso illos renubente, ambos habendos esse pro nuptis ut anteà. In Nuptiis, Sacerdotem virum & fœminam ad se venientes coram testibus interrogare de mutuo consensu; & tum precando sumere pauxillum aquæ, & amborum Frontes lavando rem absolvere. Eos non posse matrimonio jungi intra tertium Gradum, nec posse obtinere Dispensationem. Quamvis verò permittatur habere 5 uxores, attamen tantùm harum unam posse censeri nuptam, cum quâ ergò obligatur pernoctare saltem

tem duabus noctibus quovis septendio, (putà nocte Saturni & Veneris;) eámque semper cæteris præcedere. Si autem illa non habuerit Liberos intra 7 annos, viro permissum esse superinducere aliam: priorem autem non repudiare, sed alere.

Mulieres menstruatas statim secedere in campos, ut durantibus Mensibus maneant in Tugurio cui appensus Pannus est pro ostio; dum interim Cibus & Potus eis afferatur: & revalescentes, ad Sacerdotem pro Oblatione missuras Hædum aut Gallinam aut Columbam; & posteà ad Balneum euntes, invitaturas ad refectionem aliquas amicas suas.

Gavros tam viros quàm fœminas bibere vinum & edere porcinam mundè pastam, quæ non comederit stercora. Eos non libenter præscindere ungues nec crines: quòd si necesse sit, tenentur illa præsegmina portare ad aliquem locum extra urbem, præsertim ad Sepulchretum. Eos 5 diebus in anno abstinere à carne, pisce, butyro, & ovis; & tribus aliis diebus jejunare ad vesperam. Illos habere 30 dies Festos in honorem Angelorum, in quibus nemo operari audet. Diem nativitatis Prophetæ sui celebrari solere pompâ maximâ & eleemosynis amplis. Aliquem esse diem quo omnes exeunt ad necandum Ranas, idque mandato Prophetæ sui. Sacerdotes habere Libros cum Picturis pallidis seu aquei coloris hominum futura supplicia repræsentantibus, præsertim pro pædicatione quam abominantur.

Quoad Funera, ægrotantes Gavros accersere Sacerdotes quibus quodammodo sua confitentur peccata, & propterea eis injungi Eleemosynas & bona Opera ad obtinendum peccatorum veniam. Eos suos mortuos non cremare nec sepelire; cadavera autem extra urbem exportare ad locum muro cinctum, juxta quem sunt multi Stipites 7 aut 8 pedes alti, quibus solent alligare cadavera faciebus versus orientem. Omnes funus comitantes ad commodam distantiam orare, donec veniant Cornices, quas illa loca attrahunt. Si Cornix primò involaverit in defuncti oculum dextrum, eos (credendo defunctum esse felicem,) dare Eleemosynas majores; si autem in oculum sinistrum, id esse malum omen: nullas ergò Eleemosynas dantes, redire donuum silentes, non edentes nec bibentes.

Gavros nolle ut æstimentur honorare Ignem per modum Adorationis, cùm nollent reputari Idololatræ, dum agnoscunt tantùm unum verum Deum cœli & terræ Creatorem, quem solum adorant: Ignem autem eos servare & honorare in memoriam miraculi quo eorum Propheta Ebrahim *à flammis fuit liberatus. Autorem aliquando dum esset apud* Kirmân, *petiisse ut videret sacrum Ignem; id autem ei negatum fuisse, cùm aliquando* Chân *seu Gubernator urbis* Kirmân *idem expeteret, cui non potuerunt*

id denegare. Illum autem expectantem videre extraordinarium quendam splendorem, fefellisse spem: cúmque non videret alium ignem quàm quem videre potuerit in culinâ, mox iratum jurasse & fremuisse, & in sacrum Ignem inspuisse. Sacrum verò Ignem hoc modo profanatum avolasse in formâ albæ Columbæ, donec Sacerdotes per Eleemosynas & preces eundem revocarent: ideóque eos nemini eum ostendere velle. Eos quosvis Juramento adigendos, coram sacro Igne sistere, ut coram teste, minando magna supplicia pro perjurio, & sacrum Ignem avolaturum esse.

Eorum linguam esse diversam ab eâ reliquorum Persarum, uti etiam sunt eorum characteres. Eos amare Epulas, & valde profusos esse de suo potu Erác. *Eos nunquam edere Lepores propter menstrua; nec Mora, utpote quæ credantur ex mulierum & leporum menstruis procedere. Si pectinando caput, unus pilus ceciderit in vestes, illos teneri istas vestes lavare in urinâ Vaccæ propter earundem purificationem: idem quoque faciendum si stercus aut sordes tetigerint: & Sacerdotem obviàm factum funeri quod videt, ad idem teneri: id etiam aliquos ex Indis credere. Eos interrogatos unde talem urinæ virtutem intelligerent, respondisse, aliquem Adamo coævum habentem brachium contusum usque ad nigrorem, jacuisse in campo dormientem; & dum juxta eum mingeret Vacca, aliquam urinæ guttam in brachium ejus cadentem, eam quam tetigit partem sanasse: hominem ergò secutum Vaccam donec ea rursus urinam mitteret, perfectè sanatum fuisse.*

Eos talem conservare cum aliâ quâdam aquâ mixtam, quam post peccatorum confessionem, Confitentibus propinant. Hanc vocari Aquam Câzi *seu Judicis sive Sacerdotis, quæ* 40 *diebus debet servari, cum infusione Corticis salignei & aliquot Herbarum. Confitentes autem aliquod grande peccatum, teneri* 10 *diebus manere in domo Sacerdotis, nec aliquid edere aut bibere nisi quod ille dederit. Et in ordine ad Absolutionem, Sacerdotem eum sistere nudum, dextri pedis pollici alligando Caniculam, quam ergò secum circumducit in domo, aliquando per integrum diem aut diutiùs. Eo modo se habentem petere à Sacerdote Absolutionem, de suâ parte credendo seipsum esse purum. Deinde Sacerdotem ei respondere, Se non posse, sed Canem esse qui eum purificet. Posthac Sacerdotem dictam Aquam compositam super caput ejus septies fundere, & unum ejusdem haustum ei propinare, & hoc modo eum absolvi. Hanc Pœnitentiam esse caram, quia posteà tenetur amicos tractare apud domum Sacerdotis. Autore interrogante, An Sacerdos hoc modo faceret fœminis? responsum est, Sacerdotis uxorem aut ancillam id facere fœminis. Eos ad quemvis moribundum adducere Caniculam, quam super ejus pectus collocant; & dum ultimum halitum expiraturus est, eos morientis ori applicare Os Caniculæ, interim*

efficientes

efficientes ut eo modo ſe habens latret bis, ita ut moribundi anima intret in Canem, qui eam tradat in manum Angeli eandem accepturi. Eos quemvis mortuum Canem extra urbem portare, & pro eo Cadavere Deum precari, quaſi beſtia per illorum preces beneficium acciperet poſt mortem.

Dari multas beſtias quas amant, & alias quas odio habent, utpote non à Deo creatas, ſed ortas ex corpore Diaboli, cujus naturam retinent. Eos cum admiratione amare Vaccas & Boves & Canes, nec eos edere carnem vaccinam. Eos odio habere Colubros, Serpentes, Lacertas, Rubeta, Ranas, Cancros-piſces, Sorices, Mures, & (ſupra omnes) Feles, quas dicunt referre Diabolum dantem eis tantam fortitudinem ut difficile ſit eas occidere; ſeque velle Soricum & Murium incommodum ferre potiùs quàm Felium. Quoad animalia noxia, Gavros ægrotantes conducere aliquos qui exeuntes ea trucident, quod morientium bonis operibus eſt accenſendum. Eos autem talia habere exoſa, quia credunt illa eſſe inſtrumenta quibus Diabolus tormenta infligit damnatis; ideóque illud eſſe bonum opus: eoſque talia perdere, ut ita Diabolo inſtrumentis deſtituto, Animarum quæ in Gehennâ ſunt tormenta mitigari poſſint.

Horum ſaniores potiùs credunt talium beſtiarum formâ dari Diabolos qui hominibus pœnas infernales irrogabunt. Atque Canicula tam in alicujus Pœnitentiâ quàm in Obitu, non eſt ad tradendum Angelo Animam, ſed ad tam Pœnitentis quàm Defuncti Peccata aſportanda, ut apud Judæos erat Hircus emiſſarius. Cum multis aliis quæ animadverſione indigent.

XIX. Pag. 416. Magna Mediæ urbs τὰ 'ΕΚΒΑ'ΤΑΝΑ ſeu 'ΑΓΒΑ'ΤΑΝΑ (apud Æſchylum in Perſis *Agabatarum,*) ſynonymam habet in Syriâ urbeculam Arabicè dictam بتانة *Battána,* Stephano αἱ Βατανέαι, Judithæ I. 9, Βεταίνη, cujus Civis eſt البتاني *Al Battáni,* unde celebris Aſtronomus *Al Bategnius.* Et hinc conſtat quòd 'ΕΚΒΑ'ΤΑΝΑ ſeu 'ΑΓΒΑ'ΤΑΝΑ ſit corruptela pro 'ΕΑΒΑΤΑ'ΝΑ ſeu 'ΑΑΒΑΤΑ'ΝΑ.

At prorſus diverſum quid eſt ejuſdem nominis urbs in Mediâ, in cujus linguæ genuinis vocibus dictus Articulus *Al* nunquam uſurpatur. Vernaculè igitur الابادان *Aabadân* ſeu آبادان *âbadân,* (ſive ut ſonari poſſit, *Aabatán* ſeu *âbatán,*) eſt *locus valdè habitatus incolarum frequentiâ gaudens,* q. d. *Habitatio frequentata & ſelecta.* Et cùm Ptolemæus ponat 'ΑΚΒΑ'ΤΑΝΑ in *Tropatenâ* ſeu *Atropatiâ,* præcipua ibi urbs eſt تبريز *Tabrîz* ſeu *Tavrîz* (vulgò *Tauris,*) quæ propter

editiorem

editiorem & frigidiorem situm, haud immeritò pro Regum *Æstivario* electa fuerit & hodie eligitur, & valdè probabiliter pro veterum *Ecbatanis* habita est. Adeò ut 'AKBATA'N cum K epenthetico plenioris soni causâ, sit pro 'AABATA'N seu 'ABATA'N. Et postquam à Zoroastre ibi primò ordinata esset custodia τῦ *Adur* seu *Ignis*, illa ipsa urbs *Tabrîz* tam olim quàm hodiè dicta est آذر آبادگان *Adur Abâdaghân*. In istis *Ecbatanis* Daniel propheta olim Βᾶρις seu *Turrim* ædificasse dicitur. Græci autem videntur cum *Ecbatanis* sibi notis in Syriâ, conformasse nomen *Ecbatana* in Mediâ, quamvis ægrè ad eundem sonum adduceretur.

Ex D. Henr. Lordio Notata, & in eum Animadversa.

XX. *Lordius* in Epist. Ded. narrat *Persarum superstitionem (ut apparet ex Socratis Eccles. Hist. lib. 7, cap. 8,) à Marûtha Mesopotamiæ Episcopo multùm debilitatam fuisse in opinione Jezdegerdi Persicorum Regum ultimi, qui vacillante fide*, &c. Fallitur autem *Lordius* in *Yezdegerdi* personâ: fuerunt enim ejusdem nominis Reges tres, & is cum quo *Marûtha* (*Episcopus Miyaphârekein* in confiniis Mesopotamiæ) de Christianitate tractavit, erat eorum penultimus, viz. *Yezdegerd filius Sapor*; non autem ultimus qui *Yezdegerd filius Shahriyâr*. Iste verò *Marûtha* missus fuit Legatus in Persiam à *Theodosio juniore* Imp. de quo videas Abulpharagium.

Lordius p. 8, quasi tot Custodes huic Mundo præfectos, (quinam sint nominando, sed quales sint tacendo,) enumerat *Signa cœlestia* eaque ordine inverso: nam pro 1, حمل *Hamal*, i.e. *Aries*; 2, ثور *Sor* seu *Saur*, i.e. *Taurus*; 3, جوزا *Jozâ* seu *Gjauzâ*, i.e. *Gemini*; 4, سرطان *Sertân*, i.e. *Cancer*; 5, اسد *Asad*, i.e. *Leo*; 6, سنبله *Súmbola*, i.e. *Spica* seu *Virgo*; 7, ميزان *Mizân*, i.e. *Libra*; 8, عقرب *Acrab*, i.e. *Scorpio*; 9, قوس *Caus*, i.e. *Arcus* seu *Sagittarius*; 10, جدي *Jedy*, i.e. *Capricornus*; 11, دلو *Daloo*, i.e. *Situla* seu *Aquarius*; 12, حوت *Hoot*, i.e. *Piscis*: pro his inquam (unum omittendo) ille ponit *Hamul* Præfectum cœlis, & *Acrob* Angelis, *Joder* Soli & Lunæ & Stellis, *Soreh* terræ, *Josab* aquis, *Súmbolah* bestiis, *Daloo* piscibus, *Rocan* arboribus, *Cooz* viris & fœminis, *Sertan* & *Asud* Diabolo & malis spiritibus, ne Creaturas lædant. Pag. 11, 12, &c. ad 23, ea quæ de *Zertoosto* narrat, ab aliis paulò aliter narrantur: sed cùm sint fabulosa, parum refert. Quod autem dicit *Canem esse Persis exosum*,

ſum, eſt planè falſum, cùm *Canem* multùm æſtiment: at cujuſvis animalis *Cadaver* & *Oſſa mortua* odio habent, ut res immundas.

Pag. 27. Triplex Scriptorum Zoroaſtris diviſio fere convenit cum eis quæ tradit Tavernier. Ea itaque conferantur.

Pag. 41, 42, incautè loquitur quaſi totiùs Anni feſta eſſent tantùm 6: ſed hoc intelligendum eſt de 6 Feſtis Creationis. Poſt hæc ſingula Feſta ponit totidem Jejunia, ut vocat: ſed jejunando intelligendum eſt *parum edere*, ſc. ſemel tantùm in die, & non pluries. Aliàs enim pura & ſtricta Jejunia non habent. Ciborum ſuorum partem ut Oblationem pro Sacerdotibus portant ad Templum dictum *Eggaree*; quod fortè ſit vel اجامع *Eggjami*, vel Luſitanicum *Igreſia*.

Pag. 44, inter alios accendendi modos, tradit Ignem ſacrum accendi poſſe ex ordinario Igne Culinario, vel ex Igne quo Indi Cadavera comburunt: ſed hæc ſunt planè falſa.

Pag. 47. Quando aliquis Puer poſt Baptiſmum confirmatur, & Tunicâ & Cingulo è pilis camelinis donatus in Religionem admittitur, Sacerdos orat, *Ut omnibus diebus vitæ ſuæ Deus efficiat eum verum Aſſeclam Religionis Perſicæ, cujus Signum eſt talis Tunica, & Cingulum: & ut nunquam aliam aliquam legem ſequatur præter illam Zertooſti: & ut Ignem ſacrum honorare perſeveret: utque de nullius cibo edat, nec ex ullius poculo bibat, ſed ſemper de ſuo proprio: & ut ſemper Perſarum Ritus & Cæremonias obſervare pergat.* Et ibidem de eorum Nuptiis agens, eas quinquefariàm dividit in 5 genera: quorum primum eſt *Shauſan*, quod eſt inter alicujus Filium & alterius Filiam tempore pueritiæ (illis inſciis) contractum ſolo conſenſu Parentum: hocce nuptiarum genus multùm æſtimatur & cœlum mereri putatur, quia tam maturè providetur. 2. Secundum genus vocatur *Chackerſon*, quod eſt perſonæ viduatæ, ſcil. ſecundæ nuptiæ. 3. Tertium genus eſt *Codeſherdhaſan*, quando fœmina exquirit ſibi maritum. 4. Quartum eſt *Eckſan*, ſcil. quòd quando aliqua perſona moritur innupta, procuratur aliqua alia perſona quæ defunctæ perſonæ matrimonio jungatur; cùm reputent matrimonii ſtatum eſſe tam beatum ut æternam felicitatem tandem mereatur. Iſte nubendi mos præcipuè obtinet apud ditiores, qui pretio tales nuptias procurare ſolent. 5. Quintum vocatur *Ceterſon*, quando Pater aliquis Filiis deſtitutus, Filiæ ſuæ Filios pro ſuis adoptat ut in nuptiis dentur: eum enim reputant infelicem qui deſtituitur Liberis in matrimonium collocandis.

Quoad nuptiarum cæremonias, Vir & Fœmina circa mediam noctem

noctem convenientes in domo, (nuptiæ enim non celebrantur in Ecclesiis,) collocantur super Lecto, astantibus duobus Sacerdotibus, quorum unus est ex parte Viri, alter ex parte Fœminæ, qui (unà cum utriusque Consanguineis à Sacerdote assignandis,) in signum fertilitatis manibus tenent Oryzam in nupturientes spargendam, eis apprecando fœcunditatem in generatione suâ. Deinde ille Sacerdos qui est ex parte Viri, imponendo digitum in frontem Fœminæ, ab eâ quærit *An habebit istum Virum in maritum suum?* Et illâ assentiente, alter Sacerdos qui ex parte Fœminæ (imponendo digitum super frontem Viri,) eandem quæstionem ei movet. Hoc modo habito utriusque consensu, jungendo manus mutuò sibi invicem promittunt; sc. Vir ut eam sibi obliget, promittit se daturum tot aureos *Dinâros* (valoris sesquilibræ Anglicanæ;) quo quidem Promisso ille insuper obligatur omnia ei necessaria durante vitâ administrare & suppeditare. Et Fœmina ex suâ parte promittit omnia sua Bona illius esse. His utrinque factis, dicti duo Sacerdotes spargunt super nuptos dictam Oryzam, precando ut Deus eos multis Liberis fœcundos reddat; ut sint sicut Semen in Spicis tempore messis, & ut cum unanimitate in matrimonii statu diu vivant. Hoc modo peractis cæremoniis, Fœminæ parentes Dotem solvunt: Viri enim non dant. Et posteà Festum nuptiale per octiduum celebratur.

Quoad Sepulturas, eorum Sepulchretum constituunt duo ædificia rotunda & satis capacia à seinvicem aliquantùm distantia, quorum tectum declive est versus centrum, in quo est Foramen ad excipiendum cadaverum saniem, dum juxta ejusdem tecti latera jacent Cadavera aëri & volucribus exposita. Horum ædificiorum alterum *album* est pro iis quorum vita & conversatio fuit laudabilis: alterum verò *nigrum* pro iis qui aliquo vitio fuerunt infames, de quorum itaque salute dubitatur. Quoad sepulturæ cæremonias, quando aliquis est moribundus, accersunt Sacerdotem, qui in ejus aurem hoc modo orat, *O Domine, præcepisti ut non offenderemus, sed iste homo offendit: ut faceremus Bonum, sed iste homo fecit Malum: ut te adoremus, sed iste homo neglexit te adorare. O Domine, ei condonato omnia ejus Peccata, omnia ejus Malefacta, omnes ejus Neglectus.* Eo autem defuncto, Sacerdos non ei appropinquat, sed ad 10 pedum distantiam dictat quinam debent esse Vespillones qui eum exportent super Feretro ferreo; cùm lignum non sit morticinio polluendum, quia est pabulum Ignis quem reputant sacrum. Et funus comitantibus interdicitur

citur Sermonis usus, quia Sepulchrum est quietis & silentii locus. Et Vespillones ad Conditorium venientes, Cadaver ibi deponunt; dum Sacerdos ad commodam distantiam stando, sepulturæ officium hoc modo recitat, *Iste frater noster dum in vivis, constabat ex 4 Elementis: & cùm jam mortuus sit, quodvis Elementum suam partem capiat; terrea pars abeat in Terram, aërea pars in Aërem, aquea pars in Aquam, & ignea pars in Ignem. His factis supplicant ad Sertân & Asud (qui Diabolo & malis Spiritibus præficiuntur,) ut istum Fratrem ab eorum læsione tutum conservare velint, dum Lustrationis causâ ad sacrum Ignem se recepturus sit.* Supponunt enim Animam post decessum, circa corpus super terram volitare per triduum; quo toto tridui spatio Diabolus ei molestiam inferre satagit; quam itaque ut evitare possit, ad sacrum Ignem fugiens, Asylum ibi quærit: hoc autem triduo absoluto, finalem Gaudii aut Supplicii sententiam recipit. Et propter hanc suam opinionem, durante isto triduo omnes Amici (quantum eis vacaverit,) frequentant Conditorii locum, Mane, Meridie, & Vesperi fundendo preces ut Deus defuncti misereri & omnia malè actæ vitæ peccata ei condonare velit. Isto autem triduo elapso, & definitivâ sententiâ [in meliorem ut sperant partem] datâ, die quarto convivium celebrantes, luctum suum concludunt. Ex hacce Lordii relatione videtur, quòd superior Formula quâ cuique Elemento suam partem tribuunt, haud multùm abludat à nostrâ, *Terra ad terram, Cinis ad cinerem, & Pulvis ad pulverem abeat.*

Addenda p. 537, l.31, lege *concipiendum, cui nomen Senoiet-hotius.* Sed sciendum est Tavernierum ad instar Plagiarii hocce de *Gavris* Paragraphum (& fortè multa alia) desumpsisse ex alio Itinerario Gallico *ed. Lyons* 1671, in 8°, cujus Autor est P. G. D. C. i. e. *Pere Gabr. de Chinon,* qui 30 annos in Persiâ transegit. Sequens hoc de *Gavris* extractum pro me fecit amicissimus & ingeniosissimus D. *Jo. Marshal* Londinas. Is sui Libri p.429, legit *Dodon* pro *Dodou.* Notandum autem quòd pro Tavernieri *Senoiet-hotius* iste autor rectiùs legat *Seaoushons.* Deinde p.538, l.3, lege *Paradiseos non visuros faciem Dei nec Angelorum, excepto uno qui semper adest ad famulandum eis.* p.538, l. 28, lege *repudiare. Non possunt in uxores ducere consanguineas suas, nuptiis intra tertium gradum prohibitis.* p. 539, l. 11. pro *mundè pastam quæ non comederit stercora,* lege *si modò (aliter quàm anteà) in distincto aliquo loco aliâ diætâ pasti fuerunt porci per integrum annum priusquàm mactentur: nam sine istis circumstantiis porcina est eis vetita.* p. 540. l. 8,

post *esse*, adde, *Eos interrogatos quid de isto Igne sentirent, respondisse, Sicut Sol inter Sydera & Rex inter Subjectos, talem esse hunc Ignem respectu aliorum ignium sublunarium: quamvis verò aleretur lignis quâ in re non differebat ab aliis ignibus, eum tamen miraculosè sustentari posse absque pabulo. Sacerdotes singulis mensibus hujus Ignis partem distribuere Laïcis, pro quo favore satis carè solvunt. Ad ædes verò suas portant, credendo inde esse causam abundantiæ omnium rerum in familiis suis: & coram eo collocant ægrotos suos, qui aliquando revalescunt: si non, id infidelitati tribuitur.* p. 541, l. 9, pro *nec edere vaccinam*, lege, *Vetitum est mactare tam Bovem castratum quàm Taurum, propter laborem suum in colendo terram. Eos etiam de Vaccis esse valdè cautos: earum tamen lac comedunt, & annosas mactant & edunt. Hoc autem animal præcipuè æstimatur, quia ab eo habetur materia ad purificationem & peccatorum expiationem. Eos reputare se pollui posse variis modis, quorum aliquos decenter memorare non possum. Præcipuè autem miror quòd Capitis & Barbæ pili quos quotidie gestant, reputentur immundi, & resectos foràs è domibus suis exportent: Sacerdotes autem nunquam resecare suos. Et, si pectinando Caput aut Barbam, aliquis pilus cadendo in vestes, ibi manserit per plusquam dimidium diem, tales vestes urinâ vaccinâ lustrandæ sunt. Et, si talis immunditiei aliquid in terram ceciderit, talis terræ superficies diligenter derasa, exportanda est ad locum ejusmodi rebus peculiarem. E naso quoque & quâvis aliâ corporis parte fluens sanguis, censetur inducere pollutionem urinâ vaccinâ lustrandam; quæ tamen aliâ quâvis aquâ posteà lavetur. Et quâvis harum leviorum pollutionum occasione tenentur fætidam suam aquam lustralem adhibere, quamvis posteà (ut dictum) aquâ mundâ se lavare possint. Istum urinâ lustrandi morem non esse solis Persis peculiarem, sed usurpari etiam apud Indos. Hunc tamen morem non fuisse ab eorum Prophetâ institutum, sed originem habuisse ab aliquo homine tempore Adami*, &c. ut supra dictum est. [Ad hunc locum Curiosus quidam Observator addidit, *In Lusitanorum Nosocomiis jam morem esse post febres diu bibere urinam vaccinam sicut naturæ restaurativum quiddam, eodem modo quo in Angliâ bibitur Decoctum amarum: & hancce Indicæ medicinæ praxin nuper etiam in Londino obtinuisse.*] Posteà sequitur, *Ad dictum lustrandi morem teneri nubendos, (tam virum quàm fœminam) qui id faciunt in domo Sacerdotis. Quantum æstiment Canem, hinc constare, quia moribundis afferunt Caniculam quæ ultimum halitum excipiat, quod vocant* Animam excipere, *imaginando Caniculam (utpote puriorem) eam*

Angelo

Angelo tradituram. Sic etiam in Expiatione seu Absolutione Caniculam Sacerdote puriorem reputant. *Eos abhorrere à felibus, propter Mohammedem quem odio habent, affirmantes illum maledictum habuisse felinam faciem & caudam, ut & habuit Alexander; istúmque genitum fuisse à Diabolo, qui ipsum suis proprietatibus donavit, ita ut difficile esset eum occidere: ideóque nemo felem alit in domo suâ. Eos necare Ranas, &c. quia polluunt Aquas; & Formicas, quia furantur plus granorum quàm eis sufficiat ad vivendum. Eos mortuis suis detrahere vestes meliores, & induere deteriores.* [Orientales enim in Lecto dormiunt cum Induculâ & Subligaculis, &c.] *Persas esse robustos & salubres: & affectare vestes saturi coloris lutei, quales etiam sunt Pallæ muliebres. Pudet eos fateri suam de mortuorum statu hariolationem à volucribus cadavera invadentibus: eos autem talia potiùs observare ad sciendum an corpus citò reduceretur ad Sceleton, quia diu manere incorruptum, esset malum omen. Proximo post funera die, consanguinei parant tam defuncti quàm uxoris & liberorum Imagines, quibus apponunt convivium triduanum; quod posteà ab amicis comeditur, & reliquum pauperibus datur. Interrogati cur talia facerent, respondebant Animas hisce rebus refici, sæpè talibus conviviis adesse, & pios sæpenumerò cum eis conversatos fuisse. Posteà interficientes invisa animalia, Eleemosynas erogant pro animabus defunctorum, quæ ad Infernum ituræ si meritis præponderant peccata, vel ad Paradisum si peccatis præponderant merita: vel si ambo adeò æqualia sunt ut differentia discerni nequeat, tum eunt ad medium aliquem locum dictum Estemagoon. Alia dari loca parata mortuis Infantibus qui nec merita nec peccata habuerunt: & peculiaria parari loca pro undecim generibus hominum, inter quos numerant destitutos Liberis per quos aliquid mererentur eos educando in timore Dei. Pontem judicii desinere in arctâ angustiâ, adeò ut ibi euntes inde cadant in gehennam inferiùs. Exportato cadavere, tanquam pollutam abradunt & exportant superficiem terræ in quâ jacebat aut moriebatur. Tantùm viri & pueri ex ephebis excessi, possunt mactare cibum quem comesturi sunt: & Sacerdotes non debent edere nisi id quod ipsi mactaverint & eorum uxores coxerint. Quando edunt (si non adsit aliquis peregrinus) retrorsum jactant capita, ut cibus sine tactu labiorum in ora cadat: & eodem modo elevantes poculum, in ora sua effundunt potum: affirmantes hoc esse ad imitationem Avium & aliorum aliquot animalium retrorsum jactantium capita; nam quasi Deo essent gratabundi pro beneficiis, sursum aspiciunt, ad docendum nos hac corporis positurâ Deo quoque gratos esse*

 pro

pro omnibus suis beneficiis in nos collatis. Habent in anno 4 Festa solennia, scil. primum in Æquinoctio verno per 15 dies. Secundum dictum Camse Kadîm *per 5 dies, quod transigitur Precibus & Eleemosynis pro mortuis. Tertium vocatur* Geshim Kadîm, *in quo se invicem mutuis conviviis tractant. Quartum vocatur* Melegom, *in honorem 25 Angelorum qui Throno Dei propinquiores sunt & in ejus ministerio & mandatis occupantur; qui tamen Divinam præsentiam non aspiciunt. Alia etiam dari Festa: & mensis etiam diem 12^{um} atque 21^{um} insuper per eorum Legem Sacros haberi: quod tamen non est in hodiernâ eorum praxi; fortè propter paupertatem, cùm à quotidianis operibus tamdiu abesse non liceat. Jejunia sunt per 5 dies in anno, in quorum tribus nihil omnino comedunt; & in duobus semel tantùm sub nocte: ajunt autem Laicos non teneri ad hoc, quod ergò Sacerdotibus observandum relinquitur. Inter notabiliores monarchiæ suæ periodos, observant Victoriam Alexandri Magni; quem tamen nolunt in suorum Heroum numerum inserere, ne hoc modo horum magnanimitatem minuere videantur: ajunt autem eum à Diabolo genitum fuisse sequente modo;* viz. *Pater matris Alexandri fuit Princeps tributarius τῷ Darâb seu Dario, qui multis auditis de ejus filiæ pulchritudine, eam in uxorem expetivit ab eo, qui libens eam missurus erat. Interim verò Diabolus ejusdem virginis amorem expetens, seipsum transformavit in nigrum Turbinem, quo involvebat virginem, quæ exinde evasit nigerrima & tumefacto ventre deformata: hocque horribili statu adducta fuit coram Darâb, qui tali spectro terrefactus, eam remisit ad suum patrem, cui peperit Monstrum quoddam infernale aspectu terribile, præsertim cum auribus asininis; sub quâ formâ totam Asiam vastavit cum potentiâ irresistibili quia plus quàm humanâ. Post Alexandri mortem, aliquis ex ejus Ducibus cui nomen* Ardeoun *qui Gavrorum regioni præfuit, exactus fuit per* Shâh Ardeshîr, *qui restituit Monarchiam & Religionem, quæ duravit usque ad tempora τοῦ* Omar *successoris Mohammedis, qui istam regionem subegit.* [Ardeoun est اردوان *Ardavân*, scil. *Artabân*.]

Addenda ad pag. 519, l. 10, post *Exarata*, adde, Hanc nostram opinionem quòd ista sint *confusanea quædam*, jam corrigendam volumus; rectiùs docendo, quòd ex accuratiore examine & strictiore collatione planè comperimus hæc etiam esse Punica, sed diversi Scriptoris seu Sculptoris manu (quasi *cursivâ scripturâ*) in marmore exarata, & malè formata seu multùm deformata. Hoc itaque comperto, pro 8 ejusdem lineis quas suprà promiseramus, jam (ex Chartis quas olim ad me

me misit Vir Amplissimus *D. Chardin,*) damus illam Inscriptionem totam & integram 14 lineis constantem, (quæ duplex Inscriptio videtur,) ut Lectori eam cum aliis meliùs conferre liceat. Notandum verò est quòd Persepolitana sunt inscripta Punicè cum Interpretatione Græcâ, Palmyrena verò inscripta sunt Græcè cum Interpretatione Punicâ. Et quidem Palmyræ tam Punica quàm Græca videntur scripta 200 aut 300 post Christum annis.

Ad pag. 493, l. 19, post *opera*, adde, Isti populi in intimo domûs sive penu tanquam in Larario habent quisque suum Penatem Larémve (quem colunt,) qui videtur Patriarchæ *Seth* imago seu statua; quia is fuit primus eorum in Religione Antistes, cujus nomine possident suprà memoratum Librum; quem unà cum dicto Lare adeò clam habent inter solos suos, ut quicunque eorum alicui peregrino monstraverit, mox à suis trucidetur. Ægrè enim cum vitâ suâ evasit aliquis eorum qui Europæo Gallo revelasse suspectus, nisi quòd uterque se solenni juramento purgaverit.

Sequens de *Yezideis* & *Durziis* Extractum humanissimè pro me fecit supradictus Amicus, idque ex Libello Gallico *par le Sieur Michel Febvre, Par.* 1675, 8°; qui per 12 annos in Oriente fuit linguis addictus. Sic ergò incipit p. 318, Isti *Jezidæi* nec sunt Mohammedani nec Christiani, sed his addicti potiùs quàm alteris; hos enim vocant suos Compatres: in Turcas autem adeò aversi, ut si irati aliquod Animal vituperant, id vocent Muslemanum. Bibunt vinum & edunt porcinam, sed non nisi per vim circumcisi. Nullâ vi adacti maledicent Diabolo; adeò ut aliqui ex eis excoriationem passi sunt potiùs quàm tale quid facerent. Nam (inquiunt) non possumus salvâ conscientiâ maledicere alicui creaturæ quæ est Dei Creatoris, quia nullum est hujusmodi præceptum in Scripturis ullis: nec quidem (sicut Turcæ & Christiani) tenemur conviciari Diabolo, quamvis valde inobedienti & contra Deum rebelli; ne plusquàm tenemur maledicere cuivis Aulæ Ministro qui è sui Principis favore excidit: imò è contrà tenemur ei benè precari, quia aliquando fortè apud Principem suum in favorem redeat, &c. Nolunt quidem libenter nominare Diabolum; qui ergò potius per periphrasin vocatur *Pavo-Angelus*, vel *Is quem nostis*, vel *Nostis quis sit*, vel *Ille cui stulti & ignorantes maledicunt.* Aliquo die cùm essem cupidus visendi rudera Monasterii Simeonis Stylitæ, Jezidæorum (qui me illuc deduxerunt) aliquis mihi monstravit fissuram in rupe, infra quam erant rudera civitatis magni-

tudine æquantis urbem *Blois*: hæc dum contemplaremur, quæsivit an scirem causam fissuræ dictæ rupis? Cúmque me ignorare agnoscerem, regessit quòd infideles illuc persequebantur Jezidæum aliquem; quo (potiùs quàm malediceret *Pavoni-Angelo*,) illuc fugiente, totus Mons se aperiens illum excepit & protexit: quo facto, attoniti inimici ejus condonari petientes, ad ejus religionem conversi sunt. Mons autem mox rursus coalescens, in hujus miraculi memoriam parvam tantùm fissuram reliquit. Cúmque essem in eorum potestate, non ausus sum ridere. Et variis modis tentando, non potui eos adducere ut *Pavonis-Angeli* aliud nomen darent; quod noluerunt facere nisi per circumlocutionem. Jezidæorum Habitus est tantùm duorum colorum, sc. vel *Albus* vel *Niger*; qui ergò distinctionis causâ vel *Albi Jezidæi* vel *Nigri Jezidæi* vocari solent. Horum *Nigri*, qui *Sacerdotes*, sunt uxorati vel unâ vel duabus uxoribus: & volunt ut *Albi* eos vocent Titulo *Pauperum*, quamvis non sint pauperes. *Albi* non possunt ex habitu distingui à Turcis, nisi ex Indusiis, quæ non habent à Collari longam fissuram, sed tantùm rotundum foramen per quod transmittatur Caput: quod non caret suo mysterio, cùm sit in memoriam *Circuli aurei* seu *luminosi* qui post 40 dierum Jejunium cecidit in Collum magni eorum Sancti *Sheich Adi*. Omnes (tam *Albi* quàm *Nigri*) sunt ejusdem Religionis, Vota nuncupantes & sacras Peregrinationes suscipientes, prout faciunt Turcæ & Christiani. Non habent Templum ubi Deum adorent, nec unquam (nisi curiositatis gratiâ) in Turcarum Mosqueas ingrediuntur; quod proculdubiò lubentiùs & meliori cum effectu facturi essent in Christianorum Ecclesias, si non metuerent ne eo nomine malè tractentur à Turcis. Peccatum ducunt minimum quidvis à Barbis suis suis abscindere: unde eas perpetuò crescere relinquunt, præsertim mystaces, quas ad tantam promittunt longitudinem, ut in ora porrigantur: & quosvis odio habent ut Hæreticos qui propter decentiam aut convenientiam aliter faciunt. Per totum annum non habent nec Festa nec Jejunia, nec quodvis solenne tempus Divino cultui assignatum; sed tota eorum Religio consistit in non nominando Diabolum nec ei maledicendo, atque in distincto quodam Habitu, & in canendo quædam Cantica in honorem Jesu Christi & Virginis Mariæ & Mosis & Zachariæ, (& aliquando Mohammedis,) quæ ex quâdam vanitate à seinvicem addiscunt, vocem modulando ad Tamburam quâ in amicorum Visitationibus & Epulis ludunt. Non habent Libros aut

aut Literaturam; adeò ut in tam profundâ ignorantiâ viventes facilè ad quidvis credendum inducantur. Ex cœcâ Traditione aliquantulùm credunt in Biblia & in Evangelium, & eorum aliqui in Alcoranum; asserentes hos tres Libros à cœlo venisse. Inter orandum convertunt faciem ad Orientem, non ad Austrum ut Turcæ. Quamprimùm summo mane orientis Solis radii in eorum tentoria projiciantur, omnes consurgunt & conjunctis manibus Deum colunt: & hinc est quòd aliqui crediderint eos esse Idololatras colentes Solem ut primum Principium & Creatorem; quod de illis non est verum. Referunt & credunt varia Christi miracula nunquam in Evangelio memorata nec unquam Christianis nota; viz. quòd Christus primo nativitatis die afsâ voce loquebatur, & quòd à mortuis suscitabat aliquem qui obierat ante mille annos, idque ad liberandum à calumniâ & iniquâ censurâ matrem suam Sanctissimam, & ad probandum eam concepisse illum absque contactu hominis, & per solam inspirationem Dei. Illis licitum est repudiare uxores eum in finem ut fiant Superiores Nigrorum Jezidæorum, vel ut fiant Eremitæ; sed propter nullam aliam causam. Uxores emunt, idque pro 200 Coronis, quod est statum pro omnibus conditionibus & qualitatibus pretium, sive sint divites seu pauperes, formosæ seu deformes: & uxoris pater accipit pecunias. Hoc autem est quia uxores solent despectui haberi & tractari ut vernæ. Sæpe in uxores ducunt Avunculi aut Materteræ filias; & hoc modo mutuam duarum Sororum elocationem instituunt sine ullo pretio ex utrâque parte, quod inter orientales Christianos illicitum. Si aliqua nupta in adulterio capta est, vel Pater vel Frater eam trucidat, & Mœchus luit pretium trium uxorum, sc. 600 Coronarum; vel aliàs eum trucidant si non vult vel ex paupertate non potest dictum pretium solvere. Vel si consanguinei eum non trucidant, Turcarum Magistratus mulctam imponit: at si ambo trucidantur, nihil ampliùs potest fieri. Omnes viri ingredientes domum ubi aliqua fœmina trucidata fuit, per modum approbationis, gladium vel cultrum suum in cadaver adigere solent. Vinum bibere affectant ad excessum: & ex naturali illâ inclinatione evadunt ebrii, non obstante Turcarum prohibitione. Sæpenumero Vinum dignantur venerabili nomine *Sanguinis Jesu Christi*: & quando inter convivandum aliquis alteri offert poculum vini, id facit his verbis, *Accipe Calicem sanguinis Jesu Christi*. Ille cui propinatur, quamvis gradu superior, osculatur manum propinantis; & omnes qui ibi adsunt surgentes, decussatis super pectora manibus

humiliter

humiliter se flectunt donec biberit: & deinde posteà quisque locum suum capessit. Hæ cæremoniæ quas sæpiùs vidi, cum aliis quibusdam consuetudinibus Christianorum, inducunt me credere eas fuisse derivatas ab Arrianis aliisve Hæreticis, & processu temporis in hanc formam mutatas; vel aliàs habuerint eas ex illâ unione quam cùm aliis Hæreticis contraxerint in suî defensionem contra Turcas inimicos suos. Poculum ori admovent ambabus manibus: & aliter fecisse, indecorum esse judicatur. In Nigrorum Salutationibus, alter alterius manicam osculatur: eæ autem Alborum sunt ad morem regionis. Si sibi obviam fiunt *Albus* & *Niger*, iste solus accipit osculum super Habitum suum. Omnia nigri Habitûs frustula seu panniculos tanquam tot sacras Reliquias conservant: &, si tale quid in terram ceciderit, accipientes illud osculantur, super Capita sua ponentes, & deinde tutò reponentes; donec tandem processu temporis coacervaverint vastas quantitates talium nigrorum panniculorum, quibus Culcitras & Pulvinos implent loco lanæ: & hinc nascuntur multi pediculi & reptilia alia. Solenne eorum juramentum est, *Per virtutem Habitûs nigri*; &, *Per caput eorum qui habent honorem eundem induendi.* Et quamvis talis Habitus niger formâ non differat ab aliis, ejus tamen partes vocantur nominibus dignioribus; uti pro *Turbend*, dicitur *Mitra*; pro *Vestimento*, dicitur *Humerale*, &c. Asserunt istam venerationem quam nigro Habitui tribuunt, esse quia refert eum τȣ̃ *Jezid* seu *Jesu Christi*, quem plerique eorum credunt eandem personam differentibus nominibus vocatam. Si quis cupit fieri Jezidæus niger, aliquot diebus in antecessum tenetur famulari Superiori: quo facto, exuit vestes suas omnes excepto panniculo ad tegendum pudenda: & hoc modo se habentem, alii duo aures ejus apprehendendo deducunt ad Superiorem, qui nigram Tunicam ei offert his verbis, *Ingredere in Ignem, & scito te in futurum esse Discipulum Jezîdi: & in illo statu propter amorem Dei, à reliquo humano genere perpessurus es multas injurias, dedecora, & persecutiones: iste enim Habitus te exosum reddet omnibus nationibus, Divinæ autem Majestati gratissimum.* Deinde dictam Tunicam induit, dum omnes qui adsunt pro eo orant. His factis, dictus Superior eum ambabus ulnis amplectitur, & ejus manicam osculatur, quod idem faciunt omnes *Nigri* qui adsunt, quibus etiam ille reddit similia; non autem *Albis*, qui sunt tantùm Seculares. Et ab illo tempore incipiunt eum compellare *Cutchac* seu *Clercum* sive *Discipulum.* Et tunc tandem ille parat convivium pro omnibus tam amicis

quàm

quàm peregrinis. *Nigris* permittitur de quovis animali edere: ſed eis non eſt licitum illud mactare, quippe quod ab aliis qui non gerunt Habitum, faciendum eſt. Plerique adeò ſcrupuloſi ſunt, ut inter ambulandum maximè caveant à calcando ſub pedibus quamvis Formicam aliudve Inſectum; nec Pediculos ſuos necant, ſed potiùs abjiciunt; unde pediculoſi evadunt. Quando taxantur de nimiâ miſeratione erga animalia, præſertim ea quæ parantur pro uſu & nutrimento hominum, regerunt, *An tu libenter ab humano genere eodem modo tractaberis ſi eſſes in loco eorum? Quis enim novit an non eorum Anima aliquando animaverit* [ſeu *informaverit*] *aliquam Creaturam humanam? & præterea poterit eſſe ut in die Judicii à Deo implorent vindictam pro ſuo ſanguine quem tu gratis effudiſti pro tuâ voluptate.* Si in conſortio aliquis habet cum alio rixam, ille qui fecerit injuriam alteri, tenetur veniam petere ſequente formâ; viz. Surgit, & ambabus manibus vultum tegit, & decuſſatis cruribus ſe humiliter inflectit coram Supremo eorum qui tunc adſunt, confitendo culpam ſuam: quo facto, dictus Supremus Admonitionem ei impertit, ſuper eum precando, & mittit eum ad adverſarium amplectendum, & ad oſculandum manus omnium *Nigrorum Jezidæorum* qui tunc adſunt. Si adhuc plus rixæ ſuperſit, adit domum Superioris, qui eaſdem cæremonias rurſus præſtat: & prætereà jubet reum per modum Sacrificii dare Ovem & Dolium Vini. Adeò ut omnia iſta pœnitentialia cum humilitate & ſolennitate præſtita, plerumque deſinant in profundâ Ebrietate. Eorum Habitationes ſunt nigra Tentoria ex pilis caprinis circumſepta arundinibus aut ſpinis. Horum Tentoriorum forma eſt vel oblonga vel quadrata, differenter ab eis Turcomanorum, quæ ſunt rotunda. Unà cum Gregibus migrant à planitiebus ad montes ſecundùm anni tempeſtates Æſtatis aut Hyemis. Caſtrametantur formâ circulari, in medio relinquendo locum pro Gregibus ut ſint à furibus & feris ſecuræ. Suos mortuos ſicut Canes ſine cæremoniis ſepeliunt; niſi quòd ditiores fortè ſepeliantur in aliquo Peregrinationum ſuarum loco, eis accinentibus ad Tambûram aliquot Cantica in laudem Jeſu Chriſti & Mariæ Virginis aut Jezîdi aut Moſis, meliore more quàm Turcæ qui inconditâ voce ululant ſicut beſtiæ. Non eſt licitum lamentari mortem *Jezidæi nigri*, utpote qui certò ad Paradiſum iverit: omnes enim lacrymæ & luctus culpantur; adeò ut cogantur mentiri gaudium, & convivari & canere & ſaltare, dum intus lugeant. Hujus populi numerus in Turcarum & Perſarum dominiis, eſt ſaltem 200 000,

qui omnes utuntur eiſdem ritibus, & in ſtrictâ amicitiâ inter ſe invicem vivunt. Pro Armis utuntur Arcubus & Gladiis curvis & Fundis, quæ omnia (præſertim Fundam) tractant dexteritate planè incredibili. Capucinorum Miſſionarii iſtorum converſationem frequentando & per montes cum illis commigrando, didicerunt eorum linguam, & in Catechiſmo inſtruxerunt atque baptizarunt duos eorum Superiores *Petrum* & *Paulum*, cum 13 aliis: & ulteriorem feciſſent progreſſum, ſi mali homines non impediviſſent tam bona opera. Iſtis Capucinis Jezidæi promittebant ſe pro natâ occaſione poſſe in campum Martium adducere 30 000 milites pro Rege Galliæ, quem vocabant *Regem cordium ſuorum*; pro quo etiam Preces publicas ad Deum fundebant, & Saltationes cum Hiſpanicâ gravitate ſat elegantes habuerunt, unà cum Cadentiâ inſtrumentorum muſicorum, ſc. *les Fluits*, *les Guittars*, & *les Timbrels* ſeu *Tabers*, ſcil. *Biſcay drums*.

Druzæi nullos habent Sacerdotes. Sunt gens bellicoſa, formidabiles Turcis, quos odio habent: amant autem ſympatriotas ſuos Maronitas. Proni ſunt ad Chriſtianitatem amplectendum. Inceſtum committunt patres cum filiabus, &c. Jezidæos odio habent eoſque occidere affectant, quamvis eâdem linguâ utantur cum Jezidæis, & ambo vocentur *Curdi*. Præcipua differentia eſt in Religione & Habitu: nam Curdi incedunt veſtiti ut ruſtici Turcarum. Sic ille. Cum his conferantur ea quæ ſuprà p. 491 de *Durziorum* Religione & Ritibus retuli ex ore alicujus Syro-Arabis Ladikienſis, quæ differunt ab his quæ habet D. Chinon; qui dicit eos ſe vocare Francorum fratres, qui in Palæſtinam venerunt ſub præſidio *Domini de Dreux* tempore *Godofredi Bullionenſis*. Reverendiſſ. & Doctiſſ. *D. Dr Marſh* Archiep. Dubl. poſſidet de *Durziorum* origine Librum Arabicum MS quem nondum vidi; qui fortè idem ſit cum eo quem mox memoraturus ſum. Nam *Pere Eugene Roger* edidit Itinerarium Gallicum cum Figuris, 1646, 4to, ubi p. 294 narrat hiſtoriam ultimi Principis *Durziorum Emîr Facbreddîn Ibn Maan*, Turcis dicti *Manogly*, qui huic Autori in Syriâ monſtravit Arabicum Librum Genealogiæ ſuæ deductæ à dicto *Godofrido Bul.* In iſto Libro relatum eſt, aliquem ex iſtius Principis Majoribus ortum & è Terrâ Sanctâ expulſum, ſe recepiſſe in Arabiam, ubi Saracenos deprædando victum quæſivit; donec tandem cum ſuis Sedem capeſſeret in Galilæâ ſuperiori juxta Jordanem haud procul à monte Libano, in Territorio ab Arabibus dicta بلاد دروزي *Blad Durûzi*, i.e. *regio Duruziorum*. Et à Turcarum Sultanis permiſſum eſt eis quietè vivere,

vere, modò (ut Arabes) Tributum solverent. Cùm autem isti (ut suprà notavimus) apud Herodotum memorentur, eorum origo altiùs petenda est, & remotiori antiquitati referenda.

Chamsi seu *Solares* sunt omnium Sectarum numero paucissimi : circa Mesopotamiam fortè sint 10 000. Non habent Sacerdotes, sed in Specubus suam Religionem adeò clam exercent, ut nemo unquam eorum cultum videre potuit ; nec eorum conversi unquam eundem revelarunt, propter metum suorum. Turcæ eos coëgerunt ad amplectendum aliquam Sectam eorum qui sub Turcarum Imperio degunt : ideóque adjunxerunt se Jacobitis Syriæ, eâdem cum eis formâ baptizantes liberos & sepeliendo mortuos: sed clam suos exercent Ritus, quod Turcæ non permiserant si Turcismum amplexi fuerant. Credunt Cœlum & Gehennam & diem Judicii, & Christum pro nobis crucifixum fuisse : sed nulla Sabbata & nullas Ecclesias habent. Usuram abominantur, & eo nomine odio habent Judæos : &, si emunt Equum aut alia bona à Judæo aut Mohammedano, cogunt eum jurare ea non lucrata fuisse per usuram : & præterea omnia lavant. In unanimitate vivunt, & valdè humani & hospitabiles sunt, atque bellicosi, Sclopetas tractantès optimè, quod sedendo faciunt.

Quoad superiora nomina, Tavernieri *Senoiet-hotius*, est mera corruptela pro altero apud Pere Chinon *Seaoushons*, quod Persicè rescribendum سیاوشان *Siâousbân*, i. e. *Fratres*, sc. *Fratrum* tertius eodem modo concipiendus. *Estemegoon* vulgari sono Persicè videtur esse ستمگان *Stemaghân* seu استمگان *Istemaghân*, i. e. *vim passi* : sc. compulsi & vi conclusi in loco, q. d. incarcerati. Eo itaque nomine videtur intelligi *vim passorum* locus : nam voces Persicæ incipientes à Vocali *Kesre*, pro scribentium libitu admittunt prosthesin literæ *Eliph*, ut شکم *Shikèm* vel اشکم *Ishkèm*, cum multis aliis. Apud Pere Chinon, *Dodon* erratum est pro دوخدو *Didou*. *Coutshac* est Persicè کوچک *Coutchâc*, i. e. *parvus*, sc. *Minor* frater in eorum religione. *Chamsi* seu *Solares* Arabicè sunt شمسی *Shémsi* vel *Shâmsi*. Et خمسة قدیم *Cdmse Kadîm* Arabicè est *Pentas antiqua*. Et *Geshim Kadîm* Persicè est pro جشن قدیم *Gjeshn Kadîm*, i. e. *Festum antiquum*. Et *Mesegom* fortè sit Persicè pro میزدگان *Misedegbân*, i. e. *Epulæ* : cùm *â* vulgò sonet ut *oo*. Nam minùs accuratis auribus talia accipere solent viatores

Europæi.

Europæi rarò in hisce linguis satis versati, vel plerumque colloquentes per Interpretes, qui aliàs sunt homines ignari cum vulgo loquentes & pronuntiantes, & colloquentium mentem haud semper sat accuratè assequentes.

Anno ab Inthronizatione *Yezdegerd* 1043, Christi 1633, veterum Persarum quidam in Indiâ Sacerdos dictus *Hurmuz-yâr* cognomento *Sungjâna*, in Libri *Sad-der* à se descripti calce, peracto opere, hoc sequens adjecit *Epiphonema* suum, quod & ego etiam nunc meum esse volo,

نوشته بماند سیاه بر سفید *Nigrum super albo scriptum manebit :*
نویسنده را نیست فردا امید *Scriptori verò cras nulla spes erit.*
نوشته من ندانم تا که خواند *Scriptum ego nescio quis sit lecturus :*
اگر میرم به بیشک این بماند *At etiamsi moriar, hoc indubitanter manebit.*

تم تم تم تم تم تم تم
تم تم تم تم تم تم
تم تم تم تم تم
تم تم تم تم
تم تم تم
تم تم
تم

pag. 154

Digitized by Google